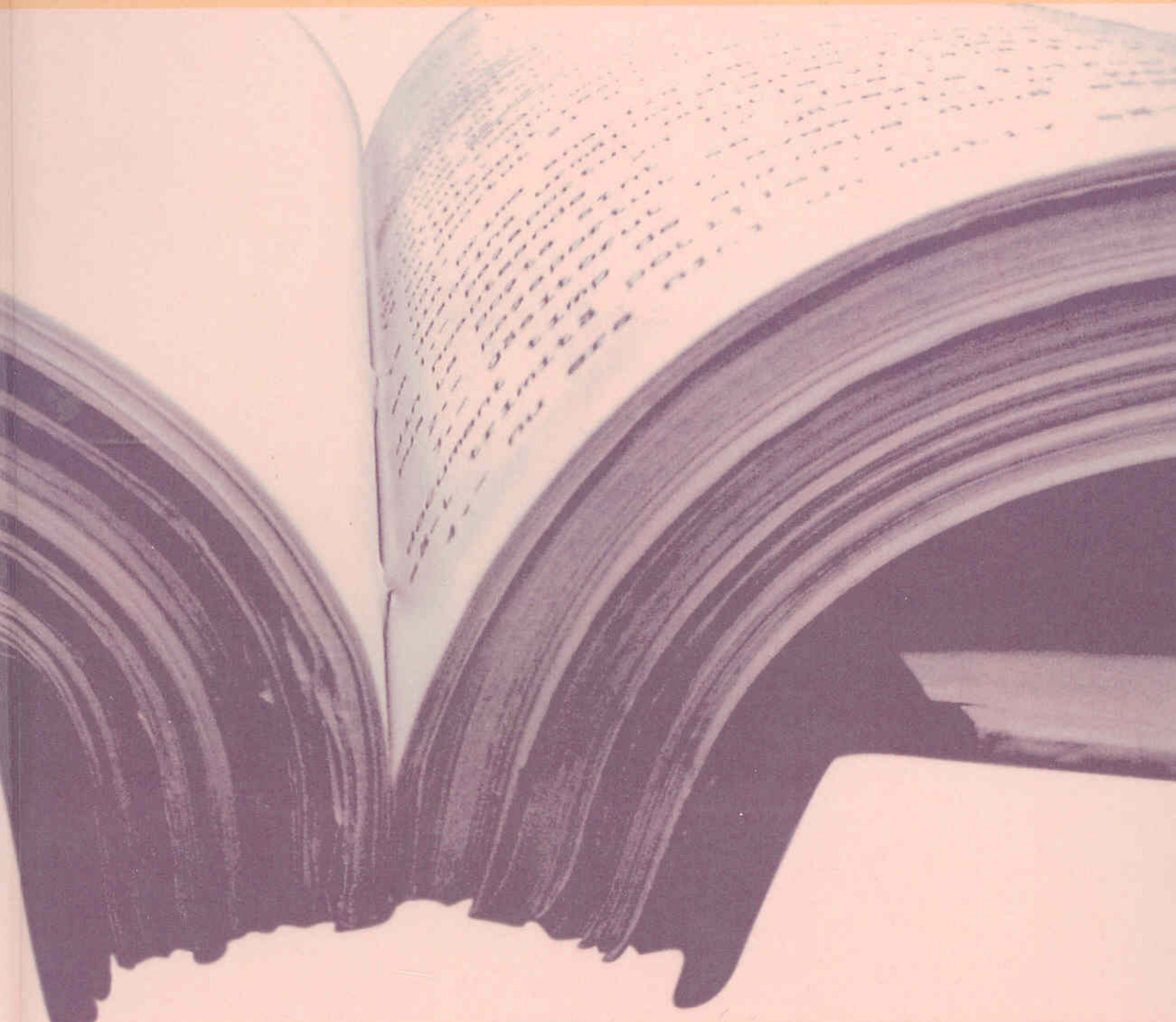
Caietele CNSAS

Anul III, nr. 1(5)/2010

CNSAS

Acest volum a fost publicat cu
sprijinul financiar al
FUNDAȚIEI KONRAD
ADENAUER

Caietele CNSAS

Revistă semestrială editată de
Consiliul Național
pentru Studierea Arhivelor Securității

Anul III, nr. 1 (5)/2010

Editura CNSAS
București
2012

Consiliul Naţional
pentru Studierea Arhivelor Securităţii

Bucureşti, str. Matei Basarab, nr. 55-57, sector 3
www.cnsas.ro

Caietele CNSAS, anul III, nr. 1 (5)/2010

ISSN:1844-6590

Coperta: Cătălin Mândrilă
Machetare computerizată: Liviu Ţăranu
Corectură text în limba engleză: Gabriela Toma

Editura Consiliului Naţional
pentru Studierea Arhivelor Securităţii
e-mail: editura@cnsas.ro

CUPRINS

I. Aparatul represiv comunist: instituții, cadre, obiective

II. Sub lupa Securității

III. Recenzii. Note de lectură

SUMMARY

I. THE COMMUNIST REPRESSIVE SYSTEM: INSTITUTIONS, OFFICERS AND OBJECTIVES

II. UNDER SECURITATE'S STRICT SURVEILANCE

I. APARATUL REPRESIV COMUNIST: INSTITUȚII, CADRE, OBIECTIVE

Nicolae **IONIȚĂ**

FIŞE BIOGRAFICE ALE ŞEFILOR DIRECȚIILOR REGIONALE DE SECURITATE DE LA SFÂRŞITUL ANILOR `50

BIOGRAPHICAL FORMS OF THE HEADS OF THE SECURITATE'S REGIONAL DEPARTMENTS AT THE END OF THE 50'IES.

I tried in this study to retrace the biography of the heads of the Securitate's regional departments. They have led these quarters, broadly speaking, between 1956-1963. This period was marked in Romania by the successive replacements of the most of the repression bodies' commanders, appointed in these positions since 1945. During the above mentioned period, one could possible find at the head of the Securitate's regional departments outstanding old officers in the system, like Gheorghe Crăciun, Aurel Stancu, Nicolae Pandele, Niculae Munteanu, Mihail Kovacs etc. Their contribution to the establishment of the communist regime and to the application of repressive measures was essential. Besides „the old guard", there were also new leaders, successively advanced in the Securitate's system. Some of them, like Pavel Costandache and Radu Dumitru, aquired very important posts.

I believe that a presentation of these officers' biography is very interesting. On the one hand, somebody could take notice of the professional trajectory of the Securitate's old comanders. On the other hand, these biographies draft an image of the staff policy's guidelines applied by the Romanian apparatus of repression, beginning with the second half of the '50-ies.

Etichete: Securitate, biografii, şefi direcții regionale, politica de cadre
Keywords: Securitate, biography's, head of the Securitate's regional departments, staff policy

Instaurarea regimului comunist în România, din martie 1945, a condus la o creştere considerabilă a gradului de centralizare a statului român. O asemenea evoluţie a avut drept cauză, în principal, urmarea modelului sovietic în această privinţă, deşi politica de centralizare statală avea o îndelungată tradiţie în spaţiul românesc. Aceasta nu trebuie însă să ne conducă la minimalizarea influenţei avute de autorităţile politice şi represive de la nivel local după 1945. În ciuda controlului destul de rigid exercitat asupra lor din partea Biroului Politic al P.M.R., prim-secretarii regionali au avut un rol hotărâtor în aplicarea politicii partidului la nivel local deţinând, în acelaşi timp, o putere considerabilă în regiunile la conducerea cărora se aflau. Întreaga lor influenţă avea o bază foarte fragilă, ea datorându-se exclusiv încrederii de care se bucurau din partea conducerii centrale a partidului, ce putea dispune în mod discreţionar de soarta lor, dar, atâta timp cât urmau fără abatere ordinele venite de la centru şi nu cădeau victime ale luptelor intestine din cadrul P.M.R., susţinând o facţiune opusă lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, prim-secretarii regionali rămâneau adevăraţi stăpâni pe plan local.

De o autoritate asemănătoare au beneficiat şi şefii direcţiilor regionale ale M.A.I. din anii `50. Având, la nivel regional, o poziţie echivalentă celei a ministrului Afacerilor Interne de la nivel central – dacă avem în vedere faptul că exercitau conducerea organelor de Securitate, Miliţie şi a tuturor structurilor locale ale M.A.I. – şefii direcţiilor regionale M.A.I. au avut o contribuţie esenţială la politica represivă a regimului comunist în anii instaurării sale în România. Deşi mulţi dintre aceşti ofiţeri au afirmat ulterior că nu ar fi făcut decât să urmeze cu stricteţe ordinele venite din partea conducerii M.A.I., nu se poate subestima în nici un fel rolul avut de şefi de unităţi regionale precum Gheorghe Crăciun, Mauriciu Ştrul, Nicolae Pandelea, Mihail Kovacs, Aurel Stancu ş.a. în reprimarea oricărei rezistenţe la adresa regimului comunist din România. De fapt, din anumite puncte de vedere, despre unii dintre aceştia s-ar putea afirma că au avut o importanţă mai mare în politica represivă a regimului decât mulţi dintre şefii direcţiilor centrale.

Acestea sunt motivele pentru care am încercat, în paginile următoare, să reconstitui biografia şefilor direcţiilor regionale ale M.A.I. de la hotarul anilor `50 - `60 ai secolului trecut, mai precis între anii 1956 – 1963. Această perioadă este, cred, una foarte semnificativă din punctul de vedere al politicii de cadre desfăşurate la nivelul organelor române de represiune, în primul rând datorită schimbărilor generalizate întinse la nivelul aproape al tuturor conducătorilor de direcţii centrale şi regionale ale Securităţii. Comandanţi ai organelor de represiune care contribuiseră în mod direct la instaurarea şi consolidarea regimului comunist din România după 1945 au fost înlocuiţi succesiv de o altă generaţie de ofiţeri, a căror ascensiune se datora în mod exclusiv activităţii în cadrul aparatului de Securitate. Poate fi instructivă, cred, comparaţia care se poate face între biografiile şefilor de direcţii regionale– precum Gheorghe Crăciun, Mauriciu Ştrul, Mihail Kovacs ş.a. – a căror carieră se încheie în aceşti ani sau în perioada imediat următoare, şi cea a „oamenilor noi”, şefi de unităţi promovaţi la conducere după 1956 – acestea fiind cazurile lui Pavel Constandache, Radu Dumitru sau Ion Bolintineanu – care, din punctul de vedere al conducerii organelor române de represiune, reprezentau viitorul aparatului de Securitate.

În final, înainte de prezentarea propriu-zisă a acestor biografii, aş vrea să mai adaug câteva precizări. În primul rând, fişele biografice al comandanţilor direcţiilor regionale M.A.I. se vor succeda în ordine alfabetică, având drept criteriu numele celor şaisprezece regiuni în care era împărţită România în respectiva perioadă. Am utilizat, în cazul în care unele din aceste unităţi administrative şi-au schimbat denumirea după 1956, numele cel mai frecvent folosit pentru desemnarea lor între anii 1956 şi 1963, precizând, între paranteze, şi celelalte denumiri folosite pentru regiunea respectivă. Ca un ultim detaliu „tehnic”, aş menţiona faptul că gradul alăturat numelui ofiţerilor prezentaţi în studiul de faţă este cel pe care aceştia îl aveau la numirea lor la conducerea unei unităţi regionale, indiferent de faptul că au mai fost avansaţi ulterior.

De asemenea, mă simt dator să avertizez, de la bun început, asupra limitărilor inerente unui demers precum cel de faţă. Nu mi-am propus, prin cele ce urmează, nici pe departe, să epuizez subiectul biografiilor şefilor direcţiilor regionale M.A.I. din perioada mai sus amintită. Golurile de informaţie şi inexactităţile studiului de faţă sunt datorate, în primul rând, cantităţii şi, mai ales, calităţii surselor documentare aflate la

dispoziţie în momentul de faţă[1]. Dacă pentru reconstituirea biografiilor unora dintre aceşti ofiţeri am putut dispune de un material documentar mai bogat, furnizat de dosarul „de cadre" al acestora, în cazul altora a trebuit să mă bazez pe referate de cadre disparate şi, de multe ori, marcate de numeroase erori. La cazurile de mai sus, se mai adaugă cele în care sărăcia datelor documentare de care dispuneam nu mi-au permis o alcătuirea unei fişe biografice a ofiţerilor în cauză. Acesta este şi motivul pentru care am preferat să nu încerc reconstituirea biografiilor maiorului Ştefan Kasza, aflat la conducerea Direcţiei Regionale M.A.I. Hunedoara între 1957 şi 1961, şi a locotenent-colonelului Andrei Simion, şeful Regionalei M.A.I. Maramureş în perioada 1958 – 1962. De asemenea, nu am inclus aici fişele biografice privind activitatea şefilor Direcţiei Regionale M.A.I. Cluj, precum şi cele referitoare la unii dintre comandanţii Securităţii Capitalei şi Regionalei M.A.I. Bucureşti din aceşti ani, dat fiind faptul că ele au fost prezentate deja, în cadrul unor articole apărute anterior în paginile acestei publicaţii[2]. Un caz asemănător este cel al şefului Direcţiei Regionale M.A.I. Stalin din perioada 1958 – 1961, Pavel Aranici, a cărui biografie a făcut obiectul unei cercetări cvasi-exhaustive din partea istoricilor Marius Oprea şi Stejărel Olariu, faţă de care nu puteam aduce precizări noi în momentul de faţă[3].

În fine, aş vrea să mai precizez, aşa cum am făcut-o şi anterior, faptul că nu mi-am propus decât reconstituirea biografiei acestor comandanţi de unităţi şi nu o evaluare a acţiunilor represive în care ofiţerii în cauză au fost implicaţi.

1. Maior **Pavel Constandache** (n. 08.10.1925, în oraşul Bacău, fiul unui cizmar, naţionalitatea – română, studii – liceul, profesia de bază – mecanic auto), şef al Direcţiei Regionale M.A.I. Argeş (Piteşti) în perioada 1957 – 1968.

Viitorul şef al Regionalei M.A.I. Argeş, după absolvirea a 7 clase generale în oraşul Bacău, în 1939, a lucrat ca mecanic auto la diferite ateliere din Tecuci. A fost primit în cadrul U.T.C., în septembrie 1944 şi apoi promovat ca activist U.T.C. la organizaţia judeţeană Tecuci. În septembrie 1946 s-a transferat la Secţia Gospodărie a Comitetului Judeţean Bacău al

[1] Nu aş dori să subestimez în nici un fel importanţa pe care o au erorile comise chiar de autorul studiului de faţă, pierdut, asemenea ofiţerilor de cadre din alte timpuri, în noianul de repere cronologice şi toponimice întâlnite în încercarea de reconstituire a biografiilor mai sus amintite. Pentru aceste erori, nu pot decât să-mi cer scuze anticipat şi să adaug faptul că orice sugestii de corectare a datelor prezentate sunt mai mult decât binevenite. Sper numai ca erorile proprii să nu fie principala deficienţă a acestui material.

[2] Pentru biografiile şefilor Regionalei M.A.I. Cluj, vezi articolul lui Liviu Pleşa, *Cadrele de conducere din Direcţia Regională de Securitate Cluj. Date biografice*, în *Caietele CNSAS,* anul II, nr. 1(3)/2009, pp. 119 – 132. Pentru biografia lui Tănase Evghenie, şef al Securităţii Capitalei în perioada 1957 – 1958 şi cea a lui Nicolae Iani, aflat la conducerea Direcţiei Regionale M.A.I. Bucureşti între 1957 şi 1962, vezi N. Ioniţă, *Fişe biografice ale şefilor direcţiilor centrale din Securitate din anii 60,* în *Caietele CNSAS,* anul II, nr. 1(3)/2009, pp. 109 – 111, respectiv 116 – 117.

[3] Vezi Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securităţii în documente. 1949 – 1989,* Iaşi, Ed. Polirom, 2002, pp. 541 – 542.

P.C.R. în funcţia de conducător auto. În perioada decembrie 1947 – octombrie 1949 şi-a satisfăcut stagiul militar în cadrul Diviziei „Tudor Vladimirescu", iar apoi s-a reîntors în postul deţinut la Comitetului Judeţean Bacău al P.M.R. După 6 luni a fost încadrat în Securitate, cu gradul de plutonier şi repartizat în funcţia de conducător auto în cadrul Serviciului Judeţean de Securitate Bacău. Din august 1950 este înaintat la gradul de sublocotenent şi numit în funcţia de lucrător operativ la aceeaşi unitate teritorială. În perioada 1951 – 1953 a îndeplinit funcţia de şef al Secţiei Raionale de Securitate Paşcani, iar apoi pe cea de şef al Serviciului Raional de Securitate Roman. Din 1954 a fost promovat ca locţiitor (pe linie de spate) al şefului Direcţiei Regionale Iaşi a M.A.I. În toate aceste funcţii deţinute în cadrul aparatului de Securitate, P. Constandache s-a făcut remarcat prin „orientare, iniţiativă şi calităţi organizatorice", contribuind la „demascarea" mai multor „grupuri duşmănoase"[4].

Avându-se în vedere calităţile dovedite de Constandache, în ianuarie 1957 acesta a fost transferat în postul de locţiitor al şefului Direcţiei Regionale M.A.I. Piteşti (redenumită ulterior Argeş), pentru ca, de la 1 decembrie acelaşi an, să preia conducerea acestei direcţii[5]. În funcţia deţinută, a fost apreciat pentru competenţa şi calităţile organizatorice de care ar fi dat dovadă şi s-a remarcat, mai ales, prin succesul obţinut în depistarea şi capturarea membrilor „bandelor teroriste" ce acţionau pe teritoriul regiunii (Şerban – Voican, Arsenescu, Arnăuţoiu), fiind avansat succesiv în grad, până la cel de general-maior şi recompensat prin acordarea mai multor ordine şi medalii – „Steaua R.P.R." şi „23 August"[6]. În 1968, cu ocazia schimbării organizării administrativ-teritoriale a României, P. Constandache a fost confirmat în funcţia de şef al Inspectoratului de Securitate al Judeţului Argeş, pentru a fi mutat apoi, din 19 martie 1971, în aparatul central, şi numit în funcţia de şef al nou-creatului Centru de Informatică şi Documentare (C.I.D.) – fostul Serviciu „C", funcţie pe care acesta a ocupat-o până în 1975, când, prin Hotărârea Consiliului de Miniştri nr. 122/13 februarie 1975, a fost trecut în retragere[7].

2. Maior **Radu Dumitru (Ciobanu) –** n. 11.12.1921, în comuna Căldăraru, regiunea Piteşti, fiul unui muncitor, naţionalitatea – română, profesia de bază – ajustor mecanic, studii – 4 clase la şcoala de arte şi meserii şi un curs de specializare cu durata de un an în U.R.S.S. (ianuarie 1955 – ianuarie 1956) – şef al Direcţiei Regionale M.A.I. Bacău în perioada 1956 – 1968.

Radu Dumitru a absolvit şcoala de arte şi meserii în 1940, lucrând ulterior ca ajustor mecanic la Uzinele I.A.R. din Braşov – secţia armament, până în primăvara anului 1944, când a fost transferat, împreună cu o parte a uzinei în cauză, în Câmpulung Muscel. După 23 august 1944, a participat la mai multe „acţiuni muncitoreşti", motiv

[4] ACNSAS, fond Cadre, dosar personal *Constandache Pavel,* f. 14 – referat de cadre privind activitatea general – maiorului Constandache Pavel, din 23.10.1973, semnat de şeful Direcţiei Cadre şi Învăţământ, general – maior Vlad Iulian.

[5] *Ibidem,* f. 39 – *Notarea de serviciu pe intervalul de timp de la 1 ianuarie 1968 la 31 iulie 1968, privind pe colonel Constandache Pavel.*

[6] *Ibidem,* f. 76 – referat de cadre privind activitatea maiorului de Securitate Constandache Pavel, din 24.06.1960, semnat de şeful Direcţiei Cadre, colonel Pateşan Ioan.

[7] *Ibidem,* f. 12 – *Hotărâre a Consiliului de Miniştri al Republicii Socialiste România*, nr. 122/13.02.1975.

pentru care, în 1945, a fost primit în rândurile P.C.R., fiind ales în funcţia de secretar al Comitetului de partid din cadrul I.M.S. Câmpulung Muscel[8].

Intrarea în rândul cadrelor Securităţii a lui Radu Dumitru s-a produs în cursul anului 1948, când a fost încadrat cu gradul de sublocotenent în nou înfiinţata D.G.S.P. şi repartizat la Serviciul Judeţean de Securitate Câmpulung Muscel. Din 1949, este numit în funcţia de şef serviciu şi avansat la gradul de locotenent, pentru ca, în 1951, să fie transferat la Regionala M.A.I. Ploieşti, în funcţia de şef al Serviciului 2 şi, până în 1953, înaintat succesiv în grad până la cel de maior. În 1953 a fost promovat în funcţia de locţiitor al şefului Direcţiei Regionale Ploieşti a M.A.I., rămânând în acest post până în ianuarie 1955, când a plecat în U.R.S.S pentru a urma un curs de pregătire în munca de Securitate, cu durata de un an. „Ca urmare a rezultatelor obţinute, atât în muncă, cât şi la cursul de perfecţionare", în ianuarie 1956, la întoarcerea sa din Uniunea Sovietică, a fost promovat la conducerea Direcţiei Regionale Bacău a M.A.I.[9]. În această funcţie, Radu Dumitru era considerat de către conducerea Direcţiei Cadre a M.A.I. ca fiind un „tovarăş capabil", ce ştie „să organizeze munca" şi „se achită conştiincios de sarcini", motiv pentru care a fost distins ulterior cu mai multe ordine şi medalii, fiind totodată avansat succesiv în grad , de la cel de locotenent-colonel, în 1958, până la general-maior, în 1977[10].

Deşi unitatea condusă de el se făcea deseori remarcată, prin numeroasele cazuri grave de indisciplină ale subordonaţilor săi, Radu Dumitru a reuşit să se menţină în funcţia de şef ale Direcţiei Regionale M.A.I. Bacău o perioadă relativ îndelungată de timp – după standardele din acea vreme – iar o dată cu reorganizarea administrativă a României din 1968, când au fost reînfiinţate judeţele, a fost confirmat în funcţia de şef

[8] Fl. Dobre (coord.), *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective şi metode,* vol. I (1948 – 1967), pp. 207 – 208: *Referat de cadre al locotenent-colonelului Radu Dumitru (Ciobanu), şeful Direcţiei regionale M.A.I. Bacău,* din 15 septembrie 1960, alcătuit de Secţia Cadre din cadrul Direcţiei Organizatorice a C.C. al P.M.R.

[9] *Ibidem,* p. 209.

[10] *Ibidem*. În ciuda longevităţii sale în funcţie, Radu Dumitru nu a făcut multă vreme impresia unui conducător de unitate ce se bucura de autoritate în faţa subalternilor. Un exemplu în acest sens îl constituie concluziile unui control efectuat în 1960 de Serviciul Inspecţii la Direcţia Regională Bacău a M.A.I. – control care găseşte o situaţie cu adevărat dezastruoasă la faţa locului – ce ne înfăţişează imaginea unui şef complet depăşit de abaterile subalternilor săi, care încerca să rezolve singur toate sarcinile trasate colectivului direcţiei Bacău, din simplul motiv că nu putea avea încredere în nici unul dintre proprii subordonaţi: „[…] Locotenent-colonel Radu Dumitru, în loc să se sprijine pe locţiitori şi pe ceilalţi lucrători cu munci de răspundere, să-i îndrumeze (sic!), să aprecieze obiectiv activitatea lor şi să-i tragă la răspundere cu toată seriozitatea pentru greşelile şi abaterile săvârşite, s-a mulţumit să-şi manifeste tot timpul neîncrederea în capacitatea acestora, să se izoleze de oameni în loc să-i pună serios la treabă, de frică că ei vor greşi, le-a limitat atribuţiile şi a căutat să rezolve singur toate problemele, chiar şi cele mai puţin importante, transformându-se în şef de serviciu, birou şi chiar în lucrător operativ, pierzând astfel din mână conducerea concretă a cadrelor din subordinea lui nemijlocită" – vezi ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 13 192, f. 122: *Raportul Inspecţiei privind munca informativ – operativă desfăşurată de organele Direcţiei Regionale M.A.I. Bacău, în perioada ianuarie 1959 – septembrie 1960*, al Serviciului Inspecţii, din 26 oct. 1960, semnat de şeful colectivului de control, maior Man Traian şi şeful Serviciului Inspecţii, general-maior Demeter Alexandru.

al organelor Securităţii de la nivelul judeţului Bacău. După fuziunea dintre C.S.S. şi Ministerul de Interne, în 1972, a preluat conducerea Inspectoratului Judeţean Bacău al Ministerului de Interne, funcţie în care s-a menţinut până la 19 octombrie 1977, când a fost trecut în rezervă, la 56 de ani. După mai bine de 21 de ani la conducerea organelor de represiune din regiunea, apoi judeţul, Bacău, Radu Dumitru poate fi considerat unul dintre cei mai longevivi şefi ai unităţilor centrale sau locale de Securitate din perioada 1945 – 1989[11].

3. Colonelul **Gheorghe Crăciun[12]** (n. 24.07. 1913, în comuna Mintiul Gherlei, jud. Cluj, fiul unui ţăran sărac, naţionalitatea – română, profesia de bază – cazangiu, studii – şapte clase primare şi patru profesionale), şef al Direcţiei Regionale M.A.I. Braşov în perioada 1956 - 1958.

Viitorul colonel Crăciun absolvise şapte clase primare în comuna natală, în 1925, pentru ca, din 1927, să plece la Cluj, angajându-se ucenic la Atelierele C.F.R. Cluj, unde s-a calificat în meseria de cazangiu. Concomitent, a urmat şi Şcoala profesională de ucenici, unde a absolvit patru clase. În această perioadă, a fost înscris în organizaţia locală de cercetaşi, participând, alături de membrii acesteia, la diverse tabere internaţionale, în Cehoslovacia şi Ungaria[13]. După terminarea uceniciei, Gh. Crăciun a

[11] ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ – Politică, dosar nr. 2/1977, f. 110. Aceasta pare a fi, însă, singura sa realizare, dacă avem în vedere rezultatele tuturor controalelor care s-au efectuat la unitatea pe care o conducea în perioada anterioară lui 1967.

[12] Reconstituirea biografiei colonelului Crăciun face şi obiectul studiului lui Andrei Muraru – *Profilul reeducatorului. Biografia lui Gheorghe Crăciun* – apărut în cadrul volumului *Forme de represiune în regimurile comuniste* (coord. Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu), Iaşi, Ed. Polirom, 2008, p. 109 – 117, care a utilizat, mai ales, informaţiile cuprinse în dosarul de urmărire penală a fostului comandant al Penitenciarului Aiud, alcătuit de Parchetul Militar de pe lângă Curtea Militară de Apel Bucureşti. Vezi, de asemenea, articolul aceluiaşi autor destinat biografiei lui Crăciun în Mihai Burcea, Marius Stan, Mihail Bumbeş (coord.), *Dicționarul ofițerilor și angajaților civili ai Direcției Generale a Penitenciarelor. Aparatul central (1948 – 1989)*, Iaşi, Ed. Polirom, 2009, p. 171 – 177. Fişa biografică de faţă reia multe din informaţiile prezentate în studiile mai sus amintite – folosind, este adevărat, alte surse documentare – şi aduce unele completări, punând mai mult accentul asupra activităţii lui Gh. Crăciun din perioada anterioară lui 1940. Am considerat că activitatea lui Gh. Crăciun dinainte de 1940 merită o atenţie specială, dat fiind faptul că acest ofiţer este unul dintre puţinii care chiar a avut o biografie, spre deosebire de mulţi dintre colegii săi de generaţie, în marea lor majoritate nişte iluştri anonimi. De asemenea, mi-am propus să aduc şi unele completări sau rectificări la informaţiile prezentate de autorul mai sus citat în privinţa activităţii colonelului Crăciun din perioada ulterioară plecării sale de la conducerea Penitenciarului Aiud.

[13] Într-o autobiografie din 1949, Gheorghe Crăciun declara, referitor la intrarea sa în organizaţia locală de cercetaşi: „La vârsta de 14 ani, am intrat în cercetăşie. La această organizaţie mi-a plăcut foarte mult uniforma şi pentru că o vedeam frumoasă şi pentru că nu aveam haine cu ce să mă îmbrac. În cercetăşie, am activat convins că fac bine ceea ce fac. […] Cercetăşia [pe] care am îmbrăţişat-o cu încredere […] avea 12 articole de lege, în aparenţă cu conţinut democrat, mai ales art. 4, care spunea că cercetaşul nu face deosebire de credinţă, clasă socială şi avere. Chiar aceasta a contribuit la adormirea vigilenţei mele de proletar" – vezi ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 261 871, vol. 1, ff. 13 – 14: *Completare la autobiografie*, din 13 octombrie 1949, semnată de colonel Gheorghe Crăciun.

continuat să lucreze în cadrul Atelierelor C.F.R. Cluj până în 1940, cu o întrerupere, în perioada 1934 – 1935, datorată încorporării sale în vederea satisfacerii stagiului militar. A fost membru al sindicatului muncitorilor ceferişti încă de la angajarea sa, dar nu a participat la acţiunile de protest ale acestora, precum greva generală din 1933, căreia nu i s-a alăturat pe considerentul că i-ar fi fost „frică de urmări"[14]. Atitudinea sa moderată în problemele sindicale i-a atras şi bunăvoinţa administraţiei Atelierelor C.F.R, care l-a promovat, începând cu anul 1933, în postul de pedagog al ucenicilor C.F.R din cadrul societăţii[15]. Această nou dobândită funcţie l-a adus în legătură, din 1934, cu preşedintele pe ţară al Asociaţiei Şcolilor Profesionale (A.S.P.) şi i-a facilitat alegerea, în cursul aceluiaşi an, anterior plecării sale în armată, în postul de preşedinte al filialei acestei asociaţii din Cluj[16].

Alegerea în funcţia de preşedinte al A.S.P a fost privită de Gh. Crăciun ca o rampă de lansare pentru intrarea sa în viaţa politică, ceea ce l-a adus, în scurtă vreme, în conflict cu sindicatul muncitorilor ceferişti, în cadrul căruia activase până atunci. Astfel, conducerea sindicatului şi-a exprimat dorinţa ca membrii Asociaţiei Şcolilor Profesionale să adere la mişcarea sindicală Cluj, ducând tratative în acest sens cu preşedintele recent ales al A.S.P. din oraş. Deşi, iniţial, s-a declarat de acord cu această iniţiativă, în timpul şedinţei de fuzionare, Gh. Crăciun, „după ce a ţinut o cuvântare împotriva unificării, în mod demonstrativ a părăsit sala, fiind urmat de tinerii A.S.P". Mai mult decât atât, în perioada următoare, relaţiile viitorului şef al organelor de represiune din regiunea Braşov cu sindicatul ceferiştilor au devenit foarte tensionate, datorită faptului că cel dintâi „începe să trimită tineri din A.S.P. la şedinţele sindicale, cu scopul de a sparge unitatea acestora"[17]. Ulterior acestor incidente, ascensiunea lui Gh. Crăciun pe scena publică din Cluj a continuat prin înfiinţarea, în 1936, a asociaţiei „Reacţiunea", al cărei preşedinte a devenit, după afilierea la această organizaţie a Asociaţiei Şcolilor Profesionale din oraş.

Pe lângă înfiinţarea unei asociaţii cu un nume atât de sugestiv, Gh. Crăciun s-a implicat, de-a lungul timpului, şi în activitatea diverselor grupări naţionaliste sau de altă factură apărute pe plan local. Astfel, încă din 1933, viitorul comandant al organelor de represiune din regiunea Stalin, s-a apropiat de gruparea „Noi" – o asociaţie naţionalistă

---

[14] *Ibidem,* f. 8.

[15] Apropierea lui Gheorghe Crăciun de administraţia Atelierelor CFR a continuat şi în anii care au urmat. Astfel, la căsătoria sa, în 1938, naş de cununie a fost directorul Atelierelor, Octavian Bucur, care apoi l-a promovat în funcţia de ajutor de maistru şi l-a trecut la „munca de birou". Mai mult decât atât, în perioada 1938 – 1939, viitorul şef la Regionalei M.A.I. Braşov a făcut parte din Consiliul de Administraţie al Asigurărilor Sociale Cluj, fiind numit în acest post tot de către conducerea Atelierelor CFR din oraş – vezi *ibidem*, f. 9 şi 24: *Autobiografie* a lui Gheorghe Crăciun din 1951.

[16] Ulterior, într-o autobiografie din 1951, Gh. Crăciun povestea şi cum şi-a desfăşurat campania pentru alegerea în această funcţie, căreia i-a dat o mare importanţă la acea vreme: „a adunat muncitorii din atelierul lui şi le-a spus să-l aleagă preşedinte, pentru a ajunge şi el cineva" – vezi *ibidem*, f. 24: *Rezumat din problemele declarate de Crăciun Gheorghe în chestionarul dat cu ocazia verificării membrilor de partid din 1949 şi în completările date în 1951 Comisiei Controlului de Partid.*

[17] *Ibidem*, f. 8: Referat de cadre privind activitatea colonelului Crăciun N. Gheorghe, alcătuit de Direcţia Cadre a M.A.I., din 10.10.1964

a studenților clujeni, întreținând relații apropiate cu liderul acesteia, Tiberiu Rebreanu[18]. În 1936, a fost numit vicepreședinte al asociației „Armonia”, condusă de administrația Atelierelor C.F.R. Cluj și s-a înscris și în alte organizații active la nivel local, precum „Voinicii lui Maniu” și „Sentinela”[19]. Din această perioadă datează și participarea sa la diferite conferințe și congrese ale unor organizații naționaliste locale, „unde, prin discursurile și articolele publicate, aducea calomnii la adresa P.C.R., a sindicatului, cât și a Uniunii Sovietice”[20]. În 1937, a participat la o „acțiune propagandistică” ce viza împroprietărirea cu pământ a muncitorilor ceferiști din oraș, Gh. Crăciun mergând în delegație, în acest scop, la ministrul liberal Valeriu Pop, căruia i-a solicitat „să intervină la locul în drept pentru împroprietărirea muncitorilor C.F.R.-iști, care, spre deosebire de comuniști, voiesc să aibă un petic de pământ al lor”, rugămintea sa fiind preluată apoi, în această formă, în paginile ziarului „Tribuna Nouă” din 14 martie 1937[21].

Ascensiunea politică a lui Gheorghe Crăciun în perioada anterioară lui 1944 a fost curmată însă de Dictatul de la Viena, din 30 august 1940. Imediat după anunțarea ratificării „acordului” de la Viena, la Cluj s-au organizat manifestații de protest, la care a participat și viitorul colonel al Securității. Acesta a reușit să se remarce și cu această

---

[18] *Ibidem*, f. 8: *Referat de cadre privind activitatea colonelului Crăciun N. Gheorghe*, alcătuit de Direcția Cadre a M.A.I., din 10.10.1964, semnat de șeful Direcției Cadre, colonel Pateșan Ion și de șeful Serviciului 1 din cadrul Direcției, lt.col. Simionescu Aurel. Referitor la activitatea desfășurată de gruparea „Noi” și de participarea sa la acțiunile acesteia, Gh. Crăciun declara în autobiografia sa din 1949: „[…] Organizația «noistă» era, la Cluj, condusă de studentul Rebreanu. Aceasta era una din ciupercile naționaliste, care însă nu admitea legionarii și nici cuziștii. De la legionari au luat noiștii conducerea Centrului Studențesc prin violență, iar cuziștilor le-am spart congresul prin bătăi și tăiatul firelor de la microfoane. La aceste acțiuni eu nu participam. Membru înscris nu am fost la noiști. Activitatea mea s-a redus mai ales la prietenia cu Rebreanu Tiberiu. Totuși, pe mine se conta, fără însă a mi se da sarcini. De altfel, activitatea propriu zisă a noiștilor a fost în 1935, când eu eram militar” – vezi *ibidem*, f. 14, *Completare la autobiografie*, din 13 octombrie 1949, semnată de colonel Gheorghe Crăciun.

[19] Conform datelor deținute de Serviciul „C” al M.A.I. în 1966, organizația „Sentinela” era înființată de foștii combatanți ai armatei „alb-gardiste” din anii războiului civil, având filiale în toate țările vecine Uniunii Sovietice din acea vreme. Scopul declarat al grupării era „lupta împotriva U.R.S.S și instaurarea regimului țarist” și era considerată ca având „un caracter terorist” pentru că ar fi preconizat „suprimarea reprezentanților statului sovietic din diferite țări”. În România, organizația își avea sediul central la Chișinău și era condusă de un fost general „alb-gardist” – vezi *ibidem*, f. 54: *Referat privind caracterul organizațiilor „Reacțiunea”, „Școlilor A.S.P. – C.F.R”. și „Voinicii Național Țărăniști”,* din 14 martie 1966, semnat de șeful Serviciului „C” al M.A.I, colonel Mihail Nedelcu.

[20] *Ibidem*, f. 9: Referat de cadre privind activitatea colonelului Gheorghe Crăciun din 10.10.1964.

[21] *Ibidem*. Această acțiune nu a fost, totuși, pur propagandistică, ea finalizându-se cu acordarea unor loturi de pământ muncitorilor ceferiști din oraș. Împărțirea loturilor s-a făcut prin organizarea unei loterii publice, în cursul căreia diverse personalități ale orașului, ce susținuseră proiectul – printre aceștia numărându-se prefectul județului, generalul Hanzu, rezidentul regal, dar și Gh. Crăciun – au tras la sorți numele muncitorilor ce urmau să fie împroprietăriți. Gh. Crăciun a fost unul dintre primii care au tras la sorți numele celor câștigători – vezi *ibidem*, f. 19: *Notă raport privind situația tov. col. Crăciun Gheorghe, șeful Penitenciarului Aiud”*, semnată de șeful Serviciului 1 din Direcția Cadre a M.A.I, maior Simionescu Aurel.

ocazie între participanţi, susţinând discursuri „naţionalist-şovine", care ar fi „provocat unele ieşiri huliganice împotriva maghiarilor şi evreilor în timpul manifestaţiilor"[22]. Era însă ultima manifestare publică din acea perioadă a lui Gh. Crăciun, care a fost transferat ulterior la Atelierele C.F.R. Griviţa – Bucureşti, unde lucrează până în 1942, când a fost mutat la Sibiu. În perioada în care a fost angajat al unităţii C.F.R. din Bucureşti, „ca urmare a atitudinii sale avute la Cluj, a fost izolat de muncitori", fiind nevoit, în consecinţă, să-şi schimbe poziţia faţă de sindicat şi să încerce să se apropie de „muncitorii înaintaţi cu atitudine antifascistă" din cadrul Atelierelor, pentru care a şi procurat o casă „conspirativă", unde s-ar fi ţinut şedinţe ale P.C.R., la care însă Gh. Crăciun nu a participat[23]. După mutarea la Sibiu, în 1942, a întreţinut legături cu unii muncitori apropiaţi de mişcarea comunistă, din cadrul Atelierelor C.F.R. locale, fără însă a desfăşura „activitate organizată".

Modificarea atitudinii lui Gh. Crăciun faţă de „mişcarea muncitorească" s-a produs după 23 august 1944, când, fiind „un element foarte adaptabil schimbărilor de regim"[24] a sesizat direcţia pe care urma să o ia situaţia politică din ţară şi a început să „activeze" în sindicatul muncitorilor C.F.R. din Sibiu. Reuşind să se facă remarcat şi cu această ocazie, prin participarea la diverse manifestări publice ale sindicatului şi organelor P.C.R. din localitate, în 1945 a fost primit în rândul membrilor P.C.R., pentru ca, în acelaşi an, să fie scos din producţie şi numit în funcţia de chestor al Poliţiei din Sibiu. În această funcţie, a fost considerat de către „forurile superioare" ale P.C.R. de atunci drept „cel mai bun chestor din ţară", motiv pentru care, la cererea şefului Siguranţei din Cluj din acea vreme, colonelul M. Patriciu, a fost transferat, la începutul lui 1946, în funcţia de chestor al Poliţiei Municipiului Cluj[25]. În această nouă funcţie, deşi s-a remarcat datorită bunei „gestionări" a situaţiei apărute în urma grevei de la Universitatea „Ferdinand I" (mai – iunie 1946)[26], activitatea sa a stârnit nemulţumirea colonelului Patriciu, care l-a considerat a nu fi suficient de ferm în faţa agitaţiilor naţionaliste din Cluj şi chiar ca fiind el însuşi „pătruns de un spirit pronunţat naţionalist, şovin şi antisemit", motive pentru care acesta a şi cerut înlocuirea lui Crăciun din funcţia deţinută[27]. Schimbarea solicitată s-a produs în cursul anului 1947, când Gh.

---

[22] *Ibidem,* f. 20. Referitor la activitatea sa din perioada anterioară lui 1941, Gheorghe Crăciun declara ulterior că „a fost, în mare măsură, influenţat de curentele fasciste şi deseori dirijat de burghezie, care i-a folosit orgoliul, înfumurarea, dorinţa de a fi cineva şi, dacă burghezia lucra mai abil, putea să fie şi mai dăunător clasei muncitoare" – vezi *ibidem,* f. 26, *Autobiografie* a col. Crăciun din 1951.

[23] *Ibidem,* f. 9: Referat de cadre privind activitatea colonelului Gh. Crăciun din 10.10.1964.

[24] Idem, dosar nr. 261.872, f. 16: *Referat privind activitatea tov. lt. col. Crăciun Gheorghe, locţiitor şef al Comandantului de la Centrul de Coordonare Constanţa*, din 1952, alcătuită de organizaţia de bază P.M.R. de la nivelul Direcţiei Generale a Penitenciarelor, Coloniilor şi Unităţilor de Muncă.

[25] Vezi idem, dosar nr. 261.871, vol. 1, f. 43: *Referinţă privind pe Gh. Crăciun, dată de col. Patriciu Mihail, la 01.11.1949.*

[26] Liviu Pleşa (edit.), *Organizaţia de rezistenţă condusă de maiorul Nicolae Dabija (1948 – 1949)*, Bucureşti, Ed. CNSAS, 2009, p. 606 – *Crăciun Gheorghe*, fişă biografică alcătuită de Liviu Pleşa.

[27] ACNSAS*,* fond Informativ, dosar nr. 261.871, vol. 1, ff. 43 – 44. În 1949, după enumerarea unor aspecte pozitive ale personalităţii fostului chestor al Poliţiei clujene, M. Patriciu îl caracteriza pe Gh. Crăciun ca fiind „îngâmfat, demagog, oportunist, naţionalist exagerat, motiv

Crăciun a fost transferat în funcţia de prim-chestor al Poliţiei Constanţa, unde însă a rămas numai pentru o lună.

Intrarea lui Gheorghe Crăciun în rândul organelor de Siguranţă (ulterior, Securitate) s-a produs în iulie 1947, când a fost numit în fruntea Inspectoratului de Siguranţă Sibiu. După înfiinţarea Securităţii, în 1948, a fost numit director al Regionalei Sibiu a Securităţii Poporului, cu gradul de locotenent-colonel şi a rămas la conducerea organelor de represiune din această regiune până în 1951. În perioada cât a deţinut această funcţie de conducere, a fost apreciat drept „un ofiţer energic, hotărât şi curajos în acţiuni", care „a participat şi şi-a adus contribuţia la depistarea, arestarea şi lichidarea multor fugari constituiţi în grupuri sau izolaţi şi a altor elemente duşmănoase"[28]. În 1951, a fost numit la conducerea Direcţiei Regionale de Securitate Craiova, unde l-a înlocuit pe Eugen Vistig, ce nu reuşise să facă faţă situaţiei operative din regiune. În acelaşi an, însă, Comisia Controlului de Partid l-a sancţionat cu „vot de blam cu avertisment" pentru „unele acţiuni şi fapte cu caracter diversionist şi provocator împotriva mişcării muncitoreşti", pe care Gh. Crăciun le-ar fi desfăşurat înainte de 1941, precum şi pentru legăturile avute anterior cu „foştii agenţi provocatori şi cu administraţia C.F.R.", propunând, în acelaşi timp, transferarea sa în „muncă la Miliţie"[29].

Această sancţiune ar fi putut reprezenta sfârşitul carierei în Securitate a şefului de atunci al Regionalei Craiova. Un prim semn al faptului că această variantă era luată în considerare de către conducerea organelor române de represiune de atunci l-a constituit transferarea sa, în 1952, la Direcţia Generală a Penitenciarelor, Coloniilor şi Unităţilor de Muncă, în funcţia de locţiitor-şef al comandantului Centrului de Coordonare Constanţa, funcţie în care s-a ocupat de munca informativă în rândul deţinuţilor care munceau la şantierul Canalului Dunăre – Marea Neagră. A fost destituit şi din acest post, la 17 iunie 1953, de către ministrul Afacerilor Interne, Pavel Ştefan, care-l acuza, în ordinul de destituire că, alături de şeful său, comandantul Centrului mai sus amintit, „prin activitatea lor, au încurajat la acte anarhice pe unii comandanţi de lagăre şi colonii de muncă, nu au tras la răspundere pe aceia care nu aplică prevederile regulamentare şi nu au sesizat conducerea direcţiei asupra situaţiei din unităţile subordonate"[30]. În consecinţă, Gh. Crăciun a fost scos din sectorul operativ al organelor române de represiune, fiind numit, în 1954, în funcţia de şef al Întreprinderii de Construcţii M.A.I., ceea ce reprezenta, cu siguranţă, o retrogradare faţă de funcţiile deţinute până atunci.

pentru care n-a putut rupe legăturile cu elementele dăunătoare regimului nostru democratic, elemente care erau prietenii şi cunoscuţii lui" din Cluj – vezi *ibidem,* f. 44.

[28] *Ibidem*, f. 10: Referat de cadre privind activitatea colonelului Gh. Crăciun din 10.10.1964. În această perioadă, locotenent-colonelul Gh. Crăciun „a condus acţiunile pentru lichidarea bandelor Pufi Popescu, Popa Ştefan, Rus Ilarie, Duma, Caragea, Macavei etc.", „a arestat personal pe Vaida Voievod, A.C. Cuza, Haţieganu şi mai multe elemente fasciste – teroriste ca Depner Willi, Blaha şi alţii", iar „în prinderea acestor elemente, a dovedit spirit de sacrificiu, orientare, iniţiativă şi mult curaj" – vezi *ibidem.*

[29] *Ibidem*, f. 21: *Notă raport privind situația tov. col. Crăciun Gheorghe, șeful Penitenciarului Aiud"*, semnată de şeful Serviciului 1 din Direcţia Cadre a M.A.I, maior Simionescu Aurel.

[30] Liviu Pleşa (edit.), *Organizația de rezistență* …, p. 606.

Cu toate acestea, conducerea P.M.R. mai avea nevoie de abilitățile lui Gheorghe Crăciun, motiv pentru care acesta a revenit în cadrul structurilor informative în cursul aceluiaşi an, 1954, când a fost numit şef al Grupului Operativ din Munţii Făgăraş, îndeplinind, în același timp, funcţia de locţiitor al şefului Regionalei M.A.I. Braşov (Stalin). În această nouă funcţie, locotenent-colonelul Crăciun a reușit să confirme aşteptările conducerii M.A.I., contribuind, între altele, în mod direct, la depistarea şi lichidarea, în decursul a doi ani, a „bandei Gavrilă" (cu excepţia conducătorului acesteia), care acţiona în regiune. Răsplata pentru succesul pe care l-a avut în combaterea grupurilor de rezistență nu a întârziat să apară, fiind avansat, în 1956, la gradul de colonel, și numit, totodată, în funcţia de şef al Direcţiei Regionale M.A.I. Stalin (Braşov). Şi aici, Gh. Crăciun „a muncit cu rezultate bune", iar sub îndrumarea şi controlul său, „au fost depistate mai multe organizaţii subversive", dar, cu toate acestea, poziția sa la conducerea unei direcţii regionale de Securitate nu era deloc sigură, mai ales din cauza dosarului său „de cadre". În 1957, el era menţionat într-un raport de control al activiștilor Secţiei Administrative a C.C. al P.M.R. privind munca „de cadre" din M.A.I., alături de alţi comandanţi ai unor direcţii centrale şi regionale de Securitate, ca fiind unul dintre „elementele necorespunzătoare" din cadrul ministerului, care erau menţinute „provizoriu" în funcţie, neputând fi înaintat spre confirmare, datorită diverselor probleme pe care le ridica activitatea sa din trecut[31]. La fel ca şi în cazul celorlalţi ofiţeri menţionaţi în raportul mai sus amintit, care au fost destituiţi din funcţiile de conducere deţinute încă din cursul anului 1957 – cu excepţia lui Gheorghe Crăciun și a șefului Direcției a II-a, colonelul Isidor Holingher – schimbarea din funcţie a comandantului Regionalei M.A.I. Stalin se putea produce foarte rapid, dacă acesta nu ar fi beneficiat de susținerea conducerii ministerului de atunci, în special de cea a ministrului Drăghici. Sprijinul de care bucura colonelul Crăciun la nivelul conducerii ministerului nu s-a diminuat cu nimic în anii următori, iar o dovadă este faptul că, atunci când înlocuirea sa de la conducerea Regionalei Stalin s-a produs în mod efectiv, în toamna anului 1958, ea a fost determinată nu atât de activitatea desfăşurată de colonelul Crăciun în perioada anterioară lui 1941 sau diversele conflicte în care a fost antrenat cu unii subalterni ai săi, ci de situaţia operativă specială din cadrul Penitenciarului Aiud, unde îşi executau detenţia cei mai cunoscuţi adversari ai regimului, a căror ostilitate la adresa sistemului comunist nu se diminuase cu nimic de-a lungul anilor. În aceste condiţii, conducerea ministerului a considerat necesară preluarea conducerii penitenciarului de către un ofiţer de Securitate cu experienţă în munca operativă, care să fie capabil să desfăşoare „munca de reeducare" a deţinuţilor, iar colonelul Crăciun a părut ideal pentru o asemenea sarcină, motiv pentru care acesta a fost transferat, la 1 noiembrie 1958, în cadrul Direcţiei Generale a Penitenciarelor şi Coloniilor de Muncă, în funcţia de comandant al Penitenciarului Aiud. Dacă avem în vedere faptul că această

[31] Vezi ANIC, fond C.C. al P.C.R., Secţia Cancelarie, dosar nr. 43/1957, f. 24: *Referat privind munca de cadre din M.A.I.,* din 04.07.1957, alcătuit de Secţia Administrativă a C.C. al P.M.R. Alături de colonelul Crăciun, între comandanţii unităţilor M.A.I. consideraţi „necorespunzători" se mai numărau maiorul Năstase Sepi, şeful Regionalei MAI Constanţa, maiorul Mircea Aramă, şeful Regionalei MAI Galaţi şi locotenent colonelul Isidor Holingher, şeful Direcţiei a II-a Contraspionaj.

funcţie a fost transformată într-una echivalentă celei de director regional de Securitate, comandantul penitenciarului fiind subordonat în mod direct numai ministrului Drăghici şi adjuncţilor săi, precum şi importanţa pe care o avea pentru conducerea P.M.R. activitatea informativă pe care urma să o desfăşoare aici, s-ar putea spune că acest transfer ar fi echivalent cu o adevărată promovare pentru Gh. Crăciun, deşi nu a fost privită astfel nici de către acesta şi nici de mulţi dintre contemporanii săi[32].

Sosit la conducerea penitenciarului în toamna lui 1958, Gh. Crăciun s-a confruntat, de la bun început, cu ostilitatea organelor regionale de partid, care au solicitat sprijinul Secretariatului C.C. al P.M.R. pentru ca „Ministerul Afacerilor Interne să ia, cât mai repede" decizia de a-l schimba din funcţia deţinută[33]. Insistenţa conducerii

---

[32] ACNSAS, fond Informativ Bucureşti, dosar nr. 261 872, f. 11: *Referat de cadre privind pe colonelul Crăciun N. Gheorghe*, semnat de şef serviciu din cadrul Direcţiei Cadre a M.A.I., lt. colonel Bocşe Iosif. Modul în care a fost anunţat de numirea sa în noua funcţie şi discuţiile purtate cu această ocazie cu ministrul Drăghici au fost relatate de fostul colonel Crăciun într-un interviu acordat unui ofiţer SRI, în perioada ulterioară lui 1990: „[…] Mă duce la [Alexandru] Drăghici. Şi Drăghici, cu [Gheorghe] Pintilie şi [Vasile] Negrea de faţă: «Rămâi, Crăciune. Te-am chemat, am hotărât în Colegiu să mergi director la penitenciar la Aiud.» Am crezut că m-a lovit cu sapa în moalele capului. Eu socoteam că, după isprăvile pe care le-am făcut pe unde am umblat, sunt bine văzut. Şi spun: «Tov. ministru, eu am mai trecut prin penitenciare. Nu-mi place meseria asta. Eu n-o să mă opun. Eu nu-s căprar, sunt colonel. Dacă-mi daţi ordin, plec. Dar sunt tare necăjit». În minister, unii şefi nu credeau că se poate întâmpla aşa ceva. Drăghici îmi spunea: «Măi! N-am mulţi directori regionali ca tine. Da-i necesar acolo. E comandament legionar acolo, ne fac ăia greutăţi.» «Bine, eu din astea am mai auzit. Tov. ministru, cineva s-a împiedicat de dosarul meu iarăşi». «Mă! E adevărat. Dar, cu dosarul tău, eu pot să te ţin cât oi vrea. Mă, tu te duci acolo tot ca director regional şi nu vei fi supus decât ministerului. […] Treci la Pintilie să te instruiască. Şi cu asta am terminat!» L-am mai rugat, când voi termina treaba la Aiud, să mă aducă din nou în Securitate. «Bine, măi! Terminat!»" – vezi Cristina Anisescu, *Compulsie la repetiţie. Colonelul de Securitate Gheorghe Crăciun,* în Silviu B. Moldovan (coord.), *Arhivele Securităţii,* vol. II, Ed. Nemira, Bucureşti, 2006, pp. 414- 415.

[33] ACNSAS, fond Informativ Bucureşti, dosar nr. 261 871, vol. 1, f. 45: *Notă* a Comitetului Regional P.M.R. Cluj, din 08.05.1959, semnată de prim-secretarul Comitetului, Vasile Vaida. Motivele opoziţiei manifestate de organele regionale de partid faţă de numirea lui Gh. Crăciun la conducerea penitenciarului ţineau atât de biografia acestuia, cât şi de modul în care a fost operată această numire de către conducerea ministerului, aşa cum se arăta într-un referat alcătuit de Colegiul de Partid al Comitetului Regional P.M.R. Cluj, din octombrie 1959: „[…]Fără ca Biroul Comitetului Regional de partid să fie întrebat, [Crăciun]a fost numit, de către Minister, director la Penitenciarul Aiud. În ziua instalării, a fost cerută şi părerea Biroului Regional, care, cunoscând trecutul lui, a fost categoric împotrivă, cu toate acestea, a fost instalat. Deşi Biroul Regional a mai intervenit, prin Comitetul Central, nu s-au luat măsuri pentru schimbarea lui. […] Ţinând cont că la Penitenciarul Aiud sunt închise elementele cele mai înrăite şi cei mai înverşunaţi duşmani ai regimului nostru, ca: foşti legionari notorii, conducători ai partidelor politice din trecut şi tot soiul de elemente duşmănoase, foşti membri ai organizaţiei subversive, Colegiul de partid consideră că un astfel de om, cu un trecut atât de dubios şi chiar duşmănos, cu toate faptele pozitive ale lui după 23 August 1944, nu poate prezenta garanţie politică pentru partid într-o funcţie atât de importantă. […] Colegiul de partid consideră că aceste fapte [din trecutul lui Gh. Crăciun] sunt grave, incompatibile cu calitatea de membru de partid şi, de aceea, propune Comisiei Controlului de Partid dacă n-ar fi cazul ca […] să revizuiască hotărârea luată

ministerului de a-l menţine în funcţie[34], ignorând astfel împotrivirea categorică a organelor de partid regionale, care-şi puteau găsi uşor ecou la nivel central, arată încrederea avută de Al. Drăghici în capacitatea colonelului Crăciun de a redresa situaţia operativă de la Aiud. Pe de altă parte, însă, ostilitatea pe care a întâmpinat-o din partea organelor locale de partid la numirea sa la conducerea Penitenciarului Aiud a reprezentat, cel mai probabil, un avertisment pentru noul comandant al penitenciarului asupra faptului că, în caz de eşec, cariera sa în cadrul organelor de Securitate putea fi socotită încheiată, asta pentru că toată susţinerea de care se bucurase până atunci din partea conducerii ministerului n-ar mai fi avut nici o justificare. Această situaţie a reprezentat, probabil, un imbold suficient de puternic pentru Gh. Crăciun, care a reuşit ca, în decursul celor aproape şase ani cât a exercitat conducerea penitenciarului, să obţină, mai ales în activitatea de reeducare a deţinuţilor închişi la Aiud, rezultate care au depăşit până şi cele mai optimiste aşteptări ale conducerii M.A.I. şi P.M.R. Practic, începând cu anii 1962 – 1963, în aproape toate şedinţele conducerii Securităţii, rezultatele obţinute de colonelul Crăciun la Penitenciarul Aiud erau pomenite ca o dovadă a victoriei indiscutabile repurtate de organele române de represiune în lupta cu „duşmanii poporului"[35], ceea ce justifica încrederea avută de partid în ofiţerii de Securitate. Pe de altă parte, reeducarea foştilor adversari ai regimului a constituit un succes propagandistic major şi pentru conducerea P.M.R., care putea pretinde, pe viitor, că a ştiut să-şi atragă susţinerea nu numai a majorităţii populaţiei din ţară, dar chiar şi pe cea a unor adversari consideraţi până atunci ireductibili.

Succesul incontestabil obţinut la Aiud a contribuit în mod decisiv la înlăturarea a aproape tuturor rezervelor avute de organele de partid faţă de colonelul Crăciun. În perioada în care a deţinut conducerea Penitenciarului Aiud, acesta a fost recompensat cu numeroase premii în bani, ordine şi medalii[36]. După încheierea misiunii sale în cadrul penitenciarului, prin eliberarea ultimilor deţinuţi politici, în 1964, a fost numit, începând

în 19 nov. 1951 [de menţinere a calităţii de membru de partid a lui Crăciun] şi, în acelaşi timp, cerem Comisiei Controlului de Partid să intervină la Ministerul de Interne pentru schimbarea urgentă a lui Crăciun Gheorghe din această funcţie. Menţionăm că propunerea, cât şi cererea noastră este susţinută şi de către Biroul Comitetului regional de partid, deoarece a cerut schimbarea lui de câteva luni, sesizând, în acelaşi timp, şi Comitetul Central al P.M.R., însă Ministerul n-a făcut încă nimic în această direcţie". Vezi *ibidem,* f. 48: *Referat de cercetare asupra tovarăşului Crăciun Gheorghe, colonel M.A.I., în prezent directorul Penitenciarului din Aiud*, din 17.10.1959, alcătuit de Colegiul de Partid al Comitetului Regional P.M.R. Cluj.

[34] Numirea unor ofiţeri de Securitate într-o funcţie de o importanţă echivalentă celei de comandant al unei unităţi regionale M.A.I. nu era de apanajul organelor regionale de partid, ea fiind decisă de către conducerea ministerului şi cea a P.M.R. Cu toate acestea, ulterior anului 1954, de când prim secretarilor regionali P.M.R. li s-a acordat autoritatea de a controla şi coordona activitatea organelor de Securitate din regiunea pe care o conduceau, numirea la conducerea unei Regionale M.A.I. a unor ofiţeri fără avizul sau chiar împotriva voinţei organelor locale de partid era, cu siguranţă, neobişnuită

[35] Vezi, de exemplu, idem, fond Documentar, dosar. nr. 13 240, ff. 83 – 85: *Stenograma şedinţei din 21 octombrie 1963, în care s-a făcut analiza modul[ui] cum au fost executate sarcinile ordonate de tovarăşul ministru în octombrie 1962*, dar exemplele sunt mult mai numeroase.

[36] Idem, fond Informativ, dosar nr. 261 872, f. 11: Referat de cadre privind activitatea colonelului Gh. Crăciun.

cu 1 ianuarie 1965, în funcţia de loctiitor al şefului Direcţiei a III-a Informaţii Interne, primul post de conducere în aparatul central al ministerului deţinut de colonelul Crăciun[37]. În această funcţie, principala atribuţie a sa era coordonarea activităţii organelor de Securitate în problema „legionară". Trecut la „munca de birou", fostul comandant al Penitenciarului Aiud nu reuşeşte să obţină aceleaşi performanţe ca în trecut, astfel încât a fost deseori criticat de noua conducere a M.A.I (după plecarea lui Al. Drăghici) pentru că ar fi „trăit cu ce a făcut la Aiud"[38]. Pe lângă aceasta, schimbările care s-au produs la conducerea P.M.R. după moartea lui Gheorghiu-Dej în 1965, diverse abateri şi chiar infracţiuni pe care se pare că le-ar fi comis colonelul Crăciun[39], dar, mai ales, anchetarea abuzurilor comise de fostul ministru Alexandru Drăghici, în care colonelul Crăciun a fost direct implicat[40] au determinat, în cele din urmă, îndepărtarea din rândul cadrelor Securităţii a unuia dintre cei mai eficienţi ofiţeri care serviseră regimul comunist după instaurarea acestuia în România. La 3 iunie 1968, prin Ordinul nr. 2569 al preşedintelui Consiliului Securităţii Statului, colonelul Gheorghe Crăciun a fost trecut în rezervă şi pensionat. A fost readus, temporar, în rândul cadrelor Securităţii la 1 ianuarie 1969, când a primit funcţia de şef serviciu operativ, dar este

[37] Consider incorecte afirmaţiile lui A. Muraru din studiul referitor la biografia lui Gh. Crăciun, amintit mai sus, conform cărora „Crăciun a fost propus în funcţia de loctiitor şef al Direcţiei a III-a din M.A.I.", însă „din 1964 şi până în anul 1967, Gheorghe Crăciun a lucrat la Direcţia a III-a Informaţii Interne, […] fără a avea o funcţie de conducere" – vezi Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coord.), *Forme de represiune*…, pp. 115 – 116. Colonelul Crăciun a fost numit, nu numai propus, în funcţia de loctiitor al şefului Direcţiei a III-a, având misiunea de a coordona activitatea direcţiei în problema „legionară". De altfel, mutarea sa din fruntea Penitenciarului Aiud, unde deţinea o funcţie echivalentă cu cea de director regional, în poziţia de simplu lucrător operativ într-o direcţie centrală ar fi echivalat cu o retrogradare de proporţii pentru Gh. Crăciun, ceea ce ar fi fost absurd, într-o perioadă în care activitatea sa era considerată, atât de către conducerea M.A.I., cât şi de cea a P.M.R., drept un model de activitate operativă a organelor de Securitate.

[38] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 13 348, f. 19: *Stenograma şedinţei de Colegiu din 14 ianuarie 1967, în care s-a analizat problema legionară*. Afirmaţia aparţinea noului ministru al Afacerilor Interne, Cornel Onescu.

[39] Se pare că, în 1967, ar fi săvârşit un omor prin imprudenţă şi nu a fost incriminat datorită intervenţiei organelor de partid. Cel puţin aşa se deduce din declaraţia lui N. Ceauşescu, făcută cu prilejul unei şedinţe a Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. din 27 iulie 1967: „Am avut cazul gen. Crăciun, care a săvârşit un omor prin imprudenţă şi trebuia trimis în judecată. Cazul lui a venit aici şi am spus că nu trebuie trimis în judecată" – vezi ANIC, fond CC al PCR, Secţia Cancelarie, dosar nr. 115/1967, f. 18. Informaţia nu este însă sigură, având în vedere că există unele neconcordanţe – se vorbeşte de generalul Crăciun, iar Gh. Crăciun nu a avut niciodată un grad mai mare decât acela de colonel – precum şi faptul că nu poate fi confirmată, deocamdată, de alte surse.

[40] Aici este vorba de implicarea lui Gh. Crăciun în muşamalizarea asasinării lui Ibrahim Sefit, zis „Turcul" din ordinul direct al lui Al. Drăghici. Aşa cum a constatat comisia de anchetă a P.C.R., din 1968, „colonelul Crăciun Gheorghe, fostul loctiitor al Direcţiei Regionale M.A.I. Braşov, însărcinat să întocmească actele prin care să măsluiască adevărul, declară că i s-a ordonat să facă: «în aşa fel ca numele lui Drăghici Alexandru să nu apară în acte» şi să stabilească «că Turcu a vrut să fugă în timp ce era transportat spre Târnăveni»" – vezi ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 19, vol. 4, ff. 161 – 162: *Notă cu privire la unele aspecte referitoare la cazurile prezentate*, din 1968.

trecut definitiv în rezervă la 31 octombrie 1969, prin ordinul 2135 al preşedintelui C.S.S., Ion Stănescu[41].

Ulterior trecerii sale în rezervă, fostul comandant al Penitenciarului Aiud şi-a manifestat, ocazional, nemulţumirea faţă de modul în care Securitatea s-a dispensat de serviciile sale, afirmând chiar, într-o discuţie cu un ofiţer din cadrul Direcţiei I Informaţii Interne din 1986, că ar fi fost trecut în rezervă „prin uşa din dos"[42]. În deceniile care au urmat, Gheorghe Crăciun a locuit în Bucureşti, în cartierul Militari, într-o zonă populată mai ales de ofiţeri în rezervă ai Ministerului de Interne sau din Armată, căutând să evite contactele atât cu foştii deţinuţi de la Aiud, cât şi cu majoritatea fostelor sau actualelor cadre ale Securităţii, cu excepţia acelora care erau cunoştinţe personale[43]. Preocupările sale se mărgineau, după cum declara, la „lectură multă, plimbări zilnice pe trasee bine determinate, îngrijirea sănătăţii", la care se adăugau întâlniri cu foşti colegi sau superiori din perioada activităţii sale în cadrul organelor de Securitate, printre aceştia numărându-se fostul ministru Al. Drăghici.

Prudenţa manifestată de către fostul colonel Crăciun în manifestările sale publice nu a împiedicat însă Securitatea să-i deschidă acestuia dosar de urmărire informativă în două rânduri, în cursul anilor `80, datorită temerilor care existau că acesta ar fi putut divulga diverse informaţii aflate în cursul activităţii sale în rândul organelor de represiune. Urmărirea informativă nu a făcut decât să confirme ataşamentul faţă de regim al lui Gheorghe Crăciun, dar şi abilitatea acestuia de a detecta din timp orice provocări sau combinaţii informative încercate împotriva sa de către organele de Securitate, abilitate datorată, desigur, îndelungatei experienţe în domeniu[44]. Ultimul

[41] Idem, fond Informativ Bucureşti, dosar nr. 241 202, vol. 1, f. 78: *Notă privind pe col. rez. Crăciun Gh.*

[42] *Ibidem*, f. 58: *Raport informativ*, din 18 decembrie 1986, al UM 0632/1A din cadrul Departamentului Securităţii Statului.

[43] Şefului Serviciului 1 din cadrul Direcţiei I Informaţii Interne, colonelul Blaj Paraschiv, care menţinea relaţii apropiate cu fostul comandant al Penitenciarului Aiud, Gh. Crăciun îi mărturisea, în 1986, că „evită discuțiile cu legionarii care l-au cunoscut, că la nici unul nu i-a confirmat că locuiește în Capitală și că, până în prezent, s-a întâlnit, întâmplător, cu puțini legionari foști condamnați, cu care a limitat strict discuțiile". În aceeaşi discuţie, colonelul Blaj i-a propus lui Crăciun să se întâlnească cu un fost legionar, scriitor, pentru a-l „influența pozitiv". La aceasta, fostul reeducator al legionarilor de la Aiud a răspuns că „din principiu nu acceptă" discuțiile cu scriitorul în cauză, dar, „dacă este strict necesar, se va mai gândi și-i va da un răspuns. A menționat că, dacă va accepta, va discuta cu P[…] M[…] în alt loc decât domiciliul său și, cu condiția ca discuția să fie înregistrată pe bandă magnetică, pentru a nu se da posibilități de interpretare" – vezi *ibidem,* f. 60 – 61: *Raport cu privire la discuțiile purtate de col. Blaj Paraschiv referitoare la col. rez. Crăciun Gheorghe*, din 19 decembrie 1986, al U.M. 0632/1A din cadrul D.S.S.

[44] Semnificativă în acest sens rămâne următoarea situaţie relatată de către un informator dirijat pe lângă un fost coleg (Perşa V.) al colonelului din Direcţia a III-a, cu care acesta din urmă menţinea relaţii apropiate după pensionare: „[…] Perșa V. a mai relatat că, cu o săptămână în urmă, împreună cu colonelul în rezervă Crăciun, aşteptând împreună la aprozarul de vizavi de blocul lui Perşa ca să cumpere cartofi (aceştia erau de calitate proastă şi cu pământ), doi foşti lt. colonei, unul de Securitate şi altul de Miliţie, au început să vocifereze şi să afirme: «peste tot, în presă şi radio – TV se vorbeşte de bunăstarea poporului, de creşterea nivelului de trai, dar cei competenţi de ce nu vin să vadă criza din pieţe şi magazine?», cerând şi părerea lui Crăciun şi

dintre aceste dosare a fost închis în martie 1989, după ce organele de Contrainformaţii Militare au constatat că urmărirea informativă a fostului ofiţer se dovedea neîntemeiată, iar fidelitatea lui Gh. Crăciun faţă de sistemul care-i permisese o afirmare nesperată nu putea fi pusă la îndoială[45].

După Revoluţia din 1989, împotriva fostului comandant al Penitenciarului Aiud a fost depusă o plângere penală de către Asociaţia Română a Foştilor Deţinuţi Politici şi Luptători Anticomunişti pentru săvârşirea infracţiunii de genocid, încadrarea juridică fiind schimbată ulterior în omor deosebit de grav. Plângerea penală a fost depusă în decembrie 1998, dar Parchetul Militar de pe lângă Curtea Militară de Apel Bucureşti a întocmit rechizitoriul în acest caz abia la 7 septembrie 2000, ceea ce s-a dovedit a fi prea târziu, având în vedere faptul că fostul colonel Crăciun a decedat la scurtă vreme după aceea[46].

4. General – maior **Aurel Stancu** (n. 03.01.1911, com. Buftea, satul Flămânzeni, raionul Răcari, regiunea Bucureşti, fiul unui muncitor, naţionalitatea – română, studii – şase clase primare şi trei clase industriale, profesia de bază – tâmplar) – şef al Direcţiei Securităţii Capitalei 1950 – 1957.

Viitorul general Stancu, la absolvirea a şase clase primare, în 1925, s-a angajat ca ucenic la Atelierele C.F.R. Griviţa Bucureşti. A rămas angajat în cadrul Atelierelor doar pentru scurtă vreme, datorită faptului că secţia de cazangerie, unde fusese încadrat, a fost restructurată, dintre toţi cei care doreau să se califice în meseria de cazangiu „rămânând numai acei ucenici care au avut protecţie"[47]. Din 1926, şi-a început ucenicia la un atelier de tâmplărie din Bucureşti, unde, după o perioadă de patru ani, s-a calificat în meseria de tâmplar, urmând, totodată, cursurile unei şcoli industriale, cu durata de trei ani. A continuat să lucreze în cadrul acestui atelier până în 1932, când a fost încorporat în armată, pentru satisfacerea serviciului militar.

Primele contacte dintre Aurel Stancu şi adepţii mişcării comuniste ilegale s-au produs din 1927, cât timp era încă ucenic tâmplar. Prilejul a fost oferit de organizarea unei greve în cadrul atelierului de tâmplărie la care lucra, în cursul căreia A. Stancu a făcut parte din comitetul de grevă şi a intrat în legătură cu organizaţia U.T.C., devenind şi membru al acesteia. Iniţial, participarea sa la acţiunile tinerilor comunişti a fost destul de limitată, constând, în principal, în organizarea unor cercuri culturale pentru ucenici, în cursul cărora se citeau materiale de propagandă împotriva conţinutului orelor de

---

Perşa. La aceasta, Crăciun a afirmat: «Vreţi să-mi cunoaşteţi părerea ca cetăţean sau ca ofiţer de Securitate în rezervă? Ca cetăţean, nu-mi place situaţia din alimentaţia publică. Ca ofiţer în rezervă şi ca membru de partid, vă pot spune numai atât: trecem printr-o situaţie mai grea şi nu numai noi. Ca foşti ofiţeri, ar fi bine să nu mai facem astfel de comentarii». După care, îi spune încet lui Perşa: «Ăştia ori stau cu urechea la posturile de radio străine, ori sunt puşi să ne provoace şi apoi să toarne, ori sunt proşti şi palavragii!»" – vezi *ibidem,* f. 76: *Notă,* din 19.12.1987, a sursei „Şoimul".

[45] Vezi *ibidem,* f. 167: *Raport cu propunerea de închidere a dosarului de urmărire informativă „Coman",* din 06.03.1989, semnat de ofiţer de Contrainformaţii Militare, lt. Dumitru Paul şi şef birou, cpt. Dance Florentin

[46] Mihai Burcea, Marius Stan, Mihail Bumbeş, *Dicţionarul ofiţerilor…,* p. 176.

[47] ACNSAS, fond Cadre, dosar personal *Stancu Aurel*, f. 26: *Autobiografie,* a generalului A. Stancu, directorul Regiunii M.A.I. Bucureşti, din 18.01.1955.

religie şi de istorie predate în şcoli. Ulterior, i s-au încredinţat şi alte „sarcini”, de mai mare importanţă, precum infiltrarea în cadrul Tineretului Social Democrat, organizaţia Bucureşti, unde a făcut parte din „facţiunea U.T.C.-istă” din sânul acesteia. După încorporarea în cadrul Regimentului 1 Artilerie Antiaeriană din Bucureşti, în toamna anului 1932, A. Stancu a întreţinut doar legături slabe cu organizaţia U.T.C., dar, cu toate acestea, a susţinut ulterior că ar fi întreprins în continuare, din proprie iniţiativă, acţiuni de „sabotaj” menite să destabilizeze armata regimului „burghezo – moşieresc”, precum ruperea unei arme, fapt pentru care a fost şi condamnat de consiliul de disciplină al unităţii[48]. După satisfacerea serviciului militar, în 1933, pentru o lungă perioadă de timp, viitorul şef al Securităţii Capitalei nu a mai avut un loc de muncă stabil, lucrând o vreme la un atelier de tâmplărie, iar apoi la o fabrică din Bucureşti, dar o mare parte din timp a fost şomer.

Lipsa unui loc de muncă stabil l-a adus pe Aurel Stancu mai aproape de mişcarea comunistă ilegală, ce avea posibilitatea de a-şi susţine material membrii şi simpatizanţii. Această apropiere este vizibilă dacă avem în vedere funcţiile de o importanţă tot mai mare care sunt încredinţate viitorului ofiţer de Securitate după 1933: din 1934, a fost ales secretar general al Frontului Unic Muncitoresc, fiind, totodată, „atras” în Comitetul Judeţean U.T.C. Ilfov[49], în 1936, a ocupat postul de secretar al organizaţiei judeţene Ilfov a U.T.C., apoi pe cel de instructor pe lângă aceeaşi organizaţie, instructor pe lângă organizaţia U.T.C. a C.F.R. Griviţa etc. Încrederea organelor de partid în Aurel Stancu a fost definitiv confirmată ulterior prin primirea sa în rândul membrilor P.C.R., în 1936[50]. Oricum, după 1935, cariera de activist al partidului în „ilegalitate” a rămas singura opţiune pentru A. Stancu, având în vedere că întreţinerea sa materială era asigurată, în totalitate, de către C.C. al U.T.C., după cum singur mărturisea ulterior[51].

Activitatea militantă desfăşurată în rândul membrilor P.C.R. a atras după sine şi arestarea lui Aurel Stancu de către organele de Siguranţă, în două rânduri, începând cu anul 1935: prima dată chiar în cursul acestui an, când nu a fost reţinut decât pentru câteva ore, iar a doua oară în iarna 1936 – 1937, odată cu membrii C.C. al U.T.C., când, deşi a fost „sistematic bătut”, a rezistat presiunilor la care era supus, refuzând să deconspire vreun aspect din activitatea ilegală a P.C.R. Şi de această dată a fost eliberat la scurtă vreme de la reţinere, o dată cu ceilalţi membri a U.T.C. arestaţi, fără a suferi vreo condamnare[52]. În vara lui 1937, conducerea P.C.R. a considerat potrivit să pună la

---

[48] *Ibidem,* f. 27.

[49] ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ – Politică (Dosare Anexe), dosar nr. 75/1954, f. 6: *Referat*, din 31.12.1953.

[50] *Ibidem.*

[51] ACNSAS, fond Cadre, dosar personal *Stancu Aurel*, f. 27: *Autobiografie* a generalului A. Stancu. Din această perioadă datează şi relaţiile strânse pe care le-a stabilit cu Leonte Răutu, ce se vor dovedi extrem de utile în cariera ulterioară a viitorului şef al Securităţii Capitalei – vezi *ibidem.*

[52] *Ibidem,* f. 29. Referitor la împrejurările eliberării sale, generalul Stancu declara ulterior organelor de cadre ale M.A.I.: „Din arest, am aflat că la întreaga grupă de elevi [membri C.C. ai U.T.C. arestaţi] le dă drumul, iar când am fost şi eu eliberat, am aflat de la partid că părinţii acestor elevi, care majoritatea erau comercianţi şi intelectuali, au intervenit prin avocaţi şi cu unele sume de bani, [pe] care cineva de la Siguranţă le-ar fi încasat ca şperţ şi le-a dat drumul. Din felul cum eu

încercare ataşamentul lui A. Stancu, prin trimiterea sa în Spania, pentru a lupta în cadrul Brigăzii Internaţionale. Plecarea pe frontul din Spania s-a dovedit a fi o aventură în sine pentru Aurel Stancu[53], care, odată ajuns pe frontul din această ţară, a participat la mai multe lupte, fiind însă rănit în 1938. După ce înfrângerea armatelor republicane nu a mai putut fi pusă la îndoială, în 1939, viitorul ofițer român a fost evacuat din Spania în Franța, unde a fost internat în mai multe lagăre de refugiaţi, până în cursul verii aceluiaşi an, când, la cererea expresă a sovieticilor, a fost lăsat să plece în U.R.S.S.

În Uniunea Sovietică, A. Stancu a lucrat iniţial ca simplu muncitor într-o uzină de lângă Moscova, urmând, în acelaşi timp şi cursurile unei şcoli tehnice, cu durata de un an, la finalul căreia s-a calificat în meseria de desenator tehnic. Din august 1940, a fost înscris la cursurile de doi ani ale Universității leniniste, pe care le-a întrerupt însă după un an, pentru a se înscrie la un curs de cunoştinţe militare, luând parte, totodată, la activitatea desfăşurată de secţia română a Comintern-ului, alături de Ana Pauker, Mihai Roller, Boris Ştefanov, Valter Roman etc. După terminarea cursului de cunoştinţe militare, în vara anului 1942, A. Stancu a solicitat să fie înrolat în armata sovietică, iar dorinţa i-a fost îndeplinită, chiar dacă parţial: după ce a trecut „toate vizitele şi formele cerute de autorități", a fost încadrat în „unitățile militare ale E.N.C.V.D.[sic! – N.K.V.D.]". În cadrul organelor de securitate sovietice, a îndeplinit diferite „sarcini şi funcţii", până în cursul anului 1946, când a cerut să fie demobilizat, pentru a putea servi mai bine noile autorităţi comuniste, care tocmai preluaseră puterea în România[54].

fusesem anchetat, am putut observa că Siguranța voia să facă un proces mare cu grupul elevilor, în care eram şi eu implicat şi se căzneau să mă lege de acest grup, însă intervenind faptul că i-a eliberat, se vede că nu au avut ce să facă cu mine, astfel că am fost şi eu eliberat, fără să se mai ancheteze alte fapte". Nu este prima mărturie de acest gen, care, alături de cele referitoare la bătăile aplicate sistematic celor arestaţi, ilustrează destul de bine „moravurile" organelor de Siguranţă din perioada interbelică.

[53] Potrivit mărturiilor sale, A. Stancu a trecut ilegal graniţa în Cehoslovacia, „după indicaţiile partidului", iar o dată ajuns în această ţară, a fost găzduit într-o casă conspirativă, alături de alţi membri de partid care erau deja acolo. Aici a rămas pentru circa trei săptămâni, dar, „fiind prost conspirată casa", au fost arestaţi de autorităţile cehoslovace şi condamnaţi la 40 de zile de arest, după efectuarea cărora urma să fie predaţi autorităţilor române, fiind acuzaţi că ar fi urmărit să atenteze la viaţa regelui Carol al II-lea. „Mulţumită intervenţiei deputaţilor comunişti şi acţiunilor de masă de la Praga", după cum relata A. Stancu ulterior, s-a renunţat, oficial la ideea predării comuniştilor arestaţi către autorităţile române, dar, după efectuarea pedepsei, au fost cu toţii expulzaţi din ţară, o parte a lor fiind capturaţi de către grănicerii români. Aurel Stancu, împreună cu alţi membri ai grupului, au reuşit „să scape" de grănicerii români şi să se refugieze în pădurile din munţii Boemiei, de unde, după mai multe treceri frauduloase de graniţă, au ajuns în Franţa. Aici, viitorul ofiţer a fost arestat de către autorităţile franceze, judecat, condamnat şi apoi extrădat în Elveţia, de unde acesta s-a reîntors în Franţa ulterior, mergând până la Paris. De aici a fost preluat de către comuniştii francezi şi, „tot pe cale conspirativă", trimis să treacă Munţii Pirinei, ajungând astfel în Spania – vezi *Ibidem,* f. 30.

[54] *Ibidem,* f. 31. Pentru activitatea desfăşurată în serviciul organelor de represiune sovietice, Aurel Stancu a primit premii în bani, medalia „Victoria" şi chiar şi un „aparat de radio". Într-un referat de cadre din 1953 intrarea lui Aurel Stancu în rândurile N.K.V.D. nu este menţionată, pretinzându-se, în schimb, că acesta ar fi fost înrolat în Armata Roşie, în cadrul căreia a lucrat în „Aparatul de Educare a prizonierilor români", iar după 23 august 1944, a fost încadrat în

După demobilizarea sa, în 1946, lui Aurel Stancu i-a fost încredinţată, pentru început, funcţia de activist în cadrul Secţiei de Propagandă şi Agitaţie a C.C. al P.C.R. În 1948 a preluat conducerea Comisiei Judeţene de Verificare Arad, calitate în care a condus anchetele referitoare la activitatea şi biografia membrilor de partid din acest judeţ, ceea ce constituia, la acea vreme, o bună pregătire pentru încadrarea în organele de Securitate[55]. Cum în decursul întregii sale activităţi în slujba partidului, viitorul ofiţer de Securitate dovedise „devotament şi spirit de sacrificiu pentru cauza clasei muncitoare", după încheierea verificării membrilor de partid din judeţul Arad, la 3 mai 1950, prin decretul Prezidiului Marii Adunări Naţionale, Aurel Stancu a fost numit director al Direcţiei Securităţii Capitalei, având gradul de colonel[56].

După numirea sa la conducerea organelor Securităţii Capitalei, colonelul Stancu părea iniţial să fie un comandant de unitate ideal, după cum rezultă din referatele alcătuite de lucrătorii de cadre ai M.A.I. Astfel, se remarca prin faptul că „a reuşit în foarte scurt timp să cunoască toate aspectele muncii de Securitate" şi, în acelaşi timp, era preocupat de „bunul mers al unităţii pe care o conduce" şi de descoperirea „greşelilor în muncă". Cel mai mult impresiona însă atitudinea lui Aurel Stancu faţă de ofiţerii din subordine, acesta dovedind în conducerea subalternilor toate calităţile „necesare unui bun comandant", după cum reiese şi dintr-o caracterizare a acestuia din 1951:

„Faţă de subalterni, are o comportare tovărăşească, ajutându-i şi instruindu-i cu multă răbdare, pricepere şi tact, neprecupeţind timpul până când nu se convinge că cel în cauză este pe deplin lămurit. Se consultă permanent cu colaboratorii săi apropiaţi în diferite probleme, ţinând cont şi de părerea acestora. Se preocupă cu creşterea subalternilor, atât în munca profesională, cât şi politic, având o atitudine justă faţă de lipsurile şi abaterile unor tov., criticându-i sever şi constructiv pe aceştia"[57].

Cu alte cuvinte, Direcţia Cadre descoperise comandantul ideal în persoana lui Aurel Stancu, care, pe lângă toate calităţile enumerate mai sus, se dovedea a fi şi „exigent, cu spirit combativ şi cu multă ură faţă de duşmanul de clasă în care loveşte

Comisia Aliată de Control de la Bucureşti, până în 1946, când a fost desconcentrat – vezi ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ – Politică (Dosare Anexe), dosar nr. 75/1954, f. 6: referat de cadre din 31.12.1953. Deşi aparent contradictorii, aceste informaţii s-ar putea să se completeze reciproc, în sensul că Aurel Stancu a lucrat, într-adevăr, în „Aparatul de Educare a prizonierilor români" şi în Comisia Aliată de Control, dar a fost, în tot acest timp, în serviciul organelor N.K.V.D. şi nu al Armatei Roşii.

[55] *Ibidem*, f. 6. De altfel, cazul lui Aurel Stancu nu este nici pe departe singular în această privinţă, mulţi conducători ai organelor de Securitate din perioada imediat următoare începându-şi cariera tocmai ca membri sau preşedinţi ai unor astfel de comisii – cazuri relevante, în acest sens, fiind cele ale lui Grigore Naum – viitor şef al Direcţiei de Contrainformaţii în Armată, Wiliam Steskal – şef al Direcţiei Regionale M.A.I. Banat etc.

[56] ACNSAS, fond Cadre, dosar personal *Stancu Aurel*, f. 12 – extras după decretul Prezidiului M.A.N.

[57] *Ibidem,* f. 33: *Caracterizare: Stancu Aurel, colonel de Securitate,* din 4 aprilie 1951, semnată de maior de Securitate D. Popescu.

fără cruțare"[58]. Singurele deficiențe care se înregistrau în activitatea sa, în 1953, constau în faptul că nu avea „suficientă încredere în oameni", de care se apropia cu greu, părea „a fi cam anarhic" şi, mai ales, îşi recunoştea cu greu „lipsurile". Conducerea ministerului nu putea decât să se felicite pentru numirea unui asemenea ofițer în fruntea „uneia dintre cele mai grele direcții regionale" de Securitate, care ştia să confirme cele mai exigente aşteptări[59]. Cum asemenea merite nu puteau rămâne nerăsplătite, colonelul Stancu a fost relativ repede avansat în grad, din decembrie 1953 fiind promovat la gradul de general-maior. Mai mult decât atât, datorită activității sale din perioada „ilegalității" şi a „rezultatelor" obținute la conducerea Securității Capitalei, a fost şi „ales", din 1952, deputat în Marea Adunare Națională, funcție pe care a îndeplinit-o în două legislaturi consecutive, până în 1961, iar, din decembrie 1955, a intrat şi în rândul membrilor C.C. al P.M.R., poziție pe care a ocupat-o până în cursul anului 1960[60].

Viziunea idilică a Direcției Cadre a M.A.I. cu privire la activitatea şefului Securității Capitalei nu era însă împărtăşită întru totul de către conducerea Ministerului Afacerilor Interne. De fapt, contradicțiile dintre Aurel Stancu şi conducerea ministerului au început relativ repede după preluarea funcției de ministru de către Al. Drăghici, în martie 1953 cel dintâi fiind sancționat „de tov. ministru cu avertisment pentru lipsurile de care a dat dovadă în aplicarea ordinului nr. 811[61] al tov. ministru, necontrolând executarea lui şi pentru faptul că nu a tras la răspundere subalternii care s-au abătut de la acest ordin"[62]. Cum însă generalul Stancu părea să aibă o susținere puternică în rândul conducerii P.M.R. de atunci – o susținere chiar foarte vizibilă, dacă avem în vedere faptul că, de la sfârşitul lui 1955, a fost „ales" membru al C.C. al P.M.R. – înlocuirea sa din poziția deținută se dovedea a fi mai mult decât dificilă. Este posibil ca restructurarea direcției pe care o conducea, de la 1 iulie 1956, când aceasta s-a împărțit în două unități distincte – Direcția Securității Capitalei şi Direcția Regională M.A.I.

---

[58] *Ibidem*, f. 34: *Caracterizare asupra tovarăşului colonel Stancu Aurel, şeful Direcției Regionale a Ministerului Afacerilor Interne Bucureşti,* din 28 dec. 1953, semnată de şeful Direcției Cadre, colonel Alex. Demeter.

[59] Se poate spune că, mai presus de oricare alte „calități", loialitatea lui Aurel Stancu față de regim era dincolo de orice îndoială. O dovadă în acest sens o furnizează chiar el, în autobiografia din 1955, când menționează modul în care a rezolvat „problemele" pe care le crea regimului unul dintre cei opt frați ai săi, Stanciu Stancu, un „patron croitor" şi fost membru al P.S.D., fracțiunea „Titel Petrescu": „În anul 1952, [Stanciu Stancu] a avut un conflict cu preşedintele Sfatului comunal Buftea, amenințându-l pe acesta, pentru care motive **eu, personal,** [A. Stancu – subl. ns.] i-am întocmit dosar de încadrare în C.M. şi l-am încadrat pe timp de un an, azi eliberat şi, după informațiile ce le primesc de la şeful raionului Răcari, care-l supraveghează, rezultă că nu are manifestări, ci, din contră, face unele sesizări organelor noastre" – *Ibidem,* f. 25: *Autobiografie*, a generalului A. Stancu, directorul Regiunii MAI Bucureşti, din 18.01.1955.

[60] F. Dobre (coord.), *Membrii C.C. al P.C.R. (1945 – 1989). Dicționar*, Bucureşti, Ed. Enciclopedică, 2004, p. 543.

[61] Este vorba, aici, de Ordinul nr. 811/11 octombrie 1952 al ministrului Securității Statului privind prevenirea actelor de sabotaj.

[62] ACNSAS, fond Cadre, dosar personal Stancu Aurel, f. 42: *Notă*, din 5.03.1953, a Direcției Cadre M.A.I.

Bucureşti[63] – generalul Stancu rămânând la conducerea numai a Securităţii Capitalei, să se fi produs tocmai cu scopul de a limita prejudiciile pe care le putea aduce activităţii organelor de represiune un şef de unitate care, momentan, nu putea fi înlocuit din funcţia deţinută. Cu toate acestea, abordarea „diplomată" a conducerii ministerului în privinţa lui Aurel Stancu nu a dat rezultatele dorite, iar acesta din urmă a ajuns relativ repede în conflict deschis cu însuşi ministrul Drăghici. Astfel, la sfârşitul anului 1956, ministrul îi alcătuia o caracterizare foarte dură generalului Stancu, în care fostul comandant model al Securităţii era descris ca fiind „mult depăşit de sarcini", „confuz", „cu atitudine demagogică", un om „bolnăvicios de bănuitor" etc. Cele mai multe probleme pentru conducerea ministerului se iveau în cooperarea cu şeful Securităţii Capitalei, care, după cum menţiona Al. Drăghici, refuza orice conlucrare cu altcineva decât proprii subordonaţi şi nu mai asculta de nimeni:

„Orice conlucrare cu direcţiile din minister pe liniile operative de muncă au fost respinse. A trebuit de multe ori să intervin personal pentru a pune la punct diverse manifestări anarhice ale… [Aurel Stancu] (el acuză, fără nici o bază, că organele centrale îi fură acţiunile. De doi ani se verifică astfel de afirmaţii fără nici o bază). Situaţia s-a înrăutăţit mult în ultimul an. Dacă, până atunci mai dădea asigurări că va îmbunătăţi munca, cel puţin în vorbe, apoi, de la şedinţa din iulie a.c. [1956], unde s-a analizat aplicarea în practică a Ordinului 15, unde a fost criticat pentru o serie de neajunsuri în muncă, de atunci, tovarăşul [A. Stancu] este în permanentă opoziţie cu ordinele conducerii ministerului. De la şedinţa din iulie, nici de mine nu ascultă întotdeauna. Într-o şedinţă convocată la minister, tovarăşul [A. Stancu] a avut o atitudine de argumentare injurioasă la adresa conducerii ministerului, afirmând că el este demoralizat şi cere să fie scos din muncă. […]

Controlul pe care direcţiile din Centrală sunt obligate, în urma ordinelor mele, să le facă pe diverse linii în Direcţia … [Securităţii Capitalei] este respins. Am ajuns acolo ca directorii din centrală să se ferească să meargă la … [Securitatea Capitalei], pentru a nu avea de-a face cu …[Aurel Stancu], care, în procesul muncii, îi insultă"[64].

Cel mai grav însă, din punctul de vedere al ministrului, era faptul că generalul Stancu îşi crease, alături de cadrele din subordine, un adevărat „pol al opoziţiei" faţă de conducerea ministerului, ceea ce a închis, de la bun început, orice cale de reconciliere între acesta şi Al. Drăghici:

„Partea cea mai periculoasă este faptul că el caută să solidarizeze şi pe ofiţerii apropiaţi lui (şefii de serviciu) contra ministerului, de multe ori vorbeşte deschis despre diverşi tovarăşi cu muncă de răspundere din minister cu ofiţeri inferiori, ia apărarea elementelor codaşe în muncă. În această direcţie, sub protecţia lui, domină o atmosferă de autoliniştire, de lăudăroşenie goală şi de vulgarizare a muncii de Securitate, favorabilă chiulangiilor şi altor elemente codaşe.

---

[63] *Ibidem*, f. 45: *Raport,* din [1957], al lt. maj. Diaconescu Ion, locţiitor pentru Spate al şefului Direcţiei Regionale M.A.I. Bucureşti.

[64] *Ibidem*, ff. 36 – 37: *Caracterizare,* din 13.12.1956, semnată de ministrul Afacerilor Interne, general-colonel Alexandru Drăghici. În această caracterizare nu au fost menţionate numele personajelor implicate sau al unităţilor M.A.I., fiind lăsate spaţii goale în text, care erau completate doar ulterior, în momentul în care erau expediate conducerii P.M.R.

Sub conducerea lui nu cresc cadrele, îi deformează, înăbuşe orice critică adusă pentru îmbunătăţirea muncii"[65].

Concluzia lui Al. Drăghici era că şeful Securităţii Capitalei se prezenta ca „un om dezechilibrat, permanent speriat, cu o stare de încordare nervoasă, care îl duce la zăpăceală completă", iar menţinerea sa în fruntea acestei unităţi îi „poate zdruncina sistemul nervos în aşa măsură, încât cu greu se va putea reface sănătatea lui pe viitor". De aceea, ministrul propunea conducerii P.M.R. schimbarea din funcţia deţinută a fostului „ilegalist", urmată de „scoaterea din rândul cadrelor" M.A.I. şi repartizarea sa „în altă muncă"[66]. Totul era prezentat ca o măsură pur umanitară, izvorâtă din grija faţă de sănătatea lui Aurel Stancu.

Înlocuirea din funcţie a acestui membru al Comitetului Central nu avea să se dovedească atât de uşor de înfăptuit nici chiar pentru ministrul Drăghici. A. Stancu se bucura încă de susţinerea partidului, astfel încât a continuat să fie menţinut la conducerea Securităţii Capitalei multe luni după ce ministrul propusese trecerea sa în rezervă, asta până în momentul în care şi alţi membri ai Biroului Politic a trebuit să se convingă de faptul că acesta scăpase de sub control. Un astfel de prilej l-a constituit o şedinţă de analiză a activităţii organelor regionale de Securitate din februarie 1957, la care, alături de Al. Drăghici şi de şefii direcţiilor regionale de Securitate au participat şi Nicolae Ceauşescu, membru al Biroului Politic al P.M.R. şi prim-secretarii Comitetelor Regionale P.M.R. Cu această ocazie, s-a ridicat problema bătăilor aplicate în Bucureşti celor arestaţi pentru că se manifestaseră „ostil regimului" în urma ecoului avut de evenimentele din Ungaria, din toamna anului 1956. În mod normal, ca un bun ofiţer de Securitate, Aurel Stancu ar fi trebuit să-şi facă o „serioasă" autocritică şi să-şi asume responsabilitatea pentru toate abuzurile comise. Generalul Stancu avea însă o serioasă problemă în ceea ce priveşte procedeul „autocriticii", după cum reiese şi din următorul dialog purtat cu N. Ceauşescu:

„Tov. Stancu: […] În timpul evenimentelor din Ungaria, toată lumea a bătut, de sus de la minister, până la ultimul şef de Miliţie. Acesta este adevărul şi există documentaţie în această privinţă. Eu vorbesc de oraşul Bucureşti. În această privinţă are slăbiciuni şi partidul şi personal tov. Dănălache [Florian, prim-secretar al Comitetului Regional P.M.R. Bucureşti] […]

Tov. Ceauşescu: Aţi primit vreo indicaţie de la minister ca oamenii [pe] care îi arestaţi pentru anchetare să fie bătuţi?

Tov. Stancu: Noi nu am primit această indicaţie, ci am primit că, în general, mai trebuie ciocăniţi cei arestaţi, aceasta am primit-o de la Comandamentul nostru de la Capitală.

Tov. Ceauşescu: Să vorbim mai clar. Ai primit indicaţia că: uite, oamenii arestaţi pentru diferite infracţiuni şi care sunt anchetaţi de Securitate să fie bătuţi?

Tov. Stancu: Ca să fiu mai clar, am să vă dau câteva aspecte din şedinţele noastre de Comandament, pentru că aşa ar fi mai documentat.

Tov. Ceauşescu: Ar trebui să răspunzi mai concret…

Tov. Stancu: Răspund în felul următor: pe stradă, echipele U.T.M.-ului băteau.

---

[65] *Ibidem,* f. 38.
[66] *Ibidem.*

Tov. Ceauşescu: Dacă unu` mai apuca să strige pe stradă ceva, sigur că echipele U.T.M.-ului trebuia să intervină, dar una este aceasta şi alta este că, după ce a fost dus la Securitate, este torturat. Una este atitudinea din fabrici, în universităţi sau pe stradă faţă de cei care au atitudini nesănătoase şi alta este poziţia pe care o au autorităţile noastre.

Tov. Stancu: Se întâmpla aşa: omul era bătut, Miliţia îl lua şi după aceea ni-l dădea că s-a manifestat politic, iar după aceea noi a trebuit să ne descurcăm cu el.[…]

Tov. Fazecaş [Janos Fazekas, membru al Secretariatului C.C. al P.M.R.]: I-aţi ciocnit pe toţi aceşti 400 [arestaţi]?

Tov. Stancu: Unii dintre ei erau ciocniţi dinainte, mai erau însă şi unii care erau obraznici şi deci trebuia să-i mai domolim puţin. Eu recunosc că, în această perioadă, la noi s-a bătut. La Capitală, mai rău s-a bătut. […] În ceea ce priveşte bătaia, nu se spunea: bateţi, dar, tacit, se bătea. De exemplu, tov. Butică [sic! – Francisc Butyka, şeful Direcţiei a VIII-a Anchete a M.A.I.] se lăuda în faţa tov. ministru că a bătut pe unu` că l-a omorât acolo din bătaie. […] Atmosfera care se crease atunci nu era o atmosferă ca să oprim bătaia, pentru că, totuşi, ici-colo se bătea, se ciocănea”[67].

Ceea ce nu putea să înţeleagă acest ofiţer atât de lipsit de simţul autocriticii şi de „spirit al dialecticii” era faptul că asemenea lucruri nu se spuneau, mai ales în faţa conducerii P.M.R. Ceea ce i se ceruse era ca, pur şi simplu, să se declare singurul vinovat de bătăile aplicate celor arestaţi în toamna lui 1956 şi să promită că aceste incidente nu se vor mai repeta. Or, Aurel Stancu, în loc să urmeze procedura obişnuită în asemenea situaţii – caz în care mustrarea pe care ar fi primit-o avea toate şansele să fie formală – a dezvăluit implicarea atât a conducerii ministerului în torturarea arestaţilor, cât şi a organelor de partid. Aşa ceva nu „se făcea”, iar pedeapsa pentru atitudinea lui necorespunzătoare a venit imediat. Astfel, în cadrul aceleiaşi şedinţe, ministrul Drăghici – care, aşa cum s-a putut observa mai sus, nu a intervenit deloc în discuţia referitoare la torturarea arestaţilor din 1956, lăsându-şi subordonatul rebel să se compromită singur în faţa conducerii P.M.R. – a adus în discuţie imediat o abatere disciplinară personală a lui Aurel Stancu, pentru care acesta nu putea să invoce primirea unor ordine nescrise din partea conducerii M.A.I. – şi anume maltratarea gazdei unui ofiţer de Securitate, un croitor care dorise să-şi evacueze chiriaşul după evenimentele din Ungaria:

„Aici era vorba de un croitor care a fost zdrobit în bătaie şi tov. Stancu a asistat. Ceea ce ştiu, este că a fost o ceartă între un ofiţer de Securitate şi […] acest ofiţer, care cumpărase un apartament. Croitorul a crezut – cu ocazia evenimentelor din Ungaria – că este timpul să urle, ca să fie dat afară ofiţerul din locuinţă. Într-o muncă unde Securitatea nici nu trebuia să se amestece, pentru că era un caz de spaţiu locativ, care aparţinea de Miliţie, tov. Stancu l-a luat şi i-a tras o mamă de bătaie. Eu l-am întrebat: ce este el acolo, se transformă în fotograf?

[67] ANIC, fond CC al PCR, Secţia Cancelarie, dosar nr. 113/1957, ff. 26 – 28: *Stenograma şedinţei din 23.02.1957, ţinută cu prim-secretarii Comitetelor Regionale de Partid, directorii regiunilor de Securitate şi unii directori din cadrul Ministerului Afacerilor Interne.*

Eu consider că, dacă tov. Stancu continuă să aibă această atitudine, el nu poate să dea rezultate în muncă şi se dezice ca comandant [sic!] al oraşului de Securitate Bucureşti”[68].

De asemenea, prim-secretarul Comitetului Orăşenesc P.M.R. Bucureşti, Florian Dănălache, a adus în discuţie şi relaţiile dintre generalul Stancu şi subordonaţii acestuia, recomandându-i acestuia „să caute ca exigenţa pe care dânsul o manifestă […] să fie o adevărată exigenţă, nu cum se manifestă uneori, cam brutal, prin înjurături, prin diferite epitete, care nu-şi au locul în cadrul lucrătorilor de Securitate, lucruri pe care le pot învăţa şi alţi lucrători de acolo şi, la rândul lor, să procedeze la fel”[69]. Relațiile lui Aurel Stancu cu subalternii și alți angajaţi ai Securităţii constituiau însă o problemă intens „cercetată” de lucrătorii de cadre ai M.A.I. de multă vreme, datorită reclamaţiilor permanente pe care această direcţie le primise, referitoare la comportamentul şefului Securităţii Capitalei. Un exemplu în ceea ce priveşte modul în care acesta înțelegea să-i trateze pe cei inferiori în grad lui – şi nu neapărat subordonaţi ai săi – îl constituie discuţiile pe care le-a purtat cu locţiitorul pentru probleme logistice al şefului Direcţiei Regionale M.A.I. Bucureşti, locotenent-major Ion Diaconescu, după înfiinţarea acestei din urmă unități regionale, în iulie 1956. Astfel, locotenentul Diaconescu a intrat în conflict cu Aurel Stancu pentru o măruntă problemă de logistică – construirea unui gard despărţitor între terenurile de sport ale Securităţii Capitalei şi Regionalei M.A.I. Bucureşti. Pentru rezolvarea neînţelegerilor, a fost chemat să poarte o convorbire cu generalul Stancu la cabinetul acestuia din urmă, pe care locotenentul a descris-o ulterior în raportul adresat conducerii Direcţiei Cadre:

„La intrarea mea în cabinetul tov. general [Stancu], am salutat, fără a primi vreun răspuns, după care tov. general, înjurându-mă de mamă, m-a întrebat cine mi-a permis să fac gardul între cele două terenuri de sport. […] Tov. general Stancu A. mi s-a adresat, ţipând la mine, că sunt un mincinos şi un carierist şi că urmăresc a-l duce în eroare şi că aşa am făcut întotdeauna de când mă cunoaşte. […]

După aceasta, adresându-mi-se din nou cu o înjurătură de mamă, m-a întrebat cine m-a mai făcut şi pe mine membru de partid, deoarece sunt un instigator şi un escroc, care nu merită a fi numărat printre membrii de partid.[…]

---

[68] *Ibidem*, f. 41. Probabil, din experienţa lui de la Siguranţă, ministrul Drăghici credea că fotografii îşi băteau clienţii înainte de a-i poza. Referitor la acest incident, generalul Stancu a găsit de cuviinţă să se justifice, declarând, în cadrul aceleiaşi şedinţe, că ar fi vrut doar să-şi apere „onoarea” şi să îndepărteze eventualele suspiciuni, care ar fi putut plana asupra sa în legătură cu posibilele sale legături cu angajaţi ai Legaţiei Marii Britanii la Bucureşti: „În ceea ce priveşte justeţea spuselor mele în legătură cu acel croitor pe care l-am bătut. Nu am ascuns nimic, pe motiv că acest croitor nu era nimic cu mine. El, în croitorie, a spus că este prieten cu mine şi cu doi funcţionari de la Legaţia engleză şi a arătat acolo diferite costume că sunt ale mele şi ale celor de la Legaţie. De asemenea, au fost cazuri când unii ofiţeri de Securitate, în perioada aceasta, au fost daţi afară din case. Eu l-am chemat pe acest croitor ca să mă vadă şi ofiţerii şi să vadă că, într-adevăr, eu nu sunt prieten cu el şi nici nu l-am văzut în viaţa mea pe acesta. Când l-am chemat pe acest croitor , a avut o astfel de atitudine, spunând că ce dacă a zis că este prieten cu mine? Fără îndoială că eu l-am bătut prima dată, i-am dat câţiva pumni şi, după aceea, l-am dat la băieţi să-l ancheteze şi ei l-au bătut” – vezi *ibidem*, f. 27.

[69] *Ibidem,* f. 21.

În continuare, a promis, accentuând pe cuvinte, că atât timp cât va fi comandatul Securităţii Bucureşti, va face tot posibilul ca să-mi facă imposibilă şederea în oraş şi că sfatul său ar fi ca mai bine să mă mut din timp într-un alt oraş în afara regiunii Bucureşti, pentru a nu avea de-a face cu d-sa şi m-a calificat drept un afacerist şi un puturos şi că aşa am fost întotdeauna calificat”[70].

Reclamaţiile subordonaţilor la adresa comportamentului abuziv al generalului Stancu, greşelile efectuate de acesta în activitatea informativă sau în cursul anchetelor penale[71], dar, mai ales, lipsa aptitudinilor pentru autocritică, au determinat, în cele din urmă, schimbarea din funcţie a şefului Securităţii Capitalei, cu acordul conducerii P.M.R. Aceasta s-a efectuat în urma unei şedinţe a colectivului acestei unităţi a M.A.I. la care au participat şi activişti din conducerea organelor P.M.R. din oraşul Bucureşti, dar şi ministrul Alexandru Drăghici, care, în final, a reluat prezentarea motivelor acestei înlocuiri din funcţie:

„Stancu este scos. Întâi, pentru că poziţia sa faţă de conducerea ministerului este necorespunzătoare, cu purtarea de ofiţer, de comandant. Este vorba de o şedinţă care s-a ţinut la minister, unde s-a discutat care să fie metodele cele mai bune de conducere a muncii operative.[…] În legătură cu aceasta, s-a ridicat şi a venit cu unele lucruri nejuste, insultătoare, bănuitoare faţă de conducerea ministerului. Spirit opoziţionist faţă de conducerea ministerului. Tov. Stancu îşi permitea anumite expresii la adresa unora sau a altor ofiţeri, dând naştere la comentarii nesănătoase, care slăbesc şi spulberă încrederea în conducerea ministerului”[72].

---

[70] ACNSAS, fond Cadre, dosar personal *Stancu Aurel*, f. 47: *Raport*, din [1957], al lt. maj. Ion Diaconescu, locţiitor pentru Spate al şefului Direcţiei Regionale M.A.I. Bucureşti. Continuarea discuţiei este chiar halucinantă şi cred că ar merita redată pentru că ilustrează foarte bine nivelul relaţiilor umane dintre ofiţerii de Securitate din acea perioadă, deşi, este adevărat, Aurel Stancu reprezenta un caz extrem din acest punct de vedere: „Ca o concluzie asupra celor de mai sus, tov. general maior Stancu Aurel mi-a spus că nu este de mirare că eu sunt aşa cum m-a descris, fiindcă nici ceilalţi tovarăşi din conducerea Direcţiei Regiunii Bucureşti nu sunt mai buni. Despre tov. lt. col. Vintilă Marin [şeful Direcţiei Regionale M.A.I. Bucureşti] a arătat că este un element venit din rândul ciobanilor şi că ştie să conducă numai turme de oi şi nicidecum o regiune de Securitate şi că, până la urmă, tot la oi va ajunge. De asemenea, a arătat că tov. lt. col. Senater [locţiitorul celui de mai sus] nu este altceva decât un demagog, care a dat tot timpul dovadă de incapacitate şi că totdeauna a fost o periuţă care, dacă l-ar fi lăsat, îl săruta şi în p… pe tov. general. La aceste cuvinte, s-a apucat cu mâinile de pantaloni şi mi-a spus că, dacă până acum nu a făcut-o tov. lt. col. Senater, să-l sărut eu în schimb acolo. De asemenea, mi-a atras atenţia că eu nu sunt decât un căcăcios de lt. maj. care, oriunde m-aş duce, chiar de aş ajunge la C.C., nu voi fi crezut, căci d-sa este general-maior şi totodată membru al C.C. şi, deci, va avea mai multă crezare şi nimeni nu va avea curajul să afirme că el minte” – vezi *ibidem*, f. 48.

[71] Referitor la modul în care se rezolvau anchetele penale la Securitatea Capitalei, ministrul Al. Drăghici relata: „În 1954, pentru cercetarea unei crime comise într-o comună asupra unui membru de partid, el [A. Stancu] a arestat la întâmplare pe unii ţărani, contra cărora, folosind presiuni şi metode nepermise în anchetă, i-a determinat să recunoască crima. Numai la intervenţia şi controlul organelor centrale a fost clarificat cazul” – vezi *ibidem*, f. 37: *Caracterizare*, din 13.12.1956, semnată de ministrul Afacerilor Interne, general colonel Alexandru Drăghici.

[72] Idem, dosar personal *Evghenie Atanase*, f. 40: *Proces verbal de la şedinţa de instalare a tov. general maior Tănase Evghenie,* din 17.07.1957

Probabil că precizările ministrului erau chiar necesare, dat fiind faptul că şi cu acest prilej, reprezentanţii partidului – între care şi Paul Niculescu Mizil – au continuat să-şi arate sprijinul pentru generalul Stancu. Cel care l-a înlocuit pe acesta din urmă a fost general-maior Evghenie Atanase, care a fost menţinut în această funcţie doar până în luna martie a anului 1958, când Direcţia Securităţii Oraşului Bucureşti a fost desfiinţată.

Cât despre Aurel Stancu, acesta a fost trecut în rezervă prin Decretul Prezidiului Marii Adunări Naţionale nr. 206/17 mai 1957[73], rămânând să fie amintit periodic în şedinţe drept exemplu negativ, multă vreme după această dată, de către ministrul Drăghici[74].

5. Colonelul Vasile Kiss – n. 11.03.1920, în oraşul Oradea, fiul unei muncitoare, naţionalitatea – maghiară, studii – patru clase primare, la numirea în funcţie, a absolvit ulterior liceul şi un curs de pregătire în munca de Securitate cu durata de un an, în Uniunea Sovietică profesia de bază – muncitor necalificat) – şef al Direcţiei Regionale Crişana a M.A.I. în perioada 1950 – 1961.

Vasile Kiss, după terminarea şcolii primare, în 1932, a lucrat ca băiat de prăvălie şi muncitor necalificat la diferite societăţi comerciale din Arad, Oradea şi Bucureşti, până în 1940. În 1941 a fost încorporat pentru satisfacerea serviciului militar, luând parte şi la războiul antisovietic, până în 1943, dar nu a participat efectiv la lupte, fiind ordonanţa unui ofiţer. În 1944 a fost trecut în rezervă şi a lucrat, până în 1946, ca funcţionar diurnist la primăriile unor comune din judeţul Bihor[75].

Intrarea lui Vasile Kiss în rândul membrilor P.C.R. s-a produs în 1945, iar aceasta s-a dovedit a fi o acţiune inspirată pentru viitorul şef al Regionalei M.A.I. Crişana, dat fiind faptul că perspectivele sale pe linie profesională s-au îmbunătăţit brusc. Astfel, în 1946, la scurtă vreme după primirea sa în partid, a fost scos din producţie şi, până în 1950, încadrat ca activist al Comitetului judeţean de partid Oradea, iniţial în funcţia de lucrător al Secţiei Cadre, apoi în cea de şef al acestei secţii. Din 1948 este ales membru al Biroului Comitetului judeţean P.M.R. Oradea. În munca de partid era apreciat pentru „conştiinciozitatea" de care ar fi dat dovadă şi, în 1950, după promovările succesive pe care le-a cunoscut în aparatul judeţean şi regional al P.M.R., a fost trimis să lucreze în Securitatea Poporului, unde a primit funcţia de şef al Direcţiei Regionale Oradea şi gradul de locotenent-colonel.

---

[73] Idem, dosar personal *Stancu Aurel*, f. 14: extras după Decretul Prezidiului M.A.N. nr. 206/1957.

[74] Vezi, de exemplu, idem, fond Documentar, dosar nr. 13.259, f. 62: *Stenograma şedinţei de analiza activităţii pe linie de contraspionaj, ţinută la Bucureşti în ziua de 19.04.1961*

[75] ACNSAS, fond Cadre, dosar personal *Kiss Vasile,* ff. 42 – 43: Referat de cadre privind activitatea colonelului în rezervă Kiss Vasile, din aprilie 1971, semnat de şeful Direcţiei Personal şi Învăţământ a C.S.S., colonel Vlad Iulian.

În această funcţie, V. Kiss manifesta „dragoste şi interes faţă de munca de Securitate", reuşind să „se introducă în muncă cu multă uşurinţă datorită capacităţii şi pregătirii sale politice". În perioada ulterioară numirii sale la comanda unităţii, organele Securităţii din regiunea Oradea au obţinut succese importante în depistarea unor „elemente constituite în bande şi a unor fugari izolaţi" şi a unor „agenturi a[le] spionajului imperialist", ce acţionau pe teritoriul regiunii. În urma obţinerii acestor „succese", şeful Regionalei M.A.I. Crişana a început, conform lucrătorilor Direcţiei Cadre a M.A.I., „să manifeste tendinţe de îngâmfare", nu a mai ţinut „cont de părerile colectivului", nu mai controla suficient activitatea „şefilor de colective" din cadrul Securităţii etc., ceea ce a atras nemulţumirea conducerii M.A.I., care l-a şi sancţionat cu avertisment pe Vasile Kiss, la sfârşitul anului 1955[76].

Ulterior sancţiunii primite, s-a remarcat „o schimbare totală din partea ofiţerului" în privinţa atitudinii faţă de activitatea informativă desfăşurată de organele din subordine, asta mai ales „în urma ajutorului primit din partea conducerii ministerului"[77], motiv pentru care a fost, la scurt timp, avansat la gradul de colonel (martie 1956), iar apoi trimis să urmeze cursul de pregătire în munca de Securitate de la Moscova, cu durata de un an, în perioada 1956 – 1957. La întoarcerea de la Moscova, s-a putut constata faptul că pregătirea urmată în Uniunea Sovietică nu a contribuit prea mult la îmbunătăţirea performanţelor profesionale ale colonelului Kiss, dacă se avea în vedere că direcţia regională condusă de acesta manifesta carenţe grave în privinţa activităţii informative desfăşurate în mediul rural şi, mai ales, în urmărirea informativă a naţionaliştilor maghiari[78]. Acestea erau, cel puţin, motivele invocate oficial de conducerea M.A.I., care, în 1961, îl pune la dispoziţia Direcţiei Cadre pe şeful Regionalei Crişana, pentru a-l numi, începând cu data de 1 ianuarie 1962, în funcţia de locţiitor al şefului Direcţiei a VII-a Filaj şi Investigaţii din aparatul central al M.A.I. Vasile Kiss a ocupat acest post până la data de 30 septembrie 1970, când a fost trecut în rezervă şi pensionat, din motive medicale[79].

6. Colonelul **Ioan Bolintineanu (Balint)** – n. 12.08.1914, în comuna Mireşul Mare, regiunea Maramureş, fiul unui cârciumar, naţionalitatea – română, profesia de

[76] *Ibidem,* f. 56: Referat de cadre privind activitatea desfăşurată de colonelul Kiss Vasile, din 11.04.1956, semnat de şeful Direcţiei Cadre a M.A.I., general-maior Demeter Alexandru.

[77] *Ibidem.* Lucrătorii de cadre de atunci considerau fiecare sancţiune acordată unui ofiţer drept un ajutor şi erau convinşi că aceste „ajutoare", mai ales dacă veneau din partea conducerii ministerului, trebuia să aibă un efect imediat.

[78] *Ibidem*, f. 49: Referat de cadre privind activitatea colonelului de Securitate Kiss Vasile, din 17.11.1961, semnat de şeful Direcţiei Cadre, col. Pateşan Ioan

[79] *Ibidem,* f. 42. Înlocuirea din funcţie a lui Vasile Kiss, în 1961 se datorează, cel mai probabil, schimbării de atitudine a conducerii P.M..R. faţă de problema maghiară. În acest context – şi în exact aceeaşi perioadă – a fost schimbat şi şeful Regionalei M.A.I. Mureş, colonelul Mihail Kovacs, căruia i s-a reproşat, de asemenea, lipsa de eficienţă în problema naţionaliştilor maghiari de pe teritoriul regiunii. În locul celor doi şefi de regionale M.A.I. – Kovacs şi Kiss – de etnie maghiară au fost numiţi doi etnici români – Nicolae Sidea, respectiv, Gheorghe Ristea. Cel mai probabil, se considera că etnicii maghiari nu mai puteau inspira atâta încredere încât să fie păstraţi la conducerea organelor de represiune din regiunile locuite într-o proporţie semnificativă de minoritatea maghiară.

bază – lăcătuş, studii – cinci clase la Şcoala de arte şi meserii şi un curs de perfecţionare în munca de securitate, efectuat în U.R.S.S. – şef al Direcţiei Regionale M.A.I. Dobrogea în perioada 1957 – 1961.

Cariera profesională a şefului Regionalei M.A.I. Dobrogea a avut o traiectorie destul de sinuoasă înainte de intrarea sa în Securitate. Astfel, acesta, după ce absolvise patru clase primare şi una gimnazială în comuna Şomcuţa Mare, urmând apoi, timp de cinci ani, cursurile Şcolii de arte şi meserii din localitatea Baia Sprie, s-a calificat în meseria de lăcătuş. Ulterior, a fost angajat în profesie la o societate minieră din Baia Sprie, unde lucrează timp de trei ani. Şi-a satisfăcut stagiul militar la o unitate de infanterie în perioada 1935 – 1936, pentru a se reangaja apoi ca lăcătuş în Baia Sprie. Ulterior, a fost avansat în cadrul societăţii miniere, deşi pentru scurt timp, primind funcţia de responsabil al căruţaşilor utilizaţi pentru transportul minereurilor extrase, dar, în martie 1938, este concediat, fiind acuzat de înregistrarea unor cărăuşii fictive. În perioada următoare, a lucrat ca funcţionar la „Banca populară" din Baia Sprie şi apoi, ca funcţionar diurnist la primăria din localitate, dar, după Dictatul de la Viena din 1940, a fost concediat şi de la primărie, rămânând şomer până în 1941, când a emigrat pe teritoriul României de atunci, ajungând în oraşul Braşov. Odată sosit aici, I. Bolintineanu s-a angajat în calitate de ajustor la „I.A.R." Braşov, păstrându-şi această slujbă până în 1947[80].

Viitorul şef al organelor de Securitate din regiunea Dobrogea a intrat în contact cu diverse organizaţii politice încă din 1936 – 1937, fiind atestate legături ale sale cu membri ai P.N.Ţ., Partidului Naţional Creştin, „Ligii Antirevizioniste", Frontului Renaşterii Naţionale (în cadrul căruia a fost înscris ca membru în cursul anului 1939), fără însă a desfăşura nici un fel de activitate în cadrul grupărilor mai sus amintite. După 23 august 1944, s-a înscris în sindicatul din cadrul I.A.R. Braşov, pentru ca, din septembrie 1946 să fie primit în rândurile P.C.R. În 1948, a urmat un curs de partid de 3 luni, pentru ca, la terminarea lui, să i se încredinţeze funcţia de secretar al Comitetului de plasă P.M.R. Cernatu, apoi pe cea de secretar al sectorului 5 din cadrul Comitetului orăşenesc de partid Braşov.

Intrarea lui I. Bolintineanu în cadrul organelor de Securitate s-a produs la 1 mai 1949, când a fost încadrat în funcţia de locţiitor politic, cu gradul de locotenent, în aparatul politic al Regionalei de Securitate Braşov. Peste un an a fost transferat în funcţia de locţiitor politic al Regiunii de Securitate Severin. În iulie 1951, cariera sa cunoaşte o ascensiune remarcabilă, fiind numit şef al Direcţiei Politice din Direcţia Generală Politică a Securităţii Statului, pentru ca, din aprilie 1953, timp de 2 ani, să ocupe funcţia de secretar al Comitetului de partid din M.A.I[81]. În toate aceste funcţii a

[80] F. Dobre (coord.), *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective şi metode,* vol. I (1948 – 1967), p. 229: Referat de cadre privind pe colonelul Bolintineanu Ioan (Balint), şef al Direcţiei regionale M.A.I. Braşov, din 21 decembrie 1961, alcătuit de Secţia de Cadre a Direcţiei Organizatorice din cadrul C.C. al P.M.R.

[81] Ion Bolintineanu a avut parte şi de o rapidă ascensiune în grad după încadrarea sa în Securitate. Astfel, la 30.12.1949, a fost promovat locotenent major, pentru ca, în câteva luni, în februarie 1950, să fie avansat „la excepţional" în gradul de căpitan. Din decembrie 1951, a fost avansat din nou, cel mai probabil tot „la excepţional", la gradul de maior, pe care-l deţinea încă în cursul anului 1953 – vezi ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ – Politică (Dosare

fost apreciat pentru iniţiativa şi spiritul de organizare de care ar fi dat dovadă, reproşându-i-se, în schimb, faptul că s-ar fi lăsat antrenat „în discuţii neprincipiale cu unii membri de partid cu funcţii de răspundere”[82]. Din decembrie 1955, a fost numit şef serviciu într-o direcţie operativă a M.A.I., pentru ca, din septembrie 1956 până în iulie 1957, să fie trimis să urmeze cursul de specialitate în munca de Securitate din U.R.S.S. La întoarcerea din Uniunea Sovietică, a fost numit şef al Direcţiei Regionale M.A.I. Dobrogea. În această funcţie, potrivit lucrătorilor de cadre ai P.M.R., Ion Bolintineanu s-ar fi afirmat ca un tovarăş „disciplinat, exigent şi hotărât în acţiunile întreprinse”, ce dovedea „simţ de răspundere şi maturitate politică în rezolvarea sarcinilor încredinţate”, cu excepţia unor manifestări de „pripeală şi nervozitate”[83].

Colonelul Bolintineanu a rămas însă pentru relativ scurt timp în funcţia de şef al Regionalei M.A.I. Dobrogea. În 1961, ca urmare a cererii sale de transfer din postul deţinut în regiunea Dobrogea, datorată unor probleme de sănătate, a fost numit, începând cu 1 ianuarie 1962, la conducerea organelor de represiune din regiunea Braşov, post pe care l-a ocupat pentru o perioadă lungă de timp, în ciuda schimbărilor care aveau loc pe atunci la toate nivelele, în cadrul Ministerului Afacerilor Interne. După reînfiinţarea judeţelor, în 1968, a fost numit şef al Inspectoratului Judeţean de Securitate Braşov. În 1972 preia conducerea nou constituitului Inspectorat Judeţean Braşov al Ministerului de Interne, pentru a fi trecut în rezervă la 1 mai 1974. în momentul trecerii în rezervă avea gradul de general – maior.

7. Colonelul **Eugen Vistig (Visting)** [84] **–** n. 12.08.1913, com. Sascut, regiunea Iaşi, fiul unui tâmplar,

---

Anexe), dosar nr. 68/1953, f. 11: referat de cadre privind activitatea lui Bolintineanu Ion, prim secretar al Comitetului de Partid al M.A.I., din 30.11.1953, alcătuit de Secţia Administrativ – Politică a C.C. al P.M.R.

[82] F. Dobre (coord.), *Securitatea* …, vol. I, p. 230. Acesta a fost şi motivul oficial al destituirii sale din funcţia deţinută la acea dată, după cum mărturisea şi ministrul Al. Drăghici într-o şedinţă de analiză din 1962, când Ion Bolintineanu ocupa deja funcţia de şef al Regionalei M.A.I. Braşov: „Aş vrea să vă spun şi următorul lucru. În Bucureşti, prin 1954 – 1955, am ajuns la destituirea secretarului comitetului de partid M.A.I., tocmai datorită faptului că-şi încălca atribuţiunile, certându-se toată ziua cu şefii de direcţii pentru probleme care nu-l priveau. Este vorba, de altfel, despre un tovarăş foarte bun, actualul comandant al regiunii M.A.I. Braşov, dar care, atunci, nu voia să înţeleagă că nu trebuie să se amestece în treburile profesionale”. Vezi ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 13 239, f. 103-104: *Stenograma şedinţei de analiză ţinută (sic!) în ziua de 11 octombrie 1962 la Galaţi, în care a fost analizată activitatea acestei direcţii regionale M.A.I.*

[83] *Ibidem.*

[84] Numele apare în ambele forme în documente, dar, cel mai probabil, a doua formă – Visting – este datorată unei greşeli de scriere. Numele său a mai fost menţionat, în diverse lucrări, şi sub forma de Wisting – vezi Doina Jela, *Lexiconul negru. Unelte ale represiunii comuniste*, Bucureşti, Ed. Humanitas, 2001, p. 307. Autoarea face o dublă eroare, având dedicate două articole aceluiaşi personaj, unul pentru Vistig Eugen, maior, şef al Regionalei de Securitate Craiova (*ibidem*, p. 300) iar cel de-al doilea pentru Wisting Eugen, menţionat mai sus, care ar fi ocupat poziţia de şef al Direcţiei Regionale a Securităţii Poporului Galaţi şi care ar fi fost ofiţer NKVD, ceea ce nu este

naționalitatea – română, profesia de bază – strungar, studii – trei clase de liceu și patru clase profesionale – șef al Direcției Regionale M.A.I. Galați în perioada 1957 – 1963.

Eugen Vistig a terminat patru clase primare în 1925, în orașul Bacău, urmând apoi cursurile unei școli elementare de comerț din același oraș, pentru a fi încadrat ulterior ca ucenic, la Atelierele C.F.R. din Pașcani. A rămas angajat al Atelierelor și după terminarea uceniciei și calificarea sa în meseria de strungar în fier. În perioada 1934-1935 și-a efectuat serviciul militar, pentru ca, din 1935, să se reangajeze la Atelierele C.F.R. Pașcani, de unde a fost mutat în două rânduri: în 1936, la Atelierele C.F.R. Nicolina – Iași, în interes de serviciu, și în 1939, la Atelierele C.F.R. Palas-Constanța, de data aceasta fiind însă vorba de o măsură disciplinară luată împotriva sa[85]. La această din urmă unitate a lucrat până în 1944.

Motivul adoptării unor măsuri disciplinare împotriva lui E. Vistig l-a constituit activitatea politică a acestuia. Astfel, încă din perioada în care lucra ca ucenic la Atelierele C.F.R. Pașcani, acesta s-a înscris în sindicat, fiind apoi inițiat în activitatea ilegală desfășurată de membrii P.C.R. Odată transferat la C.F.R. Nicolina – Iași, Eugen Vistig a strâns și mai mult legăturile cu membrii P.C.R., devenind casier al Comitetului pentru strângerea „Ajutorului Roșu" din cadrul Atelierelor C.F.R. Mai mult decât atât, așa cum precizau ulterior documentele Direcției Cadre M.A.I., „personal ducea echipament și alimente pentru tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej și Chivu Stoica în închisoarea Galata". A primit apoi drept sarcină din partea conducerii P.C.R. să se infiltreze în cadrul organizațiilor locale ale P.N.Ț. și Frontului Renașterii Naționale. Și-a dus la capăt cu succes toate sarcinile încredințate, dar acest fapt nu putea rămâne fără consecințe. Astfel, a fost arestat de mai multe ori de către Siguranță în perioada 1937 – 1939, iar în urma bătăilor la care ar fi fost supus, cu ocazia ultimei arestări, a rămas „fără dantură și cu o stare nervoasă, însă în tot timpul a avut o comportare demnă și nu a trădat nimic din câte cunoștea"[86]. Odată mutat disciplinar la Atelierele C.F.R. din Constanța, a continuat să contribuie la „Ajutorul Roșu", dar activitatea sa în slujba P.C.R. s-a diminuat considerabil, mai ales după arestarea, în 1943, a tuturor membrilor de partid ce constituiau „legătura" sa. Cu toate acestea, activității sale din perioada anterioară lui 23 august 1944, nu i s-a putut reproșa nimic ulterior, Vistig remarcându-se chiar prin faptul că ar fi desfășurat o intensă propagandă antilegionară în rândul muncitorilor C.F.R. din unitatea sa.

După 23 august 1944, E. Vistig a luat parte în mod activ la ocuparea Prefecturii și Primăriei Constanța și la înființarea sindicatului din cadrul Atelierelor C.F.R. Palas. La începutul anului 1945 a fost primit ca membru al P.C.R. și, după câteva luni, numit comisar în cadrul Biroului de Siguranță Constanța. Ulterior, a fost avansat în funcția de comisar șef al aceluiași birou, pentru ca, din 1946, să fie transferat în funcția de comisar

---

cazul. Erorile de acest gen sunt însă perfect explicabile, dacă avem în vedere că, în momentul apariției *Lexiconului*, informațiile referitoare la fostele cadre ale Securității erau extrem de lacunare, lucrarea amintită fiind chiar o deschizătoare de drumuri în această privință.

[85] Idem, dosar personal *Vistig Eugen,* f. 3: Referat de cadre privind activitatea locotenent-colonelului Vistig Eugen, din 16 .08.1957, semnat de șeful Direcției Cadre, colonel Pateșan Ioan.

[86] *Ibidem,* ff. 33 – 34: *Referat*, din 13 decembrie 1952, semnat de șeful Direcției Cadre M.A.I., col. A Demeter, șef serviciu, Ion Tinică și șef birou, slt. Alex. Aliman.

şef al Biroului de Siguranţă Tulcea. În 1948, a fost numit în funcţia de chestor al Inspectoratului Regional de Siguranţă Craiova, iar după 1 septembrie acelaşi an, când a fost înfiinţată Securitatea Poporului, a primit gradul de maior şi funcţia de director al Direcţiei Regionale de Securitate Craiova. În această funcţie de conducere, Vistig nu a corespuns, sub nici o formă cerinţelor conducerii ministerului, nereuşind să-şi îndeplinească sarcinile încredinţate, motiv pentru care a fost şi schimbat, din 1951 şi trecut într-o poziţie inferioară, cea de locţiitor al şefului Regionalei Sibiu a Securităţii. Aici a fost evidenţiat pentru contribuţia sa „efectivă în descoperirea şi depistarea unor elemente duşmănoase", ofiţerul făcându-se remarcat pentru că ar fi sprijinit „în mod real lichidarea organizaţiilor subversive şi a bandelor înarmate din munţi, unde a obţinut rezultate concrete, participând personal în multe cazuri la lupte deschise cu bandiţii"[87]. Acest fapt a determinat conducerea M.A.I. să-i încredinţeze din nou, în 1952, conducerea unei unităţi regionale– Direcţia Regională Piteşti. În această din urmă funcţie, activitatea sa părea să se desfăşoare la un nivel satisfăcător, organele de Securitate reuşind, sub conducerea colonelului Vistig, să depisteze mai multe „organizaţii subversive", care acţionau pe teritoriul regiunii, dar era totuşi criticat mai ales pentru „încrederea necontrolată" pe care ar fi arătat-o unor „şefi de colective" din subordinea sa. Din 1956, „pentru a fi ajutat să-şi ridice nivelul cunoştinţelor", a fost trimis să urmeze cursurile de pregătire de la Moscova, cu durata de un an[88].

La finalizarea studiilor din U.R.S.S., în 1957, trebuia să fie numit într-o altă funcţie de conducere, postul său de la Piteşti fiind deja ocupat de Pavel Constandache. În consecinţă, a fost desemnat drept comandant al Regionalei M.A.I. Galaţi, funcţie în care s-a menţinut până la începutul anului 1963, când a fost destituit prin decizia C.C. al P.M.R. din 7 februarie 1963 şi trecut în funcţia de locţiitor al şefului Regionalei Galaţi[89].

La destituirea sa, generalul Vasile Negrea, adjunctul ministrului Afacerilor Interne de atunci, invoca drept motive faptul că E. Vistig, „fiind bolnav, a dovedit incompetenţă în conducerea Regiunii, nu a luat măsuri pentru executarea ordinelor conducerii ministerului […] a dovedit lipsă de hotărâre şi, fiind o fire influenţabilă, în unele situaţii a scăpat din mână conducerea Regiunii, lăsând munca să se desfăşoare la voia întâmplării"[90]. Nici în funcţia de locţiitor al şefului Direcţiei Regionale M.A.I.

[87] *Ibidem,* f. 4: Referat de cadre privind activitatea locotenent-colonelului Vistig Eugen, din 16.08.1957, semnat de şeful Direcţiei Cadre, colonel Pateşan Ioan.
[88] *Ibidem.*
[89] ANIC, fond CC al PCR, Secţia Cancelarie, dosar nr. 1/1963, f. 5: *Protocol nr. 1 al şedinţei Secretariatului C.C. al P.M.R. din ziua de 7.02.1963.*
[90] *Ibidem*, f. 216: *Caracterizare*, din 12.01.1963, semnată de adjunctul ministrului Afacerilor Interne, general-locotenent Negrea Vasile. De fapt, adevăratul motiv al acestei schimbări din funcţie a constat în faptul că Eugen Vistig reuşise să piardă rapid controlul asupra subordonaţilor săi din cadrul Regionalei M.A.I. Galaţi. Astfel, la scurtă vreme de la numirea sa în fruntea unităţii, depăşit de cerinţele conducerii ministerului şi de abaterile cadrelor din subordine, colonelul Vistig cedase treptat sarcina coordonării activităţii direcţiei unei părţi a şefilor de servicii, între care se numărau şefii serviciilor 2 (Contraspionaj), 4 (Contrasabotaj) şi 8 (Anchete), şeful Secţiei Cadre şi un şef de birou din cadrul Serviciului 3. Aceştia, preluând controlul asupra organizaţiei de bază a P.M.R. din cadrul unităţii, încep să dicteze în toate problemele care ţineau de conducerea Regionalei Galaţi, reuşind astfel să-şi atragă adversitatea celorlalte cadre medii de

Galaţi nu a reuşit să facă faţă cerinţelor conducerii ministerului, motiv pentru care se propune trecerea în rezervă şi pensionarea sa, fapt care se va realiza prin ordinul

conducere, care nu participau la luarea deciziilor. În consecinţă, în interiorul unităţii începe un adevărat război intern între şefii de servicii, cei care controlau organizaţia de partid încercând şi reuşind să-i înlăture din funcţii, sub diferite pretexte, pe mulţi dintre conducătorii care li se opuneau – între aceştia figurând şi unul dintre locţiitorii şefului direcţiei. Toate acestea au durat până în 1962, când organizaţia de bază a P.M.R. decide deschiderea unei anchete asupra activităţii profesionale desfăşurate de şeful Serviciului 3 Informaţii Interne, lt. col. Georgescu – unul din adversarii grupării aflate la conducerea direcţiei, fost locţiitor al şefului Regionalei de Securitate Cluj în 1953 – 1954 – anchetă finalizată prin sancţionarea celui mai sus amintit cu „vot de blam cu avertisment" şi discreditarea sa în faţa subordonaţilor. De menţionat, în acest caz, este faptul că cei care au desfăşurat controlul activităţii lt. col. Georgescu nu au găsit de cuviinţă să ceară şi opinia colonelului Vistig în această privinţă, iar la şedinţa organizaţiei de partid care s-a soldat cu sancţionarea şefului Serviciului 3 comandantul Regionalei M.A.I. Galaţi nici măcar nu a fost invitat. Toate acestea ar fi trecut neobservate, dacă, în acelaşi an, nu ar fi venit în control la Galaţi Serviciul Inspecţii al M.A.I., care constată mai multe nereguli grave în activitatea unităţii – fără a remarca însă situaţia tensionată din cadrul direcţiei şi faptul că şeful ei îşi pierduse cu totul autoritatea – ceea ce a condus la participarea la şedinţa anuală de analiza activităţii unităţii, aşa cum se întâmpla, de obicei, în asemenea cazuri, a însuşi ministrului Afacerilor Interne. Cu prilejul acestei şedinţe, însă, şeful Serviciului 3 se plânge în faţa ministrului de tratamentul la care a fost supus, fiind sprijinit şi de alţi actuali şi foşti şefi de servicii din cadrul direcţiei. Membrii grupării ce conducea, în realitate, Regionala Galaţi s-au apărat, evidenţiind incompetenţa adversarilor lor şi, în acest fel, în locul plictisitoarei autocritici ce se practica de obicei la astfel de şedinţe, ministrul a asistat la o extrem de vioaie bălăcăreală în public, în care toate cadrele medii de conducere îşi dezvăluiau reciproc abuzurile şi abaterile. Întreţinerea unei asemenea controverse în faţa unui personaj precum Alexandru Drăghici avea să se dovedească o mişcare foarte neinspirată pentru toţi cei în cauză şi în special pentru cei care preluaseră conducerea direcţiei sub acoperirea organizaţiei de partid. După o perioadă de nedumerire, ministrul sesizează cauza problemelor apărute în cadrul unităţii, şi-i apostrofează pe cei pe care-i consideră vinovaţi de situaţia creată: „Ce sunteţi voi să anchetaţi ? Sunteţi membri ai biroului organizaţiei de bază şi nu aveţi nici o atribuţie de «stăpân», aşa cum vă exprimaţi. Voi aveţi rolul de a conduce politic activitatea organizaţiei. Nu aveţi însă nici o atribuţiune de comandant. Ei [Vistig şi locţiitorul său – n. ns.] au fost nişte blegi că nu v-au trimis la arest atunci când voi v-aţi luat astfel de aere. Voi sunteţi militari, nu sunteţi anarhişti. Mai sunteţi şi obraznici. Este ceva nemaipomenit! […] Nu vă este ruşine, anarhişti ce sunteţi!" (vezi ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 13 239, f. 89: *Stenograma şedinţei de analiză ţinută [sic!] în ziua de 11 octombrie 1962 la Galaţi, în care a fost analizată activitatea acestei direcţii regionale MAI*). Pe de altă parte, Al. Drăghici constată, cu acest prilej, faptul că Eugen Vistig şi locţiitorul său – căpitanul Bobi – nu aveau nici un fel autoritate asupra personalului unităţii (căpitanul Bobi era chiar înjurat în faţă de subalterni), iar principalul vinovat de această situaţie era chiar şeful direcţiei, căruia i se şi adresează, spunându-i: „Realitatea este că tu [Vistig] ai fost slab, ţi-ai pierdut pantalonii" (*ibidem*, f. 92). Pe lângă şeful de direcţie lipsit de autoritate, a cărui înlocuire se impunea, alte schimbări necesare la Galaţi erau cele ale cadrelor medii de conducere care uzurpaseră autoritatea comandantului unităţii şi avuseseră proasta inspiraţie să o facă sub acoperirea organizaţiei de bază a P.M.R. din unitate, atingând astfel o altă problemă sensibilă în epocă: cea a rolului organelor de partid în cadrul M.A.I. şi a controlului exercitat de partid asupra Securităţii. În perioada care a urmat au fost luate măsuri disciplinare împotriva tuturor acestora, fiind îndepărtaţi din funcţiile de conducere deţinute.

ministrului Afacerilor Interne nr. 1943 din 15.05.1967. Şi de data aceasta, motivele care au determinat îndepărtarea sa din funcţie au fost de ordin medical, în plus chiar ofiţerul cerându-şi pensionarea[91]. Cu toate acestea, nu era o măsură definitivă, în ianuarie 1969 fiind rechemat în activitate, la ordinul preşedintelui C.S.S. şi încadrat pe postul de locţiitor şef serviciu în aparatul central al Securităţii, dar nu a lucrat în această poziţie decât pentru 9 luni, fiind trecut în rezervă şi pensionat definitiv în octombrie acelaşi an.

În concluzie, dincolo de motivele medicale invocate cu ocazia deselor sale schimbări şi destituiri din funcţie, cazul lui Eugen Vistig pare a fi cel al unui ofiţer incompetent, menţinut în funcţii de conducere datorită multiplelor servicii aduse partidului şi faptului că se prezenta ca un „cadru de încredere", unul dintre puţinele pe care Partidul Comunist Român le avea în România în momentul în care a cucerit puterea. Atunci când situaţia internă şi rezerva de cadre a partidului au făcut posibilă înlocuirea sa, a fost înlăturat fără prea multe menajamente.

8. Colonelul **Nicolae Pandelea (Pandele) –** n. noiembrie 1915, în oraşul Bârlad, fiul unui mic funcţionar, naţionalitatea – română, studii – patru clase de liceu, profesia de bază – funcţionar – şef al Direcţiei Regionale M.A.I. Iaşi în perioada 1948 – 1958.

Nicolae Pandelea, fiu al unui fost funcţionar al Primăriei Bârlad, după absolvirea a patru clase primare, a urmat încă patru clase de liceu în oraşul natal, pe care le-a absolvit în cursul anului 1934. Pentru că a reuşit să termine cele patru clase de liceu la aproape 19 ani, viitorul şef al Regionalei M.A.I. Iaşi a fost nevoit în perioada următoare să încerce să se angajeze, fără prea mult succes însă, astfel încât, până în 1937, nu a avut un serviciu stabil. Pe de altă parte, datorită faptului că avea „ceva înclinaţii spre gazetărie", în aceeaşi perioadă a colaborat la diverse ziare, precum „Timpul" din Cernăuţi. Activitatea sa pe planul gazetăriei nu a dat ulterior prea multe motive de satisfacţie organelor de cadre ale partidului, dat fiind faptul că s-a făcut remarcat prin publicarea, în paginile ziarului „Curentul", a unui „articol cu caracter naţionalist". Fiind însă „ajutat de unii prieteni ce duceau activitatea progresistă", N. Pandelea a întrerupt apoi orice legătură cu publicaţiile cu caracter naţionalist, pentru a „începe să activeze în colectivul redacţiei revistei antifasciste «Păreri», unde scrie mai multe articole". A devenit cunoscut, în această perioadă, şi ca autor de piese de teatru, „în care descria viaţa de mizerie a tineretului, având, în general, un caracter progresist". Între „operele" viitorului şef al organelor de represiune din regiunea Iaşi erau citate piesele „Jurnalul", „Ajun de nuntă" şi „Victimele"[92].

Deşi nu a avut contacte semnificative cu membrii P.C.R., Nicolae Pandelea a fost arestat de către organele de Siguranţă de două ori până în 1937: în 1935, pentru deţinerea „Manifestului Partidului Comunist" şi în 1936, de data aceasta împreună cu mai mulţi tineri, în timp ce, împreună cu aceştia, „studiau o piesă progresistă". Acest

---

[91] Idem, fond Cadre, dosar personal *Vistig Eugen,* f. 2: *Notă raport privind pe colonel Vistig […] Eugen, locţiitor şef direcţie la Direcţia Regională M.A.I. Galaţi*, semnată de şeful Direcţiei Cadre, colonel Pateşan Ioan şi şef serviciu, colonel Simionescu Aurel, copie din 04.07.1073.

[92] ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ – Politică (Dosare Anexe), dosar nr. 96/1955, f. 130: referat de cadre privind activitatea colonelului Pandelea Nicolae, din 10.08.1955, semnat de şeful Direcţiei Cadre a M.A.I., general-maior Demeter Alexandru.

gen de probleme a luat sfârşit pentru tânărul „ziarist" o dată cu încorporarea sa în armată, în 1937, când a fost trimis să-şi efectueze serviciul militar în cadrul Regimentului 33 Artilerie Bârlad. În 1938, după ce a fost „lăsat la vatră" cu gradul de caporal, s-a angajat ca funcţionar la fabrica „Sett" din Bucureşti, pentru ca, după scurt timp, să se angajeze în calitate de încasator pe autobuzele C.F.R. S-a menţinut în această funcţie până în 1940, când a fost avansat şi numit şef al autogării C.F.R. din Focşani, apoi a celei din oraşul Ismail, post pe care l-a păstrat până în 1944.

Cât timp a fost angajat al C.F.R., N. Pandelea a întrerupt relaţiile sale cu „tovarăşii ce duceau activitate progresistă", dar, după 23 august 1944, a realizat că strângerea legăturilor cu mişcarea comunistă putea să-i garanteze o poziţie mai bună decât cea de şef de autogară C.F.R. De aceea, a revenit la vechea sa profesie de ziarist, preluând postul de redactor al revistei „Păreri" din Bârlad şi a atras astfel atenţia organelor P.C.R. din regiune, care i-au încredinţat în scurt timp funcţia de secretar al organizaţiei judeţului Tutova a Apărării Patriotice. După formarea Guvernului Groza, în martie 1945, Pandelea a fost considerat ca prezentând suficiente garanţii pentru a fi numit şef al Poliţiei Oraşului Bârlad, la conducerea căreia s-a menţinut până în cursul lunii iunie 1948, când a preluat, pentru scurt timp, funcţia de inspector regional la Siguranţa din Galaţi[93]. La 1 septembrie 1948, după înfiinţarea Direcţiei Generale a Securităţii Poporului, a fost mutat în fruntea Direcţiei Regionale de Securitate Iaşi, fiind încadrat cu gradul de locotenent-colonel.

În toate funcţiile pe care le-a deţinut anterior numirii sale la conducerea Regionalei de Securitate Iași, se aprecia că Nicolae Pandelea ar fi „dovedit ataşament faţă de partid, muncind cu spirit de răspundere şi cu rezultate pozitive în activitatea lui". Şi la conducerea organelor de represiune din regiunea Iaşi părea să fi obţinut „rezultate pozitive", ceea ce, pe atunci, se traducea prin arestarea, în 1949 – 1950, a mai multor „grupuri subversive" şi a unor fugari, care „terorizau populaţia" de pe raza regiunii, încadrarea aparatului de Securitate cu „elemente cinstite şi ataşate" etc. În perioada 1951 – 1952, însă, „începuse să slăbească activitatea tovarăşului colonel Pandelea", care „era oarecum dezinteresat de muncă", dar, fiind „controlat îndeaproape" după 1953 şi „tras de conducerea Ministerului la răspundere", şeful Regionalei de Securitate Iaşi a „trecut hotărât la lichidarea lipsurilor din activitatea lui", obţinând „rezultate concrete în depistarea duşmanului". În urma acestei schimbări de atitudine, N. Pandelea a fost „ales" ca membru supleant al Biroului Comitetului Regional P.M.R. Iaşi, fiind totodată confirmat în funcţia deţinută. În august 1955, colonelul Pandelea părea să se bucure de susţinerea conducerii M.A.I., o dovadă fiind şi aprecierile la adresa sa ale lucrătorilor de cadre ai ministerului:

„E un tovarăş bine pregătit profesional, cu experienţă în muncă. Datorită pregătirii lui, se bucură de prestigiul necesar unui comandant. E exigent faţă de lipsuri, cu orientare justă în munca sa"[94].

Imaginea pozitivă oferită de Direcţia Cadre a M.A.I. era însă înşelătoare. Peste numai trei ani, în septembrie 1958, în cadrul unei şedinţe de analiză a activităţii organelor M.A.I., ministrul Al. Drăghici înfiera în public modul în care colonelul

---

[93] *Ibidem*, f. 131.
[94] *Ibidem*.

Pandelea înţelegea să exercite conducerea organelor de represiune de la nivelul regiunii Iaşi:

„Tovarăşul Pandele este de multă vreme în fruntea acestei regiuni, totuşi activitatea lui este foarte slabă. Tovarăşul este un element liberalist, lipsit de metode de muncă, de fermitate faţă de ofiţeri, contează ca un tată bun în faţa lucrătorilor, a leneşilor. Pe socoteala cui face tovarăşul aceste lucruri, cui face el aceste concesii, cu ce drept ? Toate aceste lucruri, tovarăşi, se reflectă în muncă”[95].

Schimbarea lui Nicolae Pandelea din funcţia deţinută părea iminentă, în cazul în care acesta nu dădea dovezi grabnice de îndreptare. În cazul său, însă, demiterea avea să se dovedească un motiv minor de preocupare, dat fiind faptul că a reuşit să treacă brusc în categoria „duşmanilor poporului”. La peste zece ani de la numirea sa în funcţia de şef al Regionalei M.A.I. Iaşi, organele de Securitate au descoperit că Nicolae Pandelea, fostul dramaturg „progresist” din perioada interbelică, dovedise un real talent şi în compunerea de note informative pentru Siguranţă. Adjunctul lui Al. Drăghici de atunci, generalul Vasile Negrea, relata ulterior foştilor subordonaţi ai colonelului Pandelea reacţia acestuia la aflarea veştii că a fost deconspirat:

„Faptul că aici [la Regionala M.A.I. Iaşi] s-a muncit slab, este tot o consecinţă a prezenţei lui Pandelea la această regiune. După ce a venit din concediu, în 1958, şi a fost chemat la şedinţa cu tov. ministru, la Bucureşti, el a căutat s-o «scalde». După ce a fost tras la răspundere, parcă a făcut ceva. Nu a putut face prea mult, date fiind poziţia lui şi antecedentele, care îl trăgeau înapoi. Trecutul lui este foarte urât, fiindcă a fost informatorul Siguranţei şi a minţit partidul. Când a fost descoperit, a început să plângă. Slaba muncă de aici şi în special de la Bârlad, lui i se datoreşte (sic!)”[96].

Colonelul Pandelea avea toate motivele să fie îngrijorat cu privire la viitorul său, dat fiind faptul că ministrul Drăghici nu s-a limitat la destituirea sa din funcţie. Potrivit lui Gheorghe Enoiu, în 1958 – 1959 fostul şef al Regionalei M.A.I. Iaşi a petrecut o perioadă în arestul din Calea Plevnei al Direcţiei a VIII-a Anchete a Securităţii, unde Nicolae Pandelea a putut afla şi el, la rândul lui, alături de atâţia „duşmani ai poporului”, ce însemna a fi supus rigorilor legii în regimul de democraţie populară[97].

Cât despre conducerea Regionalei M.A.I. Iaşi, aceasta a fost preluată, din 1960, după o lungă perioadă de interimat, de către colonelul Gheorghe Zodian.

9. Maiorul **Eugen Dascălu (Dascăl)**[98] – n. martie 1910, com. Sirioara, regiunea Cluj, fiul unui mic funcţionar, naţionalitatea – probabil evreu, studii – şase

[95] ***, *Cartea Albă a Securităţii*, vol. III, Bucureşti, Serviciul Român de Informaţii, 1995, p. 135: *Concluziile tovarăşului ministru Alexandru Drăghici,* din 18 sept. 1958.

[96] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 13 185, f. 63: *Stenograma şedinţei de analiza muncii Direcţiei Regionale M.A.I. Iaşi, ţinută în ziua de 31 octombrie 1959*

[97] Idem, fond Cadre, dosar personal *Enoiu Gheorghe*, f. 42: *Raport către tovarăşul preşedinte al Consiliului Securităţii Statului,* alcătuit de Enoiu I. Gheorghe, din 28.11.1967. Colonelul Pandelea pare să fi inaugurat o adevărată tradiţie, în această privinţă, a şefilor Regionalei M.A.I. Iaşi, dat fiind faptul că şi succesorul său în funcţie, colonelul Gheorghe Zodian, a putut face cunoştinţă cu arestul Securităţii la scurtă vreme după destituirea sa din funcţie, în 1967.

[98] Neagu Cozma, fostul şef al Direcţiei de Contraspionaj a Securităţii, susţine că adevăratul nume al acestui ofiţer ar fi fost Davidovici (vezi N. Cosma, *Cupola. Din culisele Securităţii*, Ed. Globus, Bucureşti, f.a., p. 76). Este posibil ca acesta să fie adevărul, pentru că, având în vedere biografia

clase elementare şi trei clase de ucenici, profesia de bază – tinichigiu – şef al Direcției Regionale M.A.I. Maramureş (Baia Mare) în perioada 1951 – 1958.

Viitorul şef al Regionalei M.A.I. Maramureş a absolvit şase clase primare în 1923, fiind angajat ulterior ca ucenic la un atelier de tinichigerie din oraşul Cluj. Perioada de ucenicie a finalizat-o în cursul anului 1926, absolvind, între timp şi trei clase de ucenici. În următorii ani, până în 1929, a continuat să lucreze în acelaşi atelier unde-şi efectuase perioada de ucenicie. În perioada cât a lucrat la atelierul de tinichigerie din Cluj, E. Dascălu a intrat în legătură şi cu „unii tovarăşi care duceau activitate ilegală", „activând" de atunci în cadrul mişcării „muncitoreşti", mai întâi în interiorul unei organizații sindicale, iar apoi „pe linie de U.T.C."[99].

În urma colaborării sale cu mişcarea comunistă ilegală, Eugen Dascălu a fost arestat ulterior în repetate rânduri de către organele române de Siguranţă, prima sa arestare producându-se în 1929, când a fost însă eliberat, „din lipsă de probe". Ulterior eliberării sale din arest, a lucrat, „mai mult ocazional", la diferite ateliere de tinichigerie din Cluj şi a continuat, totodată, să „ducă activitate pe linie de U.T.C.", motiv pentru care a fost şi admis ca membru al acestei organizaţii şi apoi cooptat chiar în forurile de conducere de la nivel judeţean. În calitatea sa de proaspăt activist U.T.C., a luat parte la unele greve, a difuzat materiale de propagandă a partidului şi s-a achitat de toate „sarcinile" încredinţate de către conducere. Consecinţele activismului său politic nu au încetat să apară, Eugen Dascălu fiind arestat în cursul anului 1931 şi condamnat, de această dată, la un an închisoare. Şi-a executat pedeapsa la Cluj, până în 1932, iar ulterior, în loc să fie eliberat, a fost dus sub escortă la Divizionul 4 Tunuri de Munte, pentru a fi încorporat în armată. Aici, din cauza „mizeriei şi a bătăilor", viitorul ofiţer de Securitate nu a rezistat decât două săptămâni, după care a dezertat din armată, ascunzându-se în oraşul Cluj. În 1933, a fost descoperit, arestat din nou, condamnat la trei luni de închisoare pentru dezertare şi apoi reîncadrat în unitatea militară din care fugise, unde şi-a satisfăcut stagiul militar, până în 1935.

Măsurile coercitive adoptate împotriva sa l-au determinat pe Eugen Dascălu, după eliberarea din armată, să reducă semnificativ legăturile cu mişcarea comunistă ilegală, până la nivelul unor contacte sporadice. În perioada următoare, el s-a dedicat profesiei sale, în 1935 – 1936 lucrând la diverse ateliere de tinichigerie din Cluj, pentru ca, din 1936, să-şi deschidă un atelier de acelaşi profil în oraş. A continuat să lucreze la atelierul propriu până în 1942, cu mici întreruperi, cum a fost o perioadă de trei luni, în 1938, când a fost reținut din nou, cel mai probabil pentru că, deşi redusese legăturile cu mişcarea comunistă, continuase să îndeplinească diverse sarcini de mai mică importanţă solicitate de conducătorii acesteia. Din 1942, viitorul şef al Regionalei de Securitate Baia Mare a fost încadrat în diverse detaşamente de muncă forţată şi, până în 1945, s-a deplasat împreună cu aceste detaşamente, pentru a efectua diverse lucrări de fortificaţii,

lui E. Dascălu, aparţinea în mod aproape sigur comunităţii mozaice din România acelor ani, dar, dacă avem în vedere numărul mare al erorilor din acest volum de „memorii", nu se poate garanta că acesta ar fi adevăratul nume al lui Dascălu.

[99] ANIC, fond CC al PCR, Secția Administrativ – Politică (Dosare Anexe), dosar nr. 96/1955, f. 40: Referat de cadre privind activitatea maiorului de Securitate Dascălu Eugen, din 16 mai 1955, semnat de şeful Direcției Cadre a M.A.I., general maior Demeter Alexandru.

din Ungaria până la Bratislava, în Slovacia. Odată ajuns în Bratislava, E. Dascălu a reuşit să dezerteze din detaşamentul în care era încadrat şi a stat ascuns în oraş până la ocuparea acestuia de către Armata Roșie, în 1945[100]. Abia după acest moment a considerat că se putea întoarce în siguranţă în România, revenind la Cluj în cursul anului 1945, unde și-a redeschis atelierul de tinichigerie. A fost unul dintre puţinii supravieţuitori ai familiei sale după război, mama şi cinci dintre cei şapte fraţi ai săi decedând „în deportare".

Ajuns la Cluj, Eugen Dascălu nu a ţinut multă vreme deschis atelierul pe care-l deţinea, dat fiind faptul că implicarea în politică se putea dovedi mult mai profitabilă. Astfel, din 1945, a fost primit ca membru al P.C.R., pentru ca, din 1946, să renunţe la activitatea de tinichigiu pentru a deveni activist al partidului, calitate în care a şi lucrat, până în 1948, la Judeţeana P.C.R. Cluj. Din 1948, a fost încadrat ca lucrător operativ în noile organe de represiune ale regimului, la Direcţia Regională a Securităţii Poporului Cluj. Chiar de la încadrarea sa în Securitate, E. Dascălu s-a dovedit a fi „un tovarăş conştiincios în muncă", ce se străduia „pentru însuşirea muncii, pentru pregătirea sa profesională", motive pentru care a fost şi avansat treptat, mai întâi la funcţia de şef birou, apoi de şef secţie în cadrul Regionalei de Securitate Cluj, pentru ca, din 1951, să fie numit în funcţia de comandant al Direcţiei Regionale Baia Mare (redenumită ulterior Maramureş).

În exercitarea conducerii organelor de Securitate din regiunea Baia Mare, maiorul Dascălu a părut să satisfacă, la început, exigenţele acestui post, obţinând o serie de „rezultate pozitive", ceea ce se traducea, pe atunci, în depistarea unor fugari care acţionau pe raza regiunii, arestarea unor contrabandişti, instruirea şi controlul subalternilor. Este adevărat, Direcţia Cadre a M.A.I. nu putea să numească succese foarte importante ale ofiţerului în 1955, dar impresia lăsată în acel moment era în general pozitivă, aşa cum o dovedesc şi următoarele aprecieri ale şefului acestei din urmă direcţii, general-maior Alexandru Demeter:

„Tovarăşul maior Dascălu Eugen a căpătat experienţă în munca de conducere, are o bună pregătire profesională, fapt ce face să se descurce uşor în sarcinile ce le are. Este un tovarăş serios, cu spirit partinic, cu atitudine justă faţă de muncă. […] Se ocupă de controlul activităţii oamenilor, în mod periodic a organizat controale urmate de analiză a subunităţii [controlate], cu care ocazie a luat o serie de măsuri pentru îmbunătăţirea muncii. […] Apreciem pe tovarăşul maior Dascălu ca un tovarăş corespunzător funcţiei ce o are şi cu perspective"[101].

În 1954, ca urmare a „recomandării" Hotărârii C.C. al P.M.R. nr. 41/1953 maiorul Dascălu a fost primit în cadrul Biroului Comitetului Regional P.M.R. Baia Mare, asemenea tuturor celorlalţi comandanţi ai structurilor regionale de Securitate de la nivelul R.P.R. Totul părea să anunţe începutul unei cariere de durată a acestui ofiţer în fruntea organelor de represiune din regiune, dar, în decurs de numai câţiva ani, percepţia conducerii M.A.I. asupra activităţii sale s-a modificat radical. Astfel, în cadrul unei şedinţe de analiză de la conducerea ministerului din 18 septembrie 1958, ministrul Al. Drăghici îl acuza cu vehemenţă pe maiorul Dascălu pentru faptul că s-ar fi

[100] *Ibidem*, f. 41.
[101] *Ibidem*, ff. 41 – 42.

comportat „ca un tată bun față de subalterni, nu ia măsuri, nu se simte controlul comandantului, nu se simte autoritatea comandantului, oamenii își fac de cap, domnește anarhia, sarcinile nu sunt executate, nu sunt trași la răspundere oamenii pentru că nu au executat ordinele”[102]. Chiar dacă, de cele mai multe ori, asemenea atenționări ale ministrului erau numai un avertisment la adresa șefilor de unități a căror activitate era considerată nemulțumitoare, în cazul lui Eugen Dascălu apostrofarea de mai sus a ținut loc de anunț al destituirii din funcție. Demiterea efectivă s-a produs la 1 noiembrie 1958, când locul acestuia la conducerea Regionalei MAI Baia Mare a fost luat de către locțiitorul său de până atunci, locotenent-colonelul Andrei Simion.

10. Locotenent-colonelul **Mihail Kovacs** (n. 28.09.1912, orașul Turda, fiul unui muncitor agricol, naționalitatea – maghiară, studii – patru clase de liceu, profesia de bază – matrițer sticlar) – șeful Direcției Regionale M.A.I. Mureș – Autonomă Maghiară în perioada 1952 – 1961.

Mihail Kovacs a absolvit patru clase primare în 1925, pentru a urma ulterior, până în 1929, cursurile liceului din orașul Turda. În perioada frecventării liceului, a muncit și ca ziler la fabrica de sticlă din localitate. Din 1929, s-a angajat ca ucenic la fabrica mai sus menționată, calificându-se în meseria de matrițer sticlar. A continuat să lucreze în aceeași întreprindere și după terminarea perioadei de ucenicie, până în cursul anului 1933, când a fost încorporat în cadrul Regimentului 16 Artilerie Grea Focșani. Anterior încorporării sale în armată, M. Kovacs a întreținut legături sporadice cu „mișcarea muncitorească” și a fost de mai multe ori arestat din acest motiv, dar numai pentru perioade scurte, fiind pus ulterior în libertate, „din lipsă de probe”[103]. După satisfacerea stagiului militar, în 1934, s-a întors la fabrica de sticlă din localitatea natală, unde a continuat să lucreze până în 1944, cu excepția unei scurte perioade, de trei luni, în 1939, când a fost angajat în cadrul Uzinelor Vulcan din București. În perioada activității sale în această unitate, Mihail Kovacs era cunoscut, potrivit aprecierilor lucrătorilor de cadre ai M.A.I. din 1955, drept „unul dintre cei mai capabili muncitori din cadrul fabricii, conștiincios și cu simț muncitoresc dezvoltat”. „Simțul muncitoresc” al acestuia a fost dovedit și de implicarea în diverse acțiuni revendicative, în februarie 1944 viitorul șef al Regionalei M.A.I. Mureș organizând o grevă de protest împotriva colectelor care se organizau de către autoritățile maghiare pentru „sprijinirea frontului”. Din acest motiv, i s-a anulat ordinul de mobilizare și a fost trimis în detașamentul de muncă Bumbești – Livezeni, în cadrul căruia a lucrat până în cursul lunii martie 1945, când a fost desconcentrat și s-a înapoiat în fabrica din Turda.

Activitatea desfășurată anterior intrării Armatei Roșii pe teritoriul României de către viitorul colonel Kovacs a constituit o serioasă recomandare pentru acesta, odată cu instaurarea noului regim politic. Astfel, a fost admis în rândurile membrilor P.C.R. la scurtă vreme după întoarcerea sa la Turda, în 1945, pentru ca, „încă de la început”, să i se încredințeze diverse „munci de răspundere”, fiind numit secretar al celulei sindicale

---

[102] ***, *Cartea Albă a Securității*, vol. III, p. 135: *Concluziile tovarășului ministru Alexandru Drăghici*, din 18 sept. 1958.

[103] ANIC, fond CC al PCR, Secția Administrativ – Politică (Dosare Anexe), dosar nr. 96/1955, f. 79: Referat de cadre privind activitatea locotenent-colonelului Kovacs Mihail, din 27.05.1955, semnat de șeful Direcției Cadre a M.A.I., general maior Demeter Alexandru.

din fabrica de sticlă, apoi preşedinte al comitetului de fabrică. Din martie 1946, i s-a încredinţat funcţia de preşedinte al Sindicatului Metalo-Chimic din Turda şi, remarcat fiind pentru că s-ar fi achitat de sarcinile încredinţate „în condiţiuni bune, dovedind o orientare justă, iniţiativă şi simţ de răspundere", a fost trimis de organele de partid, din mai 1947, la un curs de pregătire organizat de Ministerul Industriei şi Comerţului. După absolvirea acestui curs, a fost numit subinspector în cadrul Controlului Economic Turda, funcţie în care a fost păstrat până în aprilie 1948, pentru ca, din această lună, să fie promovat în postul de inspector regional al S.M.T. Cluj. Şi în aceste funcţii, încredinţate de organele de partid, Mihail Kovacs a „lucrat disciplinat", reuşind să instrumenteze o serie de cazuri referitoare la „infractori economici", fapt pentru care „a fost de mai multe ori evidenţiat şi i s-au acordat premii"[104].

Activitatea sa pe linia de anchetare a infracţiunilor economice, ca şi dosarul de cadre impecabil, după standardele din acea vreme, l-au recomandat pe Mihail Kovacs pentru încadrarea în organele de represiune ale regimului, care s-a produs în cursul anului 1948, prin numirea sa în funcţia de chestor al Siguranţei Turda. După înfiinţarea Securităţii Poporului, la 28 august 1948, şefului de până atunci al Siguranţei Turda i s-a acordat gradul de căpitan, fiind numit, totodată, şef al Serviciului Judeţean de Securitate Turda. A fost menţinut în această poziţie până în cursul lunii ianuarie 1951, când i s-a încredinţat conducerea nou înfiinţatei Direcţii Regionale de Securitate Hunedoara, pentru ca, din luna septembrie 1952, să fie mutat la conducerea organelor de Securitate din Regiunea Mureş – Autonomă Maghiară[105].

În toate funcţiile deţinute, mai ales atâta timp cât a condus organele de represiune din fostul judeţ Turda şi din regiunea Hunedoara, M. Kovacs a avut un palmares cu adevărat impresionant în „lupta" cu „elementele contrarevoluţionare" din zona sa de competenţă. Organele de cadre ale M.A.I. notau ulterior faptul că s-ar fi dovedit a fi „un tovarăş ataşat, participând la acţiunile grele, unde s-a orientat just, având curaj şi iniţiativă", iar datorită „muncii depuse în anii 1949 – 1951" de către acesta „au fost depistaţi mai mulţi fugari şi elemente contrarevoluţionare, atât la Turda, cât şi la Hunedoara, în special în munţii Haţegului"[106]. În realitate, acest ofiţer s-a dovedit tovarăş atât de „ataşat", încât a ordonat şi condus personal, în perioada 1949 – 1950, mai multe operaţiuni de asasinare a unor persoane din rezistenţa anticomunistă (Constantin Vodă, Nicolae Salagea, Victor Marc, Ioan Andreşel, Traian Pom, Iosif Trifa etc.)[107]. Datorită serviciilor aduse regimului atâta timp cât s-a aflat la conducerea organelor de represiune din regiunile mai sus amintite, Mihail Kovacs a fost avansat succesiv în grad, de la căpitan (în 1948), la maior (23 aug. 1949), locotenent-colonel (1954) şi, în final, colonel (din 1959)[108], bucurându-se, totodată, de aprecierea

---

[104] *Ibidem,* f. 80.
[105] Liviu Pleşa (edit.), *op. cit.,* p. 617.
[106] ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ – Politică, dosar nr. 96/1955, f. 80.
[107] Liviu Pleşa (edit.), *op. cit.*, p. 617.
[108] *Ibidem.*

conducerii Securității pentru faptul că ar fi avut „spirit de răspundere față de muncă” şi se preocupa „de aplicarea ordinelor şi directivelor conducerii ministerului”.

La conducerea Direcției Regionale M.A.I. Autonome Maghiare, M. Kovacs a continuat să obțină rezultate în depistarea grupurilor de „elemente duşmănoase, citându-se, în acest sens, de către Direcția Cadre a M.A.I., arestarea membrilor unor „secte ilegale, care duceau acțiuni de subminare a regimului nostru”, prinderea unor „fugari răzleți”, care acționau pe teritoriul regiunii, dar rezultatele activității sale nu au mai oferit atâtea motive de satisfacție conducerii M.A.I. precum în trecut. În 1954, a fost organizat „un control de fond” la direcția regională condusă de M. Kovacs, ocazie cu care a fost constatată existența a numeroase „lipsuri” în activitatea organelor de represiune, cele mai grave constând în practicarea de către ofițerii Regionalei M.A.I. a unor „metode înapoiate în munca de Securitate, care împiedicau descoperirea activității clandestine a duşmanului”, „insuficienta preocupare în aplicarea ordinelor şi directivelor muncii de Securitate” etc. Deficiențele din activitatea direcției au fost imputate şefului acesteia, care a fost atenționat de către conducerea ministerului, dar aceasta nu a afectat cu nimic cariera maiorului Kovacs, care are parte de o nouă avansare în grad, devenind locotenent-colonel în cursul aceluiaşi an. A continuat să fie menținut în fruntea Direcției Regionale M.A.I. Mureş Autonomă Maghiară până la sfârşitul anului 1961, când a fost destituit şi înlocuit în funcție de locotenent-colonelul Nicolae Sidea, ce ocupase până atunci postul de loctiitor al şefului Regionalei M.A.I. Iaşi.

După schimbarea din funcție a colonelului Kovacs, foştii săi subalterni, în buna tradiție a instituției, s-au plâns în fața ministrului Al. Drăghici de faptul că slabele rezultate în activitatea informativă ale direcției regionale din care făceau parte s-ar fi datorat, în mare măsură, fostului comandant al acesteia, şeful Secției a VIII-a Anchete afirmând explicit aceasta:

„În legătură cu calitatea slabă, în anumite domenii de activitate, aceasta este şi o urmare a faptului că fostul şef al regiunii – col. Covaci [Kovacs], nu a muncit cu acelaşi stil cu care munceşte tov. lt. col. Sidea. Lui nu-i plăcea să citească materialele. Dacă şefii secțiilor mergeau cu anumite dosare la el, și ex. îl dau pe tov. Sîngeorzan, care, după ce a fost instalat în noul post, venind la tov. Covaci, în 5 minute l-a întrebat cum s-a instalat şi i-a semnat toate materialele, fără să mai studieze, să vadă despre ce era vorba. Acest fel de a rezolva problemele s-a răsfrânt şi asupra noastră, în sensul că nici noi nu am controlat munca subalternilor în suficientă măsură”[109].

Ministrul Drăghici nu a luat însă prea mult în seamă aceste plângeri, mulțumindu-se numai să constate că astfel se confirma „temeinicia măsurii luate” prin destituirea din funcție a fostului colonel Kovacs. Înfierarea lui devenise inutilă, atâta vreme cât cariera în Securitate a acestui „cadru de nădejde” al partidului tocmai se încheiase.

11. Maiorul **Petre Socol** (n. 20 iulie 1927, în Ploieşti, fiul unui muncitor cofetar, profesia de bază – strungar, studii, la numirea în funcție – şapte clase elementare şi patru clase profesionale, cursul de specializare cu durata de un an în U.R.S.S.) – şef al Direcției Regionale M.A.I. Oltenia (Craiova) în perioada 1956 – 1963.

---

[109] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 13 266, f. 50: *Stenograma ședinței din 11 aprilie 1962, în care s-a analizat activitatea Direcției Regionale M.A.I. Mureș Autonomă Maghiară.*

Maiorul Socol absolvise, în 1941, şapte clase elementare, intrând apoi ucenic la societatea petrolieră „Unirea" din Ploieşti, unde a urmat şi cursurile unei şcoli profesionale. Intrat în legătură cu U.T.C. încă din 1942, a participat la diferite acţiuni ale organizaţiei din acea vreme, precum răspândirea de manifeste, strângerea de fonduri pentru „Ajutorul Roşu" etc. Cu ocazia evenimentelor de la 23 august 1944, a făcut parte din gărzile muncitoreşti care au păzit întreprinderile din Ploieşti, pentru a nu fi distruse de armata germană în retragere. Scos din producţie încă din octombrie 1944, a fost numit secretar al Comitetului judeţean al U.T.C. Prahova, îndeplinind această sarcină până la autodizolvarea U.T.C., în 1948. În perioada 1945 – 1948, a fost cooptat ca activist în diferite comitete şi organizaţii de tineret existente în România de atunci şi a luat parte la Festivalul Mondial al Tineretului de la Praga, fiind apoi retrimis în producţie, la cererea lui, pentru a-şi da examenul de calificare în meseria de strungar. În 1948, a fost promovat în munca de responsabil organizatoric al Comitetului Judeţean U.T.M. Prahova, apoi instructor la organizaţia U.T.M. Bucureşti, primind, în final, funcţia de instructor central al U.T.M. În noiembrie acelaşi an, a fost însă destituit din funcţia deţinută, pentru unele abateri şi trimis ca responsabil organizatoric al Organizaţiei U.T.M. din Uzinele „23 August" Bucureşti. Din iunie 1949 a obţinut o nouă promovare, fiind numit secretar al Comitetului Judeţean U.T.M. Sibiu, pentru ca, din luna septembrie a aceluiaşi an, să obţină din nou funcţia de instructor la C.C. al U.T.M.[110].

Intrarea lui Petre Socol în rândul organelor de represiune s-a produs în martie 1951, când a fost încadrat cu gradul de locotenent şi repartizat la Direcţia Generală Politică – Direcţia Organizare şi Instructaj a Ministerului Afacerilor Interne, în funcţia de şef al Biroului Control şi Instructaj pentru Comandamentul Trupelor de Pompieri. Din această funcţie a fost promovat, în ianuarie 1952, la conducerea Secţiei Instructaj din cadrul aceleiaşi direcţii. Pentru rezultatele obţinute, a fost avansat la gradul de locotenent-major, în mod excepţional, la doar câteva luni de la încadrare, la 23 august 1951. În septembrie 1952, a fost repartizat la Direcţia Cercetări Penale a Securității, unde, după scurt timp, a primit şi funcţia de şef de serviciu. În această nouă poziţie, a participat la „rezolvarea" unor „anchete grele", dovedind „pricepere şi orientare" în instrumentarea lor, remarcându-se în faţa superiorilor ca „un tovarăş cu multă putere de muncă, hotărât şi perseverent, energic şi combativ"[111]. Acestea au fost şi motivele pentru care a fost avansat succesiv în grad, „la excepţional": din mai 1953 – căpitan, iar de la 23 august 1954 – maior. În perioada ianuarie 1955 – ianuarie 1956, a urmat cursurile de specializare în munca de Securitate din U.R.S.S., iar, la întoarcere, conducerea ministerului hotărăşte că-i poate încredinţa o funcţie de mare importanţă, fiind astfel numit, la nici 30 de ani, în fruntea unei Direcţiei Regionale M.A.I. Oltenia. S-a bucurat de aprecierea conducerii ministerului şi în această funcţie, iar plecarea sa din fruntea Regionalei M.A.I. Oltenia, în 1963, poate fi văzută, mai degrabă, ca o avansare, dacă avem în vedere faptul că a fost transferat în cadrul Direcţiei Generale de

[110] Fl. Dobre (coord.), *Securitatea …,* vol. I, pp. 72 – 73: Fişă de cadre privind confirmarea maiorului Socol Petre în funcţia de şef al Direcţiei regionale a M.A.I. Craiova, din 2 martie 1956, semnată de şeful Direcţiei Cadre a M.A.I, gen. – maior Demeter Alexandru.
[111] *Ibidem,* p. 73.

Informaţii, fiind numit şef al Direcţiei „C" din cadrul acestei structuri prin Ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 1324/15.02.1964[112], iar ulterior a activat în calitatea de ofiţer „acoperit" în străinătate – un ofiţer „acoperit" care lucrase, timp de aproape şapte ani, în funcţia foarte vizibilă de şef al unei direcţii regionale a M.A.I.[113]

12. Colonelul **Mauriciu Ştrul** (n. 14 aprilie 1911, în comuna Sărmaş, jud. Mureş, fiul unui fost comerciant, naţionalitatea – evreu, studii – Facultatea de Drept, profesia de bază – avocat) – şef al Direcţiei Regionale M.A.I. Ploieşti în perioada 1951 – 1961.

Mauriciu Ştrul a absolvit, în 1921, patru clase primare în comuna natală, urmând apoi, de-a lungul perioadei 1921 – 1928, cursurile liceului evreiesc „Tarbut" din Cluj şi pe cele ale liceului din Gheorgheni. În 1928 s-a înscris la Facultatea de Drept din Bucureşti, cursuri fără frecvenţă, pe care a absolvit-o în 1932. În această perioadă, a lucrat şi în calitate de funcţionar la un cabinet de avocatură din oraşul Gheorgheni. În perioada 1932 – 1933 şi-a efectuat stagiul militar, pentru ca, din 1933, să lucreze ca avocat stagiar, apoi în calitatea de avocat asociat, într-un cabinet de avocatură din oraşul Luduş, pe care l-a şi preluat după pensionarea deţinătorului său. În 1936 s-a căsătorit cu fiica proprietarului evreu al unei mori din Târgu Mureş. Din 1940 a fost nevoit să-şi închidă cabinetul de avocat din Luduş, al cărui proprietar devenise, datorită adoptării noii legislaţii antisemite, iar în perioada următoare, până în 1942, a lucrat în serviciul socrului său, la moara din Târgu Mureş[114]. După 1942, a fost

---

[112] ACNSAS, fond D.M.R.U. a M.A.I., inventar nr. 7381/1964, dosar nr. 6, nenumerotat. Cel mai probabil, Direcţia „C" a D.G.I. din 1964 era echivalenta Direcţiei a VII-a din cadrul Direcţiei Generale de Informaţii Externe, după reorganizarea aparatului de Securitate din 1967. De aceea, se poate presupune faptul că Direcţia „C", asemenea Direcţiei a VII-a în 1967, avea drept obiect de activitate „penetrarea" serviciilor de spionaj străine, apărarea reprezentanţelor României în exterior şi întreprinderea de diverse acţiuni împotriva emigraţiei române din străinătate.

[113] Vezi Liviu Ţăranu, *Ion Mihai Pacepa în dosarele Securităţii. 1978 – 1980,* Bucureşti, Ed. Enciclopedică, 2009, p. 416: *Tabel – cadre deconspirate,* alcătuit de Comisia de anchetă în cazul Pacepa, din septembrie 1979. În 1979, Petre Socol avea gradul de general-maior. Cu prilejul anchetei desfăşurate după fuga în străinătate a lui Pacepa, fostul şef al Direcţiei de Contraspionaj, Neagu Cosma, considera numirea lui P. Socol şi a altora, la fel de bine „conspiraţi", în posturi de diplomaţi în ţările occidentale, drept „râsul de pe lume […] bătaie de joc la adresa unor sarcini de partid" – vezi *ibidem,* p. 289: *Raport,* din 15 septembrie 1978.

[114] De obicei, pentru ofiţerii cu funcţii de conducere din cadrul Securităţii referinţele date de diverse persoane cu privire la activitatea desfăşurată de aceşti ofiţeri în perioada anterioară numirii în funcţie conţineau, în egală măsură, atât aprecieri pozitive cât şi negative. Direcţia Cadre a M.A.I. menţiona toate referinţele negative, lucrătorii acestei direcţii având datoria de a pune în evidenţă toate aspectele care puneau într-o lumină nefavorabilă activitatea ofiţerilor în cauză, indiferent de funcţia deţinută de aceştia, iar exemplele în această privinţă sunt foarte numeroase. În cazul lui Mauriciu Ştrul, însă, asemenea referinţe negative din perioada anterioară lui 1945 nu prea există. Voi cita, în acest sens, un fragment dintr-un referat de cadre din 1949, cu privire la activitatea desfăşurată de Mauriciu Ştrul după ce a preluat cabinetul de avocat: „În

trimis de către autorităţile maghiare într-un detaşament de muncă obligatorie, care efectua diferite lucrări la căile ferate şi fortificaţiile din Ardeal şi Ungaria. A lucrat în cadrul acestui detaşament timp de doi ani, ca şef de echipă, până în 1944, când a dezertat, revenind în oraşul Târgu Mureş. Deşi el, personal, a depăşit cu bine perioada războiului, familia sa a fost decimată, Mauriciu Ştrul pierzându-şi după 1940 soţia şi cei doi copii, părinţii şi doi dintre fraţi[115].

Angajarea lui Mauriciu Ştrul în administraţia statului s-a produs după întoarcerea sa în oraşul Târgu Mureş, când a fost primit, în noiembrie 1944, în Poliţia Populară Tg. Mureş, ca judecător de contravenţie şi şef al Biroului Judiciar din cadrul acestei structuri, funcţii pe care le-a exercitat până în mai 1945, înscriindu-se, între timp, şi în P.C.R. A fost numit apoi subinspector de poliţie în cadrul Inspectoratului Regional de Poliţie Tg. Mureş, pentru ca, din 1946, să fie promovat în funcţia de prim-chestor al Serviciului Judeţean de Siguranţă Mureş. Din 1948, a preluat conducerea Inspectoratului Regional de Siguranţă Galaţi, iar după înfiinţarea Securităţii Poporului a fost încadrat cu gradul de locotenent-colonel şi funcţia de director al Regionalei de Securitate Galaţi. A activat în această funcţie până în 1951, când, la 25 ianuarie, a fost mutat la conducerea Direcţiei Regionale a Securităţii Statului Ploieşti. În toate funcţiile deţinute în cadrul organelor de represiune din perioada ulterioară lui 1945 a fost apreciat ca „un element hotărât, bun organizator, cinstit şi disciplinat […] ataşat Instituţiei, făcând chiar sacrificii pentru Instituţie", motiv pentru care a fost menţinut în posturi de conducere şi decorat

profesia sa de avocat a avut o purtare bună, având o atitudine demnă atât în viaţa particulară cât şi profesională. Era bine pregătit ca avocat, dovedea pricepere în muncă, conştiinciozitate şi cinste. Nu a făcut deosebire între naţionalităţi, ajuta pe cei săraci atunci când veneau cu proces la el. Susţinea cauza celor lipsiţi de mijloace şi, în multe cazuri, lucra gratuit. A dus o viaţă modestă şi se bucura de simpatie şi popularitate în rândul celor săraci. […] În anul 1936, s-a căsătorit cu o fată din familie bogată şi religioasă, el nefiind religios părinţii fetei nu erau de acord cu această căsătorie. A trăit cu ea o viaţă modestă, până când a fost deportată împreună cu cei doi copii, fiind exterminaţi. Din perioada 1940 – 1942, cât a fost procurist la «Moara Hedvig» din Tg. [Mureş], unde socrul său era coproprietar: […] În acest timp a fost un element cinstit şi corect, care, în orice ocazie, a ajutat muncitorii şi, în calitatea sa, nu a avut atitudine dură faţă de muncitori. I-a stimat şi totdeauna a stat de vorbă cu ei. În acest fel şi-a câştigat încrederea muncitorilor. În anul 1942, având un conflict cu patronii, el a fost acela care a intervenit, obţinând unele revendicări. Prin funcţionarea lui la acea moară a dat dovadă de bună credinţă faţă de oamenii muncitori, căci proprietarii morii au căutat să exploateze cât mai mult pe muncitori" – vezi ACNSAS, fond Cadre, dosar personal *Ştrul Mauriciu*, ff. 3 – 4: *Referat* privind activitatea lt. colonelului de Securitate Ştrul Mauriciu, din 28 noiembrie 1949, semnat de maior de Securitate D. Popescu

[115] *Ibidem,* ff. 451 – 452: Referat privind activitatea colonelului Ştrul Mauriciu, din 1961, alcătuit de Serviciul 1 din cadrul Direcţiei Cadre a M.A.I., semnat de locţiitorul şefului serviciului, maior de Securitate Simionescu Aurel. Părinţii săi, soţia şi cei doi copii au decedat în lagărul de la Auschwitz, în 1944, unul dintre fraţi a murit într-un detaşament de muncă – în acelaşi an – iar cel de-al doilea, care pare să fi avut legături cu U.T.C., a fost împuşcat de grănicerii români în 1940, în timp ce încerca să treacă ilegal graniţa în Basarabia ocupată de trupele sovietice.

cu diferite ordine şi medalii. A fost avansat şi în grad, în 1954 primind gradul de colonel, fiind propus chiar şi pentru avansarea la gradul de general-maior, în 1959[116].

Pe de altă parte, însă, atenţia conducerii M.A.I. a fost atrasă de situaţia „necorespunzătoare" a rudelor acestuia şi ale soţiei sale (se recăsătorise după război), multe fiind emigrate deja ori doreau să emigreze în Israel sau în state occidentale. În plus, soţia păstra legături de corespondenţă cu diverse rude emigrate în state occidentale. Toate acestea par să fi reprezentat, în cele din urmă, motive suficiente pentru conducerea M.A.I. de a cere, în august 1961, trecerea în rezervă unui „tovarăş de drum" care-şi dovedise utilitatea până atunci[117], ceea ce Secretariatul C.C. al P.M.R. a şi aprobat, în cursul aceluiaşi an. Cel care l-a înlocuit la comanda Regionalei M.A.I. Ploieşti a fost adjunctul său de până atunci, locotenent-colonelul Nicolae Dumitrescu

Locotenent-colonelul **Niculae (Nicolae) Munteanu** (n. 13.02.1916, com. Zăineşti, raion Piatra Neamţ, regiunea Bacău, fiul unui ţăran sărac, naţionalitatea – română, studii – şapte clase elementare şi un curs de trei luni de horticultură, profesia de bază – ţesător) – şef al Direcţiei Regionale M.A.I. Suceava în perioada 1951 – 1963.

N. Munteanu a absolvit şapte clase primare în comuna natală, în cursul anului 1930, rămânând în continuare la domiciliul părinţilor, pentru a-i ajuta la „munca câmpului" (sic!), până în cursul anului 1935. În această perioadă, a urmat şi un curs de horticultură cu o durată de trei luni. În 1935, a intrat ca ucenic la Fabrica de Postav din Buhuşi, unde, după trei ani, s-a calificat în meseria de ţesător. În perioada următoare, a continuat să lucreze în cadrul fabricii mai sus amintite până în 1938, când a fost încorporat în armată. După izbucnirea războiului împotriva Uniunii Sovietice, în iunie 1941, viitorul comandant al Regionalei M.A.I. Suceava a fost trimis pe Frontul de Răsărit, având gradul de sergent al armatei române. În cursul lunii noiembrie 1942, a fost capturat de către forţele sovietice, rămânând în prizonierat până în cursul anului 1944, când a solicitat să fie înrolat în Armata Roşie pentru a lua parte la campania de pe

[116] *Ibidem,* f. 475: Referat privind activitatea colonelului de Securitate Ştrul Mauriciu, din 20.07.1959, semnat de ministrul Afacerilor Interne, general-colonel Alexandru Drăghici. Cât despre comportamentul colonelului Ştrul în perioada în care a fost la conducerea Regionalei de Securitate Galaţi, mărturiile ulterioare ne arată un om cu adevărat dedicat instaurării şi apărării regimului comunist în ţara de care-l legau atât de puţine după război. Se pot reda, în acest sens, cele relatate despre Mauriciu Ştrul de către Doina Jela, în *Lexiconul negru*, sub rezerva că nu se poate stabili cu certitudine dacă toate acestea sunt conforme cu realitatea sau este vorba, din nou, de o confuzie de persoane: „Ştrul Mauriciu – […] Una dintre cele mai des invocate figuri de torţionari. Şi dintre cele mai feroce. La Securitatea din Focşani, unde a condus războiul declarat împotriva populaţiei pentru instaurarea regimului comunist, a lăsat amintiri de coşmar. Înainte de a-i împuşca pe prizonierii capturaţi, obişnuia să-i lege de mâini şi de picioare cu sârmă ghimpată şi să-i înjosească, scuipându-i. A înăbuşit revoltele ţăranilor din satele Vrancei, în urma cărora au fost trecute prin foc şi sabie sate întregi, ucişi fără judecată zeci de ţărani, arse gospodării şi judecate, în lotul Paragină, după un an de anchetă sălbatică, 68 de persoane, dintre care 25 de elevi" – vezi Doina Jela*, op. cit.*, p. 275.

[117] Vezi *ibidem,* f. 448: Referat de cadre privind activitatea colonelului de Securitate Ştrul Mauriciu, din 06.09.1961, semnat de şeful Direcţiei Cadre a M.A.I., colonel Pateşan Ioan şi f. 515: Raport din 19 august 1961 al ministrului Afacerilor Interne, Al. Drăghici.

„frontul antihitlerist”[118]. Autoritățile sovietice, „datorită justei sale comportări”, au hotărât să-l trimită pe Niculae Munteanu pentru a urma cursurile unei şcoli „antifasciste”, iar după absolvirea acesteia, la o şcoală de marxism – leninism, pentru a se asigura de temeinica îndoctrinare a acestuia. Numai după terminarea acestor cursuri, s-a considerat că prezintă suficiente garanții spre a fi înrolat în Armata Roșie, în cadrul Frontului 4 Ucrainean. Aici, proaspătului recrut român i s-au încredinţat o serie de sarcini cu un grad de risc ridicat, între care aceea de a fi paraşutat în spatele frontului german, pentru a îndeplini, alături de alți soldaţi, o „misiune specială în condiţiuni grele”, dar viitorul ofițer de Securitate a reuşit să se achite cu succes de toate îndatoririle sale, fiind şi decorat pentru aceasta, de către sovietici, cu medalia „Eliberarea de sub jugul fascist”.

În 1945, N. Munteanu s-a reîntors în țară, fiind imediat primit în rândurile P.C.R. şi trimis, în calitate de activist, la Comitetul Judeţean al P.C.R. din Piatra Neamţ. Din luna decembrie 1945, a fost încadrat, cu funcţia de comisar ajutor, la Poliţia din Piatra Neamţ, pentru ca, din 1946, să fie transferat la Chestura Poliției Buhuşi. Intrarea lui în rândul organelor de Securitate s-a produs imediat după înfiinţarea Securității Poporului, la 1 septembrie 1948, când i s-a acordat gradul de locotenent şi a fost repartizat la Direcţia Regională a Securității Poporului Iaşi, în funcţia de şef al Serviciului Judeţean de Securitate Piatra Neamţ. Ulterior, în decembrie 1949, a fost promovat la gradul de locotenent-major. Fiind văzut ca un ofiţer „în permanenţă preocupat de pregătirea lui profesională şi politică”, care, „încă de la începutul activității sale, a reuşit să-şi însuşească cu uşurinţă ordinele şi directivele muncii”, Niculae Munteanu a fost considerat potrivit pentru a i se încredința un post de mai mare importanţă, astfel încât, din februarie 1951, după reîmpărţirea administrativă a ţării pe regiuni, a fost numit la conducerea nou createi Direcţii Regionale a Securității Poporului Suceava. De asemenea, în decurs de patru ani, din 1951 până în 1955, a fost avansat succesiv în grad, până la cel de maior[119].

După numirea sa la conducerea Regionalei de Securitate Suceava, N. Munteanu a întâmpinat, la început, „unele greutăți, deoarece munca se desfăşura la un nivel nesatisfăcător”, dar, datorită „voinţei şi perseverenţei de care a dat dovadă”, a reuşit „să se introducă în muncă” şi să ia măsuri eficace, prin care a dovedit că „are orientare”. Sub conducerea sa, organele Securității din regiunea Suceava au arestat mai multe „bande contrarevoluţionare”, care desfăşurau, pe teritoriul regiunii, acţiuni de spionaj sau de sabotaj în favoarea „țărilor imperialiste”. De asemenea, maiorul Munteanu a ştiut să ia „măsuri organizatorice” împotriva „elementelor” din subordinea sa, care „căutau, prin atitudinea lor, să dezorganizeze munca”, după concedierea acestora imprimând subalternilor „o linie mai exigentă în ce privește aplicarea ordinelor şi directivelor M.A.I.”. Direcţia Cadre a ministerului înregistra însă şi o serie de „lipsuri” în activitatea şi comportarea ofițerului, dintre acestea cea mai importantă fiind aceea că, „în calitatea sa de director, nu s-a preocupat de pregătirea sa teoretică din punct de vedere

[118] ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ – Politică (Dosare Anexe), dosar nr. 96/1955, f. 110: Referat de cadre privind activitatea maiorului de Securitate Munteanu Niculae, din 20.07.1955, semnat de general maior Alexandru Demeter, şeful Direcţiei Cadre a M.A.I.
[119] *Ibidem,* f. 111.

profesional, politic şi cultural, pentru a fi la nivelul funcţiei ce o îndeplineşte”. Era acuzat, de asemenea, de „pripeală” în acţiunile întreprinse, de faptul că ar fi fost „uşor influenţabil” de părerile altora, de lipsă de control asupra activităţii şefilor de servicii din subordine, motiv pentru care a fost și sancționat cu „avertisment” de către conducerea M.A.I. Cu toate aceste deficiențe, şeful Regionalei M.A.I. Suceava apărea conducerii ministerului, în 1955, ca „un tovarăş conştiincios, care se străduieşte şi depune interes pentru aplicarea în practică a hotărârilor Guvernului şi partidului”[120], motiv pentru care a fost şi menținut în funcție o perioadă relativ îndelungată.

Înlocuirea acestui „tovarăş conştiincios” a devenit o prioritate pentru conducerea M.A.I. abia la începutul anilor `60, când au apărut semne că Niculae Munteanu nu mai era capabil să-şi controleze proprii subordonaţi. Un astfel de semn a fost considerat „incidentul” produs în 1961, când organele Secţiei Anchete din Direcţia Regională M.A.I. Suceava au arestat un suspect de activitate „contrarevoluţionară”, „anchetându-l” până când acesta a decedat în urma bătăilor primite[121]. Cazul a stârnit scandal pe plan local, mai ales când s-a constatat că persoana în cauză nici nu se făcea vinovată de faptele de care era acuzată şi s-a soldat cu acordarea unei serii de sancţiuni ofiţerilor implicaţi, între care şi trimiterea a doi dintre ei în justiţie. Problema, în acest caz, pentru locotenent-colonelul[122] Munteanu, a constat în faptul că Secţia Anchete a Regionalei M.A.I. Suceava se afla sub coordonarea sa directă, ceea ce însemna că fie aprobase torturarea celui în cauză, fie nu era la curent cu practicile propriilor subalterni, amândouă variantele fiind considerate la fel de grave de conducerea ministerului. În consecință, șeful Regionalei M.A.I. Suceava a fost sancționat cu un avertisment, adjunctul ministrului Afacerilor Interne, Vasile Negrea atrăgându-i totodată atenţia că „asemenea lipsuri nu se pot tolera la infinit”, considerându-se că ar avea „o contribuţie directă la lipsurile din muncă”[123]. Schimbarea sa din funcţie a devenit, din acel moment, o chestiune de timp, până când era găsit un înlocuitor potrivit, mai ales că şi N. Munteanu îşi exprimase în repetate rânduri „dorinţa să fie scos şi mutat în alt sector de activitate”.

Această dorinţă i-a fost îndeplinită locotenent-colonelului Munteanu în ianuarie 1963, când conducerea ministerului a ajuns, în fine, la concluzia că acesta „nu mai corespunde funcţiei de şef direcţie în raport cu cerinţele muncii actuale”, dat fiind faptul că „a neglijat pregătirea ideologică şi culturală”, „manifestă oboseală, lipsă de exigenţă, este depăşit de evenimente şi constituie o frână în conducerea şi coordonarea muncii de Securitate din regiune”[124], înlăturându-l astfel pe şeful Regionalei M.A.I. Suceava din

---

[120] *Ibidem*, f. 112.
[121] Serviciul Român de Informaţii, *op. cit.,* vol. III, p. 297 – adresă a Direcţiei Secretariat din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, din 29 septembrie 1961. Este foarte probabil ca acest incident să fi avut o influenţă majoră şi asupra deciziei de a-l schimba din funcţia deţinută pe şeful Direcţiei Anchete a Securităţii de atunci, colonelul Fr. Butyka.
[122] A fost avansat la acest grad anterior anului 1958.
[123] ACNSAS, fond Documentar, dosar 13 262, f. 57: *Stenograma ședinței de analiza activității Direcției Regionale M.A.I. Suceava, ținută la Suceava în ziua de 21 septembrie 1962.*
[124] Fl. Dobre (coord.), *Securitatea…,* vol. I, p. 238 – Caracterizarea locotenent-colonelului Munteanu Nicolae, şef al Direcţiei Regionale Suceava, din 12 ianuarie 1963, semnată de adjunctul ministrului Afacerilor Interne, general – locotenent Negrea Vasile.

postul de conducere deţinut. Cel care l-a înlocuit la comanda Regionalei a fost maiorul (pe atunci) Emil Macri, fost şef, până în acel moment, al Serviciului 4 din cadrul Direcţiei a IV-a Contrasabotaj a M.A.I..

Cât despre Niculae Munteanu, acesta apare menţionat ca şef al Serviciului Poştă Specială din cadrul M.A.I., în 1967[125], ceea ce înseamnă că i-a fost găsit, într-adevăr, un sector de activitate mult mai confortabil, după cum îşi exprimase în repetate rânduri dorinţa. Cel mai probabil, a fost trecut în rezervă şi pensionat, odată cu alţi foşti şefi de direcţii centrale şi regionale ale Securităţii, în perioada 1968 – 1969.

Locotenent-colonelul **Wiliam Steskal** (n. 26 noiembrie 1913, în oraşul Branq – Germania, fiul unui miner, naţionalitatea – cehă, studii – patru clase primare, profesia de bază – lăcătuş) – şef al Direcţiei Regionale Timişoara (Banat) a M.A.I. în perioada 1957 – 1968.

Viitorul şef al Regionalei M.A.I. Timişoara a absolvit patru clase primare în 1926, în comuna Doman, raionul Reşiţa, intrând apoi ca ucenic la Uzinele Reşiţa – Secţia Poduri, unde s-a calificat în meseria de lăcătuş. În perioada 1935-1936 şi-a efectuat stagiul militar, revenind apoi pe postul de lăcătuş la Uzinele Reşiţa – la care a lucrat până în 1945.

Implicarea în activităţi de natură politică a lui Wiliam Steskal s-a produs relativ devreme, acesta înscriindu-se încă din 1929 în Tineretul Social – Democrat, iar apoi în sindicat. Ulterior, a început să se apropie, treptat, de activitatea ilegală desfăşurată de membrii P.C.R. din Reşiţa, ţinând legătura cu diverşi „ilegalişti” comunişti de atunci şi contribuind la fondul „Ajutorul Roşu”. În perioada războiului, s-a manifestat ca „un duşman al hitleriştilor”, desfăşurând „activitate propagandistică împotriva războiului antisovietic” şi „unele acţiuni de sabotare a producţiei” şi ajutând, în acelaşi timp, cu alimente şi bani, prizonierii sovietici care lucrau în cadrul Uzinelor Reşiţa[126]. După 23 august 1944, eforturile sale au fost răsplătite, fiind primit în rândurile P.C.R. în 1945, scos din producţie, în cursul aceluiaşi an, şi numit activist de partid, calitate în care a îndeplinit diverse funcţii de răspundere, de ale căror sarcini s-a achitat „în mod conştiincios”. În 1948, după terminarea unei şcoli de partid de trei luni, a fost numit preşedinte al Comisiei de verificare a membrilor de partid, de pe lângă fosta Judeţeană P.M.R. – Oraviţa. În această funcţie a manifestat foarte multă „vigilenţă” în depistarea „problemelor” apărute în activitatea trecută a membrilor de partid, fiind şi decorat cu ordinul „Steaua Republicii”, clasa a IV-a, la încheierea acţiunii de verificare şi remarcat pentru o eventuală încadrare a sa în organele române de represiune.

[125] ACNSAS, fond Cadre, dosar personal *Enoiu Gheorghe*, f. 66: *Raport către tovarăşul preşedinte al Consiliului Securităţii Statului,* alcătuit de Enoiu I. Gheorghe, din 28.11.1967

[126] ACNSAS, fond Cadre, dosar personal *Steskal Wiliam,* f. 50: Referat de cadre privind activitatea locotenent-colonelului Steskal Wiliam, din 15.09.1959, semnat de şeful Direcţiei Cadre a M.A.I., colonel Pateşan Ioan.

Inițierea lui Steskal în munca de Securitate s-a produs în 1950, când a participat, alături de un grup de delegați veniți din partea C.C. al P.M.R., la ancheta desfășurată pentru „descoperirea și aducerea în fața justiției a complotului titoist în frunte cu Milos Todorov, legat de Ambasada Iugoslaviei de la București", anchetă care s-a finalizat prin organizarea unui proces public la București[127]. După încheierea acestei acțiuni, Wiliam Steskal a fost încadrat, din septembrie 1950, în organele de Securitate, cu gradul de locotenent și cu funcția de șef al Serviciului de Securitate Reșița, funcție în care a fost menținut până în iunie 1952. Aici, proaspătul locotenent de Securitate a obținut randamentul cerut, depistând și arestând 11 „elemente fugare și urmărite" și dând „lovituri serioase dușmanului" din regiune. Ca urmare a acestui fapt, a fost promovat în funcție, preluând pentru o scurtă perioadă de vreme, în 1952, conducerea fostei Direcții Regionale de Securitate Severin, unde, prin „introducerea metodelor juste de muncă", a reușit să obțină un nou succes important: „nimicirea banditului fugar Caraibot Ioan, zis Ciovică". În iulie 1952 a fost numit locțiitor al șefului Regionalei Timișoara a M.S.S., funcție în care s-a afirmat ca „un ajutor prețios al conducerii direcției" și a contribuit la descoperirea și prinderea „spionului titoist" Mratici Sava și la „identificarea și lichidarea banditilor fugari din Severin", precum Duicu Nistor, zis Boieru, Curescu Victor, Balica Gheorghe etc.[128] Pentru zelul arătat în munca de Securitate și „spiritul său de sacrificiu, dovedit încă în anii grei ai ilegalității" și pentru că era un „tovarăș pe care se poate conta orișicând, în orice situație", Steskal a primit numeroase medalii și premii în bani, fiind și avansat succesiv până la gradul de locotenent-colonel și numit în funcția de șef al Regionalei Timișoara a Ministerului Afacerilor Interne, de la 1 ianuarie 1957, asta după ce fostul șef al acestei unități, Vasile Negrea, fusese promovat ca secretar general al M.A.I.

Și în această funcție, W. Steskal a obținut aprecierea conducerii ministerului de-a lungul celor mai bine de 10 ani în care s-a aflat în funcție – fie și numai faptul că a fost păstrat în acest post de-a lungul unor ani marcați de atâtea schimbări la nivelul conducerii tuturor structurilor M.A.I era o dovadă că se bucura de sprijinul ministrului Afacerilor Interne – și a fost avansat succesiv până la gradul de general-maior. Totul a durat până în cursul anului 1968, când, în urma primirii unor sesizări, conducerea C.S.S. a decis efectuarea unui control referitor la activitatea unor cadre ale fostei Direcții Regionale de Securitate Banat. Numeroasele nereguli constatate cu acest prilej sunt cel mai bine rezumate de către conducerea C.S.S. în referatul alcătuit după finalizarea controlului:

„În urma verificărilor, s-a constatat că unii ofițeri din unitatea sus-menționată [fosta Direcție Regională de Securitate Banat] au încălcat disciplina de partid și de stat, ordinele și directivele muncii de Securitate, regulile de conspirativitate și compartimentare a muncii, au întocmit unele documente false și au dezinformat organul superior.

De asemenea, s-a stabilit că s-au folosit unii informatori pentru procurarea ilegală de valută, că au fost confiscate, în mod abuziv, diferite obiecte și s-au însușit

[127] *Ibidem,* f. 151: *Caracterizare asupra tov. căpitan Steskal Wiliam, adj. șef Director,* semnată de lt.-col. Moiș Aurel, șeful Direcției Regionale Timișoara a M.S.S.

[128] *Ibidem,* f. 152.

diferite bunuri şi sume de bani provenite din confiscări. S-a mai constatat şi faptul că fosta conducere a Direcţiei Regionale de Securitate Banat a admis sustragerea de la controlul vamal a unor persoane ce intrau sau ieşeau din ţară. Aşa cum rezultă din cele de mai sus, unele din aceste fapte au caracter infracţional şi sunt pedepsite de legi"[129].

Cel mai grav aspect dintre toate cele descoperite în activitatea ofiţerilor din cadrul Regionalei de Securitate Banat consta în faptul că şeful Regionalei, ca şi aproape toţi şefii de servicii subordonaţi erau direct implicaţi în toate abaterile constatate. Wiliam Steskal se făcea vinovat, personal, de comiterea unor infracţiuni legate de regimul vamal şi de diverse delicte, iar şefii de servicii, în special cel de la Serviciul de Contraspionaj şi şeful Direcţiei Regionale de Miliţie erau implicaţi într-o serie impresionantă de infracţiuni. Cu toate acestea, conducerea Consiliului Securităţii Statului a decis, în cele din urmă, să nu dea curs urmăririi penale a generalului Steskal, a cărui carieră în Securitate se încheie însă, fiind trecut în rezervă în cursul aceluiaşi an.

Concluzii

În final, având în vedere faptul că, prin studiul de faţă, am încheiat demersul iniţiat din numărul anterior al acestei publicaţii, de a prezenta biografiile şefilor unităţilor centrale şi regionale ale Securităţii de la sfârşitul anilor `50 şi începutul anilor `60, cred că se pot formula câteva concluzii.

În primul rând, ceea ce se poate observa din examinarea biografiilor acestor ofiţeri este extrema lor diversitate, în ceea ce priveşte originea socială, pregătirea culturală şi profesiile anterioare ale celor în cauză. Întâlnim, în rândul şefilor direcţiilor centrale şi regionale de Securitate din aceşti ani, fii ai unor ţărani săraci, muncitori, dar şi persoane provenite din familii de funcţionari, întreprinzători cât se poate de prosperi, intelectuali etc. De asemenea, se poate remarca aceeaşi diversitate în ceea ce priveşte profesiile urmate anterior de cei în cauză – care variază de la muncitori necalificaţi sau simpli ucenici, până la funcţionari, ziarişti, avocaţi – ceea ce se poate explica, în mare măsură, prin originea lor socială deosebită. Nivelul lor de educaţie se păstrează în aceeaşi parametri, întâlnind aici, atât absolvenţi ai studiilor elementare, de patru clase (precum Vasile Dinescu), cât şi persoane care urmaseră pentru câţiva ani cursurile unei facultăţi (Isidor Holingher şi Grigore Naum) sau chiar o absolviseră – acesta fiind cazul numai al lui Mauriciu Ştrul, absolvent al Facultăţii de Drept. Din aceste puncte de vedere, se poate spune că ofiţerii în cauză erau reprezentativi, în bună măsură, pentru situaţia existentă în societatea românească din acel moment. Nu se poate observa o selecţie a cadrelor de conducere din aceşti ani bazată pe criterii rigide, de clasă, ci totul pare a purta pecetea unei adevărate improvizaţii, prin care au fost promovate în aparatul de represiune persoane aproape indiferent de originea socială, pregătirea sau profesia lor, principiul de bază al selecţionării acestora constând în loialitatea lor faţă de noul regim politic şi al relativa competenţă manifestată în activitatea informativă. Atunci când baza de selecţie era atât de redusă iar numărul celor cu adevărat loiali regimului

[129] Fl. Dobre (coord.), *Securitatea …*, vol. II, p. 306: *Referat privind abaterile săvârşite de unele cadre din fosta Direcţie Regională de Securitate Banat*, întocmit de Consiliul Securităţii Statului, din 8 iunie 1968. Raportul în cauză merită consultat în întregime, aspectele semnalate de acesta fiind prea numeroase pentru a putea fi citate aici.

foarte scăzut, nu era loc pentru o rigoare exagerată la promovarea în funcţii de conducere, chiar şi în aparatul de represiune.

Privind retrospectiv, în privinţa rezultatelor obţinute prin apelarea la oameni de o factură atât de diversă pentru conducerea aparatului de represiune al regimului, se poate aprecia că alegerile făcute au fost în bună măsură justificate, iar loialitatea acestor ofiţeri nu a putut fi pusă la îndoială, deşi asta nu înseamnă că au lipsit cu totul situaţiile penibile, precum cea a şefului Regionalei M.A.I. Iaşi, Nicolae Pandelea, descoperit ca fost agent al Siguranţei la mai bine de zece ani de la numirea în funcţie.

În ceea ce priveşte originea etnică a conducătorilor aparatului central şi regional de Securitate din aceşti ani, s-ar putea aprecia că şi ea reflecta, în mare măsură, proporţiile existente la nivelul întregii societăţi româneşti de atunci. Este adevărat, se poate înregistra o reprezentare ceva mai crescută, dar nu excesivă, a minorităţii iudaice, dar faptul poate fi lesne explicat prin procentul considerabil mai mare al aderenţilor la doctrina comunistă din rândul acestei etnii, care nu s-a simţit în nici un fel reprezentată de statul naţional român din perioada interbelică, pentru a nu mai vorbi de sentimentele acesteia după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial. Oricum, în ceea ce priveşte loialitatea faţă de regim a ofiţerilor în cauză şi disponibilitatea lor de a participa necondiţionat la măsurile represive iniţiate de acesta, nu se poate face nici o diferenţiere pe criterii etnice.

O altă observaţie, care se impune din examinarea acestor biografii, este că aproape nici unul dintre cei aflaţi la conducerea unităţilor regionale sau centrale de Securitate după 1956 nu era un ofiţer de carieră. Aproape toţi proveneau din aparatul politic al partidului, care reprezenta singura pepinieră de cadre loiale regimului în anii de început ai acestuia. Cei care nu şi-au bazat ascensiunea profesională pe activitatea în aparatul politic al partidului – precum Gheorghe Crăciun, Mauriciu Ştrul ş.a. – au fost instalaţi, la fel ca şi ceilalţi, direct în funcţii de conducere în cadrul organelor de represiune, fără a avea nici o experienţă militară sau, cu atât mai puţin, în activitatea informativă.

Aşa cum este şi firesc, de altfel, cu totul alta a fost situaţia celor care au înlocuit această veche generaţie de cadre de conducere, aceştia fiind recrutaţi după criterii mai severe în ceea ce priveşte originea socială şi pregătirea profesională. Modelul urmat la promovarea în funcţie a noilor conducători ai organelor de represiune după 1956 poate fi întrezărit atunci când se examinează biografiile unor personaje precum Pavel Constandache, Petre Socol, Radu Dumitru şi, parţial, Ion Bolintineanu, biografii care, prin monotonia lor, contrastează puternic cu cele ale celorlalţi comandanţi ai Securităţii de la sfârşitul anilor 50 şi ne oferă un indiciu cu privire la criteriile folosite în recrutarea noii generaţii de cadre de conducere.

În fine, având în vedere faptul că majoritatea şefilor de unităţi centrale şi regionale de Securitate prezentaţi mai sus – sau în numărul anterior al acestei publicaţii – au fost înlocuiţi din funcţie în perioada cuprinsă, în mare, între 1956 şi 1963, putem să ne oprim şi asupra motivaţiilor care au stat la baza acestei schimbări generalizate la nivelul aparatului de Securitate. În această privinţă, fără a intra foarte mult în detalii, aş vrea să mă limitez la a răspunde la câteva întrebări. În primul rând, sunt legate înlocuirile din funcţii de la nivelul conducerii Securităţii din aceşti ani de epurarea ofiţerilor „loiali Moscovei” şi a celor care efectuaseră stagii de pregătire la şcolile de

ofiţeri NKGB? La această problemă, ridicată atât de memorialişti proveniţi din rândul ofiţerilor de Securitate sau M.A.I.[130], cât şi de istorici[131], cred că răspunsul nu poate fi decât negativ, în mare măsură. Cea mai discutabilă, în această privinţă, pare a fi ipoteza conform căreia s-ar fi procedat, cu precădere, la destituirea ofiţerilor care absolviseră cursurile de pregătire de la Moscova, bănuiţi a fi racolaţi de către organele NKGB. După cum se poate lesne observa din biografiile de mai sus, precum şi din cele publicate în numărul precedent al revistei, aproape toţi şefii de direcţii centrale şi regionale ale Securităţii destituiţi în aceşti ani nu absolviseră nici un fel de cursuri de pregătire în domeniu la Moscova, cu totul diferită în această privinţă fiind situaţia celor care i-au înlocuit[132]. Nici legarea schimbărilor generalizate efectuate la nivelul cadrelor de conducere ale Securităţii după 1956 de o presupusă politică de desovietizare nu pare mai credibilă, dat fiind faptul că ataşamentul multora dintre ofiţerii înlocuiţi acum era în mult mai mare măsură legat de liderii politici locali, cărora le datorau cariera, decât de Moscova sau de consilierii sovietici. Există şi excepţii în această privinţă, mai ales dacă avem în vedere personaje precum Gheorghe Pintilie, Alexandru Nicolschi sau Grigore Naum, dar, dincolo de aceştia, mai ales la nivelul aparatului regional de Securitate,

---

[130] Vezi Neagu Cozma, Ion Stănescu, *De la iscoadă la agentul modern în spionajul și contraspionajul românesc*, Editura PACO, București, 2001, precum și Ionel Gal, *Rațiune și represiune în Ministerul de Interne 1965 – 1989,*vol. I, Iași, Ed. DominoR, 2001.

[131] Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti. De la Cuza la Ceaușescu,* Bucureşti, Editura Ion Cristoiu S.A., 1999.

[132] În această privinţă, cred că ar fi utilă o comparaţie între situaţia absolvirii cursurilor de pregătire din U.R.S.S. de către ofiţerii cu funcţii de conducere în aparatul regional sau central de Securitate din 1960, respectiv 1967. Din datele deţinute până în prezent, se poate constata faptul că, în 1960, numai trei ofiţeri dintre comandanţii de direcţii sau servicii independente din aparatul central de Securitate urmaseră cursurile din U.R.S.S. (Tănase Evghenie, şeful Direcţiei a IV-a Contrasabotaj, Gheorghe Zodian, şeful Direcţiei a VI-a Transporturi şi Vasile Dinescu, şeful Direcţiei a VII-a Filaj şi Investigaţii) cărora li se adăugau alţi cinci şefi de direcţii regionale M.A.I. (Radu Dumitru, Vasile Kiss, Ioan Bolintineanu, Eugen Vistig şi Petre Socol). În 1967, pe de altă parte, situaţia se inversează la nivelul aparatului central M.A.I.: dintre şefii de direcţii centrale de Securitate, doar doi **nu** urmaseră cursurile respective (Nicolae Doicaru, şeful Direcţiei Generale de Informaţii şi Emanoil Rusu, şeful Direcţiei a VII-a Filaj şi Investigaţii), cărora li se adaugă alţi doi şefi ai unor servicii centrale independente – Mihail Petruc, şeful Serviciului „K" Contrainformaţii Penitenciare și Miliție și Mihail Nedelcu, şeful Serviciului „C" Evidenţă Operativă – care, aşa cum se va vedea, aveau probleme mult mai serioase în privinţa legăturilor cu sovieticii decât faptul că ar fi absolvit un curs la Moscova. În aparatul regional de Securitate, în cursul aceluiaşi an, doar doi din comandanţii de direcţii nu absolviseră, cu siguranţă, până în 1967, cursul de pregătire din U.R.S.S. (Pavel Constandache – Regionala M.A.I. Argeş şi Wiliam Steskal – Regionala M.A.I. Banat), în timp ce, pentru alţi patru şefi de direcție (Marin Iorga – Regionala M.A.I. Galaţi, Marin Constantin – Regionala M.A.I. Dobrogea, Marin N. Constantin – Regionala M.A.I. Maramureş şi Nicolae Sidea – Regionala M.A.I. Mureş), datele deţinute până în prezent nu ne permit să afirmăm cu certitudine faptul că urmaseră sau nu această formă de pregătire (deși, cel mai probabil, absolviseră și ei cursurile amintite). Cred că situaţia comparativă grăieşte de la sine, fără a mai fi necesare alte explicaţii.

legarea schimbărilor care s-au făcut de o presupusă „desovietizare" sau chiar „dekaghebizare" mi se pare abuzivă[133].

Mai multe probleme sunt ridicate de întrebarea dacă înlocuirile făcute la nivelul eşalonului de vârf al Securităţii din aceşti ani erau legate de desfăşurarea unei campanii de „românizare" a aparatului de represiune, dar răspunsul ar putea fi dat doar în măsura în care am putea prezenta şi biografiile şefilor direcţiilor regionale de Securitate

[133] Cred că aici ar fi mult mai utilă o examinare a fiecărei situaţii în parte, fără a intra însă prea mult în detalii. Astfel, la sfârşitul anilor `50, existau în conducerea aparatului central şi regional al Securităţii câteva cazuri de ofiţeri ale căror legături cu Uniunea Sovietică nu puteau fi puse la îndoială sub nici o formă. Avem de-a face, în această privinţă, cu foşti colaboratori sau chiar agenţi ai organelor de informaţii sovietice precum Gheorghe Pintilie, Alexandru Nicolschi, Grigore Naum, Mihail Petruc, Nicolae Munteanu şi Aurel Stancu. Acestora li se adaugă Mihail Nedelcu, al cărui ataşament faţă de conducerea P.M.R. este cu totul neclar, dacă avem în vedere faptul că acesta revenise în România la ordinul comuniştilor bulgari, fiind trimis la Bucureşti prin filiala de partid Rusciuc (vezi articolul lui Liviu Pleşa, *Cadrele de conducere din Direcția Regională de Securitate Cluj. Date biografice*, în *Caietele CNSAS,* anul II, nr. 1(3)/2009, p. 122). Numelor menţionate mai sus li se mai pot adăuga altele, care au fost menţionate de către memorialişti provenind în special din rândul foştilor ofiţeri de Securitate ca fiind „spioni sovietici" (Eugen Dascălu, de exemplu), dar cred că mai interesantă ar fi examinarea situaţiei celor ale căror legături anterioare cu sovieticii sunt dincolo de orice îndoială. Astfel, dintre cei şapte ofiţeri de mai sus, în cazul a trei – Gheorghe Pintilie, Alexandru Nicolschi şi Grigore Naum – destituirea din funcţiile deţinute la începutul anilor `60 pare a fi legată cu siguranţă de relaţiile întreţinute cu sovieticii, acest fapt părând cu totul natural, dacă avem în vedere importanţa funcţiilor deţinute de aceştia (loctiitor al ministrului Afacerilor Interne, secretar general al M.A.I. şi, respectiv, şef al Direcţiei a V-a Contrainformaţii Militare, direcţie ce avea rolul de a supraveghea informativ armata română). Cu totul alta pare a fi situaţia celorlalţi. Astfel, dacă avem în vedere cazurile lui Aurel Stancu şi Niculae Munteanu, care au fost schimbaţi din funcţiile deţinute în 1957, respectiv, 1963, legăturile lor cu spionajul sovietic par a fi chiar cel mai puţin important factor ce ar fi stat la baza destituirii lor. Problemele înregistrate în activitatea unităţilor pe care le conduceau erau foarte serioase, unul dintre ei – Aurel Stancu – pare să-şi fi atras chiar sincera antipatie a ministrului Drăghici, se arătau amândoi depăşiţi de activitatea pe care trebuia să o coordoneze şi incapabili să-şi îmbunătăţească nivelul de pregătire, într-un cuvânt se dovedeau disfuncţionali în posturile deţinute. De aceea, cred că destituirea lor are la bază alte motive decât eventualul lor ataşament faţă de organele de informaţii din U.R.S.S. Cât despre Mihail Petruc şi Mihail Nedelcu, situaţia lor pare să fie mult mai clară: ei n-au fost schimbaţi din funcţie, cel puţin până în 1967, când au fost trecuţi amândoi în rezervă la vârste foarte înaintate pentru standardele vremii – 59 şi respectiv, 62 de ani. Cei doi au reuşit astfel să-şi păstreze posturile de conducere ocupate în ciuda schimbărilor de amploare care aveau loc la nivelul întregului aparat de Securitate în acei ani, precum şi a faptului că nici nu şi-au ascuns în vreun fel legăturile cu organele de informaţii sovietice, aceasta fiind valabil cel puţin în cazul lui Mihail Petruc, ce continua să corespondeze deschis, în interes propriu, cu loctiitorul preşedintelui Consiliului Securităţii de Stat din U.R.S.S. şi după 1960 (vezi N. Ioniţă, *Fișe biografice ale șefilor direcțiilor centrale din Securitate din anii 60,* în *Caietele CNSAS,* anul II, nr. 1(3)/2009, p. 205). În concluzie, prin cele de mai sus, nu doresc să afirm că problema ofiţerilor care întreţineau legături cu Moscova nu a fost avută deloc în vedere în schimbările produse la nivelul cadrelor de conducere ale Securităţii din anii `60, ci că trebuie privit fiecare caz în parte, aşa cum, cu siguranţă, s-a petrecut şi atunci şi să ne ferim de generalizări în această problemă, pentru că am putea avea multe surprize.

promovaţi de la începutul anilor `60. În ceea ce mă priveşte, în momentul de faţă, aş considera că, dacă s-a produs o creştere a proporţiei ofiţerilor de naţionalitate română la conducerea organelor de Securitate în aceşti ani, aceasta nu a reprezentat decât un rezultat colateral al politicii de cadre urmate de conducerea Ministerului Afacerilor Interne de atunci.

În realitate, resorturile care au stat la baza acestei schimbări de generaţii la nivelul cadrelor de conducere ale Securităţii mi se par a fi altele şi nu cred că ar putea fi susţinute în mod convingător în absenţa unei prezentări a biografiilor şefilor de direcţii regionale M.A.I. care i-au succedat pe cei amintiţi în studiul de faţă. Pot preciza însă că, pentru moment, mult mai convingătoare mi se pare teoria conform căreia înlocuirile produse în eşalonul de comandă al aparatului român de represiune din aceşti ani reprezintă expresia consolidării regimului pe plan intern, a lărgirii bazei sale sociale şi, implicit, a rezervei sale de cadre, fapt care i-a permis să-i înlocuiască pe cei care, în anumite privinţe, erau numai simpli „tovarăşi de drum" cu ofiţeri care corespundeau celor mai riguroase norme din punctul de vedere al originii sociale şi pregătirii profesionale.

Rămânea de văzut dacă noii conducători ai Securităţii vor şti să se ridice la înălţimea lipsei de scrupule în apărarea intereselor regimului pe care o manifestaseră predecesorii lor, deşi ar trebui să manifestăm puţine îndoieli în această privinţă.

Liviu **PLEŞA**

CADRELE SECURITĂȚII ÎN ANUL 1968

SECURITATE'S STAFF POLICY IN 1968

The staff policy of the Securitate underwent great changes in 1968, mainly because of a particular domestic context. We must put emphasis on Romania's territorial and administrative reorganization as well as on the CC of PCR Plenary Session in April. That context provided a good opportunity for the implementation of new selection criteria, particularly among the executives of the Securitate.

The officers without a proper education level were gradually forced to become reservists or to undergo higher education programs. The officers' education level as well as the possession of certain abilities required by the informative-operative work, gradually became the main conditions necessary for a promotion. During the following years, the staff policy of the Securitate aimed to include among the officers as many university top graduates as possible.

We believe that the implementation of that staff policy had a real success, as its viability and usefulness to the communist regime turned obvious in time. The inclusion in the Securitate of some well-trained university graduates, sometimes even of some of the best students, led to an increasing professionalization of the institution, particularly of its informative-operative departments.

Etichete: politică de cadre, ofițeri, Securitate, cadre de conducere
Keywords: staff policy, officers, Securitate, executives

Anii '60 au marcat apariţia unor schimbări vizibile în structura şi modul de acţiune ale Securităţii. Fenomenul s-a suprapus cu preluarea puterii de către Nicolae Ceauşescu, dar primele aspecte au putut fi observate încă din ultimii ani ai dictaturii lui Gheorghiu-Dej. Consolidarea regimului comunist şi înăbuşirea cvasigenerală a oricăror forme ale opoziţiei interne, în paralel cu distanţarea de Moscova – care necesita şi obţinerea unui anumit sprijin din partea populaţiei – au determinat modificarea parţială a practicilor Securităţii.

La peste douăzeci de ani de la preluarea puterii, regimul comunist din România nu mai avea nevoie de folosirea brutală a forţei pentru a se menţine la cârma ţării. Excesele au fost înlocuite cu intensificarea accelerată a supravegherii informative, în scopul descoperirii şi neutralizării din faşă a oricăror acţiuni protestatare. S-a urmărit, şi putem afirma că s-a şi reuşit, crearea în rândul cetăţenilor a sentimentului că se aflau continuu sub observaţia atentă a Securităţii, astfel încât orice împotrivire era din start sortită eşecului.

Renunţarea la folosirea pe scară largă a metodelor brutale (arestări, trimiterea în detenţie, stabilirea domiciliului obligatoriu etc.) a dus la utilizarea altor metode represive, mai puţin violente, dar la fel de eficiente. Printre acestea, amintim avertizarea, demascarea publică, compromiterea, influenţarea pozitivă etc. De asemenea, controlul populaţiei era asigurat şi prin crearea unei agenturi informative cât mai extinse şi mai valoroase calitativ. Cu ajutorul informatorilor, plasaţi în toate structurile societăţii şi statului, Securitatea a obţinut date referitoare la majoritatea persoanelor considerate a fi ostile regimului, împotriva cărora erau folosite apoi diverse combinaţii informativ-operative, care de cele mai multe ori au dus la neutralizarea „obiectivelor". Nu în ultimul rând, prin creşterea cantitativă a numărului de agenţi, Securitatea a reuşit să

acrediteze ideea conform căreia instituţia era omniprezentă, atotştiutoare şi omnipotentă, astfel încât de multe ori populaţia nici măcar nu mai încerca vreo formă de rezistenţă sau de protest de teama faptului că aceasta va ajunge imediat la cunoştinţa organelor de represiune.

Pentru a transpune în practică aceste metode, Securitatea avea nevoie de ofiţeri capabili să rezolve cu succes acţiunile informativ-operative tot mai complexe care trebuia luate pentru finalizarea cazurilor încredinţate. În aceste condiţii, ofiţerii de Securitate formaţi în perioada de început a regimului, proveniţi majoritatea din mediul muncitoresc, brutali şi având adeseori o pregătire şcolară sumară (uneori de numai câteva clase primare)[1], deveneau tot mai puţin utili. Chiar dacă aceştia aveau o bună experienţă practică, schimbarea modurilor de acţiune ale Securităţii diminua mult randamentul lor în muncă, ceea ce-i făcea nepotriviţi pentru noile cerinţe.

Conducătorii Securităţii au devenit conştienţi de faptul că modificarea problematicii acţiunilor pe care le desfăşurau impunea un nou tip de abordare şi implicit un alt tip de cadre. În consecinţă, în anii '60 se înregistrează primele acţiuni concertate ale conducerii Securităţii pentru profesionalizarea reală a aparatului din subordine. În 1961 a fost numit ca adjunct al ministrului Afacerilor Interne gen.-mr. Negrea Vasile, căruia Drăghici i-a încredinţat şi responsabilitatea coordonării politicii de personal a Securităţii, ceea ce a determinat o schimbare vizibilă de optică în acest domeniu. Gen.-mr. Negrea a depus eforturi destul de susţinute în direcţia profesionalizării aparatului de Securitate, mai ales din punct de vedere al pregătirii acestuia. Mult mai important este şi faptul că această activitate s-a concretizat prin emiterea unor ordine şi directive explicite (Ordinul M.A.I. nr. 2.117/1963 ce stabilea obligativitatea ca majoritatea posturilor vacante de ofiţeri să fie ocupate cu absolvenţi ai unor instituţii superioare de învăţământ, decizia privind mărirea la trei ani a duratei studiilor la Şcoala de ofiţeri activi de la Băneasa şi echivalarea lor cu cursurile primilor trei ani ai Facultăţii de Drept etc.).

---

[1] Edificator pentru nivelul studiilor ofiţerilor de Securitate în anii '50 este un *Referat privind munca de cadre din M.A.I.*, întocmit de Secţia Administrativă a C.C. al P.M.R. la data de 5 iunie 1957. Astfel, din 1.476 cadre de conducere, un număr de 1.054 (71%) aveau ca studii până la şapte clase primare, 101 (7%) între opt şi nouă clase medii, 190 (13%) 10 clase medii şi doar 131 (9%) urmaseră o facultate. Situaţia stătea şi mai prost în cazul ofiţerilor cu funcţii de execuţie. Din 8.005 lucrători operativi, 6.142 (77%) aveau până la şapte clase primare, 492 (6%) opt-nouă clase medii, 1.074 (13%) 10 clase medii, iar numai 297 (4%) absolviseră o instituţie de studii superioare. Nici în privinţa studiilor politice situaţia nu era cu mult mai bună, în situaţia în care doar 638 (8%) dintre lucrătorii operativi urmaseră o şcoală de partid, procentul fiind totuşi mai ridicat în cazul ofiţerilor cu funcţii de conducere, 31% (462 persoane), promovarea acestora fiind tot mai legată de nivelul pregătirii ideologice. Doar 724 (49%) dintre cadrele cu funcţii de conducere şi 2.885 (36%) dintre lucrătorii operativi urmaseră o şcoală militară şi profesională. În materialul amintit se arăta foarte clar faptul că „Pe baza datelor de mai sus, se poate trage concluzia că (…) lucrătorii de Securitate (…), fiind lipsiţi de o suficientă bază de cultură generală, de pregătire politică şi profesională, nu pot să rezolve în bune condiţii sarcinile încredinţate" (Nicolae Ioniţă, *Politica de cadre în Securitate. Schimbarea cadrelor medii de conducere (1958-1967)*, în „Caietele C.N.S.A.S.", nr. 3/2009, pp. 27-28). Pentru alte detalii referitoare la acest aspect, a se vedea şi Florian Banu, *Profilul angajatului Securităţii în anii '50*, în Gheorghe Onişoru (coord.), *Totalitarism şi rezistenţă, teroare şi represiune în România comunistă*, Bucureşti, C.N.S.A.S., 2001, pp. 81-91.

Politica inițiată de gen.-mr. Negrea a fost aplicată şi continuată de gen.-mr. Vlad Iulian, pe atunci şeful Direcţiei Învăţământ, el făcând eforturi serioase pentru atragerea în Securitate a proaspeţilor absolvenţi de facultate, ce urma să-i înlocuiască treptat pe ofiţerii necorespunzători.

Măsurile au fost diverse şi au vizat atât trecerea în rezervă a cadrelor considerate necorespunzătoare, cât şi încadrarea unor ofiţeri cu o pregătire culturală superioară, de regulă absolvenţi de studii universitare. De asemenea, ofiţerii şi subofiţerii au fost practic obligaţi să-şi continue perfecţionarea şcolară, acestora cerându-li-se finalizarea studiilor liceale şi chiar urmarea unor forme de învăţământ superior, la zi sau la fără frecvenţă. Totodată, promovarea cadrelor în funcții a început să se facă tot mai mult şi în funcţie de pregătirea acestora.

Modificările în politica de cadre a Securităţii au fost foarte vizibile în anul 1968, când a avut loc o accentuare a acestora. Fenomenul are la bază două cauze principale, şi anume Plenara C.C. al P.C.R. din 22-25 aprilie 1968, când a fost criticat Alexandru Drăghici, şi reorganizarea administrativ-teritorială a României din luna februarie a aceluiaşi an.

În cadrul plenarei amintite anterior, fostul ministru al Afacerilor Interne a fost acuzat că recursese la practici abuzive în activitatea pe care o desfăşurase, la ordinul său direct fiind comise chiar crime[2]. În consecinţă, a fost luată măsura îndepărtării din rândul cadrelor active ale Securităţii a mai multor ofiţeri care se făcuseră vinovaţi de acţiuni similare (execuţii sumare, înscenări etc.), consideraţi a fi compromişi. Acest proces demarase însă chiar din anul 1967.

Desfiinţarea direcţiilor regionale de Securitate şi înfiinţarea inspectoratelor judeţene au constituit un nou prilej de a fi trecut în rezervă un număr ridicat de cadre, cu predilecţie din rândul celor considerate necorespunzătoare, din cauza lipsei calităţilor profesionale sau a pregătirii. Totodată, creşterea numărului de funcţii de conducere a permis promovarea anumitor ofiţeri valoroşi, cu reale calități, dar și cu o experiență relevantă.

Toate aceste fenomene au avut loc pe fondul consolidării poziţiei lui Nicolae Ceauşescu în fruntea partidului şi a statului. La scurt timp după preluarea funcţiei de secretar general al C.C. al P.C.R., noul lider a iniţiat o serie de măsuri prin care urmărea preluarea controlului asupra Securităţii, principala instituţie represivă din stat, fiind conştient de faptul că fără acest instrument nu putea să-şi asigure puterea şi să se menţină la conducerea statului. Astfel, chiar la Congresul al IX-lea al P.C.R., Alexandru Drăghici a fost ales membru în Secretariatul C.C., fiind nevoit prin urmare să „renunţe" la funcţia de ministru al Afacerilor Interne. În locul său, Ceauşescu l-a numit pe Cornel Onescu, care deţinea funcţia de şef al Secţiei Cadre a partidului[3]. De asemenea, în 1966

[2] La plenară s-a demonstrat faptul că Alexandru Drăghici ordonase uciderea lui Ibrahim Safit, zis „Turcu", fiind totodată direct implicat şi în înscenarea procesului care a dus la condamnarea la moarte a lui Pătrăşcanu (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 87, f. 2).

[3] Cornel Onescu (n. 28 ianuarie 1920, com. Gogoşu, jud. Dolj) era membru de partid din ilegalitate, absolvise Şcoala Superioară de Partid de pe lângă C.C. al P.C.U.S. și deținuse după 1945 numeroase funcții în aparatul central de partid. A ocupat postul de ministru al Afacerilor Interne în perioada 24 iulie 1965-24 aprilie 1972, după care a revenit în poziția de şef al Secției

ca adjunct al ministrului Afacerilor Interne a fost numit un alt membru de partid cu experienţă în domeniu, este vorba de Constantin Stoica[4]. Se inaugura astfel lungul şir de activişti de partid impuşi de noul lider la conducerea structurilor represive din România, tocmai din dorinţa de a şi le subordona.

Vom încerca să facem o scurtă analiză a profilului şefilor celor 16 direcţii regionale de Securitate din perioada 1966-1967, aşadar la scurt timp după preluarea puterii de către Nicolae Ceauşescu. Se remarcă îndeosebi faptul că pregătirea şcolară a acestora nu depăşea decât arareori nivelul studiilor liceale. Mai exact, un singur ofiţer din 16 era absolvent studii superioare (facultatea de drept), iar un altul era înscris la cursurile unei instituţii similare, restul de 14 mulţumindu-se doar cu liceul. Chiar şi în această situaţie trebuie făcută totuşi precizarea că în cele mai multe cazuri şi această formă de învăţământ fusese absolvită târziu, când ofiţerii respectivi deja aveau funcţii înalte în Securitate pe plan regional, uzitându-se practica echivalării cu diverse cursuri de partid sau a susţinerii unor examene pur formale, după ce „urmaseră" liceul la forma fără frecvenţă[5]. Această aserţiune este întărită şi de constatarea că toţi aceşti ofiţeri fuseseră încadraţi în Securitate direct din producţie, provenind în unanimitate din mediul muncitoresc (nu mai puţin de 13 lucraseră anterior ca mecanici, lăcătuşi sau strungari). Mai mult, şeful D.R.S. Dobrogea, col. Marin Constantin, fusese muncitor necalificat, neavând aşadar nici o pregătire.

Singura calitate a acestor ofiţeri superiori o reprezenta vechimea lor în partid, marea majoritate fiind membri ai P.C.R. din anii 1945 şi 1946, iar unii, precum gen-mr. Steskal William (şeful D.R.S. Banat), chiar din ilegalitate. Doar doi ofiţeri se înscriseseră în partid în anii '50. Activând aproape exclusiv însă în cadrul Securităţii, cu toată vechimea lor în P.C.R., ei nu reuşiseră să urmeze nici studii superioare de partid, doar doi ofiţeri absolvind Şcoala Superioară „Ştefan Gheorghiu", în timp ce un altul urma cursurile acestei şcoli.

În pofida acestei situaţii precare, Cornel Onescu era mulţumit de nivelul de pregătire al cadrelor Securităţii. Astfel, la şedinţa Colegiului M.A.I. din 8 februarie 1967, la care a participat şi Nicolae Ceauşescu, ministrul Afacerilor Interne afirma următoarele: „Ne-am ocupat mai mult de pregătirea profesional-politică a ofiţerilor. În

---

Cadre a C.C. al P.C.R. Pentru amănunte, a se vedea Florica Dobre (coord.), Elis Neagoe-Pleşa, Liviu Pleşa (eds.), *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective şi metode*, vol. II, *1967-1989*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006, pp. 761-762.

[4] În şedinţa din 28 noiembrie 1966, Secretariatul C.C. al P.C.R. a hotărât eliberarea lui Constantin Stoica din funcţiile de şef al Sectorului M.A.I. şi adjunct al şefului Secţiei pentru controlul muncii la M.F.A., M.A.I. şi Justiţie şi numirea lui ca adjunct al ministrului Afacerilor Interne. Funcţiile lui Constantin Stoica au fost încredinţate lui Ioan Gal, care până atunci fusese adjunct al şefului Secţiei Cadre a C.C. al P.C.R., ceea ce demonstrează încă o dată importanţa acordată de Nicolae Ceauşescu acestor sectoare. De altfel, şi Gal avea să fie numit ulterior adjunct al ministrului de Interne. Totodată, în aceeaşi şedinţă a Secretariatului, gen.-lt. Negrea Vasile a fost numit prim-adjunct al ministrului Afacerilor Interne (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 153/1966, f. 3).

[5] Mr. Pleşiţă Nicolae absolvit liceul şi a urmat Facultatea de Istorie la Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj chiar în perioada în care era şeful D.R.S. Cluj (A.C.N.S.A.S., fond Cadre, dosar nr. P-106, f. 13).

ceea ce priveşte cunoştinţele de cultură generală stăm bine. Avem aproape 25% din efective cu studii superioare sau urmează studii superioare, 60% absolvenţi de liceu şi 7,5% urmează liceul. Din acest punct de vedere stăm bine. Există însă goluri în legătură cu pregătirea profesională şi politică"[6]. Foarte probabil că Onescu făcuse această apreciere având în vedere tocmai situaţia din trecut în ceea ce priveşte nivelul de pregătire al cadrelor.

Pentru remedierea acestor situaţii, ca şi pentru schimbarea practicilor Securităţii, structura organizatorică şi de cadre a principalei instituţii represive avea să cunoască unele modificări. La Plenara C.C. al P.C.R. din 26-27 iunie 1967, Vasile Patilineţ a prezentat un document intitulat *Unele probleme privind activitatea organelor de Securitate*, material în care erau semnalate mai multe lipsuri existente în acţiunile acestora[7]. Îndeosebi era evidenţiat slabul control exercitat de partid asupra Securităţii, dar erau cuprinse şi acuze referitoare la unele dintre metodele efective de lucru. În timpul discuţiilor de la Plenară, unul dintre cei mai vehemenţi critici s-a dovedit a fi Ion Stănescu[8], prim-secretar al Comitetului regional de partid Oltenia. Nu a fost însă singurul caz, şi alţi activişti de partid declarându-se nesatisfăcuţi de activitatea Securităţii[9].

În materialul întocmit de Patilineţ se menţiona foarte clar necesitatea ridicării nivelului studiilor cadrelor de Securitate, atât a celor civile, cât şi a celor profesionale, precum și însușirea de către ofițeri a unor limbi străine de circulație internațională: „Ministerul Afacerilor Interne să ia măsuri pentru îmbunătățirea radicală a sistemului de recrutare și pregătire a cadrelor. În următorii 3-4 ani, toți ofițerii care nu au pregătire de Securitate şi lucrează în acest domeniu să fie calificaţi prin şcoli şi cursuri speciale. Perfecţionarea continuă a pregătirii profesionale să fie o preocupare de seamă a cadrelor de conducere. În cadrul învăţământului profesional să se organizeze şi însuşirea de limbi străine"[10]. Într-o şedinţă ulterioară a Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., din 27 iulie 1967, în care a fost iarăşi dezbătut documentul, János Fazekaş a avut următoarea intervenţie: „unde se spune că o atenţie deosebită trebuie acordată ridicării continue a nivelului de pregătire profesională a lucrătorilor M.A.I., aş propune să fie completat: şi a

---

[6] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 17/1967, f. 20.

[7] Documentul fusese redactat anterior, el fiind înaintat conducerii partidului încă din 11 aprilie 1967. De altfel, acesta a fost analizat şi aprobat în şedinţa Prezidiului Permanent al C.C. al P.C.R. din 25 aprilie 1967, luându-se totodată decizia ca „materialul refăcut să fie dezbătut într-o şedinţă plenară a C.C. al P.C.R., iar după aceea în şedinţe ale birourilor comitetelor regionale de partid" (Idem, dosar nr. 58/1967, f. 2).

[8] Idem, dosar nr. 100/1967, ff. 92-93.

[9] Grigore Răduică: „În anii 1965-1966 au fost multe cazuri când s-au luat măsuri blânde faţă de unele elemente ce au săvârşit infracţiuni politice, unele destul de grave şi în mod repetat (…) În unele cazuri, în loc să se ia măsuri educative şi de influenţare obştească în legătură cu manifestările negative ale unor tineri, au fost puse organele de Miliţie să-i ia de pe stradă, să-i tundă, să-i bărbierească sau să-i atenţioneze" (*Ibidem*, ff. 97-102).

[10] Idem, dosar nr. 58/1967, f. 36.

culturii generale (…) mă gândesc că e bine ca lucrătorii noştri de Securitate să aibă cunoştinţe generale mai largi”[11].

După plenară, Nicolae Ceauşescu a decis înfiinţarea în cadrul M.A.I. a Departamentului Securităţii Statului, organ ce avea să fie condus de un Consiliu al Securităţii Statului. Noul organism a fost înfiinţat la 21 iulie 1967[12], funcţia de preşedinte fiindu-i încredinţată lui Ion Stănescu[13], Nicolae Ceauşescu remarcând atât calităţile lui de activist, cât şi intervenţiile acestuia la plenară.

De asemenea, direcţiile centrale ale Securităţii au fost grupate în câteva mari direcţii generale. Au fost astfel înfiinţate: Direcţia Generală de Informaţii Interne, Direcţia Generală de Contraspionaj, Direcţia Generală de Informaţii Externe şi Direcţia Generală Tehnico-Operativă şi de Înzestrare. În fruntea acestora au fost numiţi activişti de partid şi ofiţeri superiori de încredere şi cu o mare experienţă: gen.-mr. Stoica Constantin – şef al D.G.I.I., gen.-lt. Doicaru Nicolae – şef al D.G.I.E., gen.-mr. Stan Nicolae – şef al D.G.C. şi gen.-mr. Diaconescu Ovidiu – şef al D.G.T.O.Î. Primii trei erau totodată şi membri în C.S.S., Constantin Stoica şi Nicolae Doicaru deţinând chiar funcţia de vicepreşedinte al acestei structuri.

La 3 aprilie 1968 a fost luată decizia scoaterii Securităţii de sub tutela M.A.I., fiind creat C.S.S., ca organ autonom al administraţiei de stat, aflat însă sub controlul partidului[14]. Anterior, în luna februarie 1968, fusese operată înlocuirea unora dintre membrii conducerii Securităţii[15]. Dintre acestea, cea mai semnificativă a fost înlocuirea lui Vasile Negrea din postul de prim-vicepreşedinte al C.S.S. cu Răduică Grigore, ce anterior deţinuse funcţia de şef al Secţiei C.C. al P.C.R. pentru controlul muncii în M.F.A., M.A.I. şi Justiţie, având o îndelungată activitate ca activist de partid în aceste

---

[11] Fazekaş a oferit ca exemplu cazul a patru studenţi din Cluj care fuseseră demascaţi că „menţin în bibliotecile lor nişte cărţi fasciste”, în vreme ce în realitate „asemenea poezii nu conţineau nimic rău” (Idem, dosar nr. 115/1967, f. 12).

[12] Prin Decretul nr. 710 al Consiliului de Stat. Decizia de înfiinţare fusese aprobată de Prezidiul Permanent al C.C. al P.C.R. în şedinţa din 14 iulie 1967 (Idem, dosar nr. 110/1967, f. 3).

[13] Ion Stănescu (n. 23 ianuarie 1929, com. Ghercești, jud. Dolj) a absolvit Școala de ofiţeri politici a M.A.I. de la Oradea (1950-1951), lucrând apoi ca activist de partid specializat pe problemele M.A.I.: instructor la Direcţia Generală Politică a M.A.I., şef al Sectorului Cadre din M.F.A. şi M.A.I., adjunct al şefului Grupului de instructori pentru problemele muncii de partid în M.F.A. şi M.A.I. etc. A deţinut funcţia de preşedinte al C.S.S. în perioada iulie 1967-24 aprilie 1972, după care a fost numit ministru de Interne, funcţie din care a fost însă schimbat la 17 martie 1973, după scandalul generat de sinuciderea doctorului Schächter (*Securitatea*…, vol II, pp. 765-766).

[14] În expunerea de motive a Decretului nr. 295 al Consiliului de Stat, de înfiinţare a acestei instituţii, se preciza: „Consiliul Securităţii Statului își desfășoară întreaga activitate sub conducerea şi îndrumarea Comitetului Central al Partidului Comunist Român şi a Consiliului de Miniştri” („Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România”, partea I, nr. 43, 4 aprilie 1968, p. 375).

[15] Prin H.C.M. nr. 228/8 februarie 1968 şi H.C.M. nr. 244/13 februarie 1968. Un alt ofiţer care şi-a pierdut poziţia a fost gen-mr. Tănase Evghenie, fiind cooptaţi în schimb gen.-mr. Kovács Pius – şeful Direcţiei a VIII-a şi gen.-mr. Rusu Emanoil – comandantul Trupelor de Securitate (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 123, vol. 4, ff. 12-13, 290).

domenii[16]. Trebuie precizat faptul că Răduică se remarcase prin activitatea sa din cadrul comisiei abilitate cu cercetarea cazului Pătrăşcanu. Aşadar, din nou un ofiţer de carieră a fost înlocuit cu un membru de partid cu experienţă. Astfel, dacă îi avem în vedere şi pe Ion Stănescu şi Constantin Stoica, se poate observa faptul că în fruntea Securităţii au fost instalate trei persoane provenite din afara instituției, al căror principal merit era reprezentat de loialitatea faţă de Nicolae Ceauşescu, încercările acestuia de a-şi subordona organele de represiune fiind evidente.

Ulterior, majoritatea cadrelor de conducere din Securitate au aruncat vina pentru pregătirea precară a ofițerilor exclusiv asupra lui Alexandru Drăghici şi a „elementelor tot atât de incapabile ca și el" cu care acesta din urmă se înconjurase. Astfel, la şedinţa din 3-4 mai 1968, când au fost dezbătute documentele plenarei din aprilie 1968 cu conducerea Securității, col. Ristea Gheorghe, inspectorul şef al I.S.J. Bihor, afirma: „s-a dus o politică sistematică de îndobitocire, aş vrea să spun, a cadrelor noastre. Mi se pare, mă rog, în urma în urma unor indicaţii din afară date lui Alexandru Drăghici, și acum văd destul de clar, din indicaţiile partidului a fost obligat ca să emită ordinul referitor la pregătirea de cultură generală a aparatului de Securitate. Acest ordin însă a fost numai pe hârtie, în realitate nu s-a creat nici un fel de condiţii nici unui cadru ca să se pregătească. Toți care cereau să meargă să se pregătească nu li s-a permis acest lucru (…) Nici măcar la examene nu ne lăsa să mergem"[17].

În 1968, pentru a-şi consolida poziţia în fruntea partidului, Nicolae Ceauşescu a apelat la o metodă folosită cu succes de Hruşciov cu 10 ani în urmă, în disputa sa cu foştii susţinători ai lui Stalin: redactarea unui document de partid în care urmau să fie evidențiate abuzurile lui Gheorghiu-Dej şi ale unora dintre colaboratorii acestuia, principalul vizat fiind desigur Alexandru Drăghici. Acesta a fost prezentat la Plenara C.C. al P.M.R. din 22-25 aprilie 1968, când s-a scos în evidență implicarea directă a celor doi în asasinarea lui Lucreţiu Pătrăşcanu şi Ştefan Foriş, ceea ce a avut un puternic impact în România. Toți participanţii la Plenară au adus acuzaţii foarte dure la adresa fostului lider al partidului şi a lui Drăghici[18].

Au fost, de asemenea, semnalate mai multe abuzuri ale organelor de Securitate din acea perioadă. În consecinţă, Alexandru Drăghici a fost demis din funcţia de

[16] Născut la 22 august 1926, în com. Ponoarele, jud. Mehedinţi, Grigore Răduică a absolvit Academia Militară Generală, Facultatea de Drept şi Şcoala Superioară de partid „Ştefan Gheorghiu". În 1946 s-a înscris în P.C.R., ocupând apoi numeroase funcţii pe linie de partid în cadrul armatei. În februarie 1963 a fost încadrat la Secţia pentru controlul muncii la M.F.A., M.A.I. şi Justiţie a C.C. al P.C.R., ocupând următoarele funcţii: instructor, şef al colectivului M.F.A. şi adjunct al şefului secţiei. A deţinut apoi funcţiile de prim-vicepreşedinte al C.S.S. (1968-1972) şi prim-adjunct al ministrului de Interne (1968-1974). La 22 august 1968, Răduică a fost avansat la gradul de general-locotenent (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 134/1968, f. 39). A se vedea amănunte în Florica Dobre – coord., *Membrii C.C. al P.C.R. 1945-1989. Dicționar*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004, p. 503.

[17] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 87, f. 34.

[18] Tonul a fost dat, desigur, de Nicolae Ceauşescu, care chiar a doua zi afirma că toate dovezile descoperite „îl acuză și îl condamnă pe Alexandru Drăghici ca organizator și făptuitor al acestor acțiuni criminale împotriva aparatului de partid și de stat, îl acuză și îl condamnă pe Gheorghiu-Dej, care a inițiat și patronat aceste acțiuni" („Scânteia", 28 aprilie 1968, p. 2).

vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, revocat din poziţia membru al Prezidiului M.A.N. şi exclus din C.C. al P.C.R. (pierzându-şi aşadar şi calităţile de membru al Comitetului Executiv şi al Prezidiului Permanent ale C.C. al P.C.R.). La 14 noiembrie 1968 Drăghici a fost degradat şi trecut în rezervă cu gradul de soldat[19].

În scurt timp au avut loc prelucrări ale documentelor plenarei în toate direcţiile centrale şi în inspectoratele judeţene de Securitate[20], prilej cu care unii ofiţeri au scos la iveală mai multe crime şi ilegalităţi comise de cadrele Securităţii în timpul regimului Gheorghiu-Dej.

Astfel, la 17 mai 1968, I.S.J. Cluj raporta faptul că în timpul dezbaterilor au fost scoase la iveală mai multe excese comise de ofiţerii care activaseră în fosta Direcţie Regională de Securitate Cluj, fiind menţionate numele col. Patriciu Mihai, mr. Briceag Nicolae, mr. Gruia Manea, mr. Beiner Sigy ş.a. Spre exemplu, mr. Fenyes Francisc arăta faptul că „în 1959 a fost arestat dr. Iubu Mihai. În timpul cercetărilor, fostul mr. Beiner Sigy (…) a recurs la bătaie, fracturându-i o mână. În afara bătăii în munca de anchetă, atât Gruia Manea, cât şi Beiner Sigy practicau frecvent insultele, injuriile şi cuvintele de intimidare”[21]. În document se menţiona şi faptul că toate ilegalităţile prezentate „au fost comise fie din ordinul lui Alexandru Drăghici sau s-au datorat stilului de muncă confuz pe care acesta l-a imprimat aparatului de Securitate”[22].

Una dintre primele activităţi de care a răspuns Grigore Răduică în cadrul C.S.S. a constituit-o cercetarea abuzurilor comise de ofiţerii de Securitate în perioada anterioară, prin care se urmărea atât discreditarea lui Alexandru Drăghici, cât şi identificarea altor cadre compromise[23]. Unele dintre ilegalităţile sesizate de ofiţerii de Securitate în timpul prelucrărilor documentelor Plenarei din aprilie 1968 au fost investigate de acesta, tot la el ajungând şi plângerile înaintate de victimele exceselor organelor de represiune. Printre cazurile cercetate în această perioadă pot fi menţionate: procesul „sabotorilor” de la Canal, crimele din coloniile de muncă (mai ales cele de la Salcia şi Capul Midia), dar şi numeroasele asasinate comise cu sânge rece în perioada de început a regimului Dej.

În această ultimă categorie un loc aparte l-au ocupat execuţiile ordonate de Nicolae Briceag în anii 1949-1950, în perioada în care acesta era şeful Serviciului Judeţean de Securitate Someş-Dej. Răduică a reuşit să documenteze vinovăţia acestuia în suprimarea mai multor persoane (Aurel Ionac, Ioan Ciocan, Ioan Marc, Alexa Bel

[19] F. Dobre (coord.), *Membrii C.C.…*, p. 231.
[20] Documentele au fost dezbătute cu activul de bază al Securităţii în zilele de 3-4 mai 1968, fiind prelucrate apoi în teritoriu (vezi stenograma acestei convocări în A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 87).
[21] Idem, dosar nr. 19, vol. 4, f. 17.
[22] *Ibidem*, f. 14.
[23] În mai 1968, Ion Stănescu preciza că „C.S.S. a constituit un colectiv de ofiţeri condus de tov. prim-vicepreşedinte Grigore Răduică, care are sarcina să analizeze atât măsurile de îndreptare a unor abuzuri şi ilegalităţi comise împotriva cadrelor de Securitate, precum şi de a face propuneri privind luarea măsurilor împotriva acelora care se fac vinovaţi de abuzuri şi încălcarea legii” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar Bucureşti, dosar nr. 9.837, f. 190).

ş.a.)[24]. Cu toate că Briceag şi cei care-l ajutaseră se făceau vinovaţi de moartea a cel puţin 16 persoane, singura măsură pe care Răduică a propus-o spre a fi luată faţă de aceştia a fost următoarea: „să fie informate organele de partid în evidenţa cărora sus-numiţii se găsesc, pentru a dispune asupra măsurilor în raport cu faptele pe care ei le-au săvârşit”[25]. În 1968 Nicolae Briceag trăia la Cluj, era pensionar şi avea gradul de colonel. În timpul regimului comunist nu va avea cu nimic de suferit de pe urma crimelor comise. Trimis în judecată la ani buni după revoluţia din 1989, Briceag a decedat înainte de finalizarea procesului.

Cele mai notorii dintre cazurile de excese ale Securităţii descoperite cu această ocazie erau aduse la cunoştinţa lui Ceauşescu, care însă a ordonat sistarea cercetărilor, pe motiv că acestea reprezentau o problemă internă a partidului[26]. Odată atins scopul politic, respectiv discreditarea memoriei lui Gheorghiu-Dej şi eliminarea politică a lui Drăghici, problema nu mai prezenta nici un fel de importanţă pentru noul lider, care nu avea nici un interes în scoaterea acestor abuzuri la iveală, conştient fiind de faptul că în unele dintre ele avea şi el un grad de responsabilitate. Situaţia era similară şi în cazul unora dintre membrii comisiei superioare de partid create pentru anchetarea abaterilor comise în perioada regimului Gheorghiu-Dej, cele mai cunoscute exemple fiind cele ale lui Evghenie Tănase şi Negrea Vasile[27]. În aceste condiţii, apare firesc faptul că demersul nu a fost niciodată dus până la final, extinderea cercetărilor putând să se întoarcă chiar împotriva celor care le efectuau[28].

Aşadar, nu poate fi în nici un caz vorba de vreo delimitare oficială faţă de acţiunile represive din trecut. Mai mult, nu puţine au fost cazurile în care unii foşti ofiţeri superiori implicaţi în crime şi acte de teroare au primit diferite distincţii în perioada regimului Ceauşescu (cazul elocvent fiind cel al lui Gheorghe Pintilie, decorat de Nicolae Ceauşescu în mai 1971, la sărbătorirea a 50 de ani de la înfiinţarea P.C.R.)[29].

---

[24] Unele dintre acestea au ieşit la iveală în timpul prelucrării la Cluj a documentelor Plenarei din aprilie 1968, când mr. Rugină Toader a arătat următoarele: „În cursul aceluiaşi an [1949 – n.n.], fostul colonel Briceag Nicolae, de la fostul judeţ Someş, om fără demnitate, mărginit, incult, a arestat un cetăţean care s-a sustras de la încorporarea în armată. După aceasta, l-a dus împreună cu încă 4 rude la marginea satului, unde au fost împuşcaţi. Acest lucru l-a făcut împreună cu unii subordonaţi docili, ca foştii ofiţeri Isac Constantin şi Iulius” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 19, vol. 4, ff. 15-16).

[25] *Ibidem*, vol. 2, ff. 2-4, 91-94.

[26] Grigore Răduică, *Crime în lupta pentru putere. 1966-1968: Ancheta cazului Pătrăşcanu*, Bucureşti, Editura Evenimentul Românesc, 1999, p. 183.

[27] Nicolae Ioniţă, *Fişe biografice ale şefilor de direcţii centrale din Securitate, în anii '60*, în „Caietele C.N.S.A.S.”, nr. 3/2009, p. 104, 111.

[28] „Este limpede cât de fragil putea fi, în epocă, demersul asumării critice a crimelor politice, din moment ce însăşi comisia însărcinată cu «anchetarea» acestora era «împănată» cu persoane implicate în comiterea lor, direct sau indirect” (Silviu B. Moldovan, *România între tentaţia titoismului şi reflexul restaurării*¸ studiu introductiv la *Pseudomemoriile unui general de Securitate*, documente editate de Cristina Anisescu şi Silviu B. Moldovan, Bucureşti, Editura Humanitas, 2007, p. 118).

[29] Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securităţii în documente. 1949-1989*, Editura Polirom, Iaşi, 2002, p. 557. Aceasta cu toate că la dezbaterea documentelor plenarei din aprilie 1968 numeroşi ofiţeri superiori au evidenţiat implicarea lui Pintilie în diverse acte represive. Col.

De altfel, în scurt timp această acţiune de cercetare a ilegalităţilor comise în timpul regimului Dej, deşi nu a încetat, continuând până la începutul anilor '70, şi-a pierdut mult din amploare, transformându-se practic într-o simplă formalitate. Momentul 1968 a fost folosit şi de unii dintre ofiţerii de Securitate care fuseseră condamnaţi în trecut, îndeosebi apropiaţi ai fostului ministru Teohari Georgescu, spre a solicita reanalizarea cazurilor lor şi reabilitarea[30].

În acest context, a fost operată trecerea în rezervă a unor ofiţeri care anterior se evidenţiaseră prin activitatea lor represivă, aceştia fiind consideraţi prea compromişi şi nefolositori pentru noul context intern. Unul dintre cazurile cele mai sugestive este cel al lui Tănase Evghenie, care fusese chiar membru în comisia pentru cercetarea acestor abuzuri. Cum însă rezultatul investigaţiilor a demonstrat şi implicarea sa în acţiuni de această factură, mai exact în ancheta lui Pătrăşcanu, în februarie 1968 ofiţerul a fost trecut în rezervă, „din motive de sănătate"[31]. De asemenea, tot în această perioadă a fost trecut în rezervă şi gen.-lt. Negrea Vasile, care deţinuse funcţia de locţiitor al şefului Direcţiei Anchete în perioada procesului lui Pătrăşcanu. De asemenea, acesta se făcuse vinovat şi de numeroase trimiteri în domicilii obligatorii în a doua jumătate a anilor '50, în calitatea sa de membru al Comisiei de fixare şi ridicare a locului de muncă[32].

Trebuie amintit totuşi faptul că acest proces de îndepărtare din Securitate a unora dintre ofiţerii compromişi a fost iniţiat anterior. Primele pensionări ale unor astfel de cadre au avut loc începând din anii 1966-1967, când au fost trecute în rezervă „nume grele", precum Gheorghe Crăciun, Mihail Nedelcu, Mihai Kovàcs ş.a. Toţi cei de mai sus fuseseră implicaţi direct în diverse acte represive, inclusiv în crime şi execuţii

---

Ristea Gheorghe: „Gheorghe Pintilie tăia şi spânzura aici de fapt, alături de Drăghici, el conducea activitatea în cadrul ministerului nostru. Apreciez că dacă se va verifica, dacă se va cerceta la amănunţime, consider că se va găsi la adresa lui Pintilie şi alte crime pe care el le-a comis (…) modul mişelesc în care a fost ucis Ştefan Foriş scoate în evidenţă caracterul criminal" (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 87, f. 35).

[30] Unul dintre aceşti ofiţeri a fost Tudor Sepeanu, arestat în 1953 şi condamnat la 8 ani închisoare pentru implicarea sa în reeducarea din penitenciare. După ce a înaintat mai multe apeluri la Consiliul Securităţii Statului, rămase fără rezultat, la 8 iulie 1970 acesta a cerut o audienţă la Emil Bodnăraş, vicepreşedinte al Consiliului de Stat. La 1 februarie 1971, după ce a analizat cazul, Ion Stănescu propunea să i se respingă solicitarea lui Sepeanu, pe motiv că acesta se făcea vinovat de faptele imputate (Idem, dosar nr. 19, vol. 4, ff. 44-48).

[31] Silviu B. Moldovan, *op. cit.*, pp. 113-117.

[32] De altfel, gen.-lt. Negrea Vasile a fost apoi criticat de mai multe cadre de conducere ale Securităţii pentru abuzurile pe care le săvârşise. Col. Ristea Gheorghe arăta că acesta i-a pus mai multe piedici în calea pregătirii lui profesionale, încălcând astfel hotărârile de partid. Mai exact, gen.-lt. Negrea i-a interzis să se prezinte la susţinerea unor examene de la Şcoala Superioară „Ştefan Gheorghiu" pentru că acestea aveau loc în timpul programului de muncă: „mi-aduc aminte că, raportând la tov. adjunct Negrea să-mi permită să susţin examenul la [*ora*] trei, nu mi s-a permis. A spus că să rămân la program. Zic, e o hotărâre de partid şi trebuie să mă duc. Zice că n-are importanţă". Critici la adresa lui Negrea au mai fost aduse şi de gen-mr. Cosma Neagu, precum şi altor ofiţeri (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 87, ff. 34-35).

sumare[33]. Col. Nedelcu a fost pensionat la 10 iulie 1967, iar col. Crăciun la începutul anului 1968, col. Kovács fiind trecut în rezervă în anul 1966.

Fostul ministru adjunct al M.I., Ionel Gal, afirmă şi el că în perioada 1967-1968 „s-au realizat la aproape toate nivelele schimbări ale cadrelor compromise, numindu-se alţi ofiţeri care în acele împrejurări prezentau garanţii moral-politice"[34].

O altă metodă folosită a fost şi aceea a sancţionării unor ofiţeri superiori cu vechime în Securitate, care încă mai tolerau abaterile subordonaţilor lor. Astfel, în aprilie 1967, col. Costandache Paul, şeful D.R.S. Piteşti, a fost sancţionat de Comitetul regional de partid cu „mustrare", fiind criticat şi de conducerea M.A.I. pentru faptul că „n-a acţionat cu fermitate împotriva unui ofiţer din subordine care a încălcat în mai multe rânduri disciplina militară"[35]. Efectul acestor măsuri s-a făcut simţit în scurt timp, astfel încât peste numai un an, col. Ristea Gheorghe putea afirma faptul că „s-a îmbunătăţit starea şi practica disciplinară a aparatului nostru, au fost luate măsuri severe împotriva acelora care au comis diferite abateri de la normele şi etica militară, cei care au comis abuzuri şi ilegalităţi"[36].

O atenţie specială a fost acordată şi scoaterii la iveală a unor ilegalităţi săvârşite de şefii structurilor teritoriale de Securitate. Un ecou deosebit l-au avut cercetările efectuate în acest sens la D.R.S. Banat, când au fost descoperite numeroase infracţiuni săvârşite de mai mulţi ofiţeri de conducere din această regională, în frunte cu şeful direcţiei, gen.-mr. Steskal William. Pentru anchetarea cazului au fost trimişi doi membri ai conducerii C.S.S., gen.-lt. Doicaru Nicolae şi gen.-mr. Stan Nicolae. Raportul întocmit de aceştia a scos la iveală diverse ilegalităţi şi abuzuri de care se făcea vinovat şeful D.R.S. Banat, precum: bătaia administrată unor subordonaţi, falsificarea unor dosare de informator, însuşiri de bunuri etc.

În consecinţă, la 7 mai 1968 gen.-mr. Steskal a fost chemat la o şedinţă a Secretariatului C.C. al P.C.R., unde a fost aspru criticat pentru greşelile sale. El a încercat să se dezvinovăţească, arătând ca una dintre cauzele greşelilor pe care le-a

---

[33] Col. Crăciun avusese o activitate represivă îndelungată în perioadele în care condusese direcţiile regionale de Securitate Sibiu, Dolj şi Braşov, acţiunile sale fiind îndreptate împotriva grupurilor de rezistenţă din munţi. De asemenea, a fost implicat şi în excesele de la Canal, iar în perioada 1959-1964 a condus reeducarea legionarilor din Penitenciarul Aiud. Col. Nedelcu fusese şef al D.R.S. Piteşti şi Cluj, iar apoi deţinuse funcţia de secretar al Comisiei M.A.I. pentru judecarea cazurilor de trimitere sau eliberare din D.O. (1958-1960). Col. Kovács Mihai, în perioada în care a fost şef al Serviciului judeţean de Securitate Turda, a condus personal mai multe operaţiuni de asasinare a unor membri ai grupurilor de rezistenţă din zonă şi a unor ţărani care se împotriveau colectivizării. Din datele pe care le deţinem până în prezent, acest ofiţer a fost implicat direct în comiterea a peste 10 crime, activitatea sa fiind similară cu cea a mr. Briceag Nicolae. Pentru alte date biografice şi mai ales pentru detalii referitoare la excesele comise de aceşti ofiţeri, a se consulta Ion Gavrilă-Ogoranu, Elis Neagoe-Pleşa, Liviu Pleşa, *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc*, vol. VII, *Rezistenţa anticomunistă din Munţii Apuseni*, Baia Mare, Editura Marist, 2007.

[34] Ionel Gal, *Raţiune şi represiune în Ministerul de Interne. 1965-1989*, vol. 1, Iaşi, Editura Do-Minor, 2001, p. 36.

[35] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 134/1968, f. 45.

[36] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 87, f. 38.

comis era sumara sa pregătire şcolară: „Eu sunt omul care cu patru clase primare partidul m-a făcut general. Toate acestea m-au dus acolo”[37]. Pentru a da un exemplu, Nicolae Ceauşescu a hotărât că în cazul lui Steskal „scoaterea de la Securitatea regiunii Banat este absolut necesară”[38]. Măsurile punitive s-au oprit însă aici, pentru că Secretariatul C.C. al P.C.R. a hotărât că „deşi faptele comise de generalul-maior Steskal William constituie, prin conţinutul lor, infracţiuni, acesta să nu fie trimis în justiţie”[39]. S-a luat însă şi decizia ca abaterile descoperite „să fie dezbătute cu întregul efectiv al unităţilor de Securitate centrale şi teritoriale”[40], transmiţându-se astfel un semnal foarte clar tuturor ofiţerilor că astfel de situaţii vor fi tot mai puţin îngăduite[41].

Liderii partidului erau conştienţi de faptul că acest caz nu era singular în activitatea Securităţii. La aceiaşi şedinţă a Secretariatului, Vasile Patilineţ afirma: „De ce a putut să apară aşa ceva? Eu cred că nu se poate rupe cazul de la Banat de sistemul în general care a existat în M.A.I., când sub o formă sau alta au tărăgănat şi, mai mult sau mai puţin, netrăgând concluziile necesare pentru multiplele abateri care s-au comis nu numai la Banat, dar şi în alte regiuni, şi dacă nu au fost obişnuiţi la M.A.I. ca după controalele făcute să poată să ajute efectiv, ci cu spoială”[42]. În consecinţă, s-a dispus ca acest caz să fie dezbătut cu întreg personalul unităţilor centrale şi teritoriale de Securitate.

Foarte interesant este şi faptul că printre ofiţerii vinovaţi se afla şi lt.-col. Malea Petru, locţiitor al şefului D.R.S. Banat, care îşi procurase şi el mai multe bunuri la preţ redus. Cu toate acestea, lt.-col. Malea nu numai că nu a suferit nici o consecinţă, ci chiar avea să fie numit în funcţia de inspector şef al I.S.J. Caraş-Severin. Toate acestea arată că întreg cazul a avut doar rolul de a oferi o lecţie ofiţerilor de Securitate, atenţionându-i că vremurile se schimbaseră, iar pe de altă parte fusese folosită ocazia pentru îndepărtarea gen.-mr. Steskal, al cărui comportament nu mai convenea conducerii partidului.

Au fost aduse critici şi altor lideri ai Securităţii la nivel regional, precum a fost cazul col. Marin Constantin, fostul şef al D.R.S. Dobrogea, care a fost schimbat din funcţie cu această ocazie. La convocarea din 3-4 mai 1968, col. Burlacu Liviu, proaspăt numit inspector şef al I.S.J. Constanţa, l-a acuzat pe ofiţerul în cauză că a refuzat să-şi subordoneze activitatea Comitetului regional de partid şi nu informase acest organ referitor la problemele de care se ocupa: „Vă raportez că în practica conducerii M.A.I. Dobrogea în ultimii ani s-a manifestat din plin tendinţa de sustragere de sub controlul şi îndrumarea organelor de partid, aspect ce s-a reliefat mai pregnant cu ocazia analizei în cadrul biroului regional de partid la sfârşitul lunii ianuarie a unor abateri săvârşite de

[37] Arhivele Militare Române, fond Microfilme, rola AS1-271, c. 368.
[38]*Ibidem*, c. 376.
[39] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 86, vol. 4, f. 157.
[40] Propunerea a fost făcută de Paul Niculescu-Mizil (*Ibidem*, f. 158).
[41] La şedinţa Secretariatului de mai sus, Mihai Dalea a precizat că „nu putem tolera în viitor asemenea chestiuni” (A.M.R., fond Microfilme, rola AS1-271, c. 370).
[42] Pe aceiaşi poziţie s-a situat şi Constantin Pârvulescu: „Organele noastre de securitate, de interne, de miliţie, trebuie să-şi schimbe complet atitudinea pe care au avut-o de sfidare, de multe ori, a cetăţenilor, de luare sub semnul întrebării a fiecărui cetăţean şi dacă a avut o informare greşită în loc să-l controleze începe imediat să-l bage la anchetă” (*Ibidem*, c. 357-376).

tov. Marin Constantin, fost şef al direcţiei regionale. Din această analiză s-a desprins că tovarăşul Marin nu a prezentat spre aprobare nici măcar primului secretar principalele probleme de care se ocupa conducerea direcţiei. Nu s-a cerut sprijin în analiza muncii organului, evita să informeze pe secretar despre unele probleme ale muncii de Securitate, influenţând chiar şi pe unii ofiţeri să se sustragă controlului de partid"[43].

Toate aceste măsuri privind ofiţerii, unele fără precedent, au fost luate tocmai cu scopul de a se demonstra foarte clar faptul că regimul dorea să facă o cotitură în ceea ce privea activitatea organelor de Securitate. Însă nu se dorea numai adaptarea ofiţerilor la noile realităţi informativ-operative, ci şi instaurarea controlului partidului, şi implicit al lui Nicolae Ceauşescu, asupra principalei instituţii represive. Practic, ofiţerii erau atenţionaţi asupra faptului că în cazul în care nu se conformau directivelor partidului, oricând puteau fi scoase la iveală diverse fapte ilegale comise în trecut, care să determine înlăturarea lor din funcţie.

Cu toate că unii ofiţeri compromişi au fost trecuţi în rezervă, organele de represiune apreciau că aceştia mai puteau fi folositori în continuare, chiar dacă într-o formă indirectă. Prin urmare, conducerea Securităţii a solicitat unui număr de 15 foşti ofiţeri superiori să-şi scrie memoriile, cu scopul de a folosi materialele pentru instruirea şi educarea noilor angajaţi, care urmau astfel să beneficieze de bogata experienţă a acestor cadre. Printre cei în cauză remarcăm nume cu o activitate îndelungată în Securitate şi, nu în ultimul rând, persoane implicate direct în acte represive şi chiar crime. Avem aici în vedere persoane precum col. Kovács Mihai, col. Crăciun Gheorghe, col. Schnellbach Martin, col. Moiş Aurel, col. Nedelcu Mihail ş.a.[44]. Cel mai coerent demers de acest tip[45] a fost dus la capăt de gen.-lt. Evghenie Tănase, dar caracterul prea personal imprimat de acesta memoriilor sale, ca şi tendinţa de a justifica o serie de fapte pentru care a fost criticat, tendinţe de altfel inerente, au făcut ca ele să fie nefolositoare, considerându-se că „nu este oportună multiplicarea şi difuzarea" lor printre ofiţeri[46].

În luna februarie 1968, ca urmare a noii împărţiri administrativ-teritoriale a ţării, organele de Securitate au trebuit să-şi modifice structura organizatorică. Direcţiile regionale au fost desfiinţate, fiind înlocuite cu inspectorate judeţene de Securitate, conduse de un inspector şef, ajutat de câţiva locţiitori, care făceau parte din colectivul de conducere al inspectoratului, un organism nou-înfiinţat pentru a da aparenţa unei conduceri colective. Numirea în funcţie a inspectorilor şefi de Securitate trebuia aprobată în prealabil de către C.C. al P.C.R.[47].

---

[43] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 87, f. 25.

[44] A se vedea lista completă în *Pseudomemoriile*…, pp. 152-153.

[45] Pe lângă faptul că doar câţiva ofiţeri au prezentat materialele solicitate, calitatea acestora este mediocră. Spre exemplu, col. Crăciun a scris doar câteva pagini greu lizibile, referitoare numai la activitatea desfăşurată de acesta între anii 1945-1946 (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 107, ff. 100-104). Foarte probabil că aceşti ofiţeri erau conştienţi de faptul că, dacă ar fi relatat într-un document scris toate acţiunile pe care le-au ordonat sau executat, ulterior acestea s-ar fi putut întoarce împotriva lor, întrucât în marea lor majoritate ele se situau în afara legii.

[46] „Memoriile" lui Evghenie au fost editate de Cristina Anisescu şi Silviu B. Moldovan, *Pseudomemoriile*…, punându-se astfel la dispoziţia cercetătorilor materiale de primă importanţă.

[47] Proiectul referitor la constituirea organelor teritoriale de Securitate corespunzător cu noua împărţire administrativă a ţării a fost întocmit de Grigore Răduică şi Vasile Patilineţ, fiind

Reorganizarea teritorială a Securităţii a determinat şi reducerea cu peste 10% a numărului de posturi, în majoritate de ofiţeri. Aceste diminuări au fost operate îndeosebi în cadrul compartimentelor de filaj şi supraveghere operativă (care au fost drastic reduse, rămânând doar în anumite judeţe), dar şi prin desfiinţarea organelor teritoriale de anchetă (în judeţe actele de urmărire penală urmau a fi instrumentate de ofiţerii din compartimentele informativ-operative), precum şi prin „restrângerea efectivelor pe linie de informaţii interne, ca urmare a micşorării bazei de lucru". În total urmau a fi trecute în rezervă aproximativ 840 de cadre, operaţiune ce urma să se desfăşoare eşalonat, pe întreg parcursul anului 1968. Se prevedea a fi trecute în rezervă „în primul rând acele cadre care urmează a fi pensionate la limită de vârstă sau pe motiv de boală, acelea care s-au solicitat să fie trecute în rezervă sau care nu corespund muncii de Securitate ori au comis abateri grave"[48].

Modificarea structurilor teritoriale ale Securităţii şi reducerile de personal aferente acţiunii au constituit un bun prilej pentru efectuarea unei selecţii în rândul cadrelor. Vechii ofiţeri de Securitate, mulţi dintre ei implicaţi în diferite abuzuri şi excese, au fost trecuţi în rezervă cu acest prilej, fiind pensionaţi la limită de vârstă sau pe motiv de boală[49]. Totodată, au fost pensionaţi sau trecuţi în rezervă mulţi dintre ofiţerii şi subofiţerii al căror comportament era considerat necorespunzător, cei cu rezultate slabe în muncă, dar şi persoanele care nu aveau un nivel acceptabil al studiilor şi nici nu urmau vreo formă de învăţământ. Trebuie, de asemenea, menţionat şi faptul că au existat destul de multe cazuri de ofiţeri, îndeosebi cei din oraşele mari, foste reşedinţe de regiuni, care au refuzat mutarea în altă localitate, motiv pentru care au fost îndepărtaţi şi ei din Securitate. De altfel, se estima faptul că aproximativ 2.500 de cadre urmau să fie mutate în alte localităţi, ceea ce ridica şi alte dificultăţi (asigurarea unor locuinţe etc.).

Înfiinţarea inspectoratelor judeţene a dat ocazia punerii în practică a unei noi politici de cadre, momentul fiind folosit pentru promovarea în funcţii de conducere la nivel judeţean a numeroşi ofiţeri tineri, bine pregătiţi, în marea majoritate a cazurilor absolvenţi de facultăţi. Din rândul acestor persoane aveau să fie recrutate ulterior cadrele care vor fi numite în funcţii importante la nivel central. În această primă etapă s-a preferat numirea la conducerea inspectoratelor a foştilor şefi ai direcţiilor regionale şi a locţiitorilor acestora. În consecinţă, în perioada 1968-1972 în fruntea noilor structuri s-au aflat atât cadre de perspectivă, cât şi reprezentanţi ai vechii generaţii, precum gen.-mr. Bolintineanu Ioan la Braşov, col. Constandache Pavel[50] la Argeş, col. Iorga Marin la

---

aprobat de Secretariatul C.C. al P.C.R. în şedinţa din 29 ianuarie 1968 (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 14/1968, ff. 95-102).

[48] *Ibidem*, ff. 100-101.

[49] Spre exemplu, la 29 februarie 1968 a fost trecut în rezervă col. Corin Aurel, fost locţiitor al şefului D.R.S. Cluj (1960-1968). Motivul: „limită de vârstă", deşi avea doar 54 de ani. În perioada 1952-1953, Corin a fost membru al Comisiei M.S.S. care se ocupa cu internările în colonii de muncă şi fixarea domiciliului obligatoriu, făcându-se aşadar şi el vinovat de abuzurile comise de Securitate în acest domeniu (A.M.I., fond D.M.R.U., inventar nr. 7.388, dosar nr. 1, ff. 253-255).

[50] Gen.-mr. Constandache Pavel (n. 8 octombrie 1925, Bacău), de profesie mecanic auto, a fost numit locţiitor al şefului D.R.S. Argeş în 1954, iar din 1957 a preluat conducerea acestei direcţii. Activitatea sa în această perioadă s-a concretizat prin mai multe succese în muncă: „Personal a

Galaţi ş.a. De asemenea, trebuie menţionat şi faptul că unii dintre inspectorii şefi fuseseră implicaţi în numeroase acţiuni represive, cum era cazul lt.-col. Gergely Francisc[51], şeful I.S.J. Sibiu. Acesta, în calitate de şef al Serviciului raional Făgăraş, coordonase acţiunile împotriva grupului de rezistenţă condus de Ion Gavrilă-Ogoranu.

În opinia noastră, o radiografie a biografiilor persoanelor care au fost numite în fruntea inspectoratelor judeţene de Securitate ne poate oferi o bună perspectivă, cel puţin la nivel teritorial, asupra politicii de cadre a conducerii acestei instituţii în anul 1968 şi în perioada care a urmat. Am avut astfel în atenţie 26 de inspectori şefi, toţi fiind numiţi în funcţii în februarie 1968[52]. Ne-am concentrat asupra nivelului acestora de pregătire şcolară şi profesională, dar am avut desigur în vedere şi alte aspecte.

Din analiza acestor date se observă procentul scăzut, de aproximativ 25%, al inspectorilor şefi care terminaseră sau urmau o facultate (de drept în toate cazurile). Restul ofiţerilor absolviseră doar liceul, dar şi dintre aceştia abia o treime urmaseră într-adevăr această formă de învăţământ. Ceilalţi aveau ca studii doar câteva clase elementare sau o şcoală profesională, liceul fiind „absolvit" după susţinerea unor examene de diferenţă, a căror relevanţă o considerăm a fi îndoielnică dacă ţinem cont de poziţiile deţinute de aceste cadre de conducere la nivelul comunităţilor locale în care activau.

Pregătirea şcolară relativ redusă a cadrelor respective se observă şi din calificările pe care le avuseseră anterior încadrării în Securitate. Marea majoritate proveneau din mediul muncitoresc (strungari, mecanici, ajustori, lăcătuşi, cazangii etc.), dar existau şi ospătari[53], hamali[54] sau chiar muncitori necalificaţi[55].

---

organizat şi condus acţiunile de depistare a mai multor bande de terorişti care au acţionat pe raza fostei regiunii Argeş (Şerban-Voican, Toma Arnăuţoiu şi Arsenescu), dovedind curaj, devotament şi spirit de sacrificiu. De asemenea, a participat la cercetarea unor cazuri mai deosebite de avarii, accidente şi incendii, contribuind la stabilirea cauzelor care au determinat producerea lor. Prin iniţierea şi realizarea unor combinaţii informativ-operative în rândul diferiţilor cetăţeni străini au fost obţinute o serie de documentaţii şi planuri tehnice utile pentru economia noastră naţională" (A.M.I., fond D.M.R.U., inventar nr. 7.395, dosar nr. 6, f. 126-128). Într-un referat de cadre, din august 1968, se menţiona faptul că ofiţerul „este un tovarăş capabil, cu iniţiativă în muncă, cu calităţi organizatorice şi cu o bogată experienţă în activitatea profesională" (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 134/1968, f. 45).

[51] Născut la 6 aprilie 1930, în com. Homorod, jud. Braşov, lt.-col. Gergely Francisc a absolvit o şcoală profesională, unde s-a calificat ca strungar, după care a fost trimis de partid să urmeze o şcoală de Securitate. A deţinut funcţiile de şef al secţiilor raionale de Securitate Agnita şi Făgăraş, apoi şef al Serviciului raional de Securitate Mediaş. Din anul 1962 a urmat un curs superior de Securitate (A.M.R., fond Microfilme, rola AS1-303, c. 221-222).

[52] Pentru biografiile acestora am folosit dosarele de cadre din Arhiva C.N.S.A.S. şi referatele cu propunerile de numiri în funcţie publicate în *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective şi metode*, vol. I, *1948-1967*, documente editate de Florica Dobre (coord.), Florian Banu, Theodor Bărbulescu, Camelia Ivan Duică, Liviu Ţăranu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006, pp. 207-264, şi *Securitatea*…, vol II, pp. 36-153.

[53] Lt.-col. Puncescu Petre, şeful I.S.J. Gorj, „din august 1939 a lucrat ca băiat de prăvălie, iar din mai 1942 ca ospătar la diferite restaurante din Calafat, Craiova şi Bucureşti. Din ianuarie 1948, un an a fost magaziner (…) În ianuarie 1949 a fost scos din producţie şi încadrat secretar tehnic la Comitetul orăşenesc de partid Craiova, iar din aprilie acelaşi an trecut la Securitate cu gradul de sergent-major" (A.M.R., fond Microfilme, rola AS1-303, c. 191).

Peste jumătate din aceşti ofiţeri urmaseră şi diverse şcoli politice, cu precădere universităţile serale de marxism-leninism, dar şi Şcoala Superioară „Ştefan Gheorghiu". De altfel, erau apreciate acele cadre care acordau atenţie pregătirii lor ideologice[56]. Mult mai bună era însă situaţia în ceea ce privea pregătirea profesională, aproape toţi ofiţerii avuţi în vedere absolvind unul sau mai multe cursuri sau şcoli de Securitate (din care jumătate în U.R.S.S.).

În ceea ce priveşte vechimea în partid, marea majoritate a inspectorilor şefi, aproape trei sferturi, se înscriseseră în P.C.R. în perioada 1945-1947, iar restul în prima jumătate a anilor '50. Cei din prima categorie făceau parte din loturile de muncitori trimise masiv de partid, în primii ani ai regimului, în Siguranţă şi apoi Securitate, pentru a prelua controlul şi a „democratiza" această instituţie. Toţi aveau aşadar multă experienţă în munca informativ-operativă[57]. Nu în ultimul rând, precizăm şi faptul că toţi ofiţerii avuţi în vedere aveau o origine socială ireproşabilă, fiind aproape exclusiv fii de muncitori sau de ţărani săraci.

Un criteriu cu o greutate din ce în ce mai mare la promovare a început să fie constituit de modul în care aceşti ofiţeri de conducere informau P.C.R. asupra măsurilor pe care le luau. Într-un referat privindu-l pe col. Dumitraşcu Alexandru, inspectorul şef al I.S.J. Ilfov, se menţiona că una dintre calităţile acestuia era aceea că „informează cu regularitate biroul Comitetului judeţean de partid cu problemele majore care privesc securitatea statului, pentru a se putea lua din timp măsurile necesare"[58].

---

[54] Lt.-col. Gheorghe Alexandru, şeful I.S.J. Botoşani, „după ce a terminat cinci clase elementare, a venit în Bucureşti şi a lucrat ca vânzător în mai multe magazine şi hamal în Gara de Nord" (*Ibidem*, c. 166).

[55] Referatul de cadre al lt.-col. Florea Nicolae (n. 23 februarie 1932, com. Milcov, jud. Olt), şeful I.S.J. Dâmboviţa, este relevant în acest sens: „Florea Nicolae din 1946 a lucrat patru ani ca telefonist la primăria din comună, muncitor ziler la C.F.R. sau paznic la vitele cetăţenilor (…) Din luna iunie 1950 a urmat şase luni o şcoală de stenodactilografie a M.A.I. La absolvire i s-a acordat gradul de sublocotenent (…) În martie 1953 a fost trimis la un curs de Securitate de şase luni, după care a revenit la unitate şi a lucrat ca şef al biroului învăţământ profesional". Cu toate acestea, ofiţerul a depus eforturi reale pentru a remedia aceste deficienţe din pregătirea sa, în 1968 fiind student în anul V la Facultatea de Drept, situându-se aşadar peste nivelul majorităţii colegilor săi (*Securitatea*…, vol. II, pp. 87-88).

[56] Despre lt.-col. Baltag Dumitru, şeful I.S.J. Tulcea, se menţiona faptul că acesta: „Se preocupă de pregătirea sa politico-ideologică şi de specialitate. Studiază cu atenţie hotărârile de partid şi de stat, dovedind operativitate pentru îndeplinirea lor" (A.M.R., fond Microfilme, rola AS1-303, c. 231).

[57] Spre exemplu, col. Erdelyi Elemer, numit şef al I.S.J. Harghita, era membru de partid din 1946 şi a fost încadrat în Securitate în 1949. La început a activat la D.R.S. Braşov, dar după ce a absolvit un curs de specializare în U.R.S.S. a fost promovat în aparatul central, la Direcţia de Contraspionaj. Într-un referat de cadre se arătau următoarele: „În cei unsprezece ani cât a lucrat în organul central de securitate a fost apreciat ca un ofiţer bine pregătit profesional. A iniţiat şi condus mai multe acţiuni în domeniul de care se ocupa. Pentru rezultatele remarcabile obţinute în muncă a fost avansat excepţional în 1962 la gradul de maior şi în 1966 la gradul de locotenent-colonel. S-a preocupat de pregătirea sa, absolvind în acest timp Facultatea de drept şi Universitatea serală de marxism-leninism" (*Ibidem*, c. 194).

[58] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 134/1968, f. 44.

Accentul pe nivelul studiilor a fost pus cu atât mai mult în cazul ofiţerilor care urmau a fi încadraţi în Securitate. La 20 iunie 1968, Ion Stănescu a emis un ordin cu scopul de a asigura „încadrarea aparatului de Securitate cu cadre capabile să desfăşoare activitate la nivel calitativ superior şi care să se remarce printr-o înaltă competenţă profesională". În consecinţă, se preciza că „selecţionarea viitorilor ofiţeri pentru aparatul informativ şi tehnic-operativ se va face din rândul persoanelor care au studii superioare". Erau avuţi în vedere proaspeţi absolvenţi de facultăţi (jurişti, cunoscători de limbi străine, ingineri sau economişti), care urmau a fi repartizaţi la Securitate de Ministerul Învăţământului, pe baza cererilor C.S.S. De asemenea, o altă cale de recrutare a cadrelor era aceea a încadrării directe a acelor persoane „care ajută organele de Securitate în calitate de rezidenţi, informatori, colaboratori, gazde ale caselor de întâlniri etc. şi care, în decursul timpului, au dovedit că posedă calităţi şi aptitudini ce se cer unui ofiţer de Securitate"[59].

Pentru o cât mai bună selecţie a acestor viitoare cadre ale Securităţii, în ordin se preciza faptul că ofiţerii care aveau în atenţie instituţiile de învăţământ superior, dar şi alte obiective, trebuia să se ocupe şi de studierea unor posibili candidaţi pentru atragerea în Securitate: „ofiţerii care deservesc informativ obiective economice, social-culturale şi de învăţământ, precum şi cei care lucrează acoperit în diferite obiective, au ca sarcină permanentă studierea şi selecţionarea unor persoane, în vederea încadrării lor în aparatul de Securitate, atunci când nevoile o vor impune. (…) Cu cei luaţi în studiu se va menţine o legătură permanentă, în cadrul căreia se va urmări apropierea lor de organele noastre, cultivarea la aceştia a pasiunii, răspunderii şi ataşamentului pentru munca de Securitate şi dezvoltarea unor aptitudini indispensabile în activitatea practică. După o anumită perioadă, li se vor încredinţa treptat sarcini a căror rezolvare să ducă la întregirea imaginii despre ei"[60].

În practică, au fost preferaţi îndeosebi absolvenţii care cunoşteau limbi străine ai facultăţilor de drept şi umaniste (istorie, filologie etc.), un capitol la care fostele cadre erau mult deficitare. Aceştia erau atraşi în Securitate atât prin salariile net superioare faţă de profesiile pentru care se pregătiseră, cât şi prin oferirea unor locuri de muncă la oraş, faţă de perspectiva unei repartiţii în mediul rural. Bineînţeles, erau încadrate doar persoanele cu un dosar impecabil şi care demonstraseră fidelitate faţă de regim (de multe ori era vorba de foşti studenţi informatori, care astfel erau recompensaţi pentru activitatea lor[61]).

---

[59] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 86, vol. 2, ff. 53-54.

[60] *Ibidem*, ff. 54-55.

[61] Una dintre cele mai bune descrieri referitoare la modul în care viitorii absolvenţi erau racolaţi de Securitate cu puţin timp înainte de încheierea studiilor este oferită de Simion Airinei, pseudonimul unui fost ofiţer de Securitate de la I.S.J. Braşov: „De la colegi a aflat că în facultate, imediat după sărbătoarea de 1 Mai, şi-au făcut simţită prezenţa doi ofiţeri din cadrul Ministerului de Interne de la Bucureşti care aveau misiunea de a selecta şi racola din rândul tinerilor absolvenţi candidaţi pentru încadrarea în organele de securitate (…) Cei doi ofiţeri s-au instalat într-un birou pus la dispoziţie de conducerea facultăţii şi, după ce au studiat dosarele studenţilor, au început să cheme la discuţie pe cei consideraţi corespunzători (…) Mai târziu avea să afle că cei doi ofiţeri nu au acţionat la întâmplare, deoarece în prealabil se documentaseră la organul local de Securitate şi colegii selectaţi pentru încadrare «în aparat» făceau parte dintre cei mai

Marea majoritate a ofiţerilor de Securitate care s-au înscris la cursurile unor instituţii de învăţământ superior au optat pentru facultăţile de drept[62]. Absolvirea studiilor de natură juridică le dădea şi dreptul de a efectua anchete penale, lărgindu-le astfel posibilitatea de a avansa din punct de vedere profesional. Apoi, în momentul trecerii în rezervă, aceştia îşi puteau continua activitatea în cadrul aparatului de justiţie, o perspectivă deloc de neglijat.

În paralel cu acest proces, a fost pus un accent tot mai puternic pe completarea studiilor de către ofiţerii de Securitate încadraţi în trecut, ca o condiţie indispensabilă pentru rămânerea în sistem şi pentru avansare. La 10 iulie 1968, Ion Stănescu a emis un ordin foarte clar în acest sens, care prevedea următoarele: „Absolvirea liceului cu examen de bacalaureat sau a altor şcoli echivalente cu diplomă este obligatorie pentru toţi ofiţerii C.S.S. Ofiţerii care nu au astfel de studii se vor înscrie pentru completarea lor, în condiţiile stabilite de dispoziţiile legale în vigoare, ţinându-se seama şi de faptul că, de regulă, în viitor vor fi înaintaţi la gradul următor în primul rând acei ofiţeri care au absolvit liceul cu examen de bacalaureat sau o altă şcoală echivalentă cu diplomă. Excepţiile vor fi admise numai în situaţiile în care, în urma analizării fiecărui caz în parte de către C.S.S., se va constata că ofiţerii respectivi nu au putut absolvi liceul cu examen de bacalaureat din motive de muncă”[63]. Anterior, la 20 iunie 1968, preşedintele C.S.S. emisese un alt ordin, similar celui menţionat, referitor la necesitatea perfecţionării cadrelor pe linie profesională prin cursuri de Securitate[64].

În urma ordinelor primite din partea organelor superioare, şefii tuturor compartimentelor au început să facă presiuni asupra subordonaţilor pentru a urma cât mai multe şcoli civile şi pentru a-şi însuşi limbi străine. În consecinţă, o mare parte dintre vechile cadre, chiar şi dintre cele cu funcţii de conducere, au urmat liceul la seral sau diverse forme de învăţământ superior la fără frecvenţă[65]. În mod similar, dar cu pretenţii mai reduse, fenomenul s-a manifestat şi în Miliţie, o directivă din 1976 stipulând ca până în anul 1980 toţi subofiţerii „cu posibilităţi” să absolve cel puţin prima treaptă de liceu, adică 10 clase[66].

Un alt criteriu semnificativ în promovarea cadrelor era acela al studiilor de Securitate pe care persoanele respective le urmaseră. Existau cursuri şi şcoli de Securitate de la cinci luni la trei ani, cea mai importantă fiind Şcoala de Ofiţeri de la Băneasa, la conducerea căreia au fost numite persoane în care încrederea partidului era

eficienţi colaboratori din reţeaua informativă care activa în anul cinci de studiu al facultăţii” (Simion Airinei, *Un sfert de veac de securitate*, Braşov, Editura Transilvania Expres, 2002, p. 7).

[62] În mai 1968, col. Ristea Gheorghe, inspectorul şef al I.S.J. Bihor, afirma: „Avem ofiţeri care luptă cu perseverenţă pentru pregătirea lor politică şi ideologică şi de cultură generală. Mulţi au terminat Facultatea de ştiinţe juridice, alţii sunt în curs de a termina” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 87, f. 38).

[63] Idem, dosar nr. 86, vol. 2, ff. 8-9.

[64] *Ibidem*, ff. 53-63.

[65] La 31 mai 1968, în mediul rural activau 819 ofiţeri de Securitate, care aveau următorul nivel al studiilor: 116 studii superioare, 200 urmau o facultate, 449 absolviseră liceul, 38 urmau liceul, iar 16 terminaseră doar şcoala generală. Un număr de 442 ofiţeri urmaseră o şcoală sau un curs de Securitate (Idem, dosar nr. 80, vol. 2, ff. 6-7).

[66] Idem, dosar nr. 125, vol. 12, f. 80.

deplină (spre exemplu Nicolae Pleşiţă). Absolvirea unei şcoli de Securitate de cel puţin un an oferea perspectiva numirii într-o funcţie de comandă. Existau şi cursuri de Securitate pentru cadrele de conducere, organizate tocmai cu scopul perfecţionării acestor ofiţeri. De asemenea, în 1968 Ion Stănescu a decis ca Şcoala de Securitate nr. 3 să se ocupe exclusiv pe pregătirea ofiţerilor pentru însuşirea unei limbi străine, „ţinând seama de faptul că în prezent în aparatul de Securitate se resimte nevoia de cunoscători ai limbii engleze, franceze şi germane”[67].

Trebuie remarcat şi faptul că un număr ridicat de ofiţeri superiori absolviseră cursuri de perfecţionare pe linie de securitate de un an în U.R.S.S., cu precădere între anii 1955 şi 1958 (ulterior, când legăturile cu „marele frate de la Răsărit” s-au deteriorat, trimiterile la studii în această ţară au fost sistate). În mod similar, ofiţeri care absolviseră cursuri în U.R.S.S. se regăseau şi în cadrul direcţiilor centrale, precum col. Ilie Mihai, care în 1968 era locţiitor al şefului D.G.I.E.[68]. În opinia noastră, nu se poate afirma faptul că absolvirea unui curs de securitate în U.R.S.S. ar fi afectat cariera ulterioară a ofiţerilor respectivi, cum susţin unii autori[69]. Foarte probabil că a existat un anumit număr de ofiţeri excluşi din aparat pentru suspiciunea de a fi agenţi sovietici, dar procentul acestora credem că este este redus. Deisgur, în timp au fost trecute în rezervă numeroase cadre ce studiaseră în U.R.S.S., dar de cele mai multe ori motivele scoaterii lor din Securitate priveau alte aspecte (incompetenţă, vârstă etc.).

Chiar şi în anii ’70 unii dintre aceşti ofiţeri continuau să fie numiţi în fruntea Securităţilor judeţene. Situaţia era identică şi la nivelul aparatului central, putându-se afirma că a continuat până la căderea regimului Ceauşescu. Relevant este faptul că în 1989 în fruntea Securităţii se afla Iulian Vlad, iar Emil Macri[70] la conducerea Direcţiei a II-a Contrainformaţii economice, doi ofiţeri care urmaseră cursuri de perfecţionare în U.R.S.S. Conducerea de partid era conştientă de faptul că avea nevoie de ofiţeri cât mai

---

[67] Idem, dosar nr. 86, vol. 2, f. 58.

[68] Deşi, ca studii civile, col. Ilie absolvise doar liceul, acesta avea o bună experienţă în domeniul în care lucra, ceea ce-l făcea util în continuare. Într-un referat de cadre din anul 1968 se preciza faptul că ofiţerul, „având un stagiu îndelungat în funcţii de conducere în sectoarele de informaţii externe, reuşeşte să sesizeze cu uşurinţă problemele principale din acest domeniu şi să organizeze bine munca subalternilor pentru realizarea lor (…) acordă atenţia necesară ridicării nivelului profesional al ofiţerilor din compartimentele pe care le conduce, precum şi îmbunătăţirii stilului şi metodelor lor de muncă”. În consecinţă, la 22 august 1968, col. Ilie a fost avansat la gradul de general-maior (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 134/1968, f. 40). Peste numai doi ani însă, în şedinţa din 24 februarie 1970, Secretariatul C.C. al P.C.R. hotăra eliberarea ofiţerului din această funcţie (*Securitatea*…, vol. II, p. 123).

[69] Ionel Gal, fost adjunct al ministrului de Interne, susţine că unul dintre motive pentru care ruşii să fi avut interes să invadeze România în 1968 era acela că „Nicolae Ceauşescu, din 1964, a curăţat aparatul de partid, al Securităţii şi al armatei de agenţii KGB şi că cel puţin 70% din cei care au făcut şcoli superioare de partid în U.R.S.S. au fost scoşi din funcţie” (I. Gal, *op.cit.*, p. 56). Afirmaţia este însă greu credibilă şi destul de ambiguă (în 1964 Ceauşescu nu avea nici o pârghie directă prin care să poată determina scoaterea din Securitate a unor ofiţeri, atribuţiile în acest sens aparţinând aproape exclusiv lui Drăghici şi Gheorghiu-Dej).

[70] Acesta urmase un curs de specializare de un an în U.R.S.S. în perioada 1956-1957. Pentru mai multe detalii biografice referitoare la Emil Macri a se vedea *Securitatea*…, vol. I, pp. 236-237.

bine pregătiţi, astfel încât, foarte probabil, a contat mult mai puţin ţara unde fuseseră urmate aceste cursuri.

Nu toţi ofiţerii numiţi în funcţii în 1968 au confirmat aşteptările conducerii Securităţii. Spre exemplu, în septembrie 1971, gen.-mr. Iulian Vlad, pe atunci şef al Direcţiei Personal şi Învăţământ, a cerut eliberarea din funcţia de şef al I.S.J. Alba a col. Târnoveanu Ioan. În referat se menţiona faptul că acesta „cu toată experienţa îndelungată pe care o are în munca de securitate [absolvise chiar un curs de perfecţionare în U.R.S.S. – n.n.], nu şi-a exercitat în mod ferm atribuţiile ce i-au revenit în calitatea sa de inspector şef şi nu a luat măsurile ce se impuneau pentru executarea întocmai a ordinelor date de către conducerea C.S.S.”[71].

După cum se poate observa, anul 1968 a marcat politica de cadre a Securităţii. Schimbările începuseră se facă însă simţite încă din anii anteriori, practic din acest an având loc doar accentuarea lor. Motivul a fost reprezentat de contextul intern, reorganizarea teritorial-administrativă a României, coroborată cu Plenara C.C. al P.C.R. din aprilie, oferind un bun prilej pentru transpunerea în practică a unor noi criterii de selecţie, cu precădere a cadrelor de conducere. Până în prezent nu am identificat date care să ne conducă la ideea conform căreia ar fi existat şi influenţe determinate de unele evenimentele externe, mai exact legate de invadarea Cehoslovaciei de către U.R.S.S.

Treptat, ofiţerii cu o pregătire şcolară scăzută au fost fie trecuţi în rezervă, fie obligaţi să urmeze diferite forme de învăţământ, mai ales de nivel superior. Accentul în promovarea ofiţerilor s-a mutat din ce în ce mai mult pe nivelul acestora de pregătire, alături desigur de existenţa calităţilor necesare pentru munca informativ-operativă. La fel, avansarea în grad era condiţionată de absolvirea cel puţin a liceului. În anii următori, politica de cadre a Securităţii a vizat atragerea în rândurile personalului acestei instituţii a cât mai multor absolvenţi de vârf ai facultăţilor din ţară. Cea mai apreciată era Facultatea de Drept, care fusese urmată de marea majoritate a ofiţerilor de Securitate. Totodată, şi acele cadre care doreau să-şi continue pregătirea au ales cu preponderenţă studiile juridice. Erau însă bine reprezentaţi şi absolvenţii facultăţilor cu profil umanist, precum istoria sau filologia, ultima specializare garantând şi stăpânirea uneia sau a mai multor limbi străine.

Pentru a facilita atragerea în Securitate a cât mai multor absolvenţi de învăţământ superior, ca şi perfecţionarea cadrelor existente, în anul 1968 preşedintele C.S.S., Ion Stănescu, a emis mai multe ordine precise în acest sens, atenţionând ofiţerii de faptul că în viitor se va ţine cont tot mai mult de aceste criterii la promovări sau avansări.

---

[71] Mai exact: „Nu a controlat şi nu a îndrumat în mod sistematic activitatea subordonaţilor şi ca urmare ordinele şi instrucţiunile date de conducerea C.S.S. nu au fost executate întocmai şi la timp. Nu a întreprins măsurile necesare pentru lucrarea ofensivă şi calificată a foştilor legionari şi a altor elemente naţionalist-fasciste, precum şi a repatriaţilor (…) O slabă activitate a desfăşurat în munca de securitate din mediul rural, întrucât nu a controlat, îndrumat şi sprijinit în mod permanent şi eficace lucrătorii posturilor de miliţie şi ca urmare o serie de elemente duşmănoase, care prezentau interes operativ, nu au fost urmărite de organele de securitate. Nu a luat măsuri intransigente faţă de lipsurile şi atitudinea manifestată de adjuncţii săi, precum şi de către unii ofiţeri din subordine” (A.C.N.S.A.S., fond D.M.R.U. a M.I., dosar nr. 7.395, vol. 12, ff. 326-327).

De asemenea, au început să fie îndepărtate din Securitate şi acei ofiţeri care săvârşiseră diverse abateri repetate, precum beţii, comportament imoral etc. Nu se poate însă afirma că aceste racile ar fi dispărut cu desăvârşire din profilul cadrelor de Securitate în perioada regimului Ceauşescu, dar este cert faptul că fenomenul a cunoscut o atenuare simţitoare.

În opinia noastră, punerea în practică a acestei politici de cadre a avut un succes real. Treptat, nivelul de pregătire al ofiţerilor de Securitate a cunoscut o evidentă creştere, ceea ce a determinat şi sporirea continuă a capacităţii instituţiei de a supraveghea societatea. În întreaga perioadă a dictaturii lui Ceauşescu, Securitatea nu doar că nu a avut niciodată probleme reale în a asigura liniştea internă, dar a reuşit şi contracararea multora dintre acţiunile exilului românesc din Occident. În România anilor '70-'80, protestele au fost rare şi de cele mai multe ori izolate, nepericlitând practic în nici un moment stabilitatea regimului comunist. Reţeaua informativă a fost extinsă la nivelul tuturor mediilor, obiectivelor şi problemelor, precum şi a persoanelor susceptibile de a se împotrivi comunismului, creându-se astfel impresia că agenţii Securităţii se află peste tot, instituţia fiind astfel atotştiutoare şi omniprezentă. În cazul acelor persoane care nu agreau politica partidului au fost luate măsuri informativ-operative foarte variate (avertizări, demascări, compromiteri, destrămări de anturaje etc.), care foarte rar s-au finalizat cu eşecuri reale. Astfel, controlul societăţii şi represiunea asupra eventualilor protestatari nu s-au mai realizat direct, prin metode brutale, ci indirect, uneori chiar prin disimularea intervenţiilor Securităţii sub masca măsurilor luate de diverse alte instituţii (Miliţie, O.N.T., organele de grăniceri etc.).

Considerăm că una dintre explicaţiile succesului acestor tipuri de acţiuni rezidă şi în valoarea profesională a ofiţerilor de Securitate care le puneau în practică. În acest sens, politica de cadre a Securităţii iniţiată cu începere din anii '60, dar care a cunoscut o evidentă accentuare în anul 1968, şi-a demonstrat în timp viabilitatea şi utilitatea pentru regim. Atragerea în Securitate a unor absolvenţi de facultate bine pregătiţi, uneori chiar a celor mai buni studenţi din anii de studiu, a dus treptat la profesionalizarea instituţiei, cu precădere în compartimentele informativ-operative.

Liviu **ȚĂRANU**

O FIGURĂ DIN UMBRA POLITICII ROMÂNEŞTI: GENERALUL EUGEN LUCHIAN

A FIGURE IN THE SHADOW OF ROMANIAN POLITICS: GENERAL EUGEN LUCHIAN

General Ion Luchian, the one who became Ion Gheorghe Maurer's right-hand man and secret adviser, was also the first superior officer judged and sentenced to many years in prison after Mihai Pacepa's defection in July 1978.

We believe that his biography, so rich in unexpected events, demands not only a simple description of the General's character, but also a deeper analysis of the causes that led to his rise and fall.

Etichete: Securitate, defecțiune, detenție, regimul communist, spionaj
Keywords: Securitate, defection, detention, communist regime, intelligence

Fără îndoială, istoria, chiar şi în cazul regimurilor comuniste, s-a scris în primul rând prin oamenii aflaţi în poziţiile cheie ale statului socialist, indiferent că vorbim de cel sovietic sau de cel românesc. Dacă aceste personaje de primă mărime s-au aflat întotdeauna sub lupa istoricilor, cele din planul doi al vieţii politice au fost adeseori uitate, deşi în multe cazuri rolul lor nu e deloc neglijabil. În cazul românesc, cum bine observa regretatul Mihai Pelin, îl putem încadra în această galerie „din umbră”, pe singurul ofiţer superior judecat şi condamnat la mulţi ani de detenţie, după defecţiunea generalului Ion Mihai Pacepa (în iulie 1978)[1].

Paradoxal, deşi nu făcuse niciodată parte din Direcţia Generală de Informaţii Externe (ale cărei frâie le deţinuse amintitul general), Eugen Luchian a fost între ţapii ispăşitori ai celei mai importante defecţiuni din spionajul românesc. Fusese într-adevăr foarte apropiat de conducerea acestuia şi de cel care defectase, dar oare aceasta să fi fost cauza principală a degradării şi condamnării sale?

Câteva detalii biografice sunt necesare pentru a explica un destin care în multe locuri seamănă cu al multor personaje cheie ale regimului comunist. Diferenţele nu sunt decât de amplitudine şi de atitudine.

Cel care avea să fie mâna dreaptă şi „sfătuitor de taină” a lui Ion Gheorghe Maurer[2] s-a născut la 15 decembrie 1927 în comuna Delacheu, judeţul Tighina. Era al doilea copil (mai avea o soră), în familia unui învăţător, mama sa fiind casnică. A început studiile gimnaziale la Chişinău, la Liceul „Alecu Russo”. În iunie 1940 când Basarabia şi Bucovina au fost ocupate de sovietici s-a refugiat la tatăl său care era mobilizat la Bistriţa. Şi-a continuat studiile gimnaziale însă la Lugoj, unde familia sa a fost evacuată. În vara anului 1941 revine în Basarabia şi îşi reia studiile la Chişinău. Între 1942-1943 întrerupe cursurile fiind bolnav de febră tifoidă şi apoi de malarie. În

[1] Mihai Pelin, *Un veac de spionaj, contraspionaj și poliție politică*, Bucureşti, Editura Elion, 2003, p. 173.
[2] Andrei Bădin, *Mărturisirile lui Ion Mihai Pacepa*, în „New York Magazine”, nr. 538, miercuri, 3 octombrie 2007, p. 12.

septembrie 1943 până în martie 1944 continuă cursurile (clasa a IV-a) la Liceul „Ştefan cel Mare" din Tighina.

Din primăvara anului 1944, din cauza avansării frontului şi revenirii sovieticilor în Basarabia, familia Luchian este nevoită să plece, din nou, la Lugoj, locul desemnat pentru evacuare. Aici, Eugen Luchian îşi continuă studiile în clasa a IV-a şi a V-a. În următorii doi ani, din septembrie 1945 până în septembrie 1947, studiază la Liceul „Enăchiţă Văcărescu" din Târgovişte (unde tatăl său obţine un post de învăţător) şi Liceul de băieţi din Buftea (cl. a VII-a şi a VIII-a). La un an de la absolvirea acestuia din urmă, în octombrie 1948 obţine diploma de bacalaureat şi apoi încearcă să se înscrie la facultate[3]. Urmează, se pare, câteva luni cursurile universitare, dar în scurt timp le abandonează datorită greutăţilor materiale[4]. Din cauza acestora, în anii 1947-1948 se angajase la o societate comercială pentru aprovizionarea Capitalei, iniţial ca vânzător şi apoi ca funcţionar contabil.

Eugen Luchian în trupele MAI (1950)

La finele lunii octombrie 1948, la recomandarea organizaţiei de partid de la societatea unde lucra, se înscrie la cursurile Şcolii de ofiţeri activi nr. 2 de la Măgurele. În vara anului 1950, la finalizarea cursurilor, intră în trupele MAI şi ajunge comandant la un batalion de grăniceri. Aici este recrutat de contrainformaţiile militare, ca informator, activitatea sa în această ipostază fiind apreciată în mai multe caracterizări făcute de ofiţerul de legătură.

Din februarie 1955, a intrat efectiv în rândurile Securităţii (la 17 februarie depune jurământul) fiind abandonat ca agent din cauza mutării sale din Trupele MAI. În scurt timp este încadrat într-un compartiment nou creat al Serviciului Organizare-Mobilizare din MAI, unde parcurge toate treptele ierarhice, până la şef de secţie.

Din 1958 este detaşat de la MAI la Secţia specială din Secretariatul General al Consiliului de Miniştri care se ocupa de MAI şi MFA. Aici parcurge traseul de la referent şi consultant de specialitate la cel de şef al Secţiei. Din anul 1968, pe lângă această funcţie ocupă şi poziţia de secretar al Comisiei pentru probleme de paşapoarte şi vize.

Între timp, în iunie 1967, obţine diploma de licenţă în Drept (cu media 10) a Facultăţii de Drept din Universitatea Bucureşti. Din 1973 se înscrie la doctorat, pe un subiect din domeniul dreptului internaţional privat. Susţine toate examenele şi referatele de parcurs însă nu apucă să mai susţină teza.

Între anii 1971-1974, pe lângă poziţiile amintite mai sus, ocupă şi funcţia de consilier I (cu rang de ministru adjunct) în aparatul preşedintelui Consiliului de Miniştri de atunci – Ion Gheorghe Maurer. În fişa postului avea problemele sectorului de apărare din MAp.N şi MI, ca şi producţia specială de la celelalte ministere economice. Datorită modului cum se achită de sarcinile sale, în această ultimă calitate, câştigă

[3] ACNSAS, fond Cadre, dosar nr. 42, ff. 1-5.

[4] În toamna anului 1947, deşi absolvise liceul fără examen de bacalaureat, se înscrie ca student la Facultatea de Matematici a Universităţii Bucureşti, cu asigurarea că va aduce diploma ulterior, vezi Idem, fond Documentar, dosar nr. 3447, vol. 16, f. 44.

încrederea lui Ion Gheorghe Maurer ajungând să fie considerat „om de taină" al acestuia. De altfel, acesta din urmă îi va acorda în toate evaluările făcute în acei ani, calificative foarte bune.

Aceste notări aveau în vedere şi activitatea pe care Eugen Luchian o depunea ca secretar al Comisiei de vize şi paşapoarte, el fiind *de facto* şeful aparatului de lucru al comisiei, alcătuită dintr-un secretariat şi Oficiul pentru primirea contestaţiilor şi acordarea audienţelor. Atribuţiile sale fuseseră cele de urmărire a aplicării actelor normative în materie de paşapoarte şi vize, implementarea hotărârilor Comisiei şi ordinelor conducerii MAI, controlul şi îndrumarea la birourile de paşapoarte din inspectoratele judeţene.

Eugen Luchian la apogeul carierei sale (1974)

Despre metodele sale de lucru avem şi câteva relatări cuprinse în declaraţii ale foştilor săi subordonaţi. Unul dintre ei, colonel Constantin Mazilu, acuzat de malversaţiuni financiare în operaţiunea „Peregrinii", preciza în declaraţiile sale că Eugen Luchian, în calitatea sa de şef, avea două sloganuri pe care le rostea din când în când la adresa celor din subordine: „subalternul trebuie să simtă pe grumaz călcâiul şefului" împrumutat se pare chiar de la fostul ministru Alexandru Drăghici şi al doilea, creaţie proprie, inspirat din lumea occidentală: „ţine minte că în spatele tău zeci de ofiţeri aşteaptă să-ţi ia locul"[5].

În aceste condiţii, relaţiile din cadrul comisiei erau destul de reci, caracterizate de o discreţie cu totul ieşită din comun, îndeosebi din partea şefului de colectiv. Când pleca la Paris, subordonaţii ştiau că este la Constanţa; dacă mergea la vânătoare, se ştia că e în misiune, atunci când era în concediu nu se ştia unde se află şi cât timp stă. Metoda era aşadar inspirată din cele mai conspirative tactici de conducere, neîncrederea şefului în subordonaţi fiind maximă. De altfel, după arestarea sa, în celulă, mărturisea unui informator că „cineva din ajutoarele apropiate l-a lucrat"[6].

Poziţia pe care o deţinea explică relaţiile extraordinare pe care le avea Eugen Luchian, în aparatul de partid şi în cel guvernamental. Toţi cei care veneau de la post din străinătate sau plecau în misiune externă treceau pe la el. Cei mai mulţi erau de la UM 0920 (DIE) multora făcându-le diverse servicii, el având posibilităţi în acest sens. Era în relaţii apropiate cu Nicolae Doicaru, Ion Mihai Pacepa, Gheorghe Bolânu, Gheorghe Marcu, toate personaje de frunte ale DIE[7]. Numeroase cadre din această direcţie erau dotate cu legitimaţii din partea Consiliului de Miniştri şi lucrau sub această acoperire. Nici chiar angajaţii Comisiei de vize şi paşapoarte nu deţineau astfel de legitimaţii, deşi figurau în statul de funcţiuni al guvernului.

Alături de activitatea în cadrul Comisiei, Eugen Luchian era pentru preşedintele Consiliului de Miniştri un emisar, îndeosebi pe relaţii externe speciale. Astfel de relaţii erau cele cu RFG. În ţară sau în RFG, Eugen Luchian avea dreptul de reprezentare şi

[5] Idem, fond Documentar, dosar nr. 3447, vol. 72, f. 74.
[6] Idem, fond Informativ, dosar nr. 2378, vol. 1, f. 74.
[7] Idem, fond Documentar, dosar nr. 3447, vol. 72, f. 75.

negociere în relaţii cu mari nume ale industriei sau politicii vest-germane precum Berthold Beitz, preşedinte al Consiliului de Administraţie al firmei Krupp, negociator oficial în problemele Estului sau Werner Figgen, ministrul Sănătăţii şi Problemelor Sociale din guvernul landului Rhenania de Nord-Westfalia. Pe lângă probleme de ordin economic (obţinerea de către România a unor credite cu dobândă redusă), Eugen Luchian a tratat cu Werner Figgen emigrarea unor familii de etnici germani din România[8]. În afară de aceste acţiuni guvernamentale şi de deplasările în străinătate în vederea pregătirii vizitelor preşedintelui Consiliului de Miniştri, el era nelipsit de la vânătorile organizate în cinstea celor doi musafiri din RFG, alături de Ion Gheorghe Maurer.

Poziţia de om de încredere şi de apropiat al celui mai longeviv preşedinte de Consiliu de Miniştri, din istoria recentă a României, explică de ce retragerea din politică a lui Ion Gheorghe Maurer, în 1974, a coincis cu momentul în care încep să se abată asupra generalului mai multe intemperii. În primul rând pierde poziţia de consilier I în aparatul preşedintelui Consiliului de Miniştri. Apoi constată cu oarecare surprindere că este supus unor verificări tot mai frecvente, fiind solicitat să completeze mai multe fişe autobiografice. Este solicitat de Direcţia de Cadre din MI să limpezească aspecte „neclare” din trecutul său, legate de tinereţea sa şi de rudele soţiei, unele aflate în Occident. Dar, pe lângă acestea, i se cere să explice şi modul de dobândire a mai multor bunuri.

Pierderea poziţiei importante pe care o avea la Consiliul de Miniştri conduce, între altele, la răcirea relaţiilor sale cu generalii din conducerea DIE, îndeosebi a celei cu generalul Ion Mihai Pacepa[9]. Acesta din urmă, în scrierile sale, susţine că familia Ceauşescu îl suspecta pe Eugen Luchian ca fiind ilegal al KGB în România. Un argument în acest sens este dat de verificările din anul 1977, unele din acestea fiind destinate să afle identitatea „reală” a fostului general. A fost investigată, de către o comisie din MI, modalitatea de obţinere de către Eugen Luchian a certificatului de naştere în 1950 de la Oficiul Stării Civile a unui raion din Bucureşti. Au fost, concomitent, audiate unele persoane care îi cunoşteau trecutul şi locurile unde îşi făcuse studiile[10].

Este explicabil, astfel, de ce, după o vizită în România (probabil în 1974), ministrul Werner Figgen îi transmite unui diplomat (ofiţer DIE) de la ambasada României în RFG ca „să nu-şi mai încredinţeze viaţa lui Luchian, care e în cădere, informaţie pe care o are de la cineva foarte mare şi foarte bine informat”. Probabil, această sursă nu era alta decât însuşi Ion Mihai Pacepa.

Aceste confidenţe veneau, aşa cum arătam mai sus, după ce Eugen Luchian fusese un iniţiat în relaţiile româno-vest germane, având frecvente deplasări în RFG,

---

[8] Liviu Ţăranu, *Relaţii economice româno-vest-germane şi minoritatea germană din România la începutul anilor '70* în Vasile Ciobanu, Sorin Radu (coord.), *Partide politice şi minorităţi naţionale din România în secolul XX*, vol. II, Techno Media, Sibiu, 2007, p. 254-255.

[9] C.N.S.A.S., *Ion Mihai Pacepa în dosarele Securităţii. 1978-1980*, studiu introductiv, selecţia documentelor şi indice de nume de Liviu Ţăranu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2009, p. 207.

[10] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 3447, vol. 16, f. 2.

mai ales între anii 1972-1974, când a fost chiar internat într-o clinică din landul în al cărui guvern era ministru Werner Figgen. De altfel, acesta se oferise să suporte costul total al îngrijirilor medicale, gest acceptat de Eugen Luchian pe motiv de strângere a legăturilor personale cu demnitarul vest-german.

În vara anului 1977, o comisie a CC (unii plasează înfiinţarea acesteia în 1978), porneşte o anchetă incomodă. La CC se primise o anonimă în care se sesiza că mai mulţi tovarăşi, inclusiv Eugen Luchian, din conducerea unor instituţii centrale, primeau la preţuri derizorii televizoare, frigidere, aparate video şi alte obiecte casnice procurate din Occident şi aduse, în ţară, pe căi ilegale. Înştiinţat, Nicolae Ceauşescu a dat spre verificare sesizarea unor activişti din aparatul CC care au stabilit că faptele se confirmă[11]. Ancheta a fost condusă de generalul Constantin Olteanu, adjunct al Secţiei militare a CC. Acesta a cerut numeroase detalii din dosarul de cadre al generalului Eugen Luchian. Finalul anchetei a speriat multă lume din conducerea DIE şi din guvern, dar nu şi pe Eugen Luchian.

Ceea ce avea să-l sperie era însă un episod mult mai amplu prin consecințe – defecţiunea unuia din foştii săi apropiaţii, Ion Mihai Pacepa. „Ce i-a trebuit nemernicului, avea tot ce dorea!" ar fi spus, la aflarea veştii, Eugen Luchian soției sale.

Evenimentul, după cum se ştie, a stârnit un adevărat cutremur în structurile centrale ale statului, DIE, MI, Ministerul de Externe şi Ministerul Comerţului Exterior fiind cele mai afectate, acestea cunoscând totodată serioase restructurări de personal. Fuga lui Ion Mihai Pacepa era, fără îndoială, nu numai o lovitură dată cuplului prezidenţial, dar şi personalului care lucrase în DIE, cu influenţă asupra carierei dar şi a existenţei particulare a acestora[12].

Pentru a cerceta condiţiile în care s-a produs actul „trădării" fostului secretar de stat la Interne, la mijlocul lunii august 1978, a fost creată o comisie alcătuită din generalii Iulian Vlad şi Emil Macri şi doi colonei – Vasile Gheorghe şi Ion Moţ. Această comisie şi-a desfăşurat activitatea până în primăvara anului 1980, audiind peste 500 de ofiţeri de securitate, care, prin activitatea lor, au avut tangenţă sau au activat în spionajul extern românesc între 1956-1978. În cele peste 2.500 de rapoarte, numărând mai bine de 10.000 de pagini, sunt prezentate, în amănunt, o serie de operaţiuni ale Securităţii, executate cu sau fără aprobarea organelor de partid.

Timp de cca două luni, toţi generalii din conducerea DIE au încărcat sute de file cu propriile declaraţii. Din analiza acestora comisia de anchetă încerca să ofere un răspuns la o întrebare care era pe buzele tuturor, inclusiv ale familiei Ceauşescu: „Cum a fost posibil ca Pacepa să trădeze?"[13].

În încercarea de a răspunde la această întrebare dar şi ca urmare a furiei declanşate la vârful puterii, numeroase cadre, ofiţeri superiori, au fost trecute în rezervă cu suspiciunea de fi cunoscuţi şi demascaţi de Pacepa. Cei mai mulţi au trăit cu

[11] Ionel Gal, *Rațiune și represiune în Ministerul de Interne. 1965-1989*, vol. I, Iaşi, Editura Do-minoR, 2001, p. 165.

[12] O lucrare memorialistică, de bună calitate, privind defectorii celebri din spionajul românesc, dedicată parțial acestui personaj - Ion Mihai Pacepa, este cea semnată de col. Traian Stambert, *Escală pe strada „cârtițelor"*, Editura Paco, fără loc, f. a. (probabil 2004), pp. 15-48.

[13] Neagu Cosma, *Cum a fost posibil? Cârtița Pacepa*, Editura Paco, Bucureşti, f.a., pp. 135-139.

neîncrederea foştilor colegi, la care s-a adăugat urmărirea lor informativă. Partea cea mai dramatică a fost însă teama ce s-a instalat în aparatul Securităţii, fenomen ce s-a extins şi în aparatul de partid.

Chiar şi în aceste condiţii, nimeni nu-şi închipuia, şi cu atât mai puţin Eugen Luchian, că el va plăti cel mai scump prietenia cu cel mai important defector din istoria serviciilor secrete româneşti. La 29 august 1978 (aşadar la o lună de la defecţiunea amintită), este eliberat din funcţia de secretar al Comisiei de paşapoarte şi de vize, iar la începutul lunii septembrie este arestat şi supus numeroaselor interogatorii ale comisiei de anchetă în cazul Ion Mihai Pacepa[14]. Fusese în relaţii apropiate cu acesta din urmă, fiind alături la chefuri, excursii, partide de vânătoare, deplasări în străinătate, răsplătindu-se reciproc cu diverse avantaje şi cadouri. Îl cunoscuse pe fostul adjunct al şefului DIE, în anul 1968, în cadrul relaţiilor de serviciu. Fiind şef de secţie la Consiliul de Miniştri, i se ceruse de către şeful CSS, Ion Stănescu, să sprijine pe şefii DIE în elaborarea şi definitivarea tuturor decretelor, hotărârilor şi instrucţiunilor care reglementau activitatea spionajului românesc. De aici interesul major al celor din DIE pentru cultivarea celui mai apropiat colaborator al lui Ion Gheorghe Maurer: spionajul românesc nu avea nici o bază legală până la acel moment. Până atunci DIE funcţionase doar pe baza de ordine şi instrucţiuni ale ministrului Afacerilor Interne. Fără zăbavă, Eugen Luchian a pregătit decretele de organizare şi funcţionare, nomenclatoarele de funcţii şi salarizare, instrucţiunile cu privire la organizarea şi funcţionarea Cifrului de Stat, normele de conspirare a unităţilor acoperite etc. În acest efort l-a avut mereu alături pe Ion Mihai Pacepa.

Eugen Luchian la o discuţie cu şefii DIE (1976) – în centru Nicolae Doicaru, iar în plan apropiat Ion Mihai Pacepa

Cu toate acestea, începând din aprilie 1974, când a fost eliberat din funcţia de consilier în aparatul Consiliului de Miniştri (odată cu pensionarea lui Ion Gheorghe Maurer), şi apoi după desfiinţarea Secţiei pentru problemele MFA şi MAI, relaţiile cu

[14] În lunile august şi septembrie au loc mai multe percheziţii la domiciliu şi la biroul lui Eugen Luchian. La percheziţia din 18 august 1978, la domiciliul său, sunt identificate şi ridicate armele (şase arme de vânătoare şi muniţia aferentă, toate înscrise la Miliţie) şi documentele cu caracter secret. Ultimele se refereau la persoane ce prezentaseră interes operativ, de-a lungul timpului, pentru DIE, apoi cele referitoare la „acţiuni speciale, preluare de bunuri" (între anii 1970-1973), dar şi note în legătură cu personalităţi occidentale pe care Eugen Luchian le cunoscuse: Berthold Beitz, Alfred Fischler, Elli Rothschild, Erwin Wickers, Werner Figgen etc. vezi ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 36, vol. 1, ff. 2-12.

Ion Mihai Pacepa s-au răcit considerabil. Singurele contacte, pe linie profesională, între cei doi generali, au rămas cele privitoare la urgentarea plecării definitive din țară a unor persoane, la intervenția unor congresmani americani. Subiectul era legat de acordarea sau menținerea clauzei națiunii celei mai favorizate din partea administrației SUA[15].

Eugen Luchian alături de mai mulți generali din conducerea DIE, la o ședință de …popice

Părerea lui Eugen Luchian despre Ion Mihai Pacepa, fusese, din start, departe de a fi una pozitivă. Cel puțin așa declara în fața comisiei de anchetă: „Încă de la începutul contactelor pe care le-am avut cu acest individ am putut să-mi fac impresia că este mincinos, meschin și predispus de a prezenta lucrurile într-o manieră exagerată doar cu scopul de a-și crea el un titlu de glorie”[16]. După cum spunea Eugen Luchian, încă din 1970, ar fi avut o discuție cu generalul Nicolae Doicaru (pe care-l respecta!) în care îi recomanda acestuia: „Fiți atent la Pacepa, este un meschin și mincinos, dornic de a parveni prin orice mijloace, are trăsături de caracter incompatibile cu activitatea organului din care face parte”. La toate acestea, șeful DIE, ar fi răspuns: „Știu, îl cunosc ce apucături are, îl mai trosnesc din când în când și îl pun din nou în banca lui”[17].

De altfel, principala trăsătură negativă a defectorului pe care Eugen Luchian a tot repetat-o în fața comisiei de anchetă, era „dorința meschină de a parveni cât mai ușor prin obținerea de funcții cât mai înalte”. De aici și răceala care s-ar fi instalat între cei doi, chiar înainte de iulie 1978[18].

---

[15] Mircea Răceanu, *Istoria clauzei națiunii celei mai favorizate în relațiile româno-americane*, Institutul Național pentru Memoria Exilului, București, 2009, p. 146.

[16] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 3447, vol. 16, f. 77.

[17] *Ibidem*, f. 78.

[18] Din corespondența lui Eugen Luchian cu Ion Mihai Pacepa (de după 1990), reiese că primul ar fi autorul unei cărți de memorii (încă nepublicată, după știința noastră), în care sunt prezentate aspecte legate și de momentul defecțiunii celui din urmă. Cei doi generali au fost în relații foarte apropiate, chiar de familie, Eugen Luchian fiind prezentat pozitiv în *Orizonturi roșii*: „La mijlocul lui iulie 1978 am fost chemat [Ion Mihai Pacepa] la Ceaușescu. Când am intrat în birou, el asculta o bandă de magnetofon împreună cu Elena și Postelnicu. Luchian e ofițer ilegal KGB, mi-a spus Ceaușescu. Postelnicu l-a înregistrat vorbind rusește cu nevastă-sa. Pune-l din nou, Postelnicu. Am deslușit cu greu câteva cuvinte rusești rostite de un bărbat și o femeie. E vocea lui Luchian? m-a întrebat Ceaușescu. Nu cred, i-am răspuns. Înregistrarea este execrabilă și seamănă cu o înscenare. Postelnicu a sărit ca mușcat de fund: E vocea lui Luchian. Și el, și nevastă-sa sunt ofițeri KGB legendați. S-au născut în Tighina și au fost infiltrați apoi în România ca un cuplu de ofițeri ilegali. Atunci, Ceaușescu nu a aprobat referatul cu propuneri de arestare prezentat de Postelnicu. Ține ochii pe ei, i-a ordonat. La 22 iulie, Ceaușescu m-a trimis la Bonn cu un mesaj

Comisia de anchetă nu s-a lăsat însă impresionată nici de aceste caracterizări şi nici de *mea culpa* pe care şi-a făcut-o Eugen Luchian în declaraţiile sale. Cerea să fie iertat în virtutea faptului că, aprecia el, activase aproape 30 de ani în slujba MI, fără nici o abatere.

Directiva comandantului suprem era, însă, foarte clară: cineva trebuia să plătească mai scump decât ceilalţi şi cel vizat era chiar Eugen Luchian. Iar motive existau din plin.

secret către cancelarul vest-german Helmut Schmidt şi acolo am cerut azil politic în SUA. Câteva săptămâni mai târziu, presa occidentală informa că numeroşi generali români fuseseră arestaţi. Eugen Luchian era printre ei. Ulterior am aflat că a fost condamnat la opt ani închisoare, pentru că a deţinut ilegal documente secrete la domiciliu. Ceauşescu, evident, a continuat să nu creadă gogoaşa lui Postelnicu şi a recurs la metoda lui favorită: a ordonat Securităţii să ascundă în locuinţa indezirabilului documente secrete şi să le găsească".

În ziarul „Jurnalul Naţional" din 26 septembrie 2007, jurnalistul Andrei Bădin publică ultima scrisoare adresată de Ion Mihai Pacepa „prietenului" său Eugen Luchian. Unele fragmente sunt destul de interesante, motiv pentru care le prezentăm pe larg: „Dragă Eugen, Mulţumesc călduros pentru poze. Am discutat de multe ori cu Dana despre tablou. Şi despre tine. Eşti, de fapt, singurul fost prieten despre care vorbim. Recent ne-am amintit de iarna când am fost împreună la munte, ne-am împotmolit, şi tu împreună cu Silvia aţi intrat în zăpadă până la brâu împingându-mi maşina. Îţi mai aduci aminte? Am găsit în zăpadă o veveriţă moartă, Dana a făcut o criză, şi a doua zi i-ai adus o veveriţă vie de la un ocol silvic. Nu ţi-a uitat, şi nu-ţi va uita omenia. După cum nu va uita nici veveriţa ce şi-a făcut cuib în buzunarul paltonului ei. Am aflat de la prietenul comun, Andrei Bădin, că te-ai lăsat de fumat. Îmi pare enorm de bine. M-am lăsat şi eu în 1980, dar continui să mă tem că atâţia ani în care am pufăit aproape nonstop, ca şi tine, nu mă vor ierta. Nu o să mă las însă bătut. Şi tu ai trecut prin multe în viaţă şi ai să învingi din nou. Sunt extrem de bucuros că ai scris o carte. Viaţa ta cuprinde o parte importantă a istoriei României, pe care numai tu o poţi scrie. Te-ai bucurat de încrederea unui titan politic şi ai avut fericirea de a-i fi sfetnic apropiat. Maurer ţi-a pus în mână balanţa cu care voia să cântărească atunci puterea şi te-a propulsat în fruntea unui mecanism cu care credea că poate să menţină echidistanţă politică faţă de lege. Aşa ai ajuns în epicentrul cutremurelor generate de confruntarea dintre megalomania politică a lui Ceauşescu şi dorinţa lui Maurer de a da o faţadă de legalitate comunismului român. Şi aşa ai devenit, din păcate, o altă victimă a principiului universal formulat atât de superb de Lordul Acton: puterea tinde să corupă; puterea absolută corupe absolut. Ai suferit enorm, dar sunt convins că vei avea o carte care va face istorie. O aştept cu nerăbdare. Aşa cum ţi-am mai scris, pentru mine ai fost un erou: ai simbolizat curajul lui Maurer, fără a avea armura politică ce l-a apărat pe el. În iulie 1978, când am primit azil politic, ştiam că Elena şi Postelnicu îţi voiau scalpul – am scris despre asta în *Orizonturi Roşii*... Am construit *Orizonturi Roşii* în jurul lui Ceauşescu – nu al comunismului – deoarece am vrut să distrug prestigiul de care tiranul se bucura în SUA. Am vrut, de asemenea, să-mi salvez fata – şi apoi pe tine. De aceea am dedicat cartea Danei şi te-am făcut singurul ei erou pozitiv. La început am descris în *Orizonturi Roşii* (care iniţial a avut peste 1.200 de pagini) teroarea la care era supusă zilnic Dana şi rezistenţa lui Maurer şi a ta faţă de ereziile lui Ceauşescu.[…] Ulterior, Frank s-a ocupat de cazul Luchian şi mi-a spus că ai fost reabilitat politic şi material. […] Cu calde amintiri, Mihai". Vezi www.badin.ro consultat la 26 septembrie 2007 şi „Jurnalul Naţional", 25 septembrie 2007 (precizăm că nici până acum cea de a doua carte menţionată de generalul Ion Mihai Pacepa nu este încă publicată).

Deşi nu lucrase în DIE, Eugen Luchian comunicase conducerii DIE multe din temele pe care le abordase, la cererea lui Ion Gheorghe Maurer, în discuţii cu demnitari occidentali. I se imputa faptul că profitând de funcţia şi relaţiile sale, sprijinit de Ion Mihai Pacepa, făcuse multe deplasări în Occident, în interes de serviciu dar şi turistic. În SUA, cu prilejul unei deplasări, a rămas peste cinci luni, fără a finaliza acţiunea pentru care fusese trimis. I se reproşa spitalizarea din RFG făcută pe banii demnitarului vest-german, Werner Figgen, care la vremea respectivă fusese totuşi aprobată de conducerea Secretariatul CC[19]. În fine, cel mai insistent era amintit faptul că îşi achiziţionase din străinătate numeroase bunuri, sumele cu care plătise, în valută, fiind obţinute prin delapidare. Era apoi posesorul unui automobil Mercedes, care fusese reparat cu piese cumpărate din RFG, pe valută din conturile Consiliului de Miniştri[20].

Toate acestea erau, de fapt, motivele pentru care, în a doua parte a lunii septembrie, vin loviturile majore pe care i le rezervase soarta: trimiterea în justiție, procesul şi decretul prezidenţial nr. 243/18.09. 1978 prin care i se retrage gradul de general-maior şi este trecut în rezervă cu gradul de soldat.

Când se pronunţă sentinţa în procesul său află că e condamnat pe motive aproape incredibile pentru el: deţinerea fără autorizaţie a unui pistolet primit de la o unitate desfiinţată în 1955; deţinere (la domiciliu şi la birou) de documente secrete referitoare la perioada 1970-1977, care trebuiau distruse de atunci; şi deţinere de muniţie de vânătoare peste cantitatea permisă de lege. Condamnarea consta în opt ani de închisoare, pierderea unor drepturi civile şi militare, dar şi confiscarea averii sale (între altele o vilă la Pucioasa, jud. Dâmboviţa, terminată chiar în august 1978)[21].

Cât priveşte capetele de acuzare, Eugen Luchian era convins că sunt o înscenare. Ştia cum se făceau lucrurile atunci când se dorea îndepărtarea sau pedepsirea cuiva. De altfel, în discuţiile cu avocatul său, el explica: „Mi s-au furat copii după documente elaborate pentru a aduce la îndeplinire ordinele Comandantului Suprem, iar după 4 ani de la emiterea lor sunt acuzat că am deţinut secrete în afara atribuţiunilor de serviciu”. Susţinea că fusese condamnat abuziv de o justiţie „prostituată” condusă de un ministru „lingău”. Aceasta deoarece, afirma el către avocatul său, documentele în discuţie (cele găsite la domiciliu, dar şi la biroul său) au fost întocmite de el şi chiar dacă nu le-ar fi păstrat acasă, le-ar fi putut reconstitui foarte uşor din memorie.

Faptul că toate capetele de acuzare din sentinţă serveau drept paravan pentru alte fapte reale, ne-o confirmă un raport al comisiei de anchetă în cazul Ion Mihai Pacepa. Aici, generalul maior Emil Macri şi colonel Vasile Gheorghe menţionau că, din toate faptele ce se reţineau în contul generalului Eugen Luchian, *puteau* constitui temei pentru punere sub anchetă penală doar două: deţinere ilegală de armament, faptă care era pedepsită cu închisoarea de la 2 la 7 ani şi delapidare (însuşirea sumei de 7500 DW) pedepsită cu închisoare de la 6 luni la 5 ani şi confiscarea parţială a averii. Însă ultimul cap de acuzare, recunoşteau cei doi ofiţeri superiori, ar fi creat complicaţii. Aceasta

[19] Internarea a durat 17 zile pentru tratarea unei discopatii lombare, la o clinică de specialitate din oraşul vest-german Hamm, oraşul natal şi de domiciliu al ministrului Werner Figgen care fusese anterior primar al oraşului (vezi ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 3447, vol. 16, f. 70).
[20] *Ibidem*, f. 31-32.
[21] Idem, fond Informativ, dosar nr. 2378, vol. 1, f. 74.

pentru că ar fi deconspirat întreaga acţiune „Peregrinii", dar şi restul acţiunilor de obţinere de valută în schimbul eliberării de paşapoarte ceea ce ar fi adus prejudicii majore regimului atât pe plan intern cât şi extern[22]. În plus, şi deloc de ignorat, cercetarea acestor acţiuni ar fi însemnat tragerea la răspundere şi a celorlalţi colegi ai generalului, participanţi la respectivele misiuni. Ori toţi aceştia, sau cei mai mulţi dintre ei, erau deja trecuţi în rezervă cu toate drepturile cuvenite.

În consecinţă, amintita comisie propunea sesizarea Procuraturii Militare Bucureşti, competentă cu cercetarea cazului, în vederea începerii urmăririi penale, definitivarea cercetărilor şi sesizarea Tribunalului Suprem pentru judecarea lui Eugen Luchian *numai* pentru infracţiunea de deţinere ilegală de armament.

Era însă prea puţin pentru conducerea de partid. Trebuia găsit ceva mai consistent şi astfel a apărut acuzaţia de deţinere de documente secrete. Cum şi de unde a pornit indicaţia în acest sens, nu o aflăm însă din documentele consultate de noi. Putem doar bănui că în spatele acestei noi acuzaţii era Nicolae Ceauşescu, aşa cum dealtfel Eugen Luchian declara unui jurnalist în 2006[23].

---

[22] Prin ordin al preşedintelui Consiliului Securităţii Statului, Ion Stănescu, în iunie 1970, a fost declanşată de către Securitate operaţiunea cu nume de cod „Peregrinii". În respectivul ordin, scopul acestei acţiuni era limpede precizat: „A se aduce în ţară fonduri valutare şi bunuri mobile – în special automobile – de la rudele unor cetăţeni care solicitau să plece definitiv din România". Cei vizaţi erau, în principal, cetăţenii români de origine germană sau ebraică. Procedeul era foarte simplu: în schimbul eliberării paşapoartelor, cu viză de ieşire din ţară, cei interesaţi trebuia să facă, de obicei, o donaţie, în valută, statului român prin reprezentanţii săi (ofiţeri de securitate). Erau acceptate şi alte formule de plată: case în Bucureşti sau în oraşe importante din ţară, sume importante în lei sau obiecte de valoare.

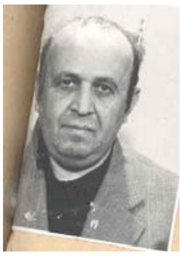
Pentru depistarea celor care aveau posibilitatea de a plăti şi care solicitaseră plecarea din ţară, nu puţini la număr, Securitatea putea utiliza toate „mijloacele muncii de securitate", inclusiv contactarea celor în cauză de către ofiţerii Securităţii, în mod acoperit, sub diverse identităţi.

Coordonarea acţiunii a revenit generalului Gheorghe Bolânu din cadrul Direcţiei de Informaţii Externe şi generalului Eugen Luchian, ca reprezentant al Secţiei speciale pentru problemele Ministerului de Interne şi Ministerului Apărării Naţionale din subordinea Preşedinţiei Consiliului de Miniştri. Alături de aceştia au mai fost cooptaţi ofiţeri de la Comisia guvernamentală de paşapoarte şi vize.

Bilanţul operaţiunii, pentru cei trei ani cât s-a derulat, a fost conform declaraţiilor generalului Eugen Luchian, de circa şase milioane de dolari venit net la bugetul statului, sumă importantă la acea vreme. Prejudiciile aduse imaginii României în plan extern, deşi nu au fost cuantificate niciodată, probabil, au depăşit cu mult beneficiul prezentat mai sus. Comisioanele încasate de securişti, după aprecierile lui Mihai Pelin, cel care s-a ocupat de evoluţia spionajul românesc în această perioadă, au depăşit suma intrată în contul statului.

Probabil că, dincolo de ecourile nefavorabile apărute în presa internaţională, ilegalităţile comise în această operaţiune au contribuit, în bună măsură, la ordinul de închidere a acestei acţiuni, la mijlocul lunii decembrie 1973. Vezi Liviu Ţăranu, *Afacerea Peregrinii*, în Constantin Moşincat, Dan Poinar (coords.), *Pietre de hotar*, vol. 6, Editura Tipo MC, Oradea, 2007, pp. 221-229.

[23] „Jurnalul Naţional", 25 septembrie 2007 (articolul semnat de Andrei Bădin, *Cenuşa istoriei - Pacepa i-a scris prietenului drag*).

Fotografia lui Eugen Luchian din dosarul penal (1980)

Pentru că nu era oricine, ştia multe, iar comentariile sale puteau fi incomode, în toată perioada detenţiei a fost urmărit de Securitate. A fost încadrat cu 2 informatori la Penitenciarul Bucureşti, iar după mutarea sa la Aiud i s-a introdus un alt informator în celulă, ambele locaţii în care era încarcerat având instalate mijloace TO.

Pe baza acestor surse de informare, în dosarele de urmărire este menţionat că, cel puţin în prima parte a detenţiei, Eugen Luchian a încercat să-şi convingă colegii de celulă că nu ar fi vinovat şi că, în realitate, condamnarea sa ar fi pentru faptele altora.

La începutul lunii ianuarie 1980, în urma solicitărilor sale insistente, este primit la raport de către Iulian Vlad, şeful DSS. Nu cunoaştem care a fost tema discuţiilor, ceea ce se ştie însă e că, la revenirea în celulă, Eugen Luchian dădea semne de agitaţie şi nervozitate. În trecere, pe lângă un coleg de detenţie, a şoptit neconvingător „cred că scap", fără alte precizări[24]. Vor trece însă alţi doi ani până când fostul general va fi eliberat din detenţie.

Dacă, în primii ani, interesul Securităţii pentru atitudinile şi remarcile acestuia era manifest, din 1983 se face chiar o propunere de renunţare la urmărirea sa pe motiv că „nu mai prezintă interes".

Este eliberat în prima zi de Crăciun a anului 1982[25]. Doi ani mai târziu este pensionat, din cauze medicale. Imediat după revoluţia din decembrie 1989, Eugen Luchian solicită revizuirea sentinţei din 1979, însă prin decizia nr. 57/11 iunie 1990 Curtea Supremă îi respinge cererea. Motivul este menţionat concis: „Recursul extraordinar nu este întemeiat. Este posibil ca din dispoziţia lui Ceauşescu Nicolae să se fi declanşat urmărirea penală împotriva inculpatului Eugen Luchian [...]. Aceasta nu justifică însă concluzia că trimiterea în judecată şi condamnarea sa constituie o «înscenare»". Decizia Curţii sublinia faptul că probele certe pe baza cărora s-a dat sentinţa din 1979 rămâneau valabile. Între acestea erau chiar recunoaşterile inculpatului cum că a deţinut documente al căror conţinut era secret de stat, că a efectuat operaţiuni cu mijloace de plată străine (interzise prin lege în acel moment) dar şi faptul că a deţinut o armă militară şi muniţie fără autorizaţie[26].

Fără a se resemna, Eugen Luchian începe o adevărată ofensivă pentru recunoaşterea calităţii sale de deţinut politic (cu drepturile aferente) şi chiar a celei de dizident. Revine cu mai multe cereri de revizuire a sentinţei din 1979 adresate Procurorului General. Cu toate acestea, prin Decizia nr. 7/27 ianuarie 1992, Curtea Supremă de Justiţie respinge recursul formulat de Eugen Luchian, socotind sentinţa amintită ca fiind „legală şi temeinică"[27]. Departe de a se descuraja, şi tocmai pentru că ştia bine resorturile intime ale sistemului judiciar, fostul general a căutat să obţină totuşi o reabilitare a sa, alături de recunoaşterea statutului său de dizident.

---

[24] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 2378, vol. 1, f. 18.
[25] Idem, fond Penal, dosar nr. 36, vol. 14, f. 60.
[26] *Ibidem*, vol. 13, f. 49.
[27] *Ibidem*, vol. 15, f. 13.

A fost, după înfiinţarea Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, printre primii care a cerut să-şi poată vedea propriul dosar. În anul 2003 şi-a văzut dosarul de la Securitate, la sala de studiu de la CNSAS. Dar nu a mai apucat să vadă şi volumele din dosarul anchetei fugii lui Ion Mihai Pacepa, unde se află grosul declaraţiilor sale, dar şi documente referitoare la acţiunile sale mai puţin legale[28]. S-a stins din viaţă în septembrie 2007, fără a reuşi să-şi publice memoriile la care se pare că lucrase în ultimii ani de viaţă.

O biografie atât de bogată în răsturnări de situaţie merită, credem, nu doar o evocare a personajului ci şi o reflecţie asupra cauzelor afirmării şi decăderii lui. Basarabean prin locul naşterii, Eugen Luchian a avut o viaţă complicată încă din copilăria sa, marcată de două conflicte globale: la început de un război mondial şi apoi de Războiul Rece. În ambele, originea sa, dar şi anii de început ai carierei militare, erau de natură să creeze suspiciuni autorităţilor din ambele părţi ale Prutului. De altfel, în momentul în care a fost socotit indezirabil tocmai aceste secvenţe, oarecum neclare, prin lipsa unor martori dar şi a unor documente, au fost cercetate în amănunt şi notate în dosarul de cadre al generalului.

A urmat apoi o ascensiune rapidă în aparatul de lucru al guvernului comunist, tocmai în epoca înnoirii cadrelor în toate structurile de stat, dar şi al dezgheţului politic intern şi extern. A avut şansa de a se afla în apropierea şefului guvernului, Ion Gheorghe Maurer, devenind omul de încredere al acestuia. Fiindu-i model de viaţă dar şi de educaţie, Eugen Luchian a căutat să obţină o diplomă în Drept, înscriindu-se apoi şi la doctorat. Era, în timpul frecventelor escapade la vânătoare ale lui Ion Gheorghe Maurer, atât în postura de organizator, cât şi în cea de vânător apreciat. Atât timp cât şeful său a fost între puternicii zilei, pentru o îndelungată perioadă, Eugen Luchian s-a bucurat nu doar de protecţie, ci şi de onoruri sau recunoaşteri oficiale, având misiuni de stat pe măsură. Era căutat, curtat şi ascultat. Acestea toate reies din declaraţiile colegilor săi şi ale subordonaţilor.

Îndeosebi anii 1968-1977 constituie, din punct de vedere al demnităţilor deţinute, perioada cea mai fastă din viaţa celui care, încă din august 1974, avea gradul de general-maior. Poziţia pe linie de guvern, apropierea de Ion Gheorghe Maurer, relaţia strânsă cu cei doi şefi ai spionajului românesc, Nicolae Doicaru şi Ion Mihai Pacepa, i-au conferit nenumărate avantaje. Pe lângă cele materiale şi cele care ţineau de avansul rapid în carieră, libertatea de circulaţie în străinătate era un alt câştig important pentru el şi familia sa. În această perioadă, pe lângă numeroasele vizite în Occident, de lucru sau în concediu, a avut posibilitatea să-şi trateze într-o clinică din RFG o mai veche suferinţă.

Dar nimic nu durează la nesfârşit. Epoca de dezgheţ din plan intern se apropia de sfârşit, Ion Gheorghe Maurer a ieşit la pensie, aparatul de lucru al guvernului a fost restructurat, iar o parte din posturi desfiinţate. În plus, lui Eugen Luchian îi sunt cerute unele lucruri, cu care începe să nu fie de acord. Iată unul din ele menţionat într-un memoriu adresat de Eugen Luchian, în 1990, Procurorului General: „La începutul lunii aprilie 1977, mi s-a cerut de către Manea Mănescu să prezint de urgenţă propuneri de

[28] Acest dosar (fond Documentar, dosar nr. 3447, cu 98 de volume) a intrat în custodia CNSAS în vara anului 2006.

reducere a consumului de carburanţi în sectorul de apărare cu 50%, fără consultarea ministerelor în cauză, lucru pe care l-am refuzat, invocând faptul că nu-mi pot asuma răspunderea blocării procesului de instruire a trupelor. Manea Mănescu l-a informat pe dictator că sabotez măsurile indicate de acesta din urmă pentru realizarea de așa zise economii și că el refuză să mai colaboreze cu subsemnatul, cât şi cu întreg personalul militar ce încadra secţia respectivă […]".

Acest act de indisciplină l-ar fi iritat pe Nicolae Ceaușescu într-atât încât a ordonat conducerii Ministerului de Interne (de unde fusese detaşat Eugen Luchian) ca generalul să fie adus „la scândură". „Neascultarea" lui venea deja pe fondul unei antipatii generale din partea noilor veniţi în guvern, faţă de toţi cei care fuseseră colaboratorii lui Ion Gheorghe Maurer. Adversitatea dintre cele două tabere avea la bază şi o oarecare superioritate afișată de cei care, rodaţi în treburile de partid şi de stat, aveau parte de „gloria" vremurilor în care Ion Gheorghe Maurer prezida şedinţele Consiliului de Miniștri. În acest context, actul de opoziție al generalului Luchian nu a făcut decât să aprindă fitilul care a pus capăt carierei sale. Amploarea exploziei depindea doar de împrejurări. Iar acestea i-au fost total potrivnice, când a apărut defecţiunea generalului Ion Mihai Pacepa. Ancheta discretă efectuată până atunci s-a transformat în scurt timp în anchetă judiciară şi apoi în degradare militară şi închisoare.

Privind atent la destinul generalului şi luând în considerare cele de mai sus, un semn de întrebare rămâne totuşi – care din cele două situaţii au cântărit mai mult la finalul abrupt al carierei sale: actul de insubordonare faţă de şeful guvernului sau apropierea de Ion Mihai Pacepa. Primul este evocat doar de către Eugen Luchian, neregăsindu-se, cum era de aşteptat, în documente, în timp ce a doua este documentată din belşug cu ceea ce oferă arhivele Securităţii.

În ceea ce ne priveşte, credem totuşi că păcatul de neiertat al generalului nu a constat neapărat în insubordonarea sa ori în amiciţia cu Ion Mihai Pacepa. Fuseseră destui cei care, deși aflați în ambele ipostaze, au fost trecuţi în rezervă cu toate drepturile cuvenite sau alţii care nu numai că au fost menţinuţi în funcţii dar chiar au avansat. E cazul ministrului de Externe, Ștefan Andrei, sau al vice-prim ministrului Gh. Oprea, ambii la fel de apropiaţi de Ion Mihai Pacepa.

Probabil că ceea ce Nicolae Ceauşescu nu mai agrea era faptul de avea în preajmă pe unul din cei mai importanţi colaboratori ai lui Ion Gheorghe Maurer. Este consacrat deja faptul că în ultimii ani relaţia dintre cei doi se răcise constant până la nivel de îngheţ. De aici și „divorțul" politic dintre ei, de aici şi dorinţa lui Nicolae Ceauşescu de a scăpa de unii colaboratori „încăpăţânaţi" ai fostului şef de guvern.

Căderea lui Eugen Luchian a venit pe acest fond, iar celelalte cauze nu au făcut decât să-i accelereze coborârea. Probabil că publicarea memoriilor sale ar fi adus mai multă lumină în această chestiune, însă până atunci, documentele aflate în arhiva CNSAS rămân referinţa principală în formarea unei imagini veridice asupra destinului generalului. El rămâne, aşa cum am văzut, legat de fapte, evenimente şi personaje importante din epocă, pe care dacă vrem să le înţelegem, trebuie să le privim în toată complexitatea lor.

Anexa

Ministerul de Interne
Departamentul Securităţii Statului
Direcţia cercetări penale — Strict Secret
Nr. C/1024 din 28 nov. 1978 — Ex. unic

Aprob
Ministru secretar de stat
Tudor Postelnicu

Rog aprobaţi:
Adjunct al ministrului
Romus Dima
30.11.78

Raport
Privind verificările întreprinse în legătură cu acţiunea „Peregrinii"

Începând din luna iunie 1970 conform ordinului preşedintelui Consiliului Securităţii Statului din acea perioadă, Ion Stănescu, pe linia UM 0920, a început acţiunea „Peregrinii", care a fost condusă de general-maior Luchian Eugen şi general maior Bolânu Gheorghe[29].

Scopul urmărit prin această acţiune a fost de a se aduce în ţară fonduri valutare şi bunuri mobile – în special autoturisme – de la rudele unor cetăţeni care au solicitat să plece definitiv din RS România[30].

Pentru îndeplinirea sarcinilor ce decurgeau din această acţiune au fost antrenaţi următorii ofiţeri: colonel Mazilu Constantin, în prezent în rezervă, lt. colonel Dumitru Virgil şi maiorul Cartiş Gheorghe din cadrul Comisiei pentru probleme de paşapoarte şi vize de pe lângă Consiliul de Miniştri, precum şi col. Sandu Florea, col. Gudină Tudor, col. Găman Pompiliu, lt. colonel Florea George şi lt. colonel Brescan Ion, toţi din sectorul „L.C." al UM 0920. În vederea depistării persoanelor cu posibilităţi de plată s-au folosit pe lângă alte mijloace ale muncii de securitate, surse interne şi externe, cu relaţii în rândul unor cetăţeni care solicitau emigrarea.

Persoanele în cauză au fost contactate în mod acoperit, de regulă, ofiţerii se prezentau ca fiind funcţionari în administraţia de stat sau în Colegiul de avocaţi. După ce se stabilea cuantumul sumei ce urma s-o „doneze" persoana care solicita plecarea

[29] Într-un interviu, în anul 2006, Eugen Luchian preciza care a fost rolul său în afacerea „Peregrinii": „Eu aveam obligaţia ca, la cererea DIE, să supun aprobării Comisiei guvernamentale de vize şi paşapoarte acele persoane care făceau obiectul acţiunii «Peregrinii». Această comisie era singurul organ îndrituit la acea vreme să aprobe plecarea definitivă din ţară a unor cetăţeni români" (vezi „Jurnalul Naţional", 25 septembrie 2007, articolul semnat de Andrei Bădin, *Cenuşa istoriei - Pacepa i-a scris prietenului drag*).

[30] După arestarea sa generalul Eugen Luchian a declarat la anchetă ca în urma operaţiunii „Peregrinii" au fost încasate ca venit net pentru statul român circa şase milioane de dolari depuşi la Banca Română de Comerţ Exterior.

definitivă, se întocmea un referat în care se menţiona suma în valută convenită, şi se propunea aprobarea emigrării, referat ce era aprobat de Preşedintele Consiliului Securităţii Statului, Ion Stănescu sau de adjuncţii acestuia (Grigore Răduică şi Constantin Stoica).

După aprobarea acestor referate, membrii Comisiei Guvernamentale de Vize şi Paşapoarte erau puşi în temă, ca să aprobe plecarea definitivă a persoanelor în cauză.

Sumele în valută erau primite pe bază de chitanţă unicat semnată de cel care a predat-o precum şi de ofiţerul care tratase problema, uneori fiind însoţit şi de o altă persoană (ofiţer sau sursă internă).

În cadrul acestei acţiuni s-au adus în ţară devize străine de ordinul milioanelor, precum şi un număr apreciabil de autoturisme.

De asemenea, au fost donate statului de către unele persoane ce au emigrat, imobilele proprietate personală, care ulterior au fost făcute case conspirative ale UM 0920.

La 14 decembrie 1973, prin nota-raport nr. PK/001598, s-a ordonat de către Ministerul de Interne închiderea acţiunii „Peregrinii" ca urmare a unor ecouri nefavorabile în presa internaţională.

Cu toate acestea unele cadre de conducere de la UM 0920, încălcând ordinul mai sus-menţionat, au continuat să pretindă şi să primească sume în valută şi bunuri, uzând de sursele şi mijloacele folosite în acţiunea „Peregrinii".

Astfel colonelul Sandu Florea, şeful sectorului „LC" din ordinul trădătorului Pacepa Mihai, în anul 1977, a contactat sursa externă „Ulise" (Kohn Karl din RFG) de la care a solicitat şi primit suma de 200 000 DMW în schimbul căreia s-a obligat să faciliteze emigrarea unor persoane cerute de „Ulise".

Înainte de a primi suma menţionată, conform indicaţiilor lui Pacepa Mihai şi cu aprobarea generalului colonel Nicolae Doicaru, colonelul Sandu Florea, a întocmit raportul nr. LC 4000895 din 10 mai 1977, care a fost aprobat de tovarăşul ministru Teodor Coman, prezentându-i-se ca o donaţie dezinteresată faţă de statul român din partea lui „Ulise" originar din România.

La această acțiune colonelul Sandu Florea a participat împreună cu generalul-maior Luchian Eugen. În mai multe rânduri în anul 1977, aceştia s-au întâlnit cu „Ulise" în ţară și străinătate, asigurându-l că vor face tot posibilul, să-i rezolve toate cererile până la lichidarea datoriei.

Din declaraţiile celor în cauză rezultă că suma de 200 000 DMW a fost folosită pentru achiziţionarea de aparatură medicală de pe piaţa vestică pentru suplimentarea dotării policlinicii UM 0920. Întrucât această aparatură nu făcea obiectul unei mărfi supusă embargoului trebuia cumpărată pe linia comerţului exterior şi nu prin mijloacele ilegale folosite de natură a compromite statul nostru.

De la aceeaşi sursă în anul 1975-1976, general maior Tănăsescu Ion, cu aprobarea generalului-maior Marcu Gheorghe, a procurat mijloace tehnice speciale în valoare de circa 28 400 DMW obligându-se de asemenea să faciliteze emigrarea unor familii de origine germană. Şi la această acţiune a fost antrenat generalul-maior Luchian Eugen pentru a aproba plecarea definitivă în RFG a unor familii din cele convenite cu „Ulise".

În timpul verificărilor, colonel Sandu Florea, din proprie iniţiativă, a raportat conducerii ministerului că în anul 1977, a mai primit de la „Ulise" suma de 15.000 DMW pe care a împărţit-o în mod egal cu generalul-maior Luchian Eugen, ambii cumpărând din străinătate cu banii respectivi, obiecte de uz personal.

De la „Ulise", generalul-maior Luchian Eugen, în cursul anului 1977, a mai primit drept cadou prin colonelul Sandu Florea o combină muzicală cu difuzoare, un aparat de proiectat filme cu sonor, un radiocasetofon Grunding C 9000 şi un sistem de alarmă pentru vila sa din Pucioasa. De la aceeaşi persoană colonelul Sandu Florea a primit un radiocasetofon Grunding C 9000 şi o combină muzicală pe care – după cum declară – a abandonat-o în seara zilei de 16 august în pădurea Băneasa. Obiectele primite de cei doi ofiţeri n-au fost raportate conform ordinelor în vigoare.

Colonelul Mazilu Constantin, deşi fusese scos din acţiunea „Peregrinii", cunoscând că lui Fischer Klaus-Werner din Braşov i s-a aprobat emigrarea, i-a pretins suma de 75 000 lei, pentru a-i „rezolva favorabil" cererea de plecare definitivă în R.F.G. Pentru aceste fapte cel în cauză a fost trecut în rezervă.

S-a mai stabilit că maior Cartiş Gheorghe a lucrat în anul 1970, în acţiunea „Peregrinii" pe numitul Pascariu Benu. În acelaşi an, după ce lui Pascariu Benu i s-a acordat viza de plecare definitivă, a cumpărat de la acesta, cu aprobarea generalului-maior Luchian Eugen, o maşină marca „Renault Gordini" cu suma de 25 000 lei, pe care a vândut-o în 1974, cu suma de 35 000 lei.

Menţionăm că Pascariu Benu este nepotul sursei externe „Croitoru" (Boiangiu Iuda din SUA), cu care maiorul Cartiş Gheorghe s-a întâlnit în cadrul acţiunii „Peregrinii".

La 12 decembrie 1974, maiorul Cartiş Gheorghe, a cumpărat de la Calmuc Paraschiv, şef serviciu la Întreprinderea de comerţ exterior Terra, o altă maşină marca „Datsun 1600 deluxe" plătind pentru aceasta suma de 65 000 lei, iar actul de vânzare-cumpărare l-a încheiat numai pentru suma de 45 000 lei.

Menţionăm că maior Cartiş Gheorghe nu recunoaşte că a plătit pentru această maşină suma de 65 000 lei, deşi din verificări s-a stabilit cu certitudine acest fapt.

De la sursa internă „Nina" (Nicolescu Lucia) folosită în acţiunea „Peregrinii", maiorul Cartiş Gheorghe a primit un casetofon Philips pe care l-a ţinut l-a serviciu fără să-l fi predat conform normativelor în vigoare.

Tot maiorul Cartiş Gheorghe în anul 1971 s-a mutat în locuinţa numitului Rădulescu Şerban, fost director la Întreprinderea „Zarea" Bucureşti, de la care a primit mobilier, pentru care pretinde că a plătit suma de 2 000 lei.

În anul 1973, lui Rădulescu Şerban i s-a aprobat plecarea definitivă în SUA. Înainte de plecare, Rădulescu Şerban a fost recrutat ca informator de maiorul Cartiş Gheorghe, pe care îl are în legătură şi în prezent.

În luna aprilie 1977, fiica lui Rădulescu Şerban care se stabilise în SUA, a venit în ţară, ocazie cu care a predat din partea tatălui său maiorului Cartiş Gheorghe, obiecte de îmbrăcăminte pentru familia sa.

Despre primirea acestor obiecte, maiorul Cartiş Gheorghe la 24.04.1977 a întocmit raport, în care menţionează că i-a atras atenţia persoanei în cauză, ca pe viitor să nu-i aducă obiecte şi să transmită aceasta şi tatălui său. I-a atras atenţia în mod formal pentru că în luna iunie 1977, venind în ţară Rădulescu Şerban a adus din nou maiorului

Cartiş Gheorghe, obiecte de îmbrăcăminte şi un ceas de mână. Şi de această dată în raportul din 27 iunie 1977, maiorul Cartiş Gheorghe menţionează că a atras atenţia numitului Rădulescu Şerban să nu-i mai aducă obiecte pe viitor.

Cu toate acestea, în luna decembrie 1977, numitul Rădulescu Şerban a venit din nou în ţară, făcându-i cadou maiorului Cartiş Gheorghe mai multe obiecte, printre care un aparat radiocasetofon marca Sony şi un cupon de stofă pentru costum, despre care ofiţerul a raportat în scris.

Rapoartele întocmite de maiorul Cartiş Gheorghe au fost aprobate de fostul general-maior Luchian Eugen, care a dispus prin rezoluţie ca obiectele primite să fie păstrate de ofiţer.

Aceste obiecte au fost folosite de ofiţer şi familia sa, iar ceasul pretinde că l-a restituit numitului Rădulescu Şerban cu ocazia venirii sale în ţară în luna decembrie 1977, motivând că n-a ştiut să-l pună în funcţiune.

Faţă de cele de mai sus **propunem**:

- Colonelul Sandu Florea să fie trecut în rezervă, în baza art. 26 din Statutul corpului ofiţerilor care prevede trecerea în rezervă cu gradul de soldat, deoarece a încălcat ordinele şi regulile muncii de securitate, săvârşind fapte incompatibile cu calitatea de ofiţer. Avându-se în vedere sensibilitatea cazului, că din proprie iniţiativă a denunţat fapta sa şi a generalului-maior Luchian Eugen şi că este grav bolnav s-a apreciat că nu este cazul să fie trimis în justiţie. Ofiţerul s-a obligat să facă venit la stat contravaloarea a 7 500 DMW, a combinei muzicale şi predarea celorlalte obiecte primite de la Kohn Karl.
- Maiorul Cartiş Gheorghe să fie trecut în rezervă, în baza art. 26 din Statutul corpului ofiţerilor, care prevede trecerea în rezervă cu gradul de soldat, deoarece a încălcat regulile de muncă, folosind în interes personal posibilităţile oferite de funcţia sa în cadrul acţiunii „Peregrinii", pentru realizarea unor interese personale, în scop de căpătuială.
- Cele două casetofoane primite de către maiorul Cartiş Gheorghe precum şi cuponul de stofă nefolosit să fie predate la compartimentul protocol al unităţii conform normelor în vigoare.
- În ce priveşte pe fostul colonel Mazilu Constantin scos în rezervă, în baza Ordinului ministrului de Interne nr. 11/01198 din 3.III.1976 cu păstrarea gradului, apreciem că măsura luată este neechitabilă, ţinând cont de fapta gravă săvârşită, care întruneşte elementele constitutive ale unei infracţiuni. Pentru justa dozare a răspunderii, Direcţia cadre şi învăţământ să analizeze posibilitatea aplicării şi acestui ofiţer a prevederilor art. 26 din Statutul corpului ofiţerilor care prevede trecerea în rezervă cu gradul de soldat.
- Fostul general-maior Luchian Eugen a fost judecat şi condamnat la 8 ani de închisoare de către Tribunalul Suprem – Secţia Militară.

Şeful Direcţiei
Colonel Gh. Vasile

A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 3447, vol. 39, ff. 213-215.

Florian **BANU**

ÎNFIINȚAREA DEPARTAMENTULUI DE INFORMAȚII EXTERNE - DE LA MEMORIALISTICĂ LA DOCUMENT

THE FOUNDATION OF THE DEPARTMENT OF EXTERNAL INFORMATION
- FROM MEMOIRS TO DOCUMENT -

The present paper outlines the foundation of the External Information Department in the Ministry of the Interior. Comparative analysis aims to highlight the testimony of the defector General Ioan Mihai Pacepa as well as the text of Decree no. 363/23 June 1973 enforced by the State Council of the Socialist Republic of Romania.

Etichete: spionaj, Departamentul de Informații Externe, Securitatea, dosare secrete
Keywords: Intelligence, Department of External Information, Securitate, secret files

Încă în urmă cu un sfert de veac, australianul Philllip Knightley atrăgea atenția asupra faptului că, în cazul literaturii memorialistice produsă de oamenii serviciilor secrete, „toate poveştile spionilor trebuie tratate cu un scepticism maxim. Chiar şi varianta «acum pot să vă spun», în care spionii care au păstrat tăcerea timp de 40 de ani dezvăluie în sfârşit marile triumfuri ale agenţiilor lor, se dovedesc a fi, la o atentă examinare, în cel mai bun caz, exagerări şi, în cel mai rău, mituri şi legende”[1].

Dacă acest lucru este valabil în cazul memoriilor referitoare la succesele unor servicii de informaţii[2] şi ale unor agenţi, cu cât mai mult trebuie luat în seamă un astfel de avertisment când avem de-a face cu lucrări memorialistice cu vădită tentă propagandistică?

Când spunem aceasta avem în vedere, în cazul de faţă, lucrările fostului general de securitate Ion Mihai Pacepa, în special cea intitulată *Orizonturi Roșii*[3]. Deşi lucrarea făcea parte în mod evident din ampla ofensivă propagandistică declanşată în

---

[1] Phillip Knightley, *The Second Oldest Profession. The Spy as Bureaucrat, Patriot, Fantasist and Whore*, London, André Deutsch, 1986, p. 7.

[2] Referitor la acest aspect, un cercetător al evoluţiei C.I.A. remarca faptul că, în anii ’50, „abilitatea de a prezenta eşecurile ca pe nişte succese devenise o tradiţie în cadrul C.I.A.” – Tim Weiner, *C.I.A. – o istorie secretă*, Bucureşti, Editura Litera Internaţional, 2009, p. 53.

[3] Ion Mihai Pacepa, *Red horizons: The True Story of Nicolae & Elena Ceausescu's Crimes, Lifestyle and Corruption*, Washington D.C., Regnery Gateway, 1987. Conţinutul lucrării a devenit cunoscut publicului român prin intermediul postului de radio „Europa Liberă”, care a difuzat-o în foileton, iar la scurt timp după lichidarea lui Nicolae Ceauşescu a început să fie publicată în serial de ziarul „Adevărul”, primul episod fiind cel din numărul din 28 decembrie 1989. Ca volum de sine stătător, lucrarea a fost publicată de Editura Venus în anul 1992, cu titlul *Orizonturi Roșii. Amintirile unui general de securitate.*

Occident împotriva regimului comunist de la Bucureşti[4], informaţiile furnizate de Pacepa în cadrul acesteia au fost înscrise de o bună parte a istoriografiei româneşti de după 1990 în rândul izvoarelor istorice peremptorii. Deşi limitele volumului, din punct de vedere al veridicităţii informaţiilor, au fost sesizate de către analiştii obiectivi şi bine informaţi asupra României la scurtă vreme de la apariţie[5], scrierile şi interviurile lui Pacepa au continuat până astăzi să fie socotite adevărate „îndreptare" de către mulţi dintre istoricii preocupaţi de studierea perioadei comuniste.

Dacă în perioada imediat următoare evenimentelor din decembrie 1989, când accesul la arhivele comunismului era cvasi-imposibil, recursul facil la acest gen de lucrări poate fi, oarecum înţeles, faptul că după mai bine de 20 de ani relatările fostului general continuă să fie preluate *ad litteram* într-o serie de lucrări[6], este mai greu de înţeles.

În paginile de faţă ne-am propus tocmai o prezentare „în oglindă" (memorie *versus* document) a unuia din momentele importante din istoria serviciilor de spionaj ale României în perioada regimului comunist: înfiinţarea Departamentului de Informaţii Externe.

Încă de la început, trebuie subliniat că în numeroase lucrări poate fi remarcată o confuzie terminologică, activităţile de spionaj desfăşurate de către Securitate fiind,

---

[4] Pentru detalii, vezi Ioan Scurtu, *Revoluţia română din decembrie 1989 în context internaţional*, Bucureşti, Redacţia Publicaţiilor pentru Străinătate, 2009, pp. 71-72. Pentru o imagine generală asupra modului în care *mass media* occidentale, presupuse a fi obiective în relatările lor, au fost utilizate ca mijloace ale propagandei în conflictele militare şi ideologice ale secolului al XX-lea, vezi Noam Chomsky, *Media control. The Spectacular Achievments of Propaganda*, New York, Seven Stories Press, 1997.

[5] Persoanele lucide identificaseră încă din 1987 limitele poveştilor vehiculate de Pacepa. În acest sens, Vlad Georgescu avea serioase reţineri în privinţa valorii recent publicatei cărţi a generalului dezertor: „Senzaţia pe care o va produce cartea va fi efemeră şi se va stinge repede, deoarece autorul şi-a pierdut credibilitatea. A făcut unele declaraţii şi aprecieri neveridice, care, ulterior, s-au dovedit neexacte" – *apud* Mihai Pelin, *Culisele spionajului românesc. D.I.E. 1955-1980*, Bucureşti, Editura Evenimentul Românesc, 1997, p. 255.

[6] Printre exemplele de preluare necritică a diverselor informaţii vehiculate de I.M. Pacepa poate fi amintit interviul luat acestuia de către Lucia Hossu Longin în 25-27 februarie 2009 şi publicat în revista „22", 16 iunie 2009. Forma publicată în „22" nu făcea decât să anunţe apariţia volumului realizat de Lucia Hossu Longin, *Faţă în faţă cu generalul Ion Mihai Pacepa,* publicat în vara anului 2009 de editura Humanitas. Pentru valoarea de adevăr a celor relatate în respectivul volum, vezi Liviu Tofan, *Generalul I.M. Pacepa – flagrant de fals în declaraţii*, în „22", 28 iulie 2009 şi Ioan Scurtu, *Un falsificator al istoriei: Ion Mihai Pacepa*, în „Istorie şi civilizaţie", anul I, nr. 2, noiembrie 2009, pp. 4-10. În privinţa minciunilor sfruntate promovate nonşalant de către Pacepa, vezi şi prof. univ. dr. Ioan Scurtu, *Împotriva falsificării istoriei*, disponibil în 11 septembrie 2011 la adresa http://www.art-emis.ro/analize/595-impotriva-falsificarii-istoriei.html Mult mai tranşant, fostul ministru de externe Ştefan Andrei, care cunoaşte bine multe din aspectele prezentate de către Pacepa în lucrările sale, aprecia că „La Pacepa sunt minciuni una după alta. Dacă aş avea timp, aş lua pagină cu pagină să arăt cum minte", pentru ca ulterior să revină cu o nouă apreciere: „Pacepa spune numai prostii, tâmpenii şi minciuni" – *Stăpânul secretelor lui Ceauşescu. I se punea Machiavelli. Ştefan Andrei în dialog cu Lavinia Betea*, ediţie îngrijită de Cristina Diac, Florin-Răzvan Mihai, Ilarion Ţin, Bucureşti, Adevărul Holding, 2011, p. 253 şi p. 297.

adesea, atribuite unei structuri denumită generic „D.I.E.", ignorându-se evoluția acesteia în timp[7].

Fără a dori să refacem aici întreg procesul evolutiv al spionajului românesc din perioada de început a regimului comunist[8], ne vedem nevoiţi să facem totuşi câteva precizări.

Astfel, în perioada august 1948 - aprilie 1951, spionajul a continuat să fie apanajul Serviciului Special de Informaţii (S.S.I.). Odată cu desfiinţarea S.S.I.-ului, prin Decretul nr. 50 din 30 martie 1951, activităţile de culegere de informaţii din străinătate cad în sarcina nou-înfiinţatei Direcţii „A" – Informaţii Externe din cadrul Direcţiei Generale a Securităţii Statului (D.G.S.S.). Direcţia „A" s-a păstrat ca atare și pe parcursul scurtului experiment organizatoric desfăşurat în perioada septembrie 1952 – septembrie 1953, când a funcţionat Ministerul Securităţii Statului (M.S.S.). În urma deciziei luate în Biroul Politic al C.C. al P.M.R., M.S.S. a fuzionat la 7 septembrie 1953 cu Ministerul Afacerilor Interne (M.A.I.), iar Direcţia „A" a fost redenumită Direcţia I Informaţii Externe (D.I.E.). Sub acest acronim a funcţionat spionajul românesc până în 30 mai 1963, când, în urma unei noi reorganizări, unitatea devine Direcţia Generală de Informaţii (D.G.I.)[9] având indicativul U.M. 0123.

Această formulă nu a fost alterată de reorganizările prin care a trecut Securitatea în anii 1967-1968, respectiv înfiinţarea Consiliului Securităţii Statului, ca

[7] Chiar şi Cristian Troncotă, un istoric cu ample preocupări şi cunoştinţe în domeniul serviciilor secrete, foloseşte acronimul D.I.E. inclusiv pentru anul 1951 – vezi Cristian Troncotă, *Istoria securităţii regimului comunist din România,* vol. I, 1948-1964, Bucureşti, I.N.S.T., 2003, pp. 28-31; nu lipsesc nici unele informaţii care sporesc şi mai mult confuzia celui interesat de reconstituirea istoriei acestei structuri de spionaj. Astfel, Marius Oprea nu ezită să susțină că, în urma Decretului 221 din 30 august 1948, „informaţiile externe şi activitatea de contraspionaj se desfăşurau prin Direcţiile I-a şi a IV-a, în cadrul unor structuri specializate şi subordonate, ca şi prin Serviciul Special de Informaţii (S.S.I.-ul), puse în subordinea Consiliului de Miniştri" – Marius Oprea, *Bastionul cruzimii. O istorie a Securităţii (1948-1964)*, Iași, Editura Polirom, 2008, p. 56. Or, potrivit primei organigrame a D.G.S.P., din septembrie 1948, Direcţia I Informativă, alcătuită dintr-un secretariat şi patru servicii, se ocupa de culegerea de informaţii interne, iar Direcţia a IV-a Operativă, formată dintr-un secretariat şi trei servicii, se ocupa de filaj, arestări şi investigaţii.

[8] Asupra acestor aspecte ne-am exprimat opiniile de-a lungul timpului într-o serie de studii şi articole: Florian Banu, *Direcţia I-a Informaţii Externe (D.I.E.). Atribuţii şi organizare (1951-1956),* în volumul C.N.S.A.S., *Totalitarism şi rezistenţă, teroare şi represiune în România comunistă*, coord. conf. univ. dr. Gheorghe Onişoru, Bucureşti, 2001, pp. 41-51; idem, *D.I.E. și identificarea postului de radio „România Viitoare"*, în „Dosarele Istoriei", nr. 5(93)/2004, („Buletin CNSAS", nr. 7), pp. 58-61; idem, *Direcția de Informații Externe și emigrația românească*, în „Magazin Istoric", nr. 2/2005, pp. 17-20; nr. 3/2005, pp. 76-79; idem, *Activitatea Direcției de Informații Externe a Securității - între atribuțiile oficiale și acțiunile reale (1951-1989)*, în „Cetatea Bihariei", seria a II-a, 2005, nr. 1 (3), pp. 99-111.

[9] Unii istorici plasează în anul 1963 înfiinţarea Direcţiei Generale de Informaţii Externe (D.G.I.E.) – cf. Dennis Deletant, *Ceaușescu și Securitatea. Constrângere și disidență în România anilor 1965-1989*, București, Editura Humanitas, 1998, p. 82. De fapt, în perioada 1963-1967 a fost folosită denumirea „Direcţia Generală de Informaţii", deși obiectul exclusiv de activitate al acestei structuri îl reprezentau, într-adevăr, informaţiile externe.

departament independent în cadrul M.A.I. (21 iulie 1967), şi apoi transformarea acestuia în organ central al administraţiei de stat (3 aprilie 1968), independent de Ministerul Afacerilor Interne[10]. Denumirea direcţiei a fost pusă în acord cu activitatea sa, devenind „Direcţia Generală de Informaţii Externe" (D.G.I.E.), dar structura unităţii. nu a fost modificată, continuând să cuprindă trei direcţii: Direcţia a V-a, care se ocupa de obţinerea informaţiilor tehnico-ştiinţifice, Direcţia a VI-a, care avea ca obiectiv crearea de rezidenţe ilegale în exterior, şi Direcţia a VII-a, care se ocupa cu „munca de pătrundere în serviciile de spionaj şi contraspionaj străine, apărarea contrainformativă a reprezentanţelor statului nostru şi cu lupta împotriva emigraţiei române reacţionare"[11].

Schimbări semnificative vor interveni abia în urma fuzionării Consiliului Securităţii Statului cu M.A.I. şi înfiinţării Ministerului de Interne (Decretul nr. 130 din 19 aprilie 1972)[12], reorganizare de amploare survenită după ce Nicolae Ceauşescu devenise conştient de coagularea unor nuclee pro-sovietice[13], în măsură să-i pericliteze poziţia[14].

Art. 18, alin. 2 din Decretul nr. 130/1972, privind înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea Ministerului de Interne, preciza următoarele: „Ministerul de Interne are în

---

[10] Acest lucru este atestat de documente, în ciuda unor afirmaţii ale unor memorialişti, precum fostul preşedinte al C.S.S., Ion Stănescu, care susţine că Direcţia Generală de Informaţii Externe a fost transformată în aprilie 1968 în Departamentul de Informaţii Externe – Ion Stănescu, *Mărturisiri din anii unor entuziaste angajări şi a unor înalte răspunderi*, [Bucureşti], Biblioteca Socialistă, Editura Paco, [2009], p. 31.

[11] C.N.S.A.S., *Securitatea. Structuri – Cadre. Obiective şi metode*, vol. II (1967-1989), coord. Florica Dobre, editori Elis Neagoe-Pleşa, Liviu Pleşa, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006, pp. 14-15.

[12] Textul decretului în *ibidem*, pp. 166-175.

[13] Cel mai semnificativ eveniment a fost arestarea în anul 1971 a generalului Ioan Şerb, fost comandant al Armatei a 2-a Bucureşti, dovedit a fi fost racolat de către spionajul militar sovietic (G.R.U.). Informaţii de aceeaşi natură erau deţinute şi despre generalii Arhip Floca, adjunct al ministrului Apărării Naţionale, şi Vasile Petruţ, fost comandant al trupelor de grăniceri – cf. Cristian Troncotă, *Duplicitarii. O istorie a Serviciilor de Informaţii şi Securitate ale regimului comunist din România. 1965-1989*, Bucureşti, Editura Elion, 2003, pp. 140-141; vezi şi prezentarea cazului Şerb făcută de Ion Stănescu în *op. cit.*, pp. 70-76.

[14] Serviciile de informaţii vest-germane evaluau în vara anului 1974 această unificare în următorii termeni: „Ca ultim pas pe drumul puterii sale, Nicolae Ceauşescu a inclus, la 19 aprilie 1972, Consiliul Securităţii Statului – pe atunci cel mai important organ de securitate şi informaţii al ţării – în cadrul Ministerului de Interne, astfel că întregul aparat de securitate şi de informaţii al statului se află acum centralizat. Noile structuri organizatorice facilitează, pe de o parte, o coordonare mai temeinică şi o colaborare mai eficientă în domeniul operativ, iar pe de altă parte, printr-un mecanism de control şi compensare, împiedică dezvoltarea unuia, în importanţă, pe seama activităţii celuilalt. O asemenea rezolvare oferă lui Ceauşescu, totodată, ţinerea ţării sub un control mai temeinic şi împiedicarea unor anumite persoane de a ocupa o poziţie de unde ar putea periclita rolul conducător al partidului şi al şefului statului. Drept rezultat al acestei reorganizări, Ceauşescu a obţinut trecerea în rezervă a unui important număr de oameni în vârstă şi înlocuirea lor cu oameni noi, mai bine pregătiţi, cu o poziţie loială necondiţionată faţă de regim" - Mihai Pelin, *Culisele spionajului românesc. D.I.E. 1955-1980,* Bucureşti, Editura Evenimentul Românesc, 1997, p. 386. Pentru ameninţările externe la adresa lui Nicolae Ceauşescu, vezi Larry L. Watts, *Fereşte-mă, Doamne, de prieteni… Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România*, traducere Camelia Diaconescu, Bucureşti, Editura Rao, 2011, pp. 521-545.

structura organizatorică a aparatului său central un departament, un inspectorat general, comandamente de armă, direcţii generale, direcţii şi servicii independente".

Respectivul departament era, de fapt, fosta Direcţie Generală de Informaţii Externe (D.G.I.E.), numai că între adoptarea Decretului nr. 130/1972 şi elaborarea unui act normativ care să reglementeze organizarea şi funcţionarea Departamentului de Informaţii Externe (abreviat tot D.I.E., sporind astfel confuzia cercetătorilor perioadei) a trecut mai bine de un an[15].

Conform relatărilor lui Pacepa[16], la originea acestui decret a stat preocuparea sa şi a generalului Nicolae Doicaru[17] de a-şi pune activitatea într-un cadru legal:

„Majoritatea activităţilor D.I.E. erau, de asemenea, în flagrantă contradicţie cu Constituţia. (…) Ambii eram în relaţii apropiate cu Gheorghe Oprea[18], vicepremier[19] şi

---

[15] Cristian Troncotă apreciază că noua orientare în activitatea de spionaj „s-a accentuat cu deosebire după 1972, an ce coincide cu ridicarea instituţiei de la rangul de direcţie generală la cel de Departament, iar şeful acestuia fiind automat promovat şi în funcţia de prim-adjunct al ministrului de Interne" – Cristian Troncotă, *op. cit.*, pp. 93-94.

[16] Ion Mihai Pacepa, *Cartea Neagră a Securităţii*, vol. III *L-am trădat pe Ceauşescu*, Bucureşti, Biblioteca Ziua, Editura Omega SRL, 1999, p. 68-81; Pentru o altă versiune a relatării, cu unele detalii semnificative, vezi „Ziua", nr. 3.891, miercuri, 28 martie 2007, *apud Ion Mihai Pacepa în dosarele Securităţii. 1978-1980*, studiu introductiv, selecţia documentelor şi indice de nume de Liviu Ţăranu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2009, pp. 19-21.

[17] **Doicaru Nicolae** (n. 21 apr. 1922, sat Dălhăuţi, com. Cârligele, jud. Vrancea, d. 27 febr. 1991), Studii: Gimnaziul industrial din Focşani (1937-1941); Curs de şase luni de radiotelegrafişti P.T.T.R. la Bucureşti (1941); Şcoala de subofiţeri de transmisiuni (1942-mart. 1944). Profesia de bază: radiotelegrafist. În ian. 1945 s-a înscris în P.C.R., iar în scurt timp a fost numit comisar pe linie de poliţie şi siguranţă şi şef al Biroului Secretariat la Inspectoratul Regional de Poliţie Constanţa (1 iul. 1945-30 aug. 1948). La înfiinţarea Securităţii a primit gradul de căpitan şi funcţia de gestionar şi şef al Serviciului Secretariat la D.R.S.P. Constanţa (30 aug. 1948-23 aug. 1949). „Pentru munca depusă", a fost avansat la gradul de maior la excepţional şi numit director al D.R.S. Constanţa (23 aug. 1949-iun. 1955). În iun. 1955 a fost numit locţiitor al şefului Direcţiei I Informaţii Externe. La 18 dec. 1959 a fost promovat şef al Direcţiei I Informaţii Externe, transformată apoi în Direcţia Generală de Informaţii Externe (21 iul. 1967-6 mart. 1972). Prim adjunct al ministrului de Interne şi şef al Departamentului de Informaţii Externe (30 apr. 1972-7 mart.1978). A fost trecut în rezervă la 20 oct. 1978, cu gradul de general-colonel - C.N.S.A.S., *Securitatea. Structuri – Cadre. Obiective şi metode*, vol. II (1967-1989), coord. Florica Dobre, editori Elis Neagoe-Pleşa, Liviu Pleşa, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006, pp. 758-759.

[18] **Oprea Gheorghe** (n. 15 apr.1927, Băicoi, jud. Prahova; d. 1998). Membru supleant al C.C. al P.C.R. (24 iul.1965-21 iul.1972); membru al C.C. al P.C.R. (21 iul.1972-22 dec.1989); membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. (28 nov.1974-22 dec.1989). ***Studii:*** Liceul industrial din Ploieşti (1938-1942); Facultatea de Mecanică (din 1949). *Profesia de bază:* inginer mecanic.); membru de partid din 1946; membru al biroului organizaţiei de bază pe facultate; instructor al Secţiei industrie grea a C.C. al P.M.R.; controlor la Secţia M.F.A. (din 1951); director general al Direcţiei generale de produse metalice şi bunuri de consum, şef al Corpului de control al ministrului şi director general al Direcţiei generale de mecanică fină din cadrul Ministerului Industriei Grele (1957-1961); director general adjunct al Direcţiei generale autocamioane, tractoare şi mecanică fină din Ministerul Metalurgiei şi Construcţiilor de Maşini (1961-1962); adjunct al ministrului Industriei Construcţiilor de Maşini (1962-3 mart.1970); membru al

consilier al lui Ceauşescu, şi am hotărât să-l folosim pentru a-l convinge pe Ceauşescu să semneze un decret nepublicabil destinat să legalizeze toate activităţile D.I.E. aflate până acum în conflict cu Constituţia".

Evident, potrivit lui Pacepa, Ceauşescu era împotriva unei astfel de „legalizări", de vreme ce trebuia dusă o vastă muncă de persuasiune pentru a-l aduce pe „calea cea bună":

„Oprea a fost de acord să ne ajute, dar ne-a sugerat să nu atacăm problema constituţionalităţii frontal, deoarece s-ar putea ca Ceauşescu să nu accepte ideea de a semna un decret care să contravină Constituţiei. În schimb, Oprea s-a oferit să-l convingă pe Ceauşescu să semneze un decret prin care să se «secretizeze» şi mai mult activitatea D.I.E., secretizare propăvăduită acum de Ceauşescu în fiecare zi"[20].

Pentru redactarea „cu schepsis" a decretului, ar fi fost mobilizată toată „elita" D.I.E.: Doicaru, Pacepa însuşi, generalul Nicolae Ceauşescu, fratele secretarului general al partidului şi şef al Direcţiei Cadre a D.I.E., generalul Mihai Caraman[21], şeful Brigăzii

---

Comitetului pentru Premiul de Stat al R.S.R. (de la 1 iun.1966); director general al Direcţiei generale de maşini şi produse de serie din Ministerul Industriei Construcţiilor de Maşini(din 6 oct.1969); consilier al C.C. al P.C.R. (din 24 febr.1970); vicepreşedinte al Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice şi Sociale (din 8 mai 1973); vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri (30 mart.1974-18 mart.1975); vice-prim-ministru al Guvernului (18 mart.1975-7 mart.1978); prim-viceprim-ministru al Guvernului (25 apr.1978-22 dec.1989); preşedinte al Consiliului de coordonare a dezvoltării bazei energetice şi funcţionării sistemului energetic naţional (25 apr.1978-17 ian.1983); preşedinte al Consiliului de coordonare a proliferării, specializării şi cooperării în industria construcţiilor de maşini şi în industria metalurgică (din 9 apr.1979); preşedintele Consiliului de coordonare a activităţii din ramurile chimiei, petrochimiei şi industriei uşoare (1987); preşedintele Consiliului de coordonare a activităţii din transporturi şi telecomunicaţii (în 1987) - C.N.S.A.S., *Membrii C.C. al P.C.R. 1945-1989. Dicționar,* coord. Florica Dobre, autori: Liviu Marius Bejenaru, Clara Cosmineanu-Mareş, Monica Grigore, Alina Ilinca, Oana Ionel, Nicoleta Ionescu-Gură, Elisabeta Neagoe-Pleşa, Liviu Pleşa, studiu introductiv: Nicoleta Ionescu-Gură, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004, p. 442 (în continuare, se va cita *Membrii…*)

[19] Nu ocupa încă această funcţie, vezi nota anterioară.

[20] Ion Mihai Pacepa, *Cartea Neagră a Securității*, vol. III *L-am trădat pe Ceaușescu*, Bucureşti, Biblioteca Ziua, Editura Omega SRL, 1999, p. 70.

[21] **Caraman Mihai** (n. 11. nov. 1928), după absolvirea liceului, s-a a urmat cursurile Şcolii de ofiţeri politici M.A.I. din Bucureşti, iar după absolvire a lucrat ca ofiţer operativ în mai multe unităţi de grăniceri (mart. 1950 – mai 1955). Încadrat în Direcţia de Informaţii Externe imediat după încheierea studiilor universitare, a fost trimis în decembrie 1958 la Agenţia Economică a României din Paris, cu funcţia de consilier şi locţiitor al şefului agenţiei. Începând din anul 1960 şi-a constituit o reţea prin intermediul căreia obţinea informaţii din cadrul ministerelor de Externe, al Apărării şi de Finanţe, dar şi din cadrul structurilor N.A.T.O. cu sediul la Paris. Documentele, de o importanţă deosebită, au fost livrate inclusiv Uniunii Sovietice, activitatea lui Caraman fiind apreciată elogios. În 1969 „reţeaua Caraman" e deconspirată în urma dezertării unui alt ofiţer român, Ion Iacobescu. Expulzat din Franţa, Caraman a continuat să lucreze în cadrul Securităţii până în anul 1979, când a fost trecut în rezervă. În martie 1990 a fost reactivat şi numit în fruntea nou-creatului Serviciu de Informaţii Externe, funcţie pe care a deţinut-o până în 9 aprilie 1992, când a fost trecut în rezervă cu gradul de general-colonel – C.N.S.A.S., *Securitatea. Structuri – Cadre. Obiective și metode*, vol. II (1967-1989), coord. Florica Dobre, editori

N (Contrainformaţii externe), generalul Vasile Goga, şeful Brigăzii LM, precum şi generalii Gheorghe Marcu[22], Gheorghe Toader[23], Teodor Sârbu, Gheorghe Bolânu[24], Gheorghe Manea[25].

În ziua de 23 iunie 1973 Nicolae Ceauşescu a semnat Decretul Consiliului de Stat al R.S.R. nr. 363, privind organizarea şi funcţionarea Departamentului de Informaţii Externe (indicativ U.M. 0920). Dat fiind caracterul său strict secret de importanţă

Elis Neagoe-Pleşa, Liviu Pleşa, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006, pp. 754-755 şi Alexandru Popescu, *Dicționarul universal al spionilor*, Bucureşti, Editura Meronia, 2010, p. 38-39.

[22] **Marcu Gheorghe** (n. 23 apr. 1931, Bucureşti), **studii**: Şcoala de ofiţeri M.A.I. (iun.-dec.1950); Şcoala de cadre din U.R.S.S. (6 luni); A.S.E. Facultatea de Comerţ Exterior; doctorat în ştiinţe economice; cursul de limba engleză al D.I.E., **grade militare**: sublocotenent –31.12.1950; locotenent –01.01.1953; locotenent-major – 30.12.1955; căpitan –30.12.1958; maior –01.05.1963; locotenent-colonel – 23.08.1964; colonel-23.08.1967; general-maior – 27.12.1972; **activitate şi funcţii**: şef birou în cadrul Direcţiei I-a (de la 1 dec.1953); în perioada 1954-1960 a fost la post în exterior, sub acoperirea de funcţionar al M.C.E. în Egipt (mai 1954-aug.1955), Israel (1956-iul.1957) şi Anglia (aug.1957-nov.1960); locţiitor şef serviciu (1 dec.1960) şi şef al Serviciului I (1 sept.1961) din Direcţia I-a (Informaţii Externe); locţiitor şef direcţie (1 febr.1962); şef direcţie operativă (1 sept.1968); şef divizie (1 oct.1969) şi director general adjunct al Institutului pentru studierea conjuncturii economice internaţionale (înfiinţat prin H.C.M. nr. 2.839 din 26 decembrie 1968, ca organ al Consiliului de Miniştri – în realitate instituţie de acoperire a D.G.I.E.); adjunct al şefului D.I.E. şi şef al Diviziei a II-a (1 apr.1972). La data de 1 oct. 1978 a fost eliberat din funcţia de şef divizie şi numit în funcţia de comandant al Şcolii militare pentru perfecţionarea ofiţerilor de miliţie. A fost trecut în rezervă la 31 oct. 1987 de la Inspectoratul General al Miliţiei - C.N.S.A.S., *Acțiunea „Recuperarea". Securitatea și emigrarea germanilor din România (1962-1989)*, editori Florica Dobre, Florian Banu, Luminiţa Banu, Laura Stancu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2011, p. 868.

[23] La vremea respectivă era doar colonel.

[24] **Bolânu Gheorghe** (15 aug. 1926, com. Drajna, jud. Prahova), **studii**: Şcoala profesională de ucenici; Şcoala de conducători auto din Ploieşti (1945); Şcoala militară de ofiţeri politici Breaza (iul.-dec.1949); Cursul special de contrainformaţii (1950); Cursul de specializare securitate în U.R.S.S. (febr.1955-febr.1956); Academia de Ştiinţe Social-Politice „Ştefan Gheorghiu" (abs. 1969); **grade militare**: locotenent-30.12.1949; locotenent-major - 25.07.1952; căpitan-01.09.1953; maior-01.09.1957; colonel-23.08.1966; general-maior - 06.05.1971; **activitate şi funcţii**: între 1940-1948 a lucrat ca băiat de prăvălie, muncitor ziler sau în gospodăria părinţilor; încorporat pentru îndeplinirea stagiului militar (nov.1948); şef birou (mart.1950), şef secţie (febr.1956), locţiitor şef serviciu (aug.1961) şi locţiitor şef direcţie (oct.1963) la Direcţia de Contrainformaţii Militare; mutat (1 febr.1964) la U.M.0123/I –Direcţia Generală de Informaţii Externe şi numit în funcţia de locţiitor şef al unei unităţi; promovat şef direcţie operativă (15 febr.1968), apoi şef divizie (1 oct.1969); adjunct al şefului Departamentului de Informaţii Externe şi şef al Diviziei a III-a (1 apr.1972-aug.1978). A coordonat operaţiunea „Peregrinii", derulată în cadrul D.I.E, în anii 1970-1973, pentru a se aduce în ţară fonduri în valută şi bunuri mobile, de la rudele unor persoane care solicitau să plece definitiv din România, cu precădere evrei şi germani. Clasat inapt serviciului militar (12 aug.1978). A fost trecut în rezervă prin Decretul nr. 242/18 sept.1978 – *ibidem*, p. 861.

[25] „Fiecare şi-a adus contribuţia la redactarea decretului şi fiecare a izbucnit în aplauze când Doicaru le-a arătat semnătura lui Ceauşescu pe ultima lui pagină" – Ion Mihai Pacepa, *Cartea Neagră a Securității*, vol. III *L-am trădat pe Ceaușescu*, Bucureşti, Biblioteca Ziua, Editura Omega SRL, 1999, p. 78.

deosebită, decretul nu a fost publicat în „Buletinul Oficial", la momentul semnării sale, fiind difuzat doar structurii de specialitate din cadrul Ministerului de Interne[26]. Textul decretului păstrându-se în arhive, avem posibilitatea, din nou, să contrapunem documentul istoric cu relatările memorialistice, exercițiu extrem de util oricărui istoric preocupat de studierea regimului comunist şi nu numai.

Mai întâi, vom reproduce un fragment din varianta lui Ion Mihai Pacepa, publicată în anul 2007, cu privire la momentul în care Nicolae Ceauşescu a semnat actul normativ care legaliza activitatea D.I.E.:

„Decretul 73 [363] a fost semnat de Ceauşescu la 23 iunie 1973. Îmi aduc aminte de acea zi ca si cum ar fi fost ieri. Ceasul de pe biroul meu arăta câteva minute după ora 9 când a sunat telefonul scurt. «Tovarăşul vă invită la dânsul împreună cu tov. Doicaru!». Era vocea melodioasă a lui Costică Manea, şeful de cabinet al lui Ceauşescu. «Aici e senin şi soare», a adăugat el conspiratorial [conspirativ], informându-mă astfel că Ceauşescu era bine dispus. Doicaru mă aştepta la capul scării. «E totul aşa cum am discutat?», ne-a întrebat Ceauşescu. «Cuvânt cu cuvânt», a răspuns Doicaru, îngroşându-şi vocea de bariton. «Ați pus aici tot ce vă trebuie ca DIE sa devină legal?», a întrebat din nou Ceauşescu, continuând să răsfoiască decretul. «Tot, tovarăşe Comandant Suprem» am confirmat. «Inclusiv dreptul de a confecționa identități şi acte fictive?».

«Inclusiv, tovarăşe Comandant Suprem». Ceauşescu a pus pe birou decretul deschis la ultima pagină şi l-a bătut de câteva ori cu palma ca să-l țină deschis: «Cine are copie după el?».

«Copie?», a întrebat Doicaru stupefiat. «Nici Dumnezeu n-o sa vadă decretul asta, tovarăşe Comandant Suprem!».

Un minut mai târziu Ceauşescu a semnat decretul cu Mont Blancul lui gros cât un cârnat, după care l-a sunat pe Manea. «Dă-mi un număr de decret», i-a cerut Ceauşescu. «Şi scrie doar DIE în registru».

---

[26] Această manieră de lucru nu constituie defel un lucru excepțional, în materie de legislație referitoare la serviciile secrete. Chiar şi în cazul statelor democratice, transparența legislativă este drastic limitată când subiectul este reprezentat de serviciile de informații. Un exemplu edificator este reprezentat de înființarea C.I.A., prin legea aprobată de Congresul american la 27 mai 1949: „În primele zile ale lunii februarie, directorul Serviciilor de Informații a avut o întrevedere privată cu Carl Vinson, un democrat din Georgia şi preşedinte al Comitetului Serviciilor de Apărare al Camerei Reprezentanților. Hillenkoetter a avertizat: Congresul trebuia să emită o lege prin care să recunoască C.I.A. şi să îi acorde cât mai repede un buget. Agenția era băgată până peste cap în operațiuni şi avea nevoie de susținere legală. După ce şi-a împărtăşit îngrijorările câtorva membri ai Senatului şi Camerei Reprezentanților, Hillenkoetter a depus Legea C.I.A. din 1949 pentru dezbatere. Documentul a fost analizat cu uşile închise timp de o jumătate de oră.

«Va trebui pur şi simplu să le spunem membrilor Camerei că trebuie să aibă încredere în judecata noastră şi că nu putem răspunde unui număr mare de întrebări care ni se vor adresa», le-a spus Vinson colegilor săi. Dewey Short din Missouri, reprezentantul republican cu funcția cea mai înaltă în Comitetul Serviciilor de Apărare al Camerei Reprezentanților, a considerat că dezbaterea actului în public ar fi «culmea prostiei»: «Cu cât spunem mai puțin despre această lege, cu atât ne va fi mai bine»" – Tim Weiner, *op. cit.*, pp. 39-40. Această situație este reconfirmată şi de alți autori – L. Britt Snider, *CIA's Relationship with Congress. 1946-2004*, Center for the Study of Intelligence, Central Intelligence Agency, Washington DC, 2008, pp. 5-6.

La mijlocul anilor 1990, dl. Petre Mihai Băcanu, atunci editor-şef la *România Liberă*, mi-a dat trei agende de lucru ale generalului Teodor Sârbu, pentru care îi adresez din nou mulţumiri. Generalul Sârbu a fost unul din cei mai apropiaţi subalterni ai mei în DIE. Curând după ce am primit azil politic, el a murit într-un accident care pare a fi fost înscenat de Securitate. Agendele sale se referă la anii 1973, 1976, 1977, şi au 1.008 pagini numerotate ce conţin notiţele generalului. În ziua de 23 iunie 1973, el consemna:

«1. Şedinţa la tov. ministru Doicaru. Decret privind organizarea şi funcţionarea D.I.E. 363/23.06.73. 1. DIE - se org. şi funcţionează în M.I.

2. DIE - subord. nemijlocit comandantului suprem».

Asta e tot ce a scris generalul Sârbu în legătură cu acel document de importanţă cardinală pentru mafia spionajului lui Ceauşescu. Asta a fost de fapt esenţa a ceea ce Doicaru şi subsemnatul am spus despre decret în acea memorabila şedinţă. Şi asta a fost, în fond, ceea ce Ceauşescu vroia (sic!) ca ofiţerii DIE să ştie în legătură cu Decretul 363, care a fost – şi a rămas – unul din cele mai secrete documente din istoria României comuniste. În 1975, Doicaru s-a dus la primul (sic!) ministru Manea Mănescu[27] cu proiectul unei hotărâri a Consiliului de Miniştri pentru reglementarea curierului diplomatic, pe care Decretul 363 îl subordonase DIE. «Ca să semnez HCM-ul, trebuie sa văd Decretul 363», a condiţionat Mănescu. Doicaru, care îi detesta îngâmfarea şi vroia să-i plătească poliţe vechi, i-a sugerat să ceară aprobarea lui Ceauşescu. Eram lângă Doicaru şi l-am auzit pe Ceauşescu ţipând ca apucat prin telefonul scurt: «C-Cât îţi dă CIA ca să-i spui ce e în Decret?». Mănescu a semnat imediat HCM-ul, fără a mai întreba nimic.

[27] **Mănescu Manea** (n. 9 aug.1916, Brăila). Membru al C.C. al P.C.R. (25 iun.1960-23 nov.1979 şi 18 dec.1982-22 dec.1989); secretar al C.C. al P.C.R. (1965 şi dec.1969-nov.1972; membru al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. (12 aug.1969-28 nov.1974); membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. (28 nov.1974-23 nov.1979 şi 22 nov.1984-22 dec.1989); membru al Prezidiului Permanent al C.C. al P.C.R. (din febr.1971); membru al Biroului Permanent al C.C. al P.C.R. (24 nov.-22 dec.1989). *Studii:* Academia de Înalte Studii Comerciale şi Industriale din Bucureşti (1936-1940). *Profesia de bază:* economist. *Activitate şi funcţii:* funcţionar la Oficiul de aprovizionare Gorj (în 1942); **membru de partid din aug.1944**; profesor de liceu la Ploieşti (ian.1945-apr.1948); asistent universitar la Academia Comercială din Bucureşti (apr.-aug.1948); prim-referent (aug.-nov.1948), şef al Diviziei cadre (nov.1948-iun.1950) şi consilier de planificare (iun.1950-31 mart.1951) la Comisia de Stat a Planificării; director general al Direcţiei Centrale de Statistică de pe lângă Consiliul de Miniştri (31 mart.1951-27 febr.1954); locţiitor al reprezentantului R.P.R. în C.A.E.R. (27 febr.1954); ministrul Finanţelor (4 oct.1955-19 mart.1957); prim-vicepreşedinte al Comitetului de Stat pentru Problemele de Muncă şi Salarii (1957); şeful Secţiei Ştiinţă şi artă a C.C. al P.C.R. (în 1965); preşedinte al Consiliului Economic (9 dec.1967-13 mart.1969); vicepreşedinte al Consiliului de Stat al R.S.R. (13 mart.1969-13 oct.1972 şi 13 nov.1982-22 dec.1989); membru al Consiliului Apărării R.S.R. (de la 29 iun.1971); vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri şi preşedintele Comitetului de Stat al Planificării (13 oct.1972-28 mart.1974); **preşedinte al Consiliului de Miniştri (28 mart.1974-18 mart.1975); prim-ministru al Guvernului (18 mart.1975-30 mart.1979)**; preşedinte al Consiliului Naţional pentru Gospodărirea Unitară a Fondului Funciar (25 mart.1983-1984); prim-vicepreşedinte al Consiliului Naţional al F.D.U.S. (în dec.1988); vicepreşedinte şi apoi prim-vicepreşedinte al Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice şi Sociale (în 1989) - – *Membrii…*, pp. 387-388.

De ce această grijă excesivă pentru a păstra secretul Decretului 363? […] Aici voi spune doar că Ceauşescu nu vroia să se afle că Decretul 363 a transformat spionajul României într-o armată personală, invizibilă restului conducerii de partid şi de stat, ale cărei sarcini principale au fost exportarea cultului său în Occident şi furtul de valută necesară înfăptuirii planurilor sale megalomanice.

Ceauşescu nu vroia, de asemenea, să se ştie că Decretul 363 a împuternicit DIE să dea grad militar oricărui salariat, indiferent de funcţie, din sistemul Ministerului de Externe şi al Comerţului Exterior, din Ministerul Turismului şi ONT, din Ministerul Construcţiilor şi Arcom, din Departamentul Cultelor, Consiliul Naţional pentru Ştiinţă si Tehnologie, precum şi din orice altă instituţie de stat sau cooperatistă ce desfăşura activităţi în străinătate.

Ceauşescu nu vroia să se ştie nici că Decretul dădea dreptul DIE să plătească acestor ofiţeri deplin conspiraţi salarii secrete, în lei şi valută, peste cele primite oficial de la instituţia în care lucrau, şi să îi folosească atât în interiorul ţării, cât şi în străinătate.

Curând, ofiţerii deplin conspiraţi ai DIE au împânzit toate eşaloanele Ministerului de Externe. Primul adjunct al ministrului, Cornel Pacoste[28], era colonel deplin conspirat al DIE pe care Ceauşescu vroia să-l facă prim-ministru (în 1989 devenise deja vice-premier). Adjunctul ministrului, Petre Burlacu, era de asemenea

[28] **Pacoste Cornel** - (n. 15 iul.1930, sat Peşteana-Vulcan, com. Ciuperceni, jud. Gorj; d. 12 iul.1999, Bucureşti); membru al C.C. al P.C.R. (28 nov.1974-23 nov.1979 şi 18 dec.1982-22 dec.1989); membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. (23 nov.1984-22 dec.1989). *Studii*: Liceul „Tudor Vladimirescu" din Târgu Jiu (1941-1949); Facultatea de Construcţii Hidrotehnice, Institutul de Construcţii din Bucureşti (1949-1953); curs postuniversitar la Academia de Ştiinţe Social-Politice „Ştefan Gheorghiu". *Profesia de bază*: inginer hidrotehnic. *Activitate şi funcţii*: **membru de partid din 1955;** secretar al Comitetului U.T.M. din cadrul Institutului de Construcţii din Bucureşti (1953-1954); asistent, apoi şef de lucrări la Catedra de mecanica construcţiilor a Facultăţii de Construcţii (oct.1953-1964); a predat cursul „Statistica construcţiilor" la Institutul de Construcţii din Bucureşti (din oct.1961); preşedinte al Comitetului sindical din cadrul Institutului de Construcţii şi membru al Comitetului orăşenesc U.T.M. Bucureşti (1954-1956); secretar al Comitetului raional U.T.M. „Lenin" din Bucureşti (1956-1961); membru supleant al C.C. al U.T.M. (30 iun.1956-20 aug.1960); secretar al Comitetului de partid din cadrul Institutului de Construcţii din Bucureşti (1961-1964); membru al Comitetului de partid al Centrului Universitar Bucureşti (din 1962); prodecan al Facultăţii de Construcţii Civile din cadrul Institutului de Construcţii din Bucureşti (în 1962); a continuat să lucreze la Facultatea de Construcţii, dar cu o jumătate de normă (din 1964); locţiitor al secretarului Comitetului de partid al Centrului Universitar Bucureşti (1964-1971); prim-secretar al Comitetului de partid al Centrului Universitar Bucureşti (1971-9 oct.1973); secretar al Comitetului de partid din Ministerul Afacerilor Externe (din 1973); **adjunct al ministrului Afacerilor Externe (9 oct.1973-23 ian. 1980)**; membru al Comisiei C.C. al P.C.R. pentru probleme de cadre de partid şi de stat (din 3 nov.1976); membru al Comitetului pentru problemele consiliilor populare (din 23 sept.1980); prim-secretar al Comitetului de partid şi prim-vicepreşedinte al Comitetului executiv al Consiliului popular al jud. Arad (9 febr.1980-17 iul.1982); prim-secretar al Comitetului de partid şi preşedinte al Comitetului executiv al Consiliului popular al jud. Timiş (22 iul.1982-14 nov.1985); secretar al C.C. al P.C.R. (14 nov.1985-26 aug.1986); **viceprim-ministru şi membru al Biroului Executiv al Consiliului de Miniştri (26 aug.1986-22 dec.1989)** – *ibidem,* pp. 445-446.

colonel deplin conspirat. Şeful Direcţiei consulare, Dumitru Bădescu, şeful serviciului curieri diplomatici, Anghel Ionescu, şi adjunctul său, Petre Săndulescu, erau alţi trei colonei deplin conspiraţi. Mulţi din şefii direcţiilor de spaţii geografice deveniseră de asemenea ofiţeri deplin conspiraţi. Tot aşa au fost majoritatea ambasadorilor din principalele ţări NATO. La doar câteva zile după ce am primit azil politic în SUA, presa occidentală a anunţat că Ceauşescu a înlocuit 22 de ambasadori – ale căror state de salarii ca ofiţeri deplin conspiraţi erau semnate de mine. (…)

În 1974, DIE avea deja 560 de ofiţeri deplin conspiraţi în sistemul comerţului exterior (minister şi întreprinderi de import-export). Colonel Nicolae Nicolae[29], ministru secretar de stat, colonel Constantin Stanciu, ministru adjunct, colonel Constantin Olcescu, directorul general al Vămilor şi general Nicolae Raceu, directorul de personal al MCE, sunt doar câteva nume din această armată conspirată a DIE. Celelalte ministere economice majore, Consiliul Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie, Camera de Comerţ şi Departamentul Cultelor erau, de asemenea, pline ochi cu ofiţeri deplin conspiraţi ai DIE. Aceasta armată de ofiţeri deplini conspiraţi era remunerată de DIE cu dolari cash, cu salarii suplimentare în lei depuse pe CEC-uri secrete, cu posturi în ţări vestice şi cu promovări în funcţii. Era natural şi omenesc ca membrii ei să acorde prioritate sarcinilor primite de la DIE. Iar sarcina DIE era furtul. Toţi furau pentru DIE, deoarece numai aşa îşi puteau menţine posturile privilegiate şi salariile suplimentare. În puţinele cazuri când asemenea funcţionari au neglijat intenţionat sarcinile primite de la DIE, ei au fost schimbaţi din posturi. Erau destui români care abia aşteptau să aibă privilegiul de a lucra în Occident sau de a face măcar călătorii periodice în străinătate".

La o primă lectură, frapează mai cu seamă accentele melodramatice imprimate textului: Doicaru îşi îngroşa „vocea de bariton" când vorbea cu Ceauşescu, acesta din urmă semna decretul cu un stilou Mont Blanc „gros cât un cârnat" (!), decretul urma a nu fi văzut nici de către Dumnezeu (invocare cel puţin ciudată în dialogul unor atei

---

[29] **Nicolae M. Nicolae (**n. 3 nov.1924, Silistra, Bulgaria), **membru supleant al C.C. al P.C.R. (21 iul.1972-28 nov.1974); membru al C.C. al P.C.R. (28 nov.1974-23 nov.1979).** *Studii*: Şcoala Politehnică din Bucureşti (1948); specializare la Leningrad (1950-1951). *Profesia de bază*: inginer electrotehnic. *Activitate şi funcţii*: **membru de partid din mart. 1945;** inginer la Societatea Tramvaie Bucureşti (1948-1950); inginer la serviciul de proiectare al Uzinei „Electroputere" din Craiova (1951-1952); inginer, referent tehnic, şef serviciu tehnic şi director general în cadrul Ministerului Energiei Electrotehnice (1952-1957); director al Uzinei „Electronica" (1957-1959) şi al Întreprinderii de Comerţ Exterior „Tehnoimport" (1959-1961) din Bucureşti; director general la Întreprinderea de comerţ exterior „Maşinimport" (1961-1966); adjunct al ministrului Comerţului Exterior (12 ian.1966-31 dec.1970); prim-adjunct al ministrului Comerţului Exterior (31 dec.1970-28 febr.1972); **ministru secretar de stat la Ministerul Comerţului Exterior şi Cooperării Economice Internaţionale (28 febr.1972-15 iun.1976)**; reprezentantul României în Comisia de Comerţ exterior din C.A.E.R. (1972-1976); ambasador extraordinar şi plenipotenţiar al R.S.R. în S.U.A. (15 iun.1976-25 sept.1978); preşedinte al Comisiei pentru prognoză şi planificare a dezvoltării ştiinţei şi tehnologiei din aparatul Consiliului Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie (2 febr.1979-1984); preşedinte al Consiliului de coordonare a dezvoltării bazei energetice şi funcţionării sistemului energetic naţional cu rang de viceprim-ministru al Guvernului (din 13 ian.1983) – *ibidem*, pp. 428-429.

declaraţi!) şi reglementa, nici mai mult, nici mai puţin decât activitatea „mafiei spionajului lui Ceauşescu".

În al doilea rând, nu se poate să nu remarci accentele de lup moralist! Uitând parcă faptul că, după propria afirmaţie, textul decretului era, în bună parte, un produs al minţii sale, Pacepa nu ezită să „tragă de urechi" *post-factum* pe ofiţerii de securitate însărcinaţi cu… „furtul"[30]! Ba se arată profund indignat de practica de a conspira activităţile de spionaj sub masca unor activităţi culturale, economice, diplomatice[31], religioase[32]!! Ca şi cum, de când e lumea, spionii s-au prezentat cu acte în regulă, la vedere, la poarta obiectivelor vizate, şi-au declinat identitatea şi misiunea primită, după

[30] Deşi spionajul ştiinţific şi tehnico-economic reprezintă una dintre priorităţile tuturor serviciilor de informaţii din lume, Pacepa se face a nu şti acest lucru, lansându-se în lungi diatribe împotriva furtului de tehnologie practicat de colegii săi din D.I.E. În goana sa după argumente în acest sens, Pacepa nu a ezitat să amestece, din nou, faptele adevărate cu cele inventate. Un bun exemplu este acela al relatării modului cum el însuşi ar fi „construit", în urma unor operaţiuni de spionaj strălucite, uzina de diamante sintetice pe care a dotat-o „cu o mulţime de computere în locul muncitorilor" – Ion Mihai Pacepa, *Orizonturi Roşii. Amintirile unui general de sceuritate*, Bucureşti, Editura Venus, 1992, pp. 87-88. De fapt, aşa cum a demonstrat recent, pe bază de documente, istoricul Petre Opriş, tehnologia de fabricare a diamantelor sintetice fusese obţinută de România de la Uniunea Sovietică în urma înţelegerii la care au ajuns Nicolae Ceauşescu şi Leonid Brejnev în decembrie 1970. La acea dată, Uniunea Sovietică ocupa locul II în lume la producţia de diamante (9,5 milioane carate). După patru ani de la respectiva înţelegere, Fabrica de diamante sintetice „Dacia" îşi începea activitatea – cf. Petre Opriş, *Primul pas spre fabricarea diamantelor sintetice româneşti – decembrie 1970*, disponibil la http://www.art-emis.ro/analize/772-primul-pas-spre-fabricarea-diamantelor-sintetice-romanesti.html

[31] Încă în secolul al XVIII-lea, un important reprezentant al iluminismului, Étienne Bonnot de Condillac, aprecia că „un ambasador este un spion autorizat de legile internaţionale" – *apud* Alexandru Popescu, *Agenţii mărturisiţi. Diplomaţii şi spionajul. O istorie universală*, Târgovişte, Editura Cetatea de Scaun, 2009, p. 21. Venind mai aproape de zilele noastre, reamintim faptul că Alexander Cadogan, diplomat britanic şi secretar permanent al *Foreign Office* din 1938 până în 1945, evoca implicarea serviciilor de informaţii în istoria relaţiilor internaţionale drept o „missing dimension" – cf. Olivier Forcade, Sébastien Laurent, *Serviciile secrete. Puterea şi informaţia secretă în lumea modernă*, Chişinău, Editura Cartier, 2008, p. 275. Pe de altă parte, conform unor statistici, în perioada 1948-1977 au fost descoperite în Elveţia 170 de cazuri de spionaj, în care au fost implicate 300 de persoane. Dintre acestea, aproape o treime erau diplomaţi – A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 16.347, vol. 3, f. 218. În ce priveşte cazul românesc şi excepţionalismul său, Ştefan Andrei, fost ministru de externe, nu ezită să afirme: „Să fie foarte clar. Toţi diplomaţii de peste hotare erau ori ofiţeri, ori informatori. Aşa e în toată lumea, cine intră în diplomaţie, în afară de ambasador, este obligat să-i informeze pe cei de la serviciile speciale despre anumite lucruri" - *Stăpânul secretelor lui Ceauşescu. I se punea Machiavelli. Ştefan Andrei în dialog cu Lavinia Betea*, ediţie îngrijită de Cristina Diac, Florin-Răzvan Mihai, Ilarion Ţiu, Bucureşti, Adevărul Holding, 2011, pp. 246-247.

[32] Despre practicile unor servicii de informaţii din ţări cu regim democratic cu privire la infiltrarea agenţilor deplin acoperiţi, vezi Luminiţa Banu, *Ofiţerul de lângă tine – consideraţii sumare privind conspirarea ofiţerilor de securitate în anii '70*, în „Caietele C.N.S.A.S.", anul II, nr. 2(4)/2009, pp. 20-21. În privinţa utilizării „feţelor bisericeşti" în activităţile de spionaj, vezi Vasile Dumitru Fulger, *Spioni în sutană*, Bucureşti, Editura Aldopress, 2008; Eric Frattini, *Sfânta Alianţă – 500 de ani de spionaj la Vatican*, Bucureşti, Editura Tritonic, 2008.

care au cerut permisiunea gazdelor de a culege informaţiile de interes pentru serviciul sau agenţia de informaţii pentru care lucrau!

Pentru edificarea cititorilor, vom reaminti faptul că sistemul acoperirii diplomatice era folosit cu succes şi de către S.S.I.. În luna februarie 1941, Eugen Cristescu, directorul general al S.S.I., solicita şi obţinea aprobarea generalului Ion Antonescu pentru ca informatorii săi „să fie introduşi în personalul oficial al reprezentanţelor diplomatice şi consulare române din străinătate – în prima urgenţă în Peninsula Balcanică şi în Orientul Apropiat”[33]. Scopul declarat era acela de „a dispune de o reţea informativă sigură şi cu durată de funcţionare”, iar posturile vizate erau acelea de „consuli, vice-consuli, cancelari, agenţi şi ataşaţi comerciali şi de presă, ajutori şi secretari ai ataşaţilor militari şi agenţi ai serviciului de navigaţie maritimă”. O serie de alte documente ale S.S.I. ne fac să afirmăm că, aidoma D.I.E. ulterior, S.S.I.-ul nu făcea decât să oficializeze la acea dată practici deja uzitate!

Unde mai pui că „infractorii” din D.I.E. primeau salarii „în lei şi valută”, lucru ieşit din comun în România socialistă! Pacepa se face a nu şti că, de la cel mai mărunt muncitor manual, până la marinari, profesori, militari, ingineri, doctori, orice salariat român care îşi desfăşura activitatea în străinătate beneficia de un salariu în lei în România şi de o indemnizaţie în valută, pe care o primea parţial în ţara respectivă şi parţial se vira într-un cont personal deschis la B.R.C.E. În cazul ofiţerilor acoperiţi ai D.I.E., situaţia acestora este prezentată mult mai realist de fostul preşedinte al Consiliului Securităţii Statului, Ion Stănescu. La întrebarea „ce avantaje avea cel care accepta «branşarea» la Securitate?”, adresată în cadrul unui interviu, acesta răspundea:

„Mai întâi, primea două salarii[34] – o soldă pentru funcţia oficială care era la Externe, la Comerţ Exterior sau la o altă instituţie cu activitate în străinătate, şi a doua era aceasta pe care nu o ştia nimeni şi o primea el, solda de grad. Era bunicică, două mii şi ceva, trei mii. Erau bani pe vremea aceea. În misiune îşi primea drepturile normale, ca orice salariat de acolo, conform funcţiei pe care o îndeplinea”[35].

Preocupat de amalgamarea realităţii cu ficţiunea, Pacepa scapă involuntar şi informaţii care, coroborate cu documentele, dau măsura exactă a semnificaţiei decretului. Astfel, aşa cum poate observa orice cititor imparţial, decretul nu aducea noutăţi semnificative în modul de funcţionare a spionajului românesc, ci *legaliza* practici

---

[33] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.845, vol. 2, f. 85.

[34] Nu dispunem de date precise cu privire la menţinerea acestui sistem, al dublei salarizări, după destituirea lui Ion Stănescu din fruntea Ministerului de Interne (19 martie 1973), dar „Normele privind încadrarea şi folosirea ofiţerilor de contraspionaj conspiraţi din aparatul central şi teritorial de Securitate”, din 28 august 1976, prevedeau un singur salariu: „Ofiţerii conspiraţi primesc de la Ministerul de Interne toate drepturile ce li se cuvin ca ofiţeri activi, plus indemnizaţia de dispozitiv de luptă în procent de 10% din retribuţia tarifară lunară, potrivit funcţiei în care au fost încadraţi. Drepturile băneşti ale acestora vor fi acordate prin state de salarii separate de ale celorlalte cadre, întocmite de unităţi, unde vor fi înregistraţi cu indicativul ori numele conspirativ ce li s-a fixat prin ordinul de numire în funcţie. Veniturile realizate potrivit funcţiilor în care sunt încadraţi la instituţiile de acoperire, vor fi făcute venit la stat prin Ministerul de Interne” – *apud* Luminiţa Banu, *op. cit.,* p. 24.

[35] Ion Stănescu, *Mărturisiri din anii unor entuziaste angajări și a unor înalte răspunderi*, [Bucureşti], Biblioteca Socialistă, Editura Paco, [2009], p. 91.

încetățenite de câteva decenii („«Ați pus aici tot ce vă trebuie ca DIE sa devină legal?», a întrebat din nou Ceaușescu, continuând să răsfoiască decretul..")[36].

Ce era oare cu adevărat nou în mijloacele și metodele spionajului românesc? Nu existaseră până atunci „sedii, case de lucru și mijloace de transport auto conspirate"? Nu existaseră ofițeri trimiși la post în străinătate „ca salariați permanenți ai M.A.E., M.C.E., O.N.T. sau cu alte acoperiri", așa cum prevedea textul noului act legislativ?

Se schimbaseră oare radical atribuțiile instituției? Să facem o comparație între atribuțiile pe care Direcția I le avea în anul 1956[37] și cele fixate prin Decretul nr. 363/1973:

- Obținerea de documente secrete cu caracter politic, economic și militar din lagărul imperialist.
- Să obțină pe orice cale patente și informații cu caracter tehnico-științific din țările capitaliste
- Desfășurarea de acțiuni informativ-operative împotriva emigrației române din străinătate, cu scopul de a descompune organizațiile și grupările politico-reacționare, de a cunoaște din timp acțiunile lor dușmănoase împotriva R.P.R. și de a convinge spre repatriere în țară elementele din această emigrație.
- Asigură supravegherea operativă și de apărare a coloniei românești și a oficiilor diplomatice ale R.P.R. în străinătate, precum și prevenirea pătrunderii serviciilor de informații și

a) desfășoară activitate informativă și de influență în domeniile politic, economic și politico-militar din țările cercetate;

b) acționează prin mijloace specifice pentru procurarea de date și documentații tehnico-științifice necesare economiei naționale; procură din străinătate materiale supuse embargoului, precum și mostre, modele, noutăți utile diferitelor sectoare ale economiei;

c) desfășoară activitate informativă în cadrul emigrației, organizează acțiuni de influență pentru atragerea emigrației pe poziții loiale, precum și acțiuni de dezmembrare și compromitere în rândul emigrației reacționare române și de alte naționalități. Coordonează toate acțiunile întreprinse în exterior de organele Ministerului de Interne;

[36] Această preocupare pentru „legalitate" pare să fi fost comună în epocă și la nivelul conducerii altor state socialiste. De exemplu, în Bulgaria, Direcției I Generale (*Purvo glavno upravlenie – P.G.U.*) i se fixează statutul și normele de lucru printr-o decizie secretă a Biroului Politic al Partidului Comunist Bulgar din 24 iulie 1974, după ce, la 16 iulie 1974, Decretul nr. 1.467 al Consiliului de Stat reglementase activitatea Comitetului Securității Statului, în ansamblul său – Jordan Baev, Kostadin Grozev, *Bulgaria*, în Krzysztof Persak, Lukasz Kaminski (eds.), „A Handbook of the Communist Security Apparatus in East Central Europe. 1944-1989", Warsaw, Institute of National Remembrance, 2005, p. 42. În versiunea din 1999, Pacepa nu uită să „tragă spuza" pe turta conducerii D.I.E., ca fiind cea preocupată de respectarea legalității. Potrivit versiunii amintite, după înregistrarea decretului, Ceaușescu s-ar fi întors către Pacepa și Doicaru și le-ar fi spus: „Sper că acum o să vă treacă prostiile alea cu Constituția!" - Ion Mihai Pacepa, *Cartea Neagră a Securității*, vol. III *L-am trădat pe Ceaușescu*, București, Biblioteca Ziua, Editura Omega SRL, 1999, p. 77.

[37] C.N.S.A.S., *Securitatea. Structuri – Cadre. Obiective și metode*, vol. I (1948-1967), coord. Florica Dobre, editori Florian Banu, Theodor Bărbulescu, Camelia Ivan Duică, Liviu Țăranu, București, Editura Enciclopedică, 2006, pp. 94-95.

contrainformaţii duşmane în rândurile coloniei româneşti şi a reprezentanţilor R.P.R..	organizează şi desfăşoară activitate de contrainformaţii externe; coordonează măsurile întreprinse în afara graniţelor ţării de organele de securitate, potrivit obiectivelor şi sarcinilor ce le sunt stabilite de conducerea partidului şi statului;

După cum se vede, atribuţiile sunt, în bună măsură, aceleaşi. Ca element de noutate, faţă de anul 1956, decretul din 1973 prevedea în sarcina D.I.E. transportul curierului diplomatic şi organizarea legăturilor cifrate cu reprezentanţele diplomatice ale României. În plus, pe lângă aspectul *legalizării*, se poate vorbi de efortul *modernizării* unora dintre metodele şi mijloacele de lucru ale spionajului românesc[38].

[38] Despre acest efort de modernizare, de creştere a conspirativităţii activităţii, condiţie *sine qua non* în spionaj, Ion Stănescu relata următoarele: „A fost o perioadă în care se ştia pe faţă care sunt oamenii Securităţii în ambasade. Când am fost numit preşedinte al Consiliului Securităţii Statului [22 iulie 1967 – n.ns.] era o hotărâre de pe vremea lui Teohari Georgescu (care era ministru de interne) [înlăturat din funcţie la 27 mai 1952 – n.ns.] şi a Anei Pauker (care era ministru de externe), conform căreia Securitatea avea distribuiţi funcţionari în ambasade, pe ţări. De exemplu, în America [S.U.A.], Departamentul de Informaţii Externe, cum se numea atunci, avea un post de consilier, un post de ataşat economic, un post de secretar… Era bătut în cuie şi se ştia oficial de toată lumea. La Londra, ministrul-consilier, al doilea după ambasador, era ofiţer de securitate. Cifrorii, toţi erau ai Securităţii. Eu m-am dus la Corneliu Mănescu, care era ministru de externe, şi i-am zis: «Măi, hai să anulăm acest document care este anacronic şi nu e bun». A zâmbit, s-a uitat la mine, nu-i venea să creadă: «Înseamnă că aveţi alte metode», mi-a spus. «Nu, n-avem nici o altă metodă. Care-i merituos şi consideraţi că aveţi nevoie de el, foarte bine, o să ne ajute şi pe noi, şi normal că o să-şi ajute ţara». Şi aşa am anulat acest document în care era stipulat concret câte posturi avea Securitatea. Era pe faţă, se ştia, un fel de pisică cu clopoţei. Cu noul regulament, categoric nu mai ştia nimeni – nici ambasadorul, nici altcineva. Ofiţerul nostru avea cu ambasadorul relaţii de serviciu, pe funcţia oficială pe care era încadrat" – Ion Stănescu, *op. cit.*, pp. 88-89. Fostul ministru de externe din perioada 1961-1972, Corneliu Mănescu, îşi amintea, la rându-i, câteva aspecte cu privire la activitatea ofiţerilor de informaţii în ambasadele României: „Între Externe şi Interne existau chiar nişte reglementări în ceea ce priveşte personalul trimis în ambasade. Adică, într-o ambasadă coexistau mai multe instituţii – care făceau de toate, chipurile, politica externă a ţării. Erau, bineînţeles, diplomaţii de carieră ce aparţineau Externelor. Dar era şi personalul Ministerului de Interne, care, începând de la portari şi până la funcţiile administrative şi serviciul de cifru, reuşea să ocupe o pondere foarte însemnată în personalul ambasadei. Această pondere era echilibrată prin existenţa unui fel de contract între cele două ministere pe care Internele îl încălcau destul de des. De regulă, recrutau sau încercau să recruteze oameni de la Externe. (…) Nici nu puteau să-şi desfăşoare munca fără activitatea diplomaţilor. Munca lor, a celor de la Interne, se făcea, se extrăgea din cea a diplomaţilor de carieră. Este însă una să lucrezi în cadrul aceleiaşi ambasade respectând atribuţiile de serviciu stabilite şi alta să le încalci şi să începi, în calitate de diplomat, o colaborare cu un alt serviciu, chiar dacă acesta aparţine ţării tale, fără ştiinţa celor în a căror subordonare directă te afli. Într-o ambasadă era şi personal ce aparţinea Ministerului Forţelor Armate. Şi aceştia se ocupau tot cu treburi de informaţii. Nu cumva să vă imaginaţi, când auziţi despre această compoziţie, că era tipică ţărilor socialiste ori României, ţara noastră! Ceea ce se făcea într-o ambasadă a României nu se deosebea de ceea ce se petrecea într-o ambasadă a unei ţări

Încă una din dezinformările împletite cu abilitate de Pacepa printre faptele reale este aceea că, prin Decretul nr. 363, D.I.E. devenea „armata personală" a lui Nicolae Ceauşescu, fiind „subordonat nemijlocit comandantului suprem". În fapt, textul decretului prevede, la art. 2, că D.I.E. este „subordonat nemijlocit ministrului de interne" şi îşi desfăşoară activitatea pe baza ordinelor comandantului suprem al forţelor armate[39].

În interviul pe care îl publica ziarul „Ziua", în 28 martie 2007, Pacepa dovedeşte din nou că, atunci când vrea, memoria sa funcţionează aproape ireproşabil: „În iulie 1978, când am făcut ruptura cu DIE, aceasta avea 2.780 ofiţeri conspiraţi şi 500 deplin conspiraţi. Cu alte cuvinte, unul din fiecare 7.000 de cetăţeni ai României era ofiţer acoperit al DIE". Or, potrivit anexei nr. 2 a decretului, numărul de posturi din D.I.E. era de 2.578, la care se adăuga un număr de 500 de „referenţi pentru informaţii externe". Diferenţa dintre cifra din decret şi cea avansată de Pacepa este nesemnificativă şi poate fi pusă pe seama unei creşteri a schemei de încadrare în cei cinci ani scurşi între adoptarea decretului şi dezertarea lui Pacepa.

Ce ar mai putea fi spus despre „Decretul 363, care a fost – şi a rămas – unul din cele mai secrete documente din istoria României comuniste"? Poate că nu ar fi lipsită de interes sublinierea faptului că prevederile decretului pe care „nici Dumnezeu nu trebuia să le cunoască" erau cunoscute, în bună măsură, de serviciile de informaţii occidentale, fapt ce spune multe despre profesionalismul cadrelor de securitate ale vremii şi despre respectarea prevederilor legale cu privire la păstrarea secretului de stat. Pentru a ilustra gradul în care erau descifrate organizarea şi atribuţiile D.I.E. de către adversarii occidentali, vom reproduce câteva pasaje dintr-o sinteză intitulată „Serviciile de Informaţii Române", procurată, în 19 iulie 1978, de Mihai Caraman printr-un agent din Austria. Această sinteză se pare că fusese întocmită de serviciile vest-germane încă din iulie 1974[40]. Potrivit acestui document, „după reorganizarea din 1972, DGIE se compune din trei divizii: Europa, alte regiuni, contraspionaj-emigraţie şi două direcţii independente. De asemenea, mai există şi alte servicii auxiliare. Întregul efectiv al DGIE este de circa 2000 persoane"[41].

---

occidentale" - Lavinia Betea, *Convorbiri neterminate. Corneliu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea*, Iaşi, Editura Polirom, 2001, pp. 132-133.

[39] Pentru cât de neobişnuită este subordonarea serviciilor de informaţii de către şefii de stat este sugestivă următoarea apreciere: „din 1962, trei preşedinţi succesivi i-au ordonat directorului Serviciilor Centrale de Informaţii să îi spioneze pe americani, ignorând regulamentul C.I.A. Nixon credea că toate acţiunile prezidenţiale erau legale atâta timp cât serveau securităţii naţionale. Dacă preşedintele face asta, spunea el, nu este ilegal. Printre succesorii săi, doar George W. Bush mai îmbrăţişase asemenea concepţii despre puterea prezidenţială, înrădăcinată în dreptul divin al regilor" – Tim Weiner, *op. cit.*, p. 222. De asemenea, trebuie remarcat că, în S.U.A., Congresul nu are drept de control asupra Consiliului Naţional de Securitate, această instanţă de trasare a politicii de securitate naţională aflându-se complet în mâinile Preşedintelui, care este şi principalul destinatar al evaluărilor naţionale de informaţii (National Intelligence Estimates) – cf. Olivier Forcade, Sébastien Laurent, *Serviciile secrete. Puterea şi informaţia secretă în lumea modernă*, Chişinău, Editura Cartier, 2008, p. 222.

[40] Mihai Pelin, *op. cit.*, p. 240.

[41] *Ibidem*, p. 387.

Restul documentului abundă în informaţii foarte detaliate, fiind chiar nominalizaţi conducătorii diviziilor şi brigăzilor din structura D.I.E.:

„Divizia I *Europa* este condusă de colonelul Gheorghe Toader. Ea este împărţită în două grupe şi anume: *Țările germanice și țările nordice* şi grupa *Țări Mediteraneene* (…) Divizia II *Alte regiuni* este condusă de generalul maior Gheorghe Marcu. Și această divizie este împărţită în grupe şi anume: S.U.A. – America Latină – Asia şi Africa – Orientul Apropiat (…) Divizia III *Emigrație și contraspionaj* este condusă de generalul maior Gheorghe Bolânu şi este compusă din trei grupe: *Emigrație – Contrainformații externe* şi *Valută*. Această divizie se află pe strada Luterană nr. 9”[42].

Nu vom continua cu reproducerea documentului, mulţumindu-ne să subliniem faptul că informaţiile sunt uimitor de precise, singurele diferenţe constând doar în folosirea unor alţi termeni pentru diviziunile D.I.E. Astfel, în loc de *brigăzi* se vorbeşte de *grupe* sau *direcții,* dar acest lucru poate fi explicat printr-o traducere nu tocmai fidelă a documentului. Aşadar, cel puţin în ce priveşte structura organizatorică a D.I.E., prevederile Decretului nr. 363/1973 se dovedesc a fi fost un secret al lui Polichinelle.

În plus, ultrasecretul decret şi-a pierdut orice semnificaţie odată cu dezertarea generalului Ion Mihai Pacepa în 28 iulie 1978. Din cauza volumului mare de informaţii pe care acesta le deţinea despre structura şi reţelele externe ale D.I.E., instituţia a intrat într-un program radical de reorganizare, astfel că, din septembrie 1978, îşi continuă existenţa sub denumirea de Centrul de Informaţii Externe (C.I.E.), cunoscut şi ca U.M. 0544. Structura noii unităţi, cuprinzând secţii şi sectoare independente, era următoarea: Secţia I „Europa”, Secţia a II-a „America de Nord şi America de Sud”, Secţia a III-a „Africa şi Asia”, Secţia a IV-a „Emigraţie”, Secţia a V-a „Consulară, curieri diplomatici, pază”, Secţia a VI-a „Cadre şi învăţământ” (includea şi Centrul de Pregătire şi Perfecţionare a Cadrelor), Sectorul 1 independent – „Exploatarea informaţiilor şi T.S.”, Sectorul 2 independent - „Asigurare materială şi financiară”, Sectorul 3 independent - „tehnică operativă”, Sectorul 4 independent - „Evidenţă operativă”[43].

În final, putem conchide că, prin publicarea acestui decret[44], sunt atinse cel puţin două obiective: introducerea în circuitul ştiinţific a unor informaţii veridice cu privire la organizarea şi dimensiunea principalei instituţii a spionajului românesc în anii ’70 şi, totodată, evidenţierea limitelor memorialisticii, ca izvor istoric, şi a necesităţii imperioase a verificării permanente a informaţiilor vehiculate prin acest gen literar[45].

---

[42] Mihai Pelin, *op. cit.*, p. 387.

[43] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.073, vol. 2, ff. 57-66.

[44] Textul decretului şi anexele acestuia, dar fără expunerea de motive, au fost publicate, pentru prima dată, de către Constantin Buchet în volumul *România, frontul informațiilor și sfârșitul războiului rece (1980-1989)*, Craiova, Editura Sitech, 2011, pp. 80-87. Dată fiind circulaţia deficitară a lucrărilor de specialitate, am socotit că o republicare a decretului, dimpreună cu expunerea de motive, semnată de ministrul de interne, Emil Bobu, nu poate fi decât un câştig pentru cercetătorii interesaţi în investigarea serviciilor de informaţii ale regimului comunist.

[45] După cum remarca Hannah Arendt, „memoriile reprezintă, în secolul nostru, cel mai înşelător dintre genurile literare” - Hannah Arendt, *Crizele republicii*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1999, p. 16.

1973 iunie 23 – Decretul nr. 363 pentru înfiinţarea Departamentului de Informaţii Externe, însoţit de expunerea de motive şi anexe

STRICT SECRET
DE IMPORTANŢĂ
DEOSEBITĂ

EXPUNERE DE MOTIVE

Prin art. 18, alin. 2 din Decretul Nr. 130/1972, privind înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea Ministerului de Interne, s-a stabilit că ministerul are, în structura sa organizatorică, un departament.

În urma fuzionării Consiliului Securităţii Statului cu Ministerul Afacerilor Interne, a apărut necesitatea luării unor măsuri mai eficiente de conspirare a activităţii departamentului, datorită diversităţii organelor care au intrat în structura organizatorică a ministerului (miliţie, penitenciare, pompieri, arhivele statului ş.a.).

Pe de altă parte, în proiectul de decret privind organizarea şi funcţionarea Ministerului de Interne, care urmează să fie publicat, nu pot fi prevăzute atribuţiile şi normele de organizare şi funcţionare ale departamentului, datorită caracterului deosebit de secret al acestei activităţi.

Faţă de cele de mai sus, am iniţiat alăturatul proiect de decret privind organizarea şi funcţionarea Departamentului de Informaţii Externe din Ministerul de Interne.

Proiectul de decret conţine, în principal, următoarele prevederi:

- departamentul se subordonează Comandantului Suprem al Forţelor Armate ale Republicii Socialiste România şi în mod nemijlocit Ministrului de Interne;
- acesta îndeplineşte, prin mijloace specifice, misiuni subordonate înfăptuirii politicii partidului şi statului în domeniul apărării ţării împotriva acţiunilor ostile întreprinse de diverse state, organizaţii sau persoane din străinătate, de natură să aducă atingere independenţei şi suveranităţii naţionale, integrităţii teritoriale a patriei, cuceririlor revoluţionare ale poporului român. În acest scop sunt enumerate atribuţiile ce rezultă din programul de dezvoltare a activităţii acestui organ, aprobat de conducerea superioară de partid;
- în cadrul departamentului funcţionează consiliul de conducere, ca organ deliberativ care hotărăşte în problemele generale privind activitatea sa.

La stabilirea structurii organizatorice s-a avut în vedere aducerea la îndeplinire a sarcinilor stabilite la recenta plenară a Comitetului Central[46]. Astfel, au fost

[46] Este vorba de plenara C.C. al P.C.R. desfăşurată în zilele de 18 şi 19 iunie 1973, care a avut pe ordinea de zi următoarele probleme: „Dezvoltarea şi perfecţionarea învăţământului în România", „Cu privire la rolul femeii în viaţa politică, economică şi socială a ţării", „Reluarea lucrului pentru sistemul de navigaţie Dunăre – Marea Neagră şi amplasarea noului port maritim la Constanţa

desfiinţate verigile intermediare, aplicându-se principiul verticalităţii, pentru a se asigura o conspirativitate şi compartimentare deplină a muncii.

Ca urmare a aplicării noii structuri organizatorice se reduc 25 funcţii de conducere, iar un număr de 42 posturi din aparatul funcţional şi tehnico-administrativ se reduc şi se redistribuie unităţilor operative pentru aparatul exterior.

Nomenclatorul funcţiilor militare şi a funcţiilor specifice salariaţilor civili, precum şi numărul maxim de ofiţeri, maiştri militari şi subofiţeri şi salariaţi civili, la pace şi mobilizare, al acestui departament, se prevăd în anexele la proiectul de decret.

Întrucât decretul are caracter STRICT SECRET DE IMPORTANŢĂ DEOSEBITĂ, propunem să nu fie publicat în Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România şi să fie difuzat numai la Ministerul de Interne pentru departament.

MINISTRU DE INTERNE
/ss/ Emil Bobu

STRICT SECRET
DE
IMPORTANŢĂ
DEOSEBITĂ

CONSILIUL DE STAT
AL
REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

DECRET
PRIVIND
ORGANIZAREA ŞI FUNCŢIONAREA
DEPARTAMENTULUI DE INFORMAŢII EXTERNE

Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România decretează:

CAPITOLUL I
DISPOZIŢII GENERALE

Art. 1 – Departamentul de Informaţii Externe se organizează şi funcţionează în cadrul Ministerului de Interne.

Art. 2 - Departamentul de Informaţii Externe îşi desfăşoară activitatea pe baza ordinelor comandantului suprem al forţelor armate ale Republicii Socialiste România şi este subordonat nemijlocit ministrului de interne.

Sud – Agigea". În cadrul acestei plenare, Elena Ceauşescu a fost aleasă, la propunerea lui Emil Bodnăraş, membră a Comitetului Executiv – Dinu C. Giurescu (coord.), *Istoria României în date*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003, p. 634.

Art. 3 – În îndeplinirea atribuţiilor, colaborarea cu ministerele şi celelalte organe centrale ale administraţiei de stat, precum şi cu unităţi ale Ministerului de Interne se realizează prin ministrul de interne şi conducerea departamentului.

CAPITOLUL II
ATRIBUŢII

Art. 4 - Departamentul de Informaţii Externe îndeplineşte prin mijloace specifice misiuni subordonate înfăptuirii politicii partidului şi statului în domeniul apărării ţării împotriva acţiunilor ostile întreprinse de diverse state, organizaţii sau persoane din străinătate, de natură să aducă atingere independenţei şi suveranităţii naţionale, integrităţii teritoriale a patriei, cuceririlor revoluţionare ale poporului român, în care scop:

d) desfăşoară activitate informativă şi de influenţă în domeniile politic, economic şi politico-militar din ţările cercetate;
e) acţionează prin mijloace specifice pentru procurarea de date şi documentaţii tehnico-ştiinţifice necesare economiei naţionale; procură din străinătate materiale supuse embargoului, precum şi mostre, modele, noutăţi utile diferitelor sectoare ale economiei;
f) desfăşoară activitate informativă în cadrul emigraţiei, organizează acţiuni de influenţă pentru atragerea emigraţiei pe poziţii loiale, precum şi acţiuni de dezmembrare şi compromitere în rândul emigraţiei reacţionare române şi de alte naţionalităţi. Coordonează toate acţiunile întreprinse în exterior de organele Ministerului de Interne;
g) organizează şi desfăşoară activitate de contrainformaţii externe; coordonează măsurile întreprinse în afara graniţelor ţării de organele de securitate, potrivit obiectivelor şi sarcinilor ce le sunt stabilite de conducerea partidului şi statului;
h) asigură transportul curierului diplomatic;
i) organizează şi realizează legăturile cifrate către şi de la misiunile diplomatice ale Republicii Socialiste România; asigură mijloacele de cifrare şi transmisiuni cifrate, securitatea cifrului de stat şi a documentelor secrete în străinătate;
j) recuperează din străinătate, prin mijloace specifice, documente cu caracter istoric, obiecte cu valoare muzeistică precum şi bunuri, valori, valută aparţinând statului sau unor cetăţeni români;
k) realizează activitatea de documentare externă, analiza, verificarea şi valorificarea informaţiilor pe linia obiectivelor de muncă din competenţa sa de activitate;
l) asigură verificarea persoanelor ce urmează a fi atrase în activitatea de informaţii externe, folosind mijloace ale muncii de securitate;
m) organizează verificarea, pregătirea şi instruirea cadrelor, asigurând permanenta capacitate de luptă a efectivelor sale;

n) asigură dotarea şi înzestrarea marilor unităţi şi unităţilor din subordine; planifică mijloacele materiale şi financiare; execută planul de cheltuieli în lei şi valută;

o) îndeplineşte orice alte atribuţii rezultate din misiunile ordonate de comandantul suprem al forţelor armate ale Republicii Socialiste România şi de ministrul de interne.

Art. 5 – În condiţiile legii are dreptul să obţină de la organele de stat şi organizaţiile socialiste date, informaţii, documente necesare îndeplinirii atribuţiilor sale. În raporturile cu aceste organe şi organizaţii, precum şi în relaţii internaţionale, departamentul este reprezentat de ministrul de interne, şeful departamentului şi adjunctul şefului de departament.

CAPITOLUL III
ORGANIZARE ŞI FUNCŢIONARE

Art. 6 - Departamentul de Informaţii Externe are un consiliu de conducere al departamentului, organ deliberativ, care hotărăşte în problemele generale privind activitatea acestuia.

Art. 7 – Consiliul de conducere al departamentului este alcătuit din 5-9 membri: şeful departamentului, adjunctul şefului de departament, şefii de divizii, şefi de brigăzi independente.

Preşedintele consiliului de conducere este şeful departamentului, iar în lipsa acestuia adjunctul şefului de departament.

Art. 8 - Consiliul de conducere al departamentului desfăşoară activitate în prezenţa a cel puţin două treimi din numărul membrilor săi şi adoptă hotărâri cu majoritatea membrilor ce-l compun.

În caz de divergenţă între şeful departamentului şi majoritatea membrilor consiliului de conducere, problema asupra căreia nu s-a realizat un acord se supune ministrului de interne pentru a hotărî.

Art. 9 - Consiliul de conducere al departamentului în întregul său şi fiecare membru în parte răspund în faţa comandantului suprem al forţelor armate ale Republicii Socialiste România şi a ministrului de interne pentru îndeplinirea sarcinilor încredinţate.

Art. 10 – Departamentul de Informaţii Externe are în conducerea sa un şef de departament[47] care este prim-adjunct al ministrului şi un adjunct al şefului de departament[48] care este secretar general al Ministerului de Interne.

Şeful de departament şi adjunctul său se numesc prin hotărâre a Consiliului de miniştri.

Art. 11 – În cadrul departamentului funcţionează consiliul de înzestrare şi comisia de coordonare a cercetărilor ştiinţifice.

Organizarea şi atribuţiile consiliului de înzestrare şi a comisiei de coordonare a cercetării ştiinţifice sunt stabilite prin regulament aprobat de şeful departamentului, pe

[47] Funcţia a fost ocupată de către generalul-locotenent Nicolae Doicaru.
[48] Funcţia de adjunct i-a revenit generalului-maior Ion Mihai Pacepa.

baza hotărârii consiliului de conducere, iar membrii acestora sunt numiţi prin ordinul ministrului de interne.

CAPITOLUL IV
STRUCTURA ORGANIZATORICĂ

Art. 12 – Departamentul de Informaţii Externe are următoarea structură organizatorică:

I. MARI UNITĂŢI ŞI UNITĂŢI DE INFORMAŢII EXTERNE

a) Divizia Europa (două brigăzi);
b) Divizia America de Nord, America de Sud, Australia, Africa şi Asia (trei brigăzi);
c) Divizia emigraţie, contrainformaţii externe, legături cifrate cu misiunile diplomatice ale republicii Socialiste România, curieri diplomatici, legături externe speciale (trei brigăzi);
d) Brigada activitate specială „X";
e) Brigada activitate de informaţii tehnico-ştiinţifice, consilieri şi experţi internaţionali;
f) Brigada verificarea, analiza şi exploatarea informaţiilor; activitate de documentare specifică;
g) Brigada asigurare tehnico-materială şi deservire;
h) Centrul de pregătire şi perfecţionare a cadrelor;

II. APARAT DEPARTAMENT

a) Brigada Personal şi învăţământ;
b) Sector organizare – mobilizare; control; verificări speciale şi control financiar intern;
c) Sector „F"
d) Sector evidenţă operativă, secretariat.

Încadrarea, atribuţiile, dotarea, normele de funcţionare şi structura organizatorică a marilor unităţi şi unităţi prevăzute în prezentul articol se stabilesc de şeful departamentului.

Art. 13 – Departamentul de Informaţii Externe îşi desfăşoară activitatea în conformitate cu normele generale prevăzute în anexa nr. 1 care face parte integrantă din prezentul decret.

CAPITOLUL V
PERSONAL

Art. 14 – Personalul departamentului se compune din militari şi salariaţi civili.

Numărul maxim de ofiţeri, maiştri militari, subofiţeri şi salariaţi civili, la pace şi mobilizare, al departamentului este cel prevăzut în anexa nr. 2, care face parte integrantă din prezentul decret.

Nomenclatorul funcţiilor militare şi funcţiilor specifice pentru salariaţii civili din departament este cel prevăzut în anexa nr. 3, care face parte integrantă din prezentul decret.

Art. 15 – Militarii din departament au drepturile şi obligaţiile prevăzute în normele legale pentru militarii forţelor armate ale Republicii Socialiste România.

Prevederile statutelor corpului ofiţerilor, corpului maiştrilor militari şi subofiţerilor forţelor armate ale Republicii Socialiste România se aplică şi ofiţerilor, maiştrilor militari şi subofiţerilor departamentului.

Salariaţii civili sunt supuşi dispoziţiilor Codului Muncii şi celorlalte norme legale.

PREŞEDINTELE
CONSILIULUI DE STAT
/ss/ N. Ceauşescu

Bucureşti, 23 iunie 1973
Nr. 363

STRICT SECRET
DE IMPORTANŢĂ
DEOSEBITĂ

ANEXA NR. 1

APROB,
/ss/ N. Ceauşescu

ÎN VEDEREA ASIGURĂRII CONSPIRATIVITĂŢII,
Departamentul de Informaţii Externe:

a) conduce, îndrumă şi controlează nemijlocit marile unităţi şi unităţile operative de informaţii externe, grupurile operative externe, centrul de pregătirea şi perfecţionarea cadrelor, subunităţile teritoriale de profil; preia de la toate organele de securitate şi conduce nemijlocit activitatea cu toţi colaboratorii ce lucrează în calitate de salariaţi sau delegaţi în cadrul misiunilor diplomatice, misiunilor consulare, agenţiilor economice, societăţilor mixte şi celorlalte forme de reprezentare ale Republicii Socialiste România în străinătate; asigură legătura şi conduce nemijlocit activitatea tuturor colaboratorilor şi informatorilor organelor de securitate care sunt trimişi în străinătate;
b) înregistrează în evidenţe proprii cadrele de informaţii externe; înscrierea acestora în ştatele de organizare şi în ştatele de plată a salariilor se face cu nume conspirative sau indicative, care vor fi folosite şi în alte documente de securitate;
c) trimite la post în străinătate, ca salariaţi permanenţi ai M.A.E., M.C.E., O.N.T. sau cu alte acoperiri, cadre proprii, încadrate pe ştatele de funcţiuni ale instituţiilor de acoperire sau salarizate efectiv din fondurile valutare ale departamentului;

d) foloseşte în munca de informaţii externe cadre cu identităţi legendate, de cetăţeni români sau străini;
e) cu aprobarea ministrului de interne, a şefului de departament sau a adjunctului şefului de departament, întocmeşte şi foloseşte acte de identitate şi alte documente necesare conspirării cadrelor, susţinerii legendelor şi acţiunilor întreprinse;
f) foloseşte sedii, case de lucru şi mijloace de transport auto, conspirate ca fiind în folosirea unor instituţii şi întreprinderi sau proprietate privată; asigură statut juridic cadrelor, folosind ca acoperire instituţii de stat şi organizaţii economice;
g) în planul financiar şi material al Ministerului de Interne necesarul pentru departament se înscrie în valori globale; defalcarea pe poziţii de plan se efectuează numai în planurile proprii ale departamentului; cheltuielile în lei şi valută se finanţează, în totalitate, de la poziţia de plan 65 „Cheltuieli speciale", respectiv de la poziţia „Cheltuieli informative speciale"; deconturile şi actele de cheltuieli se distrug prin ardere, lunar sau cel mult la şase luni[49], făcându-se în registre menţiunea „documentele au fost distruse"; cheltuielile în lei şi valută nu se supun operaţiunilor de casă; ele se controlează prin organele proprii de control financiar intern ale departamentului;
h) mijloace tehnico-operative, apartamente, autovehicule, alte bunuri de inventar mobile sau imobile obţinute gratuit sau prin acţiuni operative, din ţară şi străinătate, rămân în dotarea departamentului, luându-se în evidenţa acestuia pe baza aprobării ministrului de interne sau şefului de departament;
i) întreaga activitate de control pe linie informativ-operativă, financiară, de înzestrare, servicii, etc. atât în unităţile departamentului, cât şi în grupele operative externe se efectuează, la ordinul ministrului de interne, a şefului departamentului sau adjunctului acestuia, numai prin sectorul propriu de control şi inspecţii al Departamentului de Informaţii Externe;
j) activitatea contrainformativă în rândul cadrelor departamentului ce lucrează în ţară sau în afara graniţelor, indiferent de forma de acoperire, se realizează numai prin organe proprii ale departamentului, temeinic conspirate, la ordinul ministrului de interne, a şefului departamentului sau adjunctului acestuia;
k) trimiterile în exterior (temporar şi la post) a cadrelor, inclusiv din nomenclaturile C.C. al P.C.R., se aprobă de conducerea D.I.E., asigurându-se operativitatea, conspirarea şi secretul misiunilor;
l) cadrele trimise la post primesc: în lei, drepturile de militari şi diferenţa dintre salariile de funcţie; în valută, echivalări şi suplimentări de salariu, prime, premii.

[49] Această prevedere, ca de altfel multe altele din legislaţia românească, a fost încălcată cu nonşalanţă, dovadă stând actele de acest fel păstrate în dosarele instituţiei.

STRICT SECRET
DE IMPORTANŢĂ
DEOSEBITĂ

ANEXA NR. 2

APROB,
/ss/ N. Ceauşescu

I. NUMĂR DE POSTURI PE STRUCTURI

- Numărul maxim de personal în departament*, exclusiv demnitarii, este de:	2578
- Numărul maxim al personalului de conducere în departament, exclusiv demnitarii, este de:	153
- Numărul maxim al personalului de execuţie de specialitate în departament este de:	2258
- Numărul maxim al personalului de execuţie administrativ în departament este de:	40
- Numărul maxim al personalului de deservire în departament este de:	127
- Referenți speciali pentru informații externe	500

II. EFECTIVE PE CATEGORII DE PERSONAL

A) LA PACE

- ofiţeri	2140
- maiştri militari şi subofiţeri	280
- salariaţi civili	158

B) LA MOBILIZARE

- ofiţeri	744
- maiştri militari şi subofiţeri	175
- salariaţi civili	2

* a) în numărul maxim de personal nu sunt incluşi şi referenţii speciali pentru informaţii externe, care nu au statut de militari.
b) numărul de posturi externe al Departamentului se suplimentează prin hotărâre a Consiliului de Miniştri, pentru cifratori, subofiţeri de pază şi ofiţeri de informaţii la deschiderea de noi misiuni diplomatice, oficii consulare sau reprezentanţe economice ale Republicii Socialiste România, în raport cu importanţa acestora şi solicitarea ministerelor interesate.
c) numărul maxim de personal se poate suplimenta şi cu posturi preluate din alte sectoare ale M.I., care se reduc corespunzător.

STRICT SECRET
DE IMPORTANŢĂ
DEOSEBITĂ

ANEXA NR. 3

APROB,
/ss/ N. Ceauşescu

I. FUNCŢII MILITARE

A) FUNCŢII DE CONDUCERE

Şef direcţie generală
- Şef divizie i.e.

Şef direcţie
- Şef brigadă i.e.
- Şef grup operativ extern I

Locţiitor şef direcţie
- Locţiitor şef brigadă i.e.
- Şef sector I-II i.e.
- Şef grup operativ extern II
- Şef centru cifru şi transmisiuni cifrate
- Locţiitor şef brigadă asigurare materială şi financiară
- Comandant centru de pregătire i.e.
- Ofiţer specialist principal I-III i.e.

Şef serviciu
- Şef grup operativ extern III
- Şef sector secretariat i.e.
- Şef sector asigurare materială şi financiară
- Locţiitor comandant centru de pregătire i.e.
- Medic militar şef unitate sanitară i.e.
- Ofiţer specialist principal IV-V

Şef birou
- Şef grupă cifru
- Şef laborator i.e.

B) FUNCŢII DE EXECUŢIE DE SPECIALITATE

OFIŢERI

- Ofiţer specialist I-V i.e
- Inginer specialist i.e.
- Inginer principal i.e.
- Instructor specialist I-II i.e.
- Ofiţer principal i.e.
- Ofiţer specialist cripto-analiză i.e.
- Ofiţer economist principal i.e.
- Ofiţer economist i.e.
- Medic militar unitate sanitară i.e.
- Inginer i.e.
- Ofiţer tehnic principal I-II i.e.
- Ofiţer tehnic I-II i.e.
- Ofiţer I-IV i.e.
- Tehnician I-II i.e.

MAIŞTRI MILITARI ŞI SUBOFIŢERI

- Maistru specialist I-V i.e.
- Subofiţer i.e.
- Subofiţer pază i.e.
- Subofiţer pază în unităţi acoperite
- Subofiţer tehnician i.e.

C) FUNCŢII DE EXECUŢIE ADMINISTRATIV

OFIŢERI

- Şef cabinet i.e.

MAIŞTRI MILITARI ŞI SUBOFIŢERI

- Şef depozit i.e.
- Subofiţer administrativ principal
- Subofiţer administrativ
- Subofiţer dactilograf i.e.

D) FUNCŢII DE DESERVIRE

OFIŢERI

- Şef garaj i.e.

MAIŞTRI MILITARI ŞI SUBOFIŢERI

- Maistru specialist I-V i.e.
- Subofiţer conducător auto i.e.

II. FUNCŢII PENTRU SALARIAŢII CIVILI

Departamentul de Informaţii Externe va folosi nomenclatorul funcţiilor civile aprobate pentru Ministerul de Interne şi alte ramuri ale economiei pentru activităţi similare.

III. ALTE FUNCŢII

Departamentul are dreptul să folosească referenţi de informaţii externe în aparatul central, în exterior şi instituţii de acoperire. Aceştia au calitatea de salariaţi civili; plata salariilor și indemnizațiilor se face de la poziția 65 „cheltuieli speciale" sau „C.I.S.". Angajarea se aprobă de şeful departamentului sau adjunctul său. Posturile pe care sunt încadraţi nu se includ în numărul maxim de posturi din anexa 2.

Departamentul este autorizat să plătească din fondul „C.I.S." indemnizaţii lunare, neimpozabile, unor salariaţi din instituţii şi întreprinderi civile, precum şi unor pensionari din Ministerul de Interne, pentru activitatea informativ-operativă, de documentare, filaj, investigaţii ş.a. pe care o depun temporar sau permanent.

A.C.N.S.A.S., fond S.I.E., dosar nr. 259, ff. 1-15.

II. SUB LUPA SECURITĂȚII

Raluca **Nicoleta SPIRIDON**

TUDOR ARGHEZI ÎN ATENȚIA STRUCTURILOR DE INFORMAȚII (1932-1946)

TUDOR ARGHEZI, TARGET OF THE INFORMATION AGENCIES (1932-1964)

The poet who was called "the new Eminescu" even since the interwar period, Tudor Arghezi is the most eloquent example of one's exclusion from the literary life during the consolidation of communism. Sorin Toma's long article published in "Scanteia" between 5 and 10 January 1948, with the title "The Poetry of Putrefaction or the Putrefaction of Poetry. Leafing through Tudor Arghezi's Books" was the materialization of a crucial moment when the communists abandoned the apparent policy of tolerance towards cultural diversity that they had tried to display between 1944 and 1947.

The first articles meant to discredit Arghezi were published in "Fapta" starting from 5 December 1944, as an answer to the poet's intention of republishing his "Parrot Tickets". That campaign of denigration was directed mainly against Arghezi as a publisher and less against him as a poet, for at least two reasons: on the one hand he had some vulnerable parts that could be immediately taken advantage of and on the other hand he was a key element in influencing public opinion.

The articles published in "Scanteia" from 5 to 10 January in order to denigrate Arghezi were only a few among several negative press articles whose subject he had been. It is worth mentioning that Arghezi had also been courted by the communists in their attempt to turn him into one of their supporters.

Etichete: Turdor Arghezi, publicist, „Scânteia", Securitatea
Keywords: Tudor Arghezi, publisher, "Scanteia", Securitate

Lungul articol al lui Sorin Toma, apărut în Scânteia între 5-10 ianuarie 1948 – *Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei. Răsfoind volumele lui Tudor Arghezi* – a rămas consacrat drept „broşura canonică a jdanovismului cultural"[1] şi moment de răscruce în privinţa abandonării de către comunişti a aparentei politici de toleranţă faţă de diversitatea culturală afirmată între 1944-1947.

În cazul lui Tudor Arghezi, Dimitrie Vatamaniuc observa faptul că „studiile monografice sunt dedicate poeziei şi în foarte mică măsură publicisticii"[2] deşi, ca pondere, aceasta ocupă spaţiul cel mai extins şi este extrem de importantă în ansamblul creaţiei sale. Din punctul nostru de vedere, pe de o parte, publicarea primului volum de versuri *Cuvinte potrivite*, abia în anul 1927 a atras cu sine şi o întârziere a studiilor monografice. Din categoria lucrărilor monografice apărute până în 1948 pot fi citate

---

[1] Vladimir Tismăneanu, Cristian Vasile, *Perfectul acrobat Leonte Răutu. Măștile Răului*, Bucureşti, Ed. Humanitas, 2008, p. 42.

[2] Dimitrie Vatamaniuc, *Tudor Arghezi. Biobibliografie,* vol. 1, Bucureşti, Editura Institutului Cultural Român, 2005, p. III.

cele întocmite de: Pompiliu Constantinescu[3], Şerban Cioculescu[4] şi „comentariile negativiste" semnate de Victor N. Popescu[5] şi Eugen Ionescu[6].

Pe de altă parte, sistemul comunist, animat de crearea unei societăţi noi, a evacuat din literatura de specialitate referinţele la ataşamentele informale şi politice care existau în presa de până la 1944. Ingerinţele ideologiei comuniste sunt o posibilă explicaţie şi pentru orientarea exegeţilor lui Tudor Arghezi, mai mult spre monografii de critică literară decât spre cele de istorie literară, care nu ar fi putut ignora şi activitatea publicistică. Nu pot fi excluse propriile afinităţi spre critică literară dar în orice caz, ponderea acestui tip de monografie este substanţial şi amintim în acest sens pe cele întocmite de: Ovid S. Crohmălniceanu[7], Mihail Petroveanu[8], Tudor Vianu[9], Dumitru Micu[10], Domiţian Cesereanu[11], Emil Manu[12], Alexandru George[13], Alexandru Bojin[14], Nicolae Balotă[15], Feodosi Vidraşcu[16], Mariana Ionescu[17], Emilia Parpală[18], Şerban Cioculescu[19], Adrian Angelescu[20].

Un efort de a explica într-un mod pertinent parcursul publicistului şi poetului întreprinde, totuşi, până în 1989, Florea Firan – „Pe urmele lui Tudor Arghezi"[21].

După 1989, o reevaluare a opţiunilor unei părţi a elitei intelectuale, între care şi Tudor Arghezi, spre alianţa cu Puterile Centrale în privinţa intrării României în primul război mondial, realizează Lucian Boia în *„Germanofilii". Elita intelectuală românească în anii primului Război Mondial*[22]. De asemenea, interesul pentru publicistica argheziană s-a

---

[3] Pompiliu Constantinescu, *Tudor Arghezi*. Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă, 1940.

[4] Şerban Cioculescu, *Introducere în poezia lui Tudor Arghezi*, Bucureşti, Fundaţia Regele Mihai I, 1946.

[5] Victor N. Popescu, *Tragedia unui suflet: Tudor Arghezi*. Bucureşti, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, 1930.

[6] Eugen Ionescu, *Nu*, Bucureşti, Editura Vremea, 1934.

[7] Ovid S. Crohmălniceanu, *Tudor Arghezi*, Bucureşti, Editura de stat pentru literatură şi artă, 1960.

[8] Mihail Petroveanu, *Tudor Argezi poetul*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1961.

[9] Tudor Vianu, *Arghezi poet al omului*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1964.

[10] Dumitru Micu, *Opera lui Tudor Arghezi. Eseu despre vârstele interioare*. Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1965.

[11] Domiţian Cesereanu, *Arghezi şi folclorul*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1966.

[12] Emil Manu, *Prolegomene argheziene*. Bucureşti, Editura pentru literatură, 1968.

[13] Alexandru George, *Marele Alpha*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1970.

[14] Alexandru Bojin, *Fenomenul arghezian. Unele orientări metodologice în studiul literaturii române*. Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1976.

[15] Nicolae Balotă, *Opera lui Tudor Arghezi*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1979.

[16] Feodosi Vidraşcu, *Tudor Arghezi,* Moskova, Molodaia Gvardiia, 1980.

[17] Mariana Ionescu, *Ochiul Ciclopului. Tudor Arghezi prozatorul*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1981.

[18] Emilia Parpală, *Poetica lui TudorArghezi*, Bucureşti, Editura Minerva, 1984.

[19] Şerban Cioculescu, *Argheziana*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1985.

[20] Adrian Angelescu, *Barocul în proza lui Arghezi,* Bucureşti, Editura Minerva, 1888.

[21] Florea Firan, *Pe urmele lui Tudor Arghezi*, Bucureşti, Editura Sport-Turism, 1981.

[22] Lucian Boia,*"Germanofilii". Elita intelectuală românească în anii primului război mondial*, Bucureşti, Ed. Humanitas, 2009.

manifestat şi pe fondul încercării de a oferi posibile explicaţii pentru stigmatizarea poetului de către regimul comunist abia instaurat[23].

În cele ce urmează, ne vom orienta atenţia spre fixarea anumitor repere biografice, aflate în strânsă legătură cu momentele care au determinat supravegherea poetului şi publicistului de către Siguranţă şi S.S.I., precum şi asupra debutului campaniei antiargheziene, în ziarul „Fapta"[24], la 5 decembrie 1944, episod mai puţin cunoscut.

Ion Theodorescu – viitorul poet Tudor Arghezi – s-a născut, conform actului de naştere[25], la 23 mai 1880, în Bucureşti, ca fiu al lui Nae Theodorescu – (comerciant) şi al Mariei. A fost elev al Şcolii primare „Petrache Poenaru" între 1887-1891 şi a păstrat o duioasă amintire primului său dascăl, părintele Nicolae Abramescu, de la care a învăţat abecedarul. Între 1891-1896 a urmat Gimnaziul „Cantemir-Vodă", situaţia familială obligându-l să locuiască la internatul Liceului „Sfântul Sava"[26], o altă preţioasă recunoştinţă fiind îndreptată asupra profesorului de limbă română Gheorghe Gârbea. În perioada studiilor – 1896 – trimite prima sa poezie revistei socialiste „Lumea Nouă"[27] şi frecventează pentru un timp Clubul socialist al acestui ziar „mai mult din admiraţie pentru Garabet Ibrăileanu decât din convingere politică"[28].

La 25 iulie 1896 a publicat în ziarul „Liga Ortodoxă", condus de Alexandru Macedonski, proza „Din ziua de azi", moment considerat debutul literar a lui Tudor Arghezi. În cadrul cenaclurilor organizate de Alexandru Macedonski şi de „Liga Ortodoxă" îl cunoaşte pe Grigore Pişculescu (Gala Galaction) de care-l va lega o strânsă prietenie. Conform unei cronologii întocmită de Mitzura Arghezi şi Traian Radu colaborarea la această revistă este întreruptă în luna decembrie a aceluiaşi an, întrucât „Alexandru Macedonski intervenea cu pana în manuscrisele tânărului poet"[29].

La 5 februarie 1900 intră în cinul călugăresc, gest ale cărui motivaţii le-au constituit, conform aceleiaşi cronologii, lipsa oricăror perspective de a-şi continua studiile şi a timpului necesar scrisului, precum şi teama de a nu fi încorporat pentru satisfacerea stagiului militar. În 1902 cere aprobarea Ministerului Instrucţiunii Publice pentru susţinerea examenelor claselor a-V-a şi a-VI-a de liceu, pentru ca în anul 1905 să treacă examenele pentru clasele a-VI-a şi a-VII-a de liceu. Este şi anul în care părăseşte haina monahală prin demisie. În fapt, la 30 ianuarie 1905 se năştea la Paris, Eliazar Lotar, fiul lui Tudor Arghezi şi al Constanţei Zissu. Îngrijorat de refuzul mamei de a-şi

---

[23] Andi Mihalache, *Poetul și Politica. Cazul Arghezi* în *Analele Sighet nr. 6, Anul 1948 – Instituționalizarea Comunismului*, Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 1998.

[24] *Fapta. Gazetă de ținută, informație și documentare românească.* Apare la Bucureşti, săptămânal (25 februarie 1943-4 martie 1948), director Mircea Damian. Rubrici: *Faptul artistic, Fapte în război, Fapte și jertfe, Nuvela Faptei, Reportajul faptei, Fapt este că...»* conf. I. Hangiu, *Dicționarul presei literare românești 1790-2000*, Bucureşti, Editura Institutului Cultural Român, 2005, p. 277.

[25] Poetul a propus ca dată de naştere 21 mai 1880 conform epitafului scris pe lespedea mormântului său de la Mărţişor (*Cronologie* întocmită de Mitzura Arghezi şi Traian Radu în Tudor Arghezi, *Versuri*, Bucureşti, Editura Institutului Cultural Român, 2004, p. V).

[26] *Ibidem.*

[27] *Ibidem*, p. VII.

[28] Andi Mihalache, *op. cit.*, p. 635.

[29] Mitzura Arghezi, Traian Radu, *op. cit.* p. VIII.

aduce copilul în ţară, la 2 noiembrie 1905 îşi prezenta demisia din postul de diacon la Catedrala Mitropolitană şi solicita un concediu de studii. Prin sprijinul mitropolitului Iosif Gheorghian şi al lui Joseph Baud, de la Catedrala Sf. Iosif, obţinea o recomandare către rectorul Universităţii catolice din Freibourg, Elveţia[30]. Va fi însoţit în această călătorie de mama sa, Maria Theodorescu, care ulterior se va întoarce în ţară de la Zürich, împreună cu fiul poetului, în timp ce acesta se va îndrepta spre Freibourg – Elveţia. Nu a putut să se înscrie la această facultate catolică întrucât nu avea bacalaureatul absolvit. În consecinţă, s-a orientat spre Universitatea din Geneva cu intenţia de a urma cursurile universitare şi a se pregăti pentru examenul de bacalaureat în acelaşi timp. Din cauze financiare - nu dispunea de suma necesară înscrierii la Universitate - se va prezenta numai la Bacalaureat[31]. Reapare în peisajul publicistic la 1 februarie 1910, odată cu publicarea, fără acceptul său, a poemului *Rugă de seară*, în nr. 1 al revistei „Viaţa socială" condusă N.D. Cocea, revistă care pleda pentru „marele ideal de emancipare şi de cultură al socialismului"[32]. Revenirea în ţară la sfârşitul acestui an s-a datorat, însă, necesităţii de a-şi reglementa situaţia serviciului militar nesatisfăcut[33].

Colaborarea la revistele „Facla", „Viaţa românească", „Viaţa socială", „Teatru" şi „Rampa", în anii 1911-1912, îl impune nu numai prin poezii, recenzii, cronici dramatice sau în domeniul artelor plastice dar îl consacră drept un ziarist cu largi posibilităţi de pamfletar şi polemist. La 4 octombrie 1912 se căsătoreşte cu profesoara Constanţa Zissu şi legitimează naşterea copilului său Eliazar Lotar. Mariajul celor doi nu va dura mult timp, la 28 februarie 1914 intervenind pronunţarea sentinţei de divorţ de către Tribunalul Ilfov, Eliazar rămânând în custodia poetului. Ulterior, la 5 noiembrie 1916, se va căsători cu Paraschiva Burda originară din Buneştii Bucovinei. După izbucnirea primului Război Mondial, se va pronunţa pentru neutralitatea României, în ziarul „Seara" şi în revista „Cronica".

Situaţia se schimbă după intrarea României în Primul Război Mondial de partea Antantei. La 19 mai 1917, îşi începe colaborarea la „Gazeta Bucureştilor", iniţial ediţie de război a ziarului „Bukarester Tageblatt", cu articolul *Germania și adversarii*. Din 7 aprilie 1917 „Gazeta Bucureştilor" devenea ziar independent şi nu ediţie a celui german.

Tudor Arghezi a folosit pseudonimul *Sigma*, editorialele sale alternând cu cele ale lui Ioan Slavici[34]. În orice caz, colaborarea la acest ziar de orientare filo-germană, care şi-a suspendat apariţia la 11 noiembrie 1918, i-a atras condamnarea pentru înaltă trădare, după reîntoarcerea guvernului de la Iaşi, suferinţele îndurate în închisoare fiind transpuse ulterior în volumul *În fața porții negre* (1932).

Trebuie menţionat, de asemenea, pentru a nu lăsa această experienţă la stadiul unei simple consemnări biografice, faptul că filogermanismul unei părţi a elitei intelectuale române a fost reanalizat şi considerat o opţiune alternativă, ce viza asigurarea securităţii naţionale faţă de Rusia, prin intrarea României în război alături de

---

[30] *Ibidem*, p. XII.
[31] *Ibidem*, p. XIII.
[32] Dimitrie Vatamaniuc, *op. cit.*, p. XII.
[33] Mitzura Arghezi, Traian Radu, *op. cit.*, p. VIII.
[34] Dimitrie Vatamaniuc, *op. cit.*, p. XVI.

Puterile Centrale, în contrast cu opțiunea, predominantă în vremea respectivă, favorabilă desăvârşirii unităţii naţionale prin război împotriva acestora.

În ceea ce-i priveşte pe Tudor Arghezi şi Ioan Slavici, potrivit istoricului Lucian Boia „credinţa lor – vinovaţi de război sunt ceilalţi, în principal Marea Britanie şi Rusia, şi că locul românilor este și rămâne nu împotriva Germaniei și Austro-Ungariei, ci alături de ele - nu exclude colaborarea, după cum colaborarea nu exclude credinţa”[35].

Într-un alt registru, Primul Război Mondial a fost martorul sporirii spectaculoase a acțiunilor de spionaj şi contraspionaj ale tuturor participanţilor importanţi şi, legat de acestea, a dezvoltării altor mijloace de sprijinire a operaţiunilor militare pe un teritoriu advers, între care şi propaganda. Prin denunţarea expansionismului britanic, „Slavici şi Arghezi nu fac decât să reproducă clişeul [propagandei germane], ceea ce, departe de a le afirma independenţa de spirit, pledează în sensul colaboraționismului lor”[36].

Prinşi între contextul general european, în care statele au adoptat măsuri represive faţă de spionaj precum şi împotriva formelor de complicităţi active sau pasive conexe acestuia şi preocuparea noului stat român de a evita tensiunile de natură să sporească popularitatea orientărilor de extremă stângă, o parte a ziariştilor „germanofili” între care şi Arghezi, învinuiţi de trădare şi colaboraţionism, au fost condamnaţi prin Sentinţa nr. 38/1919 a Curţii Marţiale a Corpului II Armată Bucureşti, pentru ca, în acelaşi an să fie graţiaţi prin Decretul Regal nr. 51 392 din 31 decembrie 1919.

În alegerea stigmatizării lui Tudor Arghezi prin articolul lui Sorin Toma – *Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei. Răsfoind volumele lui Tudor Arghezi*, spre deosebire, de pildă, de Ion Barbu, Andi Mihalache aducea drept argument eşecul comuniştilor de a exploata versatilitatea sa în materie publicistică manifestată până la sfârşitul celui de al-II-lea Război Mondial.

O delimitare cronologică trebuie totuşi făcută. Dacă, până spre sfârşitul anilor `30 „inconstanţa firii sale, asocierile şi divorţurile conjuncturale sau opţiunile politice nedeterminate de interese pecuniare, provocate de cultivarea imaginii de nonconformist sau o oarecare nevoie de adversari, datorată fie plăcerii de a polemiza, fie complexelor personale: tardiva afirmare ca poet”[37] se regăsesc în gesturi precum *Protestul*, semnat alături de N.D. Cocea, contra regimului aplicat în închisori deţinuţilor politici, în special a celor închişi la Doftana, ulterior ataşamentele sale politice au devenit mult mai vizibile.

Potrivit aceloraşi repere biografice consemnate de Andi Mihalache, odată cu ascensiunea dreptei, poetul devine prieten apropiat a lui Octavian Goga. La scurt timp, se preschimbă dintr-un republican notoriu într-un ataşat al regimului carlist, fapt confirmat şi de nota Grupei I a Corpului Detectivilor din 21 mai 1939[38]. În paralel, a

---

[35] Lucian Boia, *op. cit.*, p. 147.

[36] *Ibidem*, p. 25.

[37] Andi Mihalache, *Poetul și Politica. Cazul Arghezi* în *Analele Sighet nr.6, Anul 1948 – Instituționalizarea Comunismului*, Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 1998, pp. 635-636.

[38] Nota din 21 mai 1939 a Grupei a-I-a, Corpul Detectivilor consemna că, într-un cerc de prieteni, scriitorul Tudor Arghezi a afirmat: „lumea confundă actualul regim cu guvernul. Este o mare eroare. Regimul a fost instaurat de M.S. Regele căruia ţara întreagă trebuie să-i păstreze recunoștință, deoarece în acest mod a fost ferită de frământările interne, care, datorită celor internaţionale, puteau avea repercusiuni grave pentru noi. Guvernul este însă trecător. În cadrul

colaborat la ziarul „Cuvântul" a lui Nae Ionescu. Succesiunea rapidă a evenimentelor îl va transforma, după rebeliunea legionară din ianuarie 1941, într-un susţinător al mareşalului Ion Antonescu, în speranţa reapariţiei revistei „Bilete de Papagal"[39], suspendată de Serviciul Cenzurii de pe lângă Corpul 2 Armată, la 2 februarie 1938[40].

Ar mai fi de menţionat faptul că, într-un amestec de non-conformism şi criticism, nicidecum dezinteresat, a exploatat în articolele sale anumite slăbiciuni ale unor contemporani. În momentul desfăşurării procesului privind atentatul comis asupra lui Alexandru Davila în ziua de 5 aprilie 1915, de către feciorul de casă al acestuia, Jean Dumitriu, la Curtea de Juri din Bucureşti, Arghezi a dat publicităţii în revista „Cronica", dezbaterile din instanţă, publicând o pagină zilnică cu toate detaliile vieţii intime ale fostului director general al Teatrelor, în timp ce campania de presă îndreptată împotriva lui Aristide Blank l-a determinat pe acesta din urmă să-i dea 100 000 de lei în 1920 şi să-i fixeze o sumă lunară importantă pentru a stopa atacurile împotriva sa şi a băncii[41]. În schimb, a întreţinut o vastă corespondenţă cu Nicolae Malaxa, care a susţinut financiar, direct sau prin împrumuturi, mai mulţi ziarişti ai vremii pentru a nu deveni subiectul unor campanii de presă ostile. Scrisorile adresate acestuia de Tudor Arghezi ocupă un intervalul temporal dintre 12 august 1926- 25 august 1938, adică exact perioada de timp cuprinsă între cumpărarea terenului de pe dealul Mărţişorului şi suspendarea de către cenzură a „Biletelor de Papagal" - 2 februarie 1938 alături de depunerea ultimelor eforturi pentru edificarea casei şi tipografiei. Pentru elocvenţa sa redăm conţinutul scrisorii datată 25 august 1938:

„În numele gândului, al dragostei și al poeziei

Vă mai cer, iubite Domnule Malaxa, o mână de ajutor. Sunt în frământare și panică de două luni întregi. De tipografia mea, clădită pe trei sferturi de dumneavoastră, atârnă toată pâinea mea și a copiilor mei, isprăvită. Mai lipsește termicește puțin dar acest puțin e scump. V-am tot așteptat să vedeți cu ochii dumneavoastră, tot ce trebuie făcut. Mai trebuie 200.000 de lei, o sumă pe care mi-ați dat-o de zece ori până astăzi. Pentru dumneavoastră e fulg de păpădie. Dați-mi-o cu

---

actualului regim, (din sânul F.R.N. – ului) se pot forma sau schimba multe guverne. Regimul va dăinui întrucât s-a dovedit util ţării şi în asentimentul poporului. Aşadar să fim drepţi. Sunt unii care critică guvernul sau anumite persoane din guvern. Nici un român conştient însă nu critică regimul, ci dimpotrivă toată lumea laudă pe suveran şi aşa este şi drept şi natural să fie" (ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 160 075, f. 6).

[39] Revista „Bilete de Papagal" apare la Bucureşti, zilnic (2 februarie 1928 – 10 august 1929; 15 iunie-5 octombrie 1930), săptămânal (1937-1938), apoi din nou zilnic (15 decembrie 1944-12 februarie 1945) în format „a opta parte dintr-o coală nr. 12 tip. Universal, îndoit în două în lung şi prezentând patru pagini". Criticat de Nicolae Iorga în Senat şi în ziarul „Neamul Românesc" (1906-1940), Arghezi răspunde în articolul *Rugăciune pe brânci la d-l Iorga* (nr. 31/1929) că „Bilete de Papagal" este un „ziar fără partid". Revista a fost deschisă unor tineri care vor deveni nume de prestigiu în literatură: Eugen Ionescu, George Ivaşcu, Geo Bogza, Mihai Beniuc, Maria Banuş, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Laurenţiu Fulga, Aurel Baranga dar şi unor nume consacrate: Adrian Maniu, Demostene Botez, Virgil Gheorghiu, George Lesnea, Radu Boureanu, Gala Galaction, Romulus Dianu, Sergiu Dan, Jean Bart, Ion Biberi, F. Aderca (I. Hangiu, *op. cit.,* p. 104).

[40] Vezi pe larg, Andi Mihalache, *op. cit.,* pp. 638-639.

[41] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 160 075, ff. 54-55.

condiția să v-o restitui în imprimate pentru fabrici și birouri. În numele gândului, al dragostei și al poeziei.. T. Arghezi, 25 august 1938”[42].

Mult mai târziu va condamna presa coruptă: (*te înjur ca să plătești și plătești să nu te înjur*) în prima parte a romanului autobiografic *Lina* (1941). În opinia noastră, redarea de către Tudor Arghezi a acelor practici, de la care, în unele situații, nu s-a sustras, nu a fost întâmplătoare. A intervenit într-un context istoric în care alimentarea presei din şantaj nu mai era posibilă, apoi, este sincronă cu direcţiile propagandistice, de construire a exemplelor pozitive şi de insuflare a încrederii în forţele naţionale, inițiate de guvernul antonescian.

Două au fost articolele care i-au adus un aflux maxim de simpatie: „Voinicul” în 29 mai 1943 şi mai ales „Baroane” - un pamflet usturător la adresa ambasadorului german Manfred von Killinger, publicat la 1 octombrie 1943 în rubrica „Bilete de Papagal” din ziarul „Informaţia Zilei”[43]. Notorietatea construcţiei plastice din biletul „Baroane” a lăsat cumva în umbră articolul „Voinicul” - o susţinere, exprimată voalat, a iniţiativei curajoase a lui Wilhelm Filderman de a trimite o întâmpinare Mareşalului Ion Antonescu privind impunerea evreilor la un impozit extraordinar, aşa cum rezultă dintr-o notă a Biroului de Informaţii din 6 iunie 1943: „aproape toate cercurile din capitală ştiu astăzi [cunosc] despre articolul lui Tudor Arghezi, apărut vinerea trecută în ziarul «Informaţia», articol intitulat *Voinicul* şi care se referă la cazul Filderman, fiind scris, în aşa fel, încât nu se poate dovedi la ce se referă, dar dacă se cunoaşte cazul, atunci toată lumea înţelege că este vorba de un cântec de admiraţie faţă de Filderman şi de dispreţ faţă de Gingold [Gingold Nandor, şef al Centralei Evreilor *n.n.*]. De altfel, Arghezi a şi recunoscut în cercul prietenilor săi evrei, cât şi români, şi a declarat într-un cerc intim că: pentru articolul acesta pot să ajung în lagăr”[44].

Explicaţia lui Tudor Arghezi a fost că, susmenţionatul articol se referea la raporturile dintre Grigore Malciu – director al ziarului „Informaţia Zilei” care trimisese la rândul său un memoriu mareşalului Ion Antonescu şi Mircea Grigorescu[45], consilier ministerial în Direcţia Presei din cadrul Ministerului Propagandei Naţionale[46]. Până la această „clarificare”, apariţia articolului atrăsese sancţiuni: Wilhelm Filderman a fost trimis în lagărul de la Moghilev în Transnistria, Tudor Arghezi, autorul articolului, a fost

---

[42] *Ibidem*, f. 180.

[43] Cotidian de politică guvernamentală. Apare la Bucureşti (26 noiembrie 1941-6 august 1944 ; 26 noiembrie 1941 – 6 august 1944). Director I. Ştefănescu-Gruiu (până la nr. 36/1942), Grigore Malciu (de la nr. 37/1942). Începând cu nr. 458/1943, în paginile ziarului, Tudor Arghezi publică în cadrul rubricii „Bilete de papagal” o serie de pamflete, între care : *Disciplina*, *Spiritul public*, *Câinele meu, Omul Liber*. După publicarea pamfletului *Baroane* (nr. 625/1943) şi confiscarea de către poliţie a nr. 626/1943, care conţinea pamfletul *Schimbarea la față*, ziarul este interzis. După 11 luni, în ziua de 24 august 1944, singurul cotidian care apare este „Informaţia Zilei”, dar dispare după numai patru numere. La acest cotidian au mai colaborat Mircea Damian, Gala Galaction, Petru Bellu, Victor Eftimiu (I. Hangiu, *op. cit.* p. 355).

[44] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 160 075, f. 43.

[45] Mircea Grigorescu, consilier ministerial în Direcţia Presei, conform Decretului Lege 832 din 19 noiembrie 1942. Născut la 27 noiembrie 1908 în Râmnicu Sărat, licenţiat în drept, ziarist, redactor la ziarele „Cuvântul”, „Libertatea”, „Adevărul”, „Timpul” şi „Ecoul”.

[46] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 160 075, f. 39.

arestat alături de Jean Sejeanu, cel care ar fi adus copia memoriului de la Filderman la Arghezi. Afacerea a fost închisă prin eliberarea lui Tudor Arghezi şi Jean Sejeanu, în timp ce ziarul „Informaţia Zilei” nu a fost suspendat.

Tudor Arghezi a intrat în atenţia S.S.I. încă din primăvara anului 1943, aspect asupra căruia vom reveni. În privinţa articolului „Baroane” (1 octombrie 1943) există două note ale Grupei Politice din cadrul Secţiei a-II-a Contrainformaţii a S.S.I.[47], însă acestea sunt documente indirecte, în măsura în care surprind efectul acestuia în rândul opiniei publice, astfel încât ne este imposibil să reconstituim fără echivoc, firul evenimentului.

Nota din 12.10.1943 consemna faptul că „se vorbeşte că Arghezi, ziaristul care a scris articolul *Baroane* în ziarul «Informaţia» ar fi primit de la persoane sus-puse suma de 300 000 lei şi promisiunea că la internarea în lagăr va fi foarte bine tratat şi altă pedeapsă nu [o] să aibă pentru acest articol”[48]. Cea de-a doua notă din 14.10.1943 surprindea o reacţie firească a opiniei publice, însă nu ne ajută prea mult prin conţinutul informaţiei: „se vorbeşte cu insistenţă că ziaristul român Arghezi Tudor care se află în lagăr să fie judecat şi pedepsit cu moartea spre exemplu pentru alţi infractori căci acum este stare de război şi nu este timp să [se] poarte cu nevinovaţi şi mănuşi”[49].

O a treia notă din 19 octombrie 1943, posibil, emisă tot de Grupa politică, are un conţinut asemănător în ceea ce priveşte efectul în rândul opiniei publice, însă, important pentru noi este faptul că surprinde reacţia autorităţilor: „încă de când a izbucnit afacerea Arghezi, s-a strecurat în lumea politică versiunea că articolul din <<Informaţia>> ar fi fost inspirat sau ar fi avut învoirea prealabilă a cercurilor apropiate de vicepreşedintele Consiliului de Miniştri. Măsurile ce le-a luat guvernul n-au izbutit să înlăture această versiune. În ultimele zile, s-a răspândit în cercurile politice ştirea că vicepreşedintele Consiliului de Miniştri, simţindu-se jignit de un articol injurios scris la adresa sa şi apărut în revista germană <<Das Reich>> ar fi comandat articolul din <<Informaţia>> împotriva baronului von Killinger şi că, în acest scop, s-ar fi dus negocieri de câteva zile cu poetul Tudor Arghezi. După izbucnirea scandalului, Arghezi a fost trimis în lagăr, dar i s-a remis în secret suma de 500 000 lei. Aceste informaţii sunt difuzate de cercurile directe ale ziarului «Informaţia»”[50].

În primul rând, rezultatul bătăliei de la Stalingrad, alături de un şir de evenimente nefavorabile Axei din cursul anului 1943, au diminuat, la nivelul opiniei publice, încrederea într-o posibilă victorie. Se adaugă şi sondajele de pace întreprinse în

---

[47] În ianuarie 1942 se produsese în cadrul Secţiei a-II-a Contrainformaţii o dispersare pe grupe de interes a obiectivelor urmărite : Biroul Presei, care a monitorizat presa naţională şi internaţională; Agentura I Filaj, supraveghea elementele aflate în atenţia S.S.I.; Opt grupe informative: *Grupa Politică* cu misiuni asupra persoanelor care au activat în partide, mişcări şi organizaţii politice şi *desfăşurau, în continuare, diferite acţiuni în raport cu guvernul mareşalului Antonescu.* [subl. ns.]; Grupa Legionară, Grupa Comunistă, Grupa Minorităţi, Grupa Militară, Grupa Economică, Grupa Rezidenţială, Grupa Diverse (Alin Spânu, *Istoria Serviciilor de Informaţii/Contrainformaţii româneşti în perioada 1919-1945*, Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2010, p. 518).

[48] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 160 075, f. 75.

[49] *Ibidem*, f. 80.

[50] *Ibidem*, f. 81.

primăvara anului 1943 pe lângă anglo-americani de către Mihai Antonescu, astfel încât ipoteza că articolul din „Informaţia" ar fi fost inspirat sau ar fi avut învoirea prealabilă a cercurilor apropiate vicepreşedintelui Consiliului de Miniştri poate fi plauzibilă, niciodată însă recunoscută oficial. Pe de altă parte, a existat un anumit tip de protecţie acordat ziariştilor de către autorităţile române în faţa celor germane, după publicarea unor texte interzise de cenzură sau în cazul de faţă, al pamfletului „Baroane". Astfel, un prim episod a fost provocat de Pamfil Şeicaru, director al ziarului „Curentul", în vara aceluiaşi an, când a publicat pe foi volante, textele pe care cenzura i le interzicea[51]. În faţa protestelor Legaţiei Germane, Mihai Antonescu a considerat că sancționarea lui Pamfil Şeicaru ar fi constituit în sine şi o gravă ofensă adusă presei româneşti care apărase cauza germană timp de trei ani[52].

Potrivit rememorărilor ulterioare ale lui Ovid S. Crohmălniceanu, „lui Arghezi îi plăcea să povestească amănuntele arestării şi deportării sale în lagărul Tg. Jiu. Depinsese de câteva minute ca Gestapo-ul să pună mâna pe el. A ajuns însă prea târziu. Autorităţile româneşti îl ridicaseră şi, spre a preveni amestecul nemţilor, ofiţerii primiseră ordinul să controleze la fiecare gară prezenţa lui Arghezi în compartimentul păzit de jandarmi"[53].

O altă opinie, lansată de gazetarul Emil Serghie, şi anume, faptul că Tudor Arghezi ar fi scris articolul *Baroane* din „Informaţia" de comun acord cu Legaţia Germană pentru a crea dificultăţi guvernului, „el personal având rolul de a supraveghea la Tg. Jiu părerile democraţilor şi oamenilor de stânga din lagărul de concentrare"[54], nu este plauzibilă.

Independent de ceea ce am putea numi caracter comandat al articolului, de către cercuri apropiate vicepreşedintelui Consiliului de Minişti, rămâne incontestabilul talent de pamfletar al publicistului, impactul pe care l-a avut, cititorii cu unele excepţii (o poziţie particulară au avut-o legionarii) identificându-se cu un astfel de act curajos[55] şi nu în ultimul rând, chiar interesat, curajul asumării unor riscuri, întrucât era primul caz de ziarist trimis în lagăr, după 1941-1942. Pe de altă parte, după consumarea apariţiei

---

[51] Marian Petcu, *Metamorfozele indezirabilului* în coord. Marian Petcu, *Cenzura în spaţiul cultural românesc*, Bucureşti, Ed. Comunicare.ro, 2005, p. 69.

[52] Mioara Anton, *Propagandă şi război 1941-1944*, Bucureşti, Ed. Tritonic, 2007, p. 315.

[53] Ovid S. Crohmălniceanu, *Amintiri deghizate*, Bucureşti, Ed. Nemira, 1994, p. 29.

[54] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 160 075, f. 88.

[55] „Avocaţii democraţi din Baroul Ilfov în frunte cu V.V. Stanciu, Istrate Micescu, Radu Matei, Paul Iliescu, Bălăceanu, V. Popovici, V. Camenită, Nicu Stănescu şi alţii manifestă o deosebită satisfacţie faţă de deosebitul curaj al lui Tudor Arghezi care a reuşit să-şi publice articolul intitulat „Baroane" referitor la ministrul german baronul Manfred von Killinger. Democraţii citaţi mai sus, spun că prin publicarea acestui articol care a fost difuzat în marea masă a poporului român s-a adus un real serviciu ţării deoarece aliaţii anglo-americani pot trage concluzia cea mai sigură asupra revoltei sufleteşti a poporului român care nu iubeşte Germania şi pe germani, şi că dacă un român a cutezat să atace în zilele de astăzi chiar pe ministrul Manfred von Killinger, poporul român nu este fricos şi el aşteaptă numai momentul propice spre a lovi în Germania. Internarea lui T. Arghezi nu are nici o importanţă, deoarece a reuşit să dea semnalul luptei contra regimului Ion Antonescu, aservit Germaniei, care va fi zdrobit în curând cu sprijinul Angliei" (*Ibidem*, f. 66).

articolului „Baroane" şi a protestelor baronului Manfred von Killinger pe lângă Preşedinţia Consiliului de Miniştri, Tudor Arghezi a susţinut că articolul său făcuse aluzie la baronul Aczel de la Budapesta.

Referinţele şi descrierea personajului erau însă de domeniul evidenţei, iar precizările autorului erau tardive, întrucât articolul îşi produsese efectul. Acelaşi lucru se poate afirma şi despre măsurile guvernamentale.

Deşi a fost citit şi autorizat să apară de către avocatul I. Crivăţ, subşef al Cenzurii Presei, răspunderea apariţiei articolului a fost preluată de Mihail Ţincu, consilier la Curtea de Apel, membru în Comitetul de conducere al cenzurii[56]. Acesta şi-a dat demisia, cu patru ore înaintea deciziei prin care întregul comitet de conducere al cenzurii (lt. col. magistrat D. Atanasiu, lt. col. magistrat N. Manoliu, M. Ţincu, consilier la Curtea de Apel, Aurel Vidraşcu, procuror general la Curtea de Apel şi Romulus Dianu, preşedintele Comisiei pentru autorizarea publicaţiilor) era desfiinţat iar cenzura trecea de la Preşedinţia Consiliului de Miniştri la Ministerul Propagandei, mai precis în atribuţiile consilierului ministerial Mircea Grigorescu[57].

Printr-un ordin din 30 septembrie 1943, semnat de ministrul subsecretar de stat, general de Corp de Armată, C.Z. Vasiliu şi de Directorul Ordinii Publice, lt. col. magistrat Al. Mădârjac, către Prefectura Poliţiei Capitalei, Ion N. Teodorescu (Tudor Arghezi), în calitatea sa de colaborator al ziarului „Informaţia", a fost ridicat de Serviciul Poliţiei de Siguranţă al Prefecturii Poliţiei Capitalei şi înaintat pentru internare în lagărul Târgu Jiu, pentru faptul că „se făcuse vinovat de publicarea prin presă a unor articole care atingeau morala publică"[58]. De asemenea, Serviciul Cenzurii Presei interzicea apariţia ziarului „Informaţia", fapt comunicat Serviciului Poliţiei de Siguranţă al Prefecturii Poliţiei Capitalei prin adresa nr. 173540 din 30 septembrie 1943[59]. La 3 octombrie 1943, Tudor Arghezi era internat în Lagărul de la Târgu Jiu. La scurt timp, prin ordinul M.A.I. nr. 215508 din 22 decembrie 1943 „internatul" Teodorescu Ioan – Arghezi era eliberat din acelaşi lagăr.

Poate, cea mai bună caracterizare a măsurilor aplicate de guvern în urma publicării articolului *Baroane* se regăseşte într-o notă asupra stării de spirit din 4 octombrie 1943: „lumea politică consideră sancţiunile aplicate de guvern – schimbarea şefului cenzurii, instituirea unui nou regim al cenzurii, suspendarea ziarului «Informaţia» şi trimiterea lui Arghezi într-un lagăr de concentrare – satisfacţii maxime pe care putea să le obţină ministrul german, aceasta întrucât Arghezi este socotit cel mai mare poet român după Eminescu"[60].

[56] *Ibidem*, f. 64.
[57] *Ibidem*, f. 69.
[58] *Ibidem*, f. 21.
[59] *Ibidem*, f. 25.
[60] *Ibidem*, f. 67.

Tudor Arghezi între incertitudini politice şi strategiile Partidului Comunist de atragere a scriitorilor

Episod despre care s-a vorbit mult prea puţin, spaţiu lăsat alb, mai degrabă, dintr-o posibilitate redusă de documentare, decât dintr-un interes restrâns pentru parcursul publicistului şi poetului după 23 august 1944, primele articole antiargheziene au apărut în ziarul „Fapta”, începând cu 5 decembrie 1944, dorindu-se o contrapondere la anunţurile acestuia din 4 decembrie 1944 privind apropiata reapariţie a „Biletelor de Papagal”, proiectată pentru jumătatea lunii decembrie.

Din această perspectivă, campania împotriva lui Tudor Arghezi debutează împotriva publicistului, mai puţin împotriva poetului, din cel puţin două motive: publicistul avea câteva laturi vulnerabile ce puteau fi exploatate imediat, reprezenta un factor de influenţare a opiniei publice.

Articolele apărute sub direcţia lui Mircea Damian[61] în „Fapta” contestau fie publicarea articolului *Baroane* („Informaţia”, nr. 624, vineri 1 octombrie 1943) ca act de curaj[62], fie aduceau în prim plan unele dintre puţinele articole negative referitoare la

[61] Conform unei verificări întreprinse de Serviciul Poliţiei de Siguranţă din Prefectura Poliţiei Capitalei asupra mai multor ziarişti, ca urmare a apariţiei în Revista Fundaţiilor Regale nr. 10 din 1 octombrie 1943 şi nr. 11 din 1 noiembrie 1943 a două poezii cu caracter comunist, Mircea Damian era caracterizat astfel: „este scriitor şi ziarist. În prezent este directorul săptămânalului <<Fapta>> apărut anul acesta [1943]. A avut revista <<Pumnul>>, publicație de stânga și a fost director al ziarului <<Bucureşti>>. Mircea Damian nu posedă vreun titlu universitar şi este cunoscut prin dârzenia şi lipsa de măsură, fapt care i-a atras, cu mai mulţi ani în urmă pedeapsa pentru Lés-Majestate iar la începutul anului acesta o altă pedeapsă cu închisoarea la Văcăreşti pentru ofensă adusă fostului ministru al Propagandei, Nichifor Crainic. Este un tip protestatar, se pare însă, că e de bună credinţă. *Nu a înjurat niciodată regimul de la putere*. În ultimul timp însă din cauza unor lucruri cuprinse în nr. 23 al săptămânalului <<Fapta>> de joi, 25 noiembrie 1943 a fost suspendat de cenzură pe timp de 7 zile. Motivul suspendării se pare că este o scrisoare deschisă adresată domnului Stelian Popescu, cuprinzând ironii şi injurii. Sentimentele sale politice nu se pot caracteriza ca fiind de stânga. *Are o proastă situaţie materială* (ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 73 558, f. 134).

[62] Conform unei note S.S.I. din 8 decembrie 1944, provenită de la sursa „Spiridon”, se anunţa că: „peste câteva zile va ieşi la iveală adevărul cu privire la internarea în lagăr a domnului Tudor Arghezi. Anume ziarul <<Fapta>>, luând cunoştinţă că dl. Arghezi vrea să-şi facă un titlu de glorie din faptul că a scris articolul *Baroane*, în ziarul <<Informaţia>> după cum reiese din afişele lipite pe ziduri care vestesc apariţia <<Biletelor de Papagal>> a inserat marţi 5 decembrie, în pagina a-II-a, un articol în care precizează: de îndată ce va apare ziarul <<Bilete de Papagal>> se vor da amănunte senzaţionale pe marginea articolului *Baroane* care aşa cum a fost scris de dl. Tudor Arghezi nu se referă la Killinger. Ştirea aceasta a ziarului <<Fapta>> a stârnit rumoare în toate redacţiile, tocmai pentru că pe timpul când dl. Arghezi colabora la <<Informaţia>>, şef de redacţie era dl. Mircea Damian, actualul director al ziarului <<Fapta>> care desigur ştie lucruri inedite” (Idem, fond Informativ, dosar nr. 160 075, f. 102).

muncitori[63], scrise de Tudor Arghezi, a căror apariţie trebuie legată de alinierea acestuia mobilizărilor colective din timpul perioadei antonesciene, sau pentru a-l discredita şi mai mult, distorsionau mesajul de susţinere pentru cabinetul generalului Nicolae Rădescu şi a guvernării sale[64].

Încetarea apariţiei „Biletelor de Papagal", ca urmare a unor presiuni indirecte[65], a fost urmată imediat de plasarea campaniei antiargheziene în ziare de mare tiraj. Articolul *Un impostor*: *Tudor Arghezi* semnat de Miron Paraschivescu şi publicat în „România Liberă" din 21 februarie 1945 depăşea prin vehemenţa limbajului, forma oarecum polemică a celor din „Fapta".

Pe de altă parte, parcursul arghezian între 1945-1948 degajă anumite ezitări atitudinale, cu o înclinare, mai degrabă, spre neînregimentare şi criticism faţă de tabăra comunistă, temporizată parţial în octombrie - decembrie 1946 de perspectiva primirii în Academie, pe locul devenit vacant după decesul lui Alexandru Brătescu – Voineşti, de acordarea Premiului Naţional pentru Poezie sau de alte gesturi prietenoase într-o încercare a comuniştilor de a şi-l alătura ca „tovarăş de drum". Astfel, „tot în 1946, cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la debutul lui Gala Galaction, <<Scânteia>> din 7 octombrie scria între altele: <<Căci Gala Galaction face parte dintr-un eroic triumvirat care de 50 de ani poartă flacăra luminii şi a verbului literar întru sporirea tânărului tezaur al acestei culturi: Arghezi-Cocea-Galaction>>. Autorul acestui omagiu era [acelaşi] M.

[63] Alături de articolul *Frontul Rotativelor*, Valeriu Popovici, ziarist la „Fapta" aduce în prim-plan şi articolul *Lucrătorul, celulă socială...* – „Domnul Tudor Arghezi nu a intrat niciodată în tipografia ziarului unde lucra. Domnul Tudor Arghezi nu a fost forţat niciodată de către fostul regim să ia o atitudine anume, să scrie după normativ sau după directivă. Se ţinea – desigur, avându-i-se în vedere atitudinea germanofilă de odinioară, precum şi prudenţa sa notorie – că domnia sa nu va dăuna cu nimic guvernării. Într-o zi domnul Arghezi a trimis între alte articole despre genţi, păpuşi şi alte obiecte folositoare şi unul în care era vorba despre muncitori. Era într-o vreme când muncitorii sufereau, crăpau de foame, plesneau de necaz că nu au apărători în condeierii noştri. Şi în ceasul acela domnul Arghezi, înjura pe muncitori – în acel articol denumit *Lucrătorul, celulă socială...* („Fapta", 22 ianuarie 1944).

[64] În articolul *Ce vrea domnul Tudor Arghezi?* se afirma: „Astfel, ieri domnul Tudor Arghezi – care de dragul celor 380 de cititori din capitală, e în stare să caligrafieze, într-o bună zi, că Manfred von Killinger s-a sinucis, ştiind că va fi speculat articolul *Baroane* – a încuviinţat să apară în <<Bilete de Papagal>> un conflict iluzoriu în guvernul domnului general Rădescu iar astăzi a aprobat înscenarea unui reportaj cu asigurări formale că „stânga" a declanşat lupta pentru scoaterea din echipa ministerială a reprezentanţilor partidelor Naţional-Ţărănesc şi Naţional-Liberal. Ce vrea domnul Tudor Arghezi? Criză de guvern? De ce? Urmăreşte, poate, să ajungă ministru?" („Fapta", 24 ianuarie 1945).

[65] Conform unei note S.S.I. din 10 ianuarie 1945 „cercurile gazetăreşti din Bucureşti afirmă că ziarul <<Bilete de Papagal>> este susţinut de grupul Malciu. Redacţia este în palatul <<Viitorul>> unde se află şi tipografia cu acelaşi nume. Liberalii au căutat să rezilieze contractul de închiriere intervenit între liberali şi Malciu însă nu au reuşit decât în ceea ce priveşte tipografia, iar contractul apartamentului ocupat de <<Bilete de Papagal>> care este închiriat lui Malciu a rămas în vigoare. Aceste cercuri afirmă că sus-numitul ziar are un tiraj de circa cinci mii de foi şi nu este cumpărat decât de intelectuali. Deci din vânzare nu se poate menţine, mai ales că se vinde cu zece lei foaia. Se precizează că Malciu ar dispune de unele fonduri care i-au rămas din timpul dictaturii antonesciene" (*Ibidem*, p. 113).

R. Paraschivescu. La 29 decembrie 1946, Tudor Arghezi era sărbătorit, alături de Gala Galaction, la Ministerul Artelor în prezenţa lui Iosif Chişinevschi, M. Breslaşu, E. Jebeleanu, Z. Stancu, Ion Pas şi primea suma de cinci milioane lei"[66]. Este anul în care a publicat volumele: „Versuri Alese", „Bilete de Papagal" şi „Manual de Morală".

Sexagenar în cel de-al cincilea deceniu al veacului XX, ar fi dificil de explicat, postfactum, atitudinea de neangajare politică spre tabăra comunistă. În opinia noastră a fost o chestiune ce a ţinut de percepţia personală a paradigmei comuniste şi mai ales de neintuirea parcursului ireversibil al acesteia. După încetarea apariţiei „Biletelor de Papagal", drept publicaţie independentă, Tudor Arghezi a reluat seria lor, de data aceasta, în ziarul „Adevărul"[67]. La începutul anului 1947, una dintre aceste rubrici, referitoare la cenzura practicată în presă, preluată şi de ziarul „Dreptatea" i-a atras stigmatizarea în „Scânteia" printr-un nou articol *Drumurile unui poet: Tudor Arghezi* (3 martie 1947), semnat de Miron Radu Paraschivescu.

Ana Selejan lansa o ipoteză interesantă în *Trădarea intelectualilor. Reeducare și prigoană*: „opiniile lui Arghezi au fost lăsate de oficialii culturali ai vremii să se producă în voie, una după alta, pentru a fi, apoi, adunate, una câte una şi toate la un loc, într-un edificator *probatorium-propria-manu-arghesiensis* care aştepta momentul oportun pentru a fi revelat, administrat, cum ar spune juriştii"[68]. În fapt, fără a face abstracţie de valorizarea tuturor argumentelor în stigmatizarea lui Arghezi, renegarea sa fără echivoc intervine odată cu înlăturarea unei bune părţi a opoziţiei politice şi consolidarea poziţiilor P.M.R., adică spre finalul anului 1947. Perioada 1944 – 1947 a fost una de tranziţie în care s-au întâlnit interdicţii efectuate brutal dar de o manieră indirectă, cu iluzia elitei culturale de a crea şi de a-şi publica lucrările. Mai mult decât trimiterile indirecte la pierderea Basarabiei şi Bucovinei sau la ateismul noilor stăpânitori, confiscarea volumului *Una sută de poeme* (1947) poate fi considerat momentul ce marchează întreruperea acelei *griji deosebite pentru păstrarea aparențelor* afişată de comunişti imediat după 23 august 1944. I se alătură raportul lui N. Moraru, *Tendințe decadente dăunătoare ale artei lui T. Arghezi și M. Jora*, prezentat la Congresul Uniunii Sindicatelor de Artişti, Scriitori şi Ziarişti (18 octombrie 1947), dublat şi de un articol apărut în *Scânteia* din 26 octombrie 1947.

Conform rememorărilor lui Ovid S. Crohmălniceanu, „un act din manuscrisul piesei *Seringa*, depusă de Arghezi la Teatrul Naţional, a fost citit fără permisiunea autorului, ca mijloc de atracţie a publicului, la o conferinţă a lui N. Moraru, pe tema literaturii angajate. Vorbitorul, un personaj cu puteri politice destul de mari atunci şi ignorant absolut al uzanţelor mediului cultural în care şi le exercita, şi-a însuşit firma

[66] M. Niţescu, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, Bucureşti, Ed. Humanitas, 1995, p. 179.

[67] Ziar democratic cu foileton literar şi suplimente literare. Înfiinţat la Iaşi 15 decembrie 1871 – 5 aprilie 1872 de Al. V. Beldiman, săptămânal, interzis după trei luni, iar editorul arestat, judecat şi achitat. Reapare la Bucureşti, zilnic (15 august 1888 – 21 noiembrie 1916; 3 ianuarie 1919-30 decembrie 1937; 12 aprilie 1946-31 martie 1951). În anii 1947-1948, Tudor Arghezi a semnat pe prima pagină a ziarului, sub titlul generic de *Tablete,* articole cu un conţinut divers, mici sinteze, ce puteau să ia, după cum se exprimă autorul «accente de vers, clarităţi de satiră, arome şi culori de poezie». Ultimul număr din 31 martie 1951, reconstituia drumul parcurs de-a lungul celor şase decenii. În realitate, ziarul era interzis de dictatura comunistă (I. Hangiu, *op. cit.*, pp. 13-14).

[68] Ana Selejan, *Trădarea intelectualilor. Reeducare și prigoană,* Bucureşti, Ed. Cartea Românească, 2005, p. 310.

Contemporanului [la care urma să colaboreze Tudor Arghezi], asociind-o iarăşi abuziv acestei iniţiative. Arghezi a dat o notă ulcerată într-unul din ziarele independente ale vremii, [tableta *Subiecte* din „Adevărul"/04.XI.1947 prin care revine la tema din tableta *Cum citim şi cum înţelegem*], necruţându-i pe autorii gafei, autointitulaţi intelectuali „progresişti"[69]. Campaniile antiargheziene s-au produs în contextul încercării comuniştilor de a-şi atrage intelectuali de prestigiu.

Tipologia central-est europeană a intelighenţiei în prima jumătate a secolului XX a fost aceea de om de cultură – om politic, ceea ce a dus la penalizarea ei pentru activitatea politică, nu atât pentru cea culturală. La aceasta se adaugă, aşa cum observa Annelli Ute Gabanyi, o asemănare între scena literară românească din anii 1944-1947 şi evoluţia literaturii sovietice de la 1917 şi până aproximativ în anul 1932, şi anume dezvoltarea artei avangardiste, explicabilă prin faptul că „mulţi artişti de orientare democratică sau de stânga au trăit cu iluzia că vor putea crea pentru aceste noi conţinuturi o serie de forme noi, progresiste şi neconvenţionale"[70]. În paralel cu infiltrarea unor instituţii sau crearea altora noi, de inspiraţie sovietică, ideologizarea vieţii culturale a întâlnit şi această evoluţie stopată rapid în 1948 de adoptarea programului cultural sovietic, aplicat de un personaj central: „obsedat de politică şi istorie, convins că doar puterea conferă vieţii umane un sens, Răutu s-a învestit în acel praxis degradat care este activitatea de partid şi s-a dedicat servirii unei cauze nihiliste. A fost mândru să devină şi a făcut chiar şi imposibilul pentru a fi Jdanovul culturii româneşti. Tot astfel cum Jdanov îi anatemizase pe Anna Ahmatova şi pe Mihail Zoşcenco în nefastul discurs din 1946 despre revistele <<Zvesta>> şi <<Leningrad>>, Răutu i-a stigmatizat (direct sau prin interpuşi) pe Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Vladimir Streinu, Şerban Cioculescu, Constantin Brâncuşi, P.P. Negulescu, Mircea Florian, Dimitrie Gusti, etc. Dej nu ştia nimic despre Titu Maiorescu sau Eugen Lovinescu. I-a revenit lui Răutu (şi politrucilor săi: N. Tertulian, Paul Georgescu, Marcel Breazu, Ov. S. Crohmălniceanu, Savin Bratu, Ion Vitner, Nicolae Moraru, Traian Şelmaru etc.) sarcina – îndeplinită cu neţărmurită voluptate – de a anihila tradiţia umanismului cultural din România"[71]. Articolul *Poezia putrefacţiei sau putrefacţia poeziei. Răsfoind volumele lui Tudor Arghezi* de Sorin Toma, apărut în paginile ziarului „Scânteia" între 5 - 10 ianuarie 1948, marca excluderea poetului din viaţa literară şi interzicerea reeditării operei lui.

Andi Mihalache explică alegerea stigmatizării poeziei argheziene, în comparaţie, de pildă, cu poezia lui Ion Barbu prin faptul că în cazul lui Tudor Arghezi exista o sinuoasă carieră ziaristică începută înainte de primul război mondial, fapt care îl făcea mult mai vulnerabil în faţa ingerinţelor comuniştilor. A fost, desigur, un element care a contat în mod esenţial[72], excluderea poetului din viaţa literară intervenind după mai

[69] Ovid S. Crohmălniceanu, *op. cit.*, p 21.

[70] Anneli Ute Gabany, *Literatură şi politică după 1945*, Bucureşti, Ed. Fundaţiei Culturale Române, 1999, p. 13.

[71] Vladimir Tismăneanu, Vasile Cristian, *op. cit.*, p. 20.

[72] Un an mai târziu, rememorând această virulentă campanie din Scânteia, „Leonte Răutu relua retorica necesităţii cooptării lumii literare şi artistice cu un trecut pătat, aparent inutilizabil, evident cu acceptarea condiţiilor comuniste, şi conchidea că cei *care sunt şi astăzi duşmani trebuie*

multe campanii de presă antiargheziene dar şi încercări ale comuniştilor de a şi-l apropia. S-ar adăuga însă faptul că după 1948, peisajul cultural este recreat în sensul impunerii unei puternice ierarhizări a valorilor, astfel încât „un nou Eminescu” aşa cum îl clasificase critica literară pe Tudor Arghezi încă, de la apariţia primului volum de versuri în 1927, nu putea lipsi. În paralel, cu lungul articol al lui Sorin Toma, s-au declanşat şi campanii de presă împotriva altor vârfuri ale vieţii literare. Astfel, „în revista <<Flacăra>> se publica sub semnătura unui publicist obscur – Vicu Mândra – un atac împotriva lui G. Călinescu, iar în <<Contemporanul>> o suită de articole critice la adresa lui Eugen Lovinescu, semnate de I. Vitner”[73].

Sincronismul alinierii la modelul sovietic al jdanovismului cultural în 1948 îi va corespunde în 1953, după moartea lui Stalin, gesturi similare mutaţiilor care se petreceau în U.R.S.S., de recuperare şi preluare critică a moştenirii culturale. Aceasta nu a exclus, pentru moment, manifestarea unor comentarii negative, datorate nepriceperii sau lipsei de înţelegere imediată a contextului politic în schimbare. Doar aşa se poate explica, faptul că „la 13 aprilie 1954, ziarul <<Scânteia>> mai atrăgea încă atenţia tinerilor scriitori să nu se lase furaţi de operele decadente dintre cele două războaie, între care şi aceea a lui Arghezi. La sfârşitul anului 1953, lui Tudor Arghezi îi apar trei poezii în numărul 11 al Revistei „Viaţa Românească”, dar colaborarea propriu-zisă începe în 1954, cu ocazia aniversării Revoluţiei din Octombrie. Atunci a publicat în „Contemporanul” articolul *Gânditori la o expoziție de artă populară*. Această expoziţie se intitula „Prietenia româno-sovietică în arta populară a R.P.R.”. De acum, înainte prezenţa sa în paginile revistelor şi în rafturile librăriilor nu va mai fi egalată decât de cea a lui Mihail Sadoveanu şi George Călinescu”[74].

Într-un astfel de parcurs, în anul 1955 este ales membru al Academiei Române alături de Cezar Petrescu şi Dimitrie Cuclin iar un an mai târziu va face parte din delegaţia română ce a preluat o parte a tezaurului istoric trimis în primul război mondial în Rusia. În zilele de 21 mai 1960 şi 21 mai 1965 a fost sărbătorit ca poet naţional la împlinirea vârstei de 80 de ani, respectiv 85 de ani. S-a stins din viaţă la 14 iulie 1967.

Tudor Arghezi din atenţia Siguranţei şi S.S.I. în atenţia Securităţii

Tudor Arghezi a intrat în atenţia Biroului de Informaţii al Siguranţei, deschizându-i-se dosarul individual nr. 25 508, cel mai probabil, ca urmare a publicării lucrării *În fața porții negre*, o rememorare a perioadei petrecută în închisoare, ca urmare a condamnării survenită în 1918. Aceasta nu rezultă într-un mod explicit cât, mai ales, decurge din faptul că nota din 16 ianuarie 1932 referitoare la evaluarea evenimentului şi a impactului său în rândul opiniei publice – lucrarea era considerată „drept foarte bine scrisă dar fără căutare pe piaţă”[75], este, în ordine cronologică, cel mai vechi document.

bătuți fără milă. Pe Tudor Arghezi, care nici acum nu s-a schimbat l-am desființat” (Vladimir Tismăneanu, Cristian Vasile, *op. cit.*, p. 20).

[73] M. Niţescu, *op. cit.*, p. 183.

[74] *Ibidem.*

[75] ACNSAS, Fond Documentar, dosar nr. 160 075, f. 1.

La data de 2 februarie 1938, în strânsă legătură cu întărirea cenzurii presei[76], odată cu instaurarea regimului de autoritate monarhică a lui Carol al-II-lea intervine adresa Serviciului cenzurii de pe lângă Corpul 2 Armată, semnată de şeful Serviciului Cenzurii, prim-procuror militar, magistrat Romulus Hotineanu, ce făcea cunoscut Direcţiei Generale a Poliţiei, că Ministerul de Interne a dispus suprimarea publicaţiei săptămânale intitulată „Bilete de Papagal", avându-l ca director-proprietar pe Tudor Arghezi. În fond, era un act instituţional care nu viza în mod direct persoana poetului însă marca reintrarea în atenţia acestei structuri de siguranţă internă. Prioritară din partea Grupei I a Corpului Detectivilor a fost, în perioada acestui regim, supravegherea opiniilor sale politice – Nota din 21 mai 1939 era intitulată, de altfel, „Scriitorul Tudor Arghezi despre situaţia politică". Supravegherea sa a continuat după instaurarea Statului Naţional Legionar. O informaţie (nota din 18 decembrie 1940) care nu s-a confirmat, privind deţinerea unei tipografii în Calea Văcăreşti a determinat filajul casei de la Mărţişor, între 3 ianuarie – 10 ianuarie 1941. Este foarte adevărat că poetul începuse edificarea unei tipografii la Mărţişor, odată cu gospodăria, însă aceasta nu era funcţională.

Revenirea lui Tudor Arghezi în spaţiul publicistic, în primăvara anului 1943, îl aduce, de data aceasta, în atenţia S.S.I., a cărei structură de siguranţă internă (Secţia a-II-a Contrainformaţii) avea în componenţă, încă de la reorganizarea intervenită în ianuarie 1942, un Biroul al Presei ce monitoriza presa internă şi publicaţiile ce pătrundeau pe teritoriul românesc. Astfel, dosarul cu numărul 15 526 era deschis de S.S.I. înainte de afacerea „Voinicul", nota din 5 aprilie 1943 a sursei „Spiridon" fiind elocventă în acest sens: „Domnul Tudor Arghezi a luat o ofensivă a scrisului, de unde până acum câtva timp sta retras în locuinţa sa, admirând ca într-un turn de fildeş acţiunea legionară, după ce fusese răsfăţatul presei din Sărindar şi evreii de acolo îl proclamaseră *mai mare ca Eminescu.* Revistele şi ziarele se întrec în a-i obţine colaborarea. Astfel după ce săptămâna trecută l-a batjocorit pe Eminescu în revista <<Vremea>>, publicaţia aceasta anunţă că îşi asigură colaborarea permanentă a domnului Tudor Arghezi. Ziarul <<Informaţia>> vesteşte prin afişe mari, tipărite cu albastru, că domnul Tudor Arghezi va scrie zilnic în paginile sale"[77].

În ceea ce priveşte afacerea „Voinicul", Raportul nr. 80 din 7 iunie 1943 consemna că, în cercurile de presă circulă următoarele informaţii: „Grigore Malciu,

---

[76] După Primul Război Mondial, „deşi nu se adoptase o nouă lege a presei, avalanşa de decrete regale prin care se declara stare de asediu – 1919, 1920, 1921, 1924, 1925, 1927, 1928, 1929, 1930, 1933, 1934, 1935, 1936, 1938 au reactivat măsurile excepţionale prin care întreaga presă era supusă autorităţilor politice şi militare" (Marian Petcu, *op. cit.*, p. 49). Pe de altă parte, regimul autoritar al lui Carol al-II-lea (10 februarie 1938) „introduce o nouă Constituţie, care anulează, aproape total, pe cele anterioare (1866, 1923). Articolul 7 pune botniţă presei. El interzice <<a propovădui prin viu grai sau în scris schimbarea formei de guvernământ a statului>>. Formula – observă un istoric, Vlad Georgescu – este foarte apropiată de a Codului Calimachi (1817). Totuşi articolele 10 şi 22 garantează în continuare <<libertatea presei>>, <<libertatea de a comunica şi publica ideile şi opiniile sale>>. Regresul este însă total. Presa democratică este supusă unor violente atacuri". (Adrian Marino, *Cenzura în România. Schiţă istorică introductivă*, Craiova, Ed. Aius, 2000, p. 60).

[77] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 160 075, f. 36.

directorul ziarului <<Informaţia>> este Şeful Serviciului Secret de la Inspectoratul General al Jandarmeriei. Are ca secund acolo pe un domn Begnescu, fost şef de cabinet al lui Armand Călinescu. Dar despre acest domn Begnescu se spune că are un serviciu important şi la S.S.I. D-sa este membru în consiliul de administraţie al S.A. Informaţia, de când domnul Malciu deţine majoritatea acţiunilor. Cu acest domn Begnescu [Florin Becescu, şef al Secţiei Contrainformaţii între 1937 şi 1942, înlocuit pe motiv că ar furniza prea multe informaţii germanilor, după care ocupă pentru o perioadă funcţii de mică importanţă; între iunie 1944-martie 1947 devine şef al Secţiei IV Contraspionaj *n.n.*] a fost văzut Sejeanu în automobilul nr. 2279 B chiar în ziua eliberării sale, întreţinându-se cordial. Despre Sejeanu se mai spune cu certitudine că este informatorul lui Malciu. Vine – adică venea înainte de izbucnirea scandalului cu articolul lui Arghezi – regulat în fiecare seară la <<Informaţia>> unde Malciu îl primea între patru ochi, făcând în aşa fel ca să rămână singuri oricâtă lume ar fi fost la Malciu în vizită la acea oră. Iniţiaţii spun că Sejeanu preda informaţiile sale lui Malciu în timpul acesta. Nu ştiu dacă de la izbucnirea scandalului contactul dintre ei se mai face tot aşa pe faţă"[78].

Singular, indirect, în măsura în care sintetizează starea de spirit din cercurile de presă, un astfel de raport conţine unele informaţii de domeniul fabulosului - Grigore Malciu este șeful Serviciului Secret de la Inspectoratul General al Jandarmeriei şi are drept secund pe Florin Becescu – după cum, privit dintr-un alt unghi de vedere decât cel conspirativ, din restul raportului transpare faptul că este posibil ca redacţiile ziarelor să fi fost ţinute sub control prin chiar directorii lor, de către S.S.I.

Cu excepţia a două note sporadice din 4 august 1944, respectiv 5 august 1944 ce trimit la încercările ziarului „Viaţa" de a-şi atrage colaborarea publicistului, o supraveghere susţinută intervine din nou, odată cu anunţurile sale din 4 decembrie 1944 referitoare la reapariţia „Biletelor de Papagal". Imposibilitatea continuării apariţiei ziarului „Bilete de Papagal" şi campania de demascare începută de Miron Radu Paraschivescu îşi au corespondentul într-o slăbire a supravegherii sale. Ultima informaţie, dificil de verificat şi confirmat, păstrată fragmentar, doar în pagina a doua a unei note din 14 iunie 1946, se referă la participarea unei delegaţii româneşti la Congresul P.E.N.-Club, considerat „asociaţie masonică a scriitorilor, al cărei conducător pentru România era scriitorul Tudor Arghezi"[79].

Documentele referitoare la activitatea poetului şi publicistului după această dată nu există. În perioada instituţionalizării şi consolidării regimului comunist, nu au existat motivaţii pentru supravegherea activităţii lui Tudor Arghezi. Singurul act întocmit de Securitate, *Hotărârea pentru păstrarea la arhiva operativă a dosarului nr. 48 912 acţiune informativă individuală* intervenea la 30.XI.1960, ca urmare a împlinirii de către poet a vârstei de 80 de ani.

În fapt, dosarul nr. 48 912 acţiune individuală, inventariat ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 160 075 se constituie din dosarul nr. 25 508 individual [Siguranţă] şi dosarul nr. 15 526 [S.S.I.]. O precizare – rubrica referitoare la *conţinutul pe scurt al materialului compromiţător* din Hotărârea pentru păstrarea la arhiva operativă a dosarului nr. 48.912, aduce în prim plan faptul că „la 25 august 1941 a publicat în ziarul

[78] *Ibidem*, ff. 43-44.
[79] *Ibidem*, f. 32.

<<Timpul>> articolul intitulat *Stilul bolşevic* care calomniază bolşevismul şi elogiază războiul antisovietic"[80]. Penalizarea politică era aşadar posibilă dar nu s-a produs, iar revenirea poetului în spaţiul cultural sub deschiderea operată după 1953 nu a mai făcut necesară punerea sa în urmărire individuală.

Un episod oarecum conex, în raporturile poetului cu D.G.S.P. s-a produs ca urmare a reţinerii fiului său, Iosif Teodorescu Arghezi, student în anul II la Institutul de Educaţie Fizică, în data de 26.XI.1949. Acesta a fost depus în arestul M.A.I. iar la 28.01.1950 a fost predat Penitenciarului Jilava. Iniţial în urma cercetărilor, conform Referatului din 14 ianuarie 1950[81] s-a propus trimiterea sa în justiţie.

În fapt, Iosif Teodorescu Arghezi imprimase la tipografia tatălui său, fără ştiinţa acestuia, 40-44 de manifeste la rugămintea dr. Iosif Weselovschi – medic şi apropiat al familiei. Acest manifest se constituia într-un îndemn pe care l-ar fi adresat C.C. al P.M.R. către membrii săi, de a sprijini o pretinsă iniţiativă a Anei Pauker cu privire la unirea României cu Uniunea Sovietică. Răspândirea acestora la mai multe instituţii a determinat reacţia Direcţiei Generale a Securităţii Poporului. Probabil că Tudor Arghezi a făcut anumite demersuri către vârfuri ale conducerii P.C.R. pentru eliberarea fiului său. În acest sens, s-au invocat intervenţiile pe care le-ar fi făcut pe lângă Ana Pauker şi Teohari Georgescu. Modul şi eventuala implicare a acestora nu rezultă documentar. Cert este faptul că, la data de 26 mai 1950, intervenea o adresă emisă de Preşedinţia Consiliului de Miniştri către tovarăşul ministru adjunct al Ministerului Afacerilor Interne, Marin Jianu. Prin aceasta se solicita comunicarea „rezultatului cercetărilor în legătură cu reţinerea fiului scriitorului Tudor Arghezi, pentru informarea tov. Preşedinte al Consiliului de Miniştri [dr. Petru Groza] care se interesa de acest caz"[82]. În scurt timp, la 15 iunie 1950 Iosif Teodorescu Arghezi părăsea penitenciarul Jilava iar din 17 iunie 1950 ieşea din reţinerea D.G.S.P.

Dintr-o altă sursă documentară, rezultă că o anumită preocupare asupra activităţii publicistului s-a manifestat în anii 1958-1959, perioadă în care cercurile informale legionare sunt urmărite şi cercetate din nou: „în ziua de 7 aprilie a fost chemat [Radu Gyr] din nou în anchetă şi întrebat de bătrânul Bârsan. Abia în cameră şi-a amintit, vorbind cu Ibrăileanu că acest bătrân este tatăl colonelului Zăvoianu. În continuare a fost întrebat de Arghezi, de diferiţi scriitori de la ziarele <<Cuvântul>> şi <<Calendarul>> care semnau sub diferite sinonime. În restul zilelor a povestit diferite istorioare şi întâmplări din evul mediu şi mai ales de după Revoluţia din Franţa 1789, citite după diferiţi autori"[83].

Supravegherea opiniilor politice nu a fost specifică doar sistemului comunist. Este foarte vizibil faptul că acest regim a extins-o pe suprafeţe sociale ineluctabile şi a transformat-o în multe cazuri din metodă preventivă într-o metodă cu finalitate represivă.

Disparate, reflectând mai degrabă starea de spirit după consumarea anumitor evenimente decât constituindu-se în surse explicite, provenind în unele situaţii de la

[80] *Ibidem*, f. I.
[81] Idem, fond Penal, dosar nr. 56 734/Bucureşti, f. 28.
[82] *Ibidem*, f. 30.
[83] Idem, fond Documentar, dosar nr. 15 058, ff. 194-196.

aceeaşi sursă, notele Siguranţei şi ale S.S.I. referitoare la activitatea lui Tudor Arghezi reflectă evoluţia politică generală. Întărirea cenzurii odată cu regimul de autoritate monarhică a lui Carol al-II-lea iar apoi al statului naţional-legionar şi al guvernului antonescian îşi au corespondentul în limitarea exprimării libere şi supravegherea activităţii publiciştilor. Regimul comunist va anula libertatea de expresie şi va duce la perfecţiune cenzura. Va depune însă eforturi consistente pentru integrarea în „cultura socialistă" a scriitorilor deja consacraţi.

Oana **IONEL**

LOTUL „24 FEBRUARIE 1945”. PROPAGANDĂ ŞI ÎNSCENARE JUDICIARĂ

THE "24 FEBRUARY 1945" GROUP
PROPAGANDA AND JUDICIAL FRAME-UP

The text focuses on the investigation against the officers in charge of the law enforcement soldiers during a demonstration against the government ruled by General Nicolae Radescu, on 24 February 1945.

The investigation was launched five years after the demonstration and it lasted for nearly six years. Meanwhile, those accused of having murdered several demonstrators were put in prison without being tried or convicted. All the officers were eventually acquitted for lack of evidence.

We have noticed and underlined some important details of the investigation: the bullets removed from the victims' bodies did not belong to the Romanian army; the investigators used physical and mental abuse against the accused; the conclusion of innocence made by several commissions in charge with checking up on administrative detainees were not taken into account.

Moreover, the officers' release brought along the end of the investigation, which points out the lack of a minimal interest in finding the real guilty of the crimes committed during the demonstration in February 1945.

Etichete: anchetă, demonstrații, Securitate, ofițeri, februarie 1945
Keywords: investigation, demonstration, Securitate, officers, February 1945

Sâmbătă, 24 februarie 1945, cetăţenii Capitalei şi ai judeţului Ilfov au fost convocaţi în Piaţa Naţiunii, cu scopul de a manifesta „pentru izgonirea de la cârma ţării a clicii trădătoare în cap cu Rădescu, Maniu, pentru un guvern al Frontului Naţional Democrat” [1]. Motivaţia: „Generalul Rădescu, Maniu, Ilie Lazăr, în cârdăşie cu resturile fasciste, împing Patria noastră spre un nou dezastru. Aceşti duşmani ai poporului, vor să reintroducă un regim dictatorial după chipul regimului nefast şi sângeros al călăului Antonescu”[2].

A doua zi, pe prima pagină a ziarului „Scânteia” se tipărea, cu litere mari, *Călăul Rădescu a organizat ieri un sângeros masacru în Piaţa Palatului*, iar articolul de fond se intitula *O uriaşă manifestaţie împotriva fascismului de peste 600.000 cetăţeni paşnici şi disciplinaţi, atacată cu salve de mitralieră din clădirea Ministerului de Interne şi a Palatului Regal. Zeci de muncitori patrioţi răniţi. Numele celor asasinaţi. Indignarea populaţiei a ajuns la culme. Purtarea eroică a cetăţenilor în Piaţa Palatului.* Miron Constantinescu, în editorialul din aceeaşi zi, afirma: „Rădescu şi banda sa trebuie să fie demis şi trimis în faţa Tribunalelor Poporului, să răspundă pentru masacrele comise împotriva naţiunii, pentru crimele sale. Menţinerea sa la cârma statului ar agrava cu fiecare zi care ar trece situaţia României, menţinerea sa reprezintă un pericol pentru poporul român. Ţara cere un guvern al Frontului Naţional Democrat, care să scoată România din grava situaţie în care se găseşte de pe urma

[1] „Scânteia”, anul II, nr. 148, vineri, 23 februarie 1945, p. 1.
[2] *Ibidem.*

acţiunilor provocatoare a[le] bandelor fasciste conduse de Rădescu, Negulescu, Maniu. Pentru salvarea României, la luptă fără şovăială şi fără cruţare. Moarte fasciştilor!"[3].

Acuzele au continuat până când generalul Rădescu a demisionat şi, la 6 martie, s-a format guvernul condus de dr. Petru Groza. În articolul *Pentru pământ și libertate*, publicat la 2 martie 1945, Silviu Brucan amintea numele a cinci persoane ucise în Piaţa Palatului („străfulgeraţi de focul ucigător al mitralierelor, pe caldarâmul înroşit de sânge al Pieţei Palatului Regal"): Miu Mircea, Banu Gheorghe, Dogaru Gheorghe, Voicu Stănescu şi Heilpern Iulius[4].

La mai bine de 5 ani de la această manifestaţie, Direcţia Generală a Securităţii Poporului declanşează o anchetă asupra celor consideraţi vinovaţi de uciderea mai multor demonstranţi. După aproape 6 ani de cercetări, timp în care dosarul deschis de Securitate a fost preluat de Procuratura Generală şi finalizat de Procuratura Militară, concluzia a fost tranşantă: ofiţerii care au comandat trupele acuzate că au tras în plin în manifestanţi au fost achitaţi din lipsă de probe. Pentru a se ajunge la acest verdict a fost nevoie de sute de interogatorii, de declaraţiile a zeci de martori, de probe culese din cele mai diverse surse şi, mai ales, de mai bine de cinci ani de deţinere administrativă a celor învinuiţi iniţial că „au luat parte activă la înăbuşirea sângeroasă a manifestaţiei muncitorilor din 24 februarie 1945"[5].

În ciuda acestei decizii a Procuraturii Militare, punctul de vedere oficial asupra manifestaţiei din 24 februarie 1945 a rămas neschimbat, falsificarea istoriei menţinându-se până la eliminarea regimului politic totalitar[6]. Abia după 1990 în România au putut

[3] Idem, nr. 151, luni, 26 februarie 1945, p. 1.

[4] Idem, Anul II, nr. 155, vineri, 2 martie 1945, p. 1.

[5] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 769, vol. 1, f. 273.

[6] Transcriem un citat mai amplu din capitolul „Răsturnarea ultimului guvern cu majoritate burgheză", din volumul editat sub egida Institutului de Studii Istorice şi Social-Politice de pe lângă C.C. al P.C.R., autori: Ion Alexandrescu, Mihai Fătu, Ştefan Lache, Paraschiva Nichita, Gheorghe Ţuţui, Gheorghe Zaharia, *6 martie 1945. Masele populare – forţa hotărâtoare în instaurarea puterii revoluţionar-democratice a muncitorilor şi ţăranilor*, Bucureşti, Editura Politică, 1982 (p. 246-247): „Pentru a grăbi răsturnarea guvernului, forţele democrate în frunte cu P.C.R. au intensificat acţiunile lor politice de masă. Demascarea reacţiunii prin presă şi adunări publice a luat o mare amploare. «Nu depunem armele până când nu pleacă Rădescu» - era cuvântul de ordine al forţelor revoluţionare. În ultima decadă a lui februarie şi la începutul lui martie 1945 efervescenţa revoluţionară a atins punctul culminant. (…) În ziua de 24 februarie, stabilită de F.N.D. ca zi de demonstraţie generală pentru un nou guvern, în principalele oraşe ale ţării (Bucureşti, Craiova, Timişoara, Iaşi, Bacău, Braşov, Tg. Mureş, Sf. Gheorghe, Caracal ş.a.) au avut loc impunătoare adunări populare şi demonstraţii de stradă, în care s-a cerut cu insistenţă instaurarea unui guvern F.N.D. În Bucureşti, sute de mii de cetăţeni s-au adunat în Piaţa Naţiunii (azi Piaţa Unirii) şi de aici au demonstrat pe străzile oraşului până în Piaţa Palatului. Din clădirile Prefecturii poliţiei şi Ministerului de Interne s-au tras focuri de armă împotriva demonstranţilor. Iniţial, miile de manifestanţi au rămas pe loc. Când împuşcăturile s-au repetat, mulţimea s-a retras pe străzi lăturalnice, iar după încetarea lor a revenit în Piaţa Palatului. Aici, de pe tribuna improvizată pe platforma unui camion, au vorbit cadre de conducere ale P.C.R. şi P.S.D. În numele P.C.R., Lucreţiu Pătrăşcanu spunea: «Noi am plecat să demonstrăm paşnic, dar am fost întâmpinaţi cu focuri de arme. Suntem provocaţi… Îndemnul nostru: fiecare din noi să se considere de astăzi înainte un soldat, pentru ca să înfăptuim prin forţa noastră, a maselor populare, adevăratul

apărea o serie de articole şi volume, în care „manifestaţia paşnică a muncitorilor din 24 februarie 1945" a fost prezentată în adevăratul său scop, adică punctul culminant al propagandei pentru instalarea unui guvern controlat de comunişti, iar „reprimarea sa sângeroasă" de către „călăul Rădescu", drept o încercare legală de a apăra ordinea în stat. Este vorba, în primul rând, de studiile dedicate problemei de către Dinu C. Giurescu, pe baza documentelor studiate de Domnia-sa în arhivele americane[7], apoi de documentele descoperite în arhiva fostei poliţii politice, în special de referatul întocmit de procurorul militar Florea Olteanu, cel care a supravegheat în acea zi acţiunile trupelor care păzeau Ministerul Afacerilor Interne (manifestaţia organizată de Frontul Naţional Democrat s-a desfăşurat în Piaţa Palatului, în faţa Ministerului de Interne)[8].

Manifestaţia din ziua de 24 februarie 1945

Sâmbătă, 24 februarie 1945, la orele 14, în Piaţa Naţiunii a început o manifestaţie convocată de F.N.D. cu scopul de a cere demisia guvernului condus de generalul Nicolae Rădescu şi instaurarea unui guvern „cu adevărat democrat". Un document emis a doua zi de Prefectura Poliţiei Capitalei face un rezumat succint al desfăşurării manifestaţiei: „În Piaţa Naţiunii, pe la orele 15, au luat cuvântul D-nii Prof. Bagdasar, Popovici, din partea tineretului progresist, Anton Alexandrescu, preot Moşoia, un reprezentant al grupului din Prahova, un plugar, un ostaş şi Dl. Teohari Georgescu[9]. Oratorii au atacat modul de guvernare al Domnului General Rădescu, acuzându-l că acoperă sub scutul său o şleahtă de fascişti şi reacţionari. S-a cerut manifestanţilor să nu mai aştepte şi să pornească la acţiune pentru răsturnarea

---

guvern al F.N.D.». (…) În acea zi au fost ucişi în Piaţa Palatului sau au fost răniţi grav, murind ulterior, mai mulţi oameni ai muncii participanţi la demonstraţie: Nicolae Puşcaşu (zidar), Gheorghe Dogaru (şofer), Mircea Miu (cizmar), Voicu Stănescu (muncitor necalificat), Gheorghe Banu (cioplitor în piatră), Maria Stoica (femeie de serviciu), Ştefan Pal (muncitor de calorifer) şi Iulius Halpern (funcţionar particular). Acestora li se adaugă eroii căzuţi în aceeaşi zi la Craiova şi Caracal, în lupta pentru cucerirea prefecturilor respective".

[7] Dinu C. Giurescu, *Din documentele guvernării generalului Nicolae Rădescu. Evenimentele de la 24 februarie 1945*, în „Arhivele totalitarismului", anul II, nr. 1-2, 1994, pp. 196-205 şi *Guvernarea Nicolae Rădescu*, Bucureşti, Editura All, 1996, pp. 225-246.

[8] *Un sfert de veac de urmărire: documente din dosarele secrete ale generalului Nicolae Rădescu*, documente selectate şi editate de Monica Grigore, Oana Ionel, Dragoş Marcu, studiu introductiv de Gheorghe Onişoru, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004, pp. 276-280 (originalele rapoartelor procurorilor militari care au supravegheat desfăşurarea manifestaţiei, care au fost găsite în arhivele americane şi publicate pentru prima dată de Dinu C. Giurescu cu titlul *Din documentele guvernării generalului Nicolae Rădescu. Evenimentele de la 24 februarie 1945*, în „Arhivele totalitarismului", anul II, nr. 1-2, 1994, pp. 196-205).

[9] În ziarul „Scânteia" din 26 februarie 1945 sunt amintiţi toţi cei care au vorbit în Piaţa Naţiunii. Este vorba despre: prof. Bărbulescu (cel care prezidează adunarea), Anton Alexandrescu (şeful grupării desprinse din P.N.Ţ.), tov. Ilovici (reprezentantul muncitorilor din Prahova), Călin Popovici (din partea Mişcării Tineretului Progresist), D. Cristescu (naţional-ţărănist democrat), prietenul Belea Miron (din partea Frontului Plugarilor), părintele Popescu-Moşoaia (din partea preoţimii democrate), tov. Stroia (din partea Confederaţiei Generale a Muncii), ostaşul Drunea Valeriu (din partea soldaţilor democraţi) şi Teohari Georgescu („Scânteia", anul II, nr. 151, luni, 26 februarie 1945, p. 2).

guvernului Rădescu”[10]. Cel mai vehement a fost Teohari Georgescu, fost subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne, demis de preşedintele Consiliului de Miniştri cu numai câteva zile înainte. În cuvântarea sa, „acesta a sfătuit pe Dl. General Rădescu să nu aştepte ca Naţiunile Unite să-l ia de guler şi să-l dea afară, ci să plece singur. La Conferinţa din Crimeea s-a stabilit că popoarele trebuie să fie conduse de democraţi şi nu de reacţionari fascişti. Dacă Dl. General Rădescu face ca Mareşalul Antonescu, să se ducă după el”[11].

S-a cerut apoi celor prezenţi să plece demonstrând către Palatul Regal.

Documentul Poliţiei continuă: „Ajunşi în Piaţa Palatului, fără nici un incident, au început să se maseze pe măsură ce coloanele veneau din urmă.

Pe la ora 16,30 s-au auzit focuri izolate de armă.

Unii spun că s-a tras din Blocul Generala, alţii din Blocul Ilfov, fără a se putea verifica aceasta.

În acest timp, s-au tras focuri de armă către Palat, Ministerul de Interne şi Prefectura Poliţiei (aripa dinspre Str. Doamnei).

La această acţiune a manifestanţilor s-a răspuns cu focuri de armă trase în aer de către soldaţii de pază de la Palat şi Ministerul de Interne.

Manifestanţii, auzind focurile de armă, au început să fugă în toate direcţiile, deşi conducătorii căutau să-i oprească.

Mulţi dintre ei au distrus placardele, păstrând însă beţele, cu care s-au produs unele agresiuni (cazul Inspectorului Dumbrăveanu Paul din Ministerul Economiei Naţionale lovit de Fucs Hans, comerciant, și Ceauşu Oscar, elev).

Victime au fost: 4 morţi şi 19 răniţi.

Grosul manifestanţilor s-a împrăştiat, rămânând în Piaţa Palatului un grup de cca. 3000, strâns în jurul statuii, majoritatea înarmaţi cu revolvere.

În faţa acestui grup au luat cuvântul fruntaşii fenedişti, protestând contra incidentelor şi indicând ca autori pe D-nii General Rădescu şi Iuliu Maniu.

Pe la ora 18,30 s-a retras din Piaţa Palatului şi acest grup, împrăştiindu-se pe diverse străzi, în coloane mici şi strigând «Jos fasciştii, moarte lor!», «Jos Rădescu asasinul!».

La ora 20,30 un grup de cca. 3-400 a venit şi a manifestat în faţa Palatului Regal şi a Ministerului de Interne, strigând «Trăiască Regele!» şi «Trăiască Generalul Rădescu!».

În timpul acestei manifestaţii, dintr-o maşină s-au tras focuri de armă automată asupra manifestanţilor. Maşina a dispărut fără a putea fi identificată. De asemenea, din declaraţiile celor răniţi reiese că s-a tras şi din Blocul Generala.

Cu această ocazie, 3 persoane au fost omorâte şi alte 8 rănite.

Din cercetările făcute la spital, reiese că rănile acelora de la care până în prezent s-au extras gloanţele sunt provocate cu arme de calibru mic. Majoritatea au răni uşoare, provocate şi din cauza căderilor cu ocazia învălmăşelii produse de panică”[12].

---

[10] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8865, vol. 4, f. 242.
[11] *Ibidem*.
[12] *Ibidem*, ff. 242-244.

Documentul nu reține faptul că pe parcursul manifestației în oraș, au avut loc o serie de incidente și la Prefectura Poliției Capitalei, Cercul Militar Național și la Palatul Telefoanelor. În Piața Palatului, după ce a început să se tragă din mai multe părți, grupuri de manifestanți au încercat să pătrundă în repetate rânduri în curtea și în clădirea Ministerului Afacerilor Interne, depășind pancartele amplasate conform ordinului Comandamentului Militar al Capitalei, pe care era scris: „Opriți, dacă nu se va trage în plin, fără alt ordin"[13], iar eforturile procurorului militar și ale cordoanelor de soldați de a-i evacua au fost susținute de ostașii din dispozitiv cu salve de foc trase în aer.

Cu câteva zile înainte de 24 februarie 1945, la Comandamentul Militar al Capitalei se primiseră informații despre manifestația proiectată de F.N.D. Informațiile erau de natură să creeze neliniște: va fi o demonstrație de mari proporții, manifestanții vor încerca să ocupe instituțiile publice și să răstoarne guvernul Rădescu[14]. Prin urmare, la 22 februarie 1945 la Comandamentul Militar al Capitalei[15] au fost convocați de către generalul Iosif Teodorescu (comandantul C.M.C.) și colonelul Mihai Vasiliu (șeful de Stat Major al C.M.C.): generalul Oncica (adjunctul comandantului C.M.C.), colonelul Ion Alistar (comandantul Regimentului de jandarmi pedeștri), colonelul Ioan Rădulescu (comandantul Regimentului special de jandarmi), colonelul Marcel Olteanu (comandantul Regimentului de gardă călare) și comandanții părților sedentare de la Regimentele 2 Vânători de gardă, 6 Mihai Viteazul, 2 Artilerie și 2 Artilerie grea[16]. S-a hotărât întărirea pazei instituțiilor de stat și în special a Ministerului Afacerilor Interne, trupele trimise pe teren respectând Regulamentul serviciului de garnizoană, care prevedea că trupele atacate nu pot utiliza din proprie inițiativă focul decât în prezența procurorului militar și cu somațiile legale ale acestuia, după care se va deschide foc în sus[17]. De asemenea, gen. Teodorescu a dat ordin comandanților părților sedentare pentru a asigura paza cazărmilor, cu atenție specială pentru depozitele de armament și muniții[18].

A doua zi, 23 februarie, a fost convocat la C.M.C. și colonelul Dan Pascu, prim-procuror al Curții Marțiale a Capitalei, căruia i s-a cerut delegarea unor procurori la diferite instituții din Capitală, cu sarcina de a „supraveghea atitudinea unităților

---

[13] Idem, fond Penal, dosar nr. 769, vol. 9, f. 126.

[14] *Ibidem*, f. 124.

[15] Din decembrie 1944, în subordinea directă a Comandamentului Militar al Capitalei se găseau următoarele unități și formațiuni de jandarmi: Inspectoratul General al Jandarmeriei, Inspectoratul de Jandarmi București, Regimentul de Jandarmi Pedeștri, Depozitul General de Materiale, Batalionul Special Jandarmi București, Legiunea de Jandarmi Ilfov, Legiunea de Jandarmi București, Legiunea de Jandarmi C.F.R., Școala de Ofițeri de Jandarmi și Atelierul reparații auto-moto (Mihalache D. Vasile, *Jandarmeria la răspântii sociale 1944-1990*, vol. I, București, Editura Sylvi, 2009, p. 180).

[16] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 769, vol. 1, ff. 4-5 și f. 69.

[17] *Ibidem*, f. 75.

[18] *Ibidem*, vol. 2, f. 97.

militare care fac paza instituţiilor publice, căutând să se evite orice conflict cu manifestanţii şi să se supravegheze aplicarea unei stricte legalităţi"[19]. De asemenea, s-a întocmit un „Plan de acţiune pentru apărarea şi ordinea internă în Capitală"[20].

Pentru a supraveghea trupele trimise suplimentar la Ministerul Afacerilor Interne a fost desemnat procurorul militar Florea Olteanu, care, după terminarea manifestaţiei F.N.D. din Piaţa Palatului, a întocmit un raport amănunţit[21]. Pe scurt, în raport se descria desfăşurarea evenimentelor şi se susţinea că asupra manifestanţilor şi a trupelor care asigurau paza Ministerului de Interne s-au tras focuri de armă din clădirile din jurul Pieţei Palatului, iar armata nu a făcut uz de armă decât în momentul în care manifestanţii au pătruns în curte şi atunci numai în aer, pentru intimidare[22].

Încă din acea zi, Comandamentul Militar al Capitalei a declanşat o anchetă despre desfăşurarea evenimentelor[23]. Aceasta a fost condusă de mr. magistrat Trepcea, la Curtea Marţială a Capitalei[24], iar corpurile delicte, actele de la morgă şi concluziile gen. Iosif Teodorescu au fost înaintate Ministerului de Război[25]. Imediat după 6 martie 1945 ancheta părea să continue, colonelul magistrat Dan Pascu fiind chemat la noul ministru de Război, generalul Constantin Vasiliu-Răşcanu. Ministrul a cerut raportul lui Florea Olteanu, pe care l-a reţinut, spunându-i că-i va comunica deciziile luate[26]. Acest lucru nu s-a mai întâmplat.

Ancheta declanşată în 1950

În prima jumătate a anului 1950, ancheta asupra manifestaţiei din 24 februarie 1945 din Piaţa Palatului redevine de actualitate. Motivul: denunţul lui Dumitru Ionescu, care fusese până la 20 februarie 1945 comandant de gardă la Ministerul Afacerilor Interne, iar în ziua manifestaţiei nu avea nici o însărcinare oficială. El afirmă, fără să dea amănunte, că armata a tras în muncitorii care manifestau paşnic, din rândul lor fiind morţi şi răniţi[27].

Începe, astfel, cercetarea ofiţerilor comandanţi ai trupelor care asiguraseră paza Ministerului Afacerilor Interne. Conform unui referat, nesemnat, au fost arestaţi: la 17 aprilie 1950, Constantin-Borundel Ionescu (fost căpitan şi comandant al companiei IV din Batalionul special de jandarmi)[28], la 20 aprilie Vasile Olteanu (fost căpitan, comandantul companiei IX din Batalionul 3 al Regimentului de jandarmi pedeştri, iar în februarie 1945 comandantul gărzii permanente a M.A.I.)[29], la 23 aprilie Alexandru

[19] *Ibidem*, vol. 1, f. 131.
[20] *Ibidem*, vol. 2, f. 202.
[21] Vezi nota 8.
[22] *Ibidem*.
[23] A.M.R., fond Microfilme, rola F II-3-234, c. 355.
[24] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 769, vol. 1, f. 72.
[25] *Ibidem*, f. 100.
[26] *Ibidem*, vol. 8, f. 24.
[27] *Ibidem*, vol. 5, f. 153.
[28] Din aprilie 1945 până în iulie 1946 a fost ofiţer la Legiunea de Jandarmi Bacău, când a fost trecut în cadru disponibil (*Ibidem*, vol. 2, f. 40).
[29] După 1945 a devenit contabil la şcoala medie tehnică de prevederi sociale din Bucureşti (*Ibidem*, vol. 1, f. 26).

Teodorescu (fost căpitan şi comandant al companiei a II-a din Batalionul special de jandarmi)[30], la 1 iunie Traian Georgescu (fusese maior de jandarmi, comandant de batalion la Regimentul de jandarmi pedeştri, iar în ziua manifestaţiei era comandantul tuturor trupelor de la M.A.I.)[31] şi la 7 iunie Ioan Rădulescu (fusese colonel, comandantul Batalionului special de jandarmi)[32].

În ianuarie 1951, erau cercetate în stare de libertate 13 persoane care făcuseră parte din dispozitivul organizat de C.M.C. la Ministerul de Interne în ziua de 24 februarie 1945: Dumitru Ionescu – denunţătorul –, G. Angelescu Nicoleanu, Al. Idiceanu, Gh. Babici, Gh. Safciuc, Radu Ştefănescu, I. Neguţ, Fl. Tănăsescu, N. Solcan şi Haralambie Bejenaru şi câţiva participanţi la demonstraţie (Grigore Chirica, Al. Roşianu şi Carol Lehavics)[33].

Ofiţerii au fost reţinuţi şi anchetaţi de Direcţia Generală a Securităţii Poporului, iar, oficial, ancheta fusese redeschisă deoarece cercetările făcute de Florea Olteanu „au avut drept scop muşamalizarea crimelor şi nu scoaterea [lor] la iveală pentru ca vinovaţii să-şi primească pedeapsa binemeritată”[34]. Trebuie menţionat că reţinerile s-au făcut ilegal, fără a fi emise mandate de arestare, şi foştii ofiţeri au fost încarceraţi la penitenciarul Jilava, *la secret*[35].

Singura propunere a celui care întocmeşte referatul[36] este reţinerea şi cercetarea celorlalţi ofiţeri care au fost implicaţi într-un fel sau altul în evenimentele din 24 februarie 1945[37]: Iosif Teodorescu (fost general şi comandant al C.M.C.), Mihai Vasiliu (fost colonel şi şef de Stat Major al C.M.C.), Florea Olteanu (fost locotenent şi procurorul militar care a scris acel proces-verbal contestat de anchetă) şi Alexandru

---

[30] În 1945, după desfiinţarea batalionului, a trecut în cadru disponibil; o perioadă a profesat avocatura, iar din mai 1948 a urmat un curs de educaţie politică, după care a fost repartizat la Serviciul Cadre din Inspectoratul General al Jandarmeriei; în septembrie-noiembrie 1948 a urmat cursul de maiori, apoi a fost repartizat la Biroul Anchete Disciplinare din I.G.J.; în decembrie 1948 a fost solicitat la Direcţia Generală a Poliţiei pentru a lucra la înfiinţarea Miliţiei; în perioada 24 ianuarie 1949-1 aprilie 1950 a fost comandant al Sectorului Central de Miliţie; a fost scos din Miliţie şi, până când a fost arestat (23 aprilie 1950), a fost normator la Ministerul Construcţiilor (*Ibidem*, vol. 4, f. 65-66).

[31] A fost pensionat în toamna anului 1945, după care s-a retras în comuna Cândeşti Vale, jud. Dâmboviţa. În mai 1946 s-a înscris în organizaţia P.M.R. din comună şi a fost delegat la alegerile din noiembrie 1946 din comună. A fost delegat şi la alegerile din 1948, dar, la 8 octombrie 1949, nu a fost confirmat ca membru de partid, iar acest lucru îl atribuie intrigilor unor reprezentanţi ai fostelor partide istorice (*Ibidem*, vol. 6, f. 227). Bănuia că ancheta în care fusese implicat era urmarea unui denunţ neîntemeiat (*Ibidem*, f. 229).

[32] În anul 1946 a fost trecut în cadru disponibil, apoi pensionat (*Ibidem*, vol. 1, f. 41).

[33] *Ibidem*, vol. 5, ff. 159-165.

[34] *Ibidem*, f. 166.

[35] *Ibidem*, vol. 1, f. 24 (Constantin Borundel Ionescu), *ibidem*, vol. 10, f. 70 (Florea Olteanu).

[36] De fapt, acest „Referat” din 4 ianuarie 1951 era copia fidelă a unuia mai vechi, care nu-l satisfăcuse pe Alexandru Nicolschi (adjunctul şefului Direcţiei Generale a Securităţii Poporului) şi pe care acesta pusese următoarea rezoluţie: *15/XII/950 Tov. col. Dulgheru* (în acel moment şeful Direcţiei a V-a Cercetări Penale din cadrul Direcţiei Generale a Securităţii Poporului – n.n.) *Ce fel de referat este? N-are concluzii, nici propuneri* (*Ibidem*, vol. 5, f. 177).

[37] *Ibidem*, f. 168.

Sidor (fost căpitan şi procurorul militar care fusese trimis suplimentar la M.A.I. atunci când la C.M.C. se raportase că în Piaţa Palatului se trăgeau focuri de armă[38]).

Până la 27 iulie 1951, dată la care locotenentul-major de Securitate Simon Jac semnează un nou „Referat" (o sinteză a anchetei până în acel moment)[39], a mai fost arestat, la 15 iunie, Florea Olteanu (fost procuror militar la Curtea Marţială a Capitalei, care la 24 februarie 1945 a fost desemnat să supravegheze acţiunea soldaţilor de la Ministerul Afacerilor Interne)[40]. Simon Jac propunea arestarea generalului Mihai Vasiliu, pentru că, din studiul dosarului său de la contrainformaţii militare, rezulta că este „o unealtă a regimului burghez", destituirea sa din cadrele active ale armatei, arestarea şi cercetarea în legătură cu manifestaţia din 24 februarie 1945[41].

La 19 august 1951 a fost arestat şi Alexandru Sidor (zis Marinaru), fost căpitan magistrat la Curtea Marţială a Capitalei, care, în ziua de 24 februarie 1945, a primit ordin de la colonelul magistrat Dan Pascu să meargă la Ministerul Afacerilor Interne pentru a-l ajuta pe procurorul Florea Olteanu, în momentul în care erau informaţii că în Piaţa Palatului se trăgeau focuri de armă[42].

Desfăşurarea anchetei la Securitate şi Procuratura Generală (1950-1955)

Obţinerea probelor de către acuzare poate fi urmărită pe etape.

La primele interogatorii, din anii 1950-1951, foştii ofiţeri nu recunosc faptul că soldaţii pe care-i comandau au tras în mulţime.

Primul reţinut, Alexandru Teodorescu, afirmă chiar: „La câteva zile am aflat din ziare că în Piaţa Palatului au fost opt victime. Am comentat cu ofiţerii şi ne întrebam atunci cine să fi tras de s-a produs nenorocirea"[43]. El recunoaşte că soldaţii de sub comanda sa au tras în aer, după ce manifestanţii au pătruns în curtea Ministerului Afacerilor Interne, răsturnând pancartele de avertizare. În sprijinul celor spuse de el, Traian Georgescu, comandantul tuturor forţelor care păzeau în acea zi Ministerul de

[38] *Ibidem*, vol. 1, f. 7.
[39] *Ibidem*, f. 6.
[40] *Ibidem*. Sarcina sa era „supravegherea atitudinii unităţilor militare care fac paza instituţiilor publice, căutând să evite orice conflict cu manifestanţii şi să supravegheze aplicarea unei stricte legalităţi", cum avea să declare într-un interogatoriu din 19 februarie 1953, adică respectarea regulamentului în ceea ce priveşte eventuala deschidere a focului (*Ibidem*, f. 131). A rămas la Curtea Marţială a Capitalei până la 9 august 1946, avansând până la gradul de maior magistrat. În perioada 9 august 1946 – iunie 1947 a fost ofiţer de rezervă în biroul juridic al Apărării Patriotice, secţia de invalizi, apoi, până la 15 martie 1949, a fost secretar la Sanatoriul Sf. Elisabeta; mutat la Ministerul Muncii, ca gestionar la Spitalul 303 al invalizilor, până la 1 ianuarie 1950; 1 ianuarie 1950 – 15 septembrie 1950 – profesor de matematică la Şcoala Pedagogică de fete din Olteniţa; 15 septembrie 1950 – 15 iunie 1951 – profesor suplinitor la diferite şcoli elementare din Capitală (*Ibidem*, vol. 8, f. 51). „Nu am făcut şi nici nu fac politică", scria în autobiografia făcută în 27 iunie 1951 (*Ibidem*, 57).
[41] *Ibidem*, vol. 5, ff. 175-176.
[42] *Ibidem*, vol. 1, f. 7. După 1945 a fost funcţionar la Banca de Stat din raionul Pucioasa (*Ibidem*, f. 57).
[43] *Ibidem*, vol. 4, f. 71.

Interne, a declarat că a controlat cartuşele plutonului comandat de Alexandru Teodorescu şi a constatat că se trăsese un singur cartuş de om[44].

Într-una dintre declaraţiile date de un alt ofiţer participant la evenimente, Constantin Borundel Ionescu, acesta afirmă că focuri de armă s-au tras din clădirile care delimitau Piaţa Palatului şi, după câteva zile, cazul a fost cercetat de Curtea Marţială a Capitalei, iar la autopsia victimelor a auzit că a participat şi un medic militar sovietic. Rezultatele depuse la Curtea Marţială erau clare: „victimele au fost lovite cu cartuşe de un alt model şi calibru decât cele pe care le avea în dotare compania de sub comanda sa”[45]. În plus, face apel la logica anchetatorilor: dacă soldaţii săi ar fi tras în plin, în curtea ministerului ar fi fost un număr extrem de mare de victime, nu numai opt persoane, despre care ştie că au murit în acea zi[46].

În legătură cu Borundel Ionescu au fost cercetaţi câţiva soldaţi care fuseseră în subordinea sa în acea zi, care, la fel, declară că şeful lor nu a ordonat să se tragă în manifestanţi. Pe filele cu declaraţiile lor este scris cu creionul *Negativă. Nu rezultă că Borundel a dat ordin să se tragă*[47]. Vedem, foarte clar, direcţionarea anchetei. Probabil pentru că nu foloseau scopului urmărit (acela de demonstrare a vinovăției celor cercetaţi), aceste declaraţii nu trebuia luate în calcul. Aşa cum vom vedea, şi în dreptul unor declaraţii date de Florea Olteanu era trecut cu creionul *Nu*.

Probabil cea mai curajoasă atitudine a fost cea a lui Traian Georgescu. El declară, în 1951, că soldaţii au tras în aer la ordinul procurorului Florea Olteanu, când manifestanţii au forţat intrarea în minister, neproducând vreo victimă. Deşi era absolut convins că afirmaţiile sale sunt exacte, declara: „Înţeleg totuşi să-mi asum răspunderea dacă se va dovedi că s-a tras în mulţime”[48]. În plus, semnala unele probleme de logică: „Adversarii politici, adică oamenii lui Rădescu, nu eram eu cu jandarmii de aici şi nici nu ne puteam transforma în asasini, trăgând în mulţime, când aceasta nu ne-a atacat pe noi şi nu ne-a pus în situaţia de a nu putea executa consemnul ce am primit de la Comandamentul Militar al Capitalei. Trebuie să se stabilească cine trăgea din toate părţile de au ajuns gloanţele până la oamenii căpitanului Teodorescu”[49] şi „Ca să se fi tras în mulţime trebuia să se tragă întâi la picioare şi în manifestanţii din curte, cu care noi ne amestecasem în timpul când îi împingeam afară. În plus, d-l colonel Alistar, Comandantul regimentului de jandarmi pedeştri, mi-a spus să nu tragem în mulţime chiar dacă se va călca consemnul, fapt ce l-am şi făcut”[50].

În anul 1950 au fost audiaţi doi martori, dintre participanţii la manifestaţia din ziua de 24 februarie 1945, care au fost răniţi, primind îngrijiri medicale la Spitalul Colţea. Este vorba despre Alexandru Roşianu, interogat la 8 noiembrie 1950, şi Carol Lehavics, interogat la 13 noiembrie 1950. Afirmaţiile lor sunt imprecise, dar anchetatorul nu a insistat pentru clarificarea lor. Roşianu declară că se afla în faţa

44 *Ibidem*, f. 15.
45 *Ibidem*, vol. 5, f. 214.
46 *Ibidem*, f. 100.
47 *Ibidem*, vol. 4, f. 120, 133.
48 *Ibidem*, vol. 6, f. 164.
49 *Ibidem*, f. 165.
50 *Ibidem*, f. 193.

Palatului Regal când a auzit „împuşcături din urmă”, drept pentru care manifestanţii s-au împrăştiat, iar la reluarea protestului se trăgea dinspre M.A.I. spre Palat, prilej cu care a fost şi el rănit[51].

Declaraţia lui Carol Lehavics, care era instalator la M.A.I., oferă informaţii şi despre modul în care a fost mobilizat pentru manifestaţie (la sediul sindicatului „Constructori”, muncitorii au fost încolonaţi şi au mers spre Piaţa Naţiunii, unde s-a ţinut un discurs, apoi s-au îndreptat spre Piaţa Palatului), despre faptul că în faţa Cercului Militar „s-au tras o serie de focuri de armă, cu scopul de a intimida coloanele de manifestanţi”, dar coloanele s-au regrupat şi au continuat deplasarea spre Piaţa Palatului. Deşi fusese printre manifestanţi şi un fel de erou al zilei (fusese rănit de „agenţii fascistului Rădescu”!), Lehavics afirmă că s-au tras focuri de armă de la M.A.I. *şi din alte blocuri*, fapt ce a produs o spărtură în rândurile manifestanţilor. Speriaţi, aceştia s-au retras înspre minister prin strada Academiei, dar în faţa intrării principale în clădire s-au tras salve de mitralieră de la etajul I, circa trei în sus, apoi în plin. Cu acest prilej el a fost rănit la cap şi apoi dus la Spitalul Colţea pentru a fi pansat[52]. Declaraţia sa contrazice raportul locotenentului de Securitate Dumitru Căpitănescu, asupra căruia vom reveni mai jos, care consemnează faptul că morţi au fost numai în Piaţa Palatului, nu şi în imediata apropiere a Ministerului de Interne[53].

Institutul Medico-Legal Bucureşti, prin adresa nr. 9350, din 23 decembrie 1950, semnată de directorul Th. Vasiliu, adresată Direcţiunii Securităţii Capitalei, precizează „cauzele de moarte ale celor şase persoane care au fost omorâte în 24 februarie 1945 în Piaţa Republicii”[54]. Este vorba despre Mircea Gh. Miu, Niculae Puşcaşu, Voicu Gh. Ştefănescu, Gheorghe Banu, care au decedat din cauza „hemoragiei consecutive rănirii prin armă cu foc”, Maria Stoica[55], al cărei deces s-a produs din cauza „fracturii craniului prin armă cu foc”, şi de Ştefan Pele, care a murit din cauza „fracturii femurului drept”[56]. Documentul nu conţine altceva decât această înşiruire, fără nici o altă explicaţie. Pe parcursul derulării anchetei, Institutul Medico-Legal va mai produce câteva documente despre moartea unor persoane în ziua de 24 februarie 1945, la cererile repetate ale procurorilor, conţinând şi alte nume.

La 22 noiembrie 1951, locotenentul de Securitate Dumitru Căpitănescu semnează „Referatul cuprinzând rezultatul cercetărilor efectuate asupra celor reţinuţi în cadrul problemei «24 februarie 1945»”. În document se prezintă motivul anchetei: „Din materialul informativ înaintat de către D[irecţia] III, a rezultat că în ziua de 24 februarie 1945, când muncitorii din Capitală cât şi din întreaga ţară, au manifestat împotriva guvernului condus de generalul călău Rădescu, un detaşament de jandarmi, în fruntea căruia a fost pus la comandă fostul maior Georgescu Traian, precum şi alţi ofiţeri de

[51] *Ibidem*, vol. 1, f. 115.
[52] *Ibidem*, f. 112.
[53] *Ibidem*, vol. 4, ff. 102-103.
[54] *Ibidem*, vol. 1, f. 111.
[55] Maria Stoica era servitoare la o familie care locuia în blocul de pe strada Wilson, nr. 17, la etajul III, şi a fost rănită accidental, de un glonţ care a pătruns printr-o fereastră a imobilului (*Ibidem*, vol. 4, f. 243).
[56] *Ibidem*, vol. 1, f. 111.

teapa lui, instalaţi în clădirea M.A.I., au căutat să înăbuşe manifestaţia muncitorească din acea zi, dând ordin unităţii sale să tragă în manifestanţi şi astfel să împrăştie muncitorii ce manifestau paşnic”[57]. Prin urmare, au fost cinci morţi, 12 răniţi mai grav şi 14 răniţi mai uşor[58]. Erau motive importante pentru reţinerea celor consideraţi vinovaţi de aceste crime şi vătămări, adică a ofiţerilor comandanţi ai trupelor care asigurau paza Ministerului de Interne în acea zi, ceea ce s-a şi întâmplat abia 5 ani mai târziu de la data manifestaţiei.

Generalul Iosif Teodorescu, fostul comandant al C.M.C., nu putuse fi anchetat propriu-zis, datorită stării de sănătate precare[59]. Ioan Rădulescu afirmase că singurele persoane decedate erau din rândul participanţilor la manifestaţia din jurul orei 21, în faţa cinematografului Excelsior[60]. Traian Georgescu, Alexandru Teodorescu, Constantin Borundel Ionescu, Vasile Olteanu şi Alexandru Sidor îşi menţineau, la rându-le, declaraţiile potrivit cărora au ordonat trupelor din subordine să tragă salve în sus, pentru intimidare[61].

Asupra declaraţiilor lui Florea Olteanu s-a insistat mai mult. El fusese procurorul militar desemnat în acea zi de Curtea Marţială să supravegheze reacţia trupelor în timpul manifestaţiei şi întocmise un proces-verbal despre ceea ce se petrecuse atunci. În acel document insistase pe faptul că trupa nu a tras focuri de armă decât după ce a fost provocată şi atunci numai în aer, pentru intimidare. Mai mult, afirmase că focuri de armă s-au tras din clădiri care delimitau Piaţa Palatului[62].

Conform informaţiilor pe care le-am obţinut de la d-na Margareta Olteanu, soţia lui Florea Olteanu, într-o convorbire purtată în anul 2005, după 6 martie 1945 procurorul a fost chemat la noul ministru de Război, generalul Constantin Vasiliu-Răşcanu, care a afirmat: „Vremurile s-au schimbat. Trebuie să schimbi şi dumneata procesul-verbal”. Pentru că Olteanu a refuzat, a fost mutat la Constanţa, unde a fost atent supravegheat, apoi şi-a dat demisia din procuratură datorită sentinţelor hotărâte în anumite procese încă înainte ca acestea să înceapă. Cert este că un exemplar din procesul-verbal amintit a rămas în posesia lui Florea Olteanu, nefiind descoperit la nici una dintre percheziţiile domiciliare, pentru că era ascuns în casa sa, în spatele unei oglinzi masive din cristal. Despre acest document familia a aflat abia după 1990, când a fost scos din ascunzătoare[63].

Asupra lui Florea Olteanu s-au făcut presiuni pentru a recunoaşte că a dat ordin trupelor să tragă în manifestanţi, referatul din noiembrie 1951 consemnând că, în timpul

---

[57] *Ibidem*, vol. 4, f. 84.
[58] *Ibidem*.
[59] *Ibidem*, f. 85. Iosif Teodorescu fusese arestat la 20 iunie 1951 şi a scris în zilele următoare câteva declaraţii, multe dintre ele neterminate (*Ibidem*, vol. 9, ff. 120-141).
[60] *Ibidem*, vol. 4, f. 87.
[61] *Ibidem*, ff. 90-96.
[62] Vezi *Un sfert de veac de urmărire: documente din dosarele secrete ale generalului Nicolae Rădescu*, documente selectate şi editate de Monica Grigore, Oana Ionel, Dragoş Marcu, studiu introductiv de Gheorghe Onişoru, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004, documentul nr. 151 (pp. 276-280).
[63] Vezi Oana Ionel, Dragoş Marcu, *Destinul procurorului militar Florea Olteanu*, în „Caietele INMER”, anul II, nr. 3, iunie 2005, p. 12.

anchetei, a declarat: „la circa 5 minute după începerea manifestaţiei [în Piaţa Palatului – n.n.], în momentul când au început să se tragă focuri de armă dinspre fostul Palat şi blocul Generala, a dat şi el [Florea Olteanu – n.n.] ordin căpitanului Ionescu Borundel să tragă în plin asupra manifestanţilor, ordin pe care acesta l-a executat"[64]. Procurorul, care se afla în curtea Ministerului de Interne, a ieşit apoi în Piaţa Palatului şi nu a descoperit nici un mort sau rănit, dar a auzit ulterior că ar fi fost 19 morţi şi răniţi. Dar locotenentul de Securitate consemna şi faptul că Florea Olteanu a revenit asupra acestei mărturii: „Această declaraţie a retractat-o, declarând că nu a dat ordin să tragă în plin asupra manifestanţilor căpitanului Ionescu Borundel şi că această afirmaţie a făcut-o la întâmplare în timpul cercetărilor. Declară că ordinul său a fost de a se deschide focul în sus, pentru intimidarea manifestanţilor, care năvăliseră spre poarta de lemn a ministerului, aripa nouă, şi forţând-o au intrat înăuntru"[65].

În plus, nici un alt ofiţer nu recunoaşte că procurorul Olteanu a dat ordin să se tragă în plin: „Căpitanul Ionescu Borundel, căruia Olteanu Florea i-a dat ordin să tragă în plin, aşa cum arată în declaraţia sa, nici acesta nu recunoaşte, *cu toate insistenţele depuse în cercetări* [subl.n.]"[66].

Pe lângă ofiţerii amintiţi mai sus, ancheta a stabilit că în acea zi, din unităţile care păzeau M.A.I. mai făceau parte şi următorii: lt. Babici Gheorghe (comandant de gardă), plut.-maj. Solcan Nicolae, cpt. Ştefănescu Radu (comandant de pluton), plut.-maj. Bejenaru Haralambie (din serviciul de escortă a generalului Nicolae Rădescu), lt. Neguţ Ioan (comandant de gardă la M.A.I.) şi mr. de jandarmi Angelescu Nicoleanu George (care avusese misiunea să inspecteze gărzile de jandarmi). În legătură cu ei, opiniile procurorului erau categorice (şi absurde): „Însăşi prezenţa lor la M.A.I. în acea zi, precum şi modul conştiincios în care şi-au îndeplinit misiunile, dovedeşte că au fost şi rămas slugi fidele ale vechiului regim, contribuind cu toată promptitudinea la menţinerea lui pentru a nu fi răsturnat de clasa muncitoare"[67].

Concluziile referatului nu necesită comentarii: „Din cercetările efectuate asupra celor reţinuţi în cadrul acestei probleme, rezultă că într-adevăr aceştia au fost uneltele principale pe care s-a bizuit generalul călău Rădescu în acţiunea lui mârşavă de asasinare a muncitorilor, care manifestau în acea zi împotriva politicii sale criminale.

Începând cu col. Rădulescu I. şi terminând cu ultimul ofiţer de jandarmi ales pentru acţiunea de înăbuşire a acestei manifestaţii paşnice, s-a putut constata în decursul cercetărilor că au nutrit şi nutresc o ură neîmpăcată regimului actual, ură ce s-a manifestat prin atitudinea şi discuţiile purtate cu ei în decursul cercetărilor

În declaraţiile lor neagă că au tras în popor, susţinând că nu au tras decât în sus, că în sectorul lor de apărare nu au fost victime, căutând astfel să ascundă mârşavele lor crime împotriva muncitorimii ce manifesta paşnic în acea zi.

Într-adevăr, în sectoarele lor de apărare, adică în curtea Ministerului cât şi la intrarea principală, nu au fost victime, dar în fosta Piaţă a Palatului, aşa după cum rezultă din însăşi dosarul de cercetări întocmit la acea dată, reiese că pe lângă cei câţiva

[64] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 769, vol. 4, f. 98.
[65] *Ibidem*.
[66] *Ibidem*, f. 99.
[67] *Ibidem*, ff. 101-102.

morţi dintre cei ce au manifestat seara în favoarea lui Rădescu, au fost morţi şi dintre muncitorii ce au manifestat în fosta Piaţă a Palatului.

Deşi pretind că jandarmii de sub comanda lor au tras în sus, totuşi unii dintre aceştia au îndreptat armele lor înspre mulţimea din fosta Piaţa Palatului, omorând o serie de muncitori, pentru a produce groază și panică printre ei, cu scopul de a înăbuși manifestaţia paşnică din acea zi"[68].

Referatul se încheie cu exprimarea regretului că „duşmanii Regimului nostru" nu pot fi trimişi în justiţie din mai multe motive. În primul rând, pentru că generalul Iosif Teodorescu, fostul şef al C.M.C., se afla într-o stare de „totală senilitate"[69]. În al doilea rând, „în ceea ce priveşte pe ceilalţi reţinuţi, nici asupra acestora nu s-au putut strânge probe suficiente pentru a putea fi trimişi în justiţie, întrucât pretind că au tras în sus rafale de intimidare, nerecunoscând că moartea muncitorilor din fosta Piaţa Palatului se datorează tragerilor efectuate de unităţile de jandarmi ce le-au avut sub comanda lor. Aşa cum s-a arătat în cuprinsul referatului, majoritatea dintre ei au fost pe frontul anti-sovietic, în calitate de comandanţi ai unor unităţi de poliţie, a căror sarcină principală era să facă poliţie şi respectiv arestări împotriva populaţiei de pe teritoriul U.R.S.S."[70]. (Este vorba, aşadar, despre activitatea profesională anterioară, fără nici o legătură cu subiectul anchetei, dar care, în optica sublocotenentului de Securitate, constituia o circumstanţă agravantă[71].)

În plus, nu se aprobase arestarea generalului-maior Mihai Vasiliu (care în acel moment era comandant al Regiunii a III-a Militare), „fapt ce constituie un motiv în plus pentru care întregul grup nu poate fi trimis în justiţie"[72].

Prin urmare, referatul se încheia cu următoarele propuneri, care au şi fost acceptate: încadrarea în U.M. (unitate de muncă) pentru 24 luni a lui Ioan Rădulescu, Traian Georgescu, Alexandru Teodorescu, Constantin Borundel Ionescu, Vasile Olteanu, Alexandru Sidor şi Florea Olteanu, punerea sub supravegherea Direcţiei a V-a a lui Radu Ştefănescu, Haralambie Bejenaru, Gheorghe Barbici şi Nicolae Solcan, punerea sub supravegherea Direcţiei a III-a a lui Ion Neguţ şi a lui Gheorghe Angelescu

[68] *Ibidem*, ff. 102-103.
[69] *Ibidem*, f. 103.
[70] *Ibidem*.
[71] Al. Teodorescu, interogat în legătură cu participarea sa la cel de-al Doilea Război Mondial pe frontul sovietic, a declarat că a fost comandantul Companiei 92 Poliţie în perioada septembrie 1943-aprilie 1944, dar că nu a participat la luptele cu partizanii şi nu a arestat pe nimeni dintre aceştia (*Ibidem*, vol. 4, ff. 18-19). Borundel Ionescu a fost combatant pe frontul anti-sovietic, în calitate de comandant al unei companii de poliţie, pe lângă corpul vânătorilor de munte (*Ibidem*, vol. 5, f. 30). În războiul împotriva U.R.S.S., Vasile Olteanu a comandat o companie de Poliţie (*Ibidem*, vol. 6, f. 11). În septembrie 1941, Florea Olteanu a fost trimis pe front, având gradul de sublocotenent, comandant al unui pluton de pionieri în cadrul Batalionului II Pionieri, pe lângă Divizia II Infanterie; batalionul său făcea lucrări de deminare, construcţii de poduri, şosele şi posturi de comandă în sectorul ofensiv sau defensiv şi a însoţit Divizia în luptele de la Odesa, Kirovograd, Harcov, Doneţ, Don şi Stalingrad. La 7 octombrie 1942 a fost rănit de o mină, evacuat şi internat la Spitalul 303 Bucureşti (*Ibidem*, vol. 8, f. 56).
[72] *Ibidem*, vol. 4, f. 104.

Nicoleanu şi eliberarea lui Iosif Teodorescu[73]. Securitatea recunoştea, astfel, că nu există probe împotriva ofiţerilor pentru a fi trimişi în judecată, dar, pe baza unor speculaţii, s-a hotărât condamnarea lor administrativă.

Cei şapte ofiţeri au fost încadraţi în unităţi de muncă, pe baza Deciziei M.A.I. nr. 29 din 16 ianuarie 1952, pedeapsă majorată cu 36 luni, conform Deciziei M.A.I. nr. 684/1953[74].

Trebuie să insistăm un moment asupra modului în care s-au desfăşurat anchetele la D.G.S.P., cu presiunile la care au fost supuşi ofiţerii reţinuţi, în măsura în care acestea pot fi desprinse din documentele păstrate în dosarul penal din arhiva fostei Securităţi.

Într-un memoriu din ianuarie 1954, pe care Constantin Borundel Ionescu îl adresa „ministrului Securităţii Statului" din Sanatoriul Penitenciar Tg. Ocna, acesta semnalează presiunile la care a fost supus în timpul anchetei de la Securitate. Dacă până în august 1951 a fost anchetat de opt ofiţeri de Securitate „în mod legal", în acea lună „ultimul anchetator, un domn locotenent-major, făcând uz de ameninţări şi constrângeri morale şi fizice, ancheta a luat un alt aspect şi s-a terminat dând o declaraţie, cerută de d-l anchetator, prin care arătam, contrar adevărului, că jandarmii de sub comanda mea au deschis foc, din ordinul meu, atunci când manifestanţii, forţând porţile baricadate pe dinăuntru, au pătruns în curtea M.A.I. În legătură cu subsemnatul, o atare declaraţie a dat în urma aceloraşi presiuni şi cpt. magistrat Olteanu Florea, în calitate de procuror militar în acea zi de 24 febr[uarie] 1945, arătând că el, în urma somaţiunilor făcute, mi-a dat ordin de deschiderea focului; ambele declaraţiuni [sunt] însă inexacte, obţinute în acest sens, astfel *fiind necesare la data anchetei*" (subl. n.)[75].

Într-adevăr, la 12 iulie 1951 Florea Olteanu declara că, în momentul în care au început să se tragă focuri asupra manifestanţilor din clădirile care înconjurau Piaţa Palatului, i-a dat ordin căpitanului Borundel Ionescu „să se tragă în plin"[76].

Această afirmaţie a procurorului militar a fost consemnată după ce, în mai multe declaraţii anterioare, negase că ar fi dat alt ordin decât acela de a se trage în aer, pentru intimidare. Este curios că, la 28 iunie 1951, arătase cu lux de amănunte cele patru momente în care a comandat deschiderea focului, dar de fiecare dată în aer şi numai după ce manifestanţii încercaseră să pătrundă în minister[77]. Cu acest prilej apar discrepanţe faţă de procesul-verbal despre desfăşurarea evenimentelor, pe care l-a semnat în seara de 24 februarie 1945, dar şi faţă de declaraţiile sale anterioare. Astfel, la 28 iunie, accepta că e posibil ca trupa să fi tras dezorganizat şi în manifestanţi, după primul său ordin de salvă în aer, dat în momentul în care asupra manifestanţilor se

[73] *Ibidem*. A fost eliberat la 15 ianuarie 1952 din cauza stării sale de sănătate (*Ibidem*, vol. 9, f. 142).
[74] Decizia este aceeaşi pentru toţi. Vezi, de exemplu, pentru Alexandru Teodorescu la *Ibidem*, vol. 4, f. 2.
[75] *Ibidem*, vol. 5, ff. 192-193.
[76] *Ibidem*, vol. 8, f. 18.
[77] *Ibidem*, f. 36.

trăgea din clădirile adiacente Pieţei Palatului[78]. Nimic despre acest lucru în procesul-verbal semnat de procuror în seara de 24 februarie 1945[79].

Cu numai câteva zile înainte, la 24 iunie 1951, declarase că primul-ministru, generalul Nicolae Rădescu, îi atrăsese „stăruitor atenţia să nu se provoace incidente şi, pe cât posibil, să se evite a se trage cu arma"[80]. În momentul în care au început să se tragă *focuri de pistol* asupra manifestanţilor şi a Ministerului de Interne „din blocul Generala şi din blocul ce se află în colţ cu străzile Wilson şi Boteanu", manifestanţii s-au adăpostit o parte înspre Athené Palace şi alta spre gardul Ministerului de Interne, fără ca soldaţii să deschidă foc asupra lor, la ordinul său ori dezorganizat. După încetarea focului, a cerut să discute cu Gheorghiu-Dej sau cu Ana Pauker, dar a fost delegat Constantin Agiu, care i-a spus că armata a tras şi erau victime în rândul manifestanţilor. Prin urmare, „i-am precizat că focurile trase nu au fost trase de armată, ci de provocatori aflaţi în blocul Generala şi cel de pe Wilson colţ cu Boteanu, cerându-i în acelaşi timp să mă conducă să văd şi eu pe cei morţi şi răniţi. D-l Agiu mi-a spus însă că morţii şi răniţii au fost evacuaţi de manifestanţi; i-am atras atenţia că aceştia nu trebuiau ridicaţi de la locul incidentelor decât din ordinul meu, care reprezentam autoritatea, şi deoarece au fost evacuaţi fără ca eu să-i pot vedea, nu pot să iau act nici de numele şi nici de starea vreunuia din ei. L-am rugat în continuare să vegheze ca manifestanţii să nu mai insulte şi să ameninţe armata, care nu a tras nici un foc asupra lor şi apoi ne-am despărţit, eu revenind în minister, pe schelele clădirii de roşu"[81] (partea în construcţie a M.A.I.). A urmat forţarea porţilor din faţa ministerului şi pătrunderea unei părţi a manifestanţilor în curte, iar pentru că iniţial nu a reuşit evacuarea lor cu cordoanele de soldaţi, a ordonat tragerea unei salve în aer. După aceea, a ieşit în Piaţa Palatului, dar nu a văzut să fi rămas nici un mort sau rănit[82]. Acelaşi scenariu s-a repetat şi cu prilejul încercării de pătrundere în minister pe poarta dinspre strada Wilson şi, apoi, dinspre Excelsior, când a ordonat salve în aer, care nu s-au soldat, după cele constatate de el, cu nici un mort sau rănit[83]. Mai mult, atunci când a respins ultima încercare de a pătrunde direct în clădirea ministerului prin uşa dinspre Excelsior, după care manifestanţii s-au împrăştiat, „un grup care mai rămăsese a fost îndepărtat de o patrulă sovietică"[84].

Această declaraţie nu a fost pe placul anchetatorilor, pe prima filă fiind trecut cu creionul *Nu*. Probabil că nu trebuia luată în consideraţie în evaluarea probelor. Aceeaşi menţiune este făcută şi pe o declaraţie a lui Florea Olteanu în legătură cu manifestaţia de simpatie pentru Rege şi primul-ministru din seara aceleiaşi zile[85]. Dar, aşa cum am precizat deja, ancheta trebuia să condamne pe ofiţerii vinovaţi de moartea

---

[78] *Ibidem*.
[79] *Un sfert de veac de urmărire: documente din dosarele secrete ale generalului Nicolae Rădescu*, documente selectate și editate de Monica Grigore, Oana Ionel, Dragoş Marcu, studiu introductiv de Gheorghe Onişoru, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004, pp. 276-280.
[80] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 769, vol. 8, f. 71.
[81] *Ibidem*, f. 72.
[82] *Ibidem*.
[83] *Ibidem*.
[84] *Ibidem*, f. 73.
[85] *Ibidem*, f. 76.

celor care manifestaseră împotriva guvernului Rădescu şi pentru instalarea unui guvern F.N.D., nu pe cei care susţineau pe şeful statului şi pe cel al Consiliului de Miniştri.

La următorul interogatoriu, din 26 iunie 1951, Florea Olteanu declară:

„1) Cele arătate de mine în declaraţiile date până în prezent cuprind numai şi numai adevărul asupra manifestaţiei din 24 februarie 1945.

2) Sunt gata să suport orice sancţiuni fie fizice, fie juridice (penale) dacă se va dovedi ulterior că cele declarate de mine nu au corespuns adevărului şi că prin aceasta am derutat şi am încetinit bunul mers al cercetărilor”[86].

În ceea ce-l priveşte pe Florea Olteanu, în dosarul de anchetă s-au păstrat două note informative furnizate de un tovarăş de celulă. Într-o primă asemenea notă, se arătau comentariile lui Florea Olteanu despre desfăşurarea manifestaţiei din 24 februarie 1945: soldaţii au tras numai în aer, dar din blocul Generala şi din alte clădiri s-a tras în plin în manifestanţi; din fericire, soldaţii au ascultat ordinele procurorului şi astfel „s-a evitat un măcel uriaş”; după retragerea manifestanţilor ar fi rămas în piaţă „19 morţi, dintre care numai vreo patru împuşcaţi, restul striviţi în picioare de mulţime în momentul fugii”; la morgă, din corpurile victimelor s-au extras cartuşe de pistol de 6,35 şi 7,65 mm, ceea ce demonstrează că focurile nu au fost trase de soldaţi, care aveau arme militare; „nu va face nimic pe placul ofiţerilor anchetatori, pentru că el cunoaşte metodele ce voiesc a le întrebuinţa cu el, pentru a-l face să vorbească ceea ce au nevoie”[87].

O altă notă a aceluiaşi informator din celulă, datată 28 iunie 1951, face un fel de bilanţ al discuţiilor cu Florea Olteanu. Acesta afirmase că, fiind bun român, „a întâmpinat şi oprit masele comuniste de a provoca rău ţării şi guvernului Rădescu, pe care fruntaşii comunişti vroiau cu orice preţ a-l dărâma”, că „fruntaşii comunişti au instalat din timp în blocurile Wilson şi Generala mai mulţi provocatori înarmaţi cu pistoale, care au avut ordinul de a trage în manifestanţi, rămânând ca mai apoi, pentru opinia publică, aceşti morţi să fie aruncaţi în spatele lui Rădescu, pentru a-l compromite” şi că procesul-verbal care constatase calibrul gloanţelor extrase din corpurile victimelor a fost semnat de toţi delegaţii partidelor de atunci, „motiv pentru care nu se poate arunca vina lui Rădescu pentru crimele comise”[88]. Totuşi, după câteva zile de „anchetă serioasă”, informatorul subliniază că Olteanu a revenit asupra unor detalii, ca, de exemplu, că de gloanţe de pistol fuseseră ucise doar victimele din seara zilei de 24 februarie 1945[89] sau că nu poate fi sigur că jandarmii au tras numai în aer şi nu în mulţime[90]. Faţă de prima notă informativă, de această dată „interlocutorul” fostului procuror militar susţine că l-a sfătuit „să spună adevărul, pentru că Securitatea nu l-ar fi arestat dacă nu ar fi avut probe împotriva sa”, ceea ce, în opinia lui, s-a şi

[86] *Ibidem*, f. 55.
[87] *Ibidem*, f. 60.
[88] *Ibidem*, f. 61.
[89] În toate documentele şi declaraţiile martorilor despre manifestaţia din seara zilei de 24 februarie 1945 se precizează că asupra demonstranţilor s-au tras rafale de armă automată.
[90] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 769, vol. 8, f. 62.

întâmplat la ancheta din 27 iunie, când „a recunoscut că jandarmii au tras în manifestanţi şi au murit 19 persoane, iar 27 [au fost] rănite”[91].

La 24 iulie 1952, a fost arestat şi generalul-maior Mihai Vasiliu, care, în februarie 1945, era colonel, şeful Statului Major al C.M.C., iar până în mai 1952 fusese comandantul Regiunii a III-a Militare[92]. El declară că, datorită atribuţiilor de serviciu, a fost cel care, cu câteva zile înainte de manifestaţie, a convocat la C.M.C. pe şefii regimentelor din Bucureşti, pentru a se hotărî modul în care trebuia să se preîntâmpine eventuala încercare de ocupare a instituţiilor publice de către manifestanţi. În ziua de 24 februarie 1945 a rămas în localul Comandamentului.

La interogatoriul din 31 iulie 1952, Mihai Vasiliu explică sarcinile Comandamentului Militar al Capitalei: „atribuţiuni de comandament asupra tuturor trupelor şi serviciilor de pe teritoriul garnizoanei Bucureşti, idem de instrucţie şi disciplină, îi revenea şi paza şi ordinea în Capitală, pentru care colabora cu Prefectura Poliţiei Capitalei. În cadrul măsurilor de ordine avea atribuţiuni de a aproba întruniri publice şi diferite alte manifestări de masă. Elibera autorizaţii de port armă şi muniţiuni şi pentru aparatele de radio. Pentru acestea colabora şi cu Comandamentul II Teritorial. În legătură cu apărarea pasivă, organiza apărarea antiaeriană a oraşului Bucureşti. Organiza paza stabilimentelor importante care aveau comandanţi militari şi câte o mică gardă.

După eliberarea oraşului Bucureşti de către Armatele Sovietice Eliberatoare, [i-a] revenit în plus şi sarcina de a ţine în permanent legătura cu Comandamentul Militar Sovietic al oraşului Bucureşti, a face împreună cu acesta paza şi ordinea în oraş şi a pune la dispoziţia acestuia toate datele şi scriptele necesare relativ la evidenţa efectivelor, armamentului, muniţiunilor, vehiculelor, atât cele aflate asupra armatei, cât şi cele aflate asupra populaţiei civile, care interesau apărarea ţării”[93].

În ceea ce priveşte asigurarea ordinii şi pazei, fostul şef al Statului Major al C.M.C. menţiona următoarele: „După plecarea comandamentelor şi trupelor combatante pe front, au rămas în Capitală părţile sedentare, acestea au continuat a aplica planurile de alarmă anterioare, cu efectivele ce le-au rămas. Pentru ordine se dispunea de Comenduirea Pieţei Bucureşti şi de Batalionul de Jandarmi Pază, care lucrau şi cu Prefectura Poliţiei Capitalei. Aceste batalioane aveau fiecare câte un sector al lor, în mijlocul căruia erau cazate şi executau patrulări prin oraş, în special noaptea, având câte o mică unitate de rezervă la sediul circumscripţiei poliţieneşti. În plus, Prefectura Poliţiei Capitalei dispunea de un regiment de jandarmi pedeştri. Chestiunile

---

[91] *Ibidem*.
[92] *Ibidem*, vol. 9, f. 95. Ancheta i-a cerut informaţii despre cariera sa, constatând că în anul 1933 era căpitan, comandant al Diviziei 21 Infanterie din Galaţi, apoi şeful Biroului 2 Informaţii, dar nu a avut nici o implicare în acţiunile de înăbuşire a mişcărilor muncitoreşti din Galaţi după evenimentele de la Griviţa din acelaşi an (*Ibidem*, vol. 1, ff. 78-79). A participat şi la cel de-al Doilea Război Mondial în calitate de combatant, în aprilie 1944 fiind la Ialta (*Ibidem*, ff. 80-81). În plus, afirmă că despre activitatea lui poate da referinţe Emil Bodnăraş, că a fost şef de Stat Major la C.M.C. în subordinea a doi comandanţi, iar până în 1952 a primit misiuni importante la marile comandamente şi nu a făcut nimic împotriva clasei muncitoare (*Ibidem*, vol. 2, f. 101).
[93] *Ibidem*, vol. 9, f. 115.

de ordin juridic se executau de către Curtea Marţială Bucureşti, care se afla direct în subordinele Comandamentului Militar al Capitalei, fără legătură cu Statul Major”[94].

După 23 august 1944, „când în timpul manifestaţiilor reieşeau evident revendicări de ordin politic, Comandamentul [Militar al Capitalei], din ordinul M.A.I. şi Ministerul de Război, a întărit efectivul gărzilor la M.A.I., Telefoane, Poştă, Radio şi Banca Naţională. Consemnul acestor gărzi era cel prevăzut de regulamentul serviciului în garnizoană”[95]. Pentru intervenţia jandarmilor „nu era întocmit un plan, ci urma ca în caz de dezordine să se intervină în raport cu situaţia. Comandamentul Militar nu a cunoscut întotdeauna, decât în unele ocazii, când se vor produce manifestaţii, locul de adunare, itinerariul etc. Toate efectivele trupelor şi ale gărzilor, oricât de mici erau ele, erau zilnic raportate organelor sovietice de control. Modificări cât de mici, erau raportate imediat”[96].

Aşadar, modul în care a acţionat Comandamentul Militar al Capitalei în ziua de 24 februarie 1945 nu putea fi considerat excepţional.

În mărturia din 5 august 1952, dată locotenentului-major de Securitate Gavrilă Lupan, Mihai Vasiliu povesteşte ceea ce ştia despre desfăşurarea anchetei asupra evenimentelor din 24 februarie 1945: „Ancheta făcută în acel timp a arătat că o coloană s-ar fi apropiat de una din intrări şi că pentru a o intimida s-au tras câteva salve în aer, această acţiune o socotesc ca nelalocul ei şi periculoasă, deoarece putea duce la îndârjirea maselor, iar pe de altă parte, gloanţele în cădere puteau produce răni. De asemenea, focurile care s-au tras de sentinele de la fostul Palat Regal, pentru motivul că o coloană s-ar fi apropiat de gardul de lemn, ar fi putut produce incidente şi, ca urmare, şi acest lucru a fost o greşeală.

De la Ministerul de Interne s-a comunicat că s-a tras din blocul de vizavi clădirii M.A.I. Nu este exclusă posibilitatea ca să fi venit gloanţe şi din direcţia Palatului.

Tot din anchetă a rezultat că s-au tras focuri şi în mijlocul pieţei. Gloanţele extrase de la răniţi şi morţi, predate de spitale şi morgă, au fost gloanţe de revolver.

Ancheta nu a putut stabili cine a tras din interiorul unei maşini care a trecut în mare viteză pe strada Regală şi care, de asemenea, a produs victime.

Convingerea mea a fost şi este că s-a montat o acţiune criminală cu agenţi provocatori înarmaţi din rândurile partidelor reacţionare, cu scopul de a se crea impresia că se atacă M.A.I., iar armata să reacţioneze violent şi să producă măcel în rândurile muncitorilor. Chiar gloanţele care s-au tras asupra aripii unde se afla în acel moment Rădescu pot fi datorate tot unei asemenea înscenări”[97].

Şi în cazul lui Mihai Vasiliu, Securitatea a luat decizia internării administrative, fiind încarcerat la Colonia de Muncă Cavnic în ziua de 9 decembrie 1952[98].

Pe parcursul anului 1952, în afară de arestarea şi anchetarea lui Mihai Vasiliu, ceilalţi ofiţeri nu au mai fost anchetaţi decât la începutul lunii decembrie, de către sublocotenentul de Securitate Leon Mureşan, care se pare că a mers la Coloniile de

[94] *Ibidem*, f. 116.
[95] *Ibidem*.
[96] *Ibidem*, f. 117.
[97] *Ibidem*, f. 113.
[98] *Ibidem*, vol. 1, f. 307.

Muncă unde erau deținuți administrativ pentru a le lua noi declarații. De această dată, ofițerii recunosc, din nou, faptele imputate, adică deschiderea focului în plin asupra manifestanților[99]. Noul anchetator întocmește un proces-verbal, de fapt o nouă „sinteză” a declarațiilor ofițerilor arestați, în optica sa vinovați de „crime împotriva umanității prin reprimarea sângeroasă a manifestației muncitorești ce a avut loc la 24 februarie 1945”[100]. După arestarea lui Mihai Vasiliu, anchetatorul a insistat asupra presupusului ordin de reprimare a manifestanților, pentru că, pentru condamnarea ofițerilor, era nevoie de probe: premeditare, ordine scrise etc. Astfel, procesul-verbal reține că fostul procuror militar Florea Olteanu „a primit printr-un curier un ordin de la Vasiliu Mihai, pe atunci colonel și șef de Stat Major al C.M.C., care îi spunea că, întrucât din informații muncitorii vor căuta să ocupe M.A.I., să deschidă foc împotriva acestora. După ce a primit aceste instrucțiuni, Olteanu Florea s-a dus la Rădescu, care i-a spus să execute întocmai ordinul și să-l țină la curent, apoi a făcut cunoscut aceste instrucțiuni lui Rădulescu Ion, Georgescu Traian, Olteanu Vasile, Ionescu Borundel și Teodorescu Alexandru. În timpul manifestației, arată Olteanu Florea, la ordinul său, cei arătați mai sus au deschis foc împotriva mulțimii din rândul cărora au fost morți și răniți”[101].

La ultimul interogatoriu din această etapă, cel din 13 decembrie 1952, Mihai Vasiliu dăduse câteva răspunsuri contradictorii: întrebat dacă armata a deschis foc, răspunde că a tras în sus; dacă au fost victime – da, morți și răniți; au respectat trupele Anexa A din Regulamentul serviciului pe garnizoană, invocat ca bază legală a acțiunilor armatei – nu, au tras fără somațiile legale; a fost o acțiune premeditată – acțiunea din 24 februarie a fost organizată cu câteva zile înainte, dar nu s-au prevăzut evenimentele care au avut loc[102].

La 13 februarie 1953, ofițerii au fost transferați de la coloniile de muncă în care erau deținuți la penitenciarul Jilava, pentru a fi „la dispoziția Procuraturii Generale”[103], cu excepția lui Alexandru Sidor, care fusese eliberat de la Colonia de Muncă Bicaz la 6 ianuarie 1953, conform deciziei Comisiei Speciale de verificare a internaților și deținuților contrarevoluționari, fiind grav bolnav[104]. Este momentul în care ancheta a fost preluată de la D.S.S. de Procuratura Generală a R.P.R. La 19 februarie 1953, la Penitenciarul Jilava, au fost reanchetați doar patru din cei șapte ofițeri arestați (Constantin Borundel Ionescu, Ion Rădulescu, Florea Olteanu și Vasile Olteanu)[105]. Cu acest prilej, Constantin Borundel Ionescu afirmă că unii soldați din subordinea sa au tras fără ordinul lui, dar numai în aer, antrenați de focurile trase din celelalte părți ale Pieței Palatului[106]. Consideră că a fost vorba despre un act de indisciplină, dar că nimeni nu a tras în manifestanți.

[99] *Ibidem*, ff. 11-81.
[100] *Ibidem*, f. 1.
[101] *Ibidem*, f. 6.
[102] *Ibidem*, f. 76v.
[103] *Ibidem*, vol. 5, f. 193.
[104] *Ibidem*, vol. 9, f. 2.
[105] *Ibidem*, vol. 1, ff. 127-132.
[106] *Ibidem*, f. 128.

Ion Rădulescu a susţinut că întreaga comandă a trupelor aduse la M.A.I. fusese trecută maiorului Traian Georgescu şi el nu a mai avut nici un rol în desfăşurarea evenimentelor. Într-adevăr, s-a aflat în acea zi în clădirea Ministerului de Interne, unde avea un birou, dar a lucrat ca într-o zi obişnuită[107]. Aceste afirmaţii au fost susţinute şi de procurorul Florea Olteanu[108].

Florea Olteanu admite că s-a tras şi din Ministerul de Interne, după ce focurile au fost deschise din blocul Generala şi din blocul din colțul străzilor Wilson şi Boteanu, continuate dinspre Palatul Regal. Dă de înțeles că direct asupra manifestanților s-a tras numai din blocurile adiacente Pieței Palatului, pentru că a cerut Parchetului Militar al Capitalei să trimită doi procurori, care să-l ajute să percheziționeze aceste blocuri, ceea ce s-a şi întâmplat, fără a fi descoperit armament[109]. A verificat în piață dacă existau persoane rănite sau decedate, dar nu a văzut pe nimeni: „Explicația faptului că, deşi asupra manifestanților F.N.D-ului s-a tras un foc intens din mai multe părţi şi totuşi nu a murit nici un om, iar asupra manifestanților adversari ai F.N.D-ului s-a tras dintr-o singură maşină de lux şi totuşi au căzut zece morți şi 20 răniți, cred că este că focurile trase de demonstranții de seară s-au îndreptat direct asupra lor. Incontestabil că pentru a trage asupra demonstranților F.N.D-ului fără excepție în aer, trebuia să existe o disciplină sau explicația faptului că românul nu vrea să omoare omul. Persoana acelora care au tras asupra demonstranților de seară pentru constatarea faptului dacă sunt sau nu morți şi răniți pentru moment nu mă interesa”[110].

În aceeaşi zi, 19 februarie 1953, se emite o „Ordonanță” pentru continuarea cercetărilor[111], prin care se cerea unor instituții ale statului trimiterea de noi probe. Era vorba despre Sfatul Popular al Capitalei, căruia i se solicita trimiterea extraselor din registrul stării civile despre „toate cazurile de moarte violentă înregistrate pe 24 februarie 1945”, Ministerul Sănătății, care trebuia să facă o circulară către toate spitalele din Capitală prin care să ceară raportarea cazurilor „de internări a persoanelor care au fost rănite cu arme de foc sau arme albe la 24 februarie 1945 şi dacă în urma acestor răniri au decedat unele persoane”, Comandamentul Militar al Capitalei să trimită copiile „ordinelor date în vederea înăbuşirii demonstrațiilor din 24 februarie 1945 şi indicarea unităților care au făcut paza Palatului Regal şi numele ofițerilor de comandă”, Direcția Procuraturilor Militare să trimită de la Procuratura Militară a Capitalei procesele-verbale încheiate în 24 februarie 1945 de procurorul militar Florea Olteanu şi de Alexandru Sidor[112]; Biroul de Evidență a Populației din Miliția Capitalei trebuia să trimită „lista locuitorilor din Palatul Societății de Asigurări Generala de pe Calea Victoriei (din apropierea Palatului Regal) şi a locuitorilor de peste drum (la colțul străzilor Wilson şi Boteanu)”; se făcea o revenire a solicitării către Institutul Medico-Legal, pentru a

[107] *Ibidem*, f. 130.
[108] *Ibidem*, f. 131.
[109] *Ibidem*.
[110] *Ibidem*, f. 134.
[111] *Ibidem*, f. 126.
[112] Nicăieri nu se aminteşte că Alexandru Sidor ar fi întocmit un proces-verbal.

comunica „numele cadavrelor depuse la 24 februarie 1945 sau imediat după, decedaţi de moarte violentă, provocate de arme de foc sau arme albe"[113].

Interesante sunt solicitările pentru furnizarea de materiale către două instituţii create de Partidul Comunist pentru a sluji propagandei sale şi care nu aveau nici o legătură cu producerea de probe într-o acţiune penală: Institutul de Istorie al P.M.R. şi ziarul „Scânteia". Institutului amintit i se cereau relaţii asupra victimelor care au căzut cu ocazia „luptelor de la 24 februarie 1945" şi informaţii despre discursurile generalului Rădescu şi activitatea sa din străinătate „îndreptată pentru a determina puterile imperialiste să atace cu forţe armate ţara noastră", iar oficiosului comunist copii ale numerelor tipărite în zilele imediat următoare lui 24 februarie, care prezentau manifestaţia organizată de F.N.D.[114].

Rezultatul acestor demersuri a fost puţin satisfăcător. La nici o lună de la solicitare, Institutului Medico-Legal Bucureşti trimitea o listă cu numele cadavrelor aduse la institut în perioada 24-28 februarie 1945, „decedaţi prin armă cu foc". Ea cuprindea opt nume: Liviu Sabetai, Mircea Gh. Miu, Nicolae Puşcaşu, Voicu Gh. Ştefănescu, Nicolae Boghiceanu, Gheorghe Banu, Iulius Heilpern şi Gheorghe Dogaru[115].

La 30 martie, Sfatul Popular al Capitalei trimitea Procuraturii Generale a R.P.R., Direcţia Instrucţiunii Penale şi de Supraveghere a Activităţii de Urmărire Penală a Organelor Miliţiei două extrase de deces înregistrate la Raionul Griviţa Roşie (pe numele lui Nicolae Ciulea – soldat în Regimentul de Voluntari „Iuliu Maniu", „adus mort la Spitalul Militar Regina Elisabeta"[116] – şi un copil de trupă neidentificat – „adus mort la Spitalul Militar Regina Elisabeta"[117]). În plus, adresa menţiona că „la Oficiile de Stare Civilă ale Raioanelor: I.V. Stalin, Tudor Vladimirescu şi N. Bălcescu nu au fost înregistrate astfel de cazuri de moarte violentă"[118].

Peste câteva zile (adică la 3 aprilie 1953), aceeaşi instituţie trimitea numele persoanelor „care au fost rănite cu arme de foc sau arme albe în ziua de 24 februarie 1945, internate şi tratate în unele spitale din Capitală", ordonate în funcţie de spitalele la care au fost tratate. La „Spitalul I.C. Frimu", fusese internat la 27 februarie 1945 Pascu Rudolf, de 19 ani, care avea o „plagă oarbă în zona gâtului" şi a fost operat a doua zi, externat la 7 martie; la Spitalul T.B.C. Pantelimon fuseseră internaţi Ciubuc Năstase, care prezenta „plăgi oarbe prin schije în coapsa din faţă şi degerături", externat la 26 mai, şi Burnei Stan, care avea o „plagă de război prin schijă în regiunea stângă", externat la 22 martie; la Spitalul Bernath Andrei fusese internat Halpern Iulius, care avea o „plagă prin armă de foc în regiunea epigastrică, cu ruptura ficatului, hemoragie internă" şi care a decedat la 25 februarie; la Spitalul Brâncovenesc, fără a se preciza cauzele internării, fuseseră îngrijiţi: Ştefan Chihaia, Tara Bucur, Valea Petre, Vaida Bela Ştefan,

---

113 A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 769, vol. 1, f. 126.
114 *Ibidem*.
115 *Ibidem*, f. 188.
116 *Ibidem*, f. 162.
117 *Ibidem*, f. 163.
118 *Ibidem*.

Dobrescu Adam, Albu Nicolae, Feraru Panait şi Mălăreanu Nicolae[119]. În dreptul unora dintre nume era trecută şi profesia: plugar, muncitor/soldat Grupul 18 Vânători de Munte sau strungar la Chitila.

Abia la 27 mai 1953, răspundea solicitării şi Institutul de Istorie a Partidului, însă în arhiva sa nu se găsiseră documentele solicitate[120]. În schimb, la dosarul de anchetă sunt ataşate fotografii ale numerelor din ziarul „Scânteia", care publicau articole despre manifestaţia din 24 februarie 1945.

Abia la 28 aprilie 1953 a fost audiat ca martor Constantin Agiu. Declaraţia sa este lipsită de orice logică. În primul rând, afirmă că manifestaţia a fost paşnică, iar participanţii neînarmaţi nu au atacat Ministerul de Interne, conducătorii lor fiind Sencovici, Lotar Rădăceanu, Vincze, Constanţa Crăciun, Pătrăşcanu etc. Apoi descrie violenţele: „Totuşi, la un moment dat, au deschis focul din Ministerul de Interne şi a continuat din Palatul Regal. În acest moment, eu am pornit singur spre Ministerul de Interne ca să opresc această represie. Menţionez că între Ministerul de Interne şi grupul manifestanţilor era un gol, aşa încât manifestanţii nu au atacat Ministerul de Interne. Când m-am apropiat spre Ministerul de Interne a trebuit să trec prin acest gol. Când am ajuns în faţa Ministerului de Interne erau la poartă ofiţeri şi un procuror. Am stat de vorbă cu procurorul, căruia am arătat ca să înceteze focul împotriva manifestanţilor, procurorul însă a avut o atitudine de apărare a burgheziei. După discuţia mea cu acest procuror, focurile s-au încetat. Mai menţionez că în locul unde am stat eu în timpul manifestaţiei nu au fost victime, dar am auzit că mai încolo, spre Bulevard, au fost victime. Am cunoştinţă că în aceeaşi zi seara au fost ciocniri şi am auzit că ar fi fost victime. Seara nu am participat la manifestaţie"[121].

Aşadar se prezintă pe sine ca un erou: deşi exista acel spaţiu gol în faţa manifestanţilor, care nu atacaseră ministerul, ci erau atacaţi fără să provoace, a avut curajul să treacă printre gloanţe ca să solicite procurorului încetarea focului, ceea ce a şi reuşit. Pe de altă parte, nu aminteşte ce i-a spus procurorului militar Florea Olteanu, că focurile armatei au produs mai multe victime, aşa cum menţiona procurorul în procesul-verbal pe care l-a întocmit în acea zi[122].

La 8 iunie 1953 se emite o nouă „Ordonanţă", care prevedea audierea mai multor martori, dintre persoanele care figurau pe listele cu răniţi în ziua de 24 februarie 1945[123].

Dintre aceştia, a fost audiat la Grupa Anchete Speciale a Procuraturii Generale a R.P.R. Stan Burnei, al cărui nume apărea în adresa Sfatului Popular al Capitalei despre cei răniţi în ziua de 24 februarie 1945, aşa cum am arătat. El declară că, într-adevăr, în

---

[119] *Ibidem*, f. 165.
[120] *Ibidem*, f. 168.
[121] *Ibidem*, f. 184.
[122] Vezi *Un sfert de veac de urmărire: documente din dosarele secrete ale generalului Nicolae Rădescu*, documente selectate şi editate de Monica Grigore, Oana Ionel, Dragoş Marcu, studiu introductiv de Gheorghe Onişoru, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004, documentul nr. 151 (p. 279).
[123] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 769, vol. 1, f. 193.

acea zi se afla în Bucureşti, dar că nu a participat la manifestaţie, ci era internat în spital pentru că fusese rănit pe front la 24 aprilie 1944 şi se afla la tratament[124].

Abia la 7 septembrie 1953 procurorul Clara Szepessy emite mandate de arestare preventivă, cu numărul 47, pentru Mihai Vasiliu, Borundel Ionescu, Ioan Rădulescu, Vasile Olteanu şi Florea Olteanu, vinovaţi că au luat „parte activă la înăbuşirea sângeroasă a manifestaţiei muncitorilor din 24 februarie 1945", aceste fapte fiind pedepsite de art. 3, lit. c din Decretul-Lege nr. 207/1948[125] cu muncă silnică pe viaţă, hotărând depunerea lor Jilava[126]. Mandate de arestare preventivă cu acelaşi număr (47/1953) şi aceleaşi acuze au fost emise de procurorul Ilie Nicolae pentru Traian Georgescu la 31 august 1954[127], iar pentru Alexandru Teodorescu abia la 27 ianuarie 1955[128].

La 31 octombrie 1953, Traian Georgescu, interogat de procurorul Clara Szepessy de la Procuratura Generală a R.P.R., Secţia a III-a Anchete Penale, denunţă abuzurile pe care anchetatorii de Securitate le-au făcut asupra sa: „Revin asupra declaraţiei mele pe care am dat-o în faţa organelor de primă cercetare la data de 10 decembrie 1952, deoarece eu nu am declarat ceea ce sunt cuprinse în acea declaraţie şi ofiţerul anchetator m-a pus să semnez declaraţia însă fără să-mi dea voie să citesc declaraţia"[129]. De această dată nu mai afirmă că soldaţii pe care-i comanda ar fi tras în plin, ci numai în aer[130]. Până la sfârşitul anului 1953 a mai fost chemat la interogatoriu doar Mihai Vasiliu, de către procurorul Ilie Nicolae (la 4 decembrie), ocazie cu care reafirmă nevinovăţia armatei în legătură cu victimele din rândul manifestanţilor: „Am cunoştinţă că au fost victime în urma manifestaţiei ce a avut loc, dar din rapoartele ce s-au făcut reiese că aceste victime au fost omorâte şi rănite cu arme individuale, nu arme militare. Ştiu că în urma celor întâmplate s-a întocmit un dosar de către Parchetul Militar Bucureşti, care dosar l-am văzut şi eu personal şi care conţine desfăşurarea evenimentelor din 24 februarie"[131].

Despre desfăşurarea anchetei până în acel moment interesante sunt mărturiile lui Constantin Borundel Ionescu. Este vorba despre un memoriu, pe care, în ianuarie 1954, din Sanatoriul Penitenciar Tg. Ocna, îl adresează „ministrului Securităţii Statului" şi de declaraţia din 12 mai 1954, ambele documente subliniind faptul că deţinerea sa este „o ilegalitate pe care dvs. [ministrul – n.n.], într-un regim de democraţie populară,

---

[124] *Ibidem*, f. 237.

[125] Articolul 3, litera c) din actul normativ invocat pedepsea persoanele „care au practicat metode sau tratamente neomenoase, represiuni sau exterminări colective sau individuale, împotriva populaţiei civile sau transporturi de persoane în scopul exterminării lor ori trimiterea oamenilor la munci forţate sau deportări" („Decret nr. 207 pentru modificarea articolelor 1,2,3 şi 7 şi abrogarea articolului 12 din legea nr. 291 din 18 august 1947 pentru urmărirea şi sancţionarea celor vinovaţi de crime de război sau împotriva păcii ori umanităţii", publicat în „Monitorul Oficial", nr. 192, vineri, 20 august 1948, pp. 2-3).

[126] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 769, vol. 1, ff. 273-277.

[127] *Ibidem*, f. 353.

[128] *Ibidem*, f. 389.

[129] *Ibidem*, f. 312.

[130] *Ibidem*.

[131] *Ibidem*, f. 316.

nu o veți tolera”[132]. Pe scurt, „traseul” anchetării sale era următorul: după 24 februarie 1945 a fost cercetat de Curtea Marțială a Capitalei timp de două zile; la 12 februarie 1950 a fost anchetat de Securitatea Capitalei, dar a fost lăsat în libertate; la 17 aprilie 1950 a fost arestat şi dus la M.A.I., unde a fost anchetat până la 22 mai 1950, apoi ancheta a continuat la Jilava până la 23 octombrie 1950; a fost readus la M.A.I., unde cercetările au fost reluate; la 24 februarie 1951 a fost internat la Văcăreşti, până la 25 mai 1951, când cercetările s-au continuat la M.A.I.; la 19 noiembrie 1951 a fost retrimis la Jilava, până la 9 februarie 1952; a fost transferat apoi la centrul de triere Ghencea, iar la 12 februarie 1952 trimis la U.M. 4 Ocnele Mari; aici a muncit până la 20 martie 1952, când a fost internat la infirmerie; în ziua de 7 decembrie 1952 a fost anchetat la Ocnele Mari de un sublocotenent de Securitate; la 12 februarie 1953 a fost pus la dispoziţia Procuraturii Generale şi anchetat doar o singură dată la Jilava, de unde a fost transferat la centrul de triere Ghencea, iar în august 1953, a fost internat la Văcăreşti; de la 5 septembrie 1953 se afla în Sanatoriul Tg. Ocna, suferind de tuberculoză pulmonară bilaterală[133].

În lunile mai şi iunie 1954, comisiile M.A.I. create pentru verificarea situației deținuților politici au luat în discuție dosarele a patru dintre ofiţerii în cauză. La 29 mai, Subcomisia nr. 1 a întocmit un „Referat privind pe numitul Rădulescu Ion, încadrat în C.M. pe timp de 24 luni şi majorat pedeapsa cu 36 luni”[134]. Concluziile erau favorabile ofiţerului: „Din material rezultă că motivul arestării sale este că ar fi fost acuzat că ar fi contribuit la dezordinea ce s-a întâmplat la 24.II.1945, când s-au tras focuri de arme în Piaţa Palatului.

Ancheta nu a stabilit în acest sens nici o vinovăție și nici probe nu sunt [subl.n.].

În colonie rezultă că a muncit, deşi este în etate de 60 de ani, a avut comportări bune. În prezent este bolnav, slăbit. Până în prezent a executat o pedeapsă administrativă de 4 ani zile”[135].

În consecinţă, se propune punerea sa în libertate, lucru acceptat la 17 iunie 1954 de Comisia Centrală a M.A.I. Ioan Rădulescu a fost eliberat la 23 iunie 1954 din Penitenciarul Lugoj[136].

Subcomisia M.A.I. nr. 2, care la 1 iunie 1954 a analizat situația deținutului Constantin Ionescu Borundel, decide transferul său de la Tg. Ocna la Jilava, pentru a fi reanchetat, pe motivul că exista un mandat de arestare emis pe numele lui[137]. Dintr-o adresă a Direcţiei Penitenciare, Lagăre şi Colonii, Serviciul Evidenţă către U.M. 0123/E – Bucureşti, din 14 decembrie 1954, aflăm că Borundel Ionescu „a fost trecut din poziția de internat în poziția de deținut C.R. cu mandatul de arestare preventivă nr. 47/953, emis de Procuratura Generală R.P.R. pentru crimă de război”[138].

---

[132] *Ibidem*, vol. 5, f. 194.
[133] *Ibidem*, ff. 192-198.
[134] *Ibidem*, vol. 7, f. 124.
[135] *Ibidem*.
[136] *Ibidem*, f. 125.
[137] *Ibidem*, vol. 5, f. 199.
[138] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 769, vol. 5, f. 202.

La 14 iunie 1954, Subcomisia nr. 3 M.A.I. a analizat situația deținutului Florea Olteanu, din Penitenciarul Pitești: „La ancheta făcută asupra sus-numitului s-a stabilit că acțiunea de asigurarea ordinii și pazei Ministerului de Interne s-a făcut conform regulamentului serviciului interior, din ordinul șefului de Stat Major, colonel Vasiliu, în urma cărei acțiuni nu a rezultat nici un mort sau rănit.

Victimele căzute au fost pricinuite de oamenii lui Rădescu, care au tras dintr-o mașină mai multe rafale de pistol.

Consultând dosarele numiților Rădulescu Gh. Ion și al fostului maior Georgescu, care au avut comanda trupelor de intervenție care se aflau în minister, se constată întru totul declarațiile numitului Olteanu Florea referitor la felul cum a decurs demonstrația.

În penitenciar este cunoscut cu manifestări dușmănoase.

Întrucât la anchetă nu s-a putut stabili vinovăția sus-numitului [subl.n.],

Propunem: să fie pus în libertate"[139].

Propunerea subcomisiei nu a fost acceptată, pe document fiind pusă rezoluția *Anchetă*[140].

În sfârșit, a doua zi, 15 iunie 1954, Subcomisia nr. 1 M.A.I. a analizat situația deținutului Traian Georgescu: „Sus-numitul nu rezultă să fi făcut abuzuri în acest sens [sarcinile lui la M.A.I. – n.n.] și cu ocazia acestei manifestații că tot ceea ce a făcut s-a conformat ordinelor date. *Ancheta nu a putut stabili dacă numitul Georgescu T. a dat personal ordin să se tragă în manifestanți și nici personal nu rezultă să fi întreprins vreo acțiune și nici probe concrete nu sunt în acest sens* [subl.n.]. Pentru acest fapt a fost reținut la 1 iunie 1950, executând o pedeapsă administrativă de peste 4 ani.

În colonie rezultă că a muncit, a avut comportări bune și în timpul deținerii nu a fost semnalat cu manifestări dușmănoase.

Propunem – punerea sa în libertate"[141].

Și pe acest document a fost scris cu creion roșu *Anchetă*.

Alexandru Teodorescu parcă dispăruse. El nu mai fusese anchetat din decembrie 1952, iar situația sa nu fusese reevaluată. La începutul anului 1953, când ceilalți ofițeri fuseseră transferați din coloniile de muncă unde erau internați administrativ la Jilava, Procuratura Generală a făcut eforturi să dea de urma sa. Astfel, în aprilie 1953 se anunța că fusese adus la Jilava de la colonia de Muncă Valea Neagră, dar peste câteva zile se constata că era vorba despre o eroare, cel transferat fiind un preot cu același nume[142]. Abia la 14 iulie 1953 „este găsit" adevăratul Teodorescu și transferat la Jilava de la Colonia de Muncă Coasta Galeșul, regiunea Constanța[143]. Din documente nu rezultă să fi fost interogat la Jilava. La 27 decembrie 1954 a fost transferat de la Formațiunea 0893 Poarta Albă din nou la Penitenciarul Jilava[144], iar la

139 *Ibidem*, vol. 8, f. 266.
140 *Ibidem*.
141 *Ibidem*, vol. 6, f. 248.
142 *Ibidem*, vol. 1, ff. 177-178.
143 *Ibidem*, vol. 10, f. 47.
144 *Ibidem*, f. 41.

27 ianuarie 1955 s-a emis mandatul de arestare preventivă nr. 47/1953 şi pe numele său[145]. În aceeaşi zi a fost supus unui interogatoriu, în cadrul căruia declară că soldaţii de la Ministerul de Interne au tras numai în aer, pentru intimidare[146].

Se produce din nou o pauză de câteva luni, următorul pas reprezentându-l „Ordonanţa de declinare de competenţă" nr. 47/1953 emisă la 5 aprilie 1955, semnată de procurorul Ilie Nicolae[147]. Întrucât faptele de care se făceau vinovaţi cei arestaţi s-au petrecut după data de 23 august 1944 şi „au fost îndreptate împotriva clasei muncitoare şi a mişcării revoluţionare", s-a ajuns la concluzia că acestea nu cădeau sub prevederile Legii 291/1947[148], ci întruneau elementele infracţiunii prevăzută de art. 193 Cod Penal, modificat prin Decretul nr. 62 şi 358 din 1954, adică „infracţiuni de activitate intensă contra clasei muncitoare şi mişcării revoluţionare". Din acest motiv, Procuratura Generală a R.P.R., Secţia Anchete Speciale îşi declina competenţa în favoarea Procuraturii Militare Teritoriale Bucureşti, „pentru soluţionarea cauzei conform Decretului nr. 62/1954"[149].

Finalizarea anchetei la Procuratura Militară (1955-1956)

În arhiva fostei Securităţi, ancheta Procuraturii Militare a Regiunii a II-a Militare constituie un volum de sine stătător, dosarul (original) având numărul 94/1956[150]. După ce deţinuţilor încarceraţi la Jilava li s-a comunicat decizia Procuraturii Generale de declinare a competenţei şi datorită faptului că pe tot parcursul anului 1954 nu fuseseră chemaţi la anchete, unii dintre ei redactează memorii către procuror, cerând clarificarea situaţiei lor juridice.

Primul este Florea Olteanu. La 12 aprilie 1955 redactează un memoriu, pe care-l semnează „maior magistrat Fl. Olteanu", şi pe care-l redăm aproape în întregime: „(…) 1) Sunt arestat de 4 ani, adică de la 15 iunie 1951, timp în care am fost cercetat 7 luni de zile la Securitatea Statului în Ministerul de Interne şi apoi dosarul a fost trimis la Procuratura Generală R.P.R.

2) După ce Procuratura Generală R.P.R. ţine acest dosar în rafturi timp de 3 ani şi jumătate, timp record în analele justiţiei, azi, 12 aprilie 1955, mi se comunică din

---

[145] *Ibidem*, f. 34.
[146] *Ibidem*, vol. 1, ff. 385-387.
[147] *Ibidem*, ff. 407-408.
[148] Legea nr. 291 de urmărirea şi sancţionarea celor vinovaţi de crime de război sau împotriva păcii ori umanităţii, publicată în „Monitorul Oficial", nr. 189, luni, 18 august 1947, pp. 3-5.
[149] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 769, vol. 1, f. 408. În Codul Penal din 1948, articolul 193 făcea parte din Capitolul „Crime şi delicte contra siguranţei exterioare a statului", Secţiunea „Înalta trădare" şi prevedea: „În cazul crimei de înaltă trădare, instanţa poate pronunţa şi pedeapsa confiscării averii. Tentativa crimelor din această secţiune se pedepseşte cu pedeapsa crimei consumate" (*Codul Penal. Text oficial cu modificările până la data de 20 mai 1955, urmat de o anexă de legi penale speciale*, lucrare întocmită de un colectiv din Ministerul Justiţiei şi din Procuratura R.P.R., Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură Economică şi Juridică, 1955, p. 88). Acest articol a fost modificat prin Decretul nr. 62/1954, nepublicat în „Monitorul Oficial", ajungând să pedepsească „activitatea intensă contra clasei muncitoare şi mişcării revoluţionare".
[150] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 769, vol. 2, coperta.

partea grefei închisorii, că dosarul a fost soluţionat prin aceea că a declinat competenţa la Dvs., la Procuratura Militară, neputându-se încadra în Legea 207.

3) În prezent mă găseam în greva foamei drept protest pentru totala nepăsare cu care mi-au efectuat cercetările şi mai ales derogarea de dreptate de care au dat dovadă timp de 3 ani şi jumătate.

4) În plus, am acuzat şi acuz de abuz de putere pe d-l Procuror care la data de 7 sept. 1953 îmi emite fără nici un temei legal mandatul de arestare preventiv nr. 47, fără termen de valabilitate în viitor, deci mandat de arestare preventiv pe viaţă, iarăşi caz unic, nemaivăzut şi nemaiauzit până azi în justiţie.

5) Declar azi că am renunţat la greva foamei pornită pe ziua de 11 aprilie, deşi nu era cazul, fiindcă dacă Procuratura Generală şi-a declinat competenţa, era normal să anuleze şi mandatul de arestare preventiv nr. 47/7 sept. 1953, lucru pe care nu l-a făcut.

6) Faţă de cele de mai sus şi întrucât în dosarul care s-a încheiat la Curtea Marţială Bucureşti se arată cine sunt autorii morali şi materiali ai odioaselor asasinate comise asupra muncitorilor cu ocazia manifestaţiei din 24 febr. 945,

Având în vedere că de 4 ani de zile am arătat continuu că responsabili de aceste crime sunt conducătorii manifestaţiei din această zi, Teohari Georgescu, Ana Pauker şi Vasile Luca, lucru pe care primul-ministru de atunci, generalul Rădescu, l-a arătat în seara respectivă:

Vă rugăm să binevoiţi a dispune: anularea mandatului de arestare preventiv nr. 47/7 sept. 953, pe baza căruia sunt deţinut, şi eliberarea mea imediată.

Declar că dacă în termen de 14 zile nu voi avea dosarul soluţionat de către Procuratura Militară, voi reintra din nou în greva foamei, la care nu voi renunţa decât atunci când voi fi eliberat"[151].

Urmează memoriul lui Vasile Olteanu, din 13 mai 1955, care, şi el, constituie un fel de rezumat al anchetei de până în acel moment. Arată că a fost arestat la 20 iulie 1950, iar pentru ceea ce i se imputa a fost pedepsit administrativ iniţial cu 2 ani, apoi pedeapsa fiind majorată cu încă 3 ani. În toată această perioadă, a fost cercetat de Securitatea din Bucureşti, apoi de Procuratura Generală a R.P.R., Grupa Specială de anchetatori, iar de la 10 aprilie 1955 dosarul a fost trimis la Procuratura Militară, Tribunalul Teritorial. Pentru că este deţinut la Jilava din 9 septembrie 1954, iar până în acel moment nu a fost chemat la nici o instanţă de cercetare sau de judecată, cere punerea în libertate provizorie, deoarece îndeplineşte toate condiţiile legale[152].

Singura consecinţă a acestui memoriu este ordinul procurorului Nicolae Dumitrescu, locotenent-colonel de justiţie, de la Procuratura Militară Teritorială Bucureşti, adresat Direcţiei Procuraturilor Militare pentru Unităţile M.A.I., pentru emiterea unor noi mandate de arestare, la 17 mai 1955[153]. Din acest moment, mandatele de arestare au fost prelungite cu regularitate până în momentul eliberării deţinuţilor.

Ofiţerii au fost interogaţi de procurorul militar Nicolae Dumitrescu, oferind, din nou, informaţii amănunţite despre desfăşurarea evenimentelor din ziua de 24 februarie 1945.

---

[151] *Ibidem*, f. 16.
[152] *Ibidem*, f. 4.
[153] *Ibidem*, f. 5.

Până la sfârşitul anului, pe rând, Florea Olteanu, Constantin Borundel Ionescu, Alexandru Teodorescu, Traian Georgescu, Vasile Olteanu şi Mihai Vasiliu reiau şirul evenimentelor, accentuând asupra faptului că nu au avut ordin să tragă în plin în manifestanţi şi că nici nu au făcut-o, deşi au fost provocaţi. Un amănunt interesant, dar care nu privea ancheta propriu-zisă, este furnizat de Borundel Ionescu: după ce manifestanţii au fost scoşi din curtea ministerului, a primit ordin de la col. Rădulescu să rămână pe poziţii, în stare de alarmă, pentru că existau informaţii de la agenţii Siguranţei că, datorită eşecului manifestaţiei din timpul zilei, se preconiza ca, în timpul nopţii, să se producă noi agresiuni, de această dată demonstranţii înarmându-se cu „şine, ţevi sau alte mijloace care s-ar fi putut procura de la atelierele C.F.R. Griviţa, Malaxa sau alte întreprinderi". Într-adevăr, în jurul orei 20 a auzit „lozinci care nu puteau aparţine BPD-ului" („Regele şi patria!", „Rădescu şi ordinea!"), iar peste puţin timp „cele câteva becuri camuflate din piaţă au fost stinse, nu ştiu de cine anume, piaţa a rămas într-un întuneric complet". Manifestanţii au cântat „Imnul Regal" şi „Deşteaptă-te, române!", s-au auzit focuri de armă automată dinspre str. Academiei, apoi ţipete şi vaiete foarte puternice. Au fost aduse în clădirea ministerului circa 18 persoane, „unii deja morţi, într-o baltă de sânge"[154].

Alexandru Teodorescu şi Traian Georgescu susţin că, după încetarea manifestaţiei din cursul zilei, o comisie formată din Traian Georgescu, Florea Olteanu, doi civili şi un ofiţer englez sau american au fotografiat urmele de gloanţe lăsate pe schelele de lângă zidurile ministerului şi, acolo unde au putut, le-au extras[155]. La rândul său, Mihai Vasiliu afirmă că în timpul desfăşurării manifestaţiei, mai precis după ce aceasta a luat sfârşit în Piaţa Naţiunii, la Comandamentul Militar al Capitalei au venit generalul Vasiliu-Răşcanu şi colonelul Precup, care i-au comunicat generalului Iosif Teodorescu, că în timp ce coloana trecea de la poştă către Prefectura Poliţiei Capitalei, s-au tras câteva focuri de pe clădire şi ei cred că s-a tras de la cazarma Regimentului de jandarmi pedeştri. Prin urmare, a fost contactat telefonic col. Alistar, care a susţinut că jandarmii nu au tras, dar că va ancheta cazul[156]. După ce manifestanţii au ajuns în Piaţa Palatului, la Comandamentul Militar al Capitalei s-a primit un telefon de la prim-ministrul Nicolae Rădescu, care a spus gen. Teodorescu că „din rândul manifestanţilor şi dintr-un bloc învecinat, blocul Dragomir, s-au tras focuri de armă asupra M.A.I. şi s-a încercat un atentat asupra persoanei sale"; aceeaşi informaţie a fost obţinută şi de la comandantul gărzii M.A.I.[157].

Alexandru Teodorescu, Vasile Olteanu şi Constantin Borundel Ionescu redactează, fiecare, memorii în care cer eliberarea din penitenciar, datorită convingerii lor că ancheta tergiversează din lipsă de probe[158]. Cu toate insistenţele deţinuţilor, procurorul a decis mereu prelungirea mandatelor de arestare, în termenul legal. Un document surprinde protestul dramatic al lui Vasile Olteanu, deţinut la penitenciarul

[154] *Ibidem*, ff. 48-49.
[155] *Ibidem*, f. 72, 78.
[156] *Ibidem*, f. 99v.
[157] *Ibidem*, f. 100.
[158] *Ibidem*, ff. 104-109.

Jilava: pentru că într-o celulă cu 48 de paturi erau 54 deţinuţi, iar el dormea pe jos, „la şerpărie”, cerea să fie băgat la izolare şi scos atunci când vor fi locuri în celulă[159].

La începutul anului 1956, procurorii au audiat câţiva martori, la dosar adăugându-se probe noi. Este vorba despre audierea lui Vladimir Volschi, care, în ziua evenimentelor, în calitate de medic militar la Batalionul Special de Jandarmi, a organizat un punct de prim ajutor în clădirea M.A.I. El declară că în cursul zilei nu a avut nici un rănit, dar seara a pansat „un tânăr rănit la membru, un sergent de stradă rănit pe spate şi încă vreo două persoane”, iar câţiva răniţi s-au pansat singuri, cu bandaje date de el[160].

Fostul comandant al Companiei I din Batalionul special de jandarmi, Mistislav Vasilevschi, declara că în acea zi a rămas în cazarmă, pe str. Luterană, aflată în apropiere de M.A.I. După ce a auzit împuşcături, a ieşit în stradă şi a văzut mulţimea fugind în dezordine, dar nu a văzut nici un rănit sau ca „cineva să fie dus de alţii pe umeri sau în spinare”[161].

La rândul său, Vasile Ardeleanu, fost plutonier major cu administraţia în cadrul Companiei II din Batalionul special de jandarmi, povesteşte că, în acea zi, la ora 8 dimineaţa, a împărţit ceaiul soldaţilor, iar împreună cu el era şi căpitanul Teodorescu, „care vorbea cu fiecare soldat în parte să nu deschidă foc, iar când au ordin, să tragă numai în sus”. A rămas apoi toată ziua într-o cameră la etaj în clădirea ministerului, de unde vedea toată piaţa şi afirmă că, după focurile pe care le-a auzit, nu a văzut în piaţă nici un mort sau vreun rănit, ci doar tablouri şi pancarte aruncate pe jos. Din discuţiile dintre soldaţi a aflat că s-a tras numai în sus şi nu au fost victime. La trei zile după evenimente a venit la batalion o comisie formată dintr-un maior sovietic şi câţiva civili pentru a verifica armamentul şi a constata dacă proiectilele din corpurile victimelor, extrase de Institutul Medico-Legal, făceau parte din muniţia pe care au avut-o în acea zi. Din câte a aflat, gloanţele erau de calibru mic, deci nu făceau parte din armamentul lor[162].

La 26 ianuarie 1956 se emite o „Ordonanţă de zi”, semnată de anchetatorul penal, locotenent-major de Justiţie Ioan Ioş, care prevedea eliberarea provizorie a lui Mihai Vasiliu pentru că „în funcţia pe care o avea, transmitea ordinele primite de la Comandamentul Militar al Capitalei şi nu a participat efectiv la organizarea trupelor de jandarmi; în acea perioadă era însărcinat cu aplicarea Convenţiei de Armistiţiu; în cursul anchetei nu au survenit elemente care să motiveze necesitatea reţinerii sale; nu poate influenţa desfăşurarea anchetei”[163].

La 9 februarie 1956, Procuratura Militară Bucureşti primeşte de la Institutul de Cercetări Ştiinţifice Medico-Judiciare Prof. Dr. Mina Minovici din Bucureşti o adresă semnată de director, prof. dr. Th. Vasiliu, cu „Numele decedaţilor împuşcaţi în Piaţa Palatului Republicii”[164]. Aşa cum am arătat, pe parcursul desfăşurării anchetei de până în acel moment, acelaşi Institut transmisese adrese similare Direcţiunii Securităţii

159 *Ibidem*, f. 107.
160 *Ibidem*, f. 158.
161 *Ibidem*, f. 160.
162 *Ibidem*, ff. 166-167.
163 *Ibidem*, f. 172.
164 *Ibidem*, f. 185.

Capitalei (la 23 decembrie 1950)[165] şi Procuraturii Generale a R.P.R. (la 12 martie 1953)[166]. Adresa conţine numele a şase persoane, care mai fuseseră furnizate anchetei, dar şi un amănunt extrem de important: calibrul gloanţelor care s-au găsit în cadavre. Este vorba de gloanţe de 9 mm, descoperite în corpurile lui Mircea Gh. Miu, Nicolae Puşcaşu şi Maria Stoica, în cazul celorlalte trei persoane (Voicu Gh. Ștefănescu, Gheorghe Banu şi Ştefan Pele) negăsindu-se gloanţe[167].

Acest document reprezintă o probă foarte importantă în anchetă. Se certifică, astfel, că gloanţele erau de calibru mic, aşadar nu proveneau de la puştile din dotarea armatei. Cu siguranţă, această dovadă a fost luată în calcul de procurori, deşi s-a evitat menţionarea sa în documentele oficiale ale cercetărilor.

Ceea ce nu reuşiseră timp de aproape 5 ani Securitatea şi Procuratura Generală a obţinut Procuratura Militară: atașarea la dosarul de anchetă a copiilor unor documente emise de Comandamentul Militar al Capitalei în legătură cu manifestaţia organizată de F.N.D. în februarie 1945.

Este vorba despre un „Extras din planul de acţiune al C.M.C. pentru apărarea şi ordinea internă în Capitală" din 23 februarie 1945. La capitolul „întrebuinţarea armelor" se prevedea:

„Trupele vor face uz de arme în circumstanțele și condițiunile următoare:

1) În urma somaţiunilor legale:

- în cazul când răzvrătiţii refuză a se supune ordinelor autorităților;

- în cazul când răzvrătiţii încearcă a ocupa sau ocupă şi nu voiesc a părăsi diferite instituţii vitale pentru viaţa normală a Capitalei;

- în cazul când deşi întrunirile vor fi interzise printr-o ordonanţă specială a Comandamentului totuşi manifestanţii nu se vor supune somaţiunilor legale şi devin agresivi;

- asupra persoanelor care vor face uz de arme de foc contra autorităților sau trupelor.

2) Fără somaţiuni:

- în cazul când trupa este atacată prin surprindere sau în astfel de condiţiuni, încât nu ar mai avea timp să facă somaţiuni;

- atunci când răsculaţii sunt prinşi asupra faptului de violenţă asupra persoanelor, furt, jaf sau devastarea bunurilor publice sau particulare.

3) Prescripţiuni importante

Nici o gardă militară sau unitate de intervenţie nu se va lăsa dezarmată. Comandantul respectiv va fi responsabil pentru asemenea acte de laşitate, care ştirbesc prestigiul armatei, dezonorând-o.

Cordoane de oprire:

Unităţile vor confecţiona un număr cât mai mare de pancarte cu avertismentul: «Opriţi! Dacă acest semn va fi depășit, se va trage fără altă somaţiune!».

---

165 *Ibidem*, vol. 1, f. 111.

166 *Ibidem*, f. 188.

167 *Ibidem*, vol. 2, f. 185.

Aceste pancarte vor fi aşezate înaintea cordoanelor de oprire, la aproximativ 100 metri, iar înapoia cordoanelor vor fi plasate care de luptă (dacă există), armamentul automat și aruncătoarele «Brandt».

În situația când somația de pe pancarte nu va fi luată în seamă, cordonul va descoperi armamentul din spate, care va intra imediat în acțiune, fără a mai aștepta alt ordin.

În punctele unde sunt cordoane numai de puşcaşi, aceştia deschid focul imediat ce pancartele au fost depăşite.

Fiecare unitate de intervenție va avea trompeți”[168].

Al doilea document reprezintă ordinul Batalionului Special Jandarmi Bucureşti către Compania a IV-a, din 23 februarie, semnat de colonelul Ioan Rădulescu, comandantul batalionului. Se preciza că, în ziua de 24 februarie 1945 Batalionul cu tot efectivul se va afla în stare de alarmă; compania I rămânea în localul său din str. Lutherană, gata a interveni la radio, în zona M.A.I. – Palatul Regal etc.; companiile II şi IV se deplasează până la orele 8 dimineaţa în localul Ministerului de Interne; „Deplasarea se va face pe eşaloane subţiri, sub comandă de ofiţeri. Armamentul automat la unităţile respective – cu o unitate de foc pe oameni – celelalte două unităţi de foc gata a fi transportate după nevoie. Compania a III-a se deplasează în aceleaşi condiţiuni pe eşaloane subţiri şi se fixează la Ministerul Aerului şi Marinei – în spatele M. Af. Interne – gata a interveni la nevoie. Compania II-a şi IV-a va face amplasarea armelor automate în aşa fel încât să se asigure paza şi siguranţa în condiţiuni bune – se vor da misiuni pe plutoane de puşcaşi, fiecare companie având o rezervă în mâna comandantului de companie.

Postul de comandă la Ministerul de Interne cu începere de la ora 8”[169].

Ultimul document este nota telefonică nr. 24694 pe care C.M.C. o transmitea Direcţiunii Generale a Poliţiei, la orele 21,45, care reprezintă ordinul de începere a anchetei oficiale. În cele ce urmează transcriem documentul integral:

„Raportaţi toate informaţiunile în legătură cu manifestaţia de astăzi, precizând:

1. Numărul total al pierderilor (morţi, răniţi), specificându-se:

- numele victimei?
- cine a tras în el?
- natura armei sau glontelui?
- locul de unde s-a tras?
- martori oculari.

2. Din ce locuri s-a tras cu arme de foc, stabilindu-se în detaliu casa (blocul), strada, etajul etc. şi în ce direcţiune şi cine anume a tras (dacă a fost identificat).

3. Dacă vreo subunitate militară a tras, chiar pentru intimidare, salve în sus, cine le-a tras şi de unde?

4. Primul raport va sosi la Comandament până la ora 23,00, iar al doilea până în ziua de 25.II.1945 ora 10,00, depunându-se toate eforturile pentru stabilirea precisă a celor de mai sus”[170].

---

[168] *Ibidem*, f. 202.

[169] *Ibidem*, f. 203.

[170] *Ibidem*, f. 197. Vezi şi idem, fond Documentar, dosar nr. 8865, vol. 4, f. 260.

La 9 mai 1956 procurorul militar ajutor, căpitanul de justiţie Tiberiu Syeppesy, semnează mandate de arestare, toate cu numărul 94/956, pentru Ioan Alistar, Dan R. Pascu, Ioan Rădulescu şi Mihai Vasiliu, vinovaţi de „activitate intensă contra clasei muncitoare", pedeapsă prevăzută de art. 193[1] Cod Penal, pedepsită cu închisoare mai mare de 1 an, menţionându-se că „fapta comisă interesează securitatea statului"[171]. Cei patru au fost reţinuţi pentru 60 de zile la Jilava. În aceeaşi zi, se emit şi ordonanţe de „sechestru asigurător pe averea mobilă şi imobilă" a arestaţilor: Ioan Alistar, Florea Olteanu, Constantin Borundel Ionescu, Dan R. Pascu, Ioan Rădulescu, Mihai Vasiliu şi Alexandru Teodorescu[172]. La 17 mai 1956 la penitenciarul Jilava ajungea o adresă a procurorului prin care se cerea ca noii arestaţi să fie ţinuţi separat de ceilalţi deţinuţi din lot, care erau acolo de mai mult timp[173].

Interesant este interogatoriul inculpatului Dan Pascu, din 14 mai 1956. El arată desfăşurarea evenimentelor aşa cum le-a trăit: convocarea sa, în calitatea de prim-procuror la Parchetul Militar, în data de 22 februarie 1945 la Comandamentul Militar al Capitalei şi ordinul primit de la generalul Iosif Teodorescu de a trimite pe teren, în ziua manifestaţiei organizate de F.N.D., doi procurori, unul la Prefectura Poliţiei Capitalei (a fost delegat căpitanul magistrat Iorgu Popescu) şi altul la Ministerul Afacerilor Interne (a fost delegat locotenentul Florea Olteanu, ajutat apoi de căpitanul Alexandru Sidor). Pascu precizează faptul că *în mod obişnuit* se delega un procuror de serviciu la Prefectura Poliţiei Capitalei, la orice manifestaţie mai importantă, aşa cum existau informaţii că va fi şi cea convocată la 24 februarie 1945. În timpul manifestaţiei, se afla în biroul său de la Parchetul Militar, fiind informat telefonic despre desfăşurarea evenimentelor de procurorii trimişi pe teren. Primul raport l-a primit de la Iorgu Popescu: manifestanţii au început să se îndrepte spre Piaţa Palatului, pe Calea Victoriei, în ordine. După circa 30 minute, acelaşi subordonat i-a relatat că, de pe acoperişul clădirii Prefecturii Poliţiei Capitalei, s-au tras câteva focuri de armă în aer, producând panică în coloana de manifestanţi, care nu au ripostat. A ordonat procurorului să cerceteze şi să descopere cine a tras[174]. A primit apoi telefon de la Florea Olteanu, care i-a raportat că manifestanţii au ajuns în Piaţa Palatului, unde manifestează paşnic. Peste puţin timp, acelaşi procuror raportează că, din clădirile adiacente Pieţei Palatului, s-au tras focuri răzleţe în manifestanţi, iar mulţimea panicată s-a retras spre străzile laterale. Un al treilea telefon a fost dat de Florea Olteanu pentru a raporta că un grup de manifestanţi a încercat să pătrundă în clădirea M.A.I. şi a fost somat, cu salve trase în aer[175].

La 25 mai 1956 căpitanul de justiţie Szepessy Tiberiu semnează Rechizitoriul nr. 94 al Procuraturii Militare a Regiunii a II-a Militară, care constituie încheierea anchetei asupra evenimentelor din ziua de 24 februarie 1945.

Din punct de vedere juridic, rechizitoriul reţinea următoarele:

„Având în vedere că din toate probele aflate la dosar rezultă în mod neîndoios că în ziua de 24 februarie 1945 s-a tras din mai multe direcţii în Piaţa Palatului;

[171] Idem, fond Penal, dosar nr. 769, vol. 3, f. 5, 9, 13, 17.
[172] *Ibidem*, f. 24, 38, 43, 47, 55, 66, 73.
[173] *Ibidem*, f. 79.
[174] *Ibidem*, f. 77.
[175] *Ibidem*, f. 78.

Având în vedere că învinuiţii Teodorescu Alexandru, Ionescu Borundel Constantin, Olteanu Vasile, Georgescu Traian, Olteanu Florea şi Sidor Alexandru îşi retractează declaraţiile date în faţa organelor de primă cercetare, susţinând în faţa organelor de procuratură că unităţile aflate în M.A.I. au tras numai în sus, în scopul de intimidare; că la dosarul cauzei nu există nici o probă din care să rezulte că trupele aflate în M.A.I. ar fi tras, în plin, în manifestanţi;

Având în vedere susţinerea constantă în faţa organelor de procuratură a învinuiţilor Vasiliu Mihai, Pascu Dan, Alistar Ioan şi Rădulescu Ioan din care rezultă că nu a existat nici un ordin scris sau verbal potrivit căruia s-a dispus ca în ziua de 24 februarie 1945 să se tragă în manifestanţi; că la dosarul cauzei nu există vreo probă concludentă de natură de a înlătura susţinerile acestora;

Având în vedere că în cursul cercetărilor, deşi s-au făcut nenumărate investigaţii, nu s-a putut găsi în original ordinul scris al C.M.C-ului pentru ziua de 24 februarie 1945; că, de asemenea, nu s-a putut stabili cu certitudine de cine a fost semnat originalul planului de acţiune al C.M.C-ului pentru apărarea şi ordinea internă în Capitală, al cărui extras se găseşte ataşat în fotocopie la dosar.

Că, astfel fiind, în sarcina nici unuia dintre inculpaţii din prezentul dosar nu se poate reţine faptul că ar fi iniţiat, organizat şi tradus în viaţă planul cu privire la reprimarea violentă a manifestaţiei politice din 24 februarie 1945;

Pentru aceste motive, faptele învinuiţilor din prezentul dosar nu cad sub incidenţa infracţiunii p.p. de art. 193^1 C.P. şi nici sub a vreunei alte legi penale;

Deci cauza urmează a fi clasată pentru toţi învinuiţii din prezentul dosar, pentru lipsă de probe;

Văzând şi dispoziţiile art. 218 pct. 3 C[odul] [de] Pr[ocedură] Pen[ală],

Dispunem:

Clasarea cauzei din punct de vedere penal … din lipsă de probe.

Punerea de îndată în libertate…, dacă nu sunt reţinuţi pentru alte fapte în alte cauze.

Scoaterea de sub sechestrul asigurător a averii personale mobile şi imobile a învinuiţilor”[176].

Prin urmare, ofiţerii încarceraţi la Jilava au fost eliberaţi în zilele de 25 şi 26 mai 1956.

Concluzii

Cu toate că la sfârşitul lunii februarie 1945 paginile ziarelor pro-comuniste vuiau de acuzaţii şi apeluri la o anchetă corectă, guvernul „democrat” condus de Petru Groza, instalat la 6 martie, nu a acordat prioritate descoperirii vinovaţilor pentru crimele petrecute în timpul manifestaţiei din 24 februarie. Documentele anchetei declanşate încă din acea seară[177] au ajuns la proaspătul ministru de Război, Constantin Vasiliu-Răşcanu, după care nu se mai ştie nimic de parcursul ei[178]. Singurul indiciu îl

[176] *Ibidem*, ff. 88-90.

[177] A.M.R., fond Microfilme, rola F II-3-234, c. 355, A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8865, vol. 4, f. 260.

[178] Idem, fond Penal, dosar nr. 769, vol. 2, f. 100, *ibidem*, vol. 8, f. 24.

constituie faptul că, de la Curtea Marţială, pentru anchetă fusese delegat procurorul Trepcea[179], iar la Siguranţa Statului, de „afacere" se ocupa chestorul Iancu Ionescu[180]. Printre documentele anchetei de la începutul anilor '50 nu există nici unul care să fi aparţinut dosarului cercetărilor din 1945, fapt cu atât mai curios. Ne putem pune întrebarea: concluziile anchetei iniţiale sau analizarea probelor culese în februarie 1945 ar fi dezavantajat traseul dorit al noii anchete?

Ancheta începută în 1950 nu a avut drept scop cunoaşterea vinovaţilor pentru crimele din Piaţa Palatului şi se încheie abrupt: un procuror, pe baza unui „Referat", ajunge la concluzia că pentru cei anchetaţi nu existau probe care să le dovedească vinovăţia, dar nu se propune nicăieri ca cercetările să continue pentru a fi descoperiţi şi condamnaţi responsabilii de focurile trase în mulţime, din cauza cărora s-au produs pierderi de vieţi omeneşti.

Mai mult, trebuie să subliniem că persoanele ucise în acelaşi loc (Piaţa Palatului), dar în timpul manifestaţiei din seara zilei de 24 februarie 1945, parcă nici nu ar fi existat. În legătură cu acestea, nici măcar nu s-a pus în discuţie necesitatea descoperirii autorilor crimelor. Este ca şi cum autorităţile comuniste ar fi considerat că morţii şi răniţii din rândul celor câteva sute de persoane care şi-au exprimat adeziunea faţă de Rege şi şeful guvernului îşi meritaseră pe deplin soarta.

[179] *Ibidem*, vol. 8, f. 20.
[180] Idem, fond Documentar, dosar nr. 8865, vol. 4, f. 261.

Raluca Nicoleta **SPIRIDON**

REVOLTA MINERILOR DE LA MOTRU DIN 19 OCTOMBRIE 1981

THE MINERS' STRIKE IN MOTRU, ON 19 OCTOBER 1981

The workers' strikes and protests in the 1970s and the 1980s occurred symptomatically when certain measures were implemented, which brought along lower wages and a depreciation of living and work conditions. That situation occurred as a result of the problem of external debt and economic crisis. The immediate cause of the uprising of the miners in Motru on 19 October 1981 was Decree no. 313 of 17 October 1981, which stipulated that food rationing was going to be introduced in the mining areas. Besides the city of Bucharest, the mining areas had been exempted from food rationing until that moment. The protests occurred in three areas: in the centre of the town as well as around Rosiuta and Leurda coal mines. According to oral history, the protests were repressed by force at night, between 19 and 20 October 1981. Nine persons were condemned for common law offences while preventive measures were taken against others.

If we do an analysis of the Romanian society during the last two decades of the communist regime, the uprising of the miners in Motru on 19 october 1981 stands out as a crucial moment, due to the miners' courage to refuse any compromise and to protest against the political power.

Etichete: grevă, nivel de trai, revoltă, mineri, regimul comunist
Keywords: strike, standard of living, uprising, miners, communist regime

Greva Minerilor de la Motru, din 19 octombrie 1981, este un eveniment mai puţin cunoscut, nu atât din cauza dezinteresului faţă de un asemenea subiect, cât mai ales din lipsă de surse documentare. Distanţa temporală relativ mică de la producerea acestui eveniment a făcut posibilă după căderea regimului comunist, reconstituirea faptelor, cu ajutorul interviurilor de istorie orală, de către profesorul Gheorghe Gorun în cartea *Rezistenţa la comunism Motru 981*[1]. Un plus de informaţie aduce studiul Adelinei Ţînţariu – *Motru – 1981, o revoltă a disperării*[2], mai ales în privinţa rolului pe care trebuia să-l deţină bazinul carbonifer al Olteniei în politica energetică a României, a raportărilor fictive de producţie (aspecte documentate după fondul de arhivă CC al PCR, Secţia Cancelarie şi Secţia organizatorică) şi nu în ultimul rând referitor la organizarea controlului politico-social de către Miliţie, după producerea evenimentelor (detalii aflate în Arhiva Ministerului de Interne).

În România, grevele şi protestele muncitoreşti din anii '70 - '80 ai secolului trecut s-au produs simptomatic, atunci când, urmare a crizei economice, erau aplicate măsuri cu efecte imediate în scăderea nivelului de salarizare şi, implicit, al condiţiilor de viaţă şi de muncă. Situaţia s-a agravat pe fondul opţiunilor neo-staliniste de exercitare a puterii de către Nicolae Ceauşescu, cu efecte directe în cursul economic ce avea să fie urmat după anii '70: „După 1970, partidul a hotărât sub influenţa lui Ceauşescu şi peste opoziţia lui Maurer să revizuiască [indicatorii centrali de plan] mărindu-le prevederile

---

[1] Gheorghe Gorun, *Rezistenţa la comunism, Motru '981*, Cluj Napoca, Ed. Clusium, 2005.

[2] Adelina Ţânţariu, *Motru – 1981, o revoltă a disperării* în ICCR, *Structuri de partid şi de stat în timpul Regimului Comunist*, volumul III, Iaşi, Ed. Polirom, 2008, pp. 215-235.

adoptate în 1969 pentru cincinalul următor 1971-1975. Ca urmare rata de acumulare a crescut la 13%, procentul investiţiilor în industrie a crescut la 49%, în timp ce, investiţiile în agricultură au scăzut cu 13%, aceasta în ciuda dublării între 1970 şi 1974 a exporturilor de produse cerealiere şi de carne"[3]. Modul de direcţionare a investiţiilor industriale s-a dovedit eronat, România dezvoltând în unele situaţii – ca de exemplu, petrochimie – capacităţi industriale vulnerabile ulterior în faţa creşterii preţului materiilor prime şi în faţa supraproducţiei la nivel mondial. Conform lui R.J. Crampton, „strategia economică de la începutul anilor '70 dăduse rezultate dezastruoase. România împrumutase bani din Occident pentru a-şi dezvolta capacitatea de rafinare, în vederea prelucrării ţiţeiului ieftin adus din Orientul Mijlociu, dar spre sfârşitul deceniului crescuse atât preţul ţiţeiului cât şi preţul la împrumuturi. Apoi în deceniul următor când România putea exporta produse rafinate din petrol preţurile au început să scadă"[4]. La sfârşitul anului 1981, Nicolae Ceauşescu cere reeşalonarea datoriei externe (10,2 miliarde dolari), situaţie în care „recomandările F.M.I. au fost de reducere a importurilor"[5]. Este contextul în care regimul trece la măsuri restrictive: creşterea exporturilor în detrimentul aprovizionării pieţei interne mai ales în ceea ce priveşte produsele agro-alimentare, căutarea unor surse paralele de producere a energiei, de aici decurgând în ceea ce ne interesează redeschiderea sau deschiderea a noi fronturi de lucru în industria carboniferă pentru a limita importurile de petrol, înlăturarea venitului salarial minim garantat – element fundamental al legislaţiei socialiste.

Cauza imediată a revoltei minerilor din octombrie 1981 de la Motru a constituit-o, în mod special, articolul 8 din Decretul nr. 313 din 17 octombrie 1981 privind unele măsuri referitoare la întărirea autoconducerii şi autoaprovizionării teritoriale, precum şi la asigurarea aprovizionării în bune condiţii a populaţiei cu pâine, făină şi mălai, care prevedea: „pornind de la consumul mediu pe locuitor realizat până în prezent, pentru populaţia din municipii şi oraşe şi personalul muncitor care domiciliază în alte localităţi şi se aprovizionează din localităţile în care lucrează se va asigura, în anul agricol 1981-1982, în medie pe persoană: pâine, făină, paste făinoase şi mălai, în echivalent de până la 150 kg grâu si până la 30 kg porumb. Membrii de familie ai persoanelor încadrate în muncă la unităţi din alte localităţi se aprovizionează din localitatea de domiciliu, în limita cantităţilor stabilite pentru localitatea respectivă"[6].

În fapt, acest decret introducea raţionalizarea consumului produselor sus-amintite în zonele miniere, care, alături de oraşul Bucureşti, fuseseră până atunci exceptate de la cartelare[7]. Se limita astfel aprovizionarea la nivel familial, într-o zonă unde „în mineritul şi întreprinderile adiacente lucrau aproximativ 11 000 de navetişti, aduşi de pe 87 de trasee din Gorj şi judeţele limitrofe"[8] care se aprovizionau şi pentru

[3] Vlad Georgescu, *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre*, Bucureşti, Ed. Humanitas, 1992, p. 278.
[4] R. J. Crampon, *Europa Răsăriteană în secolul XX…şi după,* Bucureşti, Ed. Curtea Veche, 2002, p. 422.
[5] Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Şerban Papacostea, *Istoria României*, Bucureşti, Ed. Corint, 2007, pp. 545-546.
[6] „Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România", anul 1981, nr. 79.
[7] Gheorghe Gorun, *op. cit.*, p. 39.
[8] *Ibidem*, p. 48.

familiile lor. O altă cauză ce derivă din cea esențială a constituit-o și modul în care au fost puse în practică prevederile decretului la nivel local. Conform lui Gheorghe Gorun, toţi martorii la eveniment cu funcţii de răspundere au luat cunoştinţă despre decret din presă, Buletinul Oficial neavând cum să ajungă la Motru până luni 19 octombrie 1981. În această zi, secretarul Comitetului orăşenesc de partid Motru a convocat într-o şedinţă operativă pe secretarii de partid din toate unităţile miniere, pe şefii unităţilor comerciale şi alte persoane cu funcţii de răspundere în vederea stabilirii modului în care urmau să fie aplicate prevederile decretului referitoare la aprovizionarea cu produse de panificaţie, iar decizia a fost raţionalizarea pâinii (400 grame pâine de persoană). De asemenea, potrivit aceluiaşi autor, „fostul şef al Miliţiei (V.B.) precizează că a avut o opinie diferită, susţinută şi de vicepreşedintele I. Pigui. Ei au spus că nu trebuie să se raţionalizeze pâinea pentru că nu sunt îndeplinite condiţiile stabilite de Decret, respectiv construirea brutăriilor în majoritatea localităţilor. Secretarul Comitetului orăşenesc de partid a luat legătura cu primul secretar al Comitetului Judeţean al PCR, Nicolae Gavrilescu. Acesta i-a cerut să aplice *ad litteram* decretul"[9].

În urma aflării acestei decizii, primele manifestări de nemulţumire au avut loc la mina Roşiuţa, unde minerii schimbului II au refuzat să intre în mină, iar la ieşirea celor din schimbul I au decis să plece la Consiliul Popular şi Comitetul de Partid unde vor scanda lozinci contestatare. O poziţie radicală au avut-o minerii de la mina Leurda, care blochează intrarea în incinta minei. La scurt timp „s-au conturat 3 centre puternice de rezistenţă [revoltă]: 1. zona centrală a oraşului, cu participanţi foarte diferiţi (femei, muncitori care nu se aflau în acea dimineaţă la lucru, ţărani veniţi să se aprovizioneze) 2. Mina Roşiuţa şi 3. Mina Leurda, care polarizează, începând cu orele 13-14 interesul activului judeţean de partid"[10]. În urma declanşării puternicului val contestatar, la exploatările miniere se deplasează mai mulţi activişti de la Comitetul judeţean de partid, în frunte cu primul secretar, N. Gavrilescu. În faţa acestora, reacţia minerilor a fost de refuz al oricărui compromis de moment, solicitând prezenţa lui Nicolae Ceauşescu, dat fiind şi precedentul din 2-3 august 1977. În consecinţă, s-au depăşit limitele unei probleme ce ar fi putut fi rezolvată la nivel local, primul secretar Nicolae Gavrilescu înştiinţând conducerea centrală de partid şi de stat asupra situaţiei create. Aflat la Craiova, Emil Bobu, secretar cu probleme organizatorice al C.C. al P.C.R. a fost direcţionat de către Nicolae Ceauşescu spre centrul protestatar cu misiunea rezolvării revendicărilor minerilor. La mina Leurda, acesta a eşuat, la rândul său, în încercarea de a-i pacifica pe mineri prin alternarea valorizării eforturilor lui Nicolae Ceauşescu în privinţa dezvoltării industriei miniere, cu promisiuni de aprovizionare nelimitată.

În fapt, depăşiţi de situaţie, responsabilii de partid s-au mobilizat în două locaţii: la Combinatul minier s-au deplasat Emil Bobu şi Nicolae Gavrilescu, pentru ca ulterior aici să ajungă George Homoştean, Tudor Postelnicu, Emil Macri, Nicolae Iscrulescu; la Blocul I 2 din Micro 1 s-au aflat şeful Securităţii judeţului, lucrători de miliţie, activişti ai Comitetului Judeţean şi activişti locali, aici fiind concentrate instituţiile locale (Miliţie, Consiliu Popular, Comitet de Partid, Securitate). Este locaţia în faţa căreia, în după-amiaza zilei de 19 octombrie 1981, după ora 16.00, se

[9] Mărturie V. Băroianu *apud Ibidem*, p. 53.
[10] *Ibidem*, p. 61.

concentrează manifestarea nemulţumirilor minerilor. Numărul participanţilor a fost estimat la 3.000 – 4.000 participanţi. Radicalizarea protestelor în jurul orei 22.00 a condus la ocuparea clădirii, distrugerea simbolurilor politice comuniste, incendierea dosarelor conţinând caziere, încercarea de a intra în camerele unde erau depozitate armele. În paralel, fără să fie cunoscut de către contestatari, în localul Şcolii generale nr. 1 din apropierea centrului politico-administrativ se instalase un punct de monitorizare a cursului evenimentelor.

Precedată de unele încercări de descurajare a participanţilor prin lansări de zvonuri alarmante, reprimarea în forţă a manifestaţiei se declanşează în momentul în care „la primărie s-a ajuns cu distrugerea la etajul II”[11]. În prezent, nu există date documentare precise asupra efectivelor antrenate în această acţiune.

Mărturiile vorbesc de intervenţia luptătorilor special echipaţi, aduşi în trei microbuze, care trec prin mulţime şi pătrund în centrul politico-administrativ; de asemenea, a rămas în memoria colectivă faptul că „au fost aduse numeroase efective militare de la Tg. Jiu, Turnu Severin şi Craiova”[12]. Este posibil ca amplasarea lor în dispozitiv, aşa cum este ea reconstituită, în baza mărturiilor, de profesorul Gheorghe Gorun – unităţile din Dolj au fost staţionate la intrarea în oraş dinspre Turnu Severin şi ar fi putut interveni la prima solicitare a centrului de coordonare de la Şcoala nr. 1, în timp ce unităţile din Tg. Jiu se opresc pe Dealul Bujorăscu la intrarea din direcţia Tg. Jiu – să fi avut probabil în vedere gradarea efectivelor în caz de intervenţie, în funcţie de provenienţa lor. Pătrunderea unei trupe de intervenţie în centrul administrativ, urmată imediat de deschiderea focului, în scop de intimidare, a condus la dispersarea mulţimii, iar în jurul orelor 2-3 (20 oct.), la finalul revoltei.

Asemănător celor petrecute după 2-3 august 1977 în Valea Jiului, oraşul Motru a fost izolat de restul ţării, toate telefoanele fiind întrerupte începând cu a doua zi, s-a recurs la verificarea a 123 persoane din Motru aflate în preocupările Miliţiei şi a celor 1.244 existente deja în baza sa de lucru[14], precum şi a persoanelor nou angajate sau care se prezentau pentru angajare. Potrivit unei *Note Raport* privind situaţia operativă din oraş, din 18 decembrie 1981, la această dată „existau 414 surse de informare, dintre care 53 de informatori, 111 colaboratori, 8 rezidenţi, 16 gazde şi 126 de persoane de sprijin”[15].

Pentru a nu se lăsa impresia că s-a cedat în faţa presiunii mulţimii au fost reţinute, în 22 sau 25 octombrie, 9 persoane. În urma procesului din 2 decembrie 1981, acestea au fost condamnate pentru infracţiuni de drept comun – distrugere în dauna avutului obştesc şi ultraj contra bunelor moravuri – de către un complet al Tribunalului din Timişoara care s-a deplasat la Bucureşti. Este vorba despre: Nişulescu Viorel, din Roşiuţa, în vârstă de 22 ani, 7 ani închisoare; Sârbu Gheorghe, din com. Corneşti, jud. Iaşi, în vârstă de 36 ani, 8 ani închisoare; Tarnovschi Nicolae, etnic polonez din Fundulea, în vârstă de 27 ani, 7 ani închisoare; Gaidaş Alexandru, din Mehadia, în vârstă de 19 ani, 8 ani închisoare; Chirilă Ştefan, din Motru, în vârstă de 22 ani, 7 ani

[11] Mărturie N. Botezatu, *apud ibidem*, p. 73.
[12] Mărturii: L. Bălănescu, V. Băroianu *apud ibidem*, p. 73.
[14] Adelina Ţânţariu*, op. cit.* p. 228.
[15] AMI, fond DOMO, inventar nr. 12784, dosar nr 34/1981, *apud ibidem*.

închisoare; Soare Constantin, din Motru, în vârstă de 23 ani, 8 ani închisoare; Tătaru Dumitru Dănuţ, din Codlea, în vârstă de 23 ani, 8 ani închisoare; Măciucă Valerică, din Hunedoara, în vârstă de 21 ani, 8 ani închisoare; Ursan Valerică, din Suhărău Botoşani, în vârstă de 19 ani, 7 ani închisoare[16].

Faţă de anchetele şi investigaţiile petrecute după 2 – 3 august 1977, în Valea Jiului, intervine o diferenţă majoră nu atât în ceea ce priveşte metodele de anchetă, cât mai ales în privinţa obiectivului acestor anchete. Folosirea presiunilor fizice şi psihice în cadrul anchetelor a fost circumscrisă după 2-3 august 1977, preocupării majore a Securităţii de a se stabili dacă forţe străine s-au aflat la originea declanşării evenimentului, în timp ce în cazul protestelor de la Motru nu s-a mers pe o astfel de ipoteză, neexistând echivocuri asupra cauzelor interne ale protestului: „la toate anchetele se puneau de zeci de ori întrebările: Ce-aţi vrut să faceţi cu răscoala voastră? Şi care mai sunt liderii mişcării pe lângă voi?”[17].

În privinţa altor măsuri întreprinse în cadrul exploatărilor miniere de la Motru, un raport privind modul cum au fost rezolvate problemele ordonate de conducerea D.S.S. în cazul Motru, nedatat, întocmit de gen. mr. Emil Macri, precizează că un număr de 13 persoane au fost avertizate (Gheorghe Boroş, Gheorghe Burtică, Petre Centrularu, Ilie Cilică, Vasile Calea, Dinca/Dima Grigore, Anton Baruţ, Constantin Buşoiu, Valerică Gogan, Dragoş Ieremia, Gheorghe Ionescu, Elisabeta Jerca, Gheorghe Cirecescu) iar pentru alte 6 persoane (Ion Frânculescu, Dumitru Mamdres, Nicolae Luţă, Marian Pavel, Nicolae Cirstemain, Gheorghe Manţog) se înainta o informare Comitetului Judeţean Gorj al PCR pentru a hotărî măsurile statutare ce vor fi luate. Au mai fost sancţionate cu închisoare contravenţională două persoane: Ion Buzatu şi Ştefan Berejanţchi pentru tulburarea ordinii şi liniştii publice. Tot împotriva lor exista menţiunea explicită ca „după executarea pedepsei cei menţionaţi să nu mai fie reprimiţi în unităţile miniere”[18]. De asemenea, 6 persoane „au fost puse în discuţia Consiliului Oamenilor Muncii de la întreprinderile unde lucrau şi date în grija colectivelor de muncă”[19].

Din păcate, referinţele asupra măsurilor luate împotriva celor 6 persoane „membri de partid care în zilele de 19-20 octombrie 1981 au avut o poziţie necorespunzătoare la locul de muncă, s-au dedat la acţiuni protestatare având un comportament contrar normelor de etică şi echitate”[19] nu sunt exacte şi explicite. Pe nota de informare ce a fost prezentată primului – secretar al Comitetului Judeţean P.C.R. Gorj apare o menţiune în colţul din dreapta sus:„2 excluşi P.C.R., 5 scoşi”.

Greva minerilor de la Motru din 19 octombrie 1981 ne sensibilizează, astăzi, prin curajul minerilor de a refuza orice compromis de moment şi a protesta împotriva puterii politice.

Anexăm următoarele documente identificate până în prezent în arhiva CNSAS:

---

[16] Gheorghe Gorun, *op. cit.*, p. 89-90.
[17] Mărturie V. Nişulescu *apud ibidem* p. 88.
[18] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 3453, vol. 3, f. 269-270.
[19] Idem, dosar nr. 166, vol. 24, f. 210.
[19] Idem, dosar nr. 3453, f. 268.

1. Raport privind modul cum au fost rezolvate problemele ordonate de conducerea DSS în cazul Motru.
2. Notă privind persoanele avertizate în cazul evenimentelor de la Motru.
3. Notă privind un număr de 6 persoane, membri de partid care în zilele de 19 şi 20 octombrie 1981 au avut o poziţie necorespunzătoare la locul de muncă.
4. Notă cu persoanele sancţionate conform Decretului 153 cu închisoare contravenţională.
5. Raport cu propuneri de transfer a mapei de supraveghere informativă a deţinutului Sârbu Gheorghe.
6. Raport cu propuneri de scoatere din baza de lucru a numitului Sârbu Gheorghe şi clasarea materialelor la B.I.D. Gorj – fond Informativ.

1.

M.I. Strict secret
D.S.S. Ex. unic
Nr. D/00_____ din ____

Raport
privind modul cum au fost rezolvate
problemele ordonate
de conducerea D.S.S. în cazul Motru

Potrivit ordinului dat de tovarăşul ministru secretar de stat Tudor Postelnicu cu prilejul analizei evenimentului de la Motru s-a continuat cunoaşterea informativă a persoanelor implicate îndeosebi pentru conturarea gradului de participare a elementelor stabilite în cele două urgenţe.

După luarea măsurilor legale împotriva celor 9 persoane care au participat la acţiunile huliganice, continuându-se activitatea informativ-operativă de cunoaştere şi documentare a faptelor săvârşite a rezultat următoarele:

a) un număr de 13 persoane au fost stabilite că prin atitudinea şi formele de manifestare au creat şi menţinut o atmosferă care a favorizat unele acte de nesupunere: refuz de lucru, ori a dat ocazia elementelor huliganice să se manifeste zgomotos şi să profereze injurii sau facă afirmaţii cu conţinut necorespunzător.

Pentru acestea, menţionăm pe Cilică Ilie şi Dinca Grigore, minieri la Leurda ce cu prilejul prelucrării Decretului 306/981 au avut atitudine recalcitrantă, antrenând mai mulţi mineri la acţiuni de protest, Ionescu Gheorghe, electrician la mina Pleştina şi Ieremia Dragoş, minier de la Lupoaia au instigat la încetarea lucrului antrenându-se împreună cu alte elemente huliganice la acte de dezordine.

Având în vedere că faptele celor 13 persoane nu au întrunit elementele constitutive ale unor infracţiuni, acestea au fost avertizate în prezenţa factorilor de conducere din unităţile în care lucrează. Cu prilejul cercetării cât şi cu ocazia avertizării, persoanele respective şi-au recunoscut faptele, şi-au manifestat regretul faţă de acestea

şi s-au angajat ca în viitor să aibă o atitudine corectă şi să nu mai comită asemenea fapte.

Se anexează tabelul cu cele 13 persoane avertizate.

b) Tot cu prilejul adâncirii cunoaşterii şi cercetărilor întreprinse în două cazuri, în baza datelor obţinute s-a trecut la recrutarea acestora ca surse ale organelor de securitate. Aceste persoane, atât din verificări cât şi cu prilejul discuţiilor avizate au dovedit că sunt utile şi corespund a fi atrase la colaborare, iar în activitatea desfăşurată ulterior au furnizat informaţii de interes operativ pentru securitatea statului.

b) Un număr de 6 persoane, despre care s-au obţinut date că au avut o atitudine recalcitrantă, s-au manifestat necorespunzător, iar în unele împrejurări s-au alăturat elementelor turbulente, fiind membri de partid, rugăm să aprobaţi informarea Comitetului Judeţean Gorj al P.C.R. pentru a hotărî măsurile statutare ce vor fi luate.

Se anexează nota de informare ce urmează a fi prezentată tovarăşului prim – secretar al C. Jud. P.C.R. Gorj.

În timpul documentării activităţii în cazul numiţilor Buzatu Ion şi Berejanschi Ştefan, despre care existau date verificate că au avut atitudini necorespunzătoare s-a stabilit că aceştia se situează pe o poziţie recalcitrantă […] fapt pentru care prin organele de miliţie au fost reţinuţi, condamnaţi conform prevederilor Decretului 153 la închisoare corecţională. După executarea pedepsei, cei menţionaţi nu vor mai fi primiţi în unităţile miniere.

Având în vedere faptul că au fost îndeplinite integral sarcinile stabilite de conducerea D.S.S. cu prilejul analizei evenimentului de la Motru pentru tragerea la răspundere a persoanelor vinovate de crearea actelor de dezordine, propunem ca organele Securităţii jud[eţului] Gorj să continue activitatea informativ-operativă în baza sarcinilor din planul de măsuri aprobate de dumneavoastră.

General Mr. Macri Emil

A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 3.453, vol. 3, f. 269-270.

2.

Notă
privind persoanele avertizate
în cazul evenimentului de la Motru

1. Boroş Gheorghe: născut la 16.01.1934 în Miheşul de Câmpie, jud. Mureş, fiul lui Gheorghe şi Ana, sudor la mina Pleştina, căsătorit cu domiciliul în oraşul Motru […] a fost condamnat de mai multe ori pentru infracţiuni săvârşite cu violenţă.

În noaptea de 19/20.10.1981 […] s-a angrenat la acţiunile unor elemente huliganice împreună cu care a participat la săvârşirea unor acte de distrugere la sediul Consiliului Popular din oraşul Motru. În procesul cercetării şi avertizării şi-a recunoscut faptele şi s-a angajat că în viitor va avea o comportare corespunzătoare la locul de muncă şi în societate.

2. Burtică Gheorghe, născut la 27.08.1953 în comuna Argeteană, Jud. Gorj, fiul lui Ion şi Maria, căsătorit şi are 3 copii, neîncadrat politic, fără antecedente penale, minier la mina Roşiuţa, cu domiciliul în com. Bala, jud. Mehedinţi.

În ziua de 20.X.1981 la locul de muncă a instigat colegii de serviciu să nu lucreze prin ameninţări pentru a se deda la acte de dezordine în incinta minei cerând unele „drepturi" şi eliberarea unor colegi despre care se presupunea că sunt reţinuţi de organele de stat.

Şi-a recunoscut faptele şi cu ocazia avertizării s-a angajat că în viitor nu va mai săvârşi fapte de acest gen.

3. Centrularu Petre, născut la 15.06.1950 în com. Atârnaţi, jud. Teleorman, fiul lui Ion şi Anica, căsătorit şi are 3 copii, mecanic la mina Câmpina, cu domiciliu în comuna Megeieşti jud. Mehedinţi, fost condamnat pentru neglijenţă în serviciu.

În ziua de 19 octombrie 1981 la terminarea schimbului 1, împreună cu alte elemente s-a deplasat la mina Leurda unde se află membrii din conducerea superioară de partid faţă de care a avut o atitudine necorespunzătoare, a îndemnat minerii de la această mină la acte de dezordine şi a împiedicat organele de partid şi de stat să restabilească ordinea, având faţă de acestea o comportare jignitoare.

În procesul cercetării sus-numitul şi-a recunoscut faptele pe care le-a regretat, a cerut clemenţă organelor de stat iar la avertizare a avut o atitudine corectă dând garanţii că în viitor a avea o poziţie corectă.

4. Cilică Ilie, născut la 01.XI.1939 în com. Ilevăţ, jud. Mehedinţi, fiul lui Nicolae şi Elena, a fost condamnat la Decretul 153 pentru tulburarea liniştii publice, căsătorit, are un copil, este miner la mina Leurda şi domiciliază în oraşul Motru [...]

În ziua de 19 octombrie 1981 a săvârşit acte de dezordine la mina Leurda care au constat în: împiedicarea organelor Miliţiei să prelucreze unele acte normative, a scandat lozinci cu caracter revendicativ şi a îndemnat pe ceilalţi mineri să nu intre în subteran, contribuind la dezorganizarea procesului de producţie.

Sus-numitul şi-a recunoscut faptele şi în procesul avertizării a avut o poziţie corespunzătoare angajându-se că în viitor nu va mai săvârşi asemenea fapte.

5. Calea Vasile: născut la 01.05.1961 în com. Padeş, jud Gorj, fiul lui Ion şi Maria, necăsătorit, fără antecedente penale, mecanic la mina Roşiuţa, cu domiciliul în comuna Padeş, jud. Gorj.

În după amiaza zilei de 19 oct. 1981 fiind antrenat de alte elemente, la sediul minei Roşiuţa a provocat acte de dezordine, a făcut afirmaţii cu conţinut necorespunzător, după care s-a deplasat la sediul Consiliului Popular din oraşul Motru, purtând, agitând şi scandând cu o placardă pe care scria aceleaşi lozinci, a continuat în acelaşi mod ca să-şi semnaleze revendicările.

În procesul cercetării şi-a recunoscut vină iar la avertizare a avut o poziţie corectă.

6. Dima Grigore: născut la 08.07.1944 în com. Turceni, jud. Gorj, fiul lui Ion şi Joiţa, fost condamnat pentru ucidere din culpă, căsătorit şi are 4 copii, fără antecedente politice, minier la mina Leurda, cu domiciliul în com. Glogova, jud. Gorj. La sediul minei Leurda în ziua de 19.X.1981 a provocat acte de dezordine refuzând să intre în subteran, a scandat lozinci cu caracter revendicativ şi a avut o atitudine necuviincioasă faţă de organele de partid şi stat care se aflau în incinta minei în vederea restabilirii

ordinii. Şi-a recunoscut faptele şi cu ocazia avertizării s-a angajat că în viitor va avea o poziţie corespunzătoare la locul de muncă şi în societate.

7. Baruţ Anton: născut la 07.04.1934 în com. Sântana, jud. Arad, fiul lui Nicolae şi Iuliana, neîncadrat politic, fără antecedente penale sau politice […] vagonetar la mina Roşiuţa, domiciliat în Motru […]. În seara zilei de 19 octombrie 1981, fiind pe schimbul III, a refuzat să intre în subteran, după care a mers la Consiliul Popular din oraşul Motru unde s-a antrenat cu unele elemente huliganice la acte de dezordine şi distrugere, a pătruns în sediul Consiliului de unde a sustras diverse obiecte pe care apoi le-a îngropat în grădina casei […] în com. Drăgarteşti.

În procesul cercetării şi-a recunoscut în totalitate faptele, au fost recuperate obiectele sustrase iar la avertizare şi-a regretat faptele, a cerut clemenţă, s-a angajat că în viitor va avea o comportare corespunzătoare şi se va ocupa de creşterea celor 3 copii minori.

8. Buşoiu Constantin: născut la 1 XII. 1939 în com. Godineşti, jud. Gorj, fiul lui Victor şi Ana, fără antecedente politice sau penale, căsătorit şi are 3 copii, mecanic la mina Roşiuţa cu domiciliu în com. Câlnic, jud. Gorj.

În ziua de 19.X. 1981 fiind în schimbul doi a refuzat să intre în subteran, a provocat unele acte de dezordine la sediul minei pe care le-a continuat şi la sediul Consiliului Popular din oraşul Motru, a strigat lozinci cu caracter revendicativ şi a împiedicat organele administrative să aprovizioneze cu produse de panificaţie chioşcul din incinta minei. Sus numitul şi-a recunoscut faptele, le-a regretat iar la avertizare a avut o poziţie corectă.

9. Gogan Valerică: ns. la 11.03.1949 în com. Cătune jud. Gorj, fiul lui Ion şi Jenică, fără antecedente politice sau penale, căsătorit şi are 3 copii, muncitor necalificat la mina Cimpoaia cu domiciliu în com. Cătune jud. Gorj. În ziua de 20.X. 1981 a refuzat să lucreze, a provocat acte de dezordine angrenându-se împreună cu alte elemente la provocarea unor acte de dezordine, la sediul minei şi a împiedicat organele de stat în restabilirea ordinii, antrenând la asemenea activităţi şi alte persoane. În procesul cercetării şi avertizării, cel în cauză şi-a recunoscut faptele asigurând partidul că în viitor îşi va corecta poziţia şi muncii corect la locul de muncă.

10. Ieremia Dragoş: născut la 3.03.1941 în com. Boşareci, jud. Suceava, fiul lui Ion şi Claudia, fără antecedente politice sau penale, căsătorit şi are doi copii, miner la mina Lupoaia cu domiciliu în oraşul Motru […]. În ziua de 20.X.1981 a instigat minerii să nu intre în subteran, îndemnându-i să provoace acte de dezordine în scop revendicativ. A împiedicat organele de stat să pătrundă în incinta minei pentru restabilirea ordinii, a scandat lozinci prin care cerea unele „drepturi" şi-a manifestat în public dezacordul faţă de Decretul 306/1981. În procesul cercetării a recunoscut faptele pe care le-a săvârşit iar cu ocazia avertizării a adoptat o poziţie corespunzătoare dând garanţii că în viitor nu va mai săvârşi asemenea fapte.

11. Ionescu Gheorghe: ns. la 13.08.1961 în oraşul Băileşti jud. Dolj, fiul lui Ion şi Aneta, fără antecedente penale, necăsătorit, electrician la mina Ploştina, cu domiciliu în Motru. […] În seara zilei de 19.X.1981, împreună cu alte elemente a pătruns în sediul Consiliului Popular al oraşului Motru, unde a distrus mobilier, aparate de radio şi o maşină de calcul şi a întrerupt legătura telefonică (a participat la distrugerea unor

bunuri). Sus-numitul şi-a recunoscut faptele comise iar în procesul avertizării a adoptat o poziţie corectă şi a cerut clemenţă având în vedere starea lui fizică.

12. Jerca Elisabeta: ns. la 20 oct. 1942 în comuna Grădineşti, jud. Gorj, fiica lui Constantin şi Elena, fără antecedente penale, muncitoare necalificată la C.M. Motru […] cu domiciliul în com. Grădineşti jud. Gorj. În ziua de 19.X.1981 a refuzat să înceapă lucrul şi a instigat minerii de la mina Roşiuţa să nu intre în subteran, îndemnându-i la actele de dezordine ce au avut loc la această mină.

În procesul cercetării şi-a recunoscut faptele comise iar la avertizare s-a angajat că în viitor nu va mai săvârşi asemenea acte.

13. Cirecescu Gheorghe: născut la 11.06.1937 în com. Greceşti, jud. Dolj, fiul lui Constantin şi Eugenia, neîncadrat politic, fără antecedente politice sau penale, fost conducător auto la Coop. „Progresul" din oraşul Motru, căsătorit are doi copii a fost sancţionat contravenţional de mai multe ori pentru tulburarea ordinii şi liniştii publice, în prezent pensionar pe caz de boală, cu domiciliu în com. Conceşti, jud. Dolj.

În seara zilei de 19 oct 1981 a provocat acte de dezordine şi distrugere în sediul poliţiei administrative din oraşul Motru, incendiind unele documente ce se aflau pe birourile de la parterul clădirii.

A îndemnat şi instigat şi alte persoane la acte de dezordine şi distrugere. A adus injurii organelor de stat care încercau să restabilească ordinea. Fiind […] în noaptea respectivă a fost accidentat de către participanţii la acte de dezordine fapt pentru care a fost pensionat (a suferit vătămări grave fapt pentru care ulterior a fost internat în spital şi pensionat cu ocazia cercetării a recunoscut şi regretat faptele săvârşite iar datorită stării de sănătate nu a fost reţinut <<acest caz a fost raportat anterior>>. Toate cazurile menţionate sunt lucrate informativ pentru cunoaşterea permanentă a poziţiei şi atitudinii celor în cauză şi în scopul prevenirii săvârşirii unor fapte antisociale.)

A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 3453, vol. 3, ff. 272-275.

3.

Notă

Din datele verificate pe care le deţinem rezultă că un număr de 6 persoane, membri de partid, în zilele de 19 şi 20 octombrie 1981 au avut o poziţie necorespunzătoare la locul de muncă, s-au dedat la acţiuni protestatare având un comportament contrar normelor de etică şi echitate antrenându-se şi la săvârşirea unor fapte antisociale astfel:

1. Frînculescu Ion, minier şef de schimb la mina Leurda, în ziua de 19 octombrie 1981, a adus injurii organelor de stat organelor de stat cu ocazia prelucrării Decretului 306/1981, a avut o poziţie recalcitrantă, a refuzat să-şi înceapă lucrul manifestându-şi dezacordul faţă de conţinutul decretului.

2. Mamdres Dumitru, electrician la mina Roşiuţa, în noaptea de 19/20 octombrie 1981 a participat la actele de dezordine din oraşul Motru şi împreună cu alte persoane a pătruns în sediul Consiliului Popular.
3. Luţă Nicolae, minier la mina Roşiuţa. A luat cuvântul în faţa mai multor oameni şi-a manifestat în public dezacordul faţă de prevederile Decretului 306/1981 afirmând că nu va intra în mină până nu se va rezolva problema aprovizionării cu pâine şi alte produse alimentare instigând şi alte persoane la acte de protest şi să nu intre în mină.
4. Pavel Marian; electrician la mina Horăşti, în ziua de 19 octombrie deşi trebuia să intre în serviciu în schimbul III a venit în incinta unităţii la orele 15 când se făcea intrarea în schimbul II. Întrucât personalul era adunat pentru prelucrarea Decretului nr. 306/81, din proprie iniţiativă s-a dus în sala de apel şi a afirmat faţă de persoanele adunate că nu este de acord cu conţinutul acestuia şi că refuză să intre în mină, acţiune la care s-au alăturat mai mulţi oameni ai muncii care ulterior s-au deplasat la conducerea minei şi au continuat să se manifeste gălăgios.
5. Cirstemain Nicolae, electrician la mina Lupoaia, în dimineaţa zilei de 20 octombrie 1981 a refuzat să intre în mină şi împreună cu mai multe persoane s-a angrenat la acţiunea de protest, declarându-se de acord cu manifestările anarhice din ziua precedentă. A ameninţat pe conducătorul auto care adusese pâine la chioşcul alimentar din incinta minei să nu descarce şi să plece înapoi. S-a manifestat anarhic şi faţă de organele de partid care s-au deplasat la mina Lupoaia.
6. Manţog Gheorghe, minier la mina Roşiuţa, în ziua de 19 octombrie a refuzat să intre în subteran, a fost unul din elementele care s-au manifestat anarhic şi a polarizat în jurul său şi alte persoane. A strigat lozinci cu caracter necorespunzător şi a antrenat la manifestări turbulente şi alte persoane pe care le-a determinat să se deplaseze cu autobuzul în faţa Consiliului Popular şi apoi la mina Leurda.

A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 3453, vol. 3, f. 268.

4.
Notă
cu persoanele sancționate conform Decretului 153 cu închisoare contravențională

1. Buzatu Ion: ns. 24 mai 1956 în oraşul Motru localitatea Roşiuţa, jud. Gorj, fiul lui Vasile şi Georgeta, fără antecedente politice sau penale, căsătorit şi are 2 copii, fost muncitor necalificat la mina Roşiuţa, cu domiciliu în Motru, localitatea Râpa, jud. Gorj.

În seara zilei de 19. X. 1981 a participat la actele de dezordine de la mina Roşiuţa, a instigat minerii să nu intre în subteran, prin violenţă a determinat unii conducători auto să se deplaseze cu minerii de la această mină la sediul Consiliului

Popular Motru – aici a continuat actele de dezordine, a pătruns în sediul Consiliului producând distrugerea unor acte şi bunuri – după eveniment a dispărut de la domiciliu fiind dat în urmărire pe ţară. În luna martie a fost identificat, reţinut întrucât a provocat scandal în public şi sancţionat cu închisoare contravenţională pentru fapte ce cad sub incidenţa decretului 153.

2. Berejanţchi Ştefan: născut la 22 XI 1954 în com. Arbore, jud. Suceava, fiul lui Vasile şi Silvia, fără antecedente penale şi politice, neîncadrat politic, necăsătorit, muncitor necalificat la mina Lupoaia cu domiciliu în oraşul Motru, jud. Gorj.

În ziua de 20.X.1981 a provocat acte de dezordine la mina Lupoaia, a instigat şi ameninţat minerii să nu intre în subteran pentru a se deplasa în oraşul Motru, în vederea continuării actelor din seara de 19 octombrie. A împiedicat organele de stat să pătrundă în incinta minei pentru restabilirea ordinii. În luna noiembrie 1981 a fost reţinut întrucât a provocat acte de dezordine într-un local public şi sancţionat conform decretului 153 pentru tulburarea ordinii şi liniştii publice. Au fost luate măsuri ca după executarea pedepsei cei menţionaţi să nu mai fie reprimiţi în unităţile miniere.

A.C.N.S.A.S., fond documentar, dosar nr. 3453, vol. 3, f. 271.

5.

Ministerul de Interne
Penitenciarul Tulcea
Contrainformaţii
0058/03.09. 1987

Strict Secret
Ex. nr. 1

Aprob
Șeful Serviciului
Mr.
Aioanei Constantin

Raport
cu propuneri de transfer a mapei de supraveghere
a deţinutului Sârbu Gheorghe

La data de 14.06.1983 a fost luat în lucru în supraveghere informativă deţinutul Sârbu Gheorghe, fiul natural al Elenei, născut la data de 24.04.1945 în com. Miroslava jud. Iaşi.

Susnumitul împreună cu alte elemente huliganice, în seara zilei de 19.10.1981 a provocat distrugeri grave sediilor unor organe de stat din oraşul Motru, jud. Gorj, fapt pentru care a fost condamnat la 8 ani închisoare.

Luarea lui în lucru în supraveghere informativă a fost impusă de faptul că în detenţie a fost semnalat cu manifestări ostile la adresa statului nostru.

In cadrul măsurilor informativ-operative întreprinse asupra sus-numitului s-a urmărit să se stabilească dacă continuă să aibă manifestări ostile la adresa politicii şi statului nostru, ce îl determină, cât şi intenţiile lui, după punerea în libertate.

Din informaţiile furnizate de reţeaua informativă, dirijată au rezultat următoarele:

După condamnare cel în cauză în relaţiile cu deţinuţii a adoptat o conduită recalcitrantă încercând să influenţeze negativ pe unii dintre ei, fapt pentru care, prin organul de comandă din unitate s-au luat măsuri disciplinare asupra deţinutului.

În unele împrejurări, ocazionate de transmiterea buletinelor de ştiri, în circuitul radiofonic din penitenciar a comentat ostil aspecte de politică internă a statului nostru, în luna februarie 1986 afirmând că *dacă la noi în ţară or fi mai mulţi oameni hotărâţi, care să organizeze a grevă, situaţia s-ar schimba,* fapt pentru care, de către unii deţinuţi a fost poreclit «Revoluţionarul»

Considerându-se nevinovat pentru pedeapsa primită s-a exprimat că intenţionează să se răzbune pe cei care *l-au condamnat pe nedrept*, după punerea în libertate, însă nu a menţionat în mod concret pe cine anume şi cum vrea să întreprindă această acţiune.

Este o fire uşor influenţabilă, fapt pentru care este pretabil la comiterea unor fapte violente.

Exploatându-se această latură a caracterului său, prin factorii educaţionali din unitate s-a acţionat cu măsuri de influenţare pozitivă a deţinutului, de a renunţa la ideile lui nocive, fapt pentru care în ultima perioadă a detenţiei nu a mai fost semnalat cu manifestări ostile, adoptând o conduită corectă fiind retras faţă de ceilalţi deţinuţi.

Atât informativ, cât şi prin intermediul cadrelor cu atribuţii de reeducare din unitate s-a stabilit că deţinutul Sîrbu Gheorghe *după punerea în libertate intenţionează să meargă la Comitetul Central al Partidului Comunist Român, unde să reclame că, după opinia lui, a fost condamnat pe nedrept.*

Întrucât, la data de 04.09.1987 urmează să fie pus în libertate şi a declarat că se stabileşte cu domiciliul în oraşul MOTRU, jud. Gorj, propunem a se aproba transferarea mapei de supraveghere informativă a deţinutului Sîrbu Gheorghe, la organul de securitate al jud. Gorj.

Şeful Biroului
Mr. Negrilă Teodor

Ofiţer C.I.M.
Mr. Gălăţeanu Alex

Notă: La 02.09.1987 s-a comunicat la Securitatea Jud. Gorj despre intenţia deţinutului de a se adresa C.C.

A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 258713, ff. 1-3.

6.

Raport

cu propuneri de scoatere din baza de lucru
a numitului Sîrbu Gheorghe şi clasarea
materialelor la B.I.D. Gorj – Fond Corespondenţă [Informativ]

Sîrbu Gheorghe este fiul lui natural şi Elena, născut la 24.04.1945 în Miroslava, jud. Iaşi cu domiciliul stabil în oraşul Motru.

A fost condamnat de Tribunalul Militar Timişoara la 8 ani închisoare pentru distrugere în paguba avutului obştesc cu ocazia evenimentelor din anul 1981 din oraşul Motru. Aflându-se în penitenciar a fost luat în lucru în cadrul supravegherii informative fiind semnalat cu manifestări ostile la adresa statului nostru.

După eliberare nu a avut un loc stabil de muncă, întâmpinând greutăţi în angajare datorate condamnării sale. Din datele ce le deţinem rezultă că acesta s-a angajat la mina Roşiuţa.

Deoarece în prezent nu mai face obiectul activităţii organelor noastre, propunem a se aproba scoaterea sa din baza de lucru şi clasarea materialelor la B.I.D. Gorj – fond Informativ.

A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 258 713, f. 80.

Valentin **VASILE**

ACTIUNEA „ORIENT – ’88”. A ECLATA ÎN ȚARA DIMINEȚILOR LINIŞTITE. PARTICIPAREA ROMÂNEI LA JOCURILE OLIMPICE DE LA SEUL (1988)

THE "ORIENT '88" OPERATION
TORMENTS IN THE LAND OF THE MORNING CALM. ROMANIA'S PARTICIPATION IN THE SEOUL OLYMPICS (1988)

The paper offers details on the activity of the Securitate's staff in a highly promoted socio-professional field in the communist period: sports.

The "Orient '88" Operation recomposes the informative-operative system enforced during the Seoul Olympics (action plan, relationships, consequences of facts and events).

After the "desertion" of several Romanian athletes who had participated in international competitions, the intelligence services enforced additional measures of surveillance and informative control.

No member of the Romanian team evaded during the Olympics, due to a successful intervention of the informative structures (in terms of an efficient protection of the athletes and technicians).

Our text displays aspects of the Securitate's activity as well as a profile of the runaway athlete. Besides, the reader is offered the opportunity to discover or to remember some of the Romanian athletes' best results.

Etichete: sport, măsuri informative, supraveghere, grup operativ, olimpici
Keywords: sports, informative measures, surveillance, operative group, Olympics

Când vei vedea câți te întrec,
gândește-te câți vin în urma ta.
(Seneca)

Pe parcursul studiului de față vom descoperi şi analiza activitățile lucrătorilor Securității într-un domeniu socio-profesional intens promovat în timpul regimului comunist: **sportul**; cu o miză uriaşă pentru statul român (mişcarea sportivă reprezenta un exportator de imagine pozitivă) aparatul informativ trebuia să acționeze în concordanță cu prioritățile curente.

Stindardul României pe plan internațional era ridicat, într-o măsură semnificativă, de sportivii care participau la diverse competiții europene sau mondiale.

Dintre toate întrecerile, Jocurile Olimpice conferă acel statut jinduit de fiecare sportiv de la disciplinele olimpice: medalia de aur şi recunoaşterea întregii lumi pentru meritele sale.

Alegerea temei a fost facilitată de volumele adunate în arhivele Securității, iar denumirea conspirativă „Orient-'88” se referă la acțiunea desfăşurată de organele de Securitate cu prilejul Jocurilor Olimpice din capitala Coreei de Sud (17 septembrie-2 octombrie 1988).

Studierea materialelor documentare au permis reconstituirea unui mecanism informativ-operativ funcţional, cu intensităţi variabile, în anii '80 (ansamblul de măsuri, stabilirea unor tipuri de relaţii, consecinţele unor fapte şi evenimente).

Lectura textului oferă cititorului pe lângă aspectele intrinsece din activitatea Securităţii şi posibilitatea descoperirii sau rememorării unor performanţe deosebite ale olimpicilor români. Strălucirea gimnastei Daniela Silivaş, într-o sală de sport din capitala ţării cu dimineţi liniştite, încă trezeşte amintiri plăcute şi reconfirmă admiraţia suflării gimnasticii mondiale faţă de sportivă, şi în consecinţă faţă de România.

Preliminariile participării la Jocurile Olimpice de la Seul (17 septembrie-2 octombrie 1988)

Cu o vechime pierdută în negura timpurilor, jocurile olimpice au adunat o mulţime impresionantă de oameni (deopotrivă participanţi şi spectatori) şi au conferit o aură pozitivă de neegalat interrelaţionării şi mişcării fizice a indivizilor.

Originile manifestării au fost stabilite în Grecia Antică subliniind, încă odată, rolul esenţial deţinut de acest spaţiu sociocultural în dezvoltarea civilizaţiei umane.

Cu o regularitate de invidiat, din patru în patru ani, jocurile antice reuneau la start mulţi tineri dornici de promovare în societate (din anul 776 î.Hr. s-au organizat 293 ediţii neîntrerupte însumând 1172 ani)[1]. De altfel, câştigătorii jocurilor beneficiau de un status social privilegiat (aclamaţi de spectatori, respectaţi şi recompensaţi pentru performanţele lor).

Titlul de *Olimpiokonis* echivala cu cel mai înalt rang atribuit unui sportiv învingător într-o probă olimpică şi aducea cu sine şi recunoaşterea valorii individuale.

Probele erau compuse din alergări, sărituri în înălţime şi lungime, aruncarea discului, suliţei, lupte, pugilat şi pancraţiul (probă atletică mixtă: trântă şi pugilat)[2].

La finele secolului al XIX-lea a fost reluată competiţia, graţie eforturilor baronului francez Pierre de Coubertin[3], la Atena, reînnodând tradiţia jocurilor panelenistice.

---

[1] Iolanda Balaş-Söter, *Atena 1896 – Atlanta 1996. Pe urmele medaliaţilor noştri olimpici şi mondiali*, Editura Albatros, Bucureşti, 1997, p. 6.

[2] *Ibidem*, p. 7.

[3] Pierre de Coubertin (1.01.1863-2.09.1937), istoric şi pedagog francez, fondatorul Comitetului Olimpic Internaţional şi considerat „tatăl" Jocurilor Olimpice Moderne. Poziţia socio-economică şi profesională era solidă (provenea dintr-o familie de aristocraţi şi a urmat studii umaniste, fiind preocupat de istoria antică şi ştiinţele educaţiei). Baronul de Coubertin avea o sensibilitate faţă de educaţia fizică şi rolul sportului în sistemul de învăţământ. Pornind de la olimpiadele antice greceşti, şi îmbrăţişând modelul englez în privinţa sportului şi a educaţiei fizice, a început să promoveze cu asiduitate ideea organizării unor jocuri olimpice. Congresul găzduit la Sorbona (1894) a decis organizarea ediţiei întâi a Jocurilor Olimpice în Grecia (1896), şi implicit reînvierea olimpismului. După preluarea conducerii CIO (1896) a gestionat cu mult succes activitatea acestuia; cel mai important amănunt este legat de amploarea jocurilor (în scurt timp cea mai notabilă dintre toate competiţiile sportive la nivel mondial). Prin calităţile sale de negociator, mediator şi promotor al unei campanii de informare, conştientizare şi încheierea unor parteneriate economice solide au consacrat mişcarea olimpică modernă. Baronul a deţinut funcţia de preşedinte al CIO până în anul 1925 fiind urmat de belgianul Henri Baillet-Latour.

De la prima ediţie modernă (1896) până la cea de a XXIV-a organizată la Seul (1988), numărul probelor şi al sportivilor a crescut, interesul publicului a sporit, iar potenţialul comercial al acestei competiţii a fost pe deplin valorificat de Comitetul Internaţional Olimpic şi ţara-gazdă.

În contextul întrepătrunderii factorilor politici, economici, sociali și sportivi, atribuirea organizării competiției Coreei de Sud nu a fost întâmplătoare (prin votul exprimat de CIO la 30 septembrie 1981 s-a decis organizarea Olimpiadei de Vară, ediţia a XXIV-a din 1988, de către oraşul Seul). Ideea găzduirii a survenit pe fondul dorinţei regimului politic, blamat pentru forma autoritară de exprimare, de a marca miracolul economic coreean.

Efectele anticipate de guvernanţi s-au împlinit; dezvoltarea economică a cunoscut un avânt deosebit şi a fost facilitată de accesul pe piaţa economică din Europa Central-răsăriteană, URSS şi China.

Statul asiatic a cunoscut în perioada 1960-1988 (limita cronologică a periodizării, însă nu a procesului economic) o dezvoltare fără precedent atât ca urmare a investiţiilor şi sprijinului financiar şi tehnologic acordat de americani şi, în ultima perioadă, de japonezi, cât şi datorită hărniciei populaţiei. Venitul naţional a atins, în 1987, aproape 100 miliarde dolari faţă de 8 miliarde în 1970, iar venitul naţional pe cap de locuitor a crescut de la 248 dolari la aproape 2300 dolari; rata şomajului de 4 % era cea mai redusă din regiune[4].

Retribuţia pentru muncitori şi funcţionari avea valori cuprinse între 200.000-1.000.000 woni (300-1400 dolari), care, în raport cu preţurile şi abundenţa de pe piaţă (la Seul), asigura un nivel de trai ridicat.

Problema locuinţelor era rezolvată în proporţie de 80-90 %, iar cei cu salarii mici şi cu familii numeroase beneficiau de anumite măsuri şi forme de sprijin (micşorarea chiriilor, ajutoare pentru construirea de locuinţe etc); în plus, bunăstarea era sesizabilă şi prin faptul că una din trei-patru familii dispunea de autoturism, iar una din două familii de televizor color şi frigider[5].

Interesul economic şi politic al Coreei de Sud faţă de statele din blocul comunist nu a fost ascuns (stabilirea de relaţii diplomatice), ci dimpotrivă a devenit oficial; în 1988 s-a perfectat contractul dintre statul asiatic şi Ungaria pentru deschiderea unei linii de producţii Samsung (fabricarea de produse electrocasnice).

Politica agresivă de promovare pe piaţa socialistă viza inclusiv colaborări culturale cât şi descoperirea unor oportunităţi de afaceri în domenii sociale cu potenţial economic remarcabil (ex: turismul).

Pe acest fond în zilele de 26-28.04.1988 o delegaţie a Comitetului de organizare a JO de vară de la Seul s-a aflat în România având întâlniri cu membrii din conducerea

---

După momentul retragerii a fost numit preşedinte onorific al CIO până la deces (1937). A fost înmormântat la Lausanne, iar inima, la cererea sa, a fost aşezată într-un monument ridicat pe ruinele Olimpiei.

(Sursa: http://en.wikipedia.org/wiki/Pierre_de_Coubertin).

[4] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 13346, vol. 22, f. 1.

[5] *Ibidem*, f. 12v; detalii suplimentare în *Coreea de Sud*, Institutul Naţional de Informare şi Documentare, Bucureşti, 1991.

Consiliului Naţional de Educaţie Fizică şi Sport (CNEFS) şi Comitetul Olimpic Român (COR).

Acţiunea, oficial, s-a desfăşurat în contextul turneului pe care reprezentanţii sud-coreeni l-au întreprins în statele ce au confirmat participarea la cea de a XXIV-a Olimpiadă de vară. Delegaţia a fost formată din vicepreşedintele Comitetului, dr. Un Zoung Kim, soţia acestuia – Dong Sook Park Kim – şi asistentul pentru relaţii internaţionale Sam Hoon Kim.

În consecinţă, aparatul de supraveghere-informare a demarat operaţiunile specifice de monitorizare şi informare referitoare la membrii Comitetului Olimpic Coreean. Măsurile de supraveghere şi prevenire au fost executate de Direcţia a III-a, Unitatea Specială de Luptă Antiteroristă (USLA), Securitatea Municipiului Bucureşti şi Securitatea Judeţeană Suceava.

Măsurile şi responsabilităţile au cuprins:

- pregătirea sursei „Manu" şi a relaţiei operative L.D. cu probleme de urmărit şi conduita pe timpul cât vor însoţi delegaţia;
- instruirea surselor şi pregătirea contrainformativă a tuturor persoanelor care se vor afla în imediata apropiere a delegaţiei;
- plasarea şefului delegaţiei şi a soţiei acestuia, pe mijloace speciale, la hotelul „Bucureşti" şi exploatarea cu operativitate a aspectelor rezultate;
- prezenţa ofiţerilor în momentele cheie ale vizitei şi instruirea concretă a patrulelor şi subofiţerilor de miliţie şi responsabilităţi în locurile vizitate (hotelurile Bucureşti şi Athènee Palace, întreprinderea „Zimbrul" Suceava, mănăstirea Vatra Moldoviţei, poligonul Tunari şi Consiliul Naţional pentru Educaţie Fizică şi Sport)[6].

Pe parcursul vizitei în Moldova au fost însoţiţi de Septimiu Todea (secretarul CNEFS), trei activişti din acest domeniu şi un translator de limbă engleză. Întreprinderea de tricotaje „Zimbrul" Suceava, Mănăstirea Voroneţ şi Vatra Moldoviţei au fost primele obiective vizitate. La Vatra Moldoviţei s-a servit şi dejunul unde au fost rostite toasturi de către secretarul CNEFS şi stareţă pentru „prietenie şi colaborare fructuoasă pe plan sportiv"[7]. În continuare au fost vizitate mănăstirile Putna şi Suceviţa. La ora 18.45 delegaţia a plecat cu avionul la Bucureşti; ospitalitatea românească, atracţiile cultural-turistice şi pitorescul Bucovinei au impresionat delegaţia sud-coreeană.

Raportul informativ întocmit de lucrătorii Securităţii subliniază inexistenţa discursului pe teme economice şi sociale şi a remarcat entuziasmul coreenilor vizavi de potenţialul turistic al României.

De altfel, pe tot parcursul desfăşurării Jocurilor olimpice, sud-coreenii au arătat multă curtoazie faţă de delegaţia olimpică românească; prin semnalele lansate au arătat disponibilitatea de a stabili anumite parteneriate economice, cultural-ştiinţifice şi sportive după acorduri similare cu Ungaria, Iugoslavia, China şi URSS (Samsung şi Kolon manifestau un interes real pentru colaborări cu întreprinderi româneşti).

În sensul celor afirmate menţionăm poziţia preşedintelui Comitetului de organizare al Jocurilor Olimpice, generalul Park Seh-Jik, aflat în anturajul preşedintelui, ce şi-a exprimat dorinţa de a vizita România în cadrul unui turneu european.

---

[6] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 13346, vol. 22, f. 197.

[7] *Ibidem*, f. 198.

Reprezentanţii statului asiatic erau conştienţi de potențialul economic al ţărilor din lagărul socialist pe fondul unor prefaceri aşteptate şi inevitabile; astfel, în cadrul Universităţii „Hankuk" s-au înfiinţat secţii de limbă rusă, cehă, poloneză, maghiară, bulgară şi română. Secţia de limbă română a fost înfiinţată în 1986 (55 studenţi în 1988 din care patru au fost ataşaţi ca interpreţi pe lângă delegaţie). Universitatea întâmpina greutăţi majore în predarea cunoştinţelor de limba română, nedispunând de materialul didactic necesar, şi s-a solicitat sprijin pentru expedierea unor lucrări complete de Istoria limbii şi literaturii române, Istoria României, gramatică, fonetică, lucrări beletristice originale, ziare şi reviste literare.

Cu referire la prezenţa României la Olimpiada de la Seul sunt necesare câteva precizări. Un regim cu accente dictatoriale şi privaţiuni crescânde a alimentat bazinul nemulţumiţilor faţă de politica lui Nicolae Ceauşescu, atât economică cât şi socială; în contextul creat, mirajul Occidentului şi influenţele externe au generat un val de „evaziune" în rândul sportivilor români. Soluţia identificată de autorităţile politice a fost supravegherea atentă şi prevenirea oricăror tentative de a rămâne peste hotare.

Monitorizarea membrilor delegaţiei nu era o practică exclusiv impusă de realităţile din ţară, cât vizau aplicarea unei politici preventive de evitare a unor poziţii ostile sau a rămânerii în străinătate. Adoptarea unor hotărâri prin care era sporită supravegherea delegaţiei participante la JO de la Seul era şi rezultatul evenimentelor petrecute la Olimpiada de Iarnă desfăşurată în oraşul canadian Calgary (februarie-martie 1988).

În seara zilei de 1 martie 1988 s-a comunicat la Consiliul Naţional pentru Educaţie Fizică şi Sport (CNEFS) Bucureşti dispariţia, din cadrul lotului deplasat în Canada, tehnicianului Horia Ilieşu (secretar adjunct la Federaţia de Schi-Biatlon) şi a boberului Florin Nicolae Olteanu.

Primul a părăsit satul olimpic cu câteva minute înainte de îmbarcarea la autocar, iar prahoveanul Florin Olteanu s-a făcut nevăzut la sosirea pe aeroportul din Toronto[8]. Agenţia France Presse difuza corespondenţa trimisului special din Canada sub titlul „Trădarea unui membru al echipei olimpice române la Calgary".

Din respectivul material jurnalistic reţinem: „un membru al echipei olimpice a României a cerut luni, 29 februarie a.c., la Calgary azil politic în Canada, a relevat marţi, la Ottawa un purtător de cuvânt al Ministerului canadian al Imigrării"[9].

Dintr-un raport informativ, semnat de sursa „Neagu", rezultă că, fuga sportivului a fost premeditată; afirmaţia s-a justificat pornind de la următoarele elemente: primirea sumei de 600 dolari de la rude din SUA pe care a cheltuit-o pe lucruri scumpe achiziţionate de la magazinele din satul olimpic, precum şi refuzul nestrămutat de a împrumuta cu dolari pe ceilalţi membri ai delegaţiei[10].

Despre Olteanu Nicolae Florin se afirma: „a fost cunoscut cu o comportare bună în toate deplasările anterioare pe care le-a efectuat în străinătate; faptul că în anul 1986 în Austria aflându-se cu Frâncu Cioclei Doru şi Nistor Nicolae, care au refuzat să se întoarcă în ţară, el s-a întors. În cursul anului 1987 a fost în Canada unde a avut o

[8] Idem, dosar nr. 13346, vol. 32, f. 202.
[9] *Ibidem*, f. 164.
[10] *Ibidem*, f. 210.

comportare bună din toate punctele de vedere, inclusiv al rezultatelor sportive obţinute, precum şi în deplasările sportive din acest sezon sportiv în Austria şi Iugoslavia”[11].

Pe lângă fuga celor doi componenţi ai lotului olimpic, numărul sportivilor şi tehnicienilor rămaşi în exterior pe parcursul anului 1988 s-a ridicat la 35 persoane şi a evidenţiat neajunsurile economice şi limitele unui sistem socio-economic controlat de un regim politic cvasiautoritar.

Securitatea şi Jocurile Olimpice: măsuri şi activităţi informative

Măsurile de securitate ale delegaţiei române, pe parcursul desfăşurării competiţiei din capitala Coreei de Sud, au fost asigurate de aparatul poliţienesc local format din 14 persoane (9 bărbaţi şi 5 femei), zilnic între orele 9-22.00.

În timpul zilei, trei dintre poliţişti însoţeau membrii din conducerea delegaţiei în cadrul unor vizite neprevăzute.

Pe lângă personalul de protecţie, la etajul 1 al imobilului în care a fost cazată delegaţia română, un apartament era ocupat de cadre ale Poliţiei (20 femei în două schimburi) cu misiunea de supraveghere a televiziunii cu circuit închis şi, probabil, ascultarea mijloacelor tehnice[12].

Sarcinile de protecţie pentru campionii olimpici din cadrul delegaţiei române au fost realizate de către membrii grupei operative, iar pentru siguranţa gimnastei Daniela Silivaş s-a suplimentat numărul de cadre. Cu ocazia unor vizite în afara Satului Olimpic pe lângă persoanele cu atribuţii de protecţie s-au mai alăturat şi echipe de filaj[13].

Domeniile de interes ale structurilor informative asiatice au vizat poziţia României faţă de cele două state din peninsulă, atitudinea RPD Coreene faţă de participarea la Olimpiadă şi relaţiile comerciale ungaro-coreene şi în perspectivă a celor româno-coreene; culegerea de informaţii a fost efectuată de ghizii-interpreţi şi forţele de ordine.

O atenţie specială s-a acordat pregătirii personalului auxiliar şi ghizilor-interpreţi ataşaţi pe lângă delegaţia română materializată printr-un stagiu centralizat de instruire de circa 3 luni pentru personalul administrativ auxiliar, încadrat cu militari în termen şi 18 luni cu ghizi-interpreţi.

Faptul că s-a efectuat o instruire de specialitate de către organele de informaţii sud-coreene s-a confirmat prin formularea aceloraşi întrebări de întreaga masă a ghizilor-interpreţi[14].

Toate delegaţiile sportive au primit chestionare cuprinzând 27 întrebări, majoritate cu referire directă la Coreea, relaţiile cu statul asiatic, opiniile participanţilor despre posibilităţile de reunificare a celor două state. Conducerea delegaţiei a decis să nu completeze respectivele formulare; de asemenea, a declinat orice invitaţie pentru realizarea vreunui interviu scris pentru cotidianele locale[15].

---

[11] *Ibidem*, f. 202.
[12] Idem, dosar nr. 13346, vol. 22, f. 6.
[13] *Ibidem*, f. 6v.
[14] *Ibidem*, f. 15.
[15] *Ibidem*, f. 8.

Un alt aspect în cadrul studiului de față este reprezentat de activitatea Securității (structuri angajate și personal, decizii, măsuri și efecte) în problema Jocurilor Olimpice de la Seul. Toate datele sunt culese din dosarul de problemă „Sport" care este constituit pe o structură informativă cu următoarele conținuturi: plan de măsuri, notă de măsuri a grupei operative, informare privind stadiul realizării măsurilor cuprinse în planul special „Orient – '88", situația operativă şi materialul de pregătire contrainformativă.

Delegația participantă era formată din 87 persoane, dintre care 64 sportivi și 23 cadre tehnice și specialiști (antrenori, medici, activiști și factori de conducere din CNEFS). Comitetul de Organizare, prin federațiile internaționale de specialitate, a solicitat și participarea, în afara delegației olimpice, a 30 tehnicieni, nominalizați, în calitate de arbitri, membri în jurii, observatori și invitați.

Sub argumentația cunoașterii, prevenirii și contracarării eventualelor acțiuni preconizate a fi comise de serviciile de spionaj străine, organizațiile și grupările extremist-teroriste, cercuri și elemente ostile din exterior, precum și a unor fapte necorespunzătoare ale unor membri ai delegației române, toate unitățile centrale și teritoriale de securitate, potrivit competențelor, au întreprins acțiuni de exploatare informativă.

În perioada 8 septembrie – 3 octombrie 1988 o grupă operativă formată din trei ofițeri (maior Roşu Nicolae, Direcția I, maior Ghițoiu Ion, Direcția a IV-a, căpitan Niculescu Lucian, Direcția I) a asigurat supravegherea și pregătirea contrainformativă a membrilor delegației.

În conformitate cu planul de măsuri aprobat de conducerea Departamentului Securității Statului (DSS) membrii grupei speciale au desfăşurat următoarele activități:

- documentare temeinică asupra locurilor de cazare, masă, de desfăşurare a antrenamentelor și competițiilor, asupra itinerariilor de deplasare și a mijloacelor de transport puse la dispoziția delegației, precum și asupra măsurilor de pază și securitate întreprinse de către organele de specialitate sud-coreene;
- împreună cu conducerea delegației au fost stabilite, pe variante, în raport de particularitățile activităților specifice desfășurate, dispozitivele de autoprotecție împotriva oricăror încercări de atragere la acțiuni necorespunzătoare, stabilindu-se modalitățile concrete de angrenare a antrenorilor și oficialilor în realizarea supravegherii permanente a sportivilor;
- s-a adaptat sistemul de lucru cu rețeaua informativă și relațiile oficiale pentru realizarea unui control permanent asupra membrilor delegației și a intra operativ în posesia tuturor datelor de interes în vederea întreprinderii măsurilor de prevenire ce se impuneau;
- s-a asigurat și supravegherea componenților loturilor care își desfășurau activitatea pe perioade mai mari de timp, independent de restul delegației (caiac-canoe, canotaj, lupte, tir);
- prin oficialii din conducerea delegației s-a efectuat pregătirea contrainformativă individuală a sportivilor și tehnicienilor care intrau în contact mai frecvent cu cetățeni străini și cu reprezentanți ai organelor de presă[16].

[16] *Ibidem*, f. 5, 5v.

Planul de măsuri cât şi instruirea individuală sau colectivă a membrilor delegaţiei au respectat materialul de pregătire informativă, prezentat la 13 august 1988 de către lucrătorii de Securitate, elaborat după situaţii concrete consumate în străinătate.

O exemplificare a tipurilor de acţiuni, forme şi metode adoptate de români, de serviciile de spionaj şi contraspionaj, organizaţii ostile, cercuri, firme şi elemente interesate din străinătate, au fost oferite pe parcursul instruirii, şi reţinem:

a) culegerea de informaţii de interes despre RSR şi a unor date de studiu despre cetăţeni români aflaţi în exterior, inclusiv sportivi[17];

b) încercări de racolare şi determinarea unor cetăţeni români să refuze înapoierea în ţară[18];

c) trimiterea de provocatori şi încercări sistematice de instigare a cetăţenilor români în exterior de a comite acte ostile României sau contrare legilor autohtone sau româneşti[19].

O serie de recomandări emise de Securitate urmăreau stabilirea unui comportament adecvat al românilor plecaţi temporar în străinătate; dintre principalele cerinţe menţionăm:

- în locurile de cazare, în restaurante, în sălile şi locurile de concurs erau interzise discuţiile privitoare la aspecte confidenţiale din interiorul delegaţiei ori amănunte din viaţa privată a celorlalţi sportivi şi tehnicieni;
- inexistenţa vreunei legături cu organele de presă audiovizuală sau scrisă, şi în mod deosebit cu „Europa Liberă". Cel mai adesea era invocat art. 15 din legea nr. 23/1971 („nu puteţi acorda interviu organelor de presă decât dacă aveţi în acest sens aprobarea conducerii delegaţiei") ca formă de limitare a contactelor cu mass-media internaţională;

---

[17] „…Soţii Hubert Winfrid şi Georgeta, emigranţi români, domiciliaţi în AUT, au fost folosiţi pentru a stabili, în vara anului 1987, care sunt persoanele din lotul unei echipe române de fotbal aflată în turneu în această ţară, care au legături şi sarcini din partea organelor de Securitate române. Cei doi soţi au fost interesaţi să afle de la câţiva fotbalişti dacă „ar fi interesaţi să rămână în străinătate" oferindu-se să-i „ajute". Acţiunea provocatoare a fost respinsă prin informarea conducerii lotului şi luarea măsurilor de protecţie şi evitare a celor doi emigranţi determinându-se chiar o atitudine de desconsiderare a lor de către toţi membrii lotului, pornindu-se şi de la faptul că asemănător au acţionat şi anterior asupra unor sportivi români, participanţi la diferite competiţii ce au avut loc în alte ţări.

Acţiuni de această natură s-au înregistrat, în ultimul timp cu regularitate, asupra sportivilor români prezenţi la diferite competiţii, mai ales în ţări ca RFG, Franţa, Anglia, SUA, Grecia, Turcia, Israel, Japonia cu implicarea unor emigranţi şi foşti sportivi români, a unor trădători sau autohtoni (personal hotelier din ramura serviciilor, ziarişti, comercianţi, translatori, unii reprezentanţi oficiali, emisari ai unor organizaţii şi posturi de radio ostile, între care mai ales „Europa Liberă")" (*Ibidem*, f. 54).

[18] „Serviciile de specialitate străine, organizaţii, firme, elemente interesate au racolat persoane care au dovedit trăsături negative de caracter, lipsa de maturitate şi discernământ, slabul nivel politic, lipsa de patriotism, unele nemulţumiri şi stări de spirit de moment intervenite în grupurile de români pe timpul prezenţei în exterior" (*Ibidem*, f. 56).

[19] Angajaţi şi emisari ai postului de radio „Europa Liberă", alte organizaţii şi elemente (între care şi cultice) ostile contactau cetăţeni români aflaţi în interes personal sau de serviciu în străinătate, în scopul „angrenării lor în acţiuni de natură să prejudicieze prestigiul şi interesele ţării noastre" (*Ibidem*, f. 62).

- prudenţa în comunicare, refuzul de a primi cadouri în bani sau de altă natură ce ar fi creat, eventual, obligații;
- precauție în relațiile cu persoanele autohtone, potențial, recrutate de serviciile secrete;
- excluziuni ale conduitei necorespunzătoare (părăsirea locurilor de cazare ori de concurs şi deplasarea individuală în localitatea-gazdă; nerespectarea mentalităților, obiceiurilor şi perceptelor religioase locale; frecventarea locurilor rău famate şi târgurilor neautorizate pentru comercializarea şi achiziționarea unor bunuri de contrabandă; critici la adresa țării-gazdă; legături cu persoane implicate în activități sau grupări politice antiguvernamentale; expunerea la şantaj, compromitere sau orice alte acțiuni îndreptate împotriva sa; desfăşurarea de acțiuni informative calificate de acte de spionaj)[20].

Recomandările şi obligațiile inserate au fost rezultatul prevederilor cuprinse în actele legislative adoptate în perioada 1971-1985, şi enumerăm: legea nr. 23/1971 privind apărarea secretului de stat în RSR; decretul nr. 408/1985 privind unele măsuri referitoare la apărarea secretului de stat şi la modul de stabilire a relațiilor cu străinii; HCM nr. 18/1972 privind modul de stabilire a relațiilor organizațiilor şi personalului acestora cu misiunile diplomatice acreditate în RSR, oficiile consulare, organizațiile sau reprezentanțele străine şi cetățenii străini; Codul şi Regulamentul vamal (legea nr. 30/1978 şi Decretul nr. 337/1981); HCM nr. 19/1972 privind unele măsuri în legătură cu apărarea secretului de stat.

Activitatea organelor de Securitate devenea eficientă nu doar prin colectarea de date de la fața locului sau urmărirea subiecților cât şi prin crearea şi extinderea rețelei informative.

De altfel, acțiunile de racolare a unor sportivi şi tehnicieni români de valoare desfăşurate de organizații şi persoane interesate din străinătate au reprezentat unul dintre argumentele utilizate cu precădere pentru aplicarea unor măsuri de control cât mai stricte asupra celor angrenați în diverse competiții internaționale.

Fenomenul este prezentat în documentarul „Acțiunile de racolare a unor sportivi şi tehnicieni români de valoare desfăşurate de organizații şi persoane interesate din străinătate; concluzii şi măsuri de prevenire ce se impun (31 octombrie 1983)", şi justifică hotărârea sportivilor de a nu reveni în țară prin enumerarea principalilor factori de „trădare" şi a cauzelor care au produs dezertările. Dintre acestea, reținem:

I. Organizații şi categorii de persoane cunoscute că desfăşoară acțiuni de racolare a sportivilor şi tehnicienilor de valoare români:

1) conducerile unor federații sportive, instituții de învățământ superior cu profil sportiv şi centre de medicină sportivă (Mexic, RFG; SUA, Italia), proprietari de cluburi, impresari şi reprezentanți de firme din țările occidentale;
2) elemente din cadrul emigrației semnalate că se află în slujba serviciilor de spionaj occidentale: translatori, ghizi, însoțitori;
3) angajați ai unor posturi de radio străine cunoscute că desfăşoară propagandă ostilă țării noastre şi unii ziarişti cu poziții asemănătoare (ex. Neculai Munteanu);

[20] *Ibidem*, ff. 70-73.

II. Modalităţile de acţiune în vederea determinării unor sportivi şi tehnicieni de valoare de a rămâne în străinătate:

Din arsenalul mijloacelor folosite pentru stabilirea în străinătate era decisiv argumentul câştigului material (salariu mai mare faţă de România, acordarea de prime şi încadrarea la un club sportiv după încheierea activităţii competiţionale).

Acţiunile de influenţare erau desfăşurate, în cele mai multe cazuri, de sportivi şi cadre tehnice de origine română stabiliţi legal sau ilegal în ţările occidentale (demersurile realizate cu acordul şi sub patronajul federaţiilor de specialitate).

III. Cauzele neprevenirii acţiunilor de rămânere în străinătate
Organele Securităţii invocau aceeaşi factori de inactivitate şi evitare a neîntoarcerii în ţară pentru majoritatea sportivilor:

1) carenţele manifestate în domeniul cunoaşterii teoretice a ramurii sportive, şi implicit un potenţial informativ redus;
2) superficialitatea ofiţerilor de Securitate în acţiunile de avizare a sportivilor şi cadrelor tehnice;
3) lipsa unor activităţi mai minuţioase de verificare a membrilor delegaţiilor reîntorşi de la diverse competiţii internaţionale şi, totodată, comportarea în străinătate, relaţiile stabilite, provenienţa bunurilor materiale (în mai multe situaţii depăşeau cu mult posibilităţile financiare oferite de deplasările respective)[21].

Supravegherea informativă era realizată cu informatori şi colaboratori proveniţi din rândul sportivilor, tehnicienilor de specialitate şi activiştilor voluntari.

Situaţia operativă în lotul deplasat la Seul era următoarea[22]:

Nr. crt.	Disciplina sportivă	TOTAL persoane	Sportivi	Tehnicieni	Reţea informativă		B.I.	Recr. Pl.	Obs.
					În lot largit	În lot restrâns			
1	Atletism	6	5	1	4	1		1	
2	Box	3	2	1	2		1	1	
3	Caiac-canoe	6	4	2	3	1		1	
4	Canotaj	23	21	2	4	1		2	
5	Gimnastică	16	13	3	4	3			
6	Haltere	5	4	1	3			1	
7	Înot	5	4	1	3	1		1	
8	Lupte	6	4	2	7			2	
9	Scrimă	5	4	1	2	1		1	
10	Tir	4	3	1	3			1	
11	Suprastructură	8		8	3	3			
12	Total delegaţie olimpică	87	64	23	38	11	1	11	
13	Invitaţi	30		30	5	5			
14	TOTAL general	**117**	64	53	43	**16**	1	11	27

[21] Idem, dosar nr. 7929, vol. 355, ff. 1-5v.
[22] Idem, dosar nr. 13346, vol. 22, f. 42.

Din datele cuprinse în tabel se observă o politică de cooptare activă, chiar şi în condiţiile criticilor evocate anterior. Dintr-un simplu calcul aritmetic rezultă că o persoană din cinci-şase era informator ori sursă a Securităţii; notele informative şi declaraţiile erau efectuate fie direct ofiţerilor aflaţi în delegaţie, fie ofiţerului de legătură din ţară.

Sporirea potenţialului informativ, lărgirea bazei de lucru şi îmbunătăţirea valorificării informaţiilor erau activităţile preventive cele mai eficiente.

În pofida politicii de recrutare, încă persistau disfuncţionalităţi majore în desfăşurarea activităţii celui mai important aparat informativ românesc. Această apreciere este confirmată de uzitarea unor practici ilegale nepedepsite de organele abilitate, activitate informativă necorespunzătoare, baza de lucru redusă, lipsa informaţiilor active (conţinutul şi calitatea actului de avizare a deplasărilor în străinătate), inexistenţa combaterii faptelor antisociale săvârşite de unii conducători de asociaţii şi cluburi, antrenori, arbitri şi activişti voluntari (speculă, trafic de valută, obţinerea pe căi ilicite a unor avantaje materiale)[23].

Analiza stadiului muncii informative efectuată la 31 iulie 1988 au confirmat neîndeplinirea mai multor sarcini de serviciu ori executarea defectuoasă a acestora (verificări formale în cazul sportivilor şi tehnicienilor); se consemna creşterea numărului de tehnicieni şi sportivi care au refuzat reîntoarcerea în ţară (31 cazuri în primele şase luni ale anului faţă de 27 înregistrate în anul precedent).

S-a stabilit că nu se aplică corespunzător normele nr. D/0012391/29.06.1987, în unele situaţii acordându-se aviz unor persoane care nu intră în competenţa organelor de securitate.

O măsură obligatorie în cazul sportivilor şi tehnicienilor valoroşi era cea referitoare la deschiderea unor mape de protecţie, în timp ce datele şi informaţiile rezultate erau raportate prin ofiţerul coordonator al problemei „Sport" şi Direcţiei I[24].

Cu toate acestea la instructajul privind stadiul muncii de securitate în problema „SPORT" prezentată în iunie 1989 era criticată indolenţa lucrătorilor DSS.

Nu s-au executat ordinele din 1988 referitoare la întocmirea mapelor de protecţie pentru sportivii şi tehnicienii valoroşi deplasaţi la diferite competiţii internaţionale. Mapa de protecţie ar fi trebuit să conţină informări privitoare la acţiunile de verificare, apărarea contrainformativă combinate cu aplicarea de teste şi jocuri operative pentru împiedicarea activităţilor ostile[25].

Pe parcursul desfăşurării competiţiei nu s-au semnalat cazuri deosebite; de altfel, într-o informare transmisă la Bucureşti, mr. Rusu evidenţia inexistenţa unor fapte şi acţiuni neprevăzute, sublinia atmosfera şi starea de spirit pozitivă în rândul delegaţiei, precum şi semnalarea prezenţei în capitala asiatică a comentatorilor de la „Europa Liberă" – Munteanu şi Rusu – care au încercat să contacteze sportivi români, fiind însă respinşi. De asemenea, pe lângă sportivii români au apărut 12 fugari şi provocatori care au fost respinşi, nepermiţându-le să realizeze contacte[26].

---

[23] Idem, dosar nr. 7929, vol. 355, f. 10.
[24] Idem, dosar nr. 13346, vol. 10, ff. 96-98.
[25] *Ibidem*, vol. 20, f. 8.
[26] *Ibidem*, vol. 22, f. 106.

Pe lângă delegaţia olimpică a României au apărut persoane plecate legal sau ilegal, dar nu s-au obţinut date despre eventuale angajări ale acestora în acţiuni de natură a leza interesele României.

Totuşi, Nicolae Munteanu şi Mihai Rusu de la Europa Liberă au contactat unii oficiali români, însă răspunsurile au fost în conformitate cu instructajul contrainformativ efectuat la Bucureşti. Intervievarea individuală a fost evitată cu mult tact diplomatic şi s-a prevenit orice încercare din partea unor ziarişti străini de a obţine date pe baza cărora să facă interpretări speculative şi tendenţioase.

În acelaşi timp a fost dejucată intenţia de amplificare a publicităţii în jurul afirmaţiei calomnioase potrivit căreia oficialul român Mureşan Ion ar fi fost implicat în cazul de dopaj al sportivului australian Watson, atât prin pregătirea celui în cauză cu privire la atitudinea pe care s-o adopte în discuţia cu reprezentanţii televiziunii australiene, cât şi prin determinarea sa de a solicita intervenţia CIO şi a conducerii Uniunii Internaţionale de Pentatlon Modern[27].

Grupul operativ a obţinut informaţii referitoare la intenţiile ziariştilor unguri de a obţine declaraţii, în limba maghiară, de la înotătoarea Noemi Ildiko Lung; în acest caz s-a procedat la pregătirea contrainformativă, prin conducerea delegaţiei, şi a fost însoţită în permanenţă de un ofiţer. În cadrul conferinţei de presă, la întrebările în limba maghiară ale ziaristului, sportiva a solicitat să i se traducă întrebările şi a răspuns în limba română[28].

Rezultatele sportivilor români, în condiţiile unei componenţe reduse, a fost excelent; s-au obţinut 7 medalii de aur, 11 medalii de argint şi 6 medalii de bronz plasând ţara noastră, în clasamentul pe naţiuni, pe locul 8 după numărul de medalii de aur şi locul 7 după numărul total de medalii[29].

Sportivul cu cele mai multe medalii cucerite a fost Daniela Silivaş (3 medalii de aur, 2 medalii de argint, 1 medalie de bronz), fără îndoială cea mai bună gimnastică a lumii la sfârşitul anilor ’80; atenţia organelor de Securitate vizavi de sportivă a fost una pe măsură. Pe toată perioada desfăşurării jocurilor a fost însoţită de un membru al grupei operative, iar numărul agenţilor de securitate sud-coreeni a fost suplimentat.

[27] *Ibidem*, f. 7.

[28] *Ibidem*, f. 7v.

[29] Medalii de aur: Sorin Babii (pistol liber), Vasile Puşcaşu (lupte libere, categoria 100 kg), Rodica Arba şi Olga Homeghi (canotaj, două rame), Daniela Silivaş (gimnastică; trei medalii de aur: paralele inegale, bârnă şi sol), Paula Ivan (atletism, 1500 m).

Medalii de argint: gimnastică feminină echipe, Noemi Lung (înot, 400m mixt), Daniela Silivaş (gimnastică, individual compus), Paula Ivan (atletism, 3000 m), Gabriela Potorac (gimnastică, sărituri), Elisabeta Lipă, V. Cogeanu (canotaj, două vâsle), D. Dobre şi D. Neagu (canotaj masculin, două rame fără cârmaci), echipajul de 4+1 rame (canotaj masculin), echipajul de 8+1 feminin (canotaj), Nicu Vlad (haltere, 100kg), Daniel Dumitrescu (box).

Medalii de bronz: Daniela Silivaş (gimnastică, sărituri), Gabriela Potorac (gimnastică, bârnă), Marius Gherman (gimnastică, bară fixă), Noemi Lung (înot, 200 m liber), echipajul de 4+1 rame feminin (canotaj), echipajul de vâsle feminin (canotaj).

Performanțele tinerei hunedorence nu au trecut neobservate; în cadrul rubricii „SPORT" din 27 septembrie 1988, „Europa Liberă" a difuzat o corespondență din Seul, de la Mihai Rusu, referitoare la evoluția Danielei Silivaş la Jocurile Olimpice[30].

Viorica Daniela Silivaş, născută la 9 mai 1972 în localitatea Deva, rămâne una dintre figurile reprezentative ale gimnasticii mondiale. Cu certe calități şi cu o „foame" de performanță s-a făcut remarcată încă din primii ani de activitate sportivă. A acces rapid în lotul de senioare şi a câştigat o serie de medalii până la Jocurile Olimpice de la Seul 1988. Aventura asiatică a marcat o premieră, adică, medalie la fiecare probă (trei aur , două argint, una bronz), performanță greu de egalat în gimnastică.

A rămas în memoria contemporanilor concursul individual compus, unde compatrioata noastră a pierdut aurul olimpic la o diferență infimă față de sovietica Yelena Shushunova. Cu ambiția ei arhicunoscută a evoluat, ireproşabil, în concursul pe aparate şi a câştigat trei din cele patru probe (paralele inegale, bârnă şi sol).

Dimensiunea reală a personalității sportive a Danielei Silivaş rezultă numai din simpla enumerare a medaliilor cucerite în intervalul 1981-1989 (Campionate naționale, Internaționalele României, Campionate Balcanice, Campionate Europene, Campionate Mondiale, Jocuri Olimpice): 45 medalii de aur, 16 medalii de argint, 7 medalii de bronz[31]. Cele nouă titluri mondiale şi olimpice cucerite în întreaga sa carieră sportivă, reprezintă un record neegalat de niciun alt gimnast sau gimnastă; recunoașterea meritelor a coincis cu includerea acesteia în *International Gymnastics Hall of Fame* din anul 2002.

Notele informative întocmite de surse, informatori şi ofițerii de Securitate deplasați în Coreea de Sud au evidențiat şi problema dopajului.

---

[30] „Am urmărit din nou în arena de gimnastică pe cele mai bune sportive ale lumii, în concursul pe aparate. O sală arhiplină a asistat la câteva evoluții magistrale ale Danielei Silivaş, pe care juriul, condus de cunoscuta specialistă română Maria Simionescu, le-a notat cu 10.

Spectacolul de duminică, 25 septembrie a.c., a avut o singură actriță principală, tripla campioană olimpică Daniela Silivaş. Ea a convins aproape toți experții că este cea mai valoroasă sportivă din lume la gimnastică…La bârnă şi la sol, combinațiile de elemente cu un înalt grad de dificultate, cu un ritm infernal, au constituit un tot armonios, din care nu au lipsit grația, expresivitatea sau zâmbetul permanent arătat în timpul desfăşurării lor. Rar s-a văzut în timpul unui concurs de gimnastică o asemenea bucurie în mişcare, fondul muzical bine ales contribuind şi el la impresia artistică.

După terminarea întrecerilor, a urmat conferința de presă. Aproape toți ziariştii au asaltat-o pe steaua gimnasticii olimpice cu numeroase întrebări. Daniela Silivaş a declarat, între altele: "mă bucur foarte mult pentru medaliile de astăzi. Sunt bine pregătită şi m-am concentrat mai mult asupra exercițiilor pentru a câştiga. Nu m-au preocupat notele, ci bunul mers al exercițiilor". Antrenorul Adrian Goreac s-a aflat şi el în centrul atenției, două dintre întrebări părându-ni-se mai interesante: „În ce constă secretul victoriei elevelor dvs ? şi Care este diferența între şcoala românească şi cea sovietică de gimnastică ?"

În ce privește pregătirea echipei române, ne-am străduit să dăm valoare ridicată tuturor sportivelor noastre, la baza performanțelor aflându-se munca…diferențele dintre şcoala sovietică şi cea românească, nu putem spune decât că şi gimnastele lor muncesc, iar arbitrajul este cel care face diferențierile". (ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 13346, vol. 22, ff. 128-129).

[31] http://ro.wikipedia.org/wiki/Daniela_Siliva%C5%9F.

Cazul cel mai cunoscut este al atletului canadian Ben Johnson, medaliat cu aur în proba de 100 m plat, deţinătorul recordului mondial. Sprinterul a fost depistat pozitiv cu stanozolol (steroid anabolizant comercializat sub denumirea de winstrol; substanţa ajută la creşterea randamentului masei musculare şi elimină grăsimile, totodată având şi efecte diuretice)[32].

Despre cazul Ben Johnson reţinem declaraţia fostului campion olimpic Edwin Moses (SUA, medaliat cu aur la 400mg la Jocurile Olimpice găzduite de Montreal, 1976), lămuritoare: „Ben a fost victima propriei sale erori de calcul. Toţi sportivii depistaţi ca pozitivi greşesc socotelile pentru că noi toţi cunoaştem formula de a scăpa la control”[33].

Şi totuşi, folosirea substanţelor dopante nu erau procedee necunoscute spaţiului comunist european; mai mulţi halterofili din Bulgaria şi Ungaria au fost descalificaţi după efectuarea controalelor de specialitate. De altfel, la 25 septembrie 1988 se încheiase competiţia la 5 din cele 10 categorii de greutate, iar halterofilii bulgari au câştigat toate cele cinci categorii înainte de a fi descalificaţi sportivii Grablev şi Ghencev pentru doping. Ca un contra-răspuns, delegaţia bulgară a decis retragerea echipei[34].

Rata mare a descoperii numărului de dopaţi a fost posibilă prin utilizarea unui aparat de ultimă generaţie, produs de firma Hewlett-Packard, şi extinderea controlului la primii cinci clasaţi din fiecare probă[35].

Ca o precizare, nici un sportiv român nu a fost depistat pozitiv, iar bănuielile asupra rezultatelor obţinute de membrii delegaţiilor est-germană, sovietică sau americană nu s-au confirmat.

Dintre problemele ivite în sânul delegaţiei reţin cele referitoare la arbitraje părtinitoare (gimnastică, lupte, box), precum şi acte de indisciplină şi neîncadrare în programul de pregătire şi refacere (nataţie, atletism, lupte, haltere, scrimă) rapid curmate de conducerea delegaţiei.

Per ansamblu rezultatele au fost mulţumitoare, însă existau posibilităţi de a obţine un palmares şi mai bogat dacă în procesul de selecţie şi pregătire „s-ar fi dat dovadă de mai multă exigenţă şi obiectivitate pentru obţinerea de medalii”[36]. La disciplinele kaiac-canoe, atletism, nataţie, lupte şi scrimă au fost incluşi sportivi mai puţin valoroşi, în urma intervenţiilor unor factori decizionali din federaţiile de specialitate; situaţie similară şi în privinţa lotului tehnic.

Bilanţul pozitiv al participării la Jocurile Olimpice coroborat şi cu activitatea Grupei Operative a adus momente de relativă satisfacţie, în rândul conducătorilor sportului românesc şi a Securităţii. Diriguitorii fenomenului sportiv erau mulţumiţi de zestrea de medalii, iar lucrătorii Securităţii de prevenirea oricărei „evadări” din cadrul delegaţiei.

---

[32] http://en.wikipedia.org/wiki/Stanozolol.

[33] Iolanda Balaş-Söter, *op. cit.*, p. 352.

[34] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 13346, vol. 22, f. 117.

[35] Iolanda Balaş-Söter, *op. cit.*, p. 349.

[36] *Ibidem.*

Conceptualizare, schematism şi redundanţă în planurile informative ale Securităţii

Instrucţiunile, planurile de căutare a informaţiilor, planurile de măsuri, informările şi alte documente reprezintă partea cea mai semnificativă a unui dosar, fie de obiectiv cât și de urmărire individuală, întocmit de DSS.

Problema „SPORT" se încadrează în tipicul acţiunilor Securităţii şi confirmă existenţa unor anumite clişee uzitate de lucrătorii acestei instituţii.

Acţiunea „Orient - '88" subsumată problematicii enunţate confirmă expresia „nulla regula sine exceptione" (excepţia întăreşte regula) şi marchează succesul structurilor informative (protecția eficientă a sportivilor și a tehnicienilor). O abordare statistică conferă un argument suplimentar despre randamentul pozitiv al activităţii aparatului informativ.

În intervalul 1988-1989 au participat peste 4000 sportivi la 1560 competiţii internaţionale, iar numărul refugiaţilor s-a ridicat la 44 (1988-toamna anului 1989). La prima vedere numărul era redus, însă îngrijorarea autorităţilor creştea pe fondul nemulţumirilor de ordin economic (insatisfacţiile materiale erau mult mai numeroase faţă de succesele profesionale).

Analiza limbajului trădează mai multe hibe în sistem şi conferă temeiurile contestatarilor activităţii Securităţii. Ceea ce nu mai surprinde, în cadrul dosarului, este recurenţa unui discurs repetitiv și strict informal, expunerea de generalități şi inexistenţa unor acțiuni particulare sau speciale.

Nerevenirea în ţară a unor sportivi echivala cu neîndeplinirea obiectivelor de informare, prelucrare contrainformativă şi prevenire ce trebuiau atinse de DSS. De altfel, în urma mai multor controale și evaluări, se aprecia că „în majoritatea cazurilor nu se efectuează nici un fel de verificări, iar acolo unde se face ceva nu se acționează cu răspunderea și profesionalismul necesar"[37].

Carențele muncii în domeniu erau explicate de stilul de muncă şi concepția cadrelor cu atribuții pe profil (dezinteres, minimalizare a interesului operativ şi indulgenţă faţă de anumite practici, cum ar fi: traficul de valută, aducerea de bunuri din străinătate în cantităţi mari) dublate de relațiile defectuoase cu alte organisme ale Ministerului de Interne, atât la nivel judeţean cât și central[38].

Inutilitatea sau supraîncărcarea informaţională (redundanţa) a apărut prin folosirea excesivă a unor fraze tip şi menţinerea unor conţinuturi identice ale planului de măsuri.

Comentarii duşmănoase la adresa regimului; colportarea ştirilor tendenţioase la posturile de radio occidentale; acţiuni care pot aduce prejudicii intereselor sportive (promovarea unor sportivi fără valoare, nereguli în pregătirea sportivă, folosirea substanţelor dopante, falsificarea datelor sportivilor şi a rezultatelor pe timpul selecţiilor, angajarea în acte reprobabile pretabile acţiunilor de şantaj); intenţii de evaziune, de refuz al înapoierii în ţară sau de racolare în scopul determinării de a rămâne în Occident sunt aspectele esenţiale ale planurilor de muncă trimestriale întocmite de

[37] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 13346, vol. 20, f. 21.
[38] *Ibidem*, f. 22.

Serviciul 6 din cadrul Direcţiei I[39]; practic, obiectivele şi acţiunile erau rescrise, fără nici o revizuire sau adăugire.

Similaritatea multor planuri de acţiune şi lipsa unor exemple şi măsuri concrete de dirijare a activităţii au nemulţumit conducerea DSS; într-o însemnare olografă apărută pe un document, aflat în faza de elaborare, se consemna: „să ieşim din nişte scheme care au fost bune, apreciate la vremea respectivă, dar care repetate se demonetizează şi produc inhibiţie"[40].

Criticile au fost parţial însuşite, iar materialele informative ulterioare au confirmat o îmbunătăţire a metodelor de lucru şi a responsabilizării factorilor implicaţi în problema „SPORT". Pe acest fond activizarea celor implicaţi în problemă a dat roade; un prim rezultat favorabil s-a obţinut la Olimpiada de la Seul unde nu s-a produs nici o „evaziune" (fuga din ţară).

Profilul sportivului fugar

Mişcarea sportivă a fost considerată prin legea nr. 29/1967, art. 1 „activitate de interes naţional", iar Securitatea avea misiunea de a supune unui proces filtrant sportivii şi colectivele tehnice înscrise la competiţiile internaţionale. Participarea la diverse concursuri şi rezultatele bune au confirmat valoarea sportului românesc, şi totodată a constituit un mijloc de propagandă intens folosit de regimul comunist.

Cronicizarea lipsurilor din anii '80 şi accentuarea formelor de control a maselor completate de amplificarea acţiunilor desfăşurate de serviciile de spionaj străine, organizaţii reacţionare şi propaganda mediatică internaţională ostilă au favorizat creşterea numărului de refugiaţi sportivi români. Alegerea de a rămâne în Occident ori în America de Nord, conform analizei informative era cauzată de următorii factori:

- majoritatea covârşitoare a sportivilor şi tehnicienilor au acţionat din raţiuni de ordin material; de regulă, au provenit din sporturi neremunerate consistent (rugby, atletism, canotaj, schi-bob, turism, alpinism, handbal, ciclism, box, judo, hochei), asemeni fotbalului ori gimnasticii. Motivaţiile de ordin politic au fost rar întâlnite, iar numărul celor angajaţi în declaraţii necorespunzătoare sau activităţi ostile cu atât mai redus[41];
- mulţi dintre sportivii care au refuzat întoarcerea în patrie nu depăşeau vârsta de 25 ani (57 %), iar 19 fiind sub 20 ani; organele de Securitate considerau tinerii sportivi lipsiţi de discernământ, facil racolaţi prin acceptarea cu uşurinţă „a promisiunilor de realizare, îndeosebi pe plan material"[42];
- superficialitatea lucrătorilor Securităţii în privinţa acordării unor avize de plecare la competiţii peste hotare deşi existau anumite comportamente ce indicau o eventuală „evaziune" (vânzarea unor obiecte de la domiciliu, rude şi prieteni stabiliţi recent în străinătate, nemulţumiri de ordin material ori profesional)[43];

---

[39] *Ibidem*, f. 84, 85, 142, 143.
[40] *Ibidem*, f. 38.
[41] *Ibidem*, f. 9.
[42] *Ibidem*.
[43] *Ibidem*, f. 9v.

- palmaresul sportiv influența decizia de acordare a aprobării, chiar în condițiile emiterii, neoficial, de păreri critice la adresa pregătirii sportive și a veniturilor financiare; de regulă, s-a pornit de la raționamentul existenței unei situații materiale, familiale și profesionale rezonabilă, deplasări frecvente în străinătate și implicit nu aveau de ce să refuze reîntoarcerea în țară, evident, în contradicție cu realitatea[44].

Din analiza celor 78 cazuri de rămâneri ilegale în străinătate (35 în 1987, 34 în 1988 și 10 în 1989) a fost conturat un portret având ca elemente constitutive nivelul de educație, calificare profesională, vârstă, naționalitate, cluburile de proveniență și țările de adopție. Un număr de 25 de persoane (30 %) aveau studii superioare, iar 49 (61 %) studii medii; din punct de vedere al calificării 60 dintre aceștia erau sportivi (opt rugbiști, șapte atleți, cinci boxeuri și cinci fotbaliști, doi scrimeri, un maseur, un hocheist, o înotătoare), 11 antrenori, un ziarist (Traian Ungureanu), un economist, un jurist, un șef de vamă și un vicepreședinte de club.

Cu privire la etate, 64 din cei rămași (peste 81 %) aveau la data acțiunii până în 45 ani, din care 42 până în 25 ani, toți cu reale posibilități de a obține, în continuare, performanțe la nivel mondial (42 sportivi și antrenori erau considerați foarte valoroși, 23 având titluri sau rezultate deosebite pe plan internațional).

Compoziția etnică era formată din 68 cetățeni de naționalitate română (84,72 %), nouă etnici maghiari (14,5 %) și un german (0,78 %). Țările adoptive, în funcție de numărul de refugiați, au fost Republica Federală Germană (14), Ungaria (11), Grecia, Iugoslavia și Italia (câte șase persoane), Turcia (cinci sportivi), Olanda și SUA (câte patru persoane), Austria (trei sportivi), Canada și Danemarca (doi sportivi) și câte o persoană în Marea Britanie, Elveția, Norvegia, Suedia, Belgia. Cele mai multe dezertări s-au produs din cluburi și asociații de pe raza Capitalei – 43 (55 %) – din care 22 (29 %) de la cluburile Steaua (16) și Dinamo (6) – și județelor Brașov (9), Timiș (4), Constanța (3), Cluj, Harghita, Mureș, Suceava (câte 2), Prahova și Satu Mare (câte un sportiv)[45].

Consecința actului rămânerii în străinătate, calificat drept reprobabil de regimul comunist, se răsfrângea inconturnabil asupra familiei. Pe de o parte răvășirea sufletească, inerentă întreruperii legăturilor pe o perioadă nedeterminată și pe de altă parte activitatea informativ-operativă a organelor Ministerului de Interne asupra acestora.

Primele reacții ale factorilor de conducere erau de consternare la adresa muncii structurilor de informații, oricum, reprehensibilă; însemnări olografe pe documentele din dosare sunt relevante: „dacă avea fratele stabilit în Italia nu s-a gândit nimeni că deznodământul acesta va fi?"[46].

Ca o constantă a tipicului de acțiune manifestat de Securitate era contactarea membrilor familiei, obținerea unor declarații, vizite la domiciliu, interceptarea corespondenței, plasarea de informatori sau surse pe lângă apropiații subiectului urmărit, activități de influențare (membrii familiei erau convinși sau nu de obligația repatrierii celor fugiți în străinătate).

---

[44] *Ibidem*.
[45] *Ibidem*, f. 8, 8v.
[46] *Ibidem*, f. 121.

Faptul că, majoritatea zdrobitoare a celor rămaşi în exterior nu au revenit şi aporia familiei în dezvăluirea de date au evidenţiat inconsistenţa informativă şi au îngreunat activitatea lucrătorilor Securităţii.

După cele două prelucrări informative, pe linie de sport din 1988, a crescut răspunderea ofiţerilor în executarea sarcinilor specifice şi s-a conlucrat mai eficient cu alte structuri informative, factori de decizie din CNEFS şi federaţiile de specialitate (atenţie sporită în selecţionarea componenţilor loturilor şi colectivelor tehnice deplasate în străinătate); în consecinţă, în intervalul mai 1988-iunie 1989, s-a redus simţitor numărul cazurilor de refugiaţi din rândul sportivilor (15) faţă de perioada anterioară (56)[47].

Structura socio-profesională a sportivului sau tehnicianului român rămas în străinătate era axată pe două planuri majore: împlinirea materială şi obţinerea unor performanţe sportive cât mai bune. Din nefericire pentru majoritatea covârşitoare a tinerilor lucrurile nu s-au petrecut întocmai năzuinţelor, dar au avut suficienta capacitate de adaptare social-economică specifică fiecărei ţări adoptive.

Performerii au beneficiat de recunoaştere, respect şi răsplată, iar conexiunile cu familiile au fost menţinute, cu toate restricţiile existente în România anilor '80.

Concluzii

Mişcarea sportivă din România a beneficiat de un interes vădit din partea factorului politic. Sportul este un agent de propagandă consacrat, facil şi cu posibilităţi reale de îmbunătăţire şi dezvoltare a unei imagini pozitive. În atare condiţii, organele de informaţii şi-au concentrat atenţia şi asupra acestui sector socio-economic, cu rolul, precis formulat, de a preveni orice manifestare sau acţiune ostilă la adresa ţării.

Pe parcursul consultării informaţiilor arhivistice s-au învederat câteva caracteristici ale muncii lucrătorilor Securităţii. Prima vizează perpetuarea unor activităţi cu efecte garantate (activizarea sau crearea unei reţele informative, prelucrarea contrainformativă şi însuşirea prevederilor din planurile de măsuri pre-competiţie). Sarcinile trasate reţelei informative erau identice cu cele formulate la concursurile precedente (cunoaşterea şi prevenirea oricăror acţiuni ostile întreprinse de servicii de spionaj, organizaţii teroriste, cercuri şi grupări reacţionare; protecţia contrainformativă împotriva acţiunilor de racolare ori influenţare; identificarea sportivilor şi personalului tehnic cu preocupări de natură ostilă; depistarea ziariştilor care acţionează pentru realizarea de interviuri cu sportivii şi tehnicienii), iar datele de interes au fost valorificate.

Un al doilea aspect vizează o atitudine superficială manifestată de ofiţerii de Securitate faţă de problema „Sport", sesizată de organele de conducere. Prin planurile de măsuri considerate neelaborate şi prin lipsa de implicare a structurilor judeţene nu era posibilă o acţiune eficientă de preîntâmpinare a refuzului de revenire în ţară a sportivilor şi tehnicienilor.

Pe de o parte, neacoperirea informativă şi disfuncţiile instituţionale contribuiau la creşterea numărului de refugiaţi, iar pe de altă parte, lipsurile materiale şi frustrările profesionale era argumente la fel de valide pentru rămânerea în exterior.

[47] *Ibidem*, f. 9.

După episodul „Calgary-'88" s-a efectuat o analiză mai riguroasă, iar efectivele implicate, în activităţile ulterioare, şi-au atins obiectivele. La Olimpiada de la Seul, după o selecţie atentă la Bucureşti şi beneficiind şi de locul de desfăşurare al competiţiei (ţară aflată în Extremul Orient), nu s-a produs dezertarea vreunui membru al delegaţiei olimpice.

Acțiunile grupei operative, prezență agasantă în preajma sportivului/tehnicianului şi îndrumările privind comunicarea cu mass-media, au limitat considerabil posibilităţile de exprimare ale membrilor delegaţiei.

Importanţa acţiunii „Orient – '88" nu rezidă exclusiv din finalitatea acesteia cât redă o stare de spirit existentă în societatea românească. O primă observaţie se referă la activitatea aparatului informativ, contestată în multe rânduri pentru plasarea problemei „Sport" pe o poziţie periferică, toleranţa excesivă pentru anumite practici ilegale (în special, aducerea şi comercializarea de bunuri din străinătate) şi insuficienta acoperire informativă.

A doua remarcă priveşte atitudinea subiecţilor (sportivi/tehnicieni etc) faţă de realităţile economice; „dezertarea" acestora a avut, în proporţie covârşitoare, un substrat financiar. Considerentele de natură sportivă s-au subordonat celor referitoare la asigurarea traiului zilnic, iar ideea făuririi unui viitor liniştit şi prosper, în viziunea celor stabiliţi în străinătate, nu avea legătură cu sistemul socialist.

Prezentul studiu cuprinde un summum de date indispensabile recompunerii unor fapte şi evenimente de la sfârşitul anilor '80, şi deopotrivă contribuie la tabloul informaţional al vieţii sociale din ultimii ani de comunism.

III. RECENZII. NOTE DE LECTURĂ

Sorin D. Ivănescu, *Securitatea în perioada 1948-1958. Organizare, metode, obiective*, Iaşi, Editura Junimea, 2009, 537 p.

Cunoaşterea originii, evoluţiei, a obiectivelor şi mijloacelor de acţiune ale unei poliţii politice este, în mod evident, esenţială pentru studierea istoriei unui regim totalitar. Ca atare, demersurile ştiinţifice vizând scrierea istoriei Securităţii, poliţia politică a regimului comunist din România, au fost destul de numeroase după 1989, în ciuda multiplelor dificultăţi presupuse de acest gen de cercetare. Aceste demersuri s-au concretizat în volume de documente, studii mai mult sau mai puţin ample şi chiar lucrări cu caracter monografic, tratând un segment sau altul al istoriei temutei instituţii. Cu toate acestea, destul de multe probleme ţinând de organizarea şi funcţionarea Securităţii au rămas insuficient lămurite, semne de întrebare despre un personaj sau altul, despre o acţiune sau alta persistând supărător în istoriografia problemei.

În acest context, orice nouă apariţie editorială consacrată acestui subiect spinos suscită interes şi speranţa că încă o faţetă a istoriei recente este adusă la lumină. Acestea au fost şi motivele care ne-au făcut să deschidem cu maxim interes volumul publicat la editura Junimea de domnul Sorin D. Ivănescu. Dincolo de titlul cărţii, prestigiul editurii ieşene şi faptul că autorul este cercetător principal III la Institutul de Istorie „A.D. Xenopol", al Academiei Române, ne-au întărit convingerea că volumul e o achiziţie de valoare, în măsură să lămurească multe din aspectele organizării şi funcţionării Securităţii în perioada 1948-1958.

Structura lucrării este următoarea: o *Introducere* (p. 5-23), cap. I *Organizarea Securităţii. Premise şi „realizări"* (p. 24-130), cap. II *Metode de obţinere şi stocare a informaţiilor* (p. 131-318) şi cap. III *Obiectivele Securităţii în perioada 1948-1958* (p. 319-481). În treacăt, menţionăm că am fost surprinşi de faptul că autorul nu a simţit nevoia ca, după diverse aserţiuni întinse pe nu mai puţin de 481 de pagini, să formuleze şi unele concluzii, lăsând libertate deplină cititorului să-şi construiască propria imagine! Volumul este încheiat cu rezumatul în limba engleză (p. 482-500), bibliografia (p. 501-526) şi un indice onomastic (p. 527-537). Dincolo de absenţa concluziilor, lectura se anunţa a fi una promiţătoare.

Parcurgerea lucrării semnată de domnul Sorin D. Ivănescu a reprezentat, însă, un adevărat şoc şi o cruntă dezamăgire[1]. Maniera de lucru a cercetătorului ieşean ne-au evocat timpurile teribilului cuplu istoriografic Muşat-Ardeleanu, aducând în prim-plan practici oneroase, de furt intelectual, pe care le credeam de mult apuse, trecute la capitolul curiozităţi academice ale unui regim totalitar.

---

[1] Un prim semnal de alarmă în ce priveşte plagiatul reprezentat de acest volum l-a constituit articolul *Sorin D. Ivănescu şi procedeul Mi-Ci-Ci-Sin sau scurtă introducere în tehnica plagiatului*, publicat în numărul din iunie 2010 al revistei „Istorie şi Civilizaţie", p. 76-78 şi p. 80. Ulterior, am publicat o primă formă a textului de faţă sub titlul *Despre problemele istoriei Securităţii din perioada 1948-1958*, în *Iluzii, teamă, trădare şi terorism internaţional=1940. Omagiu profesorului Ioan Scurtu*, Gh. Buzatu, Marusia Cîrstea, Horia Dumitrescu, Cristina Păiuşan-Nuică (coordonatori), vol. I, Iaşi, Casa Editorială „Demiurg", 2010, pp. 396-430.

De la bun început, ne vedem nevoiţi a afirma, tranşant şi fără nici un echivoc, faptul că volumul în cauză reprezintă un „cupaj", o mixtură alcătuită din pasaje selectate din mai multe volume şi studii publicate de-a lungul timpului de diverşi cercetători, pasaje uşor prelucrate stilistic şi amalgamate de o manieră grosolană, în speranţa că vor putea fi luate drept creaţie autentică a amintitului cercetător. Astfel, putem susţine ferm că, de la introducere şi până la ultimele paragrafe ale volumului, **nu am putut identifica nici măcar un singur capitol conceput integral** de către domnul Sorin D. Ivănescu. Volumul reprezintă un plagiat[2] de o anvergură pe care nu o credeam posibilă în mediul academic românesc! Surpriza e cu atât mai mare cu cât, după cum reiese din fişa cercetătorului publicată pe site-ul institutului, volumul reprezintă o versiune (probabil îmbunătăţită!) a tezei de doctorat susţinută în cadrul Universităţii „A.I. Cuza" din Iaşi!!!

Evident, afirmaţii grave ca cele de mai sus trebuie solid argumentate. În acest scop, vom reda în continuare pasaje semnificative copiate de domnul Sorin D. Ivănescu din diverse lucrări şi reproduse în lucrarea domniei-sale, fără ghilimele şi fără indicarea sursei, ca fiind creaţie personală. Vom urma structura lucrării, începând redarea fragmentelor plagiate cu introducerea volumului şi respectând apoi succesiunea capitolelor.

Astfel, parcurgând *Introducerea*, după numai trei pagini citite, m-am oprit asupra unui paragraf ce-mi suna foarte familiar:

„Într-un regim post totalitar, interesele legate de protejarea unor persoane implicate în activităţile fostului regim duc la o dificultate sporită în accederea la fonduri de arhivă relevante, privând astfel istoricul de o bună parte a informaţiei documentare". (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 8-9)

Nedumerirea mea nu a fost una de durată, căci nu mi-a fost greu să identific în studiul *Istoria Securităţii şi sursele ei*[3], următorul text:

„În primul rând, într-un regim post-totalitar, nodurile de interese legate de protejarea unor persoane implicate în activităţile fostului regim sunt numeroase şi extrem de încâlcite. De aici derivă o dificultate sporită în accederea la fonduri de arhivă relevante, privând astfel istoricul de o bună parte a ceea ce înseamnă materie primă – informaţia documentară" (Luminiţa Banu, Florian Banu, *loc. cit.*, p. 153).

Peste alte câteva rânduri, întâlnesc un nou pasaj ce-mi stârneşte interesul, înlănţuirea frazelor părându-mi, din nou, cunoscută:

„Aflate la momentul constituirii lor sub pecetea celui mai desăvârşit secret, dosarele au continuat să suscite dezbateri şi polemici dintre cele mai aprinse mult timp după ce regimul comunist expiase. Secretul	Aflate în momentul constituirii lor sub cel mai desăvârşit secret, dosarele întocmite de poliţia politică comunistă au provocat dezbateri aprinse după ce regimul comunist a luat sfârşit. Secretul

[2] Potrivit Legii nr. 206 din 27 mai 2004 privind „buna conduită în cercetarea ştiinţifică, dezvoltarea tehnologică şi inovare" (art. 4, lit d), **PLAGIATUL** reprezintă „însuşirea ideilor, metodelor, procedurilor, tehnologiilor, rezultatelor sau textelor unei persoane, indiferent de calea prin care acestea au fost obţinute, prezentându-le drept creaţie personală".

[3] Luminiţa Banu, Florian Banu, *Istoria Securităţii şi sursele ei*, în „Studii şi materiale de istorie contemporană", serie nouă, vol. VII, 2008, pp. 153-184.

asupra conţinutului lor a fost asigurat de nou creatul Serviciu Român de Informaţii, dar, de această dată, în sarcofagul menit să conserve această moştenire cu conţinut potenţial exploziv au apărut numeroase „fisuri" prin care s-au „scurs" documente create de Securitate despre unul sau altul din personajele de marcă ale mediilor politice, economice sau culturale, despre un eveniment sau altul ş.a.m.d.
Exploatate abil de anumite segmente ale presei, aceste documente au potenţat aura de mister şi au întărit opinia comună că aceste dosare secrete conservă informaţii de maximă importanţă şi de o irefutabilă valoare din punct de vedere al veridicităţii, fiind întocmite, nu-i aşa?, de specialişti în culegerea, selectarea şi analiza informaţiilor. Ca urmare, interesul istoricilor, şi nu numai, a fost de timpuriu captat de această categorie de documente. Ca un serviciu ce se află în slujba unui regim democratic, Serviciul Român de Informaţii a pus, în anii '90, la dispoziţia unui număr destul de restrâns de cercetători anumite categorii de documente, grupate într-un aşa-numit fond Documentar". (Florian Banu, *Adevăr şi ficţiune în documentele Securităţii*, în „Analele ştiinţifice ale Universităţii «Alexandru Ioan Cuza» din Iaşi", seria Istorie, tom LI, 2005, p. 376).

asupra conţinutului lor a fost asigurat de Serviciul Român de Informaţii, dar de această dată din arhiva sa, menită să conserve această moştenire, s-au „scurs" documente create de către poliţia politică comunistă despre unul sau altul din personajele de marcă ale mediilor politice, economice sau culturale, despre un eveniment sau altul.
Exploatate cu abilitate de presă, ele au creat o aură de mister şi au întărit opinia potrivit căreia dosarele secrete conservă date de maximă importanţă şi veridicitate, fiind întocmite de specialişti în culegerea, analiza şi sinteza informaţiilor. Acest lucru a dus de timpuriu la captarea interesului istoricilor pentru această categorie de izvoare. Serviciul Român de Informaţii a pus în anii '90 la dispoziţia unui număr destul de restrâns de cercetători unele categorii de documente grupate într-un aşa-numit fond Documentar". (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 9).

După cum se poate lesne observa, tehnica folosită de domnul Ivănescu este una foarte simplă: eliminarea unor figuri de stil ce dau o notă prea personală textului, folosirea unor sintagme cu rol de sinonim („poliţia politică comunistă" în loc de „Securitate"), eliminarea unor adjective şi cuvinte de legătură. Desigur, această procedură are şi unele rezultate nedorite. Astfel, peste numai o pagină, autorul, în tentativa sa de a cosmetiza un fragment dintr-o frază „împrumutată" din acelaşi studiu, aşterne pe hârtie şi o cacofonie:

„Trebuie să subliniem faptul că în epoca contemporană (sic!) numeroase decizii majore nu mai sunt consemnate în scris, împiedicând astfel cercetătorul arhivelor să acceadă la resorturile intime

Textul original era următorul:
„Subliniind şi faptul că în epoca actuală numeroase decizii majore nu mai sunt consemnate în scris, împiedicând astfel cercetătorul arhivelor să acceadă la

ale anumitor evenimente". (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 10).

resorturile intime ale anumitor evenimente, istoricul amintit îl cita pe unul din excelenții cunoscători ai culiselor lumii diplomatice şi politice, Henri Kissinger: (…)" - Florian Banu, *loc. cit.*, p. 376).

Domnul Ivănescu nu a şovăit să preia chiar unele aprecieri care îmi aparţin asupra unor lucrări dedicate istoriei Securităţii, fără a se mai obosi să-şi formuleze o opinie proprie. Astfel, la p. 17 acesta scrie:

„Dintre acestea credem că, în primul rând, se cuvine amintită contribuţia lui Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti. De la Cuza la Ceauşescu*. Din cele 500 de pagini ale lucrării, aproape 200 tratează istoria Securităţii (1948-1989). Beneficiind de o documentare amplă în arhivele fostei Securităţi şi valorificând şi alte surse de informaţii, autorul a reuşit o cerectare (sic!) obiectivă a istoriei instituţiei, surprinzând în paginile operei sale nu doar aspectele de poliţie politică ci şi pe cele ale activităţii de informaţii. Un mare minus îl reprezintă însă absenţa aparatului critic, absolut necesar pentru o eventuală extindere a investigaţiilor. Aceluiaşi autor îi aparţin şi alte studii mai recente, dar, în opinia noastră, de o valoare ştiinţifică mai redusă decât cea amintită anterior".

Fragmentul reprodus este rezultatul „prelucrării" unui fragment din studiul meu *Câteva consideraţii privind istoriografia Securităţii* („Caietele C.N.S.A.S.", nr. 1/2008, p. 207-208):

„În această categorie credem că, în primul rând, se cuvine înscrisă lucrarea lui Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti. De la Cuza la Ceauşescu*. Din cele 500 de pagini ale lucrării, aproape 200 tratează istoria Securităţii în perioada 1948-1965. Beneficiind de o documentare amplă în arhivele fostei Securităţi şi valorificând din plin şi alte surse de informaţie, autorul a reuşit o cercetare obiectivă a istoriei temutei instituţii, surprinzând în paginile lucrării nu doar aspectele de poliţie politică, ci şi pe cele ale activităţii de informaţii, precum şi metodele şi tehnicile uzitate de Securitate pentru îndeplinirea obiectivelor propuse.

Autorul a acordat spaţii ample analizei politicii de cadre a instituţiei, organizării şi funcţionării reţelei informative, anchetelor informative şi cenzurii corespondenţei, precum şi modalităţilor de folosire a tehnicii operative. Nu au fost ocolite nici aspectele legate de abuzurile Securităţii, fiind tratate şi subiecte mai puţin abordate de alţi autori, cum e cazul supravegherii Armatei de către Securitate sau legăturile cu structurile similare din ţările socialiste.

Lucrarea, de neocolit pentru orice cercetare a subiectului, suferă în principal de lipsa notelor, pe care autorul a preferat să le înlocuiască cu o bogată bibliografie anexată la sfârşitul capitolelor".

Faptul că domnul Ivănescu nici măcar nu s-a mai obosit să deschidă volumul lui Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti. De la Cuza la Ceauşescu*, preferând să copieze pur şi simplu din studiul meu, este dovedit, o dată în plus, de precizarea acestuia conform căreia respectivul volum tratează istoria Securităţii în perioada **1948-1989**!!! Era suficient ca cercetătorul ieşean să parcurgă fie şi numai cuprinsul cărţii pentru a „descoperi" că partea a IV-a a acesteia, adică aceea care are în vedere istoria

Securităţii, este intitulată *Perioada Republicii Populare (1948-1965). Torţionarii* (p. 313-491), după care volumul **se încheie!**

Domnul Sorin D. Ivănescu preferă „drumurile bătute” şi în momentul în care face referire la istoricul britanic Dennis Deletant. Astfel, tot la p. 17, notează:

„Bucurându-se de un acces privilegiat în unele arhive din România, parcurgând lucrările apărute în ţara noastră şi cunoscând bibliografia apărută peste hotare, autorul a reuşit să îmbine cu succes aceste surse în studiile sale”.

În opinia noastră, aprecierea de mai sus nu este decât o „tălmăcire” a următorului fragment:

„Beneficiind de cunoaşterea limbii române pentru parcurgerea lucrărilor apărute în ţară şi de un acces privilegiat în unele arhive din România, autorul a îmbinat cu succes aceste surse cu bibliografia apărută peste hotare” (Luminiţa Banu, Florian Banu, *Istoria Securităţii şi sursele ei*, în „Studii şi materiale de istorie contemporană”, serie nouă, vol. VII, 2008, p. 176).

Această afirmaţie credem că poate fi extrapolată şi la observaţiile formulate de domnul Sorin D. Ivănescu cu privire la lucrările lui Marius Oprea:

„Întemeiate în special pe cercetări în arhive, numeroasele sale demersuri au elucidat diverse aspecte ale înfiinţării, organizării şi activităţii Securităţii. Valorificarea informaţiei primare completată cu eşantioane de istorie orală şi coroborată cu informaţii din izvoare edite şi literatura de specialitate a permis crearea unor studii solide, astfel că apelul la ele este inevitabil pentru oricine se opreşte asupra studierii Securităţii” (Luminiţa Banu, Florian Banu, *loc. cit.*, p. 177).

„Întemeiate pe cercetări în arhive, demersurile sale au elucidat diverse aspecte privind înfiinţarea şi activitatea Securităţii. În lucrările sale informaţia documentară a fost completată cu eşantioane de istorie orală” (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.,* p. 18).

Un ultim pasaj pe care am temeiuri a-l socoti ca fiind inspirat dintr-o altă lucrare semnată de mine se regăseşte la p. 22:

„Vastitatea preocupărilor Securităţii şi ambiţia acestei instituţii de «a şti tot», redată de colonelul Alexandru Guţan, şeful Direcţiei Politice a D.G.S.P., în 2 martie 1950, astfel: «Nu există nici o hotărâre, nici o transformare, nici un eveniment economic, social sau politic, care pentru noi, Securitatea, să nu formeze un obiectiv, o preocupare» m-au determinat să-mi delimitez foarte precis aria cercetării”.

La p. XXV din studiul introductiv la volumul C.N.S.A.S., *Securitatea. Structuri-cadre. Obiective şi metode. Vol. I (1948-1967)*, coord. Florica Dobre, editori: Florian Banu, Theodor Bărbulescu, Camelia Ivan Duică, Liviu Ţăranu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006, notam următoarele:

„Vastitatea preocupărilor Securităţii şi ambiţia acestei instituţii de «a şti tot» este foarte bine redată de colonelul Alexandru Guţan, şeful Direcţiei Politice a D.G.S.P., în 2 martie 1950: «*Nu există nici o hotărâre, nici o transformare, nici un eveniment economic, social sau politic, care pentru noi, Securitatea, să nu formeze un obiectiv, o preocupare* (subl. ns. F.B.). Duşmanul de clasă se ocupă. Dacă nu s-ar preocupa de toate aceste transformări, schimbări, de toate aceste evenimente noi, n-am avea de lucru. Dacă el pur şi simplu ne-

ar lăsa în pace, n-am avea de lucru, am merge pe drumul construirii socialiste liniştit şi paşnici, lucru absolut neştiinţific, lucru care în realitate nu se poate petrece»".

Dincolo de aceste pasaje copiate, mai mult sau mai puţin fidel, fără menţionarea sursei, parcurgerea introducerii ne-a mai ridicat şi alte semne de întrebare. Astfel, la p. 12, autorul notează: „O altă arhivă consultată a fost cea aparţinând Ministerului de Interne. La fondul Direcţiei de Management şi Resurse Umane s-au păstrat date importante despre structura organizatorică şi sarcinile ce reveneau serviciilor şi direcţiilor aparatului represiv, documentele oferindu-ne posibilitatea de a înţelege rolul, modul de funcţionare, evoluţia şi relaţiile de colaborare dintre aceste compartimente ale Securităţii".

Aceste afirmaţii ridică întrebarea: când a studiat domnul Sorin D. Ivănescu în arhiva Ministerului de Interne? Pentru a explica acest semn de întrebare, trebuie precizat că fondul de arhivă „Direcţia Management Resurse Umane", citat adesea de domnul Ivănescu, reprezintă, de fapt, arhiva Direcţiei Cadre a Ministerului de Interne, considerată de către conducerea ministerului ca având, din motive lesne de înţeles, un regim deosebit. De aceea, accesul la această arhivă a fost restricţionat până în vara anului 2001 când, pe baza unui protocol încheiat între conducerea C.N.S.A.S. şi conducerea Ministerului de Interne, a fost permisă studierea unora dintre dosare de către câţiva cercetători ai C.N.S.A.S. Aceşti cercetători, în număr de cinci, au parcurs o serie de proceduri speciale înainte de a primi accesul la dosare şi erau următorii: Elis Neagoe, Camelia Duică, Clara Cosmineanu, Liviu Ţăranu şi Florian Banu. Dosarele studiate atunci erau „virgine", fiind numerotate şi certificate în prezenţa noastră de către angajaţii Serviciului Arhivă din Ministerul de Interne. După o perioadă, în urma unor modificări ale legislaţiei cu privire la documentele cu caracter secret (impuse de pregătirile României pentru aderarea la N.A.T.O.), accesul cercetătorilor C.N.S.A.S. la aceste documente a fost suspendat. Abia din anul 2008, în urma semnării unui protocol între Institutul pentru Investigarea Crimelor Comunismului din România cu conducerea ministerului, accesul la aceste dosare a fost reluat, de asemenea, în condiţii speciale, pentru ca în primele luni ale anului 2009 cea mai mare parte a acestor dosare să fie transferată în arhiva C.N.S.A.S. În acest context, repetăm întrebarea: când a studiat domnul Ivănescu acest fond de arhivă, de vreme ce în arhiva de la Ministerul de Interne nu a avut acces, iar la sala de studiu a C.N.S.A.S. nu le-a solicitat?

Întrebarea este valabilă şi pentru aşa-numitul „fond al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R.", „studiat" şi acesta de către domnul Ivănescu, conform afirmaţiei de la p. 13. Totodată, autorul susţine că „în lucrarea noastră se regăsesc, de asemenea, note ce fac trimiteri şi către Arhiva Serviciului Român de Informaţii, respectiv către acele fonduri la care am avut acces (şi posibilitatea de a le fotocopia) înainte ca ele să fie recatalogate de angajaţii Serviciului Arhivă din cadrul C.N.S.A.S." (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.,* p. 13). Sala de studiu ce a funcţionat în cadrul arhivelor S.R.I. a fost închisă pentru public începând din toamna anului 2000, când S.R.I. a început procesul de transfer al dosarelor Securităţii către C.N.S.A.S.[4] Din nou, îndrăznim să-l întrebăm pe

[4] Pentru detalii asupra regimului de acces al cercetătorilor în sala de studiu a S.R.I. până la înfiinţarea C.N.S.A.S., vezi interviul acordat de Florin Pintilie, directorul Arhivei S.R.I., ziaristelor Andreea Caşcaval şi Diana Ruginschi, publicat sub titlul „S.R.I.: Arhiva Securităţii, ca

autor când a studiat în arhiva S.R.I.? Cumva în perioada anterioară? Avem motive serioase să ne îndoim de acest lucru, maniera de citare din aceste surse indicând mai degrabă faptul că Sorin D. Ivănescu a preluat pur şi simplu trimiterile din lucrările altor autori sau din volume de documente, arogându-şi apoi meritele unui harnic cercetător de arhive.

În aceeaşi categorie de afirmaţii fără acoperire considerăm că trebuie inclusă şi afirmaţia următoare: „La Biblioteca Academiei Române, în cadrul Arhivei Istorice, am consultat fondurile XIII şi XVII, unde am găsit informaţii interesante, de o mare importanţă fiind Memoriul redactat de Nicolae D. Stănescu, fost şef al grupei de informaţii politice din Secţia a II-a Contrainformaţii a S.S.I." (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.,* p. 13). Din câte se pare, domnul Ivănescu nu cunoaşte faptul că respectivele fonduri **nu** se mai află la Biblioteca Academiei din anul 2001, când au fost transferate Arhivelor Naţionale. Aşadar, în sălile de studiu ale acestei din urmă instituţii ar fi putut domnul Ivănescu, eventual, răsfoi respectivul memoriu, aflat în dosarul 2097 din Fondul XVII. Dar nici măcar un drum până la Bucureşti nu era obligatoriu, întrucât documentul respectiv, foarte consistent, a fost publicat încă din anul 2002, sub forma unui volum, de către Marian Ştefan şi Gheorghe Neacşu[5], lucru ce nu-i este străin domnului Ivănescu[6] (vezi nota 3, p. 26). Se vede însă că cercetătorul ieşean ţine cu tot dinadinsul să-şi construiască în ochii cititorului imaginea unui neobosit răscolitor de arhive şi biblioteci, meticulos şi scrupulos în verificarea surselor!

Pentru a încheia trecerea în revistă a celor câteva aspecte referitoare la *introducere,* dorim doar să-i amintim autorului că lucrarea semnată de Ion Mihai Pacepa, *Orizonturi Roşii. Amintirile unui general de securitate* nu a fost „publicată în România în 1994" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.,* p. 15), ci a început să fie publicată în foileton de ziarul „Adevărul", primul episod fiind cel din numărul din 28 decembrie 1989, iar în volum a fost publicată de Editura Venus în anul 1992.

Capitolul I, intitulat *Organizarea Securităţii. Premise şi „realizări"*, începea promiţător cu subcapitolul 1.1 *Serviciul de Informaţii al P.C.R.*. Din cunoştinţele mele, cele mai solide contribuţii pe acest subiect (dacă nu cumva singurele![7]) le aparţineau

«balast inutil»" în „Jurnalul Naţional", 15 septembrie 2005; potrivit datelor furnizate de Florin Pintilie, la dosarele din arhiva Securităţii au avut acces, în perioada 1990-2000, circa 400 de cercetători români şi străini pe baza unei cereri aprobate de directorul S.R.I. Se numără cumva şi domnul Sorin Ivănescu printre aceştia?

[5] N.D. Stănescu, *Întâmplări şi oameni din Serviciul Secret*, cuvânt înainte, note şi selecţia textului Marian Ştefan şi Gheorghe Neacşu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2002.

[6] Se pare însă că domnul Sorin D. Ivănescu nici măcar nu a deschis respectivul volum, deoarece chiar pe prima pagină a volumului stă scris: „răspunsul la aceste întrebări l-am găsit răsfoind memoriul autobiografic ce însoţea scrisoarea amintită şi care se află în păstrare în dosarul 2097, din Arhiva istorică a Bibliotecii Academiei Române, Fondul XVII, preluată în 2001 de către Arhivele Naţionale ale României" – N.D. Stănescu, *op. cit.*, p. 5.

[7] De exemplu, autorii volumului publicat de Serviciul Român de Informaţii, *Cartea Albă a Securităţii*, vol. I, 23 august 1944 – 30 august 1948, Bucureşti, 1997, deşi au inclus în studiul introductiv un subcapitol intitulat *Structuri neoficiale sau clandestine de informaţii* (pp. 20-26), nu au prezentat decât Serviciul de Informaţii al Casei Regale, Serviciul de Informaţii al Mişcării

domnilor Claudiu Secaşiu[8] şi Marius Oprea[9], dar erau publicate cu destul timp în urmă, astfel că speram să aflu lucruri noi de la domnul Sorin D. Ivănescu.

Spre surprinderea mea, subcapitolul debutează printr-un paragraf copiat dintr-un studiu al domnului Marius Oprea. Iată cum începe domnul Ivănescu:

„Până la obţinerea controlului asupra Ministerului de Interne şi a structurilor de informaţii oficiale, de «infiltrarea» acestora, precum şi de supravegherea informativă a inamicilor politici s-a ocupat un serviciu de informaţii al P.C.R., care funcţiona, sub titulatura de Secţia a II-a Informaţii şi Contrainformaţii, în cadrul Formaţiunilor de Luptă Patriotice" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 24).

„Până la instituirea controlului asupra Ministerului de Interne şi a structurilor de informaţii oficiale după 6 martie 1945, de penetrarea acestora şi de supravegherea informativă a inamicilor politici s-a ocupat un serviciu de informaţii al P.C.R., care funcţiona sub titulatura de Secţia a II-a Informaţii şi Contrainformaţii, în cadrul Formaţiunilor de Luptă Patriotice, organizaţie paramilitară comunistă construită pe structura trupelor de şoc care au acţionat în cursul răsturnării regimului antonescian" (Marius Oprea, *loc. cit.*, pp. 283-284).

Alte fragmente din acelaşi studiu al domnului Oprea, cu dimensiuni ce merg de la câteva rânduri până la un paragraf complet, sunt reproduse cu generozitate de domnul Sorin D. Ivănescu la paginile 25, 26, 28 şi 29-30.

Domnul Claudiu Secaşiu, primul care a scris despre acest serviciu neoficial de informaţii, ar fi în drept să se considere neglijat, dar „cercetătorul" de la Institutul „A.D. Xenopol" nu face astfel de nedreptăţi. Din studiul domnului Secaşiu sunt luate nu doar rânduri sau paragrafe, ci chiar pagini întregi, semn clar al recunoaşterii importanţei studiului! Ba, dacă despre lucrarea lui Marius Oprea aparatul critic nu pomeneşte nimic, studiul lui Claudiu Secaşiu este şi citat (ce-i drept, doar o dată: nota 7, p. 28!). Poate şi datorită faptului că, de exemplu, pagina 31 din opera domnului Ivănescu este preluată aproape integral (fără două rânduri!) din pagina 153 a studiului domnului Secaşiu! Cât despre maniera utilizată în „preluarea" informaţiei, iată o mostră:

„Între documentele rămase de la Emil Bodnăraş s-au păstrat note ale Serviciului de Informaţii (noua denumire a S.S.I. din septembrie 1944 şi până în martie 1945) ce cuprindeau, printre altele, ştiri politice de la nivelul conducerilor partidelor istorice, din timpul crizelor de guvern din toamna anului 1944. Aceste

„Între documentele rămase de la E. Bodnăraş, s-au păstrat numeroase note ale Serviciului de Informaţii - noua denumire a S.S.I. din septembrie 1944 şi până în martie 1945, cât timp Serviciul s-a aflat în subordinea Ministerului de Război – note cuprinzând, între altele, ştiri politice de la nivelul conducerilor partidelor istorice,

Legionare şi Serviciul de Informaţii al P.N.Ţ., nesuflând o vorbă despre structura similară a P.C.R.

[8] Claudiu Secaşiu, *Serviciul de informaţii al P.C.R.; Secţia a II-a Informaţii şi Contrainformaţii din cadrul Comandamentului formaţiunilor de luptă patriotice (F.L.P. – penetrarea serviciilor oficiale de informaţii (23 august 1944 – 6 martie 1945)*, în *6 Martie 1945. Începuturile comunizării României*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1995, pp. 146-157.

[9] Marius Oprea, *Naşterea Securităţii*, în Romulus Rusan (ed.), *Analele Sighet 6. Anul 1948 – Instituţionalizarea comunismului*, Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 1998, pp. 271-306.

note informative s-au bucurat de o asemenea apreciere din partea şefilor Serviciului de Informaţii al P.C.R., încât unele au fost transcrise integral, semnate cu numele conspirativ «Mirel», de şeful Secţiei a II-a, H. Zeider, şi înaintate persoanelor din conducerea P.C.R., care primeau buletinele informative ale F.L.P.”. (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 27).

din timpul crizelor de guvern din toamna anului 1944. Aceste note informative s-au bucurat de o asemenea apreciere din partea şefilor Serviciului de Informaţii al P.C.R., încât unele au fost transcrise integral, semnate cu numele conspirativ «Mirel», de şeful Secţiei a II-a, H. Zeider şi înaintate persoanelor din conducerea P.C.R. care primeau buletinele de informaţii ale F.L.P.” (Claudiu Secaşiu, *loc. cit.*, p. 150).

Finalul subcapitolului constă tot într-un paragraf „împrumutat”, dar, spre deosebire de cel din „deschidere”, acesta îi aparţine lui Claudiu Secaşiu (p. 33 la Sorin Ivănescu, respectiv p. 157 la Claudiu Secaşiu).

„Se pun bazele, în forme incipiente, a viitoarei poliţii politice a statului comunist, prin selecţionarea, după 6 martie 1945, a şefilor Siguranţei şi S.S.I.-ului, cu precădere din rândul foştilor membri ai Serviciului de Informaţii al P.C.R. Dintre aceste cadre, verificate atent pe parcursul celor trei ani ce vor trece până la crearea Securităţii (1948), au fost numite elementele de conducere ale Direcţiei Generale a Securităţii Poporului” (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 33).

„…s-au conturat, în forme incipiente, bazele viitoarei poliţii politice a statului comunist – Securitatea, prin selecţionarea şefilor Siguranţei şi S.S.I.-ului, după 6 martie 1945, cu precădere din rândul foştilor membri ai Serviciului de Informaţii al P.C.R. Dintre aceste cadre, verificate pe parcursul celor trei ani de până la crearea Securităţii, în anul 1948 au fost numite elementele de bază din conducerea secţiilor şi birourilor Direcţiei Generale a Securităţii Poporului” (Claudiu Secaşiu, *loc. cit.*, p. 157).

Deci, se poate spune că domnul Ivănescu a procedat corect, „imparţial, ca tot românul”, în raport cu cei doi autori amintiţi: unuia i-a acordat onoarea de a deschide subcapitolul, celuilalt i-a oferit posibilitatea de a-l finaliza.

La rândul său, subcapitolul 1.2 *Direcţia Generală a Siguranţei Statului*, debutează cu un „mic” fragment (doar 29 de rânduri!) din *Cartea Albă a Securităţii.* E deja superfluu să adaug că sursa nu este indicată de domnul Ivănescu. Redăm mai jos un fragment din cele două paragrafe „împrumutate”:

„După încheierea Convenţiei de Armistiţiu impusă de Moscova la 12 septembrie 1944, şi, mai ales, după constituirea şi instalarea la 6 martie 1945 a guvernului dr. Petru Groza, de orientare comunistă, va fi declanşată - la ordinul lui Andrei Vâşinski - campania de lichidare a «ultimelor urme ale nazismului şi fascismului în România», ceea ce, în opinia lui Burton Berry, şeful

„După încheierea Convenţiei de Armistiţiu impusă de Moscova la 12 septembrie 1944, dar mai ales după constituirea şi instalarea la 6 martie 1945 a guvernului dr. Petru Groza, de orientare comunistă, va fi declanşată, la ordinul lui Andrei Vâşinscki (sic!), campania de lichidare a «ultimelor urme ale nazismului şi fascismului în România», ceea ce în

politic al misiunii americane la Bucureşti, echivala de acum cu distrugerea «elementelor pe care comuniştii le numesc „fasciste" iar noi americanii îi numim „democraţi"»". Sub semnul acestui paradox se va desfăşura schimbarea naturii regimului politic din România şi, implicit, a obiectivelor şi metodelor de acţiune ale serviciilor speciale ale ţării" (*Cartea Albă a Securităţii*, vol. I, p. 29).	opinia lui Burton Berry, şeful politic al misiunii americane la Bucureşti, echivala cu distrugerea «elementelor pe care comuniştii le numesc „fasciste" iar noi americanii îi numim „democraţi"»". Sub semnul acestui paradox se va desfăşura schimbarea naturii regimului politic din România şi, implicit, a obiectivelor şi metodelor de acţiune ale serviciilor speciale ale ţării". (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 33).

După cum se vede, „contribuţia" domnului Ivănescu a constat, în principal, în eliminarea (fără rost!) a unor virgule. *Cartea Albă a Securităţii* este din plin folosită şi la redactarea următoarelor pagini din subcapitolul amintit, mulţumindu-ne să pomenim aici p. 35-36, unde se regăsesc fragmente din p. 10-11 ale lucrării amintite, şi p. 49-50 (integrală!) cu „împrumuturi" de la p. 29-30. Dacă la aceste „împrumuturi" adăugăm şi pasajele preluate corect din lucrarea amintită, cu ghilimele şi trimitere la sursă prin notă de subsol, vom constata că mare parte a subcapitolului reprezintă doar o… transcriere!

Pentru ca afirmaţia de mai sus să nu pară o exagerare, vom aminti că, în cuprinsul aceluiaşi subcapitol, cercetătorul ieşean a preluat fragmente şi din studiile altor cercetători, precum Marius Oprea sau Florin Pintilie. Astfel, referindu-se la epurarea Siguranţei în anii 1945-1946, domnul Ivănescu scrie:

„Au existat ofiţeri care au încercat să se împotrivească curentului general, dar acţiunile lor au fost descoperite şi nu au putut influenţa subordonarea aparatului poliţienesc de către comunişti. Astfel, informatorul «Bucur 4», infiltrat printre vechii poliţişti bucureşteni, înainta la Direcţia Generală a Poliţiei, în 24 aprilie 1946, următoarea notă: (…)" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.,* p. 39).

„Fireşte, au existat şi câţiva curajoşi care s-au împotrivit acestui curent; dar acţiunile lor au fost depistate şi nu au putut influenţa subordonarea aparatului poliţienesc de către comunişti. Astfel, informatorul «Bucur 4», infiltrat printre vechii poliţişti, înainta la Direcţia Generală a Poliţiei în 24 aprilie 1946 următoarea notă: (…)" (Marius Oprea, *Naşterea Securităţii*, în Romulus Rusan (ed.), *Analele Sighet 6. Anul 1948 – Instituţionalizarea comunismului*, Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 1998, p. 295).

Tot în acest subcapitol este inserat şi un fragment dintr-un studiu al domnului Florin Pintilie, publicat tot în anul 1998. De comparat cele două fragmente:

„Dintre personalităţile reprezentative ale acestei ultime categorii îi putem cita pe chestorul Brăescu Dumitru, angajat al Ministerului Afacerilor Interne din 1918, pe Curelea Aurel, de la Brigada Mobilă, cu vechime din 1919, pe Cârje Nicolae, şeful Serviciului I Informaţii în M.A.I. din februarie 1933, pe Niculescu Constantin, şef de cabinet al directorului general al	„Dintre persoanele reprezentative ale acestei ultime categorii îi putem aminti pe chestorul Brăescu Dumitru, angajat al M.A.I. din 1918, pe Curelea Aurel, de la Brigada Mobilă, cu vechime din 1919, pe Cârje Nicolae, şeful Serviciului I Informaţii, din februarie 1933, pe Niculescu Constantin, şef de cabinet al directorului general al Direcţiei Generale

D.G.S.S., fost secretar la Corpul Detectivilor în perioada 1939-1945, pe chestorul Voinescu Alexandru, şeful Serviciului Paşapoarte, în M.A.I. din august 1938, sau pe Chinciu Ioan, şeful Serviciului Detaşamente de Muncă, în M.A.I. din aprilie 1941". (Florin Pintilie, *Aspecte ale activității organelor represive ale statului în anul 1948*, în Romulus Rusan (ed.), *Analele Sighet 6. Anul 1948 – Instituționalizarea comunismului,* Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 1998, p. 321-322).	a Siguranţei Statului, fost secretar la Corpul Detectivilor în perioada 1939-1945, pe chestorul Voinescu Alexandru, şeful Serviciului Paşapoarte în M.A.I., din august 1938 sau pe Chinciu Ioan, şeful Serviciului Detaşamente de Muncă în M.A.I., din aprilie 1941". (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.,* p. 42).

Se remarcă, din nou, acelaşi gen de „aport ştiinţific" al domnului Ivănescu: eliminarea fără rost sau mutarea greşită a unor virgule, precum şi înlocuirea unor denumiri de instituţii cu acronimul acestora şi viceversa. După cum se vede, nici măcar ordinea enumerării nu a fost schimbată.

Pentru a încheia cu acest subcapitol, trebuie să menţionăm că am avut bucuria de a ne regăsi şi noi între cei de la care domnul Sorin D. Ivănescu a socotit că e util să „împrumute"[10] câte ceva. Astfel, la pagina 45, se regăseşte următorul fragment:

„Conducerea Siguranţei era compusă din Nicolae I. Popescu – director general, Al. Neacşu – secretar, Al. Nicolschi – subdirector general, L. Zamfir – subdirector general, M. Lepătădescu (sic!) – consilier, Jianu Marin, Vladimir Mazuru şi Mişu Dulgheru – inspectori generali, Tudor Sepeanu şi N. Cârje – inspectori etc.".

În studiul introductiv la volumul editat de C.N.S.A.S., *Securitatea. Structuri-cadre. Obiective și metode. Vol. I (1948-1967)*, coord. Florica Dobre, editori Florian Banu, Theodor Bărbulescu, Camelia Ivan Duică, Liviu Ţăranu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006, ofeream, la p. XXIV, aceeaşi enumerare:

„Conducerea instituţiei a fost încredinţată unei echipe care îşi demonstrase până atunci fidelitatea faţă de partid şi lipsa de scrupule în anihilarea adversarilor politici: N. Popescu – director general, Al. Neacşu – secretar, Alexandru Nicolschi – subdirector general, L. Zamfir – subdirector general, M. Lepădătescu – consilier, Jianu Marin, Vladimir Mazuru şi Mişu Dulgheru – inspectori generali, Tudor Sepeanu şi Nicolae Cârje – inspectori ş.a.".

Evident, se poate susţine că, la urma urmelor, aceasta era conducerea Siguranţei la acea vreme. Dar cum se face că domnul Ivănescu a optat **exact pentru aceeaşi succesiune** a numelor, chiar şi atunci când era vorba de aceeaşi funcţie? De ce nu apare ceva de genul „Vladimir Mazuru, Marin Jianu şi Mihai (Mişu) Dulberger (Dulgheru) – inspectori generali"? Sau de ce nu a mai oferit măcar un nume de inspector al Siguranţei? Se pare că imaginaţia colegului ieşean s-a limitat la redarea

[10] Menţionăm că pe parcursul acestor rânduri vom folosi substantivul „împrumut" şi verbul „a împrumuta" în accepţiunea pe care le-o dădea Huckleberry Finn, binecunoscutul erou al lui Mark Twain, atunci când îşi justifica incursiunile prin ogrăzile vecinilor!

numelui întreg, acolo unde noi am dat o inițială sau o prescurtare, şi viceversa, precum şi la înlocuirea lui „ş.a." cu „etc."

Consecvent metodei sale, de a cita (eventual!) o dată şi apoi de a prelua nestingherit din munca altora, domnul Sorin D. Ivănescu îşi exersează inventivitatea în găsirea sinonimelor şi modificarea topicii şi pe parcursul subcapitolului 1.3 *Atribuțiile, rolul și modul de organizare a aparatului de securitate*. Aici, domnul Ivănescu preia pe parcursul paginilor 58, 59, 60, 61, 62 şi 66 fragmente din paginile 55, 58, 57, 50, 60 şi 66 (în această ordine!) ale unei lucrări recente a domnului Marius Oprea[11]. Una dintre metodele preferate ale domnului Sorin D. Ivănescu este chiar aceasta: amalgamarea fragmentelor de text împrumutate, astfel încât „să li se piardă urma", cititorul neavizat sau grăbit urmând să ia de bune trimiterile la diverse fonduri de arhivă „consultate" de autor.

„Proiectul de organigramă a Securității propus în cadrul şedinței din 10 iulie 1948 este mult diferit de ceea ce s-a adoptat în cele din urmă şi de forma în care Direcția Generală a Securității Poporului a intrat în funcțiune în toamna anului 1948. În proiectul inițial existau servicii inutile, cum ar fi Biroul Presă din cadrul Secretariatului Informativ, care ar fi putut avea o rațiune doar în condițiile existenței unei prese libere, de unde s-ar fi putut culege anumite informații de interes, dar odată cu suspendarea ei şi instaurarea cenzurii, biroul nu era viabil" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 58).

„…prima organigramă a Securității este mult diferită de ceea ce s-a adoptat în cele din urmă şi de forma în care D.G.S.P. a intrat practic în acțiune din toamna anului 1948. Sunt prevăzute în schemă servicii practic inutile, cum ar fi Biroul Presă din cadrul *Secretariatului Informativ*, care, dacă avusese o rațiune de funcționare atâta vreme cât mai existase o presă liberă, de unde s-ar fi putut culege anumite informații de interes, odată cu suspendarea rând pe rând a ziarelor de partid sau a celor independente şi instaurarea cenzurii prin Direcția Generală a Presei şi Tipăriturilor de pe lângă Consiliul de Miniştri, se dovedea inutilă" (Marius Oprea, *op. cit.*, p. 55).

Iată un nou exemplu:

„Organizarea Securității a fost de fapt rezultatul unui proces care a început la 6 martie 1945, dată după care infiltrarea Ministerului Afacerilor Interne de către comuniști a luat proporții din ce în ce mai serioase și s-a finalizat în 10 iulie 1948, când Secretariatul Comitetului Central al P.M.R. lua în discuție și aproba propunerea ministrului de Interne Teohari Georgescu, de reorganizare a Direcției Generale a Siguranței Statului, sub noua titulatură" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 62).

„Naşterea Securității a fost rezultatul unui proces care a început la 6 martie 1945, dată după care infiltrarea Ministerului Afacerilor Interne de către comunişti a luat proporții din ce în ce mai serioase şi s-a finalizat practic la 10 iulie 1948, când Secretariatul Comitetului Central al P.M.R. lua în discuție și aproba propunerea ministrului de Interne, Teohari Georgescu, de reorganizare a Direcției Generale a Siguranței Statului, sub noua titulatură de „Securitate a Poporului" (Marius Oprea, *op. cit.*, p. 60).

[11] Marius Oprea, *Bastionul cruzimii. O istorie a Securității (1948-1964),* Iaşi, Editura Polirom, 2008, 275 p.

La p. 68, 69, 70, 72 şi 73, din acelaşi subcapitol, sunt redate fragmente ample din studiul meu introductiv la volumul editat de C.N.S.A.S., *Securitatea. Structuri-cadre. Obiective şi metode. Vol. I (1948-1967)*, p. XII, XIII, XV, XVI, XVII.

Iată o mostră:

„Se pare că impulsul reorganizării Securităţii a venit de la Moscova, variantă credibilă, având în vedere ce afirma Gheorghiu-Dej în şedinţa deja amintită: «La aceste proiecte de organizare au lucrat tovarăşii de la Ministerul de Interne câteva luni de zile, au studiat experienţa U.R.S.S. în această privinţă». Lăsând la o parte modelul de inspiraţie şi retorica discursului comunist, adevăratele raţiuni ce au dus la reorganizare au fost sintetizate de Alexandru Drăghici, viitorul ministru al Securităţii Statului: «Principiile care stau la baza organizării Ministerului Securităţii şi Ministerului Afacerilor Interne sunt determinate de cuprinderea tuturor organismelor sub comanda noastră şi în acelaşi timp un control foarte serios asupra sarcinilor exercitate de către conducere, control care să tindă în permanenţă la îmbunătăţirea muncii». De fapt, conducerea partidului încerca să-şi asigure un control cât mai eficient asupra unei instituţii care se dovedea adesea autonomă, problema subordonării stricte a Securităţii avea să provoace dispute şi în anii următori, situaţia rezolvându-se abia în ultimii ani de viaţă ai lui Gheorghiu-Dej.

Conform proiectului iniţial, Ministerul Securităţii Statului (M.S.S.) urma să reunească în cadrul său, în afara Securităţii, Miliţia, Trupele de Securitate şi Trupele de Grăniceri, iar Ministerului de Interne trebuiau să-i revină «închisorile, sub formă de colonii de muncă în cea mai mare parte, Arhiva Statului şi Pompierii»" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 68-69).

„Unii cercetători sunt de opinie că impulsul reorganizării Securităţii a venit din exterior, mai precis de la Moscova, variantă ce ni se pare credibilă având în vedere cele afirmate de către Gheorghiu-Dej în amintita şedinţă:

«La aceste proiecte de organizare au lucrat tovarăşii de la Ministerul de Interne câteva luni de zile, *au studiat experienţa U.R.S.S. în această privinţă* (subl. ns. - F.B.), s-au întocmit două proiecte de organizare care consider că răspund sarcinilor actuale şi perspectivelor ce se pun în munca organelor noastre de stat, etapei în care ne găsim noi».

Dincolo de retorica încărcată de ideologie, adevăratele raţiuni ce au dus la reorganizare au fost enunţate de Alexandru Drăghici, viitorul ministru al Securităţii Statului (doc. 21): «Principiile care stau la baza organizării Ministerului Securităţii şi Ministerului Afacerilor Interne sunt determinate de *cuprinderea tuturor organismelor sub comanda noastră şi în acelaşi timp un control foarte serios asupra sarcinilor exercitate de către conducere*, control care să tindă în permanenţă la îmbunătăţirea muncii» (subl. ns. - F.B.).

Cu alte cuvinte, conducerea partidului încerca să-şi asigure un control cât mai eficient asupra unei instituţii care se dovedise periculos de autonomă şi de ermetică faţă de ochiul vigilent al Partidului. Problema subordonării stricte a Securităţii faţă de conducerea de partid va continua, de altfel, să provoace destule dispute şi în anii următori, această subordonare căpătând accente ferme abia în ultimii ani de viaţă ai lui Gheorghiu-Dej.

Potrivit proiectului iniţial, Ministerul Securităţii Statului (M.S.S.) urma să aibă atribuţii destul de largi, reunind în cadrul său, în afara Securităţii, Miliţia, Trupele de

Securitate şi Trupele de Grăniceri. Ministerului de Interne urmau să-i revină «închisorile, sub formă de colonii de muncă în cea mai mare parte, Arhiva Statului şi Pompierii»" (Florian Banu, *loc. cit.*, p. XII-XIII).

Peste numai o pagină, un nou exemplu:

„În mod paradoxal, restructurări de natură organizatorică, (sic!) au precedat decizia unificării celor două ministere, astfel la 1 iunie şi 1 iulie 1953, unele direcţii (a VIII-a, a IX-a şi apoi a V-a, a VI-a) îşi schimbă denumirea" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 70).

„Aşa cum atestă documentele (doc. 70), în mod paradoxal, restructurări de natură organizatorică au precedat decizia unificării celor două ministere. Astfel, la 1 iunie şi 1 iulie 1953 unele direcţii (a VIII-a, a IX-a şi apoi a V-a, a VI-a) îşi schimbă denumirea" (Florian Banu, *loc. cit.*, p. XV-XVI).

„Similitudinea" de exprimare e de-a dreptul frapantă şi în cazul următor:

„Potrivit lui Alexandru Drăghici, nou-creatului Minister al Securităţii Statului îi revenea sarcina ca «în cadrul organelor sale să-şi dezvolte combativitatea, puterea de lovire în duşman, specificul în ce priveşte adâncirea muncii agenturilor de informaţii şi a lupta împotriva duşmanului, ca toată banda de spioni care mai face greutăţi să fie descoperită»" (Florian Banu, *loc. cit.*, p. XV).

„Potrivit opiniei lui Alexandru Drăghici, Ministerului Securităţii Statului îi revenea sarcina ca «în cadrul organelor sale să-şi dezvolte combativitatea, puterea de lovire în duşman, specificul în ce priveşte adâncirea muncii agenturilor de informaţii şi a lupta împotriva duşmanului, ca toată banda de spioni care mai face greutăţi să fie descoperită»" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 70).

La p. 72 un nou „împrumut" de dimensiuni considerabile:

„Problema adoptării unei structuri organizatorice cât mai adecvată nevoilor represive ale regimului a continuat să-i preocupe în mod evident pe liderii partidului. O dovadă în acest sens o reprezintă discuţiile din şedinţa Secretariatului C.C. al P.M.R. din 1 februarie 1956, şedinţă consacrată analizării problemelor ce ţineau de activitatea M.A.I. În această şedinţă au fost invitate persoane cu funcţii de conducere din Minister, în special din conducerea Securităţii şi a Miliţiei. În urma discuţiilor, s-au hotărât o serie de măsuri, vizând în esenţă „îmbunătăţirea controlului organelor de partid asupra muncii organelor".

În fond, aceasta era principala problemă a bonzilor comunişti: se

„Problema adoptării unei structuri organizatorice cât mai adecvată nevoilor regimului a continuat să-i preocupe pe liderii partidului, o dovadă în acest sens o reprezintă discuţiile din şedinţa Secretariatului C.C. al P.M.R., din 1 februarie 1956, consacrată analizării problemelor ce ţineau de activitatea M.A.I. La şedinţă au fost invitate persoane cu funcţii de conducere din Securitate şi Miliţie. În urma convorbirilor, s-au adoptat o serie de măsuri ce vizau în esenţă sporirea controlului organelor de partid asupra structurilor cu rol represiv. Se remarca transformarea Securităţii dintr-o armă a partidului, într-o instituţie ce le scăpa de sub control, tinzând să devină un simplu instrument a lui (sic!) Gheorghiu-Dej.

remarcase transformarea Securităţii dintr-o armă a partidului într-o instituţie ce le scăpa de sub control, tinzând să devină un instrument în mâinile lui Gheorghiu-Dej. Sarcina de „a apuca taurul de coarne" şi-a asumat-o Miron Constantinescu la începutul lunii aprilie 1956, prin dezlănţuirea unui atac furibund la adresa Securităţii şi a lui Gheorghiu-Dej în cadrul şedinţelor Biroului Politic din zilele de 3, 4, 6 şi 12 aprilie.

Referindu-se la Securitate, Miron Constantinescu spunea: (…) Pe fundalul unor astfel de acuzaţii, în cadrul M.A.I. s-au iniţiat mai multe proiecte de reorganizare, luându-se în studiu organigramele existente, gradul de încadrare al posturilor din schemă, necesarul real de personal". (Florian Banu, *loc. cit.*, p. XVII).

Sarcina de a pune lucrurile la punct şi-a asumat-o Miron Constantinescu, la începutul lunii aprilie 1956, prin dezlănţuirea unui atac furibund la adresa Securităţii şi a lui Gheorghiu-Dej în cadrul şedinţelor Biroului Politic din zilele de 3, 4, 6 şi 12 aprilie.

Referindu-se la Securitate, Miron Constantinescu spunea: (…) Pe fundalul unor astfel de acuzaţii, în cadrul M.A.I. s-au iniţiat mai multe proiecte de reorganizare, luându-se în studiu organigramele existente, gradul de încadrare al posturilor din schemă, necesarul real de personal". (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 72-73).

Inutil să mai precizez că citatul cuprinzând spusele lui Miron Constantinescu a fost luat, cu tot cu trimiterea la sursă, tot din studiul nostru, începând şi încheindu-se exact în acelaşi loc, fiind omisă doar o scurtă referire la Alexandru Drăghici.

Subcapitolul 1.4 *Cadrele Securităţii* se deschide printr-un paragraf copiat dintr-o lucrare a domnului Liviu Ţăranu şi „adaptat" creator de domnul Ivănescu:

„Orice regim politic nou instaurat, fie el democratic sau dictatorial, se confruntă imediat cu dificila problemă a cadrelor şi anume cu deficitul profesioniştilor din aparatul de stat, în special din administraţie şi ordine publică. Un cadru nou se construieşte în timp, fiind necesară pregătirea şi experienţa, precum şi un anumit grad de fidelitate faţă de un regim sau altul.

Perioada de după 1945 şi până la începutul anilor '60 a însemnat pentru structurile M.A.I. o acută criză de cadre, trecerea de la un regim politic democratic, la cel instaurat după 6 martie 1945 a reclamat purificarea şi înlocuirea funcţionarilor vechi, cu alţii, loiali noului regim." (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 74-75).

„Din totdeauna orice regim politic nou instaurat, fie democratic, fie prin alte modalităţi, se va confrunta imediat cu o dificilă problemă, cea a cadrelor. Orice regim politic nou instalat are un deficit de cadre cu experienţă, prin acest termen înţelegându-se, în mod evident, profesioniştii din aparatul de stat, în special cei din administraţie şi ordine publică. Un profil cadru se construieşte în timp, este bazat pe o pregătire foarte bună şi experienţă şi cuprinde şi o anumită fidelitate-loialitate faţă de un regim sau altul. (…)

Perioada de după 1945 şi până la începutul anilor '60 a marcat, pentru structurile Ministerului Afacerilor Interne, o accentuată criză de cadre. Trecerea de la un regim politic total diferit la cel instaurat după 6 martie 1945 a impus necesitatea

purificării şi înlocuirii cadrelor vechi, loiale regimului trecut, cu cele noi, dedicate edificării noii ordini sociale şi de stat” (Liviu Ţăranu, *Problema cadrelor în M.A.I (1948-1965)*, în C.N.S.A.S., *Totalitarism şi rezistenţă, teroare şi represiune în România comunistă*, coord. conf. univ. dr. Gh. Onişoru, Bucureşti, 2001, p. 28).

Studiul domnului Liviu Ţăranu este folosit copios de către domnul Ivănescu, pasaje din acesta regăsindu-se şi la p. 81, 83, 84, 87. Interesant este cazul paragrafului de la p. 83-84 unde domnul Ivănescu preia senin o eroare strecurată în studiul din 2001. Astfel, domnul Ţăranu, dintr-o regretabilă eroare de dactilografiere, plasase Şcoala Militară de Ofiţeri „Nicolae Bălcescu” în Câmpina şi nu în Sibiu, cum era corect. Evident, pentru domnul Ivănescu locaţia şcolii rămâne tot Câmpina!

Dar, dacă în preluarea erorilor domnul Ivănescu s-a dovedit a fi riguros, nu la fel stau lucrurile în cazul transcrierii unor nume proprii sau a unor cifre, când graba de a copia îi joacă feste autorului ieşean. Acesta, pentru credibilizarea demersului său, îşi împănează subcapitolul dedicat cadrelor cu exemple extrase, chipurile, din fondul Direcţia Management Resurse Umane al Arhivei Ministerului de Interne. De fapt, TOATE exemplele provin din studiile publicate de colegii mei în anul 2001. Astfel, pe lângă lucrarea lui Liviu Ţăranu, au fost folosite studiile semnate de Elis Neagoe[12], Camelia Duică[13] şi Iuliu Crăcană[14]. Neatenţia a transformat astfel cazul lt.-maj. Starescu Ion, citat de Elis Neagoe (*loc. cit. p. 65)*, în lt. maj. **Storescu** Ion (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 86), în vreme ce lt.-maj. Chiva Gheorghe (Elis Neagoe, *loc. cit.* p. 66), devine la domnul Ivănescu lt.-maj. **Chira** Gheorghe (p. 87). Nici cu cifrele nu s-a împăcat mai bine domnul Sorin D. Ivănescu! Astfel, referindu-se la salarizarea existentă în România anului 1948, autorul apelează la studiul publicat de Iuliu Crăcană, dar tehnoredactarea îi joacă, din nou, feste (domnul Ivănescu a ţinut să precizeze, pe contrapagina foii de titlu a volumului, că tehnoredactarea, indicele onomastic şi coperta îi aparţin!):

„Comparativ, salariul mediu în industrie era în toamna anului 1948 de 3.280 lei (sic!), un arhitect încadrat la Ministerul Artelor şi Culturii avea 5.605 lei pe lună, iar cadrele de conducere din industrie primeau 11.575 lei lunar” (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 84).

„În industrie, la acea dată, salariul mediu pentru angajaţii cu funcţii de conducere era de **11.576** lei lunar, iar pentru cei mijlocii şi inferiori de **3.820** lei. Este de menţionat că un arhitect şi un inginer Inspector general tehnic de pe statele Ministerului Artelor, aveau salariul de **5.605** şi **7.340** lei, iar un învăţător superior cu 35 de ani vechime – **7.465** lei lunar” (Iuliu Crăcană, *loc. cit.*, p.72).

Dincolo de cei 3.820 lei reduşi la 3.280, domnul Ivănescu a calculat, simplu, „salariul mediu în industrie”, după o formulă care ne scapă, preferând să nu se mai încurce cu nuanţele referitoare la persoane ce ocupau posturi de rang mijlociu şi inferior. Probabil pentru a mai evita din riscul unor astfel de posibile scăpări nedorite, autorul a preferat ca în cazul unui alt paragraf, preluat tot de la Iuliu Crăcană, să

[12] Elis Neagoe, *Trecerea în rezervă a cadrelor M.A.I. între uz şi abuz (1948-1965),* în C.N.S.A.S., *Totalitarism şi rezistenţă, teroare şi represiune în România comunistă*, coord. conf. univ. dr. Gh. Onişoru, Bucureşti, 2001, pp. 62-70.

[13] Camelia Duică, *Criterii de recrutare a cadrelor M.A.I.*, în idem, pp. 51-61.

[14] Iuliu Crăcană, *Salarizarea cadrelor Securităţii*, în idem, pp. 71-80.

reproducă, cuvânt cu cuvânt, textul original, singura modificare fiind includerea unei note de subsol în text:

„La salariul de bază şi sporuri se adăugau, conform legislaţiei, solda de haine, recompensele, indemnizaţiile şi primele: prima pentru conducători auto şi motociclişti, prima pentru pază interioară, de frontieră, indemnizaţiile pentru activitate de conducere sau colaborare la publicaţii, pentru ore de curs (plata orelor prestate putea ajunge până la 25% din solda tarifară a ofiţerului), recompense pentru activitatea profesională şi politică etc." (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 85).

„La salariul de bază şi sporuri se adăugau, conform legislaţiei, solda de haine, recompensele, indemnizaţiile şi primele: prima pentru conducători auto şi motociclişti, prima pentru pază interioară, de frontieră, indemnizaţiile pentru activitate de conducere sau colaborare la publicaţii, pentru ore de curs*, recompense pentru activitatea profesională şi politică etc." (Iuliu Crăcană, *loc. cit.*, p. 74).

Onoarea de a finaliza acest subcapitol i-a revenit, graţie domnului Ivănescu, unui fragment copiat dintr-un studiu pe care l-am publicat în anul 2001, ajustat după trebuinţă de către autorul ieşean. La vremea respectivă, referindu-mă la viaţa privată a angajaţilor Securităţii notam:

„Viaţa personală a acestora era, de multe ori, o adevărată ruină datorită deselor schimbări de domiciliu, relaţiilor extraconjugale (aşa-numitele «abateri de la morala proletară») şi, cel mai adesea, datorită alcoolismului cronic căruia îi cădeau pradă numeroşi ofiţeri. Neîmplinirile vieţii private se reflectau adesea în munca de securitate ducând la o sporire a sălbăticiei şi violenţei angajaţilor" (Florian Banu, *Profilul angajatului Securităţii în anii '50,* în *C.N.S.A.S., Totalitarism şi rezistenţă, teroare şi represiune în România comunistă*, coord. conf. univ. dr. Gheorghe Onişoru, Bucureşti, 2001, p. 90).

Aprecierile mele sună astfel în „traducerea" ivănesciană:

„…viaţa personală a ofiţerului de securitate era, de multe ori, un veritabil eşec, datorită[15] deselor schimbări de domiciliu, «abaterilor de la morala proletară» (a relaţiilor extraconjugale, în special) şi, cel mai adesea, alcoolismului cronic căruia îi cădeau pradă. Toate aceste neîmpliniri ale vieţii private se reflectau adesea în munca pe care o efectuau, sporindu-le violenţa şi sălbăticia" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 90).

Îndrăznim să afirmăm că şi efortul făcut de domnul Sorin D. Ivănescu în scopul camuflării surselor de inspiraţie utilizate copios în cadrul acestui subcapitol reprezintă, pentru a-l cita, „un veritabil eşec".

Subcapitolul 1.5 *Locul şi rolul consilierilor sovietici în activitatea Securităţii* a reprezentat o nouă ocazie pentru domnul Sorin D. Ivănescu de a-şi încerca măiestria în aglutinarea a diverse fragmente copiate, evident, fără a indica sursa, de la diverşi autori. Printre favoriţi se numără, indiscutabil, Cristian Troncotă şi Marius Oprea. Câteva exemple credem că vor fi concludente:

---

* Plata orelor prestate putea ajunge până la 25% din solda tarifară a ofiţerului.

[15] Putea măcar să-mi fi corijat folosirea greşită a adjectivului cu valoare de prepoziţie „datorită" prin înlocuirea sa cu formula „din cauza"!

„Principala misiune a consilierilor („specialiştilor") sovietici în Securitate a fost de a supraveghea mobilizarea recruţilor români şi de a urmări felul în care se desfăşoară «munca de informaţii şi securitate». De regulă, se comunica prin interpreţi, aceştia fiind în mare parte tot ruşi din Basarabia" (Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti. De la Cuza la Ceauşescu*, Bucureşti, Editura „Ion Cristoiu" S.A., 1999, p. 346).	„Principala misiune a consilierilor sovietici în Securitate a fost de a supraveghea mobilizarea recruţilor români şi de a urmări felul în care se desfăşoară munca de informaţii. În mod obişnuit se comunica prin interpreţi, aceştia fiind în mare parte basarabeni" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 91).

Fragmentele mixate de domnul Ivănescu în acest subcapitol au dimensiuni variabile, astfel că, dacă cel reprodus mai sus este unul mai modest, nu lipsesc nici cele de dimensiunea unei pagini.

Subcapitolul 1.6.1. *Miliţia* din volumul semnat de domnul Sorin D. Ivănescu debutează cu următorul paragraf:

„La 23 ianuarie 1949, prin Decretul nr. 25 se înfiinţa după modelul sovietic, Direcţia Generală a Miliţiei, ce lua locul vechilor organe de ordine , Poliţia şi Jandarmeria. Formaţiunile teritoriale ale Jandarmeriei au trecut la Direcţia Generală a Miliţiei, iar Jandarmeria a fost desfiinţată ca instituţie. Atribuţiile Miliţiei au fost stabilite prin decizia nr. 43 din 24 ianuarie acelaşi an. La scurtă vreme, în 7 februarie 1949, erau create trupele de securitate. Ele preluau acele atribuţii ale vechii jandarmerii, care nu erau cuprinse în îndatoririle Miliţiei". (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 104).

În studiul meu intitulat *Miliţia din R.P.R. şi instaurarea „dictaturii proletariatului". 1949-1956*, publicat în „Arhivele Totalitarismului", an XII, nr. 42-43 (1-2/2004), p. 77-95, notam, la p. 77, următoarele:

„La 23 ianuarie 1949, prin Decretul nr. 25, Direcţia Generală a Miliţiei a luat locul poliţiei şi jandarmeriei[16]. Formaţiunile teritoriale ale Jandarmeriei au trecut la Direcţia Generală a Miliţiei (D.G.M.), iar Jandarmeria a fost desfiinţată ca instituţie. Atribuţiile Miliţiei au fost stabilite prin decizia nr. 43 din 24 ianuarie acelaşi an[17]. La scurtă vreme, la 7 februarie 1949, erau create trupele de securitate care preluau acea partea a atribuţiilor vechii jandarmerii care nu erau cuprinse în îndatoririle Miliţiei[18]".

De prisos să adaug că au fost preluate şi notele de subsol din textul meu, domnul Ivănescu adăugând în plus doar o trimitere la „Monitorul Oficial". Subcapitolul, întins pe 12 pagini, abundă în paragrafe preluate, fără citare, din studiul meu, pagina 114 fiind realizată aproape integral (mai puţin primele două rânduri) din fragmente ale lucrării amintite. Probabil că autorul, din momentul în care a citat studiul meu în două note de subsol (notele 177 şi 178, p. 108), s-a socotit degrevat de orice

[16] Dennis Deletant, *Ceauşescu şi Securitatea. Constrângere şi disidenţă în România anilor 1965-1989*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1998, p. 44.

[17] Serviciul Român de Informaţii, *Cartea Albă a Securităţii*, vol. II, Bucureşti, 1994, p. 20.

[18] V. Mihalache, I.P. Suciu, *Jandarmeria română. Pagini dintr-o istorie nescrisă. 1850-1949*, Ed. Ministerului de Interne, Bucureşti, 1993, p. 171.

responsabilitate, considerând că poate prelua fără mustrări de conştiinţă ce şi cât vrea din respectivul studiu, fără ghilimele şi fără trimiteri de subsol. Iată câteva mostre:

„Conştienţi că zilele lor în slujba noului regim erau numărate, foştii jandarmi au adoptat, în general, două tactici de supravieţuire: fie un zel nelimitat în îndeplinirea ordinelor noii puteri comuniste, fie împotrivirea tacită şi îngreunarea operaţiunilor de preluare a controlului deplin asupra populaţiei" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 108).

„Conştienţi că zilele lor în slujba noului regim erau numărate, foştii jandarmi au adoptat, în general, două strategii de supravieţuire: fie un zel nelimitat în îndeplinirea ordinelor noii puteri comuniste, fie împotrivirea tacită şi îngreunarea operaţiunilor de preluare a controlului deplin asupra ţării şi asupra populaţiei". (Florian Banu, *op. cit.*, p. 78).

La pagina 114 am remarcat preluarea notei 13 din studiul meu şi integrarea sa în text. Astfel, domnul Ivănescu scrie:

„Implicarea acestei instituţii, definită ca organ de combatere a infracţiunilor ţinând de dreptul comun, în lupta împotriva grupurilor înarmate de rezistenţă, urmărea sporirea confuziei în rândul populaţiei prin tratarea unitară a bandelor de tâlhari, ce mai acţionau în unele zone şi a grupurilor anticomuniste (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 114).

„Implicarea Miliţiei, definită ca organ de combatere a infracţiunilor ţinând de dreptul comun, în combaterea grupurilor înarmate de rezistenţă armată urmărea sporirea confuziei în rândul populaţiei prin tratarea unitară a bandelor de tâlhari, care mai acţionau în unele zone, şi a grupurilor anticomuniste" (Florian Banu, *op. cit.*, nota 13, p. 92).

În pagina alăturată, domnul Ivănescu inserează, de asemenea, câteva paragrafe „împrumutate". Iată unul dintre ele:

„Prin decizia M.A.I. nr. 307/14 iulie 1951 era fixat un regim special în ceea ce priveşte stabilirea domiciliului, accesul, circulaţia şi stabilirea persoanelor în zona de frontieră. În scopul respectării riguroase a acestei decizii a fost emis ordinul 18.021, din 24 octombrie 1951, prin care se trasau sarcini precise organelor de miliţie. Se menţiona colaborare strânsă cu organele grănicereşti şi erau reglementate raporturile cu Securitatea. Chiar din prevederile ordinului se poate vedea împletirea strânsă a activităţilor tipice pentru asigurarea activităţilor frontierei cu cele specifice unei poliţii politice" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 115).

„Prin decizia M.A.I. nr. 307/14 iulie 1951 era fixat un regim special în ceea ce priveşte domicilierea, accesul, circulaţia şi stabilirea persoanelor în zona de frontieră. În scopul respectării riguroase a acestei decizii, a fost emis ordinul 18 021 din 24 octombrie 1951 prin care se trasau sarcini precise organelor de miliţie. Se stipula o colaborare strânsă cu organele grănicereşti şi erau reglementate raporturile cu organele de securitate. Şi din prevederile acestui ordin se desprinde cu pregnanţă împletirea strânsă a activităţilor tipice pentru asigurarea securităţii frontierei de stat cu cele specifice unei poliţii politice" (Florian Banu, *op. cit.*, p. 80).

Cum ar putea fi explicate aceste „împrumuturi" nesemnalate? Să fie vorba de „dispariţia" notelor de subsol în procesul de conversie dintr-un format electronic în altul? Cum rămâne atunci cu modificări de genul „stabilirea domiciliului" în loc de „domicilierea"? Să le fi operat, de capul lui, computerul, această maşinărie „inteligentă" atât de utilă cercetătorilor grăbiţi? Să fie vorba de o influenţare, la nivelul

inconştientului, a discursului istoriografic al domnului Sorin D. Ivănescu, provocată de lectura repetată şi, poate, prea intensă a textelor realizate de alţii, dar referitoare la subiectele pe care le tratează în volumul domniei sale? Fie-ne îngăduit să credem că respectiva practică îşi are o explicaţie mult mai prozaică şi anume lipsa de probitate ştiinţifică!

În continuare, subcapitolul 1.6.2 *Trupele de Securitate* începe, am putea zice, în mod tradiţional, cu un fragment copiat dintr-o lucrare dedicată acestei arme a ministerului de Interne:

„Primul an de existenţă al Republicii Populare Române a dovedit hotărârea cu care conducerea comunistă a României urmărea demolarea vechilor structuri sociale, politice, economice, culturale şi înlocuirea lor cu forme calchiate după model sovietic. Asaltul în forţă asupra societăţii româneşti trebuia susţinut de instrumente represive redutabile. În acest scop, la 28 august 1948 a fost creată, în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Direcţia Generală a Securităţii Poporului (D.G.S.P.) – „braţul armat al partidului". Această instituţie, care urma să monopolizeze activităţile informative, cu accent pe cele specifice poliţiilor politice, avea nevoie şi de forţe masive pentru acţiunile de mare anvergură tipice regimurilor totalitare: dislocarea unor categorii de persoane, paza lagărelor, operaţiuni împotriva organizaţiilor de rezistenţă armată, intervenţia în cazul unor revolte populare". (Florian Banu, Liviu Ţăranu, *Studiu introductiv,* în vol. C.N.S.A.S. „Trupele de Securitate (1949-1989)", documente selectate şi editate de Florica Dobre, Florian Banu, Camelia Duică, Silviu B. Moldovan, Liviu Ţăranu, Bucureşti, Editura Nemira, 2004, p. 12).

„Primul an de existenţă al Republicii Populare Române a dovedit hotărârea cu care conducerea comunistă urmărea demolarea vechilor structuri sociale, politice, economice, culturale şi înlocuirea lor cu forme copiate după modelul sovietic. Asaltul asupra societăţii româneşti trebuia susţinut de instrumente redutabile. După ce la 28 august 1948 a fost creată, în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Direcţia Generală a Securităţii Poporului, „braţul armat al partidului", instituţie ce monopoliza activităţile informative, cu accent pe cele specifice poliţiilor politice, era nevoie de forţe masive pentru acţiuni de mare anvergură tipice regimurilor totalitare: dislocarea unor categorii de persoane, operaţiuni împotriva organizaţiilor de rezistenţă armată, intervenţie în caz de revoltă populară, paza lagărelor" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 117).

Fragmentele copiate şi apoi mixate de către Sorin D. Ivănescu în acest capitol sunt numeroase, dar ne vom limita la a mai reproduce doar câteva dintre ele:

„Din punct de vedere al personalului de încadrare a trupelor de securitate, la 31 decembrie 1951, situaţia era următoarea: existau 2.066 de ofiţeri dintr-un necesar estimat de 2.960, 2.990 de subofiţeri reangajaţi (necesar 3.822) şi

„La 31 decembrie 1951, situaţia personalului de încadrare al trupelor de securitate era următoarea: existau 2.066 de ofiţeri dintr-un necesar estimat de 2.960, 2.990 de subofiţeri reangajaţi (necesar 3.822) şi 59.483 de soldaţi şi sergenţi. În

59.483 de soldaţi şi sergenţi (din 62.000 necesari). În ciuda deficitului de cadre, puritatea ideologică continua să reprezinte un criteriu de bază în menţinerea, avansarea sau destituirea în cadrul trupelor de securitate. Astfel, în cursul anului 1951 au fost eliminaţi, ca «elemente duşmănoase şi necorespunzătoare», un număr de 125 ofiţeri şi 292 subofiţeri. Totodată, pregătirea noilor serii de ofiţeri şi subofiţeri continua să fie mediocră, fapt ce se reflecta şi în acţiunile operative întreprinse sub comanda acestora. Din promoţia 23 august 1951 a ofiţerilor trupelor de securitate, din totalul de 301, au fost 3 foarte buni, 102 buni, 179 mediocri şi 17 slabi care nu au fost înaintaţi" (Florian Banu, Liviu Ţăranu, *Studiu introductiv,* în *loc. cit.,* p. 15).	ciuda deficitului, „puritatea" ideologică continuă să reprezinte criteriul de bază în menţinerea, avansarea sau destituirea din cadrul trupelor, încât în cursul anului 1951 au fost eliminaţi un număr de 125 ofiţeri şi 292 subofiţeri, consideraţi «elemente duşmănoase şi necorespunzătoare». Pregătirea noilor serii de ofiţeri şi subofiţeri era mai mult decât modestă, fapt ce s-a reflectat şi în acţiunile operative întreprinse sub comanda lor. În promoţia 23 august 1951 a ofiţerilor Trupelor de Securitate, din totalul de 301 au fost «3 foarte buni, 102 buni, 179 mediocri şi 17 slabi care nu au fost înaintaţi»" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 120).

Modalitatea de „mixare" a fragmentelor copiate rămâne aceeaşi cu cea evidenţiată în capitolele anterioare. Astfel la p. 120 din volumul semnat de Sorin D. Ivănescu se regăseşte un pasaj copiat de la p. 17 a studiului introductiv realizat de subsemnatul şi de colegul Liviu Ţăranu continuat apoi pe pagina alăturată cu un alt pasaj din amintitul studiu, dar extras din p. 14-15.

„Camuflarea" surselor de inspiraţie a continuat să se facă în acelaşi mod plin de „abilitate", prin melanjul dintre două sau mai multe propoziţii, reunite într-o frază, eliminarea sau, după caz, introducerea unor cuvinte de legătură, schimbarea timpului verbelor, folosirea unor sinonime, modificarea topicii propoziţiilor în cauză.

„Stabilizarea regimului comunist şi dispariţia aproape totală a oricărei opoziţii deschise au condus şi la o transformare a structurii, modului de organizare şi a naturii misiunilor încredinţate trupelor de securitate. Misiunile de intervenţie au trecut pe un plan secundar fiind acordată o preponderenţă vădită misiunilor de pază şi securitate a unor obiective de importanţă majoră" (Florian Banu, Liviu Ţăranu, *Studiu introductiv,* în *loc. cit.,* p. 17).

„Stabilizarea regimului comunist şi dispariţia în mare pare (sic!) a oricărei opoziţii deschise au condus la transformarea structurii, a modului de organizare şi a naturii misiunilor încredinţate Trupelor de Securitate, cele de intervenţie trecând pe un plan secundar, fiind acordată o importanţă deosebită activităţilor de pază şi securitate a unor obiective considerate de importanţă majoră" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 120).

Textul domnului Ivănescu este continuat astfel:

„Baza formării cadrelor ofiţereşti devotate a reprezentat-o selectarea şi pregătirea în şcolile de ofiţeri a tinerilor proveniţi din rândul recruţilor sau din viaţa civilă.	„Baza formării cadrelor ofiţereşti devotate a reprezentat-o selectarea şi pregătirea în şcolile de ofiţeri a tinerilor proveniţi din rândul recruţilor sau din viaţa civilă.

Criteriul principal pentru admiterea într-o astfel de şcoală era reprezentat de „puritatea dosarului”, cu alte cuvinte de apartenenţa la clasa muncitoare şi inexistenţa unor antecedente politice „antidemocratice”. Astfel de şcoli funcţionau la Bucureşti (una pentru ofiţeri de comandă şi una pentru ofiţeri politici), Oradea (Şcoala de educatori politici nr. 2, înfiinţată la 9 mai 1949), Radna (Şcoala de ofiţeri nr. 3, din 14 septembrie 1949), Deva (Şcoala de ofiţeri nr. 4). Recrutarea cadrelor pentru trupele de securitate s-a realizat şi prin promovarea în rândul ofiţerilor a unor subofiţeri sau chiar militari în termen «corespunzători din punct de vedere politico-social»” (Florian Banu, Liviu Ţăranu, *Studiu introductiv,* în *loc. cit.,* p. 14-15).	Criteriul esenţial pentru admiterea într-o astfel de şcoală era reprezentat de „puritatea dosarului”, respectiv originea socială sănătoasă şi inexistenţa unor antecedente politice „antidemocratice”. Astfel de şcoli au funcţionat la Bucureşti (una pentru ofiţerii de comandă şi una pentru ofiţerii politici), Oradea (Şcoala de educatori politici nr. 2, înfiinţată la 9 mai 1949), Radna (Şcoala de ofiţeri nr. 3, din 14 septembrie 1949), Deva (Şcoala de ofiţeri nr. 4). Recrutarea cadrelor pentru Trupele de Securitate s-a realizat, de asemenea, şi prin promovarea în rândul ofiţerilor a unor subofiţeri sau chiar militari în termen, găsiţi «corespunzători din punct de vedere politico-social»” (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 121).

Pentru a încheia exemplele extrase din acest subcapitol, vom oferi o ultimă mostră:

„În urma numeroaselor acţiuni duse împotriva grupărilor de rezistenţă, cadrele de conducere ale Trupelor de Securitate au tras o serie de concluzii şi s-au străduit, în limita cunoştinţelor militare pe care le posedau, să elaboreze norme privind acţiunile specifice acestei arme. Ca urmare, în anul 1954 au apărut „Instrucţiunile pentru întrebuinţarea trupelor operative”. Acestea înlocuiau mai vechile „Instrucţiuni asupra luptei specifice M.A.I.” şi pot fi considerate ca fiind primul regulament de luptă al trupelor de securitate. Desigur că amprenta ideologică era deosebit de puternică şi greva asupra criteriilor de specialitate. De exemplu, se aprecia că munca politică în rândul trupelor reprezintă «condiţia de bază pentru obţinerea succesului»” (Florian Banu, Liviu Ţăranu, *Studiu introductiv,* în *loc. cit.,* p. 16-17).

„În urma acţiunilor purtate împotriva grupărilor de rezistenţă, conducerea Trupelor de Securitate a tras o serie de concluzii şi s-a străduit, în limita cunoştinţelor militare pe care le poseda, să elaboreze norme privind activitatea specifică acestei arme. Drept urmare, în anul 1954 au apărut *Instrucţiunile pentru întrebuinţarea trupelor operative*, ce înlocuiau mai vechile *Instrucţiuni asupra luptei specifice M.A.I.* Ele pot fi considerate ca primul regulament de luptă al Trupelor de Securitate. Cu toate acestea, amprenta ideologică era deosebit de puternică, grevând asupra criteriilor de specialitate. Spre exemplu, se aprecia că munca politică în rândul trupelor reprezintă «condiţia de bază pentru obţinerea succesului»” (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 125).

Pentru a ne limita, totuşi, la dimensiuni rezonabile trecerea în revistă a rapturilor efectuate de domnul Ivănescu din lucrările a diverşi colegi, în cazul capitolelor II, respectiv III ale lucrării nu vom mai reda fragmente chiar din fiecare subcapitol, deşi acestea abundă.

Astfel, afirmaţia mea conform căreia **nu am putut identifica nici măcar un singur capitol conceput integral** de către domnul Sorin D. Ivănescu poate fi susţinută şi de practicile evidenţiate pe parcursul subcapitolului 2.1 *Reţeaua informativă*. Pentru început, iată modul de prelucrare a unui text ce-i aparţine colegei mele, doamna Cristina Anisescu:

„Agentura Securităţii funcţiona ca o reţea transsubiectivă şi de interacţiune, în care informatorii se situau pe poziţii pseudo-formale, cu roluri – sarcini strict delimitate de culegere şi supraveghere a obiectivelor aflate în atenţia organelor de securitate. Denumirea de reţea transsubiectivă se explică prin faptul că agentura funcţiona astfel încât orice s-ar fi întâmplat într-un anumit loc în reţea se repercuta atât asupra sistemului de legătură ofiţer-colaborator-urmărit, cât şi la nivelul ierarhiilor decizionale ale aparatului de securitate" (Cristina Anisescu, *Dinamica de structură şi rol a reţelei informative în perioada 1948-1989*, în C.N.S.A.S., „Arhivele Securităţii", vol. 1, Bucureşti, Editura Pro-Historia, 2002, p. 11).	„Agentura funcţiona ca o reţea în care informatorii deţineau roluri şi sarcini strict delimitate, în privinţa culegerii de informaţii şi supraveghere a obiectivelor aflate în atenţia organelor de securitate, orice «eveniment» ce avea loc în cadrul acesteia repercutându-se atât asupra sistemului de legătură, ofiţer-colaborator-urmărit, cât şi la nivelul ierarhiilor decizionale ale aparatului" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 135).

Fără a mai insista asupra acestui subcapitol, ne vom mulţumi să arătăm că, la fel ca paginile de debut, finalul este realizat tot pe baza studiului semnat de doamna Cristina Anisescu:

„…reţeaua informativă a reprezentat componenta de bază şi indispensabilă a poliţiei politice în România. Fiecare membru al agenturii a ştiut atât cât era necesar să ştie, a acţionat în deplină conspirativitate şi în limitele stabilite de ofiţerul responsabil (…), a acceptat raţional pactul cu „diavolul" şi a intuit că orice informaţie, chiar nesemnificativă, putea aduce mari prejudicii persoanelor urmărite. (…) Fiecare suspecta pe cel de lângă el, fiecăruia îi era frică de fiecare şi acest fenomen nevrotic anxios, extins la nivel de masă (mass neurosis), avea ca efect o atitudine de fugă pasivă, de alienare a reporturilor individuale şi instituţionale. Agentura fostei securităţi a favorizat menţinerea acestei stări de anormalitate la nivelul întregii societăţi româneşti" (Cristina Anisescu, *loc. cit.,* p. 40).

„Reţeaua informativă a reprezentat componenta de bază şi indispensabilă a poliţiei politice din România, fiecare membru al acesteia acţionând în limitele stabilite de ofiţerul de legătură, informaţiile furnizate, chiar aparent nesemnificative, putând aduce prejudicii importante persoanelor urmărite. Agentura prin rolul ce îi fusese conferit, de «ochii şi urechile» organelor de Securitate, după cum afirma Alexandru Drăghici, a favorizat menţinerea unei stări de anormalitate la nivelul întregii societăţi româneşti, fiecare suspectând pe cel de lângă el de colaborare, acest fenomen nevrotic având ca efect, în timp, pasivismul, lipsa de atitudine în raport cu orice formă de putere" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 168).

Pentru orice cititor de bună credinţă, este evident că domnul Ivănescu a prelucrat textul colegei mele, ferindu-se de termenii prea „tehnici” şi amalgamând propoziţiile în efortul său neostenit de a fi „original”.

Situaţia este cu mult mai gravă în subcapitolul 2.3 *Anchetele*. În cuprinsul acestuia se regăsesc amalgamate numeroase fragmente provenind din studii semnate de Cristian Troncotă şi subsemnatul. Nu vom insista, mulţumindu-ne doar cu două exemple. Astfel, la p. 208, domnul Sorin D. Ivănescu inserează următorul paragraf:

„În încheierea instrucţiunilor, anchetatorilor li se recomanda să fie obiectivi la întocmirea actelor şi să studieze cu atenţie articolele din Codul Penal în care urma să fie încadrată infracţiunea. Dosarul de anchetă, ce urma a fi înaintat justiţiei, trebuia să cuprindă un proces-verbal general, declaraţiile anchetatului selectate de ofiţer, după criteriul importanţei lor, procesele verbale parţiale, procesele verbale de confruntare şi reconstituire, un referat cu expunerea faptelor, concluziile şi propunerile anchetatorului, actele privind corpurile delicte, procesele verbale de percheziţie domiciliară şi corporală, precum şi mandatele de reţinere. După acest dosar, ce era înaintat instanţei de judecată, se mai întocmea unul ce conţinea declaraţiile neincluse în cel adresat justiţiei, copii după toate celelalte acte, notele informative de sesizare, corespondenţa efectuată în timpul anchetei, fişa persoanei anchetate, referatul cu rezoluţiile puse” (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 208).

„În încheierea instrucţiunilor, anchetatorilor li se recomanda să fie „obiectivi în încheierea actelor” şi să studieze cu atenţie articolele din Codul Penal în care urmează să fie încadrată infracţiunea. Dosarul de anchetă care era înaintat justiţiei trebuia să cuprindă un proces verbal general, declaraţiile anchetatului (triate de ofiţer după importanţa lor), procesele verbale parţiale, procesele verbale de confruntare şi reconstituire, un referat ce va conţine expunerea faptelor, concluziile şi propunerile anchetatorului, actele privind corpurile delicte, procesele verbale de percheziţie domiciliară şi corporală, precum şi mandatele de reţinere. După acest dosar, ce era înaintat instanţei de judecată, se întocmea un dosar copie care conţinea declaraţiile neincluse în dosarul pentru justiţie, copii după toate celelalte acte, notele informative de sesizare, corespondenţa efectuată în timpul anchetei, fişa persoanei anchetate, referatul cu rezoluţiile puse”. (Florian Banu, *Anchetele Securităţii - strategie şi tactică în „demascarea duşmanilor poporului”,* în C.N.S.A.S., „Arhivele Securităţii”, Bucureşti, Editura Nemira, 2004, p. 66-67).

Aplicând şi aici prezumţia de nevinovăţie, deşi nu mai e de mult cazul, putem presupune că autorul a studiat aceleaşi documente de arhivă, dar nu ne putem explica, totuşi, similitudinea formulărilor, precum şi frecvenţa şi dimensiunile acestora. De aceea, suntem înclinaţi a crede că este vorba, de fapt, doar de o banală încercare de camuflare a unor „împrumuturi” total străine de practica ştiinţifică.

Iată o nouă mostră:

„Mulţi ofiţeri anchetatori au

„Numeroşi anchetatori practicau

practicat „curăţirea" dosarelor de materiale considerate a nu avea relevanţă, care nu de puţine ori puteau demonstra nevinovăţia arestaţilor. Aceste documente neincluse în dosarul de anchetă puteau fi declaraţii ale arestaţilor, martorilor, note informative şi chiar acte de expertiză. Au existat şi situaţii inverse, când din nepricepere sau comoditate investigaţiile nu au mai fost dezvoltate, iar ofiţerii au exclus din dosare documente incriminatorii" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 226-227).	aşa-zisa „curăţire" a dosarelor de materiale „puţin importante" care nu rareori demonstrau nevinovăţia arestaţilor. Gama acestor documente neincluse în dosar era largă: de la declaraţii ale arestaţilor, martorilor, condamnaţilor şi până la note informative sau acte de expertiză. Existau şi situaţii inverse, când din nepricepere sau lenea de a mai dezvolta investigaţiile, ofiţerii excludeau din dosare documente incriminatorii" (Florian Banu, *op. cit.*, p. 78).

Pentru a nu risca să fim bănuiţi de mania persecuţiei, ne vom referi în continuare la subcapitolul 2.4 *Cenzura corespondenţei*, unde prima pagină (p. 237) este preluată ÎN ÎNTREGIME din lucrarea domnului Cristian Troncotă, *Istoria Securităţii regimului comunist din România. 1948-1964*, vol. I, Bucureşti, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, 2003.

Din lipsa spaţiului, nu vom reproduce integral „împrumutul", ci doar primele şi ultimele propoziţii, restul putând fi verificat oricând. Iată textul domnului Ivănescu:

„Un prim embrion instituţionalizat în secret, cu atribuţii specifice unui serviciu de informaţii modern, ce culegea ştiri obţinute în acest mod, datează la noi din vremea domnitorului Alexandru Ioan Cuza, inspirat probabil după modelul francez al Cabinetului negru. În 1860, Cuza îl numise pe Cezar Librecht şef al telegrafului şi poştelor. Prin consultarea telegramelor şi a scrisorilor, activitate realizată în secret prin reţeaua sa de subalterni şi prin legăturile personale, Librecht reuşea… (…)

Aşa după cum ne relatează, foarte documentat, autorul american John O. Koehler: «toate scrisorile şi pachetele trimise sau primite din ţările necomuniste erau deschise în mod discret. Operaţiunea avea ca scop prinderea spionilor şi a duşmanilor regimului; însă, cu timpul, se transformase în jaf». O situaţie similară o întâlnim şi în România" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 236-237).

Şi iată textul folosit:

„Cu certitudine, un prim embrion instituţionalizat în secret - cu atribuţii specifice unui serviciu de informaţii modern - datează la noi din vremea domnitorului Alexandru Ioan Cuza, inspirat probabil după modelul francez al Cabinetului negru. În 1860, Domnul Unirii îl numise pe Cezar Librecht, belgian de origine, ca şef al telegrafului şi poştelor. Prin consultarea telegramelor şi a scrisorilor - activitate realizată în secret prin reţeaua sa de subalterni şi prin legăturile personale - Librecht reuşea… (…)

După cum ne informează documentat autorul american John O. Koehler, «toate scrisorile şi pachetele trimise sau primite din ţările necomuniste erau deschise în mod discret. Operaţiunea avea ca scop prinderea spionilor şi a duşmanilor regimului; însă, cu timpul, se transformase în jaf». O situaţie identică o întâlnim şi în România" (Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 115).

Pentru a încheia „rotund” subcapitolul amintit, „cercetătorul” ieşean recurge la un nou „împrumut” din opera domnului Troncotă.

„Cea mai mare parte a corespondenţei confiscate era tocată şi apoi trimisă la topit, întrucât Serviciul «F» nu dispunea de spaţii de conservare. Operaţiunea se încheia la fabrica de hârtie, unde ofiţerii care însoţeau transportul erau obligaţi să asiste la procesul tehnologic până ce totul se transforma într-o pastă” (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 253).

Limitele imaginaţiei compilatorului sunt, o dată în plus, uşor vizibile, formularea originală fiind următoarea:

„Întrucât Serviciul «F» nu dispunea de spaţii şi capacităţi de conservare, cea mai mare parte era tocată şi apoi trimisă la topit. Operaţiunea se încheia la Fabrica de hârtie şi cartoane de la Scăieni, unde ofiţerii care însoţeau transportul erau obligaţi, conform altor instrucţiuni, să asiste până ce totul se transforma într-o pastă” (Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 118).

Pentru a fi pe deplin lămuriţi asupra corectitudinii domnului Sorin D. Ivănescu, adăugăm că pe parcursul celor 16 pagini ale subcapitolului 2.4 *Cenzura corespondenţei* **lucrările domnului Cristian Troncotă nu sunt citate nici măcar o dată**!

Aceasta în ciuda faptului că, pe bună dreptate, producţiile domnului Troncotă sunt preţuite, fapt uşor de remarcat întrucât domnul Sorin D. Ivănescu îi încredinţează acestuia sarcina de a deschide şi următorul subcapitol 2.5 *Tehnica operativă,* fragmentul „împrumutat” fiind, din nou, de dimensiunea unei pagini (p. 253). Redăm doar o scurtă definiţie:

„În lumea serviciilor secrete, prin tehnică operativă se înţelege ansamblul de metode şi mijloace (aparatură) destinate interceptării discuţiilor purtate de persoanele urmărite, precum şi cele necesare transmiterii informaţiilor atât pe cale electronică (emiţător de diferite tipuri) cât şi pe cale fotochimică (micro punct, scriere simpatică)” (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 253).

„În lumea serviciilor secrete cu rol de apărare a securităţii naţionale, prin tehnică operativă se înţelege ansamblul de metode şi mijloace (aparatura) destinate interceptării discuţiilor purtate de persoanele urmărite, precum şi cele necesare transmiterii informaţiilor atât pe cale electronică (emiţătoare de diferite tipuri) cât şi pe cale fotochimică (micro punct, scriere simpatică)” (Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 118).

În cazul acestui subcapitol, probabil pentru a fi cu conştiinţa împăcată sau, poate, pentru că paginile 255 şi 260 sunt preluate aproape în întregime din aceeași sursă, lucrarea domnului Troncotă este citată o dată (p. 254, nota 252). Suficient! Ce-i mult, strică!

Tot în cadrul acestui subcapitol, autorul se „serveşte” lejer dintr-o altă lucrare, fără a se simţi cumva obligat să marcheze acest lucru printr-o notă de subsol. De comparat următoarele rânduri:

„La începuturile folosirii mijloacelor tehnice de ascultare, microfonul era introdus şi mascat într-o stinghie de lemn, pe care erau prevăzute

„La începuturile folosirii acestor mijloace tehnice de ascultare, microfonul a fost introdus şi mascat într-o stinghie de lemn, pe care erau prevăzute cuie ascuţite, şi se

cuie ascuţite, şi se plasa rapid, de unde şi denumirea de «şipcă». Sinonimul în spaţiul anglo-saxon este cel de bug, având înţelesul de «gândac», «insectă». În general, el îngloba un microfon şi un emiţător sau înregistrator magnetic. Utilizarea sa avea şi unele dezavantaje, transmisia putând fi detectată, iar pe de altă parte avea nevoie de energie electrică pentru a funcţiona (baterii). Progresele electronicii au permis miniaturizarea întregii instalaţii de receptare şi de transmitere, reducându-se totodată consumul energetic" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 259).	plasa rapid sub o mobilă, de unde şi denumirea de «şipcă», rămasă până în prezent. Cuvântul din limba engleză, folosit pe plan internaţional, este *bug* şi semnifică, în traducere «ploşniţă», «insectă». În general, el înglobează un microfon şi un emiţător (sau înregistrator magnetic). Utilizarea sa are adesea unele dezavantaje, din cauză că transmisia poate fi detectată, fapt ce-i face dificilă folosirea. Pe de altă parte, are nevoie de energie electrică pentru a funcţiona (baterii) sau trebuie introdus şi mascat într-un alt obiect adecvat pentru a nu fi reperat. Progresele electronicii au permis miniaturizarea întregii instalaţii de receptare şi de transmitere, reducându-se totodată consumul energetic" (Radu Cristescu, *Spionajul şi contraspionajul pe înţelesul tuturor. Mic dicţionar al serviciilor secrete. 100 de termeni uzuali. Principalele servicii de informaţii secrete ale lumii. 20 mari spioni*, Editura Evenimentul Românesc, Bucureşti, 2000, p. 89).

Aşadar, domnul Ivănescu-cel-iubitor-de-sinonime reuşeşte din nou performanţa de a „parazita" (că tot veni vorba de diverse „insecte"!) opera unui alt autor, prezentând rodul muncii acestuia ca provenind din îndelungatele studii ale domniei sale prin diverse fonduri arhivistice. De altfel, restul paginii 259 este reprezentat de un fragment luat din lucrarea deja amintită a domnului Cristian Troncotă, p. 121!

În subcapitolul 2.7 *Evidenţele Securităţii. Constituirea Arhivei,* domnul Sorin D. Ivănescu apelează din nou la sistemul său preferat de preluare a unor fraze şi chiar paragrafe, făcând apel în acest caz la studiul *Adevăr şi ficţiune în documentele Securităţii*, pe care l-am publicat în „Analele ştiinţifice ale Universităţii «Alexandru Ioan Cuza» din Iaşi", seria Istorie, tom LI, 2005, pp. 375-392.

Paginile 306 şi 307 din volumul semnat de Sorin D. Ivănescu abundă în fragmente, mai mult sau mai puţin prelucrate, din studiul amintit. Iată un prim exemplu:

„…documentele Securităţii sunt, în bună măsură, rodul prelucrării informaţiilor culese prin reţeaua informativă. Notele informative furnizate de zecile şi sutele de mii de informatori, calificaţi sau necalificaţi, permanenţi sau ocazionali, au reprezentat materia primă pentru rapoartele, notele de analiză, sintezele elaborate de ofiţerii de securitate. Evident,	„Documentele Securităţii sunt în mare măsură rezultatul prelucrării datelor obţinute prin intermediul reţelei informative. Notele furnizate de miile de agenţi au reprezentat sursa primară pentru redactarea rapoartelor, a notelor de analiză, a sintezelor elaborate de ofiţerii poliţiei politice. Chiar dacă aceste informaţii trebuiau coroborate cu cele

acestea trebuiau coroborate cu informații obținute prin tehnica operativă, prin interceptarea scrisorilor, prin filaj ș.a.m.d. Acest lucru nu se întâmpla însă întotdeauna, profesionalismul cadrelor lăsând adesea de dorit. Așadar, un prim nivel de deformare a faptelor se datorează modului în care erau redactate și receptate notele informative" (Florian Banu, *loc. cit.*, p. 379).	obținute prin intermediul tehnicii operative, a cenzurii corespondenței, filaj etc., acest lucru nu se întâmpla întotdeauna datorită lipsei de profesionalism a ofițerilor de Securitate. O cauză importantă care a dus la deformarea faptelor a fost modul în care erau redactate și receptate notele informative" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, pp. 306-307).

Considerațiile noastre asupra fiabilității documentelor emise de Securitate privite ca izvoare istorice se pare că au fost larg împărtășite de colegul ieșean, mărturie stând și preluarea unor alte fragmente:

„Nici declarațiile obținute în timpul anchetei și inserate apoi în dosarele Securității nu pot fi utilizate în cercetarea istorică decât după o serioasă analiză critică. De foarte multe ori, nemairezistând teribilelor mijloace de tortură utilizate de anchetatori, arestații preferau să pună pe hârtie și să semneze cele mai halucinante declarații" (Florian Banu, *loc. cit.*, p. 381).

La p. 307 domnul Ivănescu scrie următoarele:

„În privința dosarelor de anchetă, o mare atenție trebuie acordată declarațiilor obținute în timpul interogatoriului, care nu pot fi utilizate în cercetarea istorică decât după o serioasă analiză critică. În cele mai multe cazuri, nemairezistând cumplitelor mijloace de tortură utilizate de anchetatori, arestații preferau să pună pe hârtie și să semneze cele mai halucinante declarații".

Frazele de mai sus sunt continuate în felul următor:

„În anumite situații, informațiile false oferite anchetatorului își aveau rațiunea în încercarea de a acoperi alte «păcate», necunoscute acestuia sau de a proteja persoane nearestate încă" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 307).

Îndrăznim să credem că sursa acestor rânduri o constituie tot studiul nostru, citat anterior:

„Nu de puține ori, declarațiile false, oferite spre satisfacția anchetatorului, își aveau mobilul și în încercarea de a camufla alte «păcate» necunoscute acestuia, încercării de a proteja persoane nearestate încă ș.a.m.d." (Florian Banu, *loc. cit.*, p. 382).

În cadrul aceleași pagini (p. 307), Sorin D. Ivănescu mai apelează încă o dată la textul nostru din 2005:

„Situații falsificate, (sic!) se regăsesc și în rapoartele de cunoaștere personală a candidatului pentru recrutare. La întocmirea unor astfel de documente imaginația ofițerului juca adesea un rol determinant, rapoartele suferind de un înalt grad de subiectivism. Spre exemplificare, redăm un caz relatat, la 13 martie 1956, de Ștrul Mauriciu, pe atunci	„Situații puternic denaturate, falsuri, exagerări sau minciuni evidente se regăsesc și în alte categorii de documente, precum „Rapoartele de cunoaștere personală a candidatului pentru recrutare". În întocmirea acestor rapoarte, imaginația ofițerului juca uneori rolul esențial, aprecierile introduse în aceste documente suferind adesea de un înalt

şeful Direcţiei Regionale de Securitate Ploieşti: […]”.(Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 307).

grad de subiectivism. De exemplu, în 13 martie 1956, Mauriciu Ştrul, şeful Direcţiei Regionale de Securitate Ploieşti, semnala faptul că:[…]”. (Florian Banu, *loc. cit.*, p. 383-384)

Inutil să precizăm că fragmentul de document citat este acelaşi, domnul Ivănescu preluând nota de subsol din studiul nostru.

În cazul capitolului al III-lea al volumului, *Obiectivele Securităţii în perioada 1948-1958*, exemplele de fragmente plagiate din lucrările a diverşi cercetători sunt la fel de abundente ca şi în cazul primelor două capitole. Din nou, subliniez, constrâns de spaţiu, voi reproduce aici doar câteva exemple.

Astfel, chiar în subcapitolul 3.1, *Conţinutul şi formele represiunii,* pot fi depistate cu uşurinţă fragmente plagiate. Domnul Ivănescu, referindu-se la obiectivele din domeniul politic pe care le vizau în perioada analizată serviciile occidentale de informaţii, nu a mai pierdut timpul cu propriile investigaţii în arhive, ci a mers direct la autorii consacraţi, după cum reiese din fragmentele următoare:

„…cum erau respectate drepturile şi libertăţile cetăţeneşti înscrise în Constituţia R.P.R.; relaţiile cu U.R.S.S., atât cele bilaterale cât şi cele din cadrul unor organisme internaţionale precum C.A.E.R. sau O.N.U.; situaţia cadrelor din «conducerea superioară de partid şi de stat», fiind interesaţi mai ales în «detectarea conflictului dintre membrii guvernului şi a divergenţelor din cadrul partidului comunist, care puteau fi exploatate»; relaţiile cu celelalte state comuniste din Tratatul de la Varşovia, iar după 1956 situaţia lui Imre Nagy anchetat de sovietici în România” (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 334-335).

„…cum erau respectate drepturile şi libertăţile cetăţeneşti înscrise în Constituţia R.P.R. (libertatea presei, a cuvântului, dreptul la muncă, existenţa şomajului deghizat); relaţiile dintre România şi U.R.S.S., atât cele bilaterale cât şi cele din cadrul unor organisme internaţionale (C.A.E.R., O.N.U.); situaţia cadrelor din «conducerea superioară de partid şi de stat»; organizarea sfaturilor populare; relaţiile politice cu celelalte state comuniste din Tratatul de la Varşovia, situaţia lui Imre Nagy, care, după evenimentele din Ungaria (1956) a fost adus cu forţa şi anchetat de sovietici în România” (Cristian Troncotă, *Istoria Securităţii regimului comunist din România. 1948-1964*, vol. I, Bucureşti, INST, 2003, p. 191).

Cât despre interesul occidentalilor în ceea ce priveşte «detectarea conflictului dintre membrii guvernului şi a divergenţelor din cadrul partidului comunist, care puteau fi exploatate», cititorii pot sta liniştiţi, formularea nu-i aparţine cumva domnului Ivănescu, ci provine tot de la domnul Cristian Troncotă, şi anume din paragraful următor celui reprodus mai sus. Formularea iniţială era următoarea: „În ceea ce-i priveşte pe reprezentanţii Departamentului de Stat şi ai CIA la Bucureşti, aşa cum rezultă din documentele americane, «erau interesaţi mai ales în detectarea conflictului

dintre membrii guvernului şi a divergenţelor din cadrul partidului comunist, care puteau fi exploatate»" (Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 191).

Subcapitolul 3.3, intitulat *Poliţia politică şi lucrările de la Canalul Dunăre – Marea Neagră*, abundă în pasaje preluate fără folosirea ghilimelelor şi fără indicarea sursei. Cele mai numeroase şi mai ample provin dintr-un studiu care îmi aparţine şi care a fost publicat în anul 2004.

„Comisia respectivă a descoperit nereguli datorate proastei organizări şi unor neglijenţe în serviciu (utilaje stocate, nefolosite, neîngrijite, greşeli în executarea unor lucrări civile provenite în parte din proiecte superficiale, dezorganizarea fluxului tehnologic pe unele şantiere). Specialiştii din comisie descoperă însă şi lucruri cu adevărat grave: în porţiunea Cernavodă a fost schimbat traseul canalului după ce în mod greşit au fost dislocaţi zeci de mii de metri cubi de stâncă. […]

Revenită la Bucureşti, comisia a întocmit un raport în care a trecut toate deficienţele constatate iar inginerii, pentru lămurirea conducerii de partid şi de stat, au introdus în raport comparaţii cu canalele Suez şi Panama. Gravă eroare! Raportul s-a întors la conducerea Securităţii cu rezoluţia lui Gheorghiu-Dej care condamna compararea canalului cu lucrări similare din ţări capitaliste şi cerea să se facă o raportare la canale mai noi, cum ar fi canalul Volga – Don. Se cerea identificarea celor care au făcut asemenea aprecieri şi vinovaţii de sabotaj de pe şantier.

Principalul autor al raportului, maiorul Vardan a fost acuzat de cosmopolitism şi atitudine antisovietică şi în luna iunie 1952 a fost trecut în rezervă". (Florian Banu, *Radiografia unei mistificări: procesul sabotorilor de la Canal*, în „Arhivele Securităţii", Bucureşti, Editura Nemira, 2004, p. 129-130).

„Comisia sesizează nereguli provocate de proasta organizare şi anumite neglijenţe de serviciu (utilaje stocate, dezorganizarea fluxului tehnologic pe unele şantiere, etc.). Inginerii din comisie descoperă lucruri cu adevărat grave şi anume că în porţiunea Cernavodă a fost schimbat traseul Canalului, după ce în mod greşit au fost dislocaţi zeci de mii de metri cubi de stâncă.

Întoarsă la Bucureşti, comisia a întocmit o sinteză în care a arătat deficienţele constatate, iar inginerii, pentru a lămuri conducerea de partid, au făcut grava eroare de a introduce în document comparaţii cu canalele Suez şi Panama. Documentul s-a întors la conducerea Securităţii purtând rezoluţia lui Gheorghiu-Dej, ce condamna comparaţia Canalului dobrogean cu lucrări similare din ţări capitaliste şi cerea să se facă o raportare la canale mai noi, cum ar fi canalul Volga – Don. De asemenea, se cerea identificarea celor care au făcut asemenea aprecieri şi a vinovaţilor de pe şantier.

Maiorul Vardan, principalul autor al raportului, a fost acuzat de cosmopolitism şi atitudine antisovietică, fiind trecut în rezervă în luna iunie 1952" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.,* p. 380-381).

Pagini întregi din acest subcapitol sunt realizate prin compilarea grosolană a unor fragmente de dimensiuni mai mici sau mai mari din studiul meu. Iată un nou exemplu:

„Trebuie subliniat faptul că inițiativa procesului a venit de la conducerea de partid, cel mai probabil de la Gheorghiu-Dej. Ideea procesului a fost formulată în cadrul unei ședințe ținută în iunie 1952 la nivelul conducerii Ministerului Afacerilor Interne. La ședință au participat Alexandru Drăghici (proaspăt ministru de interne – 20 mai 1952), Iosif Chișinevschi, Gheorghe Pintilie (directorul D.G.S.S.), Alexandru Nicolschi, Vladimir Mazuru, Gogu Popescu (șeful Direcției Contrasabotaj), Cricor Garabedian, Mișu Dulgheru (șeful Direcției Cercetări Penale) și consilierii sovietici Alexandru Mihailovici, Tiganov și Maximov. În cadrul ședinței, Chișinevschi a cerut să se ia măsuri de organizare a unui proces public care să aibă loc la Canal și să fie aspru pedepsiți sabotorii. În plus, a specificat că „tov. Gheorghiu vrea ca procesul să se judece cât mai repede, să nu dureze ca altele" – aluzie evidentă la cazul Pătrășcanu[19].

Pe 29 iulie au fost arestate cele opt persoane propuse încă din luna martie, la care s-au mai adăugat, până pe 31 iulie 1952, încă 17. Mișu Dulgheru a primit misiunea să organizeze un grup de anchetatori și să plece la Constanța" (Florian Banu, *op. cit.*, p. 130-131).

„Inițiativa procesului, venită cel mai probabil de la Gheorghiu Dej, a fost formulată în cadrul unei ședințe, ținută în iunie 1952, la nivelul conducerii M.A.I., la care au participat Alexandru Drăghici (numit ministru de interne la 20 mai 1952), Iosif Chișinevschi, Gheorghe Pintilie (directorul Securității), Alexandru Nicolschi, Vladimir Mazuru, Gogu Popescu (șef al Direcției Contrasabotaj), Cricor Garabedian, Mișu Dulgheru (șeful Direcției Cercetări Penale) și consilierii sovietici Alexandru Mihailovici, Tiganov și Maximov. Chișinevschi a cerut organizarea imediată a unui proces public la Canal, unde să fie aspru pedepsiți sabotorii, specificând că „tov. Gheorghiu vrea ca procesul să se judece cât mai repede, să nu dureze ca altele"[20].
La 29 iulie au fost arestate cele opt persoane propuse în luna martie, la care s-au adăugat, până pe 31 iulie 1952, încă 17. Mișu Dulgheru a primit ca misiune să organizeze un colectiv de anchetatori, ce au fost selectați din mai multe direcții regionale de Securitate, cu care a plecat la Constanța" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.,* p. 381-382).

Desigur, domnul Ivănescu nu-și abandonează bunul obicei de a prelucra „stilistic" unele din fragmentele preluate pentru a le putea prezenta drept creație proprie. Iată o mostră:

„Arestații și «materialul informativ» au fost repartizați pe anchetatori, s-a făcut o ședință în care au fost indicate datele care trebuie obținute din anchetă și s-a fixat durata anchetei la 15 zile indicându-se «să se lucreze zi și noapte»" (Florian Banu, *op. cit.*, p. 131).

„În cadrul unei ședințe, arestații și «materialul informativ» au fost repartizați anchetatorilor, indicându-se datele pe care trebuiau să le obțină în urma interogatoriilor și fixându-se durata anchetei la 15 zile" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.,* p. 382).

[19] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 49, vol. I, f. 77.
[20] Se făcea o aluzie evidentă la „cazul" Pătrășcanu.

Evident, chiar şi această manieră de prelucrare a textului solicită într-o oarecare măsură imaginaţia, astfel că, în multe cazuri, ea este abandonată în favoarea transcrierii efective a textelor originale:

„Procesul s-a desfăşurat într-o baracă-hangar la Poarta Albă, în sală fiind aduşi cca. 2000 muncitori din toate sectoarele Canalului. Discuţiile din interiorul sălii erau preluate printr-o staţie de amplificare şi difuzate în exterior unde erau masate mulţimi de muncitori" (Florian Banu, *op. cit.*, p. 136-137).

„Procesul s-a desfăşurat într-o baracă-hangar la Poarta Albă, în sală fiind aduşi aproximativ 2000 muncitori, din toate sectoarele Canalului. Discuţiile din interiorul sălii erau preluate printr-o staţie de amplificare şi difuzate în exterior unde se aflau mulţimi de muncitori" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 385).

Colegul ieşean îşi ia, uneori, şi măsuri de precauţie, întrucât în rândurile următoare preia, aproape cuvânt cu cuvânt, nota 38 de la p. 137 a studiului meu, fără ghilimele, dar măcar indică sursa, astfel că, la o adică, ce pretenţii să mai pot eu ridica, de vreme ce el a citat studiul meu? Doar nu voi avea pretenţia absurdă să marcheze prin ghilimele şi note de subsol toate împrumuturile sale atât de numeroase! Iată în continuare textul notei mele şi cel al colegului Ivănescu:

„În sală se aflau numeroşi ofiţeri de securitate, îmbrăcaţi civil sau în salopete, care vegheau ca lucrurile să se desfăşoare conform planului, iar colonelul Dulgheru dirija întreaga desfăşurare de forţe" (Florian Banu, *op. cit.*, nota 68, p. 137).

„În sală se găseau ofiţeri de Securitate, îmbrăcaţi în salopete şi în civil, având grijă ca lucrurile să se desfăşoare conform planului. Colonelul Mişu Dulgheru dirija întreaga desfăşurare de forţe" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 385).

Urmează, corect, trimiterea la p. 137 din studiul meu! De ce nu a procedat astfel domnul Ivănescu de fiecare dată? Poate pentru că, în acest caz, contribuţia domniei sale ar fi apărut la adevărata sa dimensiune?

Parcurgând volumul domnului Ivănescu, am descoperit şi faptul că avem numeroase lecturi comune, lecturi valorificate de colegul de la institutul „A.D. Xenopol" exact în aceeaşi manieră în care am făcut-o şi eu cu ani în urmă. Astfel, la p. 137 din studiul amintit, pentru a argumenta filiera de import a acestui tip de proces-spectacol, făceam o trimitere la un eseu publicat de André Glucksman. Cu surpriză am constatat că exact acelaşi citat a fost considerat relevant şi de domnul Ivănescu, care îl foloseşte, aţi ghicit!, pentru a sublinia aceleaşi idei referitoare la procesul de la Canal, cu menţiunea că trimiterea se face la…Andrei (!) Glucksman.

Nota mea era următoarea (nota 70, p. 137):

„Astfel de situaţii s-au înregistrat la procesele din anii '30 din Uniunea Sovietică: la interogarea acuzaţilor aceştia au revenit cu toţii asupra declaraţiilor date în anchetă. La mustrarea judecătorului,

Nota domnului Ivănescu arată astfel (nota 155, p. 385):

„Au existat situaţii cănd (sic!) la interogare, acuzaţii au revenit asupra declaraţiilor date în timpul anchetei. Această stare de fapt a fost înregistrată în Uniunea Sovietică în procesele din anii

«Cum aţi putut, în timpul anchetei să daţi declaraţii contrare?» unul din acuzaţi răspundea elocvent: «Fiind comunist, nu pot să evoc, într-un proces public, metodele folosite de N.K.V.D. în timpul interogatoriilor»" – cf. André Glucksman, *op. cit.*, p. 19-20".

'30, când la mustrarea venită din partea judecătorului: «Cum aţi putut în cursul anchetei să daţi declaraţii contrare», unul dintre acuzaţi răspundea: «Fiind comunist, nu pot să evoc într-un proces public metodele folosite de N.K.V.D. în timpul interogatoriilor». Apud Andrei (sic!) Glucksman, *Bucătăreasa şi Mâncătorul de oameni. Eseu despre stat, marxism şi lagărele de concentare (sic!)*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1991, p. 19-20" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 385).

Aceleaşi lecturi comune explică, probabil, utilizarea unui citat dintr-o lucrare a lui Raoul Girardet, atât de mine, cât şi de Sorin D. Ivănescu. Evident, nu am pretenţia de a folosi un citat sau altul în exclusivitate, dar am fost frapat de folosirea *exact* a aceluiaşi citat pentru a sublinia *exact* aceeaşi idee. Astfel, spre finalul studiului meu consacrat proceselor de la Canal, notam următoarele:

„Procesele organizate pe şantierele Canalului Dunăre – Marea Neagră în anul 1952 de către conducerea comunistă a României reprezintă o ilustrare elocventă a modului în care un regim totalitar se serveşte de aparatul de represiune (Securitatea) şi de propagandă pentru a-şi camufla erorile prin apelul la unul din miturile frecvent folosite în acest scop: mitul conspiraţiei[21], al duşmanului veşnic la pândă. […] Dar conspiraţia nu are doar rolul de a „explica" eşecurile, dificultăţile, ci oferă şi un remediu: identificând ţapul ispăşitor, «fixează un diagnostic politic şi, totodată, recomandă o terapie politică»[22]. Terapia pentru care au optat liderii comunişti ai anilor '50 a fost una radicală, sângeroasă, specifică regimurilor totalitare. Aşa cum observa Raoul Girardet, «de la teroarea iacobină la teroarea stalinistă, acuzaţia de complot nu a încetat să fie folosită de putere pentru a se debarasa de cei suspecţi sau de oponenţi, pentru a-şi legitima epurările, ca şi pentru a-şi ascunde propriile erori sau propriile decepţii»".

Domnul Ivănescu inserează în finalul capitolului amintit următorul paragraf:

„Procesele organizate pe şantierele Canalului Dunăre – Marea Neagră în anul 1952 demonstrează cum conducerea comunistă a României s-a folosit de serviciile aparatului represiv pentru a-şi camufla erorile. Folosirea acuzaţiei de sabotaj şi a imaginii duşmanului veşnic la pândă, explicau atât eşecurile lucrărilor, ofereau un ţap ispăşitor şi justificau necesitaea (sic!) existenţei poliţiei politice. Raoul Girardet observa că «de la teroarea iacobină la teroarea stalinistă, acuzaţia de complot nu a încetat să fie folosită de putere pentru a se debarasa de cei suspecţi sau de oponenţi, pentru a-şi legitima epurările, ca şi pentru a-şi ascunde propriile erori sau propriile decepţii»".

Pentru a încheia, ne vom opri asupra unui ultim subcapitol al lucrării (3.5 *Acţiunile Securităţii împotriva «bandelor contrarevoluţionare înarmate»*) în care domnul Ivănescu

[21] Vezi pentru modalitatea de funcţionare a acestui mit consideraţiile lui Raoul Girardet, *Mituri şi mitologii politice*, Institutul European, Iaşi, pp. 35-42.

[22] *Ibidem.*

își încearcă din plin abilitatea de a „mixa” fragmente „împrumutate” din lucrările altora. Şi cu această ocazie, am fost „onorat” cu o atenție aparte, câteva din studiile pe care le-am publicat de-a lungul timpului fiind utilizate copios.

Subcapitolul debutează chiar cu un paragraf ce mi-a amintit de unele formulări pe care le-am folosit, cu ani în urmă, în studiul introductiv pe care l-am realizat, împreună cu domnul Silviu B. Moldovan, pentru volumul *„Bande, bandiți și eroi”. Grupurile de rezistență și Securitatea (1948-1968)*[23]:

„Formele de rezistenţă faţă de regimul comunist din România au fost cele mai diverse, în ele regăsindu-se toate straturile societății, de la intelectualii fideli principiilor democratice, la militarii pătrunşi de un puternic sentiment patriotic, la ţăranii atașați de pământul, munca şi religia lor. Dintre modalitățile folosite de români pentru a se opune sistemului comunist, cea mai dură şi tragică în acelaşi timp a fost rezistenţa armată” (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 440).

Aprecierile pe care le formulam în 2003 sunau în felul următor:

„Formele de rezistenţă în faţa uriaşului tăvălug comunist au fost dintre cele mai diverse şi s-au regăsit în toate palierele societății, de la intelectualii atașați valorilor democratice până la militarii animați de un puternic sentiment național şi la ţăranii trăitori într-un univers în care proprietatea asupra pământului, religia, respectul valorii individuale şi al muncii reprezentau coordonate fundamentale. Printre căile prin care românii au înțeles să se opună comunismului, cea mai dură şi mai plină de tragism a fost reprezentată de rezistenţa armată în faţa noului sistem”. (Florian Banu, *loc. cit.*, p. 7)

După cum se poate observa, domnul Sorin D. Ivănescu a folosit din plin valenţele limbii române, apelând la sinonime şi diverse formulări eliptice pentru a disimula sursa de inspirație. Evident, ne-a trecut prin minte şi ipoteza că, poate, suntem prezumţioşi, iar colegul nostru întru cercetare istorică a găsit, pur şi simplu, o manieră apropiată de a formula niște lucruri de acum binecunoscute. Totuşi, în scurt timp, un nou paragraf ne-a atras atenţia:

„Ariile de acțiune ale acestor grupări au fost regiunile cu relief accidentat din zonele montane sau greu accesibile, pădurile sau bălţile Dunării. Acțiunile se desfăşurau în apropierea unor mici aşezări rurale, din cadrul cărora membrii rezistenţei obţineau provizii şi sprijin informativ. Cele mai multe grupuri armate au fost înregistrate în Bucovina, Munţii Apuseni, Argeş, Muscel, Vrancea, Dobrogea (jud. Tulcea)” (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 455).

Iată şi textul nostru, publicat în 2003:

„Ca arii de acțiune a acestor grupări s-au impus regiunile cu relief accidentat (zonele montane) sau greu accesibile (bălţile Dunării, pădurile). În acelaşi timp, acțiunile erau desfăşurate în apropierea unor mici aşezări rurale din cadrul cărora membrii rezistenţei obţineau sprijin informativ şi provizii. Densitatea cea mai mare a acestor grupuri armate s-a înregistrat în Bucovina, Munţii Apuseni, Argeş, Muscel, Vrancea, Dobrogea (jud. Tulcea)” (Florian Banu, *loc. cit.*, p. 9)

---

[23] C.N.S.A.S., *„Bande, bandiți și eroi”. Grupurile de rezistență și Securitatea (1948-1968) Documente*, coord. Florica Dobre, editori Florian Banu, Camelia Duică, Silviu B. Moldovan, Elis Neagoe, Liviu Ţăranu, studiu introductiv Florian Banu şi Silviu B. Moldovan, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003, 592 p.

Încă o dată, topica, timpul şi diateza verbelor contribuie din plin la conferirea unei note de autenticitate textului „elaborat” de domnul Ivănescu. Aceeaşi manieră de lucru am remarcat-o şi la paginile 454, 456, 458, unde se regăsesc fragmente din studiul introductiv amintit, respectiv de la paginile 10-11, 9-10 şi, din nou, pagina 10.

Dar, ca un cercetător plin de acribie, domnul Sorin D. Ivănescu nu s-a limitat la utilizarea unei singure surse. De altfel, studiul introductiv amintit nici nu acoperea integral problematica rezistenţei armate anticomuniste, astfel că găsirea unor noi surse de „inspiraţie” se impunea.

Printre studiile folosite de cercetătorul ieşean ca „bază de materie primă” se numără şi cel pe care l-am intitulat *Intrarea în rezistenţa armată anticomunistă – motivaţii individuale şi colective*, publicat în „Arhivele Totalitarismului”, an X, nr. 36-37, (3-4/2002), pp. 85-101. Iată câteva mostre de creativitate:

„Pe fondul nemulţumirilor acumulate, adesea decizia de a pleca în munţi era precipitată de iminenţa arestării persoanei respective. Uneori erau vizate categorii de persoane constituite pe baza unor criterii politice sau social-economice, etichetate drept „duşmani ai poporului”, decizia autorităţilor amplificând tendinţele de constituire a grupurilor de rezistenţă, deoarece arestarea era urmată de torturi pentru obţinerea unor „mărturii” necesare în vederea pronunţării sentinţei” (Sorin D. Ivănescu, *loc. cit.*, pp. 442-443).

Iată şi textul meu:

„Pe fondul nemulţumirilor şi tensiunilor acumulate, cel mai adesea decizia de a pleca în munţi era precipitată de **iminenţa arestării** persoanei respective. (…) Uneori erau vizate anumite grupuri distincte de persoane[24] (grupuri constituite pe baza unor criterii politice sau social-economice şi etichetate cu denumirea generică de „duşmani ai poporului”). Astfel de decizii amplificau tendinţele de constituire a grupurilor de rezistenţă[25] întrucât arestarea era urmată, aproape inevitabil, de torturi pentru obţinerea unor „mărturisiri complete” în vederea pronunţării unei sentinţe ce prevedea, de obicei, ani grei de temniţă” (Florian Banu, *loc. cit.*, pp. 86-87)

Dacă, în acest caz, domnul Ivănescu a operat unele modificări „stilistice” asupra textului „împrumutat”, păstrând, însă, inclusiv notele de subsol, în alte cazuri a apreciat, probabil, că formulările mele sunt suficient de şlefuite şi, ca atare, le-a preluat întocmai:

„Intrarea în organizaţiile de rezistenţă a fost provocată, în unele cazuri, şi de naţionalizarea mijloacelor de producţie din 11 iunie 1948. Foşti proprietari, mai mari	„Intrarea în atare organizaţii a fost provocată, în unele cazuri, şi de naţionalizarea mijloacelor de producţie din 11 iunie 1948. Foşti proprietari, mai

[24] Vezi arestarea membrilor Mişcării Legionare declanşată, în urma Ordinului 5 Cabinet, în noaptea de 14-15 mai 1948 –A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 45, ff. 1-4.

[25] Referindu-se la geneza grupurilor de rezistenţă din Munţii Vrancei, Mihai Timaru, el însuşi fost luptător într-un astfel de grup, îşi aminteşte: „La 15 mai 1948 se declanşează arestările în toată ţara. În această situaţie vor fi arestaţi mulţi vrânceni, însă mulţi vor scăpa, avertizaţi fiind de oameni de bună credinţă din vechea poliţie. (…) Cei care au scăpat de arestări au luat calea codrilor şi aşa au apărut în toate regiunile grupuri de rezistenţă” – Mihai Timaru, *Lupta de rezistenţă anticomunistă în Munţii Vrancei*, în „Analele Sighet 2”, Bucureşti, 1995, pp. 329-330.

sau mai mici, s-au alăturat celor ce luptau în munţi sau au sprijinit material grupurile constituite. Dintre cei care s-au alăturat direct luptei îi amintim aici pe fraţii Purnichescu şi pe Andrei Gheorghe care s-au alăturat organizaţiei condusă de colonelul Arsenescu" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, pp. 444-445).	mari sau mai mici, s-au alăturat celor ce luptau în munţi sau au sprijinit material grupurile constituite. Dintre cei care s-au alăturat direct luptei îi amintim aici pe fraţii Purnichescu şi pe Andrei Gheorghe care s-au alăturat organizaţiei condusă de colonelul Arsenescu" (Florian Banu, *loc. cit.*, p. 90).

Remarcăm, în acest caz, efortul făcut de onestul cercetător de a oferi celor cărora şi-a propus în *Introducere* să le „deschidă un drum" (p. 23) şi trimiterea la volumul *„Bande, bandiţi şi eroi". Grupurile de rezistenţă şi Securitatea (1948-1968)*[26], la a cărui redactare lucram, alături de colegii mei, în anul 2002, când am publicat studiul amintit.

„Împrumuturile" operate au fost inserate atât în textul propriu-zis, cât şi în aparatul critic. De exemplu, nota 287 de la p. 444, reproduce aproape neschimbat un fragment dintr-un paragraf al studiului amintit:

„În zone unde simţul proprietăţii era foarte bine consolidat şi unde ţăranii beneficiaseră de anumite privilegii vechi de sute de ani, precum Banat, Ciuc, Covasna, Bistriţa – Năsăud, Bucovina intervenţia comunistă în „stricarea rânduielilor" a fost percepută cu şi mai multă acuitate" (Florian Banu, *loc. cit.*, p. 88).

„În zonele unde simţul proprietăţii era bine consolidat, iar ţăranii beneficiaseră de anumite privilegii vechi de sute de ani, precum Banat, Ciuc, Covasna, Bistriţa – Năsăud sau Bucovina, intervenţia comunistă ce a stricat „rânduielile" a fost percepută cu şi mai multă acuitate, oamenii trecând la acţiune" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 444).

După cum se poate sesiza, cel care „strică rânduielile" este, de această dată, domnul Ivănescu, care ignoră cu seninătate normele elementare ale cercetării academice. Pentru a nu mai insista cu exemplele, ne mulţumim să spunem că paginile 443-445 din lucrare sunt alcătuite aproape integral (avem în vedere şi aparatul critic!) din fragmente din studiul nostru publicat în anul 2002, fiind amalgamate extrase de la paginile 86, 87, 88, 89 şi 90. De menţionat că studiul-sursă nu este amintit nici măcar o dată în aparatul critic!

Atenţia de care s-au bucurat lucrările mele a fost de-a dreptul onorantă, de vreme ce autorul a considerat că paginile 447-448 pot fi redactate aproape exclusiv prin „mixarea" unor fragmente extrase din studiul intitulat *Mitul venirii americanilor reflectat în documentele Securităţii*, publicat de mine în „Arhivele Totalitarismului", an XII, nr. 44-45 (3-4/2004), p. 34-46.

Pentru edificare, ne oprim doar la două exemple:

„Interesant este faptul că un puternic sprijin în formarea acestui mit al intervenţiei externe l-a avut chiar aparatul de propagandă al partidului. Acesta nu a contenit să sugestioneze mentalul colectiv, cum că «duşmanii poporului» din interior

[26] C.N.S.A.S., *„Bande, bandiţi şi eroi". Grupurile de rezistenţă şi Securitatea (1948-1968) Documente*, coord. Florica Dobre, editori Florian Banu, Camelia Duică, Silviu B. Moldovan, Elis Neagoe, Liviu Ţăranu, studiu introductiv Florian Banu şi Silviu B. Moldovan, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003, 592 p.

colaborează cu «imperialiştii apuseni» pentru declanşarea unui nou război şi înlăturarea «democraţiei populare»" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 447).

Iată ce scriam în anul 2004:

„Interesant de remarcat faptul că **un puternic sprijin în coagularea acestui mit al intervenţiei externe l-a dat, în mod paradoxal, chiar aparatul de propagandă al comuniştilor**. Acesta nu a contenit să bombardeze mentalul colectiv cu acuzaţii aduse «duşmanilor poporului» din interior, potrivit cărora aceştia colaborează cu «imperialiştii apuseni» pentru declanşarea războiului şi înlăturarea «democraţiei populare»" (Florian Banu, *loc. cit.*, p. 35).

Fragmentul citat este continuat de Sorin D. Ivănescu cu următorul:

„De la bun început, dată fiind poziţia României, s-a cristalizat ideea că intervenţia eliberatoare se va face pe calea aerului. Convingerea era atât de puternică încât s-au creat situaţii hilare, astfel că, la 29 iulie 1948, Secţia a III-a Poliţie din Bucureşti raporta, în urma unui exerciţiu de lansări cu paraşuta, ce s-a executat în jurul Capitalei, că unii ţărani văzând câţiva paraşutişti căzând în ogrăzile lor, s-au repezit imediat la primărie, unde au bătut pe primar şi notar spunându-le că… «au venit americanii!»" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 447).

Îi rămân îndatorat domnului Ivănescu pentru ameliorarea ortografiei textului meu, din care, într-adevăr, lipseau câteva virgule:

„De la bun început, dată fiind poziţia României, s-a cristalizat ideea că intervenţia eliberatoare se va face pe calea aerului. Ca atare, s-au făcut recunoaşteri de terenuri pentru aterizarea avioanelor americane, locuri pentru paraşutarea ajutoarelor în arme, muniţii, echipament. Convingerea era atât de puternică încât s-au creat chiar situaţii hilare. În 29 iulie 1948, Secţia a III-a Poliţie din Bucureşti raporta că, în urma unor exerciţii de lansări cu paraşuta ce s-au executat în jurul Capitalei, unii săteni văzând câţiva paraşutişti căzând în ogrăzile lor, s-au repezit imediat la primărie unde au bătut pe primar şi notar spunându-le că… «au venit americanii!»" (Florian Banu, *loc. cit.*, p. 36).

Evident, domnul Ivănescu nu a neglijat alte studii pe această problemă, „inspirându-se" din plin din producţiile unora dintre colegii mei, precum Liviu Pleşa, Liviu Marius Bejenaru (fost coleg de grupă în facultate cu dl. Ivănescu!) sau Silviu B. Moldovan.

Iată câteva pasaje edificatoare:

„Un bun exemplu în acest sens este grupul condus de maiorul în rezervă Nicolae Dabija. Acesta a participat la întreaga campanie militară împotriva U.R.S.S., remarcându-se în luptele de la Kerci, din Caucaz, Kuban şi Perikop. Datorită faptelor deosebite de eroism a primit numeroase decoraţii româneşti şi germane, precum „Steaua României" în grad de comandor, ordinul «Mihai Viteazul» clasa a III-a cu spade, «Coroana României» cu spade, «Crucea de fier», «Crucea Germană de Aur» şi altele, fiind înaintat în mod excepţional la gradul de maior. După război era exact tipul de ofiţer de care noua armată nu mai avea nevoie. Acest lucru a constituit principala sa motivaţie pentru a lupta deschis împotriva regimului comunist…" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 458).

Sursa este reprezentată de studiul domnului Liviu Pleşa, *Apartenenţa politică a membrilor grupurilor de rezistenţă din Ardeal (1948-1958)*, în C.N.S.A.S., „Mişcarea armată de

rezistenţă anticomunistă din România (1944-1962)", coord. prof. univ. dr. Gh. Onişoru, Bucureşti, Editura Kullusys, 2003, p. 141-182. Versiunea originală era următoarea:

„Unul din grupurile cele mai bine organizate din întreaga rezistenţă românească a fost grupul condus de maiorul în rezervă Nicolae Dabija. Acesta a participat la întreaga campanie militară împotriva U.R.S.S., remarcându-se în luptele de la Kerci, din Caucaz, Kuban şi Perikop. Datorită faptelor deosebite de eroism pe care le-a săvârşit a fost citat pe naţiune şi a primit multiple decoraţii româneşti şi germane (Ordinul «Mihai Viteazul», clasa a III-a cu spade, «Steaua României» în grad de comandor, «Crucea de Fier» clasa I, «Crucea Germană de Aur» etc.), fiind înaintat în mod excepţional la gradul de maior. După război, Dabija reprezenta exact tipul de ofiţer de care noul regim nu avea nevoie, astfel încât la 20 iul. 1946 a fost trecut în rezervă. Înlăturarea brutală din armată, după ce-şi făcuse cu prisosinţă datoria faţă de ţară, a constituit probabil principala sa motivaţie pentru a lupta deschis împotriva regimului comunist" (Liviu Pleşa, *op. cit.*, p. 164-165).

După cum se poate observa, extragerea nechibzuită a unor pasaje alterează sensul frazelor, dar acest lucru nu pare să-l deranjeze pe domnul Ivănescu. Un alt exemplu ne reconfirmă acest lucru:

„O primă operaţiune contra grupurilor armate şi a fugarilor a fost *culegerea de informaţii* despre aceştia, în fiecare regiune unde activau. Sintezele, referatele şi dările de seamă cu privire la această problemă, ce erau apoi discutate în cadrul şedinţelor de analiză la nivelul conducerii M.A.I., abundă în informaţii începând cu cele mai nesemnificative (precum simpla semnalare a prezenţei unor indivizi rămaşi neindentificaţi într-o anumită zonă) şi până la cele mai complexe şi exacte, culese cu ajutorul organelor locale de Miliţie sau a conducerii organizaţiilor de partid din comune (ca date personale, biografiile dinainte şi după 23 august 1944, motivele ce au determinat intrarea în rezistenţă, potenţialul uman şi tehnic de care grupul dispune)" (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 463).

Sursa de inspiraţie o reprezintă studiul fostului coleg de grupă al domnului Ivănescu, domnul Liviu Marius Bejenaru, *Să lupţi pentru a muri: mişcarea armată de rezistenţă anticomunistă din România. O încercare de analiză*, publicat în C.N.S.A.S., „Mişcarea armată de rezistenţă anticomunistă din România (1944-1962)", coord. prof. univ. dr. Gh. Onişoru, Bucureşti, Editura Kullusys, 2003, pp. 367-400. Textul acestuia este următorul:

„Prima operaţie a fost cea de culegere de informaţii despre grupurile armate şi fugari existenţi în fiecare regiune. Referatele, sintezele şi dările de seamă întocmite cu acest prilej şi discutate în cadrul analizelor la nivelul conducerii M.A.I., abundă în informaţii de la cele mai neînsemnate cum ar fi simpla semnalare a prezenţei în zonă a unor indivizi rămaşi neidentificaţi, până la cele mai mult sau mai puţin exacte, culese cu ajutorul organelor locale de Miliţie şi a conducerilor organizaţiilor de partid din comune: date personale, biografiile dinainte şi după 23 august 1944, motivele care au determinat această formă de protest, precum şi potenţialul uman şi tehnic de care grupul dispune, toate acestea fiind elaborate într-un limbaj ideologic şi tendenţios care începe să se impună" (Liviu Marius Bejenaru, *op. cit.,* p. 388).

De altfel textul domnului Bejenaru a fost folosit şi cu alte ocazii, însă în una dintre ele graba de a copia îi joacă din nou feste domnului Ivănescu. Astfel, el notează:

„Ultimul luptător anihilat a fost ţăranul Ion Bantea (sic!), din Rusea-Banat (sic!), care a fost ucis în 1962” (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 481).

Textul original era:

„Ultimul luptător anihilat a fost ţăranul Ion Banta din Rusca-Banat, care a fost ucis (1962) de consătenii săi, exasperaţi de constrângerile la care erau supuşi de către Securitate” (Liviu Marius Bejenaru, *op. cit.,* p. 392).

După cum se vede, o literă în plus sau înlocuirea unei litere cu una având o formă asemănătoare nu prezintă mare importanţă pentru cercetătorul Sorin D. Ivănescu.

Parcă pentru a ilustra perfect maniera de realizare a întregului volum, ultima pagină a acestuia este un *mixtum compositum* al unor fragmente provenind de la Liviu Marius Bejenaru, Silviu B. Moldovan şi subsemnatul. Onoarea de a încheia volumul îi revine domnului Moldovan, autorul ieşean împărtăşind, până la identitate, o concluzie formulată de acesta cu ani în urmă. Redăm mai jos ultimele rânduri ale lucrării:

„Dacă zdrobirea revoluţiei ungare le-a luat luptătorilor din munţi elanul şi iluzia intervenţiei occidentale, retragerea trupelor sovietice, în 1958, le-a redus din motivaţie” (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 481).	„Dacă zdrobirea revoluţiei de la Budapesta (1956) le-a tăiat rezistenţilor orice urmă de elan şi orice iluzii în intervenţia occidentală, retragerea trupelor sovietice (1958), le-a luat şi o parte din motivaţie” (Silviu B. Moldovan, *Rezistenţa anticomunistă din România şi „defecţiunea” titoistă,* în C.N.S.A.S., *Mişcarea armată de rezistenţă anticomunistă din România (1944-1962)*, coord. prof. univ. dr. Gh. Onişoru, Bucureşti, Editura Kullusys, 2003, p. 434).

Dincolo de maniera absolut halucinantă de realizare a unui volum ce se doreşte de factură academică, prin „tehnica mozaicului”, furând pasaje mai mici sau mai ample de la diverşi cercetători, în urma lecturii lucrării am remarcat şi o serie de deficienţe de ordin stilistic şi gramatical.

Astfel, am fost frapat în mod neplăcut de folosirea greşită a prepoziţiei „datorită”. Iată câteva exemple: „datorită acestui mod, informatorii au devenit captivi ai sistemului” (p. 287), „…datorită lipsei de profesionalism a ofiţerilor” (p. 306), „Datorită lipsei unui nucleu de conducere la nivel naţional nu s-a putut realiza controlul de către partizani…” (p. 450), „Datorită lipsei rezultatelor, conducerea Securităţii a luat măsuri …” (p. 469). În toate aceste construcţii, regulile limbii române impun folosirea formei „din cauza” şi nu „datorită”!

Încă şi mai supărătoare pentru cititor sunt dezacordurile gramaticale: „în cele mai multe cazuri nu li se luau un angajament scris” (p. 136), „Ingerinţele politicului în activitatea M.A.I. a început încă din 1945” (p. 325), „…acum fiind pusă la dispoziţia Direcţiei Generale a Canalului un fond de 8,1 miliarde lei” (p. 368).

De asemenea, am fost nevoit să constat că, deşi autorul s-a dovedit maestru în utilizarea sinonimelor şi în modificarea timpului şi diatezelor verbelor, la capitolul

ortografie stă ceva mai slab. O dovadă în acest sens o reprezintă multitudinea de cazuri în care plasează virgula între subiect şi predicat, deşi această regulă este inclusă în programa clasei a II-a primară: „restructurări de natură organizatorică, au precedat decizia unificării" (p. 70), „Regimul comunist din România, s-a bazat pe teroare" (p. 131), „Situaţii falsificate, se regăsesc şi în rapoartele de cunoaştere personală" (p. 307), „Direcţiile judeţene de Securitate, erau obligate…" (p. 335), „Moşierii, au fost o primă categorie supusă de autorităţi unor măsuri «administrative» speciale…" (p. 355), „Guvernele româneşti ce s-au succedat, l-au amânat mereu…" (p. 364).

Am mai remarcat şi redarea greşită a denumirii abreviate a serviciului est-german omolog Securităţii: în loc de *Stasi* (abreviere curentă pentru *Ministerium für Staatssicherheit*), domnul Ivănescu foloseşte S.T.A.S.I. (p. 7, 237). Surprinzătoare ni s-au părut şi ortografierea numelui lui Andrei Ianuarevici Vîşinski sub forma „Vâşinscki" (p. 33), precum şi forma românizată (?) a unui cuvânt arhicunoscut din limba engleză: „un genteleman (sic!) nu ascultă conversaţiile altuia" (p. 253).

Dar dacă în ortografierea greşită a unui cuvânt împrumutat dintr-o limbă străină mai pot fi acordate circumstanţe atenuante, ce să credem despre cunoaşterea propriei limbi atunci când autorul ne vorbeşte despre faptul că organele de securitate alegeau „ca posturi de pândă tarlalele de oi" (nota 370, p. 478). După umilele noastre cunoştinţe, „tarla" este denumită o suprafaţă agricolă delimitată de patru drumuri ce se întretaie, în vreme ce oile sunt adăpostite în „târle", cuvântul desemnând atât locul neîngrădit în care se odihnesc oile, cât şi, prin extensie, stâna cu toate acareturile sale sau chiar turma de oi.

Semne de întrebare asupra folosirii unor termeni ridică şi următorul paragraf: „Din punctul de vedere al structurii politice şi sociale, în momentul constituirii, grupurile de rezistenţă erau relativ omogene, fiind alcătuite din manişti, regalişti, legionari, ofiţeri deblocaţi, ţărani, funcţionari etc" (p. 451-452). Despre ce fel de omogenitate politică şi socială, fie ea şi relativă, poate fi vorba în această înşiruire? Nedumerirea este amplificată de faptul că autorul continuă: „în perioada anilor 1949-1951, acestea au devenit destul de eterogene, asocierea făcându-se mai ales pe criterii de rudenie, vecinătate şi mai puţin în baza opţiunilor politice, fiind frecvente grupurile în care luptau alături legionari, membri P.N.Ţ. sau P.N.L., foşti ofiţeri şi chiar membri ai P.C.R. sau Frontului Plugarilor, desigur la nivelele inferioare ale acestora din urmă" (p. 452). După cum se vede, enumerarea categoriilor ce alcătuiau grupuri „destul de eterogene" nu diferă prea mult de aceea a grupurilor „relativ omogene"!

Pentru că, îndeobşte, se consideră că o lucrare, fie ea cât de precară, are, totuşi, neapărat, şi unele calităţi, mărturisesc că la finalul lecturii acestui volum m-am întrebat care ar fi elementele pozitive ce s-ar cuveni relevate. Având în vedere că, în fapt, lucrarea nu este decât o compilaţie amplă din diverse studii şi cărţi consacrate istoriei Securităţii şi că aportul personal al autorului este minim raportat la ansamblul volumului, cred că principalul merit este acela că pune la dispoziţia unui cititor interesat de problemă o sinteză a principalelor lucrări existente la nivelul anului 2008. Astfel, acesta nu mai este nevoit să caute prin diverse publicaţii şi volume de studii materiale referitoare la un aspect sau altul din istoria Securităţii, ci le poate găsi adunate, cu asiduitate şi minuţiozitate, de către domnul Sorin D. Ivănescu, ba chiar beneficiază şi de o grupare a acestora pe teme, conform cuprinsului volumului. În plus, întrucât autorul

nu a binevoit să semnaleze pasajele împrumutate decât în unele cazuri (după ce criterii, nu ştim!), cititorul, pe lângă informaţiile preţioase pe care le obţine, poate avea parte şi de o activitate de tipul dezlegării de şarade. Astfel, pornind de la un pasaj citat onest, după regulile academice, poate merge la lucrarea indicată şi apoi să caute restul fragmentelor folosite de autor fără marcare în text prin note de subsol! Farmecul jocului este sporit de mijloacele extrem de diversificate (semn al unei imaginaţii bogate!) folosite de către domnul Sorin D. Ivănescu pentru camuflarea „împrumuturilor” ilicite.

Dincolo de glumă, rămâne faptul, foarte îngrijorător, că un cercetător dintr-un institut al Academiei Române şi-a putut obţine titlul de doctor cu o astfel de teză (susţinută în cadrul uneia dintre universităţile de elită ale ţării), ba, ceva mai mult, o editură de prestigiu, precum Junimea, a acceptat să o publice în colecţia „Historia Magistra Vitae”, coordonată de doi reputaţi istorici ieşeni. În plus, volumul a fost tipărit cu sprijinul financiar al Autorităţii Naţionale pentru Cercetare Ştiinţifică!

Iată, aşadar, că, „cu iuţeală de mână (a autorului!) şi nebăgare de seamă (a celor îndreptăţiţi să-l evalueze)”, un plagiat de amploare (una dintre cele mai grave forme de fraudă academică!) a stat la baza acordării unui titlu de doctor şi, probabil, va reprezenta rampa de lansare a unei noi stele din constelaţia istoriografiei româneşti contemporane.

În concluzie, recenzia de faţă se doreşte a fi şi un semnal de alarmă cu privire la situaţia îngrijorătoare în care au ajuns mediile academic şi universitar, medii în care impostura şi plagiatul şi-au câştigat poziţii redutabile[27] şi ameninţă să sufoce în totalitate cercetările oneste, de bună calitate.

Aşa cum spune un proverb englezesc, „faptele sunt încăpăţânate!”, iar, potrivit latinilor, „scripta manent”. Dincolo de aprecierile pe care le-am formulat în cuprinsul acestor pagini şi de eventualele „explicaţii” pe care le-ar putea produce imaginaţia efervescentă a domnului Ivănescu, volumul în cauză poate fi oricând consultat, la fel ca şi lucrările care i-au servit drept sursă de „inspiraţie”, astfel încât formarea unei opinii proprii este la îndemâna oricărui specialist de bună-credinţă.

În încheiere, doresc doar să-i invit pe cititorii acestor rânduri să reflecteze şi la următoarele cuvinte aşternute pe hârtie, în 1915, de filosoful şi sociologul Ştefan Zeletin şi să concluzioneze singuri **cât** şi **ce** s-a schimbat în fascinanta societate românească în decurs de aproape un veac:

„*Orice măgărie*, privită în sine, *nu alcătuieşte o ruşine, dacă e bine ascunsă. Ea* devine *o ruşine din clipa în care e dată la iveală şi scuturată sub nasul lumii cinstite*.

Din acest principiu teoretic decurg următoarele două reguli de justiţie practică:

a) *Supus pedepsei nu e* **cel ce face***, ci* **cel ce dezveleşte** *o măgărie*. Căci cel dintâi rămâne credincios principiului adânc al justiţiei măgăreşti, ţinându-şi măgăria ascunsă, cel din urmă însă calcă acest principiu, dând-o la iveală.

b) *Pedeapsa ce ia* **dezvăluitorul** *măgăriei creşte în măsură cu murdăria ce are la suflet făptaşul măgăriei*. Căci numai astfel se poate da învăţătură gurilor rele, spre a-şi ţine pe viitor limba în pace şi a nu mai călca principiul sus-zis, sfâşiind valul în care orice măgar de treabă are grijă să-şi ascundă murdăriile”[28].

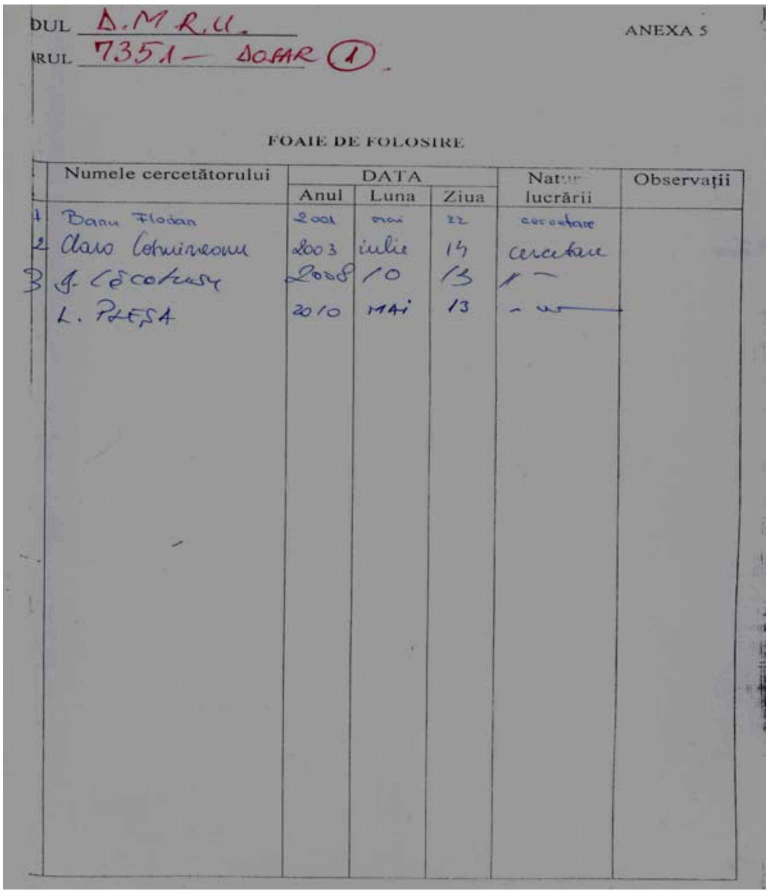
[27] Vezi Alexandru Dobrescu, *Corsarii minţii. Istoria ilustrată a plagiatului la români*, vol. I, Iaşi, Editura Emolis, 2007.

[28] Ştefan Zeletin, *Din Ţara Măgarilor. Însemnări*, Bucureşti, Editura Nemira & Co., 2006, p. 65.

Poate că având în vedere consideraţiile lui Zeletin, vom înţelege mai uşor de ce impostura şi incompetenţa triumfă în mai toate domeniile de activitate, de ce critica de specialitate este pe cale de dispariţie, iar cele mai multe dintre recenziile şi prezentările de carte care văd lumina tiparului sunt presărate cu aprecieri de tip „Pulchra, bene, recte!”[29].

Florian BANU

Facsimilul foii de consultare a dosarului nr. 1 din Arhiva Ministerului de Interne, fondul Direcţia Management Resurse Umane, număr de inventar 7.351, dosar din care domnul Sorin D. Ivănescu citează ca şi cum l-ar fi consultat personal (Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, nota 123, p. 80).

DUL D.M.R.U.
RUL 7351 – DOSAR ①

ANEXA 5

FOAIE DE FOLOSIRE

	Numele cercetătorului	DATA			Nat… lucrării	Observaţii
		Anul	Luna	Ziua		
1	Banu Florian	2001	mai	22	cercetare	
2	[illegible]	2003	iulie	14	cercetare	
3	[illegible]	2008	10	13	–	
	L. PLEŞA	2010	MAI	13	–	

[29] „Frumos, bine, corect!” – Horatius, *Ars poetica,* 428.

Pavel Moraru, *Urmaşii lui Felix Dzerjinski: organele Securităţii Statului în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. 1940-1991*, cuvânt înainte de dr. Ion Constantin, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2008, 272 p. + 16 planşe foto.

Interesul manifestat de cercetători faţă de K.G.B. şi predecesorii săi instituţionali este unul legitim, de vreme ce implicarea, adesea decisivă, a acestor organizaţii în derularea unor evenimente cruciale din secolul al XX-lea este de domeniul evidenţei. De altfel, acest impact al serviciilor de informaţii asupra lumii contemporane se constituia într-o componentă esenţială a imaginii de sine a ofiţerului de informaţii sovietic, acesta învăţând, încă de la prima lecţie profesională, că „spionajul capitalist raportează istoria, noi o creăm!”[1]. Ca atare, nu este de mirare că, în prezent, literatura istorică cu privire la serviciile de informaţii ale Uniunii Sovietice este imensă, istoriografia problemei înregistrând zeci de mii de titluri[2].

Dacă despre organizarea şi acţiunile serviciilor de securitate sovietice, mai cu seamă în România şi în „lagărul imperialist”, există destul de multe lucrări disponibile în limba română[3], nu acelaşi lucru se întâmplă atunci când avem în vedere activitatea acestora *în interiorul* a ceea ce, nu fără temei, a fost numit „continentul U.R.S.S.”.

În acest context, cartea istoricului Pavel Moraru reprezintă o adevărată lucrare de pionierat în domeniu, fiind, după ştiinţa noastră, prima analiză a activităţii serviciilor sovietice de securitate în spaţiul dintre Prut şi Nistru în intervalul 1940-1991. Autorul, absolvent al Facultăţii de Istorie a Universităţii de Stat din Chişinău (1997) şi doctor în istorie al Universităţii din Bucureşti (2001), a dovedit o preocupare constantă pentru istoria Basarabiei şi Bucovinei în secolul al XX-lea. Ca urmare a investigaţiilor sale

[1] *Apud* Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti. De la Cuza la Ceauşescu*, Bucureşti, Editura „Ion Cristoiu” S.A., 1999, p. 324.

[2] Paul W. Blackstock, Frank L. Schaf, *Intelligence, Espionage, Counterespionage and Covert Operations. A Guide to Information Sources*, Detroit, Gale, 1978; Myron J. Smith jr., *The Secret Wars: a guide to sources in English. Intelligence, propaganda and psychological warfare, covert operations, 1945-1980*, with an historical introduction by Lyman B. Kirkpatrick, Santa Barbara, California, ABC Clio, 1981, vol. 1-3; Jr.George C. Constantinides, *Intelligence and espionage: An analytical bibliography*, Westview Press, 1983; Walter Pforzheimer (ed.), *Bibliography of Intelligence Literature,* Washington D.C., Defense Intelligence College, 1985; Raymond G. Rocca, John Dziak, *Bibliography on Soviet Intelligence and Security Services,* Boulder – Colorado, Westview, 1986.

[3] Mihail Kolesnikov, *Richard Sorge aşa cum a fost*, Iaşi, Editura Junimea, 1977; Gh. Buzatu, Mircea Chiriţoiu (eds.), *Agresiunea comunismului în România. Documente din arhive secrete 1944-1989*, vol. I-II, Bucureşti, 1998; Ion Mihai Pacepa, *Orizonturi roşii. Amintirile unui general de securitate*, Bucureşti, Editura Venus, 1992; Thierry Wolton, *K.G.B. în Franţa*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1992; Ion Mihai Pacepa, *Moştenirea Kremlinului. Rolul spionajului în sistemul comunist de guvernare*, Bucureşti, Editura Venus, 1993; Andrew G., O, Gordievschi, *KGB. Istoria secretă a operaţiunilor sale externe de la Lenin la Gorbaciov*, Bucureşti, Editura All, 1994; Konrad Sakowski, *Secretele CEKA, N.K.V.D., K.G.B.*, Iaşi, 1995; Pavel Borovička, *Spionii K.G.B. Operaţiuni ultrasecrete*, Bucureşti, Editura Niculescu, 1997; Pierre Accoce, Daniel Pouget, *Reţeaua Caraman: cei treisprezece români care au zguduit NATO*, Bucureşti, Editura Compania, 1999.

susţinute în arhivele din România şi Republica Moldova, domnul Pavel Moraru a publicat în intervalul 2004-2008 nu mai puţin de şase volume, dintre care patru dedicate activităţii serviciilor secrete.

Volumul pe care îl prezentăm în paginile de faţă a fost structurat pe cinci capitole, precedate de un cuvânt înainte, semnat de dr. Ion Constantin, şi o *Introducere* în care autorul argumentează, convingător, necesitatea demersului său istoriografic.

Primul capitol al lucrării este dedicat activităţii structurilor de informaţii sovietice în perioada 1940-1941, fiind puse în lumină etapele instalării organelor N.K.V.D.-ului[4] în Basarabia ocupată de Armata Roşie, declanşarea activităţilor de anihilare a persoanelor considerate a fi „contrarevoluţionare" şi a vastei operaţii de deportare a locuitorilor de origine română în Siberia. Tot aici sunt abordate problemele legate de implicarea N.K.V.D.-ului în emigrarea germanilor din Basarabia[5] către Reich-ul german, precum şi modul în care au fost gândite primele operaţiuni de culegere de informaţii cu privire la situaţia politică, militară şi economică din România.

Poate unele din cele mai şocante aspecte ale acestui prim capitol sunt cele care privesc deportarea unui număr considerabil de persoane în interiorul U.R.S.S. Potrivit documentelor la care a avut acces autorul, această operaţiune era parte integrantă a unui plan general de deportare a persoanelor considerate periculoase şi ostile puterii sovietice din Ţările Baltice, Belorusia de Vest, Ucraina de Vest şi Basarabia. Acţiunea era coordonată de un Consiliu Special al N.K.V.D., creat în baza hotărârii Comitetului Executiv Central al U.R.S.S. din 10 iulie 1934. Potrivit planului iniţial, în cazul Basarabiei erau vizate 85.000 de persoane pentru care organele N.K.G.B.[6] ceruseră 1.315 vagoane. În noaptea de 13/14 iunie 1941, cu doar nouă zile înaintea declanşării atacului Axei asupra U.R.S.S., au fost deportate 29.839 de persoane din „R.S.S. Moldovenească şi regiunile Cernăuţi şi Ismail ale R.S.S. Ucrainiene" (p. 45).

---

[4] *Narodnyy Komisariat Vnutrennikh Del* – Comisariatul Poporului pentru Afacerile Interne.

[5] Pierderile teritoriale suferite de statul român în anul 1940 au afectat şi populaţia de origine germană. Astfel, conducerea de la Berlin a pregătit transferarea germanilor din provinciile cedate U.R.S.S. pe teritoriile Reichului. Cu o zi înainte de remiterea ultimatumului sovietic către România, la 25 iunie 1940, a fost încheiată o înţelegere între miniştrii afacerilor externe ai Germaniei şi Uniunii Sovietice, prin care s-a convenit ca cetăţenilor români de naţionalitate germană din teritoriile româneşti revendicate de U.R.S.S. să li se asigure dreptul de a se transfera în Reich. Emigrarea acestora s-a făcut în baza Convenţiei sovieto-germane din 5 septembrie 1940, iar la 22 octombrie 1940 a fost semnată o înţelegere similară între guvernele român şi cel german, referitoare la plecarea în Germania a nemţilor din sudul Bucovinei şi din Dobrogea. Potrivit lui Pavel Moraru, prin acţiunea de repatriere a germanilor din Basarabia, „au fost salvaţi de urgia bolşevică mai bine de cinci mii de români de sânge care, datorită bunăvoinţei autorităţilor germane, au fost înregistraţi în listele de repatriaţi germani" – Pavel Moraru, *Urmașii lui Felix Dzerjinski: organele Securității Statului în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. 1940-1991*, cuvânt înainte de Dr. Ion Constantin, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2008, p. 37.

[6] *Narodnyy Komisariat Gosudarstvennoy Bezopasnosti* – Comisariatul Poporului pentru Securitatea Statului; la începutul anului 1941 a avut loc reorganizarea N.K.V.D.-ului, prin divizarea căruia s-a creat N.K.G.B-ul. Misiunea N.K.V.D.-ului consta în prevenirea şi combaterea crimelor de drept comun, iar a N.K.G.B.-ului a crimelor îndreptate împotriva statului - Pavel Moraru, *Serviciile secrete și Basarabia (1918-1991). Dicționar*, Bucureşti, Editura Militară, 2009, pp. 175-176.

Capitolul II, intitulat *N.K.V.D.-ul moldovenesc în timpul războiului germano-sovietic*, aduce în atenţie informaţii foarte interesante cu privire la activitatea *Consiliului pentru evacuare*, creat la 24 iunie 1941, organism însărcinat cu aplicarea tacticii „pământului ars”: evacuarea tuturor resurselor materiale şi financiare şi distrugerea tuturor bunurilor mobile şi imobile care nu puteau fi evacuate. Toate acţiunile ce urmau a fi întreprinse erau centralizate într-un document destinat secretarilor organizaţiilor de partid. Stropirea cu benzină sau gaz lampant şi incendierea pare a fi fost metoda favorită a sovieticilor, iar în cazul când aceasta nu era posibilă erau avute în vedere stropirea „cu acid sulfuric sau o altă substanţă” (p. 48), „distrugerea mecanică”, „distrugerea cu ranga”. Se prevedea, de asemenea, că „odată cu retragerea Armatei Roşii, clădirile întreprinderilor, ale punctelor de legătură telefonică, morile, fabricile de vinuri, punctele de prelucrare a strugurilor etc., care prezintă o valoare importantă economică şi industrială, vor fi distruse” (p. 49).

Ca urmare a aplicării prevederilor respectivului document, în Chişinău au fost distruse mai multe edificii cu valoare istorică, primăria şi arhiva din clădirea primăriei, staţia de aprovizionare cu apă, staţia radio. Deţinuţii politici care nu au putut fi evacuaţi au fost executaţi (p. 52). Populaţia civilă a avut enorm de suferit în această perioadă, autorul apreciind că, „odată cu declanşarea războiului germano-sovietic, autorităţile sovietice din R.S.S.M. au avut un comportament deosebit de bestial faţă de populaţia civilă” (p. 53).

Tot în acest capitol sunt inserate câteva informaţii interesante asupra organizării şi activităţii grupelor de diversiune şi spionaj rămase pe loc după retragerea sovieticilor sau lansate ulterior în spatele liniei frontului. Abordarea problemei activităţii acestor grupe şi a „partizanilor” este făcută cu spirit critic, fiind contrapuse informaţiile din istoriografia sovietică şi rusă cu cele din sursele româneşti, concluzia fiind că „pe toată perioada războiului din anii 1941-1944, în Basarabia, Bucovina şi Transnistria organele de siguranţă româneşti au reuşit să prevină şi să combată cu efect acţiunile grupurilor de agenţi-informatori şi terorişti sovietici, activitatea serviciilor speciale sovietice în aceste teritorii fiind inexistentă” (p. 57).

Capitolul III, *Organele securităţii moldoveneşti de la „eliberarea” din 1944 şi până la procesul de destalinizare*, reconstituie etapele parcurse de serviciile speciale sovietice de la revenirea lor pe teritoriul dintre Nistru şi Prut şi până în anii 1956-1957. Potrivit autorului, reconstituirea N.K.V.D.-ului în R.S.S.M. a început *de facto* în februarie 1944, odată cu formarea grupurilor operative în Kiev, iar *de jure* în 15 aprilie 1944, când vice-comisarul Semionov a semnat la Kiev ordinul nr. 1 de numire în funcţie a primilor şapte funcţionari ai N.K.V.D.-ului „moldovenesc”.

Revenirea puterii sovietice pe pământul Basarabiei a fost marcată de abuzuri şi crime îngrozitoare. Astfel, una dintre primele acţiuni ale N.K.V.D. a fost organizarea, pe baza unei decizii speciale din 9 aprilie 1944, a unei vaste acţiuni de deminare, scop în care au fost folosiţi civili basarabeni, bărbaţi, femei şi copii deopotrivă. Numărul celor care şi-au pierdut viaţa în acea operaţiune nu va fi ştiut niciodată, dar el trebuie să fi fost considerabil, de vreme ce, potrivit documentelor păstrate, pentru deminarea a 105 ha din raioanele Corneşti şi Ungheni au murit 377 de civili (p. 60).

Această operaţiune a reprezentat doar punctul de început al unor ample acţiuni de represalii împotriva populaţiei româneşti, urmând arestări masive, urmate de

procese sumare şi deportări în lagărele de muncă silnică din regiunile de răsărit ale U.R.S.S. pentru executarea unor pedepse de 10-20 de ani.

Autorul trece în revistă etapele de reorganizare a N.K.V.D.-ului şi N.K.G.B.-ului, subliniind faptul că majoritatea angajaților proveneau din Rusia şi Ucraina, cu un nivel scăzut de pregătire, dar cu o fidelitate nestrămutată față de regimul comunist.

În perioada de organizare, o dată de referință rămâne 16 martie 1946, când, în baza legii *Cu privire la reorganizarea Consiliului Comisarilor Poporului din U.R.S.S. şi Consiliilor Comisarilor Poporului ale republicilor unionale şi autonome*, N.K.G.B. s-a transformat în Ministerul Securității Statului (M.G.B.), iar N.K.V.D. a devenit Ministerul Afacerilor Interne.

Prezentând activitatea acestor temute instituții, Pavel Moraru aduce în atenţie şi un caz desprins parcă din romanul scris de Ilf şi Petrov, *Vițelul de aur*. Este vorba de aşa-numitul caz Pavlenko – în fapt, un căpitan din Armata Roşie care, după ce a dezertat în timpul războiului, şi-a constituit o unitate militară proprie, necontrolată de nimeni, cu care se deplasa în teritoriile eliberate şi contracta cu autoritățile locale lucrări de construcţie şi refacere a unor drumuri, imobile etc. Treptat, afacerile acestuia s-au extins în Republicile Baltice, Moldova, Ucraina, Belarus şi în unele regiuni ale Rusiei europene, „colonelul" Pavlenko stabilind relații bune cu diverse autorități, până la nivel de miniştri. Totul s-a prăbuşit în 1952, când un muncitor din Chişinău s-a plâns administrației financiare că un „ofițer" i-a dat obligații de stat în valoare mai mică decât suma de bani depusă. Administrația financiară a sesizat miliția, care a început o anchetă. Acțiunea fost preluată de M.G.B. al R.S.S.M. care a descoperit organizația şi a informat M.G.B.-ul unional. Pavlenko a fost arestat la Chişinău în 23 noiembrie 1952. A urmat arestarea a peste 400 de persoane, din care 105 în R.S.S. Moldova. Ancheta Procuraturii Generale Militare a U.R.S.S. a stabilit că suma daunelor aduse de organizația lui Pavlenko se ridica la astronomica cifră de 28.717.600 ruble. Pavlenko a fost condamnat la moarte şi executat, iar „ofițerii" săi au primit pedepse între 5-25 de ani de închisoare pentru „subminarea economiei socialiste".

Tot în capitolul III sunt prezentate detaliat episoade semnificative ale rezistenței anticomuniste basarabene, cu multiplele sale forme, de la refuzul încorporării în Armata Roşie sau redactarea de manifeste anticomuniste, până la încadrarea în grupuri de rezistență armată anticomunistă („Arcaşii lui Ştefan", „Sabia dreptății", Grupul antisovietic al lui Filimon Bodiu etc). Despre amploarea acestei rezistenţe, este suficient să menționăm că în anii 1946-1947 şi prima jumătate a anului 1948 organele de represiune identificaseră şi lichidaseră 217 grupuri înarmate, cu un total de 894 persoane (p. 104). De menționat că, la fel ca şi în cazul organizațiilor similare din România, lichidarea acestor grupuri s-a făcut prin metoda infiltrării de informatori sau ofițeri acoperiți în rândul membrilor grupurilor.

Subcapitolul III.3, intitulat *Acțiuni de anihilare a Bisericii Ortodoxe şi a asociațiilor religioase*, reconstituie activitățile îndreptate de organele sovietice de securitate împotriva membrilor clerului, autorul punând în lumină atât acțiunile de rezistență ale slujitorilor cultului ortodox în fața politicii ateiste a regimului, cât şi faptul că mulți dintre înalții ierarhi „au acționat în interesul organelor securității statului, în special, ca agenți de influență" (p. 107).

Cel de-al patrulea subcapitol prezintă activităţile de combatere a spionajului în R.S.S.M., fiind vorba, în prima etapă, de lichidarea agenturii create de centrele S.S.I. din Chişinău, Odessa şi Cetatea Albă pe teritoriul moldovenesc, precum şi de identificarea şi capturarea agenţilor germani din *Abwehrgruppe-204*. După 1945, acţiunile organelor sovietice au fost focalizate asupra acţiunilor de spionaj anglo-americane, fiind identificaţi agenţii paraşutaţi pe teritoriul R.S.S.M. Cu acest prilej, autorul scoate în evidenţă metoda favorită a M.G.B.-ului de combatere a agenturii inamice prin crearea unor organizaţii fictive de rezistenţă, menite să atragă resursele umane şi financiare ale serviciilor de informaţii occidentale.

Implicarea serviciilor de securitate în organizarea şi executarea operaţiunilor de deportare a basarabenilor nu a fost scăpată din vedere, fiind tratată în subcapitolul III.5. Deşi în Basarabia au avut loc mai multe valuri de deportări, atenţia autorului a fost focalizată asupra Operaţiunii „Iug", din 6 iulie 1949, considerată, din punct de vedere tehnic, „cea mai grandioasă operaţiune de poliţie politică din istoria R.S.S. Moldoveneşti" (p. 120). În fapt, au căzut victime acestei vaste operaţiuni nu mai puţin de 11.293 de familii moldoveneşti „antisovietice" (35.050 de persoane). Pentru realizarea deportării au fost necesare 4.069 camioane, 1.573 vagoane de cale ferată, 4.500 de „colaboratori operativi" (4.000 aduşi din alte republici), peste 13.800 de soldaţi şi ofiţeri, peste 24.700 de activişti de partid şi de stat (p. 128)[7].

Capitolul al III-lea se încheie cu o analiză a procesului de destalinizare ce a afectat, începând din anul 1954, serviciile sovietice de securitate. Autorul trece în revistă măsurile luate pentru „respectarea legalităţii socialiste", anchetele derulate în vederea identificării autorilor de abuzuri în anii stalinismului, pedepsele pe care le-au primit aceştia, procesul finalizându-se abia la începutul anilor 1960, când atotputernicia serviciilor speciale a fost sever limitată, K.G.B.-ul nemaifiind controlat de o singură persoană, ci de un grup de înalţi demnitari de partid.

Cel de-al patrulea capitol, intitulat *Activităţile K.G.B.-M.A.I. din perioada destinderii hruşcioviste şi a stagnării brejneviste*, este structurat pe patru subcapitole şi acoperă perioada dintre anul 1959, când a fost adoptat „primul act normativ din istoria organelor sovietice ale securităţii statului care stabilea atribuţiile serviciilor secrete", şi până la jumătatea anilor '80, când, odată cu preluarea puterii de către M.S. Gorbaciov (11 martie 1985), organele K.G.B. au intrat într-o etapă nouă. Autorul prezintă în acest capitol evoluţia organelor de securitate din R.S.S.M., implicarea acestora în combaterea aşa-numitului „naţionalism moldovenesc", precum şi măsurile de prigonire a credincioşilor, atât din rândul Bisericii Ortodoxe, cât şi din rândul altor culte religioase.

[7] De comparat aceste cifre, atestate de documente oficiale, cu unele relatări memorialistice care s-au bucurat de credibilitate în istoriografia românească, precum aceasta: „În 1952 s-a consumat o altă acţiune a Securităţii de mari proporţii. În noaptea de 15 august, simultan în toată ţara, au fost arestate circa 200.000 de persoane într-o acţiune dirijată de M.A.I. şi executată de M.A.I. – securitate şi miliţie. Această arestare masivă a avut drept criteriu doar considerente politice, a fost o „curăţenie totală", căci cei arestaţi au fost membrii, cu sau fără funcţii, ai tuturor partidelor politice, mari şi mici, din România dintre cele două războaie mondiale" - Aurel Sergiu Marinescu, *Prizonier în propria ţară*, vol. I, Bucureşti, Editura Du Style, 1996, p. 135. Oare de câţi oameni şi de câte maşini ar fi avut nevoie M.A.I. pentru a aresta 200.000 de oameni într-o singură noapte?

Ultimul capitol al lucrării a fost rezervat de către domnul Pavel Moraru analizei perioadei finale a activităţii K.G.B.-ului din R.S.S.M. După o prezentare a situaţiei generale din U.R.S.S. în a doua jumătate a anilor ’80, autorul analizează modificările structurale suferite de organele K.G.B. şi focalizarea activităţii acestei temute instituţii către combaterea dizidenţei politice, care se manifesta cu tot mai multă intensitate. Nu au fost pierdute din vedere activităţile de spionaj îndreptate împotriva României, fiind prezentate câteva date foarte interesante din domeniul războiului electronic dintre cei doi „aliaţi” din cadrul Pactului de la Varşovia.

Pe baza unor relatări memorialistice, coroborate cu documentele la care a avut acces, autorul a reuşit şi o reconstituire coerentă a perioadei extrem de tulbure din perioada în care Uniunea Sovietică s-a destrămat, iar Republica Moldova şi-a proclamat independenţa (27 august 1991).

Partea finală a acestui ultim capitol tratează o problemă spinoasă şi controversată: soarta arhivei K.G.B. al R.S.S.M. Ca şi în cazul României, potenţialul exploziv al acestor dosare a fost rapid intuit, iar cea mai mare parte a arhivei a fost transferată de la Chişinău la Tiraspol. Asupra acestui transfer planează mai multe semne de întrebare, nefiind stabilită cu certitudine nici măcar data la care a avut loc (unele surse indică un transfer încă din anul 1989, în vreme ce altele indica luna aprilie 1990). Cert este că clasa politică din Republica Moldova s-a aflat permanent sub ameninţarea unor „dezvăluiri” din dosarele secrete ale K.G.B., făcând lustraţia un lucru nu doar nedorit, dar şi imposibil de realizat.

Volumul se încheie cu un număr de zece fişe biografice prin care este reconstituit parcursul profesional al unora dintre cei mai reprezentativi conducători ai organelor K.G.B. al R.S.S.M. (unii dintre aceştia figurează şi în setul de fotografii din finalul volumului, alături de fotografii ale sediului K.G.B., precum şi ale unora dintre luptătorii pentru libertatea Moldovei).

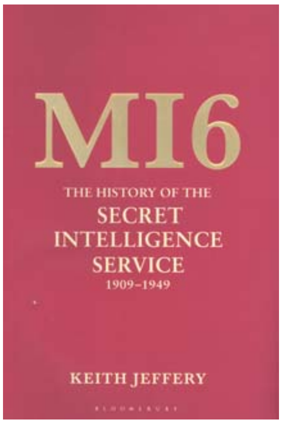
O bibliografie consistentă (incluzând numeroase lucrări în limba rusă) şi un indice de persoane întregesc demersul ştiinţific al domnului Moraru, sporind valoarea ştiinţifică a volumului.

Un minus al lucrării îl reprezintă, în opinia noastră, opţiunea de a concepe volumul ca pe o „opera aperta”, lăsând cititorul să-şi formuleze propriile concluzii, după parcurgerea a nu mai puţin de cinci capitole extrem de dense în informaţii.

În ansamblu, lectura volumului, redactat într-o manieră atrăgătoare, captivantă, se soldează pentru cititor şi cu un aport semnificativ de informaţii inedite despre organizarea, mijloacele, metodele de lucru şi impactul activităţii serviciilor sovietice de securitate asupra Moldovei dintre Prut şi Nistru. Putem conchide, aşadar, că volumul domnului Pavel Moraru reprezintă o reuşită, aria sa de adresabilitate excedând cercurile de istorici şi adresându-se cu succes oricărei persoane interesată de soarta românilor incluşi cu forţa în U.R.S.S.

Luminița BANU

Keith Jeffery, *MI6. The History of the Secret Intelligence Service. 1909-1949*, Bloomsbury Publishing, London, New York, Berlin and Sydney, 2010, 810 p.

„Bond. James Bond” – această formulă de prezentare a celui mai faimos agent secret al secolului al XX-lea, împreună cu celebra vodca-martini „shaken, not stirred”, reprezintă una din componentele esenţiale ale imaginii spionului în cultura populară din întreaga lume[1]. Creaţie a lui Ian Fleming (el însuşi lucrând pentru serviciul de informaţii al Marinei britanice în Al Doilea Război Mondial), James Bond nu a existat niciodată ca atare[2]. În schimb, serviciul pe care îl slujea şi de la care primise atât de des citata „license to kill” era unul cât se poate de real şi de redutabil: *Secret Intelligence Service (S.I.S.).*

Întemeiat în anul 1909, serviciul secret de informaţii al Marii Britanii este astăzi cunoscut în întreaga lume mai ales sub numele de acoperire primit în timpul celui de-al Doilea Război Mondial: „MI6” (*Military Intelligence 6 – Departamentul Militar de Spionaj nr. 6*)[3] sau sub denumirea colocvială *Firma*. Dar, dacă denumirea sa şi personajul-emblemă James Bond sunt atât de binecunoscuţi, istoria serviciului, metodele, mijloacele şi oamenii care au lucrat pentru S.I.S. au rămas, în cea mai mare măsură, „sub pecetea tainei”. Aniversarea

[1] Importanţa personajului James Bond în promovarea imaginii serviciului britanic de informaţii este direct recunoscută în 1999 de către Robin Cook, secretarul *Foreign Office*-ului la acea vreme, în momentul în care realizatorii filmului *Lumea nu e îndeajuns,* din seria „Bond”, au cerut permisiunea de a filma o scenă în sediul central al MI6. În ciuda rezervelor formulate de guvern, Robin Cook a aprobat respectiva filmare, spunând: „Dacă James Bond a făcut atât de multe pentru Guvernul nostru, Guvernul nostru nu va pierde nimic dacă va face ceva pentru domnul Bond” - Eric Frattini, *MI6. Secretele din Legoland*, Bucureşti, Editura Tritonic, 2008, p. 18.

[2] Există şi opinii contrare, unii autori susţinând că modelul ar fi fost Wilfred „Biffy” Dunderdale, un agent al MI6 care în anii ’30 a lucrat în Paris sub numele de John Greene. El era descris ca un tip cu sânge rece, mare amator de femei frumoase şi maşini sport, vorbitor al mai multor limbi străine (inclusiv rusa).

[3] Pentru cititorii din România, unele informaţii despre spionajul britanic sunt disponibile într-o serie de lucrări publicate atât înainte de 1989, cât şi în ultimii ani, precum Horia Brestoiu, *Acţiuni secrete în România în preajma şi la începutul celui de-al doilea război mondial,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1973; idem, *Impact la paralela 45°. Incursiune în culisele bătăliei pentru petrolul românesc*, Iaşi, Editura Junimea, 1986, Traian Valentin Poncea, *Spionaj şi contraspionaj la Dunărea de Jos*, vol. I, Bucureşti, Editura PACO, f.a., *Dosare ultrasecrete. Un secol nebun de legat,* vol. I, antologie de Mihai Bărbulescu, Bucureşti, Editura Omega, 2000, Cristian Troncotă, *Mihail Moruzov şi frontul secret*, cuvânt înainte de Florin Constantiniu, Bucureşti, Editura Elion, 2004, Alexandru-Radu Timofte, *Originile şi mărirea, declinul şi renaşterea lumii informaţiilor secrete*, Bucureşti, Editura A.N.I., 2004, Cristian Troncotă, Horaţiu Blidaru, *Careul de Aşi. Serviciile secrete ale Marii Britanii, S.U.A., Rusiei şi Israelului*, Bucureşti, Editura Elion, 2003; Maria Georgescu, Mihai Retegan, *SSI – SOE. Jurnal politic (1941-1944)*, Bucureşti, Editura RAO, 2007, Eric Frattini, *MI6. Secretele din Legoland*, traducere din limba spaniolă de Ana Cristina Popa, Bucureşti, Editura Tritonic, 2008; Mihai Retegan, *Povestea unei trădări. Spionajul britanic în România 1940-1944*, Bucureşti, Editura RAO, 2010.

unui secol de existență a serviciului s-a suprapus, în mod fericit, unei acțiuni ample de renovare şi împrospătare a imaginii MI6, serios afectată de scandalurile internaționale referitoare la difuzarea informațiilor false despre presupusele arme de distrugere în masă deținute de Saddam Hussein, precum şi de diverse semne de întrebare privind colaborarea cu C.I.A. (cazul torturării rezidentului britanic de origine etiopiană Binyam Mohamed).

În cadrul măsurilor complexe presupuse de campania de promovare a imaginii unui serviciu de informații modern şi democratic[4], Sir John Scarlett, şeful MI6, cu acordul *Foreign Office*[5], a considerat oportun ca împlinirea unui secol de activitate să fie marcată prin publicarea unei istorii oficiale a serviciului. În acest scop, a fost permis, pentru prima dată în istoria instituției, liberul acces al unui istoric profesionist în arhivele serviciului. Fericitul posesor al magicului *passe-partout* a fost profesorul Keith Jeffery, titular al cursului de istorie britanică la *School of History and Anthropology* din cadrul *Queen's University* din Belfast şi membru al Academiei Regale Irlandeze. Rezultatul muncii profesorului Keith Jeffery s-a concretizat într-un volum masiv, de nu mai puțin de 810 pagini, care a văzut lumina tiparului în septembrie 2010, volum a cărui prezentare intenționăm să o realizăm prin rândurile de față.

Pentru a înțelege mai bine cât de importantă a fost decizia de a acorda dreptul de studiere în arhivele MI6, trebuie să amintim faptul că serviciul a rămas nerecunoscut oficial de către guvernul britanic mai bine de 80 de ani, mai precis până în anul 1994, când, prin *Intelligence Services Act*, a fost creată o bază legală, formală, pentru această instituție. Secretul a fost considerat o componentă decisivă a activității şi orice tentativă de a accede chiar la documentele referitoare la acțiuni petrecute cu decenii în urmă era privită cu extrem de multă suspiciune. Ca urmare a acestei concepții, la sfârşitul anilor '70 – începutul anilor '80, atunci când Harry Hinsley a pornit munca pentru a scrie o istorie oficială a spionajului britanic în Al Doilea Război Mondial[6], accesul în arhive a fost acordat cu multă parcimonie.

---

[4] Decenii de-a rândul, numele conducătorului serviciului a fost secret, el fiind desemnat prin inițiala „C", de la cuvântul *chief* sau, în opinia altor autori, de la numele primului şef al serviciului, Sir Cumming. Numirea lui Sir John Sawers în fruntea serviciului, în noiembrie 2009, s-a înscris în campania de reconstruire a încrederii publicului larg în acest serviciu de informații. Pentru prima dată după 40 de ani, un „outsider" a preluat acest post, Sir John Sawers fiind un diplomat de carieră (a fost la post la Pretoria şi Washington, ambasador la Cairo în 2001, iar în momentul desemnării era reprezentantul permanent al Marii Britanii la O.N.U.). Schimbarea nu a întârziat să devină vizibilă, Sir John Sawers fiind primul şef al serviciului care a ținut un discurs public în 100 de ani de existență, în octombrie 2010, la *Society of Editors* din Londra, condamnând în termeni lipsiți de echivoc tortura: „Torture is illegal and abhorrent under any circumstances and we have nothing whatsoever to do with it".

[5] În decembrie 2005, când a fost făcută publică „misiunea" încredințată profesorului Keith Jeffery, secretarul *Foreign Office*-ului, Jack Straw, declara că investigația istoricului britanic „va marca un pas foarte mare în istoria S.I.S. şi va permite publicului să afle mai multe despre MI6" – *apud* Eric Frattini*, op. cit.*, p. 14.

[6] Sir Francisc Harry Hinsley (26 noiembrie 1918 – 16 februarie 1998), absolvent al Colegiului St. John din Cambridge, a fost el însuşi criptanalist în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Din anul 1969 a predat istoria relațiilor internaționale în cadrul Colegiului St. John, Cambridge.

Iată de ce faptul că editura nu a pierdut nici o ocazie pentru a sublinia că lucrarea profesorului Keith Jeffery este „the first – and only – history of the Secret Intelligence Service, written with full and unrestricted access to the closed archives of the Service for the period 1909–1949" nu reprezintă, în opinia noastră doar un slogan publicitar, ci purul adevăr şi acest lucru este în măsură să sublinieze că avem de a face, în acelaşi timp, cu o cercetare fundamentală şi o premieră în istoriografia domeniului. De altfel, autorul însuşi nu a ezitat să declare în septembrie 2010, într-un interviu pentru BBC, că arhiva MI6 „It's the holy grail of British archives", afirmând că, odată ajuns la aceste dosare, s-a simţit „ca un copil într-un magazin de dulciuri".

În acelaşi timp, trebuie subliniat că MI6 şi-a luat toate măsurile de protecţie, fiind pus la punct un vast proces de anonimizare a documentelor, astfel încât interesele securităţii naţionale să nu fie nici o clipă periclitate prin publicarea acestei istorii[7]. De exemplu, autorul nu a identificat prin numele real nici unul din agenţii nenominalizaţi deja ca atare în documente publice oficiale, în citările pentru decoraţii militare sau în lucrări oficiale anterioare. De asemenea, numele foştilor conducători ai serviciului a fost dezvăluit doar atunci când autorul a considerat că acest lucru este indispensabil pentru atingerea scopurilor ştiinţifice ale volumului sau pentru îndeplinirea obiectivului formulat de MI6, de a ajuta publicul larg să înţeleagă mai bine originea şi rolul special al serviciului. Această situaţie era explicată ziariştilor, chiar de către autor, într-o formulă concisă: „When you hire someone, you say «Your name is safe with us in perpetuity»"[8].

Unele din precauţiile cu care au fost puse la dispoziţie documentele şi modul în care ele au fost folosite sunt detaliate chiar de autor în prefaţa lucrării. Astfel, Keith Jeffery avertizează cititorul că arhivele ultrasecrete abundă mai degrabă în documente referitoare la procesul de culegere şi administrare a informaţiilor decât în informaţii propriu-zise, dar exact în acest gen de materiale sunt incrustate cele mai sensibile

---

Între 1979 şi 1990 a publicat, ca editor, lucrarea *British Intelligence in the Second World War*. Lucrarea a fost publicată la Londra de Her Majesty's Stationery Office (HMSO) şi volumele au avut următoarea succesiune: vol. 1 *Its Influence on Strategy and Operations* (realizat de F.H. Hinsley, E.E. Thomas, C.F.G. Ransome şi R.C. Knight), 1979; vol. 2, având acelaşi subtitlu şi realizat de aceeaşi echipă, a fost publicat în 1981; vol. 3 a fost împărţit în două părţi, prima publicată în 1984, iar cea de-a doua (în care locul lui R.C. Knight a fost luat de C.A.G. Simkins) a apărut în 1988; volumul al patrulea, subintitulat *Security and Counter-Intelligence*, a fost realizat de F.H. Hinsley şi C.A.G. Simkins şi publicat în 1990; în acelaşi an a apărut şi ultimul volum, al cincilea, purtând subtitlul *Strategic Deception*, fiind realizat de Michael Howard. O versiune abreviată, într-un singur volum, a acestei vaste lucrări, a fost publicată în 1993 de Cambridge University Press.

[7] Transferul documentelor întocmite de agenţiile guvernamentale către Arhivele Naţionale a fost reglementat în Marea Britanie în anul 1958, prin *Public Records Act*. Prin prevederile legii, agenţiile de informaţii şi de securitate au fost exceptate de la obligativitatea acestui transfer. Totuşi, unele documente din arhiva MI6 (referitoare, în special, la activitatea *Special Operations Executive* în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial) au fost transferate către Arhivele Naţionale după o severă triere, pentru a răspunde solicitărilor venite din mediul istoriografic. În prezent, arhiva MI6 se află sub prevederile unei legi din anul 1998, *Data Protection Act*, care prevede o serie de excepţii pentru informaţiile personale susceptibile a afecta siguranţa naţională. De asemenea, trebuie amintit şi faptul că *Freedom of Information Act*, din anul 2000, nu afectează arhiva MI6.

[8] „Când angajezi/recrutezi pe cineva, spui: numele tău este în siguranţă pentru totdeauna!".

aspecte ale muncii de spionaj: sursele şi metodele. În documente de acest tip se regăsesc numele ofiţerilor, ale agenţilor şi persoanelor de sprijin, numele organizaţiilor, firmelor şi companiilor de acoperire, detalii asupra tehnicii de spionaj, a expertizelor şi a altor operaţiuni de factură tehnică. Ca atare, folosirea acestor documente trebuie făcută cu maximă prudenţă, căci dacă dezvăluirea unor detalii privind procedee tehnice de acum jumătate de secol e puţin probabil să mai aducă atingere siguranţei naţionale, documentele referitoare la agenţi pot fi încă potenţial periculoase pentru aceştia, familiile sau urmaşii lor, indiferent dacă aceştia trăiesc în Marea Britanie sau oriunde în lume. Din acest motiv, ne avertizează autorul, chiar un document aparent inocent, în care este relatată vizita unui ofiţer la domiciliul unui agent pentru a-i duce o banală sticlă de whisky cu ocazia Crăciunului, nu va deveni niciodată accesibil publicului larg.

În ciuda asumării necesităţii prezervării secretului, tensiunile dintre cercetător şi reprezentanţii serviciului nu au lipsit, aşa cum transpare din unele declaraţii ale lui Keith Jeffery. Într-un interviu acordat B.B.C. la 21 septembrie 2010 acesta nu ezita să recunoască: „When I started, I wanted to tell everything. I'm a historian and my job is to reveal secrets. [MI6's] job is keeping secrets, so there is always going to be a tension". De altfel, cele mai multe critici care au fost formulate la adresa produsului finit al celor cinci ani de cercetări au vizat tocmai dimensiunile păstrării secretului şi au fost potenţate de apariţia lucrării oarecum similare consacrată de Christopher Andrew serviciului MI5[9].

Lucrarea profesorului Keith Jeffery a fost împărţită în şapte părţi, divizate, la rându-le, în 22 de capitole, precedate de un *cuvânt înainte*, semnat de John Sawyers, actualul şef al MI6, o *prefaţă*, mulţumirile autorului pentru persoanele care i-au sprijinit proiectul şi o listă a abrevierilor. Lucrarea se încheie cu o bibliografie ce se întinde pe zece pagini şi un foarte util indice, acesta din urmă incluzând nume proprii, numele unor instituţii, dar şi denumiri uzitate în cadrul muncii de informaţii.

Prima parte, intitulată *Early Days*, cuprinde un singur capitol dedicat începuturilor serviciului. Data de 7 octombrie 1909 rămâne ca data de referinţă a

---

[9] Christopher Andrew, *The Defence of the Realm. The Authorized history of MI5*, London, Penguin Books, 2009. Primele rezerve au fost formulate chiar în decembrie 2002, când profesorul Andrew a fost desemnat drept „istoric oficial" al MI5. Criticii considerau că, dată fiind relaţia specială pe care Andrew a avut-o cu defectorii Oleg Gordievski şi Vasili Mitrokhin, intermediată de MI5 şi concretizată în două volume celebre, se poate vorbi mai mult de un „istoric de curte" (*a court historian*) decât de un istoric oficial, imparţial. Nu au lipsit nici insinuările potrivit cărora Christopher Andrew ar fi fost recrutat de către MI5 încă din timpul studenţiei sale. Deşi, la momentul lansării volumului (5 octombrie 2009) vocile sceptice nu au lipsit, ulterior lucrarea a fost receptată pozitiv, subliniindu-se în mod repetat că volumul acoperă întreaga perioadă de existenţă a serviciului, din anul 1909 şi până în prezent. Totuşi, faptul că în lucrare nu au fost ocultate aspecte incomode, cum ar fi infiltrarea cu agenţi a Partidului Comunist din Marea Britanie în anii '50, folosirea tehnicii operative împotriva liderilor marcanţi ai acestui partid sau presiunile efectuate asupra serviciului de către unii politicieni pentru a obţine informaţii despre adversarii politici, au atenuat rezervele iniţiale. Pentru modul în care a fost receptată lucrarea de către specialiştii din serviciile româneşti de informaţii, vezi Maria Ilie, *„Apărarea Regatului": o carte de istorie care face istorie*, în „Vitralii – lumini şi umbre. Revista Veteranilor din Serviciile Române de Informaţii", Anul II, nr. 5, decembrie 2010, pp. 129-132.

debutului activităţii S.I.S., chiar dacă Mansfield Cumming, primul şef al serviciului, nu a avut mai nimic de făcut în prima lună, până ce problemele ţinând de natura interdepartamentală a organizaţiei nou-creată – ce depindea simultan de *Foreign Office*, Amiralitate şi Ministerul de Război – au fost clarificate. Caracterul strict secret al serviciului a îngreunat şi el demararea activităţii. Până la sfârşitul anului însă, graţie unor eforturi susţinute, un embrion al organizaţiei devenise operaţional, demarând colectarea de informaţii din străinătate şi îndeplinind astfel scopul primordial pentru care fusese creat. De altfel, apariţia acestui ultra-secret serviciu de informaţii s-a datorat în mod evident ascensiunii rapide a Germaniei către statutul de mare putere şi conştientizării de către oamenii politici englezi a faptului că „splendida izolare" a Marii Britanii era serios ameninţată. Relevantă pentru starea de spirit a Albionului este şi apariţia în această perioadă a unor lucrări literare, ce au devenit rapid *bestsellers*, precum *The Invasion of 1910* (1906) şi *Spies of Kaiser* (1909), semnate de William Le Queux's, lucrări ce acreditau ideea că teritoriul britanic geme de organizaţii clandestine gata să sprijine un atac al Germaniei, iar spionii acesteia mişună peste tot.

Ca o reflectare a „febrei spionilor", ce înfierbânta mintea multor britanici, dar şi ca semn al unei îngrijorări constante a factorului politic, în martie 1909 premierul Herbert Asquith a înfiinţat în cadrul Comitetului Apărării Imperiale un subcomitet, condus de Richard Burdon Haldane, secretar de stat pentru Război în perioada 1905-1912, care să analizeze problema spionajului străin în Marea Britanie şi să decidă ce schimbări trebuie aduse în cadrul Amiralităţii şi a Ministerului de Război pentru a obţine informaţii valoroase din străinătate. În urma analizelor realizate în cadrul acestui subcomitet, Comitetul Apărării Imperiale a decis, la 24 iulie 1909, formarea unui Birou al Serviciului Secret (*Secret Service Bureau*), cu două secţiuni, una pentru interior, cealaltă pentru colectarea informaţiilor din exterior. Pentru conducerea acestui birou (abreviat iniţial *SS Bureau* sau chiar *SS*), au fost nominalizaţi căpitanul Vernon Kell, de către *War Office* şi comandantul Mansfield Smith-Cumming, de către Amiralitate (mai precis, de către amiralul A.E. Bethell, şeful serviciului de informaţii al Marinei). În final, câştig de cauză a avut Cumming, cel a cărui iniţială, „C", avea să devină sinonimă pentru decenii cu semnătura şefului S.I.S.[10]. Desemnarea sa ca şef al noii structuri i-a fost adusă la cunoştinţă printr-o scrisoare, devenită celebră, redactată de către Alexander Bethell, la 10 august 1909, prin care Cumming era invitat la Londra, autorul scrisorii mulţumindu-se să-l anunţe că are să-i ofere „something good" (p. 11). În vârstă de 50 de ani (născut la 1 aprilie 1859), Cumming era absolvent al *Royal Naval College* din Darthmouth şi un mare amator de mecanică şi sporturi motorizate. Astfel, era membru al *Royal Automobile Club* din anul 1902, membru fondator al *Royal Aero Club* în 1906 şi, din 1910, membru al *Motor Yacht Club.* A condus serviciul până la moartea sa, în 1923.

Capitolul conţine o serie de date extrem de interesante atât despre personalitatea lui Mansfield Cumming[11], cât şi despre dificultăţile şi adversităţile cu care

[10] În pofida unor opinii potrivit cărora „C" ar proveni de la cuvântul „chief", istoricii cei mai autorizaţi susţin versiunea „«C» for Cumming".

[11] Pentru alte detalii despre atipicul şef al S.I.S., vezi Alan Judd, *The Quest for C: Mansfield Cumming and the founding of the British Secret Service*, Harper Collins, 1999. Potrivit acestuia, în anii de început ai S.I.S., printre alte excentricităţi, Cumming, care avea un picior de lemn în urma unui accident

acesta s-a confruntat în primele zile de existenţă ale S.I.S., venite în special din partea căpitanului Vernon Kell, care nu revendica doar un statut de egalitate, ci încerca să interfereze cu acţiunile externe. De altfel, organizarea iniţială a biroului, pe două secţiuni, făcuse ca aspectele ţinând de culegerea de informaţii în străinătate să cadă în sarcina lui Cumming, iar cele referitoare la colecţionarea de date din interiorul graniţelor erau de competenţa lui Vernon Kell. Nu sunt trecute cu vederea nici aspectele ce ţin de adaptarea personală a legendarului Cumming la rigorile muncii „undercover", precum senzaţiile create acestuia de imposibilitatea de a-şi mai folosi numele propriu, numărul de telefon sau adresa în relaţiile sale oficiale. De altfel, una din primele preocupări ale sale a fost aceea de a stabili o „adresă poştală de acoperire" pentru o firmă-fantomă: „Messrs Rasen, Falcon Ltd. Box 400, General Post Office, London", cu (pseudo)obiect de activitate expediţii şi export, deschizând astfel seria lungă a firmelor de import-export folosite ca paravan de serviciile secrete din întreaga lume. De remarcat faptul că, deşi a trecut un secol de la evenimente, contactarea primului agent de pe continent de către Cumming este prezentată de către autor cu respectarea normelor de discreţie impuse de serviciu. Astfel, numele agentului de origine austriacă este trecut sub tăcere, el fiind desemnat ca agentul „B" (p. 16). Nici numele celorlalţi agenţi contactaţi până la finalul anului 1909 nu sunt dezvăluite, ei fiind amintiţi cu iniţialele „WK" şi „FRS" (p. 17).

Cu această ocazie, ţinem să elogiem munca profesorului Keith Jeffery şi pentru faptul că lucrarea sa nu poartă, ca în multe alte cazuri de persoane care au studiat serviciile secrete, amprenta secretomaniei şi suspiciunii. De altfel, această „marcă" îi afectează nu doar pe cei care studiază, ci mai cu seamă pe cei care lucrează în această branşă. Ca o dovadă, în aprilie 1910, în drum spre Paris, Cumming îşi nota în jurnalul propriu câteva reflecţii cu privire la persoanele din reţeaua agentului „B", întrebându-se dacă acestea chiar există sau banii ceruţi în numele lor îi vor reveni în întregime agentului. După ce face respectivele însemnări, Cumming notează „poate că nu e decât suspiciunea ce a început să crească după numai câteva luni în această muncă" (p. 19).

Autorul trece în revistă modul în care au fost create primele reţele de spionaj pe continent, în Franţa, Belgia, Olanda, Danemarca, Germania, Austro-Ungaria, oferind informaţii inedite şi asupra sumelor de bani (considerabile!) investite de guvernul Majestăţii Sale în obţinerea de informaţii (pp. 34-35). Astfel, bugetul biroului, estimat la 2.000 £ în 1909 (aproximativ 150.000 £ la cursul anului 2010), a crescut în 1912 la suma de 11.000 £. De remarcat că, în această perioadă, cheltuielile cu salariul angajaţilor se cifrau la mai puţin de jumătate din sumele cheltuite pentru recompensarea agenţilor.

Partea a doua a volumului, intitulată „Primul Război Mondial", este divizată în trei capitole: „Statutul legal, organizarea şi expertiza", „Operaţiunile în Vest" şi „Intensificarea muncii în ariile îndepărtate". Sunt detaliate modalităţile prin care serviciul a trecut „pe picior de război", soluţiile identificate de Cumming pentru a răspunde nevoii disperate de informaţii a celor trei „patroni" ai serviciului: Ministerul de

---

de automobil suferit în Franţa (se spune că şi-ar fi amputat singur piciorul pentru a putea ieşi dintre fiarele contorsionate ale maşinii!), obişnuia să-şi testeze candidaţii la angajare îndemnându-i să-i înfigă un cuţit aflat pe birou în proteza bine camuflată de stofa pantalonului. Cei care ezitau, nu aveau nici o şansă de a mai deveni spioni!

Externe, Amiralitatea şi Ministerul de Război. Nu sunt pierdute din vedere adevăratele lupte pe care Cumming a fost nevoit să le poarte nu doar pe frontul invizibil al spionajului, ci şi cu oficialii din Ministerul de Război, ale căror manevre puneau sub semnul întrebării însăşi existenţa ca atare a serviciului. Dificultăţile veneau nu doar din domeniul culiselor birocratice, ci şi din reţinerea cu care societatea engleză privea angajarea într-un serviciu de informaţii. La vremea respectivă, imensa majoritate a tinerilor britanici considerau înrolarea într-o unitate de linia întâi drept o onoare deosebită şi, ca atare, tentativele de a atrage astfel de tineri capabili, cu o educaţie înaltă, în rândul angajaţilor serviciului s-au soldat cu eşecuri lamentabile. De exemplu, Thomas Merton[12], celebrul fizician, socotit primul om de ştiinţă britanic ce a lucrat pentru S.I.S., a acceptat să intre în acest serviciu doar după ce a fost respins, în urma vizitei medicale, de la serviciul activ (p. 55). De altfel, majoritatea covârşitoare a recruţilor lui Cumming din perioada de început a războiului provenea din cu totul alte medii decât din Armată sau Marină. Tot aici este prezentat nefericitul accident de automobil, din 2 octombrie 1914, în urma căruia comandantului Cumming i-a fost amputat un picior, iar fiul său, locotenentul A. Smith-Cumming, şi-a pierdut viaţa (pp. 42-45).

De asemenea, cititorul poate afla detalii despre sistemul de procesare şi evaluare a informaţiilor colectate de peste hotare, fiecare informaţie fiind notată pe o scală de la A la H, adică de la „socotită corectă”, până la „prea veche pentru a o verifica”, sau despre modul în care se făcea recrutarea şi instructajul agenţilor. Asupra acestui ultim aspect, în 1918 fusese chiar redactat un manual cu nu mai puţin de 135 de pagini (p. 64). Potrivit unei însemnări din jurnalul lui Cumming, în octombrie 1916, acesta dispunea de 1.024 de agenţi în întreaga lume. Cei mai mulţi se găseau în Alexandria (Egipt) – 300, Olanda – 250, Atena – 100, Danemarca – 80. Operaţiunile de culegere de informaţii prezentate aici îl poartă pe cititor de o parte şi de alta a liniei Frontului de Vest, pe teritoriul Ţărilor de Jos, în Franţa şi în Elveţia, pe teritoriul Germaniei, dar şi al Austro-Ungariei. Extinderea reţelelor şi a ariilor de interes (pe lângă informaţiile strict militare fiind colecţionate şi informaţii comerciale şi economice) aduce în atenţie noi şi noi teatre de operaţiuni: Peninsula Iberică, Scandinavia, Orientul Apropiat, Grecia, S.U.A., Rusia. Cu aceasta din urmă, colaborarea în domeniul informativ a fost extrem de timpurie, Cumming având câteva întrevederi cu generalul Yermaloff, ataşatul militar rus la Londra, chiar în septembrie 1914. Ca urmare a celor convenite, la 26 septembrie 1914, căpitanul Archibald Campbell a fost desemnat ca

[12] Thomas Merton (1888-1969) a fost un fizician englez, inventator şi colecţionar de artă. După studii efectuate la colegiile Eton şi Balliol (Oxford), a început să lucreze la King’s College din Londra. Aici s-a dedicat astrofizicii şi studiilor referitoare la tehnicile de spectroscopie. După respingerea sa la încadrarea în serviciul activ, a devenit locotenent în *Royal Naval Volunteer Reserve*, fiind recrutat la scurt timp de serviciul secret condus de Cumming. În cadrul activităţii sale în S.I.S. a identificat cerneala specială ascunsă de spionii germani în haine şi a inventat noi tehnici de scriere secretă, folosite cu succes de serviciile britanice. Ulterior, în perioada interbelică, a fost implicat în dezvoltarea tehnologiei radar. De asemenea, a creat o vopsea neagră specială care reducea considerabil reflecţia luminii pe corpul bombardierelor, precum şi un aditiv special pentru combustibilul avioanelor, permiţând obţinerea unor viteze superioare. Pentru serviciile sale aduse apărării Marii Britanii a fost înălţat la rangul de cavaler în anul 1944.

reprezentant al serviciului la Petrograd, fiind însoţit, printre alţii, de locotenentul Stephen Alley, născut şi crescut în Rusia (p. 99).

Evident, România, datorită poziţiei sale de adevărat pivot în Balcani, nu putea scăpa atenţiei S.I.S. şi, pe cale de consecinţă, nici profesorului Keith Jeffery, care tratează aspectele referitoare la activitatea serviciului în ţara noastră în paginile 129-131. Curtată de ambele tabere în perioada neutralităţii, România dădea semne în 1915 că, sub guvernarea lui Ionel Brătianu, ar înclina spre Antanta Cordială. Ca urmare, în decembrie 1915, Cumming l-a trimis pe Bertie Maw în România, unde acesta fusese implicat în afaceri cu petrol, înainte de declanşarea războiului. Misiunea sa era de a colecta informaţii militare şi economice. În scurt timp, folosindu-se de contactele pe care şi le crease în perioada cât făcuse afaceri în România, acesta şi-a creat o reţea destul de eficientă în rândul muncitorilor de la căile ferate şi dintre vameşi, reuşind să furnizeze rapoarte detaliate despre bunurile pe care România le exporta în Austro-Ungaria. Activitatea sa însă nu era socotită mulţumitoare, astfel că, din aprilie 1916, la Bucureşti a fost trimis căpitanul Laycock, pentru a crea o reţea paralelă cu cea a lui Bertie Maw şi pentru a ameliora cantitatea şi calitatea informaţiilor.

Intrarea României în război şi precipitarea evenimentelor militare a dus la colapsul reţelei lui Bertie Maw, în vreme ce organizaţia lui Laycock s-a retras la Iaşi, unde a fost convertită într-o misiune militară oficială, coordonată de ataşatul militar britanic. Din septembrie 1917 şi până în martie 1918, Laycock a beneficiat de informaţii semnificative din partea unui agent din portul Galaţi, dar pe parcursul colaborării s-au produs unele indiscreţii asupra apartenenţei la S.I.S., fapt ce i-a atras acestuia mustrări din partea Direcţiei Personal. Una din acţiunile orchestrate de serviciul britanic în această perioadă l-a avut ca protagonist pe celebrul colonel canadian Joseph Boyle[13]

[13] Joseph Whiteside Boyle (16 noiembrie 1867, Toronto, Canada – 14 aprilie 1923, Hampton Hill, Anglia) – om de afaceri canadian, îmbogăţit prin exploatarea zăcămintelor aurifere din Klondike (de aici şi supranumele de „Regele din Klondike" sau „Prinţul Aurului"). În timpul Primului Război Mondial a înzestrat, pe cheltuiala sa, o companie de mitraliori pentru a lupta pe Frontul de Vest. În iulie 1917 este trimis de către *American Committee of Engineers* din Londra în Rusia pentru a reorganiza transporturile feroviare. În decembrie 1917 s-a implicat în negocierile dintre guvernul român şi guvernul bolşevic, obţinând returnarea arhivelor şi a unei părţi din tezaurul României evacuat la Moscova cu un an în urmă. În februarie 1917 a intermediat un acord de oprire a focului între forţele bolşevice şi armata română din Basarabia. În cooperare cu George Alexander Hill, agent al S.I.S., s-a implicat în mai multe acţiuni împotriva forţelor bolşevice şi germane din Basarabia şi sud-vestul Rusiei. În aprilie 1918 a reuşit să obţină eliberarea a peste 50 de români ţinuţi prizonieri la Odessa, printre aceştia numărându-se vicepreşedintele Senatului României, mai mulţi senatori şi generali. Ajuns la Iaşi, a fost decorat la 7 aprilie 1918 cu ordinul „Steaua României", fiind întâmpinat ca un erou şi supranumit „salvatorul României". De asemenea, a intermediat acordarea unui credit pentru România, în valoare de 25 milioane de dolari, din partea guvernului canadian. A avut o relaţie destul de strânsă cu regina Maria (Marie of Edinburgh – fiica prinţului Alfred, duce de Edinburgh, şi a Marii Ducese a Rusiei, Maria Alexandrovna), stârnind adevărate furtuni în lumea mondenă a vremii şi obligându-l pe regele Ferdinand să ia măsuri ferme pentru a-l îndepărta, în cele din urmă, de la Curte. Pentru detalii asupra vieţii acestui pitoresc personaj, supranumit în epocă şi „Rasputin al României", vezi Leonard W. Taylor, *Regele aurului şi regina Maria: vieţile paralele ale lui*

care, de teamă că flota rusească a Mării Negre va cădea în mâinile inamicului, aranjase scufundarea principalelor vase prin intermediul unei organizaţii evreieşti, urmând ca plata să se facă *per* tonă navă scufundată.

Informaţiile extrem de interesante din această secţiune a volumului sunt ilustrate cu câteva fotografii pe măsură: un tichet german pentru pâine, falsificat în vederea folosirii sale de către agenţii care acţionau în afara Elveţiei (p. 65), un ghid care permitea agenţilor din Belgia ocupată, care supravegheau traficul feroviar, să recunoască ce tip de unităţi militare transporta un tren sau altul (p. 79), o schiţă a unei căi ferate construită de germani în apropiere de Liège (p. 83) şi una a navei germane de război „Bayern" (p. 85), ambele furnizate de agenţi ai S.I.S.. Umorul britanic este prezent prin intermediul unei caricaturi a responsabilului pentru informaţiile din Rusia, Frank Stagg, acesta fiind prezentat în ipostaza de a examina cu lupa un mic bolşevic ce se zbate în mâna sa (p. 96).

Cea de-a treia parte a volumului, „Anii interbelici", a fost structurată pe cinci capitole, tratând apariţia oficială a S.I.S., deplasarea interesului serviciului spre ameninţarea bolşevică, modul în care erau rezolvate problemele interne, căile de atingere a obiectivelor în condiţiile unui buget mult diminuat şi, în final, ultimul capitol este dedicat activităţii serviciului în perspectiva izbucnirii celui de-Al Doilea Război Mondial. În această secţiune sunt detaliate operaţiunile delicate în care a fost angrenat Cumming, încă din primele zile de pace, pentru a asigura supravieţuirea serviciului pe care îl conducea. Într-adevăr, la numai trei zile de la încheierea armistiţiului cu Germania, generalul William Thwaites, care conducea Direcţia de Informaţii Militare, propunea fuzionarea organizaţiilor conduse de Cumming şi Kell într-un aşa-numit *Special Intelligence Service*, condus de un singur şef. Ca urmare, Cumming, susţinut de lordul Hardinge, Subsecretarul Permanent al *Foreign Office*, a susţinut adevărate „bătălii birocratice" pentru a obţine independenţa serviciului său în faţa tentativelor repetate de subordonare iniţiate de către *War Office*, reuşind să asigure acest lucru abia spre finalul anului 1920.

Incertitudinile acestei perioade s-au reflectat chiar şi în denumirea serviciului, documentele consemnând în această perioadă coexistenţa formulelor *Secret Intelligence Service* (S.I.S.), *Special Intelligence Service* (S.I.S.), dar şi „MIi(c)" (după denumirea adoptată în aprilie 1916 *Military Intelligence* – p. 50). Formula agreată de Cumming era aceea de *Secret Intelligence Service*, el neezitând să reamintească faptul că în 1909 a fost desemnat drept „Chief of the Secrete Service" (p. 162). La moartea sa (14 iunie 1923), Cumming lăsa în urmă un serviciu de informaţii cu o reputaţie consolidată, călit în bătăliile secrete ale celei mai mari conflagraţii cunoscută până atunci în istorie. Succesorul său a fost desemnat tot un marinar de carieră, contraamiralul Hugh Sinclair, în vârstă de 49 de ani, cu o activitate modestă în spionajul naval, dar socotit un bun profesionist şi beneficiind de o largă reţea de conexiuni în mediile politice şi militare. Acesta a condus serviciul timp de 16 ani, până în noiembrie 1939.

Nu vom insista asupra extrem de interesantelor aspecte referitoare la finanţarea serviciului, la metodele folosite pentru extinderea reţelei de agenţi pe toate

---

Joe Boyle din Klondike, traducere de Aurel Sasu, Bucureşti, Editura Atos, 1996 şi Gilles Duguay, *Joe Boyle: un mousquetaire canadien au service de la Reine Marie de Roumanie*, Bucureşti, Editura ALL, 1998.

continentele[14] şi nici asupra modalităţilor de acoperire a acestor activităţi. Deşi ar merita din plin, nu vom stărui nici în ceea ce priveşte crearea în 1931 a *Industrial Intelligence Centre*, focalizat iniţial asupra monitorizării progresului industriei de război din ţările potenţial inamice şi devenit, ulterior, un puternic centru de spionaj economic (p. 313), după cum nu vom detalia nici acţiunea de modernizare a sistemelor de păstrare a legăturilor prin dotarea posturilor din străinătate cu echipamente de comunicaţii fără fir portabile (p. 318-319).

Totuşi, considerăm necesar să aducem în atenţie activitatea S.I.S. pe teritoriul României[15] (pp. 271-274), întrucât informaţiile despre aceste aspecte sunt destul de parcimonioase şi, nu de puţine ori, contradictorii. Odată cu identificarea regimului bolşevic drept unul din pericolele majore pentru Imperiul Britanic[16], activitatea de culegere de informaţii din/despre Rusia Sovietică a devenit prioritară. În acest context, România a fost considerată una dintre cele mai importante zone pentru organizarea acţiunilor pe spaţiul sovietic. Din decembrie 1922 postul S.I.S. de la Bucureşti trece sub comanda lui Harold Gibson, venit în România sub acoperirea de corespondent al publicaţiei „Morning Post”. Acesta, ajutat din 1924 şi de fratele său mai tânăr, Archibald („Archie”), a contactat figurile proeminente ale ruşilor albi[17] aflaţi pe teritoriul României şi a organizat o reţea extinsă de agenţi de o parte şi de alta a frontierei româno-sovietice[18], reţea ce a cuprins în unele perioade chiar 70 de persoane. Dintre agenţii cei mai valoroşi, se evidenţia agentul „313” care a furnizat informaţii preţioase despre baza navală de la Sevastopol. Se pare că fuseseră recrutaţi agenţi chiar din rândul

[14] În 1938 existau 34 de posturi (*stations)* în străinătate, deservite de 69 de ofiţeri şi 134 de funcţionari, aceştia având în legătură un număr neprecizat de agenţi (p. 245).

[15] Aspecte interesante ale colaborării dintre S.I.S. şi organele româneşti de informaţii, ale schimbului de informaţii practicat, dar şi ale disensiunilor inerente sunt redate de Alin Spânu, *Istoria serviciilor de informaţii/contrainformaţii româneşti în perioada 1919-1945*, Iaşi, Casa Editorială „Demiurg”, 2010, pp. 159-162.

[16] Unii autori nu au ezitat să identifice în această exacerbare a ameninţării bolşevice principala cauză a deficitului de informaţii despre reconstruirea potenţialului militar german: „Supraestimarea pericolului sovietic şi a comunismului intern indus de acesta în întreaga Europă a determinat o slăbire a supravegherii Germaniei, care va crea o nouă «surpriză» strategică, implicând planeta într-un al Doilea Război Mondial” - Alexandru-Radu Timofte, *op. cit.*, p. 62.

[17] Potrivit lui Nicolae D. Stănescu, angajat al Serviciului Secret condus de Moruzov şi apoi al S.S.I.-ului (al cărui director a şi ajuns, pentru scurtă vreme, în 1945), în această perioadă situaţia se prezenta astfel: „agentura engleză din România se baza îndeosebi pe o serie de emigranţi ruşi-albi, în majoritate foşti ofiţeri ţarişti (belogverdeţi, gardişti albi, cum îi numeau sovieticii). Aceştia fuseseră recrutaţi de englezi, fie în Rusia, în preajma prăbuşirii ţarismului, fie în Turcia, unde se refugiaseră după revoluţie, la noi în ţară majoritatea acestora sosind prin Constantinopol. (…) Cei cărora studiile le îngăduiau primiseră, prin «Intelligence Service», legitimaţii de corespondenţi de presă engleză ai celor mai importante ziare britanice ca «Times», «Daily Mail» etc., între aceştia fiind Rostovski şi Bogomoleţ” – N.D. Stănescu, *Întâmplări şi oameni din Serviciul Secret*, cuvânt înainte, note şi selecţia textului Marian Ştefan şi Gheorghe Neacşu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2002, pp. 50-51.

[18] Pentru perioada de început a colaborării dintre S.I.S. şi serviciile secrete româneşti, vezi C. Neagu, D. Marinescu, R. Georgescu, *Fapte din umbră,* vol. II, Bucureşti, Editura Politică, 1977, pp. 183-186.

ofiţerilor Armatei Roşii, precum şi unii cu posibilităţi de informare în regiuni îndepărtate (Irkutsk). Activitatea lui Harold Gibson a fost continuată, după plecarea acestuia la Riga în martie 1931, de maiorul Montagu „Monty" Chidson şi de Archie Gibson. Aceştia au recrutat noi surse, în special din rândul naţionaliştilor ucraineni, furnizând Londrei informaţii apreciate drept valoroase. Toate operaţiunile erau realizate cu sprijinul preţios al organelor româneşti de informaţii, care facilitau traversarea frontierei de stat într-un sens sau altul.

Totuşi, activitatea S.I.S. în România a fost pusă serios sub semnul întrebării odată cu evenimentele de la mijlocul anilor '30. În octombrie 1935, Mihail Moruzov[19], şeful Serviciului Secret din România, i-a adus la cunoştinţă lui Chidson că a arestat pe fraţii Mikhail şi Alexander Flemmer, care lucrau atât pentru români, cât şi pentru britanici. În cursul anchetei a reieşit că aceştia erau, de fapt, agenţi O.G.P.U.[20] Întrucât un proces public ar fi avut principalul dezavantaj de a aduce la lumină colaborarea serviciilor secrete româneşti cu S.I.S., Moruzov a propus lichidarea celor doi, dar nu înainte de a aprofunda cercetările. Cu această ocazie, a reieşit că reţelele edificate de S.I.S. erau adânc penetrate de agenţi sovietici care îi intoxicaseră pe britanici cu informaţii false timp de ani de zile. Refuzând să accepte acest lucru, Chidson a decis să trimită în Uniunea Sovietică un agent de încredere care să contacteze două dintre sursele folosite de celebrul „313", dar atât respectivul agent, cât şi sursele au dispărut fără urmă. În aprilie 1936 Chidson a acceptat evidenţa şi, la scurt timp, a fost transferat la Haga. Șeful postului de la Bucureşti a devenit Archie Gibson, dar, deşi acesta a avut o relaţie bună de colaborare cu Moruzov, activităţile britanice de culegere de informaţii din România nu şi-au revenit niciodată după „dezastrul Flemmer"[21].

În mod inexplicabil, din capitolul referitor la colaborarea informativă româno-britanică lipseşte un eveniment major: informarea lui Moruzov de către S.I.S., la 27 martie 1927, asupra subtilizării *Planului de mobilizare al armatei române pe anul 1926*[22]. Era vorba de epilogul unei poveşti de spionaj căreia îi căzuse victimă generalul Ludovic Mircescu, ministru de Război în perioada martie 1926-iunie 1927. Sovieticii plasaseră în

---

[19] Numele acestuia este redat sub forma „Muruzov". Pentru detalii asupra personalităţii fascinante a lui Moruzov, vezi Cristian Troncotă, *Mihail Moruzov şi Serviciul Secret de Informaţii al Armatei Române*, ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Evenimentul Românesc, 1997, cap. I *Date despre biografia şi personalitatea lui Mihail Moruzov*, p. 25-38 şi fişa lui Mihail Moruzov în Pavel Moraru, *Serviciile secrete şi Basarabia (1918-1991). Dicţionar*, Bucureşti, Editura Militară, 2009, pp. 164-171.

[20] Direcţia Politică Unificată de Stat (О.Г.П.У.) era succesoarea directă a CEKA (Comisia Extraordinară pentru Combaterea Contrarevoluţiei şi Sabotajului) şi a G.P.U. (Direcţia Politică de Stat), fiind înfiinţată în iulie 1923.

[21] Câteva date despre colaborarea de două decenii dintre S.I.S. şi Serviciul Secret condus de Moruzov sunt disponibile şi în Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti. De la Cuza la Ceauşescu*, cuvânt înainte: Florin Constantiniu, postfaţă: Ion Cristoiu, Bucureşti, Editura „Ion Cristoiu" S.A., 1999, pp. 150-151.

[22] Pentru detalii ilustrative asupra lacunelor incredibile din sistemele de protecţie contrainformativă ale statului român în acea perioadă, vezi C. Neagu, D. Marinescu, R. Georgescu, *Fapte din umbră,* vol. II, Bucureşti, Editura Politică, 1977, cap. *Dispariţia planului de mobilizare al armatei*, pp. 170-183.

anturajul său o agentă în perioada în care generalul comanda Divizia 8 Infanterie la Cernăuţi. Aceasta, devenită amanta generalului, a subtilizat în august 1926 importantul document în timp ce îşi petrecea concediul împreună cu generalul la Vatra Dornei, după care a trecut de urgenţă frontiera. Ancheta declanşată s-a încheiat prin sinuciderea generalului în anul 1930[23]. Deşi se pare că S.I.S. deţinea informaţia de la un agent propriu, (Dimitri Rostovski-Bruhatov rus alb, recrutat la Istanbul unde se refugiase după înfrângerea armatelor generalului Vranghel şi plasat în România în anul 1923, sub acoperirea de corespondent al „Daily Mail"), Keith Jeffery trece sub tăcere acest episod semnificativ al colaborării dintre cele două servicii secrete.

În finalul acestei părţi, autorul a inserat câteva informaţii foarte interesante despre ceea ce va constitui un set de contradicţii în cadrul efortului de război al britanicilor în primii ani ai celui de-al Doilea Război Mondial: operaţiunile speciale. În prima jumătate a anului 1938 Sinclair a decis să pună pe picioare o organizaţie care să planifice, să pregătească şi să execute sabotaje şi alte operaţiuni clandestine: Secţia IX sau „D" (iniţiala cuvântului *Destruction*), pusă sub conducerea maiorului Laurence Grand. Primele ţinte ale sabotajelor au fost identificate în Germania şi vizau sistemele de alimentare cu energie, liniile de comunicaţii, căile ferate, asigurarea alimentelor, sectorul zootehnic (era avută în vedere îmbolnăvirea şeptelului), dar nu era scăpat din vedere aşa-numitul „sabotaj al moralului inamicului". Un loc de seamă în planurile Secţiei IX era ocupat de identificarea căilor de a întrerupe aprovizionarea Germaniei cu minereu de fier din Suedia şi cu petrol din România (p. 320)[24].

Partea a patra a volumului, „Impactul războiului", cuprinde patru capitole: „Menţinerea pe linia de plutire", „Teatrul european de operaţii", „De la Budapesta la Bagdad" şi „Vest şi Est".

În mod nefericit, pentru serviciul britanic de informaţii, izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial s-a suprapus cu moartea lui Hugh Sinclair. La numai 66 de ani, acesta s-a stins în urma unui cancer al splinei, la 4 noiembrie 1939, lăsând deschisă problema succesiunii sale în funcţie, deşi îşi exprimase printr-o scrisoare opţiunea în favoarea colonelului Stewart Graham Menzies. Vechile rivalităţi în plan informativ dintre Ministerul de Război, Amiralitate şi *Foreign Office* au reizbucnit, contracandidaţii neîntârziind să apară. Decizia finală a fost luată abia în 28 noiembrie, după ce Lordul Halifax, secretarul Afacerilor Externe, a susţinut ferm candidatura lui Stewart Menzies în faţa premierului Churchill. Menzies a rămas în fruntea serviciului până în iunie 1952.

Din această parte a volumului, dorim să relevăm modul în care autorul a reuşit să prezinte şi să explice fricţiunile existente între S.I.S. şi *Special Operations Executive* (S.O.E.). Operaţiunile speciale, care cuprindeau cam tot ce se referea la propagandă şi sabotaj, au fost privite cu suspiciune încă de la începutul războiului, deoarece, în mod inevitabil, activităţile de culegere de informaţii nu pot fi decât stânjenite de acţiunile de sabotaj care atrag întărirea măsurilor de securitate. Dar, dincolo de aceste aspecte, fricţiunile au fost exacerbate într-o măsură şi mai mare de personalităţile implicate, de o parte şi de alta. De-a lungul verii anului 1940 conducerea operaţiunilor speciale britanice

---

[23] Alin Spânu, *op. cit.*, p. 162.
[24] Câteva date interesante asupra înfiinţării Secţiei „D" şi a obiectivelor acesteia se regăsesc în Horia Brestoiu, *Acţiuni secrete în România*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1973, pp. 116-117.

a fost restructurată, în septembrie putându-se vorbi de o organizaţie complet nouă: S.O.E. În fruntea acesteia a fost desemnat Hugh Dalton, instruit personal de către Churchill „să aprindă Europa". Prima acţiune a acestuia a fost aceea de a solicita transferarea Secţia a IX-a a S.I.S. către S.O.E., monopolizând astfel propaganda subversivă şi acţiunile de sabotaj. Tensiunile între cele două organisme au continuat să se acumuleze în lunile care au urmat, astfel încât în aprilie 1941 au fost necesare impunerea unor măsuri ferme pentru departajarea ariilor de acţiune şi pentru stabilirea unui „modus vivendi" în măsură să nu permită interferarea operaţiunilor.

De asemenea, în mod firesc, nu lipsesc din această parte relatările despre eforturile S.I.S. în România. Reprezentantul serviciului la Bucureşti, acelaşi Archie Gibson, a acţionat sub acoperirea de corespondent al cotidianului „The Times". În toamna anului 1939 el era ajutat de o secretară, un operator TFF şi avea 40 de „agenţi principali". În această perioadă, serviciul era interesat să culeagă informaţii politice şi economice din zonă, în special referitoare la comerţul cu Germania. După cum dezvăluie documentele de arhivă, rapoartele din România nu erau prea apreciate de Londra. De altfel, Gibson recunoştea că cei mai mulţi agenţi erau ziarişti locali, care, deşi erau foarte prolifici, erau lipsiţi de capacitatea de a-şi crea o viziune de ansamblu asupra situaţiei. Sub-sursele folosite de aceştia erau apreciate drept „vagi şi nebuloase" şi, ca atare, era greu de stabilit care informaţie este veridică (p. 413). Nici activitatea Secţiei IX, direcţionată spre întreruperea alimentării cu petrol pe Dunăre a Germaniei, nu s-a bucurat de succes. Planurile de a bloca Porţile de Fier au eşuat[25], iar succesorul Secţiei IX, S.O.E. nu a repurtat nici el vreun succes notabil în zonă. Merită amintit aici faptul că, potrivit documentelor britanice, în iunie 1940 a fost recrutat un fost agent al serviciilor franceze de informaţii care, până la arestarea sa în februarie 1944, a fost considerat de către *War Office* „one of our best and most reliable sources" (p. 415). Acesta şi-a creat o reţea extrem de eficace, cu numele de cod „Nannygoat", în care erau incluşi francezi, greci, elveţieni, români, preoţi catolici, oameni de afaceri, angajaţi ai societăţilor petroliere, un inspector de poliţie şi chiar un angajat al Marelui Stat Major.

A cincea parte, intitulată „Câştigarea războiului", debutează cu capitolul „Lucrurile iau altă întorsătură", în care autorul prezintă structura şi activitatea serviciului după reorganizarea sa din 1942 şi primăvara anului 1943. Se succed apoi capitolele „Din Elveţia în Normandia", „Victoria în Europa", „Asia şi sfârşitul războiului", „Planificarea postbelică". Multitudinea de aspecte extrem de interesante puse în lumină de autor face dificilă o trecere în revistă. Merită amintită însă creşterea spectaculoasă pe care serviciul a înregistrat-o în anii războiului. Astfel, dacă în aprilie 1939 existau 42 de ofiţeri în S.I.S. (din care 15 afectaţi Secţiei IX), ajutaţi de 55 de secretare, la începutul anului 1944 în cartierul general al S.I.S. lucrau 307 ofiţeri şi 530 de secretare, precum şi un număr necunoscut de personal administrativ (oameni de serviciu, bucătari etc.). Dorim să amintim aici şi un aspect ţinând de conspirativitatea severă în care angajaţii S.I.S. îşi desfăşurau operaţiunile. Astfel, plata salariului, chiar şi a atotputernicului „Chief", era făcută în bani gheaţă, iar ştatele de plată erau scrise cu creionul, orice nume putând fi şters în eventualitatea că cineva ar fi dorit să probeze că respectiva persoană a lucrat pentru S.I.S. (p. 479).

[25] *Ibidem*, pp. 150-172.

În cea de-a şasea parte, „De la războiul fierbinte la războiul rece”, sunt incluse trei capitole ce tratează aspectele referitoare la ajustarea serviciului pentru perioada de pace, continuarea operaţiunilor în Europa şi transformarea ulterioară a serviciului într-o reţea globală. Problemele dificile legate de redimensionarea serviciului pentru perioada de pace sunt abordate cu o abundenţă de detalii, fiind prezentate diferitele scenarii vehiculate în centrele de putere din Londra, de la fuziunea S.I.S. cu MI5, până la absorbţia S.O.E. şi trecerea organismului rezultat în subordinea Ministerului Apărării (soluţie vehiculată cu insistenţă chiar şi în anul 1947). Un interes aparte este manifestat de autor pentru dezvoltarea activităţilor de cercetare şi producere a echipamentelor speciale. De asemenea, sunt analizate priorităţile serviciului britanic de spionaj în primii ani de după încheierea războiului, asigurarea că structurile *Abwehr-ului* şi *Gestapo-ului* sunt definitiv distruse ocupând un loc aparte. De asemenea, modalităţile optime prin care expertiza antisovietică şi anticomunistă a serviciilor secrete germane putea fi reconvertită au preocupat în cel mai înalt grad responsabilii S.I.S. (pp. 653-655). De altfel, una dintre cele mai semnificative provocări cărora serviciul a fost nevoit să le facă faţă a fost aceea de a gestiona situaţia informativă din ţări precum Germania şi Austria – state foste inamice, învinse în conflictul recent încheiat şi divizate între Marile Puteri învingătoare.

Căderea Cortinei de Fier şi succesele înregistrate de comunism în Asia au reprezentat noi provocări pentru spionajul britanic. Reapariţia „Marelui Joc” dintre Marea Britanie (ca parte a alianţei puterilor occidentale) şi Rusia Sovietică reimpunea prioritatea informaţiilor politice şi a analizei, astfel că S.I.S. revenea pe un teritoriu care îi era foarte familiar, scăpând de presiunile impuse de soluţionarea conflictului militar. Ciocnirile pe liniile de falie dintre cele două blocuri politico-militare, aşa cum a fost, de exemplu, războiul civil din Grecia dintre forţele pro-comuniste şi forţele guvernamentale susţinute de Londra şi Washington, au menţinut serviciul britanic de informaţii într-o stare de permanentă alertă, prefigurând ciocnirile de pe frontul invizibil al „Războiului Rece”.

Ultima parte a volumului este consacrată concluziilor, fiind intitulată „S.I.S.: conducere şi performanţă de-a lungul primilor patruzeci de ani”. La capătul analizei sale, Keith Jeffery conchide că orice evaluare a activităţii serviciului trebuie să ia în consideraţie aportul specific al primilor trei şefi: Mansfield Cumming, Hugh Sinclair şi Stewart Menzies. Primii treizeci de ani, acoperiţi de conducerea primilor doi, au fost ani de consacrare a serviciului, perioadă în care, în ciuda dimensiunii sale reduse, S.I.S. şi-a construit o reputaţie de profesionalism, iar rolul ofiţerilor ca indivizi de excepţie a fost unul predominant. De altfel, Mansfield Cumming, un adevărat „om orchestră”, a ilustrat în mod strălucit modul în care calităţile individuale pot surmonta greutăţi şi adversităţi aparent de neînvins. Astfel, potrivit autorului, serviciul nu a fost niciodată mai ameninţat cu dispariţia de către Amiralitate şi *War Office* decât în perioada Primului Război Mondial şi în primii ani postbelici, iar supravieţuirea sa ca entitate informativă s-a datorat exclusiv abilităţii legendarului „C”. Nici mandatul interbelic al lui Hugh Sinclair nu a fost lipsit de dificultăţi, de această dată ameninţările la adresa existenţei micului serviciu de informaţii venind mai cu seamă din partea departamentelor cărora le furniza informaţii. Solicitările venite din partea acestora au fost permanent în creştere şi, nu de puţine ori, aşteptările lor se dovedeau a fi cel puţin nerealiste.

În perioada 1939-1949, situaţia lui Stewart Menzies a fost diferită. După un start nu lipsit de dificultăţi în cadrul celui de-al Doilea Război Mondial, S.I.S. s-a constituit într-o componentă valoroasă şi indispensabilă a maşinii de război britanice şi, alături de echipele de decriptori şi analişti de la Bletchley Park[26], a reuşit să contribuie în mod esenţial la obţinerea victoriei împotriva Germaniei. Trecerea sub managementul S.I.S. a echipei de la *Government Code and Cypher School* („GC & CS" – Şcoala Guvernamentală de Cifruri şi Coduri, întemeiată în 1919, împărţea din anul 1926 acelaşi sediu cu S.I.S. - 54 Broadway, St James's) şi distribuirea informaţiilor obţinute prin spargerea codurilor germane şi folosirea maşinii de cifrat „Enigma" (operaţiunea „Ultra") pe canalele specifice ale S.I.S. au consolidat considerabil imaginea serviciului în ochii factorilor de decizie.

La finalul acestei scurte prezentări rămân foarte multe lucruri care ar merita spuse despre această lucrare magistrală, precum şi numeroase aspecte extrem de interesante relatate în paginile sale şi asupra cărora ar trebui să îndreptăm atenţia cititorului: acţiunile duse în Primul Război Mondial pentru a-i convinge pe americani să sprijine efortul de război al Marii Britanii, modul în care S.I.S. a prevenit izbucnirea unei revoluţii comuniste în Brazilia în anul 1935, rolul serviciului în timpul campaniei din Africa de Nord, în pregătirea debarcării din Normandia sau în obţinerea informaţiilor despre armele ultrasecrete de tip „V" dezvoltate de Germania nazistă. Trebuie remarcat, de asemenea, faptul că, deşi nu lipsesc relatările cu iz senzaţional, precum cele despre organizaţia belgiană „La Dame Blanche", ce a furnizat în anii Primului Război Mondial informaţii nepreţuite despre forţele Germaniei (p. 78-82), volumul lui Keith Jeffery nu este centrat pe prezentarea unor „super-eroi", aşa-zişii *master-spies*. La fel ca în activitatea serviciului, unde, cel mai adesea, informaţiile mărunte sunt puse împreună ca într-un *puzzle* pentru a crea o imagine inteligibilă a situaţiei operative, lucrarea aduce în prim-plan munca unor oameni obişnuiţi, bărbaţi şi femei deopotrivă, care, în vremuri de război sau de pace, şi-au asumat riscuri enorme, colectând informaţii ce puteau părea anodine, dar care, furnizate unui serviciu de informaţii profesionist, au fost în măsură să

[26] În opinia noastră, profesorul Keith Jeffery nu a subliniat în suficientă măsură contribuţia acestui departament la obţinerea unor informaţii vitale pentru cursul războiului. Pentru unele detalii inedite asupra performanţelor atinse de acest colectiv şi asupra importanţei excepţionale a muncii acestuia în câştigarea războiului, vezi Laurent Joffrin, *Istoria codurilor secrete*, traducere Aurelia Ulici, Bucureşti, Editura Litera, 2010, pp. 139-169. În mod deosebit, în cadrul echipei de la Bletchley Park, s-a distins Alan Turing, un matematician de geniu, absolvent al *King's College* din Cambridge, care a avut un rol crucial în construirea maşinilor electro-mecanice folosite pentru decriptarea mesajelor germane, codificate cu „Enigma". Turing era un savant excentric, cu înclinaţii homosexuale, printre „ciudăţeniile" sale numărându-se pasiunea pentru desenul lui Walt Disney „Albă-ca-Zăpada şi cei şapte pitici", pe care îl văzuse de 40 de ori la rând! S-a sinucis la 7 iunie 1954, cu puţin timp înainte de a împlini 42 de ani, muşcând un măr pe care îl unsese cu o soluţie de cianură. Meritele sale deosebite din timpul războiului şi contribuţia sa la dezvoltarea ciberneticii au fost recunoscute mult după moartea sa, dar această recunoaştere a îmbrăcat forme din cele mai diverse. De exemplu, destule voci susţin că emblema firmei „Apple Computers Inc." (un măr muşcat, vopsit în nuanţele curcubeului - culorile mişcării homosexuale) reprezintă un omagiu postum adus lui Tuning, deşi creatorul acestui *logo* neagă acest lucru.

ajute la crearea imaginii de ansamblu. Monitorizarea traficului naval sau a garniturilor de tren, semnalarea prezenţei unei mari unităţi sau a unui înalt comandant militar într-un loc sau altul sunt exemple perfecte pentru acest gen de acţiuni care au fost valorizate de autor, fără a neglija în vreun fel loviturile de maestru date de un agent sau altul (vezi, de exemplu, acţiunile brave ale locotenentului Augustus Agar împotriva bazei navale sovietice de la Kronstadt, din vara anului 1919 - p. 175-177).

Datorită accesului neîngrădit în arhivele S.I.S., autorul a fost în măsură să prezinte şi inedite poveşti dramatice, aduse la lumină pentru prima dată. Un exemplu în acest sens este aşa-numitul „incident Venlo" din 9 noiembrie 1939, unul din marile eşecuri ale serviciului, când doi agenţi S.I.S., ce urmau a se întâlni cu nişte aşa-zişi reprezentanţi ai opoziţiei din cadrul Wehrmachtului, au fost arestaţi de către Gestapo la frontiera germano-olandeză (pp. 382-387). Un alt exemplu îl constituie aşa-numitul „raport Bland" (*Future Organisation of the S.I.S.*), din octombrie 1944, pe baza căruia a fost configurat serviciul în vederea a ceea s-a numit ulterior Războiul Rece şi ale cărui detalii au fost pe deplin dezvăluite abia în acest volum (pp. 599-616).

Pentru a concluziona, îndrăznim să afirmăm că volumul profesorului Keith Jeffery este o capodoperă a genului, un model de abordare a istoriei unui serviciu de informaţii, o lectură captivantă presărată cu ilustraţii inedite[27], ce merg de la portretele foştilor şefi ai serviciului până la tehnică folosită în operaţiunile de spionaj (p. 484), acte false (p. 394) şi facsimile după documente semnificative.

Ernest Volkman arăta într-una din lucrările sale că încercarea istoricilor de a înţelege rolul serviciilor secrete şi a informaţiilor procurate de acestea în derularea evenimentelor mondiale „seamănă mult cu deschiderea unui drum printr-un hăţiş de nepătruns, întunecos, de mister, paradox, fapte contradictorii, înregistrări absente sau «plivite» (igienizate), amintiri convenabile, secrete, «negare plauzibilă» şi, ocazional, minciuni făţişe, fără a mai pomeni de dezinformare şi inducere în eroare"[28]. În acest context, lucrarea pe care am prezentat-o în paginile de faţă ne apare încă şi mai demnă de a fi elogiată şi înţelegem mai bine remarca autorului făcută cu ocazia lansării volumului, când sublinia că a fost extrem de mulţumit că a trebuit, conform contractului, să-şi limiteze cercetarea la anul 1949: „I fell down on my knees and thanked the Lord I was stopping at 1949".

Nu ne rămâne decât să sperăm că succesorul profesorului Keith Jeffery, dacă va exista unul, va aduce la lumină istoria S.I.S. în perioada Războiului Rece, şi, nu în ultimul rând, că serviciile de informaţii ale României vor înţelege şi ele importanţa existenţei unei istorii bazată pe accesul deplin la documentele de arhivă.

Florian BANU

[27] Am remarcat în mod deosebit o fotografie a unui agent dublu (nume de cod „Ecclesiastic") într-o postură extrem de rară: exercitându-şi meseria, mai precis fotocopiind documente secrete.
[28] Ernest Volkman, *Spionaj*, Bucureşti, Editura Rao, 1998, pp. 11-12.

ABREVIERI

ACNSAS, Arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii
ACNJ, Arhiva Comandamentului Naţional al Jandarmeriei
AMI, Arhiva Ministerului de Interne
AMR, Arhivele Militare Române
ANIC, Arhivele Naţionale Istorice Centrale
ASRI, Arhiva Serviciului Român de Informaţii
BO, Buletinul Oficial
BOR, Biserica Ortodoxă Română
CAER, Consiliul de Ajutor Economic Reciproc
CC al PCR, Comitetul Central al Partidului Comunist Român
CEPECA, Centrul de Perfecţionare a Cadrelor de Conducere
CFP, Combinatul Fondului Plastic
CI, contrainformaţii
CIE, Centrul de Informaţii Externe
CIS, Fondul pentru cheltuieli informative speciale
CM, colonie de muncă
CMOB, Comandamentul Miliţiei Oraşului Bucureşti
Col., colonel
Com., comuna
Coord., coordonator
CPEx, Consiliul Politic Executiv
Cpt., căpitan
CR, contrarevoluţionar
CSS, Consiliul Securităţii Statului
CTOT, Comandamentul pentru Tehnica Operativă şi Transmisiuni
CTS, Comandamentul Trupelor de Securitate
DGIE, Direcţia Generală de Informaţii Externe
DGP, Direcţia Generală a Poliţiei
DIE, Departamentul de Informaţii Externe
DMRU, Direcţia Management Resurse Umane
DO, domiciliu obligatoriu
DRO, Organizaţia Revoluţionară a Dobrogei
DRS, Direcţia Regională de Securitate
DRSP, Direcţia Regională de Securitate a Poporului
DRSS, Direcţia Regională a Securităţii Statului
DSS, Departamentul Securităţii Statului
DUI, Dosar de urmărire informativă
DV, dosar de verificare
GAS, Gospodărie Agricolă de Stat
g-ral mr., general maior
HCM, Hotărâre a Consiliului de Miniştri
i.e. – informaţii externe

IJ, Inspectoratul Judeţean
IMB, Inspectoratul Municipiului Bucureşti
INST, Institutul Naţional pentru Studierea Totalitarismului
ISJ, Inspectoratul de Securitate Judeţean
Jud., judeţul
Lt. col., locotenent colonel
lt. maj., locotenent major
Lt., locotenent
MADOSZ, Uniunea Oamenilor Muncii Maghiari din România (Romániai Magyar Dolgozók Szövetsége),
MAE, Ministerul Afacerilor Externe
MAI, Ministerul Afacerilor Interne
MAN, Marea Adunare Naţională
MCE, Ministerul Comerţului Exterior
MFA, Ministerul Forţelor Armate
MI, Ministerul de Interne
MNR, Mişcarea Naţională de Rezistenţă
MO, Monitorul Oficial
MONT, Mobilizarea şi organizarea naţiunii şi teritoriului
Mr., maior
MSS, Ministerul Securităţii Statului
NKVD, Narodnîi Komissariat Vnutrennih Del (Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne)
PCM, Preşedinţia Consiliului de Miniştri
PCR, Partidul Comunist Român
PCUS, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice
PMR, Partidul Muncitoresc Român
PNL, Partidul Naţional Liberal
PNP, Partidul Naţional Popular
PNŢ, Partidul Naţional Ţărănesc
PSD, Partidul Social Democrat
RPR, Republica Populară Română
RSR, Republica Populară Română
S.D.D.O., Serviciul Dislocări şi Domicilii Obligatorii
SIG, Supravegherea informativă generală
Slt., sublocotenent
SMT, Staţiunea de Maşini şi Tractoare
SRI, Serviciul Român de Informaţii
SSI, Serviciul Special de Informaţii
TO, tehnică operativă
Tov. tovarăş
UAP, Uniunea Artiştilor Plastici
UM, unitate militară
USLA., Unitatea Specială de Luptă Antiteroristă
UTC, Uniunea Tineretului Comunist

Lista autorilor

Florian Banu – consilier superior CNSAS; licenţiat al Facultăţii de Istorie a Universităţii „Dunărea de Jos" – Galaţi (1997); doctor în istorie al Institutului de Istorie „A.D. Xenopol" – Iaşi (2001); autor al câtorva zeci de articole şi studii pe teme de istorie a aparatului represiv al regimului comunist, istoria mişcării de rezistenţă armată şi istorie economică; volum recent: *„Un deceniu de împliniri mărețe". Evoluția instituţională a Securităţii în perioada 1948-1958*, Iaşi, Editura Tipo-Moldova, 2010.

Luminiţa Banu - consilier principal CNSAS, licenţiată a Facultăţii de Psihologie şi Ştiinţele Educaţiei, Universitatea Bucureşti (1999); studii postuniversitare – specializarea Management şi evaluare educaţională (2000); autoare a mai multor studii şi articole în reviste de specialitate. Volum recent: *Acțiunea „Recuperarea". Securitatea și emigrarea germanilor din România (1962-1989)*, editori Florica Dobre, Luminiţa Banu, Florian Banu, Laura Stancu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2011.

Oana Ionel – consilier principal CNSAS, licenţiată a Facultăţii de Istorie din cadrul Universităţii „Al. I. Cuza" Iaşi (1999); bursier Erasmus la Università degli Studi di Bari, Italia (2000); studii aprofundate în cadrul Universităţii „Al. I. Cuza" Iaşi (2000); coautor şi coeditor al mai multor volume editate în cadrul CNSAS. Volum recent: *Eroi pentru România-Brașov, 15 noiembrie 1987*, Editura Semne, Bucureşti, 2007 (coautor).

Nicolae Ioniță – consilier asistent CNSAS, licenţiat al Facultăţii de Arhivistică din cadrul Academiei de Poliţie "Al. Ioan Cuza". Studiu publicat recent: *Francmasoneria română în dosarele Securităţii. Între „procesul francmasonilor" și problema „Oculta"* în Tudor Sălăgean, Marius Eppel (coord.), *Masoneria în Transilvania. Repere istorice*, Cluj Napoca, Editura International Book Access, 2007.

Liviu Pleşa – consilier superior CNSAS, licenţiat al Facultăţii de Istorie şi Filologie a Universităţii „1 Decembrie 1918" Alba Iulia (1999), doctorand al Universităţii „1 Decembrie 1918" Alba Iulia, cu tema *Elita istoricilor ardeleni și Securitatea (1945-1965).* Coautor şi coeditor al mai multor volume, autor al unor studii pe teme privind mişcarea de rezistenţă armată, organizarea şi activitatea Securităţii, represiunea împotriva intelectualilor etc. Volum recent: *Organizația de rezistență condusă de maiorul Nicolae Dabija (1948 – 1949)*, Bucureşti, Ed. CNSAS, 2009 (editor).

Raluca Nicoleta Spiridon – consilier principal CNSAS, licenţiată a Facultăţii de Istorie, Universitatea din Bucureşti (1998); Master în Istoria ideilor şi a mentalităţilor, Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti (2005); Volum recent: *Intelectualii români în arhivele comunismului*, Bucureşti, Editura Nemira, 2006 (în colaborare).

Liviu Ţăranu – consilier superior CNSAS, licenţiat al Facultăţii de Istorie din cadrul Universităţii „Al. I. Cuza", Iaşi, (1998), doctor în istorie (2006). Este autorul mai multor studii pe teme de istorie a comunismului românesc, precum şi a unor volume

publicate în colaborare. Volum recent: *Avram Bunaciu. Biografie, reflecții, corespondență*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2011 (editor).

Valentin Vasile – consilier asistent CNSAS, licenţiat al Facultăţii de Istorie, Universitatea din Bucureşti (2002), doctor în istorie (2011). Volum recent: *Dicționar de Istoria românilor,* Bucureşti, Editura Meronia, 2007 (coautor).

Tipărit la: M.G. Trading Service SRL, Bucureşti

Comenzile pentru revistă se primesc pe adresa CNSAS:
str. Matei Basarab, nr. 55-57, cod poştal 030 671,
Bucureşti, sector 1,
tel. 037 189 142 sau la email: editura@cnsas.ro